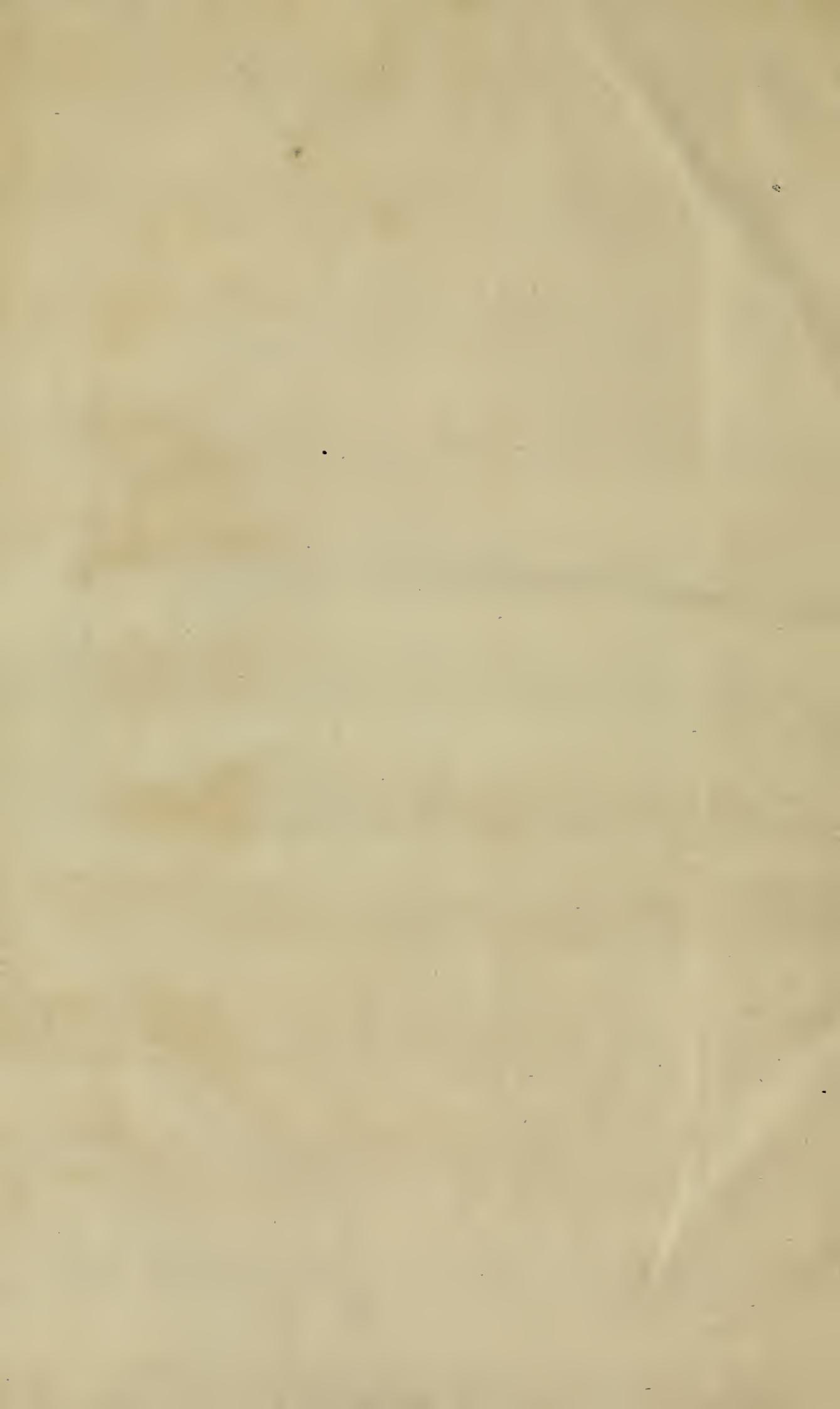

EDLL

CONFUCIUS SINARUM PHILOSOPHUS,

S I V E
SCIENTIA SINENSIS
LATINE EXPOSITA.

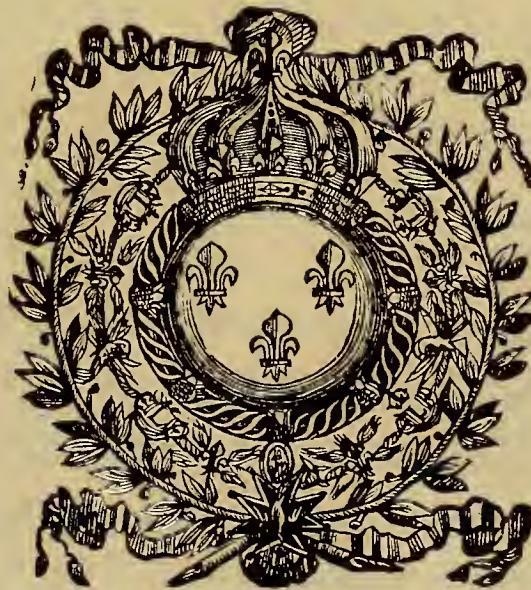
Studio & Opera { PROSPERI INTORCETTA,
CHRISTIANI HERDTRICH,
FRANCISCI ROUGEMONT,
PHILIPPI COUPLET,} Patrum Societa-
tis Iesu.

J U S S U

LUDOVICI MAGNI

*Eximio Missionum Orientalium & Litterariae Reipublicæ bono
E BIBLIOTHECA REGIA IN LUCEM PRODIT.*

*ADJECTA EST TABULA CHRONOLOGICA SINICÆ MONARCHIÆ
AB HUJUS EXORDIO AD HÆC USQUE TEMPORA.*

P A R I S I I S ,
Apud DANIELEM HORTHEMELS , viâ Jacobæa ,
sub Mæcenate.

M . D C . LXXXVII .
C U M P R I V I L E G I O R E G I S .

СУІСИЧНОСТЬ МІСЯЦІ ВІНЧОГОДІНЯ

з 1718

ЗІСИЧНІ ДІЛІ АТМОСФЕР

АТМОСФЕРА

ВІНЧОГОДІНЯ { АТМОСФЕРА
ВІНЧОГОДІНЯ { АТМОСФЕРА

ВІНЧОГОДІНЯ

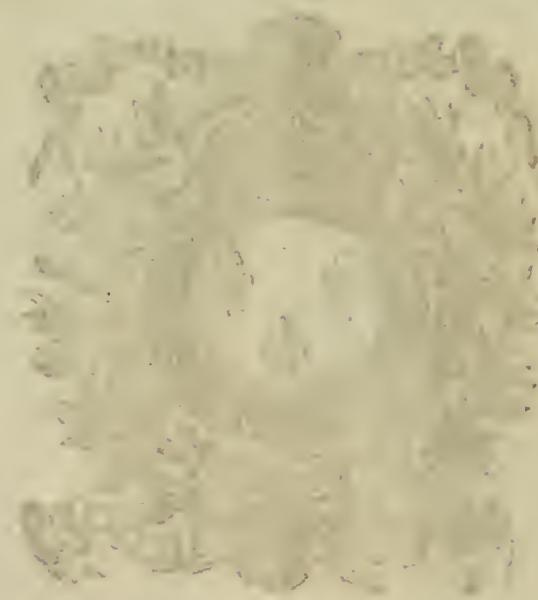
ІНЧАМІ ВІНЧОГОДІ

ІНЧАМІ ВІНЧОГОДІ

ІНЧАМІ ВІНЧОГОДІ

ІНЧАМІ ВІНЧОГОДІ

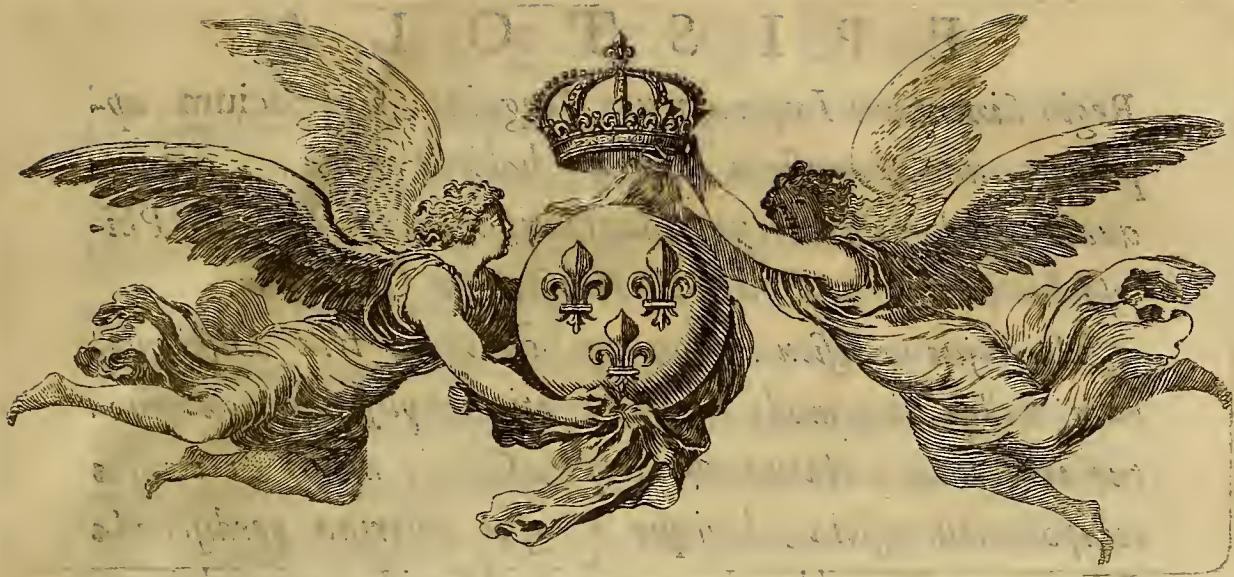
ІНЧАМІ ВІНЧОГОДІ

ІНЧАМІ ВІНЧОГОДІ

ІНЧАМІ ВІНЧОГОДІ

ІНЧАМІ ВІНЧОГОДІ

LUDOVICO MAGNO. REGI CHRISTIANISSIMO.

POSTquam ab altero non ita pridem Orbe,
Majestatem tuam, REX MAGNE, adierunt
cum insigni apparatu potentissimi Siamensium
Regis Legati, exciti videlicet virtutis ac sapien-
tiae tuae famâ, quæ remotissimas in oras jamdudum penetra-
verat; adest nunc ab extremo procul Oriente Princeps è
A ij

E P I S T O L A.

Regio Sinensium Imperatorum sanguine, Confucium appellant, uno Sinensium consensu habitus omnium, qui unquam apud eos floruerunt, Sapientissimus & Moralis Philosophia pariter ac Politica Magister & Oraculum.

Ab hujus ore, sicuti quondam pendebant tria Discipulorum millia, ita modo ex ejus effatis amplissimum gubernatur imperium, statuuntur leges, Gentis mores & civilia componuntur officia, denique in ejus doctrina perdiscenda summorum Reipublicae honorum ac Magistratum obtinendorum spes una & ratio continetur. Hujus memoriam, libros, nomen ipsum Sinae omnes, mirifice colunt, ipsique adeo imperatores qui ad eas, ubi docebat olim, ades (que tanquam sapientiae sacraria servantur) ejusque gymnasia venerabundi ventitare non dedignantur: nec sane immerito, quippe qui ab tanto Magistro didicerint Summum cœli, ut vocabat ipse, Imperatorem Regnorum omnium ac Imperiorum moderatorem & arbitrum adorare ac timere, subditos sibi populos equitate magna & charitate regere, fovere artes, orbem denique Sinensem domi tot jam annos ac militiae florentem, sanctissimis institutis legibusque moderari.

Hic igitur ille Confucius tibi se sifit, REX MAGNE, curis tuis & Regia liberalitate in Gallias veluti deportatus, & ad Majestatis Tuæ pedes provolutus accedit, palam admiraturus sapientiam tuam, & suam illam, etsi apud populares suos incredibili fama & existimatione jactatam, Tuæ tamen nihilo secius, quam Soli Stellas, decidere confessurus.

Hæredit ille, opinor, ad primum aditum atque conspectum, & admiratione simul gaudiisque defixus repertum sibi tandem

E P I S T O L A.

tandem Principem illum dicet, ad quem videndum nequidam hactenus tanto studio exarserat. Cum enim egregius ille vir eximum, & qualem informabat animo, Imperatorem suis in libris adumbrasset, ac neminem sanè votis suis parem ex avitis Imperii Principibus reperire potuisset, in quem unum omnes regiae illæ dotes conspirarent, quique illam numeris omnibus absolutam formam ideamque perfectissimi Principis referret, tunc in eas erupit voces Tái Kî Gîn Expectandus hic Vir hic est, qui veniet aliquando, & divina quadam & admirabili sapientia præditus talem se exhibebit, in quo nihil nostra, nihil publica desiderare vota possint.

Nonne ille, si modo revivisceret, ac Te, REX MAGNE, contemplaretur, illum ipsum esse Te agnosceret, quem prospexit animo, & incredibili gudio perfusus, voti se compotem esse factum exclamaret? Nonne tuam in administrando Regno amplissimo sapientiam regibus omnibus proponeret, exempla tuis è moribus, leges ex effatis peteret? Tuam denique pietatem, clementiam, aequitatem, illam aequabilem in tanta rerum maximarum & negotiorum mole mentis ac vultus serenitatem atque præsentiam cum tanta Majestate conjunctam, Principibus universis pro norma & regula esse vellet?

Quoniam vero Philosophus ille sapientissimus, solo naturæ ac rationis lumine cognoverat, nihil religione antiquius homini esse oportere, ad eumque scopum unum suam ipse doctrinam disciplinamque referebat, ut mortales vitam omnem è supremi Numinis legibus præceptisque componerent, idcirco nihil ipsi prius aut potius fuit, quam ut sectas & pere-

E P I S T O L A.

grina dogmata, quæ in populorum exitium, ac Monarchiarum perniciem nata esse dictitabat, penitus profligaret. Hinc ejusdem ea vox, hodieque inter Sinas celebratissima: Cum hu y tuon, Oppugna heretica dogmata. Quantam igitur afferret homini pietatis amantissimo latitiam, siquidem ad hæc felicissima legis gratia tempora pertingere potuisset, tua illa Rex tutandæ & amplificandæ Religionis, extirpanda hæreseos, pietatis propaganda cura? Quibus Te laudibus efferret, cum hæresim, hostem illam avitæ fidei ac regni florentissimi teterrimam, proculcatam & attritam, edicta, quibus vitam ducere videbatur, abrogata; disjecta templa, nomen ipsum sepultum, tot animarum millia pristinis ab erroribus ad veritatem, ab exitio ad salutem, tam suaviter, tam fortiter, tam feliciter traducta, Galliam denique universam sub Rege Maximo & verè Christianissimo Christianissimam aspiceret?

Non ille tantum profectò miraretur ac prædicaret cætera Galliae tua miracula, non tot arcæ omnibus & artis & naturæ præsidiis permunitas partim à Te dejectas & captas, partim extrectas & erectas; non potentissimas & numerosissimas classes quibus Asia & Africa terrorem attulisti; non tot victorias de hostibus reportatas, quibus coronidem glorio-sissimam imposuisti publicæ trophyum pacis: non visenda illa, in quibus Regium splendorem & magnificentiam tuam explicas, Palatia; non flumina ultra montes transvecta; aperta & juncta maria; non tot artium & scientiarum gymnasia & seminaria: hæc, inquam omnia, tantam admirationem sapientissimo Philosopho non injicerent, quantam hæc una Religionis, dice Te atque auspice, de Hæresi triumphan-

E P I S T O L A.

tis *victoria*, quam nec tentare quisquam antea sic ausus erat, nec sperare; credere vero vix olim poterit *sera posteritas*; admirari quidem certe ac prædicare nunquam satis poterit.

Ego vero hujus unius rei & *victoria* tam incredibili fama præcipue perculsus huc ab ultimis *Sinarum* oris adveni, magnum me longissimi *Oceani* feliciter emensa opera pretium fecisse ratus, quod his oculis ea videre mihi contigerit, quæ fama ubique sparserat, quam tamen ipsa re minorem esse deprehendi. Quam dulce mihi jam accidet, favente Deo, renavigare tot maria, revisere optatissimam *Sinam* & illic ista miracula, quorum testis oculatus extiti, prædicare! vel eorum certe recordatio tot laborum ac periculorum absterget sensum, memoriam delebit, viam redempti efficiet faciliorem, & quasi complanabit. Jam mihi video in medio *Neophytorum* ad me convolantium latissimo confessu, atque ipsorum etiam *Ethnicorum*, narrare, quæ hic viderim, illos arrectis auribus animisque adstare suspensos, obstupescere ad rerum magnitudinem ac novitatem, simulque Tibi, REX MAGNE, Religioni, & Gallie congratulari.

Quibus porro incident latitiis, cum accipient suum illum Confucium tanto à Te in pretio & honore habitum fuisse, ut ei ceteros inter Bibliotheca Regiae libros locum esse volueris? eundem latio sermone donatum, ejus effigiem ac libros necnon etiam & acta principum suorum, non ligneis tantum illis, quibus *Sina* utitur, tabulis, sed areis & elegantissimis excusis; eum denique, qui Sinico tantum in Imperio haec tenus erat cognitus, jam per Galliam atque ex Gallia per omnem latè Europam brevi spargendum, ac tanti ab omnibus, quanti par est, ubique faciendum. Quas illi tum Ma-

E P I S T O L A.

festati Tua gratias agent , quibus Nomen tuum laudibus
universi , quam fausta comprecatione prosequentur ! quæ vota
Neophyti certatim pro tua incolumentate ; pro felici rerum
omnium, quascumque fueris aggressus , exitu ; pro florentissimi
Regni ac Religionis Catholica secundissimo illo cursu nuncu-
pabunt ? Et audiet illorum vota fortunabitque Deus Opti-
muss Maximus , talemque Te Gallis & Orbi Christiano diu
servabit , qualem Catholica res & Ecclesia tota , qualem
probi omnes tam tui , quam exteri vovent ac precantur , at-
que imprimis , qui prater cateros esse amat gloriaturque ,

M A J E S T A T I T U A E .

Devotissimus atque addictissimus ,
PHILIPPUS COUPLET
Societatis JESU.

OPERIS

O P E R I S
ORIGO ET SCOPUS
 NEC-NON
 SINENSIMUM LIBRORUM, INTERPRETUM,
 SECTARUM, ET PHILOSOPHIÆ, QUAM
 NATUTALEM VOCANT,
PROEMIALIS DECLARATIO.

VENIAM nobis dabit Europæus Lector, uti spero, si
 toto hoc opere, sed h̄ic in primis dum totius operis quasi
 fundamenta jacimus, multa solicite persequamur, & qui-
 dem minutius fusiusque quàm perspicacia multorum in-
 genia, & talia cum sint, brevitatis quoque studiosa for-
 tasse desiderent: Quamvis enim placere his lucubrationem nostram
 sanè optemus, & verò speremus eruditæ multorum curiositati non
 displicituram, præsertim cùm de tantâ tamque politâ & ab oculis
 terrisque suis adeò remotâ antiquitate agatur; quoniam tamen (ut hoc
 semel clareque profiteamur) propositum nobis est non tam servire o-
 blectamento & curiositati eorum qui in Europa degunt, quam utilitati
 eorum qui ex Europa lucem Evangelicam ultimis hisce terris alla-
 turi navigant; prolixitatem quampiam, quæ alias vitio daretur, in
 hac Laconicæ peregrinæque gentis tanta caligine, non modo veniâ
 dignam; sed planè necessariam esse duximus, & minimarum quoque
 rerum habendam nobis esse rationem; èò etiam magis, quòd pla-
 cuit non huic tantùm explanationi, sed omnibus quas in hoc ge-
 nere alii deinde suscipient, facem præferre, & ea jacere fundamen-
 ta, quæ substructionem istam, quantumvis aliorum deinde operâ

vel educatur altè , vel amplificetur , sustinere queant . Ad quæ prius quam progrediamur , non injucundum Lectori fuerit , occasionem suscipiendi operis causasque cognoscere .

Quo primùm tempore Societas J E S U aditum sibi aperuit in Sinarum Imperium (anni sunt centum eoque amplius) conati sumus , eo planè modo quo apud alias omnes Nationes Evangelici Præcones usi fuerant , Evangelium apud Sinas quoque promulgare ; homines scilicet Religiosi , more , habitu , rituque religioso : Verumtamen usus ipse ac successus rerum haudquaquam votis respondens , brevi nos docuit , aliam planè viam , si quod operæ pretium vellemus facere , tenendam esse ; propterea quod apud hanc gentem , cum Religio omnis jaceat , tum verò iis qui severiorem quamdam sanctioremque vitæ rationem nostratum Cœnobitarum non absimilem palam profitentur (profitentur autem plurimi , & Bonzios vulgo nominamus) exiguus honor habeatur , sintque ipsi ferè ex infima fæce hominum , nec modò litteris nullis , sed ne iis quidem virtutum simulachris , quibus Ethnici gloriantur , insignes : Fuerunt itaque è Sinis Viri gravissimi , quos ipsi nobis privatâ jam consuetudine devinxeramus , quique adeò res nostras & consilia propius penitusque inspexerant , qui nos magnopere hortati sunt , ut quando tot essemus litteris scientiisque , uti jam ipsi compererant , exculti , suo nos literatorum ordini aggregaremus , severioris vitæ sanctitatem , quam suæ gentis Sacrificuli mentiebantur ; nos citra externam cultus asperitatem ipsâ vitæ morumque sanctitate satis superque tueri & profiteri posse ; sic spem fore tandem proficiendi , & ipsis quoque Provinciarum Gubernatoribus , Virisque Principibus persuadendi quæ maximè vellemus ; neque deinceps obnoxios fore vexationibus illis & contumeliis quibus improborum hominum pertulantia peregrinos homines , & vel ideo quia Bonziorum speciem referebamus , despicabiles infectari consuevit , & quas tum primi Socii non paucas , nec ullo tamen rei Christianæ emolumento pertulerant .

Haudquaquam difficile fuit persuadere quod ratio & usus jam pridem suaserat , iis præsertim quibus aliud nihil erat propositum quam omnes Christo lucrifacere , & hujus rei gratiâ non modò literatæ Sinarum genti literatos , sed omnibus omnia fieri . Igitur ex illo tempore personam induimus cultumque Literatorum hominum ; vixque induimus (quod incredibile videri multis possit) quando nos summi pariter insimique , hi quidem vereri , illi verò celere quasi novos homines cœperunt , ipsique adeo Magistratus ad nos vivendi gratiâ cum splendido comitatu crebrius adire . Sed enim solo cultu externo & testimonio paucorum , qui familiarius nobiscum agebant , diu tueri literatorum nomen ac famam difficile erat , maxime

quidem apud eos, qui per insignem plenamque superbiae ignoranciam quidquid esset terrarum extra fines suos rudem esse barbariem existimabant: Quocirca necessarium fuit, præter idioma gentis literas quoque perdiscere, & labore labore cumulare. Est omnino Sinarum idioma, si quod aliud orbe toto, difficultissimum: Multis grammaticæ præceptis continetur: vocabulis gens utitur monosyllabis, iisque paucissimis, quæ adeò subtilissimo linguae flexu, sibi love, necnon tono (propè musico) modò hoc, modò illo affectæ, vim significandi aliam atque aliam, & sèpè rerum maximè contrariarum, accipiunt: Itaque dici vix potest quantum res hæc negotii faceat externis hominibus.

Tanta porrò vocabulorum penuria literarum copiam genuit; harum quippe summâ varietate vocum suarum similitudinem atque identitatem distinguunt: Numerum quæris? Fidem superat. Unum dixisse satis sit, tantum esse ut nullus dum Sinarum memoriâ teneare omnes valuerit, cùm tamen multi illorum à sexto ætatis suæ anno exorsi vitam deinde totam in eis consumant. Quamquam celare hoc nolim, eum qui quinque aut sex literarum millibus uti noverit apposite, non solum intelligere posse plerosque librorum, quos Sinæ de moribus, & Officiis, & Republicâ, rebusque olim gestis plurimos conscriperunt, sed ipsum quoque, tametsi Europæus sit, comodè scripturum de quovis argumento, de quo nos inter & Sinen-
ses disputandum fuérit.

Homines ergò justæ ætatis, nec pauci jam proiectæ, & patriis in sedibus rude literariâ si non laureâ pridem donati, emensi majorem partem Orbis terrarum repuerascebant inter Sinas amore Christi, & ab elementis ipsis exorsi cum incredibili labore & constantiâ paucis annis, aspirante semper Numine, eam consequebantur & lingue & literarum peritiam, ut typis quoque scientias Europæas, ac sanctissima Religionis Christianæ mysteria vulgarent, intelligerentque stupentes Sinæ, literatorum utique nomine dignos esse, qui literas suas tam citò perdisserent, ac tot essent tamque præclaris scientiis ac disciplinis instructi; secumque ipsi statuerent, haud quaquam veras esse suspiciones (quæ ut in gente politica multorum animis principiò insederant) nos venisse in terras suas specie quidem peregrinæ legis promulgandæ, re autem verâ lucri vel honorum cupiditate impulsos, maximè quando de terris adeò longinquis profecti sic inter ipsis vivebamus, ut nulli indigenarum essemus oneri, quin & pecunias muneris loco oblatas constanter repudiaremus, ultrò etiam profitentes nihil rerum ad vitam necessiarum nobis deesse.

In hunc modum primas gentis tenebras ac suspiciones primus ille Sociorum labor atque industria feliciter discusserat, & jam de-

xii PROEMIALIS DECLARATIO.

Europæis, non hominibus modò, sed etiam scientiis ac disciplinis multi sermones erant; verumtamen non adeò secundi, ut non & nostra plerique ipsorum præ suis adhuc contemnerent, & non tam ad laudem sapientiæ suæ nos accedere, quæ ab inertia & ruditate cæterorum barbarorum longiusculè recessisse dictitarent: Itaque festivè nonnulli, cum prioco gentis proverbio solos Sinas utroque ocu-
lo præditos esse dicerent, cæteros autem mortalium planè cœcos, Europæis tamen hominibus unum jam oculum tribuebant. Placuit ergo Sociis arcana quæque gentis explorare, atque uti jam in ter-
ras ipsas tot claustris & custodiis communitas penetraverant, sic in
intima quoque adyta tumidæ illius alteque de se sentientis Philoso-
phiæ, si quomodo possent, adytum sibi facere: Eo quidem consi-
lio, ut omnibus eorum placitis, institutis, maximeque vetustis mo-
numentis probè cognitis ac perspectis, si quid inde lucis ac roboris
ad annuatiandam ipsis & confirmandam Christianæ Philosophiæ ve-
ritatem peti posset, Apostolum imitati, utique peteremus, tumidi que
homines tandem vel inviti cognoscerent (nisi quos forte improbus
sui amor prorsùs obcæcatet) ibi deesse verius quam nobis, oculo-
rum alterum, quando ipsi penitus ignorarent nostrates scientias, ad
quas nos jam suam ipñorum Philosophiam adjunxissemus.

Re-ergo diligenter examinata cognoverunt Socii Philosophiam
Sinicam propè totam; florem certè ac medullam totius Philosophiæ
quatuor maxime libris contineri; hos nullum esse literatorum quin
adolescens memoria jam teneret; ex his quo quique plus haussisset
scientiæ politico moralis, eò citius ad gradus literarios, ad honores,
ac Magistratus promoveri: Ex his denique præcipua peti gentis ora-
cula, & quasi æternas Sinarum veritates. Itaque maximis animis rem
aggrelli hoc primùm egerunt, ut intelligerent libros istos, in quò
dici non potest quantum laboratum sit, ac sudatum; cumque nihil
in eis requirerent quod adversaretur rationi legique Naturæ, multa
verò quæ mirificè faverent, ediscere etiam atque in usus suos con-
vertere placuit. Respondit autem labori magno fructus item ma-
gnus: Veritates enim Christianas ex principiis (ut opinabantur)
suis deductas, suis prisorum Regum & sapientum stabilitas & illu-
stratas autoritatibus testimoniisque, verbis denique & sententiis
suis propositas atque adornatas, Sinæ jam non ut peregrinas & bar-
baras cum formidine quadam vel contemptu, sed ut suas secundis
autibus, & quidem venerabundi excipiebant: Neque pauci, quibus
divina lux benignius affulgebat, promptis animis sequebantur; &
mox cognatis & amicis, ut eidem Philosophiæ nomen darent, hor-
tatores ac duces erant: Alii vero qui avaritiaz libidinumque vincu-
lis implicati, vel studio superstitionum à nobis erant alieniores, su-
spiciebant tamen ingenium, memoriam, sapientiam Europæorum
hominum

hominum : Certatim denique viri Principes , Gubernatores Urbium, & Provinciarum, quin & Colai, quorum dignitas auctoritasque prima est ab Imperatoriâ, libros nostros suis Prologis cohonestabant, mirandis sanè præconiis, cùm nostros homines, tum vero legem diuinam (quod unum nobis in votis erat) persequentes.

Quandoquidem igitur nulli unquam Philosophorum apud Europæos homines, imo nec ipsi quidem (ut opinor) Delphici Apollinis Oraculo tantum fidei vel auctoritatis prisca etas tribuerit, quantum China tribuit Confucio suo, ad hæc cùm Philosophus iste adeo non aduersetur doctrinæ lucique Evangelicæ, ut è contrario non vanè putemus futuros qui favere potius dicant, atque ad illam populares suos quodammodo manuducere, quando in libris ejus tot intermicantes rectæ rationis scintillas non sine admiratione & voluptate observabunt : cum ea, inquam, sit Confucii auctoritas etiam apud vicina Sinarum regna, quis non videt, Evangelico Præconi eximios quosdam usus hinc posse existere, dum is notitiam Veri Summique Numinis allaturus hisce gentibus, doctrinæ sua veritatem confirmabit, non Poëtarum auctoritate (quod tamen Doctor ille Gentium, & quidem apud Athenienses, facere non dubitavit) sed auctoritate Philosophi istius, quo nihil ad nostræ usque temporæ veraciùs sapientiùsque gentes istæ cognoverunt. Convictos ergo testimonio Magistri sui, usisque ipsorum armis feliciter expugnatos, ecquis non speret (proprio semper Numine) manus Evangelicæ veritati aliquando daturos ? Manus certè is dederat qui sapientia quondam Sinicæ , & per hanc partæ dignitate post Imperatoriam supremam perillustris, sed tamen virtutibus Christianis sapientiæque coelesti mulio illustrior , & nascentis Ecclesiæ columnen *Six* Paulus quondam Sinici Imperii Colaus cum ab eo quis sciscitaretur ecquid efficeret nova illa, quam Europæi homines afferebamus, doctrina : Proprio gentis hujus Læconismo respondens & voce & scripto *Pauju*; *qite fr*, inquit; hoc est, *Supplet illa & perficit quod Magistro nostro Confucio, infraque literatorum Philosophie deest; nefarias vero superstitiones cultumque demonum tollit ac radicibus extirpat.*

His ergo de causis lucubrationem hanc nostram luci publicæ damus, non ut Europæis hominibus Sapientiam Sinicam ostentemus, sed ut consultum foret Missionum Orientalium Candidatis, ut armis subministrarentur militibus, quibus istæ gentes, Duce Christo & auspice, vinci à vobis non modò possent, sed etiam gauderent; ut escas haberent in promptu pescatores hominum, quibus inescari Sine in retia agerentur; ut denique sacri negotiatores iis instruerentur mercibus, quibus istas nationes vehementer capi & delectari usus centum & amplius annorum nos docuit. Et vero in Europa illa, ubi jam Socrates, & Platones, ubi Senecæ, Plutarchi propæ vilue-

xiv PROEMIALIS DECLARATIO.

runt, an speremus fieri posse ut plausum referat Sinicus noster Epictetus? Nisi tamen Europæi, dum prisci Scriptoris canos attentiùs contemplabuntur non audeant ætatem tantam non venerari. Et ætas certè quidem suum rebus etiam vilioribus non raro dat pretium, sic prorsus ut fragiles quoque testas, æreosque nummos Viris etiam Principibus, & illis qui non minùs sapientiâ suâ, quàm purpurâ resplendent, in pretio faciat esse. Quibus adeo si munusculi loco attulissemus nummos cupreos vetustiores Sinæ Imperatorum characteribus insignitos; si item instrumentum illud magneticum, quod olim *Cheu cum* Sinici Imperatoris frater dōno dedit legatis Cochinchinæ Regis, ut hoc austrum quò tendebant indicante, securius certiusque in patriam remigrarent, magnum utique munus cultoribus antiquitatis attulisse videri possemus, quamvis fortè rude & invenustum foret instrumentum illud, multâque jam ferrugine propemodum exesum, & nequaquam cum nitore elegantiâque eorum, quibus Europa nunc abundat, comparandum: Sed nimur juvaret Europæos homines illud videre, quod annis bis mille & quadrigenitis in ultimo Oriente extitisset.

Esse rude quid atque impolitum *Confucii* nostri opus, si quidem cum elegantiâ & venustate Europæa conferatur, nec ipsi inficiari possumus: Tametsi enim *Confucius* 51. suprà 500. ante Christum annis sit natus, doctrina tamen illa & principia politico-moralia, quæ ab eo posteritati traduntur, identidem affirmat ipse non esse sua, sed à *Yao* & *Xun* Legislatoribus accepta; qui Principes cum ante annos ter mille & octingentos vetustissimam Monarchiam gubernarint (uti etiam Tabula Chronologica, quam huic lucubrationi nostræ attexuimus; Lectori declarabit) omnino fatendum erit, doctrinam hanc apud Sinas viguisse. Atque ita, quam nobis propè certa spes est lucubrationem hanc nostram Missionariis quidem propter uberrimos quos ex ea percipient fructus, gratam fore acceptamque, tam etiam speramus apud eos omnes qui antiquitatem venerantur in aliquo saltem pretio futuram. Atque hæc de causis suscipiendi operis, dicta sufficient.

PARAGRAPHUS PRIMUS.

QUI LIBRI CLASSICI ET PRIMÆ
Authoritatis.

NUNC ad ea, quæ instar fundamenti nobis erunt descendamus Libros in primis, & præcipua gentis monumenta, Authores eorumdem atque Interpretes; ut constet Europæis hanc olim culturis vineam, qui librorum primæ, qui secundæ sint classis; ex his quoqnam pede propè inoffenso liceat decurrere, quos dubio lentoque gressu seu explorare, quos apocryphorum instar rejicere, quos uti pestilentes impiosque nec eminùs quidein salutare: de Interpretibus similiter (quorum ingens copia, varietas, differentia) quos fugere, quos sequi par sit; quid cuique fidei, quantumque sit tribuendum, & in quibus potissimum rebus. Etenim cùm ipsis *Confucii* temporibus & fides, & pietas, & familiæ Imperatoriæ majestas à multis negligenter, & multùm sanè deflexisset de spatio curriculoque suo consuetudo Majorum; nec multò post civilia Regulotum bella alia ex aliis exardescerent, quibus deinde regiæ domus propè omnes implicatae fuerunt; commune etiam maximeque atrox librorum incendium extitisset, quale nec Alexandria, nec ulla pars orbis vel sensit unquam, vel audivit: Silentibus, uti fit, inter arma legibus, & in magna armorum vitiorumque licentiâ & impunitate, credi vix potest, quot Sectæ, quot errores, & hæreses, quot opinionum monstra, pestesque superstitionum in hoc medio terrarum horto (sic namque Imperium suum Sinæ vocant) ceu inutiles noxiæque herbæ in agro jām neglecto desertoque succreverint, uti infra uberioris declarabitur.

In hac gente nec librorum, qui jām scripti sunt, est numerus, nec scribendorum finis: Principes tamen omnium & primæ classis partim ii sunt semperque fuerunt, qui per antonomasiā *Y kīm*, id est, *quinque volumina* dicuntur; partim qui *Su xu*, id est, *Tetrabiblion*; quatuor illi scilicet libri, de quibus ante sumus locuti, & quorum explanationem Latinitate donavimus: Hi porrò cùm sint Interpretes illorum, tametsi vincantur autoritate & antiquitate, usū tamen atque utilitate vincunt: Jam verò primum, idemque præcipuum inter quinque memorata volumina *Xu kīm* dictum, sex libris constat; res trium maximè Regum *Tao*, *Xun*, & *Yu* complectitur; è quibus hic quidein familiæ *Hia*, primæ familiarum Imperialium, Princeps fuit; illi vero Legillatores, & veri Solones gentis Sinicæ.

Singulorum itaque præclara plenaque prudentiæ politicæ documenta, leges, instituta; nec non eorum qui à consiliis erant monita sententiasque literis diligenter consignatas fuisse constat, tametsi nunc desiderentur multa. De Operis vetustate nihil attinet dicere, quando fatendum est, ea quæ prioribus duobus libris referuntur, longè ante Moysem fuisse conscripta.

Quæ igitur ab Rege *Tao* gesta sunt & constituta spatio centum annorum / tot namque tenuit Imperium, quod & auspicatus fuerat annis: 2357. ante Christum) ii, qui *Xun* Successori à commentariis erant, memoriae posteriorum prodiderunt: Quamquam vitio deinde temporum, interierunt propè omnia; quæ extant, de Kalendario potissimum agunt, & intercalaris anni usu atque ordine; item de diluvio novennali, cui mederi bonus Princeps cœnatus est: multa similiter interciderunt quæ de *Xun* Rege Optimates sui litteris mandarunt: Quæ ad nos autem pervenerunt ea ferè sunt, quæ dum lustrat Imperii sui Regiones modo has, modo illas, pio & salubri exemplo observabat, rite semper castèque *Xam ti Supremo cœlorum Imperatori*, necnon nobiliorum montium fluminumque Præsidibus, sed his inferiore ritu, sacrificans. Extant item non pauca quæ ad ritus in Sacrificiis observandos, ad musicam, ad reorum supplicia, & rectam subditorum gubernationem spectant. His autem uberiora quoque sunt quæ de *Tu* Rege traduntur; ac primùm quidem quo labore & industriâ diluvii Sinensis aquas in mare derivavit; quo pacto in Provincias omnino novem diviserit Imperium, & docuerit quæ cuique cœlorum Regio, quæ constellationes responderent; quid unaquaque Provinciarum tributi nomine deberet pendere, & alia generis ejusdem: Præter insignia quædam documenta quæ ad subditorum commune solatium atque institutionem tum ipse tum Optimates ejus protulere. Et hi quidem tres Principes, uti non alio jure vel nomine quam virtutis ac sapientiæ ad Imperium fuerunt electi, ita sunt ab utrâque laude celebratissimi, & quæcumque posteris suis reliquerunt vel exempla vel documenta Oraculorum ferè legumque vim tenent.

Tertio libro continentur ea, quæ imperante Secundâ Familiâ, seu domo Imperatoriâ, *Xam* & *Tu* dictâ, constituta sunt, præsertim ab illius Conditore *Chim tam*, qui 1776. annis ante Christum Imperium adivit, postquam scilicet vicerat ejeceratque impium *Kie*, cuius quoque facti sui rationem dat in Comitiis operosa gravique oratione. Referuntur eodem libro documenta Colai *Chum hœi* ad ipsum Principem, & ad hujus nepotem *Tai kia*: Alterius item Colai *Tu* monita, digna quæ Principes Europæi meritò audiant & suspiciant, vel hoc nomine, quod annis circiter mille ante urbem conditam prolatâ fuerint. Exinde legitur Imperatoris ex eadem Familiâ decimi-

decimi septimi, *Puon Kem* dicti, oratio, quæ suos alio commissarii grandi necessitatē edocet, ne sedes & aula Regia tam crēbris eluvionibus fluminis *Hoam ho* tandem obruatur: translatā verò jam Aulā, quæ cujusque sint officia sapienter edicit, & ad Priscorum Regum imitationem cunctos hortatur. His proxima sunt *Fuyue* Colai documenta, cuius viri species cùm Imperatori *Vutim*, aliás *Cao gum*, Principi religiosissimo divinitū (ut ipse quidem affirmabat) oblata fuisset per somnum, effigie coloribus expressā, conquiri hominem, tandemque cémentarios inter repertum, sibi à consiliis & secundum ab se esse voluit, ac plurimū ejusdem sapientiā prudentiāque profecit. Sequuntur deinde Principis *Vi-çu-ki*, & *çu-y* Colai præclara monita.

Tribus posteris libris Tertia Familiarū Imperialium, *Chen* dicta, præbuit argumentum: Referuntur autem maximè illa, quæ sub primis quinque Principib⁹, necnon duodecimo, vel gesta sunt præclarè, vel dicta. Extant itaque variæ orationes, tum à *Vu vam*, qui familiæ fuit Conditor, variis in comitiis pronunciatae; quarum titulus *Xam xo*, *Chao cum*, &c. tum verò lucubrations & documenta celebratissimi *Chen cum*, qui cum esset *Vu vam* Imperatoris frater & deinde tutor pupilli Principis *Chim vam*, admirabile fidei, prudentiæ sapientiæque specimen dedit; Libellus etiam Reguli *Ki çu*, qui *Coreæ Rex creatus est*; præter multa multorum documenta ad reëstam subditorum gubernationem, ad Religionem, & alias virtutes spestantia quæ dictis libris continentur. Et hæc quidem haëtenus de *s.* voluminum primo & præcipuo *Xu-Kim ex quo*, quoniam primæ est authoritatis in explanatione nostrâ quædam subinde interserimus.

Nunc de secundō, quod ab Odis & Poëmatib⁹, quibus totum constat, (*Xi Kim* dicitur) sed breviū agendum. Odarum pleræque imperante tertiat Familiâ *Chen*, paucæ, cum domus *Xam* sive *rñ* rerum potiretur, in lucem prodierunt. Mores hīc & statuta referuntur duodecim ferè Regnorū, quæ uni omnium principi, penes quem erat summa rerum, sic parebant, ut tamen suis singula distinctionib⁹ imperitarent: In eis multa virtutis laus & commendatio: Multa graviter, & severè, sapienterque dicta, quamquam non difitendum non pauca hīc ab Interpretibus reprobari tanquam spuria & merè fabulosa: Ut est ridicula nativitas *Sie* & *Heu-cie* (à quibus ortū ducunt binæ familiæ Imperiales) ab Interpretibus profabulis habentur, ut nihil hīc dicam de figuris hyperbolicis in gratiam principum ex licentiā poëticā insertis, quin etiam & blasphemias in cœlum & Deum tanquam injustum & de rebus humanis minimè providum ab impiis scilicet evibratis, ex quo non imerito opinantur, Interpretes quædam in iis apocrypha & nullius

xvij PROEMIALIS DECLARATIO.

fidei habenda. Certè Odarum prisca monumenta immunia fuisse ab hujusmodi labe vel unico *Confucii* testimonio convinci potest dum ait: *Trecendorum Poëmatum doctrinam totam eò dumtaxat reduci, ut Suū Sie, hoc est: Ne quid pravum, aut turpe cogitetur.* Est tamen horum Poëmatum magna authoritas; at stylus sānē difficilis & obscurus; obscurum facit brevis semper Laconica, & sāpē metaphorica, & Proverbis antiquissimis ornata: quamquam obscuritas hāc ipsa reverentiam & autoritatem (uti fanis quibusdam videmus uiuere) Poësi tam arcanæ prīcāque conciliat.

Tertium volumen (si tamen volumen) *re-Kim* dicitur, odis quas dixi, multo etiam obscurius, quippe merum ænigma; omnium omnino voluminum, si Commentarios exceperis, antiquissimum; quippe cuius Author fertur *Fo bi* Fundator ille gentis Sinicæ, & rudium agrestiumque hominum primus Magister & alter Orpheus. Lineolis & quidem paucis tota res constat: Nos eas proximè hic depingemus, unāque declarabimus, quoties & quomodo variatæ figuræ novas, & quasi nova rerum significata confiant. Annis mille & octingentis Monarchia steterat, cum tandem Oedipus apparuit, Regulus, inquam, *Ven wam*: hic lineolis octo octies inter se mutuo commutatis conatus est, octo rerum principalium mutuas vicissitudines exponere: Conatus est idem *Cheu cum* filius, & quidem copiosius quam pater, sed reverā tam hic quām ille perobscurè omnia mysteriis & ænigmatibus, hieroglyphicis notis, novisque ænigmatibus ænigmata implicantes, quoad tandem quingentis ferè post annis ipsem *Confucius* nodum aggressus solvere; sic arcanas Fundatoris Lineolas & interpretationes ipsas interpretatus est, ut omnia partim ad naturas rerum, maximè elementorum, & quæ cujusque propriæ sunt affectiones & qualitates, partim ad mores ac disciplinas hominum retulerit. Quamvis igitur radix operis, ut dixi, antiquissima sit, quoniam tamen reliqua omnia longo post tempore prodierunt, memorati tres Interpretes Authorum potius nomen & auctoritatem, quam Interpretum hīc obtinent: Ad hāc, cum obscura sint omnia captuque difficultima, existimavimus, librum hunc nonnisi tertio loco recensendum esse. *Confucius* certè cùm primis illis Commentariis suis haud acquiesceret, jam senior denuò Commentari ænigmaticum opus cupiebat; sed mors Viri conatus & vota antevertit.

Cæterū obscuritas tam antiqua, & antiquitas tam obscura vanæ superstitionesque posteritati erroris non unius ansam præbuit: Rati quippe tanto plus ibi mysteriorum latere quantò minus percipiebant, ad fortis & auguria Lineolis ænigmaticis abuti cōpere: Nec ad hoc defuerunt ex Sectis *Tao* & *Fe* patroni erroris insaniæque Magistri. Sed de hoc ænigmatico opere infra cōpiosior erit agendi locus.

Quarti voluminis titulum *Chun cieu*, quæ voces *Ver* & *Autumnus* significant, *Confucius* esse voluit; à quo jam admodum sene conscriptum fuit. Hic ille variorum Principum res gestas, virtus, virtutes, pœnas, & præmia narratione historicâ persequitur: Orditur autem ab anno 49. Imperatoris *Pim tam* ex domo familiaque *Chen* decimi-tertii, eamque ab *Tn cum* Regulo, qui eadem tempestate Regnum *Lu* (quod & natale solum Philosopho præbuerat) clientelari jure obtinebat, per hujus successores Regulos omnino decem, & annos 241. perducit ad *Ngai cum* Regulum duodecimum, cum quo & historiam terminat. Titulum operis sui petivit ab Vere & Autumno, propterea quod cum virtute sapientiâque Principis, efflorescat, amoenissimi Veris instar, Respublica; uti è contrario cum ejusdem stultitiâ & improbitate, ceu Autumnali cœlo frondes ac flores, diffluere totam, marcescere, & consenescens instar, tandem emori necesse est. Solebat autem, non defuturos olim qui perlectâ lucubratione istâ se noscerent, id est, studium suum publicæ utilitatis ac veritatis perspicerent; sed & futuros qui odissent ac damnarent; utique non alii quam qui se & turpitudinem suam vivis istic coloribus expressam, & justas pœnas libidini, crudelitati, tyrannidi suæ propositas vel inviti contemplarentur. Commentatus est hunc librum perquam eruditè *go xi*, qui fertur fuisse *Confucii* discipulus, ediditque insuper aliud opus, cui titulus *Que-yu*; id est, *Regnorum Plaeita* sive axiomatica.

Quintum denique Volumen, quod *Li-ki* inscribitur, (quasi dicant) *Rituum* & officiorum *memoriale*, decem libris constat: Collegerat hos *Confucius* ex variis Priscorum libris ac monumentis; sed quoniam trecentis circiter post annis, hujus quoque exempla omnia jussu barbari Imperatoris *Xi hoam ti* concremata sunt; neque aliter deinde quam consultâ grandævorum memoriâ restaurari potuerunt; dubium non est (& verò sic affirmant Interpretes) quin desiderentur aliqua; nonnulla etiam senilis memoriæ vitio, ne dicam industriâ quorumdam & malitiâ, irrepserint, quæ aliena sunt & apocrypha. Cautus igitur & prudens Lector apum hîc industriam imitabitur, & quæ ad rem faciant, rejectis aliis, sibi feliget. Agitur autem toto hoc volumine de ritibus tam facris, quam profanis: de officiis item cujusvis generis quæ tempore trium Familiarum principum *Hia*, *Xam*, *Chen*, sed hujus maximè (qua imperante vixit *Confucius*) in usu fuerunt; quæ scilicet parentum sint erga liberos, quæ horum vicissim erga parentes, quæ conjugum inter se, quæ amicorum, quæ hospitum domi, foris, inter convivia, &c. Rursus quæ vasæ, quas cœlo victimas, quibus in sacrificiis ac Templis, quæ majoribus iam defunctis fercula, quas dapes ac munera in funebribus eorum Aulis, quo ritu, quove apparatu, vel Reges, vel Opti-

mates, vel ipsum quoque promiscuum vulgus adhibere oporteat; quin & artes liberales, musicam in primis, item militarem jaculandi, regendi currus, studiosè persequitur; & claritatis gratiâ suis singula titulis distincta. Ad extremum miscellanea quædam leguntur à *Confucii* discipulis inserta, quorum Authores tum ipsi, tum Magister ipsorum fuisse perhibentur ab Interpretibus, tametsi ab aliis quoque velut apocrypha rejiciantur, quæ quidem P. Francisc. Xaverius Philippucci singulari tractatu eruditè pertexuit, quo Interpretum iudicia & criticas annotationes circa præfatos 5. libros classicos è Sinico Latinè in medium producit.

Atque hæc sunt quinque illa primæ classis & authoritatis volumina, & quasi primi fontes scientiæ politico moralis Sinarum: quibus deinde proximi sunt quatuor libri, *Su xu* dicti, Philosophorum *Confucii*, Memoriique opus: Hi portò tametsi reverè censeri possint Interpretes 5. voluminum, utpote ex quibus hauserunt doctrinam suam propè omnem, maximo tamen in pretio sunt eorum libri, & memoratis 5. classicis Priscorum voluminibus, quæ utilitate procul dubio vincunt, authoritate etiam pares sunt, unde & *Lo kim*, hoc est, sex volumina dicuntur, vel *U kim su xu*, id est, 5. volumina & 4. libri. Certè quisquis ad litterarios gradus & laureas adspirat, eum necesse est de quinque voluminibus nonnisi unum dumtaxat, cui pro arbitrio suo operam ipse dederit callere; at verò quatuor hosce libros nullus omnino esse potest, quin totos memoriâ & intelligentiâ complectatur: Cujus quidem legis plures causæ extiterunt; prima, quod quidquid ferè est succi melioris in Priscorum voluminibus excerpserint, suumque fecerint ambo Philosophi; altera, quod inventis Majorum suorum addiderint ipsi quoque non pauca; tertia, quod multò planiùs quàm illi, multòque clariùs doctrinam suam proponant; postrema denique, quod expoliverint primævam ruditatem, & stylo cultiore at citra fucum tamen & fastum nudam aureæ ætatis simplicitatem exornarint. Itaque perpulerunt nos eadem causæ, ut hosce libros ex quibus de totâ Sinensium Philosophiâ statuere possent Europæi, potius, quàm alios è Sinico in Latinum converteremus; quamquam nec illos sic dimittimus, ut non identidem, quando res postulat, consulamus, & fontes a deamus per nos ipsi, purasque derivemus aquas in lucubrationem nostram.

Tetrabiblīi porrò quatuor omnino sunt partes seu libri: Primus, qui *Ta hio*, id est *Magna scientia* inscribitur; estque reliquorum comparatione minimus; docet Vitos Principes ut bene feliciterque imperent; ab animi primum, necnon sui totius curâ cultuque initium sumere, deinde per familiæ suæ Aulæve domesticæ rectam institutionem, ad Regni, ac denique Imperii totius administrationem,

si eò

si eò cœlum provehat, gradum facere. *çem-çu Confucii* discipulus hunc in lucem edidit.

Alterius libri *Chum-yum* dicti, titulus & argumentum est, medium sempiternum seu medii vel aureæ mediocritatis constantia. *çu* *su Confucii* nepos ex filio, *Cemeiique* discipulus, idemque Magister *Mem-cii* hunc vulgavit, & quædam de suo addidit; sed & desiderantur multa; sic ut fragmentorum verius quam libri speciem habeat, & quia doctrinæ quæ traditur sublimitas quandoque naturæ ipsius limites videtur excedere, eum Sinæ Magistri tanquam subobscurum captuque difficilem, cum numero secundus sit, postremo tamen loco in Scholis exponunt.

Usus quoque mirificos habet, & hoc secundo libro multò facilius, magisque perspicuus est Tertius 10. partibus constans qui *Lun-yu* (quasi dicant *Ratiocinantium colloquia* seu sermones inscribitur, propterea quod apophtegmatis *Confucii*, necnon discipulorum ejus, & variis hinc atque hinc quæsitis ac responsis totus constet. Itaque multus hic sermo de vitiis, de virtutibus, de officiis, de reecto regimine; multa etiam, ne dicam justò plura, quæ, in Magistro suo *Confucio* cum observassent discipuli, memorie posterorum, ut hi vel imitarentur, vel certe admirarentur, prodiderunt.

Quartus liber, si molem spectes, tres reliquos unus æquat; Author illius *Mem-çu*, seu *Memcius* jam sæpius à nobis memoratus: de naturâ, ritibus, moribus, officiis disputat; nullusque Priscorum proprius ad nostram philosophandi rationem accessit: acutus est, multoque copiosior quam *Confucius*: Et verò vicit hunc ipse procul dubio facundiâ, at non item vitæ innocentia, modestia, severitate ac probitate. Atque hæc de authenticis ac primæ notæ libris dicta sufficient à quibus proximum locum & autoritatem obtinent chronica Sinensium, & ab his proximum rursus, sed longo proximum intervallo, locum obtinent alii libri quos inter *Kia-yu*, id est, domestici sermones, *Siao-hio* parvolorum documenta, *Hiao-Kim* de obedientia, *Chum-Kim* de fidelitate quorum pars *Confucio* & ejus discipulis attribuitur, quæ omnia cum grano salis legenda, & considerate nostris usibus accommodanda sunt.

PARAGRAPHUS SECUNDUS.

DE LIBRORUM CLASSICORUM

Interpretibus.

NON potest non esse copia Interpretum, ubi tanta est librorum, qui scripti sunt, & qui scribuntur copia. Certè nulla non ætas suos habuit. Eorum quidem librorum, qui *U Kim*, & *Su xu*, quinque scilicet antà memoratis Voluminibus & Tetrabiblio continentur, & quos deinceps per antonomasiam *Classicos* vocabimus, Interpretes omnino sexcentos eoque plures extitisse fama est: Non omnium singulos, sed alios aliorum; sic, ut hi *Xu Kim*, sive libros historiales; illi *Odas*; alii libros de Ritibus & officiis; alii denique alios; nec pauci partem dumtaxat unius libri interpretati fuerint: Mendacii tamen suspectam faciunt hanc famam qui operis *Sim li ta giten*, dicti, hoc est, naturalis Philosophiae pandectæ, Auctores sunt; hi quippe classicorum Voluminum non plures quam viginti numerant Interpretes, quos imperantibus Familiis *Cheu*, *Han*, *Tam*, &c. vixisse perhibent; in quibus ipsis cùm multa rursus desiderari doceant, fugillent multa; eis tandem (quod adulterinos esse vel planè censeant, vel certè suspicentur) Neotericos Interpretes ætatis suæ tanquam legitimos haud dubitanter anteponunt; suos interim citant omnino centum supra octodecim, qui sub duabus postremis Familiis *Sum* & *rven* floruerunt. Enimvero si de antiquioribus agatur, iis scilicet, qui sub occasum tertiaz Familia, *Cheu* dictæ, scripsere; quandoquidem *Mencius* qui pertinuit ad eandem familiam & *Confucium* uno post saeculo secutus est, suorum temporum calamitatem deplorans testetur, hæreses *Tam* & *Me* invalescere; Priscorum vero Regum & Sapientum doctrinam negligi & obliterari: Non injuriâ suspecti nobis sunt Scriptores & Interpretes illius temporis quo non errores solùm grassabantur, sed his arma quoque (septem Regnis inter se de Imperio decertantibus) licentiam & impunitatem dabant. Duos quidem cæterorum facile principes, quibus *Lie-çu* & *Chuam çu* nomen, Interpres posteriorum temporum, *Chin-çu*, dictus, aliisque non dissimulanter erroris arguunt ac damnant, quod Commentariis suis permisceant haud pauca deliramenta ex *Lao-Kiun*, aliorumque Sectis quæ vigebant eâ tempestate deprompta.

Successit Imperiali Familia *Cheu* Quarta çin dicta, bellatrix in primis & triumphatrix Regulorum omnium, quorum adeò ditiones & Regna tandem in Provincias rededit; sed eadem de literis &

hominibus litteratis pessimè merita: Quamquam peccatum hoc non tam Familiæ fuit, quam unius hominis cum quo illa dici potest & ortum habuisse, & pariter occidisse: Fuit is *Xi hoam ti*, muri Sinensis Author, bellis & victoriis nulli Regum Sinensium secundus: Hic furiis nefcio quibus agitatus, & fatali prorsus odio literarum, cremari jussit per Imperium totum libros omnes, exceptis iis qui de Agriculturâ, de arte medendi, & de sortilegiis agerent, Authore scilicet *Lao Kiun*, vel potius Sectatorum ejus quibus eo favebat impensiùs, quò magis impostorum deliramentis & mendaciis oblectabatur. Cùm ergò propositâ poenâ capitali imperata fierent, Libri omnes Priscorum Regum & Philosophorum, *Confucii* in primis, nec non eorum qui hos interpretati fuerant, cum irreparabili damno rei literariæ flammis ubique terrarum absumpti; & ne quid immanitati facinoris deesset, multi etiam hominum litteratorum collo-tenus humo defossi, partim gladio, partim sagittis perierunt. Verùm paucis post annis extinctâ cum Principe familiâ, ea quæ succedit, *Han* vulgo nominata, ordine jam quinta, quamvis & ipsa Sectæ *Lao Kiun* studiosa fuerit: fuere tamen ex eâ Principes qui à literis & dogmatibus moribusque Priscorum adeo non fuerunt alieni, ut semiustas librorum reliquias, si quæ usquam persisterent, confessim jusserint colligi; parietibus item & sepulchris abditos, quamvis jam semiesos situque perditos in lucem proferri; consuli præterea grandes natu, si qui forte quæ memoriaz quondam commendaverant pueri, etiamnum tenerent; nihil denique non adhibere operæ vel industriæ, quo tantæ literarum jaçturæ mederentur. Remedii itaque plus etiam quām speratum fuerat, allatum est: Non sic tamen ut non multa remanserint vel hiantia fragmentis suis & quasi parte membrorum mutilata, vel alienis verbis atque sententiis, seu relictis à vulnere cicatricibus, deformata, quæ tamen Sinensis politica voluit manere intacta, sic ut ne apicem quidem in iis immutare aut addere per leges unquam licuerit.

Sub hac interim Familia floruerunt librorum aliquot Interpretes, *Lieu*, *Cham*, *Pan*, *Kia*, *Chim*, *Vam*, aliique: Quos omnes Interpres, *Hu dictus*, enumerat qui scripsit imperante *Sum* Familia sed antequam ad posteriorum temporum Interpretes descendamus, operæ pretium fuerit præmittere notitiam aliquam duarum sectarum quæ maximè hoc Imperium infecerunt, & litteratorum quoque sensum & animos aut omnino depravarunt, aut ex parte saltē corruperunt: Sic enim Europæus facilius discernet, qui tandem Interpretes sint sequendi, qui verò procul exterminandi.

PARAGRAPHUS TERTIUS.

B R É V I S N O T I T I A S E C T Æ

Li lao Kiun *Philosophi*, ejusque *Sectariorum*, quos in Sinis
Tao su vocant.

UT uberiorem notitiam Lectori demus sciendum est, Authorem Sectæ hujus extitisse Philosophum *Li lao Kiun* vulgo dictum alias *Pe Yam*, vel *lao tan*. Coævus hic fuit *Confucio* tametsi hoc aliquanto senior: fabulantur autem, post annos unum & octoginta, quam eum sua mater utero gestaverat, tandem ex sinistro hujus latere viâ sibi factâ prorupisse in lucem; genitricem verò ex tam prodigioso partu mox periisse. Extant illius libri; sed à sectariis (uti creditur) haud uno loco vitiati. Nonnulla scripsit, quibus dignas Philosopho sententias inseruit de virtutibus, honorum fugâ, contemptu opum rerumque humanarum, & de beata illa solitudine qua Animus, humanis rebus superior, frui queat. Ubi verò de productione rerum agit, hanc inter cæteras affert sententiam, quam tanquam nobilissimum Philosophiæ suæ axioma Sectatores assidue decantant, videlicet *Tao sem ye*, *Ye sem ulb*, *Ulб sem san*, *San sem van ve*, id est, *Lex*, sive *ratio produxit unum*, *unum produxit duo*, *duo produixerunt tria*, *tria produixerunt omnia*. Quod hominis pronuntiatum, quamvis ambiguum sit atque obscurum, uti ferè illa Priscorum oracula esse solent; una res tamen certa est, primi ac supremi cuiusdam Numinis habuisse notitiam, quamquam aberrantem reverà notitiam, ut qui existimarit, Numen esse corporeum, tametsi aliis quoque Numinibus, ceu Regem suis clientibus, dominari fatetur. Eum artis quoque Chimicæ Principem atque Authorem fuisse passim tradunt.

Cæterum qualiscunque demum Magister ipse fuerit, hoc quidem extra controversiam est, post aliquot deinde saecula multos eorum qui discipuli illius erant, aut esse mentiebantur, pravos ac perditos homines extitisse, quippe artis Magicæ vel inventores inter Sinas, vel certè propagatores. Etenim quamvis haud desint qui Magiæ ducent initium ab Imperatore quartæ Familiæ *çin*, *xi hoam ii dicto*; famoso illo literatorum hoste, adeoque & librorum quos propè omnes concremari jussit; propterea quod is à Magis & impostoribus discipulis dicti *Li-Lao-Kiun* persuaderi sibi passus sit, immortalitatis pharmacum reverà dari (*Cham sem yo dictum*) potum videlicet qui

qui perennem vitam mortalibus conciliaret, quem proinde per insulas conquiri jussit : Magia tamen si non initium, maxima quidem cepit incrementa temporibus proximæ familiæ *Han* dictæ, quando sextus illius Imperator cognomento *Vu ti*, Magistro cui *Li xao kium* nomen erat, totum se nefariis Magiæ studiis dedidit ; in Imperatricis fortè gratiam, quæ cum Priscum literatorum & *Confucii* Philosophiam aspernaretur, anteponebat huic alteram Philosophi *Li Lao kiun*, atque, ut credibile est, jam depravatam ; sed vel hac de causâ fœmineæ curiositati libidinique magis acceptam : Quod uti vulgatum fuit, magnus illico in Aulam concursus extitit eorum hominum qui novam Sectam istam profitebantur : cumque per illud tempus obiisset Reginarum una, quam Princeps deperibat, neque jam ferre posset amissæ desiderium, fuit ex illo Magorum grege qui umbram demortuæ præstigiis suis attonito pavidoque Regi spectandam obtulit. Irretitus itaque tam perniciosis artibus Rex, postquam multas insanivit insanias, & hausto sæpius immortalitatis pôtu, tandem tamen mortalem se esse sensit ; morti jam proximus credulitatem suam, feris scilicet lachrymis deploravit, nefarias artes & artium Magistros detestatus. Haudquaquam tamen cum Rege extincta pestis hæc fuit ; quinimò si non ex eadem schola prodiit, certè quidem vixit eadem imperante familiâ nominatus ille *Cham tao lin*, cuius deinde posteri diabolicas artes longè latèque divulgarunt : Quos inter, præcipuum rursum nomen ac famam quidam *Cham tao yuen* consecutus fuit. Demandata sunt igitur creditaque amborum curæ jamque adeò tutelæ quotquot extant Imperio toto Sectæ hujus Fana portentis ipsis consecrata ; uti patet ex tabellis atque icunculis passim venalibus, quæ exhibent totum illum unà cum asseclis suis dæmoniorum, hominumque gregem quos in deorum numerum conscripserunt & *Sien gin*, hoc est, *immortales* vocitant : Et quidem Sectæ hujus Ministros perhonorifco titulo *Tien fu*, id est, *cælestis Magistri* Imperatorum sub familiâ *Tam* supersticio & insania decoravit. Cujus quidem familiæ conditor Templum *Lao Kiun*, velut idolo, consecravit, & is qui fuit ordine sextus *Hiven* cum Imperator ejusdem statuam in Palatium suum introduxit. Jamque adeo posteri quoque impostorum horum haud in vulgari sunt honore, maximè quidem ii qui oriundi ex prima stirpe primo quoque loco sunt geniti, gaudent enim perpetuâ dignitate Mandarinici quodammodo ordinis, per amplas in habitant ædes ac splendidas in quodam pago Provinciæ *Kiam si* dictæ ; frequentant hunc sanè multi, vel morbis suis petentes remedium, vel cupientes fatum suum, vitæque totius seriem edoceri : Quos ille, qui tunc *Tien fu* dignitate ac munere fungitur, mendaciis suis atque præstigiis elusos, in syngraphâ suâ hieroglyphicâ aliisque diabolicis artibus instructos, lætos plerumque,

& quamvis nummis, quos largè expendunt, propè vacuos, spei tamen plenos domum remittit.

Ceterum maximè videntur invaluablem artes istæ temporibus familiæ *sam* sub tertio hujus Imperatore *Chin* cum dicto, qui anno sui Imperii undecimo, & post Christum iiii. præstigiis aliorum somniisque suis illusus, librum à cœlo delapsum credidit; quam impostores ac Magi, vel horum ministri cacodæmones, ex nobilio-ri portâ urbis regiæ noctu suspenderant: Quem adeò librum magis refertum pedes quæsivit credulus, & magnâ cum veneratione exceptum atque in interiora sui Palatii regiæ cum pompâ illatum, aureo reclusum scrinio servari jussit.

Ex quibus omnibus fit perspicuum semper in deterius abiisse misérabile Sinarum Imperium, & (quod initio dicebamus) plenos esse superstitionum, ac multiplici dæmonum pacto illigatas artes atque observationes, quibus pestifera ista hominum secta nunc utitur. Tales autem cum sint, non pauci tamen ex Sinis adeo illas non aspernantur, ut post inventam deinde Idolatriam, hâc imprimis magistrâ, multò etiam studiosius easdem sectati fuerint, & veteres novarum quoque accessione cumularint; sic prorsus ut creber & maximè vulgaris earum hodieque apud Sinas sit usus: Quarum si specimen aliquod sibi dari Lector expetat: Illi, modò quidem figuratum Heresiarchæ sui, tum Idolorum suorum vacuo in aëre spectandas offerunt attonitæ credulæque turbæ modo in prægrandi pelvi aquis plenâ mutationum imperii & sectatorum suorum dignitates phantasticas & novas præfecturas tunc obtinendas representant. Modò post consultas sortes & invocatos cacodæmones penicillo ex aëre pendulo nescio quæ literarum monstra vel in subjectâ chartâ, vel in ipso pariete, vel in cinere describunt; aliasque hujuscemodi præstigias & superstitiones exercent, quas inutile sit hîc pluribus referri.

At profecto tantè pravitatis, non expers tantum, sed ignara quoque fuit Priscorum Sinensium ètas. Verumtamen qualiscumque demum illa fuerit; nos certè ab ipsis Sinicè Missionis exordiis hoc semper egimus, ut omnes omnino tam prisci, quàm hujus ètatis observationes penitus extirparemus: & idem Christianorum quoque Scriptorum nostro consilio atque hortatu conatus fuit. Et hujus quidem sectæ consilio & industriâ, paulatim jam prisci Reges quidam facti velut numina & alii atque alii spiritus jam antea incogniti prodierunt, & quidem sub titulo *xam ti* seu supremi cœli Imperatoris qui singulis præsent singuli elementis, nullâ cum relatione vel dependentiâ ad supremam & unam in cœlo potestatem: Quin imò, quod longè, detestabilius est, hominem (cui *Cham* & nomen) ex eadem sectâ maximè sub *Han* familiâ celebratum *To hoam xam ti*,

PROEMIALIS DECLARATIO. xxvij

hoc est, *preciōsi Augusti supremique Imperatoris* titulo condecorare, eretis ubique ei statuis & Templis, non dubitavit familiæ *Sum* (non octavæ sed ejus quæ fuit decima nona) Imperator numero octavus *Hoei* cum dictus: quo factum est ut justo Dei Judicio domus Regia ruinam agere cœperit, & talem quidem ruinam, ut Imperium, quod sub principibus patriis jam steterat annis quater mille supra ducentos, ad alienigenarum Gentium, Tartarorum, inquam, Occidentaliū jugum & potestatem tum primum transferit, cui servituti per annos 89. turpiter coactum est parere: quod quidem gravissimis verbis expendit *Kien Kium xan Colaus* imperante *Tai mim* dum scribit in hunc modum; hoc tempore *Hoei* cum Imperator per summam injuriam tili homuncioni attribuit titulum *Xam ti* (seu summi Imperatoris.) Hic verò cum sit omniam cœli spirituum summè augustus & venerandus spiritus; utique tam gravi affectus injuriā non potuit non gravissimè commoveri, & justissimis pœnis affigere Principem hunc & familiam denique ipsius funditus extinguere. Sed de hac Sectâ jam satis: nunc ad alteram, quæ dein subsecuta est, progressiamur

PARAGRAPHUS QUARTUS.

BREVIS NOTITIA SECTÆ Foe Kiao dictæ, ejusque Sectatorum.

DUCENTIS septuaginta post annis quam *Han* Familia rerum potiri cœperat; post Christum verò annis quinque & sexaginta, tecterrima pestis, & quovis incendio perniciösior, regiā authoritate, Sinas invasit, Idoli Fe Secta nefaria; simul cum Pythagoricâ metempsychosi, cum plurimis fabulis ac superstitionibus, cum atheismo denique, & plurimis libris, quibus Sectæ principia, placita dogmata continebantur, ex Indiis in Chinam deportata. Quæ pestis quoniam hoc tempore grassatur latissimè, & libros ferè omnes Sectasque Sinensium, si Mahometanam forte excipias, jampridem infecit; imò plurimarum ipsa mater est; Ad hæc Christianæ veritati nostrisque conatibus vel maximè contraria, necessarium esse puto brevem hic notitiam Lectori dare, & quæ illius apud Indos fuerit origo, quæ apud Sinas incrementa, quæ dogmata invexerit, altius aliquanto repetere.

Obtinebat Indiæ partem illam & Regionem, quæ Borealem inter & Australem media est, & à Sinis *Chum tien cho* dicitur, Regulus in *fan vam*, cuius uxori *Mo-ye* nomen erat: Ex hac natus est illi

xxvij PROEMIALIS DECLARATIO.

filius , *Xe* primū , sive *Xe Kia* dictus (quo etiam nomine tota Bonziorum colluvies ac superstitionis significatur ; Japonii tamen corrupto vocabulo Sinico *Xaca* fecere) deinde , cùm trigesimum attigit ætatis annum , *Fæ* nominatus ; qui an reverè homo fuerit , an merum diaboli portentum (quod Apostolus Japoniæ Franciscus Xaverius opinabatur) ancipitis controversia est . Certè si fabulosa non sunt quæ Sectatores de ortu ejus commemorant , cum S. Xaverio sentiendum erit : Narrant autem Matri per somnum oblatam fuisse speciem Elephantis albi , qui se per os in ejus uterum insinuarit ; unde etiam fama , conceptum fuisse ex Elephante ; & aliorum multò verior suspicio , ope dæmonis ex humano semine aliunde deportato sub belluæ istius specie fuisse conceptum . Apud Indos quidem albi coloris Elephas non tantum in pretio est , sed etiam in veneratione , usque eò ut si dubia fuerit illius possessio , Regna quandoque bellic committat , nec nisi cum multo sanguine controversia finiatur . Narrant rursus in lucem fuisse editum ex latere dextro Matris suæ , quæ adeò mox à partu interierit : Sic ut Salvator ille (quemadmodum Sectatores jactant) generis humani , ne Matris quidem saluti consulere potuerit : Nimurum vel hinc intelligas , plus viperæ quam hominis habuisse hoc monstrum hominis . Et vero character *Fæ* compositus ex *non & homo* , id innuit . A partu mox pedibus constitit , & passus omnino septem progressus , alterâ manu cœlum , alterâ terram indicans , *Tien zam* , *Tien bia to ngo guei qua* , id est , *in celo , terraque solus ego sum venerandus* , clarâ voce pronunciavit , ne cuiquam dubium posthac esse possit , quo tandem Patre fit progenitus .

Acciderunt hæc anno Monarchiæ Sinicæ 1909. ante Christum 1026. quo tempore *Chao tam* quartus è tertia Familiâ *Chen* dictâ Imperator rerum apud Sinas potiebatur . Anno 17. ætatis suæ *xe kia* , sive *xaca* , tres uxores duxit . Filium genuit , cujus nomen tribus litteris *Lo heu lo* Sinenses exprimunt : Nec multò post humanis rebus curisque renuntians , & poenas scilicet daturus extinctæ sui causâ Matris , concessit in solitudinem novemdecim jam natus annos . Hic se quatuor Gymnosophistis , qui *Jogues* in India vocantur , instituendum tradidit ; quoad ætatis suæ anno trigesimo , dum forte prænuntium Solis bosphorum contemplatur , unico illo sideris intuitu totam repente essentiam Primi Principii perspectam habuit , & divinitate nescio qua de repente afflatus , *Fæ* , sive Numen (in Indiis *Pagode* dicitur) evasit . Ex discipulo itaque Magister , ex homine jam Deus , doctrinam suam impertiri cœpit mortalibus . Nec defuit hîc filio (certè quidem Ministro suo) malus dæmon , cujus ope multa patravit quæ detinerent cœcos mortales vel rei novitate , vel miraculo prorsus attonitos : Quæ ipsa multis magnisque Voluminibus & iconibus prorsus elegantibus expressa Sinæ vulgaverunt . Annos omnino

omnino novem supra quadraginta dirus impostor dogmata sua longè latèque per Orientem vulgavit, quo ipse tempore Salomon Rex fluentis Sapientiæ suæ rigabat Occidentem.

Fidem superat quod de multitudine discipulorum ejus traditur; extitisse scilicet octoginta millia, quorum singulis suis vel Gymnosophiæ, vel Idololatriæ dignitatis gradus fuerit. Atque universim tota colluvies eorum hominum qui impensiùs ac religiosiùs sestantur hunc impostorem, apud Sinas quidem *Sem & Ho xam*, à Tartaris *Lama sem*, à Siamensisbus *Talepoii* denique à Japonibus, vel potius ab Europæis hominibus *Bonzii* nuncupantur. Narrant autem ex portentosâ multitudine illâ selectos fuisse quingentos; ex his centum; ex centum rursùs alios decem, qui deinde Magnatum nomine & dignitate insignes encomia Magistri sui, postquam is excessit è vitâ, quinque millibus Voluminum complexi sunt.

Etenim sensit tandem aliquando novus hic Deus ex immortalium numero se non esse, cùm 79. ætatis anno deficere se viribus, urgeri morbo fatôqué sensit. Cæterum nunquam perniciösior humano generi, quam cùm perniciosus esse definebat: Teterimum quippe virus Atheismi jam moriturus evomuit, disertè professus, se per annos quadraginta eoque amplius non declarasse mundo veritatem; sed umbratili & metaphoricâ doctrinâ contentum figuris, similibus, & parabolis nudam veritatem occultasse: At nunc tandem, quando esset morti proximus, arcanum sensum animi sui significare velle: extra vacuum igitur & inane (*Cum hiu Sinæ vocant*) primum scilicet rerum omnium principium, nihil esse quod queratur, nihil in quo collocentur spes nostræ. Hæc diri impostoris ultima vox; & Atheismi prima radix; quamvis hodieque mendaciorum ac superstitionum tenebris abdita, ceu humo defossa vulgus imperitum lateat: Hinc etiam celebris illa doctrinæ in exteriorem & interiorem distinctio, quam mox declaraturi sumus.

Cadaver odoratis lignis pro more gentis concrematum fuit, cineres vero, in homines, spiritus, dracones maris (ut aiunt) dispersiti: Ad Insulæ Ceilani Regem dens unus dono missus: Quem deinceps Constantinus Brigantini Ducis frater, dum res & arma Lusitanorum in India procurat, cætera inter spolia forte captum flammis tradi jussit, ac redactum in cineres in profluentem dispergi, immensâ vi auri, quam ei redimendo per legatum suum Rex barbarus offerebat, Christiano regioque animo contemptâ. Quod autem dicatur à Maffeo cæterisque nostratibus historicis, simiæ cujusdam, quæ magnâ superstitione coleretur, eum dentem fuisse, non errori tribuendum est; sed quod nefarius ille dæmon, cum aliis atque aliis formis ac nominibus alibi colatur, tum in eis terris, unde Lusitani dentem sustulerunt, simiæ figura in veneratione sit. Etenim

XXX PROEMIALIS DECLARATIO.

præter alias ineptissimas fabulas hoc quoque Sectatores credulæ multitudini persuadent, Magistrum hunc suum per metempsychosem octies millies natum fuisse, modò sub his, modò sub illis belluarum aliarumque rerum formis; novissimè verò specie Elephantis albi conceptum, mortalibus opitulandi causâ rediisse.

Is ergò præter eam, quād dixi, discipulorum turbam, discipulum unum longè sibi charissimum, impietatis suæ primum hæredem & propagatorem reliquit; nomen illi *Mo o Kia ye*; cui etiam in mandatis dedit; ut libris omnibus, quos de doctrinâ suâ in lucem ederet, præfigeret hæc verba *zu xi ngo wen*: *Sic ego accepi*: Neque aliis rationibus aut argumentis uteretur; ut planè videatur, hunc quoque fastum præter insanias alias didicisse ab hoc Magistro quæ quinque circiter post sæculis seculata est Pythagoræorum Schola.

Alterius item Magistri se antiquioris (reverè cacodæmonis) ipse met *Fæ*, sive *Xaca*; facit in suis libris mentionem; Sinis *O-mi-to*, Japanibus corrupto rursus vocabulo *Amida* vulgò dicitur. Vixit is in Orientali India, sive Bengalæ, Ubi & Elysios esse campos, Sinicè *çim tu*, Bonzii fabulantur. Amida vero tanta perhibetur esse Sanctitas, & tot ejus tantaque merita, ut quisquis eum deprecatus fuerit, criminum suorum, quamvis innumerabilia sint, veniam consequatur: Nihil ergo crebrius in ore plurimorum Sinenium, quād duo hæc monstra *O mi to*, *fæ*, quo sociatis amborum nominibus ac meritis purgatiſſimi evadant; mox scilicet eorumdem impulsu iterum atque iterum pristinæ libidini, avaritiæ, perfidiæ, nullisque non flagitiis habenas omnes impunè laxaturi.

Duplicis porro doctrinæ, cujus ante mentionem fecimus, vis hæc & ratio est, ut *exterior* ad *interiorem* quasi manuducat; & tamdiu in usu sit illa (quam adeo *substitutam*, Sinicè *Kiven* vocant) quoad altera, quam *xe*, id est *veram* solidamque esse docent, in animis eorum qui capaces fuerint (sunt autem è plebe paucissimi) firma constiterit: simili rem declarant: Lapideum fornicem molitur quispiam; ligneum procul dubio primū excitat qui lapideo, quoad is perficiatur ac firmitatem obtineat, fulcri sit instar: illo perfecto firmoque, ligneus utique dissolvitur & abjicitur; quippe cuius jam nullus sit usus.

Exterioris ac supposititiæ doctrinæ hæc summa est: Boni & mali, pravi rectique discrimen dari: adeoque & præmium & pœnam, & fides huic & illi destinatas: Beatitudinem triginta duabus figuris, & octoginta qualitatibus obtineri: ipsum *Fæ*, sive *xaca*, numen esse, & Salvatorem mortalium; horum quippe causâ, quod aberrantes à via salutis miseraretur, natum esse; horum crimina per ipsum expiari; quibus expiatos salutem à morte consequi, & in altero Mundo felicius renasci: quinque dari præcepta: primum, ne rei viventi

dematur vita : secundum, ut abstineatur furto : tertium, flagitio & tupidudine : quartum, mendacio : quintum, vino. Sic nimis salutis nostrae hostis honesti rectique specie fraudes & insidias suas occultat. Sex item opera misericordiae Sectatoribus prescribuntur : Hoc in primis, ut benignè foveant alantque Bonzios, exedificant eorum Cœnobia & Fana ; sic quippe non defuturos qui precatiobus suis pœnisque spontaneis debita peccatis supplicia exsolvant : papyraceas item massas auri vel argenti speciem referentes, (inventum posterioris ætatis) ad hęc, vestes sericas, aliaque id genus in funeribus cremen̄t ; fore enim ut in alterā vitā tantumdem veri metalli veręque supellectilis inveniant, & copia suppetat earum rerum quibus ibidem ad amictum victumque opus sint habituri, & quibus truces illos & alioquin inexorabiles custodes claustrorum octodecim (tot namque apud inferos constituunt) placare possint ac sibi conciliare : Hęc autem si neglexerint, proculdubio ad inferos per sex viarum unam præcipites ituros ; & sic ituros, ut in perpetuā quadam metempchoseos rotā, modo belluarum, modo hominum, aliisque formis innumeris misere renascantur : viarum quoque singulas operosè describunt, & multas alias nugas, & anilia planè deliramenta congerunt, quæ longum foret hic commemorare : Præconi tamen Evangelico perspecta esse prorsus utile futurum censeo ; cum magni referat, eorum, quibuscum tibi perpetua dimicatio est, exploratas habere res omnes.

Verū nunc ad *interiorem* doctrinam, & occultissimas fraudes insidiasque gradum faciamus ; & dejectâ substructione metaphoricā speciosum illum veritatis arcanę forniciem, cuius firmitatem (cùm sit inanissimus, ipsaque inanitas) tantopere tamen deprēdicant, studiosius contempleremur. Sed arceatur hinc primū rude vulgus ; (hęc est nequissimorum hominum prima cautio) simplex enim & credula multitudo tartari metu similibusque fabulis utique debet in officio contineri : Soli nobiles ac literati spectatum veniant ; atque ex cœnobitis ipsis ac Bonziis illi dumtaxat qui secreti capaces sint ac perspicacitate ingenii ceteris antecellant.

Summa doctrinę, quam vocant *interiorem*, solidam, veram, hęc est, *Cum hiū, vacuum* nescio quod, & *inane* ; principium esse finemque rerum omnium. Ex hoc primos humani generis parentes originem duxisse ; in hoc, ubi vivere desierunt, reversos esse ; neque aliam totius generis conditionem. Imo vacuum ipsum (inquit) nostrum esse, nostraque substantia est, sic, ut ex illo pariter & elementis quidquid usquam rerum est producatur ; & in idem per interitum deinde resolvatur ac redeat : omnino solis figuris & qualitatibus distingui ac differre omnia, ceu aquam vasis aliis atque aliis impositam : Nunc item per floccos in nives extenuatam, nunc ci-

nerum instar effusam in nebulas, aliquando proculsam in loris con-gelatentum aquarum, aliquando in lapides grandinis sese constringentem; similiter quoque ut æs, & aurum, ex quo modo hominem modò leonem, modo quamcumque aliam supellestilem conflet Artifex, utique diversa; verumtamen liquefacto dein metallo, prorsus unum quid idemque. Sic ergo quæcumque existant, vitâ, sensu, mente prædita, quamvis inter se usu & figurâ differant; intrinsecè tamen unum quid idemque esse, quippe à principio suo indistincta.

Hoc autem principium; cum doceant esse prorsus admirandum quid, purum, limpido, subtile, infinitum quod nec generari possit, nec corrumpi, quod perfectio sit rerum omnium, ipsumque summè perfectum, & quietum, negant tamen, *corde, virtute mente potentia*re ullâ instructum esse. Imo hoc esse maximè proprium essentiæ ipsius; ut nihil agitet, nihil intelligat, appetat nihil. Quocirca quisquis benè beatèque vivendi sit cupidus, huc assiduâ meditatione, sive victoriâ eniti oportere, ut principio suo quam simillimus affectiones omnes humanas domet ac prorsus extinguat; neque jam turbetur, vel angatur re ullâ, sed extatici prorsus instar absorptus altissimâ contemplatione, sine ullo prorsus usu vel ratiocinio intellectus, divinâ illâ quiete, qua nihil sit beatius, perfruatur: quam ubi natus fuerit, communem vivendi modum, & doctrinam tradet aliis, & ipse met specie tenus sequatur; clam vero sibi vacet ac veritati; & arcanâ illâ quiete, vitæque cœlestis instituto gaudeat. Hæc mysterii summa. Nulla interim pravi rectique mentio, nulla præmii vel pœnæ, nulla divinæ providentiæ, vel immortalitatis animorum. Unum loquuntur *vacuum*, & reale *nihil*; idque, ut vidimus, confusissimum: ad hoc rerum ortum interitumque referunt; imo hoc ipsum esse res omnes, in quas assidue transmigret ac transformet sese per quatuor viarum unam, vel *uteri*, vel *ovorum*, vel *seminalis*, vel *matutæ conversionis*: Sic ut unum idemque chimæricum principium sit homo, leo, lapis, omnia. Ex illius ergo contemplatione chimæra tota (quemadmodum narrabam) beatitudo petitur: cui contemplationi qui vacant impensiùs, censemur ad propriam novamque rursus Sectam pertinere.

Hæc alio nomine *Vu guei Kiao*, sive nihil agentium secta dicitur; nec multum dissimilis ab ea cuius jam meminimus, quæ quidem cum diu antè viguisse inter Gymnosophistas Indiæ, tunc apud Sinas quoque florere cœpit imperante *hoei ti*, qui fuit secundus è septimâ numero Familiâ, *çin* dictâ, ducentis nonaginta circiter annis post Christum: Quod autem magis admireris, Optimates ipsos Imperii, & Summos quosque Viros invasit exercuitque hæc insanìa, sic prorsus ut quò quisque propius ad naturam faxi truncive accedebat, horas complures sine ullo corporis animique motu persistens, sine ullo

ullo vel sensuum usu vel potentiarum, eò profecisse feliciùs, propiorque & similior evasisse principio suo aërio, in quod aliquando reversus esset, putaretur.

Ferunt itaque, *Ta mo* ipsiusmet *Xa ce* ex stirpe vigesima octava nepotem annos omnino novem consedisse obversum parieti; quo omni tempore nihil præter chimæricum illud principium suum *vacuum & nihil*, contemplatus fuerit; eique tandem conformatum, Numen evasisse: Numinis certè venerationem apud Sinas jam pri dem obtinuit, extructis ei Fanis per amplis atque magnificis: Quamquam honores longè præcipuos, & cognomenum *Fæ*, duobus maximè deferunt, *Amidæ* scilicet ac *Xace*, quod eos extitisse dicant imagines quasdam primi principii plane perfectas, numerisque omnibus absolutas. Alios, qui ejusdem principii unum dumtaxat Attributum referant, *Pu sa* nuncupari volunt: talis est *Quon in pu sa*, quod Idolum specie Matris simul & virginis parvulum complexæ filium, *misericordia* solius imago est: His rursus inferiores, & præcis apud Romanos Diis minorum Gentium haud longè absimiles, *Lo han* vocant.

Oppugnavit interim contemplantium Sectam scripto volumine Colaus *Poei guei Confucii* Sectator, & copiosè probat Aristotelicum illud *ex nihilo nihil fieri*; ex quo deinde conficit, extitisse procul dubio diu antè principium illud à quo tot res, quas maximè videamus existere, profluxerint. Cæterum non ita refellere potuit vir egregius errorem istum, ut non manarit latissimè, & multi nostra quoque ætate, contemplationibus tam insanis vacent. Amplius dico Literatorum plurimos tam patrio *Lao Kiun* quam Indico *Xace* toxico afflatos fuisse & etiamnum esse: multi ipsorum è rustica & superstitione plebeiorum fœce progeniti educati, tametsi ingenio suo ad summa quæque in Republica munia & dignitates emergant, vix aut ægre sanè exuunt nativas illas ac domesticas superstitiones, quas à teneris unà cum materno quodammodo lacte suxerunt, præcipue cum etiam principium suorum, quorum gratiam aucupantur, exemplis provocentur & confirmantur. Damnant alii quidem peregrinam novitatem, & gravibus verbis atque sententiis hæreticam & perniciolam esse docent; reverà tamen mihi non tam videntur lapideum fornicem, quam ligneum censuris suis demoliri velle: Et cum exterioris doctrinæ placita, ritusque plurimos, & carnis vinique abstinentiam, & tot idololorum monstra, & otiosam inutilium Reipubl. Bonziorum turbam odissent, interiorem tamen & arcanam doctrinam non pauci amplexi, in profundam Atheismi voraginem, in quam superbi tumoris ac vitiorum suorum pondere proni jam pendebant, tandem præcipites abivisse.

Quamquam voraginem hanc ipsam & præcipitum specioso rur-

xxxiv PROEMIALIS DECLARATIO.

sus *sim-li* nomine, *naturalis* scilicet *Philosophiæ*, quasi viæ cujusdam jam olim tritæ, planæ, regiæque occultant improbi; & cum hallucinentur errentque gravissimè, adeò tamen expertes erroris omnis videri volunt, ut tanquam Censores ac Judices non suæ modo ætatis, sed omnis etiam retrò antiquitatis cum intolerabili quadam arrogantiâ per vim, & nefas Classicos gentis libros ad sententiam suam temerè exponant, nec dubitent autoritate Majorum suorum, quorum tam eximia virtus fuit ac sapientia, impietatem suam stultitiamque confirmare.

Qui in hoc genere, non quidem primi, sed plurimum tamen peccaverunt, *Chen*, *Cham*, *Chim*, *Chu*, quatuor Interpretes, cum imperante Familiâ 19. *Sam* (ut tandem revertamur, unde fueramus digressi) Classicos libros illustrassent commentariis suis, aut verius multa ex iis obscurascent ac fœdè contaminassent; eos tamen veluti Magistros secuta deinde posterior est ætas: Et in exordiis quidem *Taimingæ* Familiæ nova perniciosaque doctrina mox produxit, non aliorum magis, quam quatuor istorum Interpretum sententiâ & auctoritate stabilita.

PARAGRAPHUS QUINTUS.

DE SECTA LITTERATORUM,

seu *Philosophorum* propriâ, quod illius fundamentum aut principium veteres, quod moderni Interpretes constituerint.

PRISCA Sinarum ætas, sapientiæ, prudentiæ, ac reliquarum virtutum syncera cultrix & Magistra, cùm admirabilem cœli terræque ordinem & constantiam semper admirata fuit, tum etiam perquam sollicitè studiosèque conata est imitari: Hinc petivit illa Monarchicum suum regimen, quod annos quater mille jam viguit; hinc infimorum per media, mediorum per summa, tam aptum facileque gubernandi modum: prorsus ut videantur Prisci gentis Reges ac Sapientes in hoc uno totâ contentione mentis & corporis laboravisse: sublimiores verò magisque remotas à sensibus philosophantis Græciæ delicias, ne primoribus quidem labris unquam delibasse, fortassis etiam aversaturi animo, & non aurium modo, sed finium quoque aditu prohibituri, si quis inde vel Aristoteles, vel argutior quicunque Sophistes è Stoïcorum vel Peripateticorum Scholis in Chinam commigrasset: Una pax scilicet & constans, æquabilisque tam morum quàm legum ratio in votis erat: Hoc autem ut assequerentur, Religioni primū, deinde politicæ gubern-

nationi dabant operam : Illâ Supremum aliquod Numen , quod *Xam ti* *Supremum cœli Imperatorem* nuncupabant ; nec non alias spiritus , sublunarum rerum præsides , ritè venerabantur ; arcana verò naturæ illius , quæ tam sublimis est , & ab humanis oculis tam remota , adeò non scrutabantur curiosius , ut disertis quoque verbis id vetarent , ne veritati scilicet pacique publicæ officerent hæreses in gente ingeniosa quidem , sed instabili , & novitatum cupidissima faciles oriri : Politicæ verò prudentiæ industriæque summa hæc erat , ut qui imperabant , filiis imperare se crederent ; qui parebant , patribus se parere . Et hæc quidem Priscæ ætatis ratio omnis ac Philosophia , de qua copiosius in scientia Sinica ad (quam suscepimus explanandam) pertractandum erit .

Supereft igitur examinandum , num alia quædam posterioribus temporibus inventa sit Philosophia , quam Prisci Sapientes omnino ignoraverint , & soli Neoterici Interpretæ quadraginta sæculis ut aiunt , sepultam , in lucem orbis sui Sinici tandem produxerint . Ut autem ordinatè procedamus ; in primis qui illi , & quantæ authoritatæ , & quo tempore prodierint Interpretæ , disquirendum , deinde ex quo hauserint fonte doctrinam illam suam seu novam Philosophiam , & ad extremum quod tandem totius doctrinæ suæ , aut naturæ principium ac fundamentum stabilire contenderint : Sic etenim facile erit statuere quam potissimum sententiam homo Europæus sequi debeat , an eorum , qui pro Priscorum innocentia , rectitudine , & sinceritate dimicant , an verò eorum , qui vix ulla illius ratione habità , corruptissimis temporibus novam doctrinam machinati sunt , & ad posteros transmiserunt .

Porrò ad Neotericos Interpretæ quod attinet , eos hæc voco qui extiterunt imperante familiâ *Sum* (non èâ quæ fuit ordine octava , sed quæ fuit ejusdem characteris ordine decima nona) cui equidem familiæ initium dedit annus à Christo natò nongentesimus sexagesimus , nongentis , uno minus , annis post idolatriam unâ cum somniis Pythagoricis regiâ authoritate ex Indiis inventam in Sinâs , è quâ deinde Sectâ aliæ atque aliæ exortæ sunt , ut nihil jam dicam de propriis & quasi domesticis gentis Sectis & Hæresibus , *Lao Kiun* , *Tam & Me* , olim jam dominantibus in Chinâ . Imperialis ergo familia *Sum* cum esset præ omnibus retrò familiis Litterarum simul ac Litteratorum studiosissima , adeoque & fœcundissima , Interpretæ habuit admodum præstantes ingenio & dignitate , qui non solum quinque librorum Classicorum & Chronicorum interpretationem , sed etiam ipsorum Interpretum *Confucii* scilicet *Mencii*que & aliorum Commentarios , & proprias lucubrationes multò copiosius disertiūs que explanandas suscepérunt .

Hos inter autem præcipui sunt nominis *Cheu* *çu* & fratres duo

xxxiv PROEMIALIS DECLARATIO.

sus *sim-li* nomine, *naturalis* scilicet *Philosophiae*, quasi viæ cujusdam jam olim tritæ, planæ, regiæque occultant improbi; & cum hallucinentur errentque gravissimè, adeò tamen expertes erroris omnis videri volunt, ut tanquam Censores ac Judices non suæ modo ætatis, sed omnis etiam retrò antiquitatis cum intolerabili quadam arrogantiâ per vim, & nefas Classicos gentis libros ad sententiam suam temerè exponant, nec dubitent authoritate Majorum suorum, quorum tam eximia virtus fuit ac sapientia, impietatem suam stultitiamque confirmare.

Qui in hoc genere, non quidem primi, sed plurimum tamen peccaverunt, *Cheu*, *Cham*, *Chim*, *Chu*, quatuor Interpretes, cum impe-
rante Familiâ 19. *Sam* (ut tandem revertamur, unde fueramus di-
gressi) Classicos libros illustrassent commentariis suis, aut verius multa ex iis obscurascent ac fœdè contaminassent; eos tamen veluti Magistros secuta deinde posterior est ætas: Et in exordiis quidem *Taimingæ* Familiæ nova perniciosaque doctrina mox prodiit, non aliorum magis, quam quatuor istorum Interpretum sententiâ & au-
thoritate stabilita.

PARAGRAPHUS QUINTUS.

DE SECTA LITTERATORUM,
seu Philosophorum propriâ, quod illius fundamentum aut
principium veteres, quod moderni Interpretes constituerint.

PRISCA Sinarum ætas, sapientiæ, prudentiæ, ac reliquarum virtutum sincera cultrix & Magistra, cùm admirabilem cœli terræque ordinem & constantiam semper admirata fuit, tum etiam perquam sollicitè studiosèque conata est imitari: Hinc petivit illa Monarchicum suum regimen, quod annos quater mille jam viguit; hinc infimorum per media, mediorum per summa, tam aptum facilemque gubernandi modum: prorsus ut videantur Prisci gentis Reges ac Sapientes in hoc uno totâ contentione mentis & corporis laboravisse: sublimiores verò magisque remotas à sensibus philosophantis Græciæ delicias, ne primoribus quidem labris unquam delibasse, fortassis etiam aversaturi animo, & non aurium modo, sed finium quoque aditu prohibituri, si quis inde vel Aristoteles, vel argutior quicumque Sophistes è Stoïcorum vel Peripateticorum Scholis in Chinam commigrasset: Una pax scilicet & constans, æquabilisque tam morum quam legum ratio in votis erat: Hoc autem ut assequerentur, Religioni primùm, deinde politicæ gubern-

nationi dabant operam : Illâ Supremum aliquod Numen , quod *Xam ti* *Supremum cœli Imperatorem* nuncupabant ; nec non alias spiritus , sublunarum rerum præsides , ritè venerabantur ; arcana verò naturæ illius , quæ tam sublimis est , & ab humanis oculis tam remota , adeò non scrutabantur curiosiùs , ut disertis quoque verbis id vetarent , ne veritati scilicet pacique publicæ officerent hæreses in gente ingeniosa quidem , sed instabili , & novitatum cupidissima faciles oriri : Politicæ verò prudentiæ industriæque summa hæc erat , ut qui imperabant , filiis imperare se crederent ; qui parebant , patribus se parere . Et hæc quidem Priscæ ætatis ratio omnis ac Philosophia , de qua copiosius in scientia Sinica ad (quam suscepimus explanandam) pertractandum erit .

Supereft igitur examinandum , num alia quædam posterioribus temporibus inventa sit Philosophia , quam Prisci Sapientes omnino ignoraverint , & soli Neoterici Interpretes quadraginta sæculis ut aiunt , sepultam , in lucem orbis sui Sinici tandem produxerint . Ut autem ordinatè procedamus ; in primis qui illi , & quantæ authoritatris , & quo tempore prodierint Interpretes , disquirendum , deinde ex quo hauserint fonte doctrinam illam suam seu novam Philosophiam , & ad extremum quod tandem totius doctrinæ suæ , aut naturæ principium ac fundamentum stabilire contenderint : Sic etenim facile erit statuere quam potissimum sententiam homo Europæus sequi debeat , an eorum , qui pro Priscorum innocentia , rectitudine , & sinceritate dimicant , an verò eorum , qui vix ulla illius ratione habitâ , corruptissimis temporibus novam doctrinam machinati sunt , & ad posteros transmiserunt .

Porrò ad Neotericos Interpretes quod attinet , eos hîc voco qui extiterunt imperante familiâ *Sum* (non èâ quæ fuit ordine octava , sed quæ fuit ejusdem characteris ordine decima nona) cui equidem familiæ initium dedit annus à Christo natò nongentesimus sexagesimus , nongentis , uno minus , annis post idolatriam unâ cum somniis Pythagoricis regiâ authoritate ex Indiis inventam in Sinas , è quâ deinde Sectâ aliæ atque aliæ exortæ sunt , ut nihil jam dicam de propriis & quasi domesticis gentis Sectis & Hæresibus , *Lao Kiun* , *Tam & Me* , olim jam dominantibus in Chinâ . Imperialis ergo familia *Sum* cum esset præ omnibus retrò familiis Litterarum simul ac Litteratorum studiosissima , adeoque & fœcundissima , Interpretes habuit admodùm præstantes ingenio & dignitate , qui non solum quinque librorum Classicorum & Chronicorum interpretationem , sed etiam ipsorum Interpretum *Confucii* scilicet *Memoriique* & aliorum Commentarios , & proprias lucubrationes multò copiosius disertiùs que explanandas suscepérunt .

Hos inter autem præcipui sunt nominis *Chen* & fratres duo

xxxvj PROEMIALIS DECLARATIO.

Chiu *çu* dicti qui anno Christi 1070. circiter scripserunt imperante
 Xin *çum* sexto Familiae *sum* principe ; quos deinde secutus est,
 quamvis eos idem longè antecesserit famâ & auctoritate, Chiu
çu (alio nomine *Chu hi* dictus) qui diem obiit anno post Christum
 1200. Nym *çum* Imperatoris decimi tertii anno sexto. Interpres iste
 maximis quoque perfunctus est muneribus in Imperio , & quia de
 litteris usque adeo bene meritus , titulo *Ven cum* litteratorum princi-
 pis condecoratus est. Porro tametsi floruerint omnes sexcentis fere
 ab hinc annis , fidenter tamen eosdem Neotericos esse dicimus ;
 quatenus scilicet cum veteribus , quos suprà citabamus , & qui an-
 nis mille supra quingentos , eos antecepsere , comparantur : Quo
 etiam intervallo temporum Familiae Imperatrices omnino 15. örtum
 suum & occasum habuerunt , bellis ardentibus civilibus pœnè perpe-
 tuis , & dolis , insidiis , cædibus , parricidiis per fas per nefas supre-
 mum sibi jus vindicantes : Ad hæc miserabiliter implicatae & con-
 taminatae variis idololorum sectis , quæ ex unâ ferè , quam supra di-
 ximus , hydræ ad instar pullulabant in dies : quas inter tenebras ,
 & perturbationes ecquis tandem locus fuerit bonis artibus & studiis
 litterarum ? Vix ullum sanè fuisse & fatentur ipsimet & verò plo-
 rant ; quò minus mirandum est scriptores illorum temporum (fue-
 runt enim aliqui) tam raros fuisse , tam mutilos , & tam succinctos ,
 ut non dubitarint *Chu çu* aliique dicere per annos mille & amplius
 non extitisse hominem verè litteratum. Cæterum de Neotericis his-
 ce , quos modò dixi Interpretibus Imperatores aliqui Familiae *sum* ,
 disertè affirmant , quod post obitum *Confucii* , *çemcii* , *çusu* , *Mencii*
 antiquorum Interpretum , non alii deinde extiterint qui sensum libro-
 rum veterum felicius , & magis dilucidè explicarint , & suscitaverint
 quodammodo sepultam per tot sæcula doctrinam Priscorum , quam
 hi ipsi sub Familia *sum* posteriores Interpretes : atque ea etiam est
 causa , quod alii Interpretes his ipsis longè rursus recentiores , ii
 scilicet , qui floruerunt Imperante *Tum lo* tertio ex Familia prima &
 vigesima *Tai mim* (quæ hanc , sub quâ scribimus proximè anteces-
 sit) dum mandato ejusdem , nec non opera studioque duorum &
 quadraginta Litteratorum selectorum ex aulâ , quinque libri vete-
 rum seu opera doctrinalia operosè recognita in lucem publicam
 novo prælo eoque regio prodierunt ; communi planè sententiâ sta-
 tuerunt non alios ferè Interpretes sequi & in scholis exponere , quam
 memoratos *Chiu çu* & *Chu çu* : sic prorsus ut reliquos ab his Interpre-
 tes ad duos istos adjungere sint conati , & in verba duorum tan-
 dem hominum tantum non jurare voluerint omnes. Itaque lucu-
 brationes multis distinctæ voluminibus tandem editæ sunt in lucem
 anno post Christum 1415. qui annus erat decimus tertius memorati
Tum lo Imperatoris. Præter explanationem autem quinque Classi-
 corum

PROEMIALIS DECLARATIO. xxxvij

corum librorum quibus & explanationem tetrabibliae sive operum *Confucii*, *Memoriique* addiderunt, aliud præterea fabricati sunt opus, quod continet viginti non exigua volumina, quæ inscribuntur *Simili ta given*, id est, *de Natura seu Philosophia naturali Pandectæ*: cuius Operis Auctores quadraginta sic insistunt vestigiis duorum Interpretum quos paulò antè meminimus; (cùm tamen isti quoque Interpretes nullà sint antiquitate insignes, utpote qui trecentis circiter antè annis floruerunt) sic inquam, sectantur illos & colunt, ut quamvis videri velint haudquaquam discedere à doctrina in Priscis Majorum suorum monumentis contentâ (quæ adèo quasi ob-torto collo in sententiam suam pertrahunt assidue) reverè tamen longissimè discedant, ac planè videantur in Neotericorum, quos diximus, verba jurasse. Manavit autem mali labes ad nostram usque ætatem, qua videmus haud paucos è Litteratorum ordine novis illis commentis operam dare; & quamvis Classica nulla ratione censemantur, suum tamen pondus atque autoritatem, quam minimè merentur, attribuere. Errori nimirum causam præbuit speciosa rei novitas; quippe cùm disputaretur ibi de procreatione rerum de principiis & causis, nec sine ingenio copiaque sermonis & elegantiâ disputaretur; ad hæc, autoritate Regiâ, necnon operâ duorum & quadraginta Virorum, qui omnes erant litteris & dignitate primi, perfectum sit opus; Sinarum aliqui magis creduli novam hanc & mendacem Philosophiam (si tamen Philosophiam) tanquam cœlo delapsam, eò cupidius amplexi, quò certius existimabant amicam esse veritati & cœlo, cum reverè esset tām huic quām illi inimicissima: Quid enim? An dici potest, aut etiam fingi quidquam magis contrarium veritati, quodque sit à lumine rationis cœlitus nobis infuso magis alienum, quām si negetur existere, qui cœli, qui terræ, qui rerum omnium effector, & Dominus, & Moderator sit? Negetur autem apud eam gentem, quæ constantissimo usu & consuetudine quater mille annorum, ceu disertissimâ quadam oratione professa fuit, cuivis corpori suo capite, cuivis hominum cœtui suo Principe, ut diu conservari possit ac regi, opus esse: Nisi fortè dicamus Priscos Sinas, cum sua omnia ad normam cœli terræque tam studiosè exigerent, existimasse tamen hoc ipsum deesse prototypo, quod erat in exemplo prototypi longè maximum; cœlum, inquam carere suo Rege ac Domino, quo imitatrix cœli Monarchia carere nunquam potuerat; pulcherrimumque illum, & maximè constantem cœli statum, motum, ordinem, à nullo Numinе nullove consilio profici sci, sed casui ac temeritati deberi omnia; cùm tamen, ut statum illum motumque & ordinem quadrantenus imitarentur, nihil aquè necessarium sibi esse ducerent, quam consilium prudentiamque adhibere, & uni capiti, uniuersæ Regi summam rerum suarum

xxxvij PROEMIALIS DECLARATIO.

cum potestate propè divinâ committere. In Barbaros , vel amentes potius , & quibus una dominetur stultitia atque temeritas , dicamus errorem hujuscemodi potuisse incidere , non in eos qui tantâ Sapientiæ laude , quanta fuit Priscorum Sinensium , floruere.

PARAGRAPHUS SEXTUS.

*EX QVO FONTE HAUSERINT
novum Philosophia genus Neoterici Interpretes.*

RADIX totius doctrinæ una est atque eadem , unumque plànè fundamentum , liber scilicet *Ye kim* sive mutationum quem supra inter 5. Clasicos libros tertio loco posuimus si tamen libri nomen merentur hieroglyphicæ lineæ ac figuræ , eæque perpaucæ , quas *Fo hi* Sinicæ gentis conditor , cum Litterarum tanc nullus esset usus , posteritati suæ , ceu alterum nodum gordium explicandas reliquit. Et quoniam ab hoc libro pandectas suas ordiuntur Interpretes in eoque præcipue totam suam fundant doctrinam , antequam ulterius provehamur , operæ pretium videtur exponere curioso Europæo , hujus libelli quoddam summarium & paradigma. Et Authoris quidem consilium non aliud fuisse constat , quàm ut rerum creatarum mutuos vel nexus ac societas , vel dissociationes ac pugnas ; ad hæc , influentias , ordinem , vicissitudinem mortalibus ob oculos poneret ; & per istos veluti gradus rudem Sinicæ gentis infantiam ad sui principii ultimique finis supremæque spirituum intelligentiæ notitiam paulatim manuduceret. Cui proinde vota & sacrificia jam tum offerabantur , & quam ob rem *Fo hi* alio nomine dictus *Pao hi* quasi , complectens victimas , nominatur , quò evidentissime convincitur veri numinis cultum in ipso gentis exordio extitisse .

In primis autem videtur , illa quæ *cælo* , *terræ* , *homini* accidebant , postéris consideranda proposuisse ; quippe dum contemplaretur horum trium mirabilem quamdam societatem , & quasi mutuam affinitatem ac symmetriam , descripsit ipse *Figuras octo* Sinicè *Pa qua* , id est , *octo pendulas imagines* vel *figuras* ; his quippe vocibus *Qua-hiven-chi-siam* Interpres litteram *Qua* exponit , tametsi nunc vulgo pro sortibus per abusum accipiatur. Et sic quidem eas figuras descriptis , ut singulæ ternis quoque lineolis partim integris , partim interruptis constarent : Ex quo deinde combinationes octo consurgunt : Ad eum ferè modum quo artis nostræ metricæ pedes trifyllabi combinantur , si loco integræ lineæ syllabam longam , interruptæ duas breves concipiatis. Ex his autem terniarum com-

binationum ductibus duplicatis, octiesque inter se multiplicatis quatuor & sexaginta figuræ tandem existunt, quas ipsas dum curiosa deinde posteritas disponit alio atque alio situ sive structurâ, illæ situ suo atque varietate variam ac multiformem rerum naturam, motum, ordinem, ceu rudi quapiam picturâ quadamtenus adumbrant.

Quod ut penitus cognoscatur, scire oportet; ab omni retrò ètate sic censuisse Sinas; duplex dari rerum omnium materia-
le principium, alterum *Perfectum*, alterum *Imperfectum*, hoc *Tn*, illud *Tam* nominant: quæ quidem duo, à *Tai Kie*, id est, *Magno axe* producta sunt, qui videtur chaos quoddam aut massa quedam materialis complectens omnia, aut quemadmodum Doctores Sinenses, & inter Ethnicos non pauci & quotquot fidei lumine collustrati unanimiter nobiscum exponunt *Tyen che*, hoc est, *Materia prima*: videntur autem multi Interpretum, cùm de prima rerum produc-
tione disputant, complecti animo & cogitatione suâ quoddam velut ingens mare, quod bipartitum in duo maria minora (& sic biparti-
tum, ut in altero persistat quidquid est mobilius, levius, purius, atque perfectius; in altero quidquid est minus mobile, & gravius magisque fœculentum atque imperfectum) totidem rerum principia veluti secundaria constituant: Hæc autem duo principia quasi duo maria, sed jam minora, abire rursus atque subdividi singula in alia duo, & quidem cum eâdem secretione *puri perfectique* ab eo quod *fœculentum* est atque *imperfectum*: Ex his porrò quatuor, octo simili-
liter divisa discretaque existere; octo mox abire in sedecim veluti spatiofa jam flumina: hæc in duo & triginta; tum in quatuor & sexaginta; ac tandem in plurima & veluti fluenta rivulosque dis-
pertita (servatâ semper primæ divisionis atque secretionis normâ) spectabilem hunc Mundum constituere: Etenim ut ab hoc simili transeamus ad rem ipsam, sic passim Philosophantur Sinæ, ut dicant, ex *Tn*, & *Tam* utriusque vi & virtute, ceu multiformi qualitate constare omnia, eoque rem quamlibet magis minusve perfectam esse, quò plus minusve de alterutro principiorum obtineat.

Tota igitur mappæ seu tabulæ constructio ex duabus, ut dixi;
 Lineis conflatur,
 unâ non interruptâ, alterâ interruptâ,

ex Lineæ, quæ non interruptæ, sed perpetuæ sunt atque integræ; perfectum quid ac solidum, & quod in eodem genere vincat alterum, necnon felix ac fortunatum quid significant: His autem contraria designant ex quæ sunt non integræ seu interruptæ: Interruptis ergo *imperfectum*, ex. gr. terram, lunam, aquam, frigus, noctem, fœminam, humorem nativum quem vulgo radicalem dicimus, morbos, & calamitates designant: *Perfectum* verò, ex. gr. cœlum, solem, ignem, calorem, diem, masculum, nativos ignes seu calorem primigenium, prosperam valetudinem, ac fortunam perpetuis integrisque. Docent præterea, perfecti proprium esse manifestare sese, prodire foras, movere, dilatare, rarefacere, ascendere, augere, aperire; contra verò imperfecti proprium esse abscondere sese, introire, quiescere, restringere, condensare, descendere, imminuere, claudere. Ex horum autem duorum principiorum singulis alia rursus duo principia veluti subalterna docent existere; duo quidem ex *Perfecto*, quarum alterum sit perfectum-majus, alterum sit imperfectum-minus. Duo autem ex *Imperfecto*, quorum alterum sit perfectum-minus, alterum sit imperfectum-majus.

Has autem quatuor ex duobus principiis emanationes, *sunt siam*; id est, *Quatuor imagines* vocat *Confucius*: Quibus, ex Interpretum quidem sententiâ, *Sol*, *Luna*, *Stelle majores* seu magis coruscantes, & *minores* seu minus coruscantes denotantur. Quam sententiam quo pacto probare queant ac tueri non satis constat. Mutuam certe hîc radicem, seu uti nos loquimur, causalitatem nescio quam hîc admittere videntur, exempli gratiâ, ex calido nasci frigidum, seu saltem consequi, & rursus ex frigido calidum: quam sententiam tamen, dum tueri ac probare conantur Interpretes, exemplo utuntur hujusmodi: aqua & metallum frigida sunt (inquiunt) naturâ suâ; sed negari non potest, fulgorem & claritatem quæ utriusque inest effici à calore, utique non ab alio calore quàm qui aquis omnibus & metallis insit: Ignis similiter naturâ est calidus; at nigricans illud ac cæruleo non absimile, quod in undante flammâ solet observari à quâ causâ procedit, si non à frigore: quod igne continetur procedit? Calor nimirum cùm intensissimus est gignit quodammodo frigus; Frigus item, cum supremum efficacitatis suæ gradum obtinuit, gignit calorem; adeoque cum frigus in Septentrione sit intensissimum, sit (inquiunt) ut hoc ipso in loco calor sumat initium, qui deinde

PROEMIALIS DECLARATIO. xlj

deinde dextrorum procedens, incrementum capit in Oriente; vim summam perfectionemque obtinet in meridie: Frigus è contrario nascitur in meridie, mox sinistrorum gyrans augescit in Occidente; Perficitur denique in Septentrione. Sic illi.

Geminatis rursum supradictis principiis subalternis, seu imaginibus, existunt *Pa qua*, *Oēto* scilicet *Figure*; quas & Interpretatus fuit *Ven̄am Rex*, indito singulis suo nomine seu charactere. Tribus lineis, vel integris, vel interruptis singulæ constant. Paradigma quod subjicimus, rem declarabit.

DUO RERUM PRINCIPIA.

Perfectum.

Imperfectum.

Yam.

Yn.

Quatuor Imagines ex duobus Principiis proximè natæ.

Majus Perfectum.

Minus Imperfectum.

Minus Perfectum.

Majus Imperfectum.

Tai-yum.

Xiao-yu.

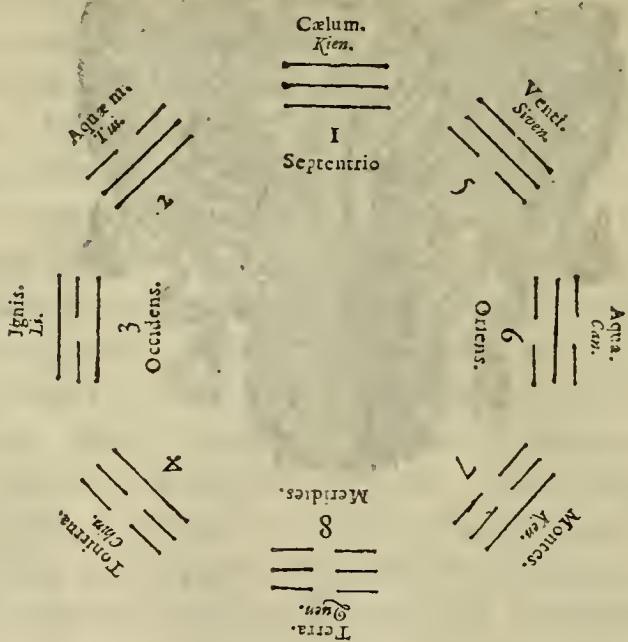
Xao-yam.

Tai-yn.

Octo Figuræ ex quatuor Imaginibus promanantes.

Kien. Cælum.	Tui. Aqua montium.	Li. Ignis.	Chin. Tonitrua.	Sien. Venti.	Can. Aqua.	Ken. Montes.	Quen. Terra.
I	2	3	4	5	6	7	8

Has octo Figuras, ex quibus quatuor ad perfectum, quatuor ad imperfectum pertinent, in Orbem quoque describunt, cum mutuò inter se, nec non vario, ad quatuor Mundi Cardines aspectu: Quibus etiam Cardinibus quartor Zodiaci puncta, Solstitialia scilicet, & Äquinoctialia, quibus dum media rursus jungunt, octo Zodiaci quoque puncta & quasi Mundi Cardines describunt. Figuras interim sic describunt, ut à capite primoque numero semicirculum quatuor constantem Figuris ac numeris, producant ad Iævam; & mox alterum à capite (seu quinto numero) rursus orsi cum totidem numeris ac Figuris ad dexteram describant, Orbemque totum conficiant, hoc modo.

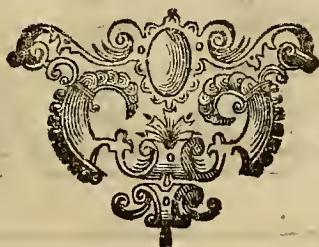

De harum mutua vel coniunctione, vel oppositione Confucius ad Librum *Te kiu* (interprete *Cham Co-lao*) exponens: *Cælum* (inquit) & *Terra* certam ac determinatam sedem locumque obtinent, hæc inferiorem, illud superiorem. *Montes* & *Aqua mentium* se mutuo penetrant per humores tam eos, qui in vapores resoluti ascendunt ex aquis locisque subterraneis (unde nubes & pluviae) quam eos, qui densiores cum sint, descendunt; ex quibus deinde fontes existunt, & fluenta, & stagna. *Tonitrua* seu exhalationes siccæ & calidæ, & *Venti* seu vapores & halitus ventosi frigusque circumstans, se mutuo comprimunt atque urgent, necnon unita permixtaque se mutuo fovent ac juvant: Quare & *Tonitrua* majori cum impetu deorsum ruunt, & venti vicissim ab ignitis exhalationibus magis ac magis exæstuant. *Aqua* similiter, & *Ignis*, dum hic illius frigus, illa vicissim hujus ardorem temperat, adeo non inter se pugnant seque mutuo destruant, ut contra cum insigni quodam emolumento rerum omnium socientur identicem, ac misceantur: Planè ut perspicuum sit, *etio* Figuris sic aliis alias opponi, ut non tam censi possit oppositio rerum contrariarum, quam earum, quæ, vel permisceantur, vel sibi mutuo succedant atque opitulentur, amica societas.

De octo figuris jam memoratis earumque inter se communicatione aut dissociatione , alio rursus loco ejusdem libri *re kīm* , ex suā ipsius , necnon *Ven vām* , & *Ches* cum Interpretum sententiā describit idem Philosophus rerum productionem pér æquabilem totius anni circulum perenni quodam cursu & imperturbato ordine , per quatuor hujus tempestates & per octo mundi plagas , seu cardines , in se recurrentem.

Cæli Imperator (inquit) in prima rerum productione prodiit & manifestavit sese ab ortūs regione in pleno vere : Prosecutus deinde quodammodo cursum & opus suum disposuit rectè omnia in ea regione , quæ est ortum inter & austrum media , sub veris finem quando hoc cum æstatis conjugitur : Effecit deinde ut exererent sese omnia & in mutuum conspectum prodirent , vividaque & vegeta consisterent in ipso videlicet austro , & fervore seu medio æstatis : Post hæc , vegetavit omnia & sustentavit per terram & elementa ; & in ea quidem regione quæ occasum inter & austrum media , finem æstatis cum principio autumni conjungit : Exinde cuncta exhilarasse dicitur , cum jam quælibet res quod exigebat consecuta , in fine suo quodammodo conquiesceret ; idque in occasu ipso medio autumi temere : At vero sub exitum autumni ; quando hic cum brumæ principiis miseri incipit , pugnas & bella quoque miscuit ; & in ea regione quæ aequali intervallo ab occasu & Septentrione distat , caloris nimirum cum frigore , quod illi dominatur , hæc pugna erat , cessante jam pugna ; & priam nante scilicet frigore , pacavit rursus omnia in ipso Septentrione , mediæque hyemis tempestate : Ad extreum pertexuit perficitque omnia , finem principio connectens ; in ea regione , quæ Septentrionem ab Oriente media dividit , & exeunte jam hyeme , quando hujus extrema cum veris initio conjunguntur .

Hæc *Confucius* , juxta explanationem Interpretis *Cham Colai* : qui quidem deinde sic concludit : *Kiai xam ti chi chus çai* , id est , hæc omnia sunt à supremi Imperatoris dominio ac gubernatione . Explicatis utcumque octo Figūris earumque mutuâ conjunctione aut oppositione restat , ut ab his octo , dum singulæ germinantur , existant sedecim : à sedecim item geminatis duæ & triginta : à duabus denique & triginta , quatuor & sexaginta : Harum singulæ conficiuntur ex duabus dictarum octo Figurarum , dum hæ alio atque alio situ & ordine disponuntur , atque inter se mutuo permiscentur .

Tabula sexaginta quatuor Figurarum,
seu Liber mutationum Ye kim dictus.

I. Cælum.	2 Terra.	3 Aqua.	4 Montes.	5 Aqua.	6 Cælum.	7 Terra.	8 Aqua.
Cælum.	Terra.	Tonitrua.	Aqua.	Cælum.	Aqua.	Aqua.	Terra.
Cælum.	Aquæ m.	Cælum.	Terra.	Ignis.	Cælum.	Montes.	Terra.
Aquæ m.	Venti.	Montes.	Terra.	Venti.	Ignis.	Montes.	Terra.
Tonitrua.	Aquæ m.	Aquæ m.	Terra.	Tonitrua.	Ignis.	Terra.	Tonitrua.
Cælum.	10 Cælum.	II Terra.	12 Cælum.	13 Cælum.	14 Ignis.	15 Terra.	16 Tonitrua.
Tonitrua.	Venti.	Cælum.	Terra.	Ignis.	Cælum.	Montes.	Terra.
Aquæ m.	17. Venti.	18 Montes.	19 Terra.	20 Venti.	21 Ignis.	22 Montes.	23 Montes.
Cælum.	Aquæ m.	Cælum.	Terra.	Cælum.	Ignis.	Montes.	Terra.
Tonitrua.	Venti.	Aquæ m.	Terra.	Tonitrua.	Ignis.	Terra.	Tonitrua.
25. Cælum.	26 Montes.	27 Montes.	28 Aquæ m.	29 Aqua.	30 Ignis.	31 Aquæ m.	32 Tonitrua.
Tonitrua.	Cælum.	Tonitrua.	Venti.	Aqua.	Ignis.	Montes.	Venti.
Cælum.	33. Tonitrua.	34 Ignis.	35 Terra.	36 Venti.	37 Ignis.	38 Ignis.	40 Tonitrua.
Montes.	Cælum.	Terra.	Ignis.	Cælum.	Aquæ m.	Montes.	Aqua.
Montes.	Aquæ m.	Tonitrua.	Cælum.	Venti.	Terra.	Venti.	Aqua.
41 Montes.	42 Venti.	43 Aquæ m.	44 Cælum.	45 Aquæ m.	46 Terra.	47 Aquæ m.	48 Aqua.
Aquæ m.	Tonitrua.	Cælum.	Venti.	Terra.	Venti.	Aqua.	Venti.
49 Aquæ m.	50 Ignis.	51 Tonitrua.	52 Montes.	53 Venti.	54 Tonitrua.	55 Tonitrua.	56 Ignis.
Ignis.	Venti.	Tonitrua.	Montes.	Montes.	Aquæ m.	Ignis.	Montes.
57 Venti.	58 Aquæ m.	59 Venti.	60 Aqua.	61 Venti.	62 Tonitrua.	63 Aqua.	64 Ignis.
Venti.	Aquæ m.	Aqua.	Aquæ m.	Aquæ m.	Montes.	Ignis.	Aqua.

Has ergo sexaginta quatuor Figuras, quarum tabulam modò attulimus, omnium primus Rex *Ven-vam* conatus explicare. Singulas earum interpretatus est quidem, sed admodum Laconicè, adeoque perobscurè; cùm autem singulæ figurarum constent lineis omnino sex, ut hîc videre licet, tota earumdem series tot planè constat lineis quot dies sunt anno quem Sinæ intercalarem vocant, nimirum trecentis quatuor & octoginta. Porrò figurarum lineas singulas conatus est explicare memorati Regis filius *Cheu cum*; & hic quidem considerans eas prout summæ cum mediis infimisque, & hæ rursus cum mediis, mediæ denique cum infimis ac summis alium atque alium nexum, ordinem, & relationem, ut dicitur, obtinent; adeoque plus minusve inter se mutuo communicant, perfectique vel imperfecti redduntur participes; hæc inquam dum studiosè considerat, & similibus non raro utitur, feliciùs aliquanto quàm Pater, non sic tamen, quin & ænigmàticè pleraque interpretetur. Dum itaque figurarum singulas, sive potius linearum singulas declarat, ab infimâ lineâ ad sextam, id est supremam gradatim semper ascendit: Suos item numeros adscribit linearum singulis, integris quidem novenarium, seu ternarium ter geminatum; non omisis interim numeris aliis quos ordo linearum postulat: Hæc autem omnia non vacare mysterio vel inde potest intelligi, quòd ex Sinarum sententiâ numerus impar sit perfectus, par imperfectus: Hunc ergo ad *Tn* referunt seu imperfectum, hunc frigori, nocti, lunæ, aquæ, terræ, &c. adscribunt; illum, quem docent ad *Tam* seu perfectum pertinere, calori, diei, soli, igni, cœlo tribuunt: Ex quo deinde principio rursus docent, numero cæli, qui ternarius est, ac terræ qui binarius, existere quinarium, qui si geminetur denarium conficiat: Ad denarium verò numeros omnes velut ad radicem & complementum suum reduci.

Atque hæc est demum illa sexaginta quatuor Figurarum tabula tot ingeniorum Sinensium tetrica, ne dicam inutilis exercitatio aut labyrinthus, è quo unicus *Confucius* præcipuâ cum laude conatus est sese expedire; Licet idem jam senior fassus sit, se illius iterum accuratiùs investigandæ desiderio teneri. Ipsos igitur Principes Interpretum Regem *Ven vam*, & hujus filium *Cheu cum* interpretatus, sanè luculenter & copiosè morali sensu declarat omnia: sic ut ex naturali rerum inter se nexu, ordine, vicissitudine, vique efficiendi, pulcherrima petat documenta, tum ad privatos cujusque mores, & domesticam institutionem, tum præcipue ad publicam Urbium, Provinciarum, & Imperii totius administrationem. Ad sortes interim & auguria quod spectat, non ille quidem negat existimasse Priscos Sinas, eam rebus quibusdam inditam esse vim ac naturam, qua eventus rerum vel faustos vel infaustos diù ante mortalibus enun-

xlvi PROEMIALIS DECLARATIO.

ciare valeant, uti ferè solet ab Horoscopo cujusque peti scientia aliqua futurorum, eaque Sapientum quoque iudicio non usquequaque vana vel aberrans: Verumtamen *Confucius* ipsemet (quemadmodum testantur Interpretes) nullâ fortium vel augiorum habitâ ratione, non sicut ac si vanum quid essent ac prorsus inutile, certè quidem ad se neutquam pertinerent, sic rationis unius duetu contentus ac lumine de unâ virtute hîc laboravit, huic uni dedit operam: Quæ res ut silleretur ab Interpretibus, *Confucii* tamen ipsius testimonio satis constare nobis posset; hic lib. *re kim* p. 3. disertè dicit, Priscos sanctos eo maximè consilio librum illum scripsisse & illustrasse commentis suis, non ut auguriis ac divinationibus esset usui; sed (quemadmodum *Cham Colaus* exponit) ut cognoscerent homines quam à cœlo acceperunt naturam, eamque ceu ducem & magistrum sequerentur, deinde verò & cœli mandatum, seu supremi Numinis providentiam, à qua natura processit, perspectam haberent. Quod ut clarius omnibus constet, lubet afferre quod in ipso statim exordio ad tabulam illam 64. mutationum disertis verbis prænotarunt duo illi & 40. Interpretes dum præmuniunt Lectorem totique posteritati cavent, docentes dari supremum Dominum quemdam & Gubernatorem cui nomen Imperator: quis autem is est (inquiunt) qui Dominus dicitur & Gubernator? Et protinus respondent, per se est Dominus & Gubernator: Nam cœlum quidem res est quæpiam summè solida & perfecta, quæ naturaliter volvitur absque interruptione; quod autem ita semper volvatur, procul dubio est ab aliquo Domino & Gubernatore qui id efficit: hoc posito fundamento necesse est ut homines eum per se noscunt: non enim suppetunt verba, quibus possimus pertingere ad eum explicandum.

PARAGRAPHUS SEPTIMUS.

SPECIMEN ALIQUOD EXHIBETUR
prædictæ Tabula 64. Figurarum.

VERUM ut cernat Lector oculis suis rei veritatem, & simul ex unâ Operis particulâ de opere toto iudicium ferat, ac tandem intelligat quò tendat hæc Sinarum Philosophia, iis qui rem non examinarunt usque adeò suspectam; operæ pretium fuerit ex Figuris 64. unam, quæ numero 15. est ac reliquis brevior, & quam Sinæ laudant in primis, & cujuscumque felicitatis prognosticum esse statuunt, in medium proferre, commentis duorum Principum *Veniam* & *Chen cum*, necnon *Confucii*, & *Cham Colai* è Sinico in Latinum versis.

Hæc figura *Kien* dicitur. *Kien* humanitatem significat, sive modestiam demissionemque animi : Et quoniam ad hanc priores figuræ quatuordecim quasi totidem gradus deducunt, necessarium videtur nos hinc graduum quoque singulos suo ordine & numero, quo in tabulâ designantur, verbo saltem attingere, prout eos ferè in appendice suâ *Hi* quæ dictâ *Confucius* decurrit, si quidem clari esse volamus, & ab exemplo figuræ unus, quænam reliquarum omnium ratio sit, Lectori constare. Exordium porrò sumitur à cœli & terræ procreatione dum ad hunc ipsum librum *Ye Kim* sic loquitur *Confucius* : *Postquam extitit cælum & terra, tum deinde extiterunt res omnes : Ubi extiterunt res omnes, tum deinde extitit mas & fæmina : Ubi extitit mas & fæmina, tum deinde extitit maritus & uxor : Ubi extitit maritus & uxor, tum deinde extitit pater & filius : Ubi extitit pater & filius, tum deinde extitit Princeps & cliens : Ubi extitit Princeps & cliens, tum deinde extitit superius & inferius : Ubi extitit superius & inferius, tum deinde fuit suus officiis & justitiae locus & ordo.* Hactenus Philosophus. Nuncad rem propositam veniamus.

Prima figurarum *Kien* dicitur, & utrâque sui parte tam superiori quam inferiori, designat *Cælum* materiale, à quo, ceu emblemate quopiam, formam Regis ac regiarum virtutum *Confucius* petit.

Secunda *Quen*, tota similiiter designat *Terram*; estque subditorum emblema quodpiam sive symbolum : Cœlum vero ac terra ambo sunt fundamenta quædam, & quasi principia naturalia rerum omnium, quibus adeo per metaphoram patris matrisque nomen tribuitur. Exemplum vero institutionis Regum & subditorum Philosophus petivit in primis à cælo & terrâ, hoc est, ab illâ tam perenni firmitate, tam æquabili ordine cursuque rerum omnium, qui ordo quatuor literis *Yen, hem, li, chim*, hoc est, *amplio ac perpetuo, claro ac manifesto, congruo ac decenti, recto ac solido*, exprimitur. Hæc autem per quatuor veluti virtutes Cardinales videlicet *Gin, li, y, chi*, id est, *pietatem, convenientiam, justitiam, prudentiam*, Philosophus studet explanare.

Constitutis ergo cœlo ac terra, & passivis activa miscentibus, mox universarum rerum existunt quædam semina : Sic tamen, ut lateant, quasi utero quodam excepta cohitaque : quod ipsum tertia figura, *Chun* dicta, significat.

Paulatim deinde fota complexu illo materni uteri formantur in fœtum, ac tandem aliquâ sui parte prodeunt in lucem, sicut à gemmâ suâ solet oriens uva se ostendere : docet hoc *Quarta Figura*, cui à literâ *Mum*, quæ infantiam sonat, nomen est.

Verumtamen sicut uvæ jam orienti, ut augescat, necessarius est terræ succus & Solis calor, ita communis hæc rerum omnium infanta, ne vix dum nata, mox arescentis instar intereat, primùm qui-

xlviij PROEMIALIS DECLARATIO.

dem suo quasi lacte succoque opus habet (quod adeo Quinta Figura vocabulo *sui* subindicat) deinde vero alimentis robustioribus, aliisque vitae subsidiis & commodis, ut feliciter adolescat; & consequatur maturitatem suam & perfectionem.

Hic igitur dum res quaelibet conservare se nititur, & quod unius usui commodisque accedit, alteri plerumque necesse est decedat, non possunt non existere contentiones, lites, & bella, praesertim inter homines quorum natura, quam paucis contenta est, tam est inexplicabilis cupiditas: Atque hoc Sexta Figura, *sum* dicta, designat.

Esset itaque jure aliquo & judicibus hic opus, qui lites dirimarent, & quod æquum sit justumque decernerent: Verum cum sæpe vel dubium sit jus, vel privatæ rationes & commoda juri anteponantur & æquitati, maximè ubi nulla dum civitas, nulla Respublica, commune nihil, facillimè solent mortales primum ferre sententiis, mox etiam studiis ac voluntatibus inter se dissidere; dum ruptâ illâ qualicumque societate distrahi in partes & factiones, conflari, utrimque exercitus, & tandem unius naturæ homines castris armisque divelli: Cujus rei typus est *su* littera, quam exprimitur Septima Figura.

In hujusmodi ergo discrimine rerum ac perturbatione nisi homines aliqui praesto sint, quorum virtus ac sapientia contineat inconditam multitudinem, faciatque, cœtus istos temere congregatos coalescere singulos in unum corpus, pronissimum erit, ut vel semutuo ferarum instar absument, vel certe dum singuli sibi unis student, marcescant omnes paulatim atque interfiant; quapropter egregiis quibusdam viris hic erit opus, qui, uti denotat Octava Figura, *Pi* dicta, animos hominum conciliare sibi norint, mox industriâ suâ, prudentiâ, authoritate tumultuantes componere ac moderari; quibus adeo singuli deinde cœtus, tanquam Magistris suis ac Dominis, morem gerant, quosque veluti Duces ac Pastores sequuntur.

Ex quo statim existet arctior quedam omnium inter se colligatio & societas; & dando vicissim & accipiendo permutandisque facultatibus & commodis, non erit qui egeat re ullâ, sed copia quedam suppetet earum rerum quæ sunt ad tuendam ac sustentandam vitam necessariæ, atque adeo principium cernetur Urbis atque Republicæ; cuius typum exhibit Nona Figura, *Siao cho* dicta, id est, *Parva* quedam *unio & colligatio*.

Neque erit difficile vincire etiam paulatim legibus officiisque illos, quos novæ societatis utilitas atque jucunditas jam cœpta percipi, nec non mutua charitas atque observantia, tum omnium inter se, tum etiam suo cum capite conjunctos devinctosque teneat. Effloresceret

frescat itaque genus omne officiorum, in quorum semitis vestigia sua ad id usque tempus seu vacillantia (quod Decima Figura Li designatur) firmare queant. Non poterit etiam non ingens alacritas animorum existere, & amplitudo quædam (quam Tai Undecima numero Figura notat) pacis atque concordiae, ubi suum cuique tribuetur, ubi tam studiose consuletur commodis animi corporisque, ubi tanta vigebit conservatio & legum & officiorum.

Verumtamen quoniam brevis admodum & caduca solet esse humana felicitas fieri non poterit, ut nos docet littera Pi Duodecimæ Figuræ præfixa, quin serenitatem diuturnæ pacis atque concordiae turbo quispiam discordiæ bellique excipiat, quamquam brevis, ut inter cives & fratres; sic ut non tam fuisse discordia, quam redintegratio quædam censi possit pristini amoris atque observantiae.

Quæ ubi semel contentionem quapiam ceu vento fuit agitata, multo solet altius radices jacere, & arctius subditos inter se ipsoque cum Principe colligare: Hinc Decimæ tertiae Figuræ à Tumgin, id est, unanimitate nomen.

Hæc autem unanimitas si deinde constans fuerit, si cum studio publicæ utilitatis, & charitate Patriæ conjuncta, mirabiliter efflorescat ac firmabitur Respublica, & quod Decima quarta Figura, Taju dicta, sperare nos jubet, ingens erit opum ac divitiarum copia, ingens splendor & amplitudo dignitatis; ad hæc immensa quædam Imperii optimè constituti fama, qua commotæ nationes finitimiæ, & quæ in longinquis etiam Regionibus versantur, ultrò expetent amicitiam & societatem nostram, subdentque se nobis, ac patrocinium fidei atque æquitatis nostræ libertati suæ anteponent.

Verum ubi tam prosperè fluent omnia ad voluntatem nostram, ubi res Imperii in tam sublimi apice felicitatis ac gloriae constiterint, una omnibus adhibenda erit cautio, maxime quidem, qui omnium Princeps erit ac caput, ne superbia elati, quod in sublimi positis evenire solet, evanescamus ac ruamus, eorum gravius quo altius fuerimus evesti. quocirca superbia omnis, fastigium, arroganciaque fugienda erit, moderationi vero, modestiæ, demissionique animi impensè vacandum. Hujus autem virtutis ac doctrinæ Magistra est Figura 15. ab Kien, id est, humilitate nomen petens. Ea sicut reliquæ omnes, sex duabus figuris conflata est, quarum inferior tribus constat lineis, duabus scilicet interruptis, & unâ perpetuâ: *Ken* ipsa dicitur, & *Montes* designat; mons porrò celsitatis symbolum, hic etiam symbolum est summæ cujusdam ac præcelsum virtutis; at quæ radicem suam montis instar desigat in *Terra*, id est, *Humilitate*, adeoque lateat & quasi consepulta jaccat: *Terra* etiam,

	Terra.
6	—
5	—
4	—
3	—
2	—
1	—

Montes.

I PROEM. DECLARATIO.

quam figuræ superioris lineæ tres interruptæ designant, præcelsæ virtutis, quatenus ea cum humilitate conjungitur, imago quædam est ac symbolum: in infimum quippe locum humillimumque depreſſa, & intra ſe quodammodo collecta abditaque immensas opes, & pretiosissima quæque quamvis obſcuro ſinu complectitur, & per effecta ſua fructusque pulcherrimos ac maximè ſalubres, humano generi vim ſuam virtutemque prodit.

PARAGRAPHUS OCTAVUS.

FIGURÆ DECIMÆ QUINTÆ Explanatio.

HIS ergo ſummatim expositis, veniamus ad explanationes trium, quos diximus, Interpretum: Et quoniam unicūm reliquarum omnium exemplum Figura hæc erit, afferamus in medium quidquid illi ſunt commenti. Rex itaque *Veniam*, qui omnium pri-
mus nodum aggressus eft ſolvere, ſic ait: *Humilitas virtus eft qua-
quà patens latifimè: Vir perfectus tametsi principio lateat jaceatque, obti-
nebit tandem ſuccellum exitumque proſperum.*

Laconicam interpretationem declaraturus *Confucius*, Kien hem bi-
nas voces exponit in hunc modum: *Substantia* (ſeu vis & signifi-
catio duarum vocum) ſic ait: *Humilitas quaquà patet latifimè, ea
cæli ratio eft ac natura, ut cùm præcelfum fit emineatque ſuper omnia,
tamen per ſuos influxus descendant quodammodo ac demittat ſeſe, & cum
humili terrâ ſocietur, atque ita virtus illius ꝑ efficacitas per effecta ſua
in procreandis ꝑ conservandis rebus magis ac magis eluſecat, omnibus-
que tandem fit manifesta: Terræ vero non abſimilis hac in parte ratio
eſt, nam etſi infimo loco velut intra ſe collecta delitescat, exerit tamen
ſeſe effertque in altum per effecta ſua, que cum cælo consociat. Rurſus ea
cæli ratio ꝑ natura eſt, ut minuat exuberantia, tumentia deprimat; lu-
xuriantia recidat: Foveat verò & benigno influxu fœcundet, augeatque
magnis incrementis id quod humile ac depreſſum, vacuique eft inſtar. Ter-
ræ ſimiliter eadem eft ratio, reprimit enim ac deſtruit que redendant &
tument immodicè: Contra verò auget ac perficit que modica ſunt, que
humilia. Hæc ipsa copiosè declarat *Cham Colaus* ex naturalibus cæ-
li terræque effectis; ſed quoniam Europæus Lector ea per ſe facile
aſſequetur, & nos in hoc quamvis unico plurimorum exemplo, bre-
vitati tamen ſtudere par eſt, ea consultò præterimus) ipſi deni-
que ſpiritū pefſumdat tumidos beantque humiles, ſimillima quoque
hominum ratio eſt, odiſſe nimirum tumidos; ꝑ amare humiles. *Vir mode-**

stus &) humilis in dignitate constitutus hoc ipso clarescit ac celebratur, quamvis id non expetat, luce virtutum ejus ex loco tam sublimi felicius coruscante: Idem si positus fuerit in humili obfusoque loco, cum virtus luceat ipsa per se, non poterit ipse non esse clarus & felix, & cuius laudi ac felicitati nihil possit addi: Atque hic est viri humili adeoque perfecti felix & glorirosus exitus. Hæc Confucius, qui sententiam seu doctrinam figuræ totius summatim colligens, magnæ imaginis, quæ nobis exhibet memoratam virtutem, hæc (inquit) significatio est: Ex terræ medio existunt montes; humilitas illi sunt, symbolum, inquam, eventus humiliatis, dum ex humili infimoque telluris sinu ad nubes & astra sublimi vertice pertingunt: Quocirca, Vir perfectus, haud ignarus, vitium hoc esse mortalium, ut se suaque magnificant, spernant aliena; quotidiana suipius victoria deprimendo tumorem animi sui &) præcidendo primùm quidem in se, deinde etiam in aliis quidquid est nimium, & natum copiâ suâ vel splendore fastum arrogantiamque gignere; Contrà verò studiosè supplendo & accumulando quæ sibi vel aliis deesse intelligit, prorsus ac si aquâ lance appenderet res omnes tum suas tum alienas, sic admirabili cum equitate suum cuique tribuit, seque omnibus accommodat attemperatque, & humiles prudenter extollens, &) tumidos pro ea, qua pollet autoritate, salubriter deprimens, complanat omnia, &) perquam feliciter res administrat. Haec enim Rex Interpretate Regis Confucio, ipsius verò Confucii Interpretate Cham Colao.

Audiamus nunc Regis filium Cheu cum; est ille quidem patre suo aliquanto copiosior, non ita clarus tamen quin Interpretibus iisdem quibus antea sumus usi, hîc quoque futurum sit opus: Interpretatur autem non complexum sex linearum, ut fecerat pater, sed linearum singulas ab infima gradatim ascendens; cumque interpretationes singulas Confucius rursus explanet, explanatio hæc minor imago dicitur, ut ab illa scilicet, quæ major imago est, sive totius complexi, distinguantur.

Sic ergo Cheu cum ait: Linea prima ex senariis (primam vocat quia est infima: Senariam, quia interrupta) designat virum humilem iterumque humilem, adeoque probum &) perfectum: Hujusmodi ergo viro dum virtuti dat operam trananda & enaviganda sunt quidem spatioſa & magna flumina certaminum ac laborum; animis tamen ne cadat; quippe tandem feliciter periret ad portum meritorum.

Commentarium hunc suis rursus notis illustrans Confucius, imaginis minoris sensus est (inquit) virum prorsus humilem & perfectum modestè ac demissè se gerere quovis tempore & loco, & attendere in primis sibi, secumque habitare, quo fiat ut se ipse pascat felici virtutum pabulo, mirificèque proficiat. Cheu cum ad proximam ab infimâ lineam gradum faciens, Senarium secundum, inquit, designat hominem, cuius

jam patescit, ac sermonibus hominum celebrari incipit humilitas: que si pura & sincera fuerit, ut lucem hanc & famam non sectetur nec expetat, tum quidem præclarè agetur cum illo.

Addit Confucius: Quod uti imago significat, patescat ac celebretur humilitas illa, quod pura, quod germana sit ac solida, quod præclarè agatur cum eo qui illâ sit prædictus, ideo fit, quia in medio corde, & non in ore dumtaxat, vel exteriori quadam specie inani virtutis simulachro illam obtinet.

Cheu cum exponens lineam tertiam, sive antepenultimam (quæ perpetua cum sit, ad id quod perfectius est refertur, adeoque numero impari & nonario insignitur, ac nonaria vocatur) docet nos, inquit, linea tercia nonaria, si quis magnis meritis erga Regem & populum conjungat humilitatem, vir perfectus sine fastu insolentiaque perseverans, is procul dubio serius ocyùs prosperum habebit exitum rerum suarum, & dignum laborum præmium.

Imaginis sensus est, inquit Confucius, si tam præclarè meritus nunquam tamen a statu moderati modestique hominis discesserit vir ille perfectus, fore ut omnes omnino populi a quo animo pareant subdantque se tantæ virtuti.

Senarium quartum (inquit Cheu cum) Virum nobis designat, qui proxime antecedentem virtute quidem vincat ac dignitate; verumtamen nullis dum de Republica meritis insignis sit; ipse tamen ex nulla re non proficiat; in quacumque rerum temporumque vicissitudine fructum capiens virtutis suæ: Quoniam vero se meritorum expertem esse intelligit, magis ac magis prodit ac manifestat modestiam suam animique demissionem; adeoque nullo vel iracundie vel invidiae motu concitatur.

Imaginis sensus est (inquit Confucius) Virum, qui tantus cum sit, & ex nulla re non proficiat, adeoque magis ac magis demissè humiliterque se gerat, non facile peccare; & quidpiam admittere quod cum legibus & ratione pugnet.

Cheu cum ad Senarium quintum (hic autem numerus plerumque tribuitur ei qui cæteris imperat) Princeps, inquit, illa moderatione animi modestiaque prædictus non expendit opus ac vires Imperii, ut suos habeat sibi devictos & obsequentes, quia scilicet tanta virtus liberalitate quamvis profusa & quovis robore militari potentior, omnium animos, & studia, & voluntates ei conciliat ac subdit. Quod si tamen existant qui exuant humanitatem, abjicant jus omne, tanteque virtuti parere nolint; tunc certè par erit adhibere opes & arma domandis ac frangendis rebellibus; & tum quidem nihil non perficiet armata virtus, & virtus tanta.

Confirmans hanc doctrinam Confucius, imaginis sensus est, inquit, fas & æquum esse regiam cum potestate belloque & armis debellare ad frangere contumaces ac rebelles, quando illos æquitas & ratio, virtusque sui Prin-

PROEMIALIS DECLARATIO. ljj

sui Principis haud flectit, quanquam (uti notat Interpres) non ille tūm quidem regiae humilitatis fructus est, sed effectus quidam durae necessitatis.

Exponit denique *Cheu* cum lineam supremam & ultimam: *supremo Senario* designatur privati *Principis* magna quidem illa & quæ latè resplendeat ac celebretur, humilitas; ceterum, quod ad usum spectat, limitibus angustioribus conclusa; private scilicet modiceque ditionis (quas ipsas angustias & defectum potestatis linea interruptio significat) quippe cum cœlum ei non destinat supremam dignitatem, quæ propria Imperatorum est; caret utique amplitudine illâ tam opum quam terrarum, & clientum ac subditorum multitudine; quæ omnia sequi solent Imperatoriam n. auctoritatem: quocirca si quando statuat is è re sua esse conscribere militem, habere exercitus in armis; non alio sane consilio id faciet, quam ut debellat rebelles, contineatque in officio suæ ditionis & Regni populos.

Huic sententiæ & expositioni subscribens Confucius sic ait: *Sextæ & supremæ imaginis sensus hic est, virtutem magnam quidem esse, nec minorem virtute famam; quoniam tamen deest ulti dignitas suprema, atiaque desunt præsidia, sit, ut quas agitat animo res maximas atque pulcherrimas, nequeat perficiere: Quare unum hoc agit, & si quando rē postularit etiam adhibito exercitu & armis agit, ut in officio contineat private suæ ditionis & Regni subditos.*

En brevis expositio Figuræ decimæ quintæ non obscurum specimen reliquarum omnium; sic enim & quatuordecim quæ præcedunt, & quadraginta novem, quæ deinde sequuntur, non alio ferè sensu quam morali & politico exponuntur; ita prorsus ut omnia quæ spectant ad motes & officia Principum, Clientum, Parentum, Liberorum, Conjugum; quæ item adversus Hostipes, Exteros, Hostes servanda; qualis denique & quanta veneratio Spiritibus debetur; quantâ cum religione & constantia par sit obtemperare cœlo; hæc, inquam, omnia tractentur hoc loco, alia aliis quidem copiosius, verumtamen nulla non attingantur.

Ea igitur Figura, quæ proximè sequitur Décima & sexta numero Tu dicta, ponit ob oculos communem maximèque festivam lætitiam, quæ à tantâ tam moderati tamque modesti Principis virtute diminet in subditos, & quasi à capite in totum corpus diffundatur.

Decima septima, *sui* dicta, docet subditos imperata facere sui *Principis* omnibus in rebus, & alacriter ac promptè, tanquam membra scilicet, sequi nūtum capitii sui. Et sic deinceps.

Ut planè dici possit totum primi conditoris opus aliud nihil fuisse quam ænigmaticum emblema, vel ænigma emblematicum, ex quo deinde curiosa posteritas varia sibi documenta petiverit: inter quæ si quidpiam reperiatur apud primos quoque Interpretum, quod sortes

liij PROEMIALIS DECLARATIO.

nescio quas, & auguria divinationesque redoleat, erit profecto quod Europæus Lector condonet antiquæ Sinarum gentilitati, si consideret Europam suam, quanto scilicet tempore, & quantis errorum ac superstitionum tenebris involuta fuerit, priusquam ei Sol Justitiae CHRISTUS affulgeret.

PROEMIALIS
DECLARATIONIS.
PARS SECUNDA.

PARAGRAPHUS PRIMUS.

*EXPLICATVR QUOD PRINCIPIVM
rerum tam materiale quam efficiens constituerint Sinae
tam Prisci quam Moderni.*

POSTQUAM exposuimus quadamtenus Sectarum Sinensium originem & diversitatem, superest, ut tandem provehamur alius, & explicemus idipsum, cuius potissimum gratia superiora prope omnia attulimus; ecquod videlicet principium tam materiale, quam efficiens & quam basim & quod fundamentum tam cœli & terræ quam elementorum, rerumque omnium constituerint Sinarum sapientes, ut & nos statuamus scilicet, an ipsi, & quam, qualemve de supremo quodam Numine, primoque rerum effectore habuerint notitiam: An item noster Matthæus Riccius Missionis Sinicæ Fundator haudquaquam temere, sed prudenter & justo cum fundamento conatus fuerit errores hodiernos Sinarum suis ipsorum testimoniis & authoritatibus oppugnare, & convellere, & sic principia quedam Christianæ veritatis ex ipsis met antiquæ gentis, antiquis item libris monumentisque petere, parvâ interim posteriorum Interpretum & ætatis hujus habitâ ratione; sed litterarum dumtaxat, & illarum præcipue, quas ipsi fatentur esse suas, & licet moribus vitâque dissentiant, colunt tamen ut avitas &, uti sacrosanctas venerantur.

Quod spectat in primis ad principium rerum materiale, memoratus quidem liber *Sim li ta given*, seu *de naturâ* ab hoc suum sumit exordium, deque eo per aliquot deinde capita copiosissimè disputat. Principium verò istud suum *Tai kie* nominant Neoterici: & quoniam (uti *Chu qu* inquit) nec *Fo hi* conditor gentis Sinicæ, nec *Ven vam* primus fohianæ tabulæ Interpres, nec hujus filius *Chen cum* hujusmodi nominis meminerunt, non alia utique nituntur autoritate novatores, quam libri unius, seu verius appendix atque additamenti *Hi qu* diciti, quod adjecit *Confucius* ad eum, quem interpretatus est, *Librum Mutationum*: Quæ appendix ejusdem est cum reliqua interpretatione authoritatis: Ibi autem leguntur expressa hæc verba *re yeu tai kie*: *Xi sem leam y : leam y sem su siam sem su siam : su siam sem pa qua*, id est, *Mutatio continet magnum axem seu cardinem: Hic produxit duas virtutes*, puta perfectum & imperfectum ut cœlum & terram. *Duae virtutes produxerunt quatuor imagines, quatuor imagines produxerunt octo figuræ pendulas.* Extra hunc textum nuspam in quinque libris classicis aut retrabiblio ulla sit hujus *Tai Kie* mentio, adeoque quidquid afferunt, aut quomodocumque disputent de suo illo rerum principio, totum scilicet effinxerunt ipsi: quam etiam ob causam laus omnis Philosophiæ tam novæ unis ipsis tribuitur ab Interpretibus penultimæ Imperialis Familiaæ *Ta mim*; patentur enim & verò prædicants duo illos præcipue Interpretes *Chim* & *Chu* sub Familia *sum* invenisse, quod tota ignoraverit antiquitas, adeoque post *Confucium Memicumque* non alios extitisse qui reconditam tot sæculis doctrinam produxerint in lucem.

Tametsi portò dicant quod *Tai Kie* sit humanis ingenii inexplicabile quid, quod spiritale quid, quod potentia quam investigare non possimus, neque esse nomen quo queat exprimi: Operosè tamen cumulant complura similia quibus conantur probare opiniones suas: Etenim quia binæ voces *Tai Kie* ex primævâ suâ institutione denotant magnum terminum seu polum, simile mutuati sunt ab axe mundi, seu polo, item ab axe domûs, quæ est trabs illa transversa, quæ nexus ferè omnes ac membra Sinicæ constructionis una continent. Alibi etiam radici arboris, axi currus id comparant: idem basim, rerum cardinem, columnam & fundamentum vocant, & planè negant esse quid merè imaginarium, aut simile ei quod Bonziorum lecta *vacuum* & *inanè*, vel quod Secta *Tao nihilum* nuncupat: Afferunt ergo rem esse veram verèque existentem, esse id quod concipi quidem débeat fuisse ante omnia, re autem ipsâ non distinguatur à rebus ipsis, ut perfecto & imperfecto cœlo & terra & elementis, sed quid unum idemque sit cum illis; sic ut singulæ res dici possint suo modo esse *Tai Kie*; non aliter ferè quam delirans Seryetus Epistolâ 6. ad Calvinum asserebat Deum in lapide verè &

lvj PROEMIALIS DECLARATIO.

propriè esse lapidem, in truncō truncum; &c. unde ipsi concludunt tandem omnia unius esse substantiæ. Alibi etiam dicunt *Tai Kie* concipi debere ut quid immobile & quietum in actu primo; dum autem movetur, producere *ram* seu perfectum, à quo motu dum rursus sistit seu quiescit, producere *rn* seu minus perfectum, non aliter ferè (inquiunt) quam homo secum ipse meditans quidpiam ac volvens animo, & mox deinde, quæ meditatus est, eloquens; vel sicut affectio animi quæ priusquam exerat sese, radicis ad instar in animo residet immota: simili denique illustrant hæc omnia petito à massâ argenti vivi quod capsâ rotundâ latet inclusum & immotum; hæc verò statim atque recluditur, mercurius illicò difflit ac dispergit sese in mille veluti radios ab ipsamet Mercurii materiâ & formâ indistinctos: Motûs autem hujusmodi & quietis in hoc universo vicissitudinem docent esse perpetuam, circuli rotæve ad instar, aut anthleæ aquaticæ perenni motu circumvolutæ: Sicut verò negant assignari posse tempus quo perennis ista circumvolutio ruinæ non extiterit; ita motum earumdem & quietem (si tamen quies est seu interpolatio) declaratur, simile rursum petunt ab diei noctisque, à systoles item diastolesque perpetuâ vicissitudine dum respiramus & dum nox diem, dies noctem excipit, aut hyemem ætas, æstatem hyems. Et quamquam integrò decursui & quasi plenæ ætati rerum omnium tribuant annos 29. mille 600. post quos volunt eas denuò ordiri cursum & ætatem suam, tamen modo suo loquendi satis indicant æternitatem quamdam rerum orientium occidentiumque antecedentem se agnoscere numeroso illo, quem diximus, annorum cursu infinitis vicibus repetito; in quo pugnant equidem cum sensu communi antiquitatis Sinicæ: ut quæ ex traditionibus saltē suis censuit cœlo & terræ primoque homini & feminæ suum fuisse principium; sic prorsus ut & horam ipsam quâ cœperint existere, non dubitanter assignent.

Miranda sunt interim ac divinis propè similia quæ suo illi *Tai Kie* fiderter tribuunt novi isti Commentatores: capacitas, & magnitudo, extensio visque penetrandi, convenientia quædam cum rebus omnibus. Quid multa? primum vocant & à se, altissimum, subtilissimum, purissimum, pulcherrimum, summè medium, summeque perfectum, ac bonum; exemplar & ideam rerum omnium; principio carens ac fine: quin imo & vitam ei videntur alibi tribuere cum animi spiritusque nomen ei tribuunt: Ad extremum, si modo constarent sibi, vix dubitaret Lector, quin subinde de vero eoque primo ac supremo Numine agerent; & verò sunt non pauci, qui id existiment & sic intellexisse aliquos, argumento possunt esse fana nonnulla ipsius *Tai Kie* nomine consecrata.

Sed enim quod meram materiam primam cum Philosophis quoque

que nostris intelligent, confirmatur ex eo quod aliud quoque nomen suo illi *Tai Kie* adscribant *Li* illud vocant: Quæ vox apud Sinas haud securus, atque *To ratio* apud Latinos, patet latissimè: Hic autem dicto vocabulo sic rursus exponunt dictum *Tai Kie* ut essentiales rerum differentias ab hâc unâ *ratione* dicant promanare de quâ sic etiam philosophantur, ut videantur universale quodpiam à parte rei constituere, quod idem per species individuaque rerum sese insinuat: Quo probabilius est, eos sicut per *Tai Kie* rectè intelligunt materiam primam, sic per *To li* vere rationem quamdam seu formam rerum constitutivam & ab aliis distinctivam intelligi. Sic enim ratiocinantur: Id quod sedem, ex. gr. constituit in ratione sedis, est *Li*, quod mensam in ratione mensæ, idem rursus *Li*, & sic de reliquis: Frange sedem, mensam resolve, jam *Li* seu ratio sedis mensæque desit. Nec dubitant de Moralibus eâdem prouersus, quâ de Physicis ratione philosophari, ex. gr. rationem juris officiique mutui quæ est Regem inter & subditum, quæ patrem inter ac filium, maritum inter & uxorem, & quamcumque demum rationem virtutis constitutivam *Li* vocant; quin & affectiones seu animi seu corporis, imo & ipsam animam quatenus informativa est corporis, similiter *Li* nominant, quod adeo *Li* suo modo destruatur, ubi illa informare desinit; sic ferè (inquiunt) uti aqua in glaciem concreta dum calore denuò resolvitur, pristino quidem liquori suo statuique restituitur, at glacies esse desinit. Sed hîc ipsi non sistunt, sed ab hoc discursu ad errorem longè maximum turpissimumque tandem provehuntur: Nam ubi multis de suo *Li* & de *Tai Kie*, sed admodum intricate perturbateque, disputaverunt, sensim delabi videntur in Atheismum, quatenus excludunt omne principium efficiens supernaturale, & quamvis subinde abstrahere videantur ab sensu & materiâ, reverâ tamen in materiâ persistunt: Spiritibus certè & effectis spirituum, qualescumque demù illi sunt, vim quidem tribuunt agendi subtilius efficaciusque; verumtamen sic rursus, ut nunquam sphæram illam, quam Philosophi nostri activis simul & passivis tribuunt, ipsi videantur excedere: Quo magis laborant deinde, ut tot textus illustrissimos librorum veterum ubi de spiritibus rerum præsidibus, de justitiâ prvidentiâque supremæ mentis tam crebrò tam disertè agitur per fas & nefas ad suam illam tam materialem crassamque sententiam detorqueant.

Sed & alibi rursus videntur sibi contradicere dum disertè docent unumquemque mortalium ex suo ipsius corde, quatenus hoc habet imperium quoddam in motus omnes & affectiones vel animi, vel corporis, devenire posse in cognitionem magni illius & supremi cordis; mentis utique divinæ supremique moderatoris. Docent rursus ex admirabili nexu illo rerum & propagatione, quâ fit ut tam

lvij PROEMIALIS DECLARATIO.

constanter simile producat sibi simile, evidenter probari posse dari quodpiam *Ta teu nǎo*, id est, *Magni capitis cerebrum* quod omnia illatam æquabili cùm vicissitudine conservet ac regat & ad finem cuique consentaneum perducat. Negant itaque (& hoc sanè consequenter) quod ejusmodi sit mortuum quid; negant esse materiale; quin & afferunt alibi esse spiritum, eumque independentem, complectentem bonitatem omnem, omnesque (ut aiunt) rationes rerum omnium. Platonies subinde aliquos audire te crēdas, aliosve Philosophos haudquaquam male sentientes de Deo.

Quo magis etiam cunctandum mihi esse censeo, nec illicò damnandos Atheismi nisi fortè materialis ac negativi (ut dicitur) novatores istos, quamvis fortasse suspectos etiam formalis ac positivi, certè quidem tales ut suo illo tam novō tamque inusitato loquendi modo non paucos Lectorum suorum in Atheismi positivi præcipitum deduxerint: Nam cùm, quæcumque de summa quadam mente ac providentiâ in veterum textibus reperiunt, omnia ad suum illud *Tai Kie* & *Li* reducant; ad hæc cum non distinguant inter causas materialem, formalem, efficientem, idealem, instrumentalem omnia scilicet illa nominibus tantum inter se distingui docent, adeoque & *Cælum* & *Xam ti* supremum illius Imperatorem ejusque attributa omnia, idem esse contendunt cùm suo *Li* & *Tai Kie* sive cum suo illo influxu & virtute naturali cœli & terræ; unde si quando sic loquantur de virtute illa cœlesti, ac si reverà de mente quapiam divinâ sermo foret, merito tamen suspiceris ritu magis Poëtarum quam Philosophorum nec aliter fere quam metaphoricè loqui: Quocirca etiam jure merito censēmus pestiferam esse doctrinam ipsorum quæque ad formalem quoque Atheismum deducat, politicos præseriū illos & carnales homines: Adeoque ab Evangelico præcone rationum armis ac telis quam acerrimè, uti semper factum, oppugnando esse novatores iłtos, & vel ex ipsissimis ipsorum Commentariis adeo inter se pugnantibus, errorum suorum convinci posse, & quemadmodum Lactantius dicebat à nullo Ciceronem, quam ab ipso Cicerone vehementius posse refutari, ita nec hos novatores à nullis certius, quam à seipsis refutari posse.

Verum enimverò quam senserint diversa, quam longè discesserint à majoribus, quam inani fundamento nitantur omnia, quæ novatores excogitarunt, non aliunde magis quam ex serie ipsa temporum, quæ conscripti sunt editique libri probari evidenter potest: Quo enim vetustior est quisque liber, hoc magis adversatur ipsorum novitati. - Patebit hoc ex testimoniis sanè luculentis quæ *Xu kím* (per antonomasiā *Xam xu* dictus quia liber primus ac vetustissimus inter omnes authenticos) non uno loco nobis suppeditabit. Frustra, inquieres; nam vetustiorem illo producent novatores. Quem

obsecro & *re'kim*, sive eum qui de mutationibus inscribitur; quippe cuius author est idem qui gentis Sinicæ Fundator *Fo'hi*. Recte tu quidem: At, amabo te, quid tandem libri fuit, cuius Authorem *Fo'hi* prædicas? Figuræ ænigmaticæ quatuor & sexaginta, sive lineolæ 384. partim continuæ partim interruptæ & præterea nihil. Bene habet. At si ænigmaticæ, ergo perobscuræ; si tam obscuræ, ergo ædipo fuit opus qui lucem afferret. Ecquis ille? Num idem fortè qui author fuit? Authoris quidem nihil extat, inquies, sed ædipi fuerunt magnus ille Princeps & quasi conditor *Chen* Familiæ tertiaræ Imperialis *Ven'vam* dictus, nec non ejusdem filius *Chen'cum*. Hi solverunt ænigma, & figuræ interpretati sunt: Sed an hi coætanei fortasse fuerunt ipsiusmet *Fo'hi*? Immò verò mille septingentis annis posteriores: Tamdiu scilicet in tenebris jacuit prima illa fundatoris lucubratio; prorsus ac si non extitisset in rerum naturâ. Nuni igitur omni illo tempore litterarum rudit & expers fuit China? Minimè verò: sed quam dives & fœcunda tum fuerit luculentè testantur illustria litterarum monumenta quibus res gestæ primorum Regum ac temporum, tum ferè cùm gerebantur, posteritati commendatae sunt: At in his litterarum monumentis nihil profectò invenient novatores, quod novitati suæ faveat; invenient autem quod aduersetur, plurimum: Quærant sane vocem illam *Tai Kie* ex quâ tot eruunt mysteria; ne semel invenient, uti nec alteram vocem *Li* in eâ, quam ipsi effinxerunt acceptance, & tamen quam crebrò, quam clare, quam graviter de sapientiâ providentiâque unius supremi Numinis, de cultu & sacrificiis eidem & spiritibus exhibendis isthic agitur? Quid quod ipsiusmet Principes *Ven'vam* & *Chen'cum* tabulæ illius ænigmaticæ Interpretæ primi, ne semel quidem istius vel *Tai Kie* vel *Li* mentionem faciunt? Unus, inquam, *Confucius*, sed & hic sexcentis rursus annis, ipsis modò dictis *Ven'vam* & *Chen'cum* posterior, in appendice suâ & semel duntaxat binas illas voces *Tai Kie* profert in medium, ubi hoc unum dicit: *Mutatio continet Tai Kie*, sive *magnum cardinem*. *Hic produxit duas virtutes &c.*

Annis ergo post *Fo'hi* Fundatorem gentis Sinicæ bis mille trecentis tandem, veluti Deus è machinâ, sic *Tai Kie* prodivit, nec male tunc quidem secundum interpretationem doctissimorum hominum, qui afferunt nihil hîc aliud intellexisse Philosophum, quam materiam primam, uti ex modo ipso loquendi jam allato satis innuitur: At mille rursus & sexcentis annis post ipsum *Confucium*, vos demum boni novatores, prodigisti, & prodire fecisti tale *Tai Kie* quale tota retro antiquitas nunquam audiverat: Quodque multo magis absurdum fuit ac intolerabile, accommodare voluisti ad captum infantiaræ vestræ antiquitatem totam, & eam quasi obtorto collo in

lx PROEMIALIS DECLARATIO.

sententiam vestram pertrahere , posterisque persuadere quod per annos ter mille , nihil aliud de Deo deque spiritibus senserint scripsierintque majores vestri quam quod asserebatis ipsi de mutâ aliquâ virtute , & aëris fortuitisque cœlorum influxibus quos speciosiss nominibus *Tai Kie* & *Li* nuncupabatis.

PARAGRAPHUS SECUNDUS.

QUAM PERPLEXOS HABUERIT
& sollicitos primos divinae Legis Pracones (Riccium
maxime) tanta varietas , & confusio dogmatum ,
Sectarum, Librorum, Interpretum .

HO C erat porrò chaos profundum Nationis Sinicæ , hic labyrinthus , hi scopuli ; quorum prima facies percūlit sanè Matthæum Riccium ejusque Socios qui Sinicæ Missionis fundamenta jecerunt , eosque gradu perquam lento suspensoque progredi coēgit : cum itaque post emensa tot maria & tam feliciter perrupta tot lacerorum claustra in novum hoc Pelagus variorum dogmatum inveharentur , imitati navarchos solertes ac prudentes suspensa semper bolide sunt progressi : explorare diligenter omnia , qui sinus & aestuaria essent novæ regionis , quæ syrtes , ac vada : examinare , inquam , quæ maximè vigerent dogmata , quibus nixa fundamentis ; quam tuta , quam certa . Primum itaque non sine admiratione & gemitu crebra ubique idolorum monstra conspicati sunt , illa scilicet ipsissima , quibus Indiæ regiones scatere viderant , à Bonziis utique eo , quo memoravimus , tempore & modo in Chinam invecta . Frequentissima ubique fana , numerosi greges sacrificiorum , errorum varietas summa , ex unâ sectâ prognatæ complures aliæ , authoritas & gratia Bonziorum apud imperium vulgus , quamvis iidem à litteratis plerisque & honoratioribus ferè negligerentur , acres eorum animis curas injiciebant . Præter hanc , alia novæ sectæ facies haud minus tetra sese offerebat , *Tao* vulgo dicta , priore hinc antiquior , & in ipsis nata visceribus Imperii , quam adeò litteratorum quoque non pauci sequebantur , non illa spirituum tantum , sed & hominum Numen & immortalitatem quamdam in terris tribuit superstitionis cultrix , ut de sortilegiis magicisque artibus , quibus addicta est , nihil dicam . Augebant hanc colluviem frequentes ubique Mahometani , qui una cum suis erroribus ante annos ferè septingentos magno numero & licentiâ ingressi in Chinam , eas ubique radices fecerant , ut humanis viribus desperanda videretur eorumdem extirpatio .

Cæterum

PROEMIALIS DECLARATIO.

lxj

Cæterum una maximè secta *Ju Kiao* dicta eminebat inter has omnes opulentiam, dignitate, authoritate: authoritatem antiquitas, & opinio sapientiae conciliabat: opes, honores, imperia litteræ conferebant, eratque & re & nomine secta litteratorum: contemptrix illa quondam, quin & insectatrix earum quas 1. & 2. loco retulimus, quamvis alioquin & hanc & illam variis gentis Imperatores, & horum exemplo adulatores Ministri privato quodam studio benevolentiaque fuerint complexi: Cum Mahometanis etiam (credo quia origine exteris) sua ipsis fuere certamina; at neque tam cœbra, nec æquè semper, uti cum aliis acria & acerba; ideo fortasse, quia (uti scribunt qui mores ipsorum & religionem describunt) Mahometani *Su tien*, hoc est, serviant cœlo quod & ipsi id sectâ quâ magnificè profi tentur litterati: ex quo etiam non obscurè colligi posset ipios Sinas Litteratos, quando ab se coli cœlum & adorari dicunt, utique non cœlum sed Dominum cœli, quem colunt Mahometani, intelligere.

Quoniam verò non nisi per litteras aditus patet ad honores ac Magistratus: In his autem qui per litteras emergunt, complures sunt humili loco nati & ex insimâ quandoque fœce plebeiorum: Plebs verò, uti dixi cultrix ferè idolorum est: Hinc fit ut multi sic trans eant ad Litteratorum sectam, ut tamen nativas illas superstitiones non penitus respuant: Quam etiam fuisse causam automo, quod ex ipsis tandem aliquando litteratis, amicum fœdus (ut ita loquar) & societatem aliqui cum duabus sectis idolorum inire non dubitaverint; studio quoque uniformitatis ac tranquillitatis publicæ eo perpellente politicos homines: Unam itaque doctrinam sive sectam ex tribus, sua videlicet, Indicâque Bonziorum; & patriâ quæ *Tao* dicitur coalescere voluerunt; ansam (credo) præbentibus ejusmodi novitati somniis illis, & erroribus, quos imperante familiâ *sum* litteratorum secta produxerat, quamvis hæc illo quidem tempore sectas idolorum scripto tunc oppugnaret, uti suprà notavimus: cum enim sic illi Philosophentur de suo *Tai Kie* & *Li* ut quandoque nihil videatur esse inanius, quandoque rursus nihil æquè solidum ac sublime, mirandum non est uberem dictæ novitati materiam præbuisse & placuisse Bonziis vacuum nescio quod minimè vacuum & interiorem suam doctrinam prædicantibus, nec displicuisse alteris nihilo suo non minus chymerico gloriantibus: Maximè quidem dum superstitiones quoscumque ritus, & exteriorem doctrinam unâ cum idolis ipsis ac sacrificulis idolorum, in gratiam scilicet imperiæ multitudinis perseverare patiuntur; ipsimet interim in Atheismum turpiter prolabentes.

Quid hîc ageret noster Riccius annuntiaturus orbi Sinico Christi legem quò se verteret in tantâ dogmatum religionumque varietate

lxij PROEMIALIS DECLARATIO.

simul ac perversitate? Obversabantur animo dura certamina sibi
ineunda, nec jam cum idololatris tantum, & Mahometanis pro-
miscuaque plebe, sed ipsis cum Magistratibus cum tota propè classe
Litteratorum, è quibus suprà centum millia gradibus suis insignes
erant, cum ipso, inquam, flore, robore ac firmamento Imperii, ho-
minibus Atheopoliticis, à quibus cæteri jus ac leges petebant, atque
ad eo fastu potentiaque tumidis, contentis virtutum specie, re au-
tem verâ cœno, flagitiorum majori ex parte coopertis. Dimicandum
erat cum Scriptoribus primi tunc nominis, & cum librorum veter-
um & classicorum Interpretibus tametsi Neotericis, attamen Clas-
sicis (uti vulgò quidem censebantur) quorum adeo commentatii
maniibus omnium terebantur: Convellenda ipsorum authoritas,
dispellenda fraudes ac tenebræ, & si quidem verum erat quod No-
vatores tam studiosè docuerant, eamdem scilicet cum suâ fuisse
mentem ac sententiam Priscorum omnium, profectò contrà torren-
tem totius antiquitatis, autoritate quadraginta & amplius sæculo-
rum roboretæ vel proposito capitis periculo fortiter erat enitendum:
Damnandi consequenter auctores errorum: Prisci, inquam, Reges
ac Sapientes, & ipse magister imperii *Confucius*, quos ut oracula
quædam mundi sui, & illustria virtutis ac sapientiae prototypa po-
steritas omnis hodie que veneratur, de quibus si quidem nos juridicè,
quid sentiremus, interrogarent, fiderent ac disertè respondendum
erat, erravisse omnes ac æternum periisse: Quod quo tandem fer-
ret animo gens superbissima retinenteraque prisci moris & majo-
rum observantissima? utique novitatem tam invisam detestati, con-
stanter affirmarent nequaquam erravisse suos, sed nec errare per tot
sæcula, tot milenos tanti nominis Sapientes tam constanter potuiss-
e: Ut ut esset, malle se cum erroris periculo insistere vestigiis ma-
jorum, quæm opiniones sequi paucorum hominum exterorum ad id
usque tempus inauditas.

Meminerat quoque Riccius exterum se esse, hoc est, Sinensium
opinione, Barbarum: Meminerat Religionem, quam propagaturus
venerat, esse hîc novam, novoque ex orbe advectam: Quod si vel
nomen ipsum exterorum esset despectui; si suspecta novitas omnis,
& vel adeo quia tranquillitatem publicam turbare nata, politicæ
genti Priscarum suarum legum ac consuetudinum tenacissimæ sem-
per invisa: Immo si Magistratus & Consiliarii Principum Religiones
& Sectas ad unum omnes, præter suam litteratorum, penitus abolen-
das esse non semel senserant, reque ipsa contra Sectatores earum
(cum tamen inquinæ jam essent, & tot Imperatorum privatâ su-
perstitione vehementer auctæ & corroboratæ) Principes alii atque
alii ferro flammâque sâvierant: Quid sperari tandem posse de illâ
quæ tam nova esset ac peregrina, quæ mollis ac superbæ gentis in-

genio tam contraria , res annuntiaret tam prima specie incredibiles,
uti est Homo-Deus & hic crucifixus.

PARAGRAPHUS TERTIUS.

*RICCII DELIBERATIO DE MODO
veritatis Evangelica Sinis annuntiando. Prisorum
Monumenta & eAnnales legit & examinat.*

DE SPOND ERET animum procul dubio tot inter curas ac metus quisquis haud aliis niteretur viribus quam humanis : Sed enim fietus Deo constituit sibi Riccius, qui cum multa diu noctuque versaret animo de institutis ac legibus Monarchiae tantæ & tam antiquæ , in hunc ferè modum secum ipse ratiocinatus est : Si verum est quod mihi tam constanter affirmant omnes , anni sunt mille quingenti eoque amplius quod idola cum idolorum cultu authoritate Regiâ ex Indiâ primum indueta sunt in hanc Chinam : Constat autem stetisse hoc Imperium per annos quater mille eoque amplius , si quidem fas est annalibus Imperii fidem dare , dignis utique non minori fide, quam quos de rebus suis Graci ac Romani conscriperunt : Quid ergo dicemus de omni illo tempore quod idololatriam antecessit , annis scilicet bis mille quingentis ? An ignoravisse numen omne tam verum quam falsum ? Quod quidem de gente quantumvis immani ac barbara (teste Tullio) vix est auditum : Vox illa generis humani *Numen est aliquid* an sola fugerit aures Sinarum ? Soli Sinae ad lucem illam , speciemque & magnitudinem creaturæ , per quam Paulo teste , tam cognoscibiliter Creator omnium potest videri , soli , inquam , Sinae cæteroqui tam perspicaces semper cæcutiverint ? An insania ista , & intestinum murmur dicentium in corde suo : *Non est Deus* , quam Augustinus paucorum esse dicit , omnium omnino Sinarum mentem semper occupavet ? Quod illitterati , quod agrestes ac feri semper cognoverunt , homines sapientes , culti , mites semper ignoraverint ? Qui motus illos tam constantes & æquabiles Astrorum , qui cœlorum conversiones semper admirati , semper id egerunt ab ortu suæ Monarchiae , ut æquabilitatem & constantiam illam & ordinem inviolatum in administratione Monarchicâ sui Imperii observarent ; nunquam de motore cœlorum ac Domino , nunquam de Monarchâ illo supremo utpote invisibili & in corporeo cuius (Monarcham suum Vicarium & veluti filium adoptivum esse crediderunt ad sublunarem hunc orbem administrandum) cogitavisse , credi potest ? Atenim si hîc subobscura saltem veri Numinis fuit notitia , unde tanta deinde

Ixijij PROEMIALIS DECLARATIO.

perversitas opinionum ac morum, tot Sectarum colluvies quantam videmus hodie, unde tot artes nocendi fallendique? In promptu causa est: ab inconstantiâ naturæ depravatæ, nominatim verò à pestiferâ servitute idolorum. Quoties ipsimet apud nos prædicant Priscorum temporum innocentiam, fidem, sanctitatem! citò nimis rūm conse- nescit virtus omnis, & imbecillitas humana suapte sponte ruit in pe- jus, tametsi nemo sit qui impellat: satis severa simplex & innocens prima ætas Romanorum, at quanta deinde morum corruptela cum triumphis Asiaticis in urbem invecta est! Quid? ipsa Christi Eccle- sia, quot & quantas vicissitudines subiit? Quām citò deferbuit ardor ille spiritus sancti, quo in ortu suo rapiebatur inflammata? Id ergo quod nunc jacet, haud rectè dicas stetisse nunquam: Humanum quid esse & naturâ suâ caducum rectè quidem dixeris. Depravata gens est, sit sanè. Corruptissimi mores, non infior; sed vel hinc liquere dico, sinceri quid integrique habuisse aliquando. Omnino sic res habet: non ea fuit olim China, quam nunc videmus esse, sed quod extre- mis hisce temporibus usûvenit Europæ nostræ, ut post insignem cor- ruptelam opinionum simul ac morum, post tot hæresum quotidie hy- drarum instar pullulantium examina, Atheismus quoque nonnullos infecerit, hoc usûvenit & Chinæ, lue tam execribili grassante hīc tanto sævius, quanto minus adest remedii, & plus suppetit sem- per alimenti.

Quid ergo consilii in re tam desperatâ? Ratione primùm ac Phi- losophiâ mederi incipiamus? At in hac, ut ab ipsis, ceu Magistris, excolamur, ex Europâ nos venisse existimant. Pugnabimus igitur armis sanctioribus quæ plurima suppeditant paginæ divinæ? Sed enim divinis similes suas item esse stultè contendent; & si quidem vetustiores quoque esse dixerit, erroris illos arguere difficillimum sanè erit: quin ergo freti magno Deo arripimus Christi Salvatoris nostri è cruce pendentis imaginem, & provolamus in publicum ani- mosi, fideique nostræ trophæum circumferimus per compita & fora: aderit piis conatibus ipse Dominus, & si prodigiis signisque doctri- nam ejus confirmare non potuerimus, sanguine vitâque certè con- firmabimus. Utinam hoc quidem! Verumtamen ne ipsum quidem Apostolum Gentium quamvis arderet mori pro Christo, prædicaret que Christum & hunc crucifixum, accepimus inivisse viam hanc & rationem, Christi prædicandi in Sapientum Areopago, ubi quan- tumvis incitaretur spiritus ejus in ipso videns idolatriæ deditam civitatem, sic tamen Christi Redemptoris & hominis mentionem facit, ut primùm Creatoris ac Dei, & sic rursum Redemptoris, sed ut à mortuis prodigiosè suscitati, sed humanum genus gloriose ju- dicaturi: Idem verò Apostolus cùm apud gentes alias tot signa tamque miranda patraverit, in hoc tamen ingeniorum & sapientiæ.

theatro

theatro judicavit solidis rationum ponderibus, Deo adspirante esse permovendos.

Quid si ergo imitemur Apostolum in Areopago differentem, & quando non dubitavit is ex ipsâ Poëtarum caligine tenuissimum primæ lucis radium elicere, nos similiter ex vetustioribus saltem Sinicæ Philosophiæ monumentis petamus aliquid quod crepusculi sit instar, & auroræ feliciori solique justitiæ quadantenus viam pandat. Veterum quidem librorum copiam non deesse, satis jam constat: Iisque fortasse quò propius ab origine fontibusque veritatis abfuerunt, hoc etiam purius liquidiusque de eâ differuerint. Sed enim verendum ne si veteres hîc nobis faveant, Interpretes veteranum adversentur: Sic enim audio non minùs copiosè quàm ingeniosè explanari libros veteranum ab Interpretibus quibusdam, qui cùm vix à quingentis annis prodierint, admodum tamen fidenter judicium ferant de quadraginta sæculorum sensu & doctrinâ. Accedit hoc indigenas ipsos esse versatissimos patriis in litteris, & quia de his tam præclarè (uti vulgò dicitur) sunt meriti, eoque nomine maximis olim perfundi muneribus, idcirco lucubrations ipsorum singulari cum studio plausuque lexitari ab summis pariter infimisque. Quid ergò deferent uni homini præsertim extero, qui præ uno magistrorum suorum & Interpretum, exteris (opinor) omnes floccifaciant? quamquam jure merito quis dubitet, an qui scripserunt postremis illis corruptissimis temporibus Priscorum mentem germanaque doctrinam sint assecuti, præsertimque iis in rebus quæ ad Religionem Priscorum pertinent, vel sunt ab sensu nostro vulgique opinione remotiores. Constat quidem Interpretum concordia, maximè si plures fuerint, nec unius ætatis, admodum rara est & miraculo proxima. Gaudet ferè ætas posterior priori vel addere quidpiam vel detrahere: Sicut Litterati Sinenses ætatis nostræ novam illam commenti sunt Religionem ex tribus conflatam, quarum duas ii, qui Imperante familiâ *sum* floruerunt, uti falsas pravasque oppugnaverunt acerrimè. Cur ergo hi ipsi non æquè hallucinati fuerint & multò etiam longius à primis illis temporibus dogmatisque majorum discesserint? Maxime cùm ultro fateantur intercessisse noctem illam tam spissam annorum mille & amplius, per quos prisca Sinarum Philosophia consopitæ similis extinctæque jacuerit?

Has ergò similesve cogitationes diu noctuque revolvens animo Matthæus Riccius cùm vehementer optaret sedem figere quamprimum in ipsa arce Imperii; Regia, inquam, Pekinensi, quæ Monarchiæ totius caput est (quod & magnus Xaverius tantopere expetiverat) quoniam tamen necdum sibi videbatur satis esse maturus ad illam expeditionem, & nisi via aliqua paulatim eo sternetur, acceleratio tam præceps multò plus damni quàm commodi afferre po-

terat : Satius esse duxit festinare lentiūs , & ex proximis quibusque locis atque Provinciis qualemcumque fructum petere , extraque Regiam præludere quodammodo certaminibus illis quæ in ipsâ deinde Regiâ esset initurus. In Provinciis itaque Chinæ Meridionalis annos versatus omnino 16. ipse tum per se tum etiam per socios non uno loco felicia posuit fundamenta rei Christianæ , & quamvis omni illo tempore variis gravibusque laboribus ac periculis exerceretur , nunquam tamen fractus est animo , sed Deo fretus è rebus etiam adversis animos & opes sumpsit , unum interim singulari quodam studio solertiâque agens assiduè , ut indagaret omnia secumque tacitus expenderet , eoque consilio consulens identidem gentis libros , & quotquot ex amicis nancisci poterat homines litteris præstantes : quoad anno 1598. jam maturam ratus Pekinensem expeditionem eam alacer suscepit ; Sed ecce Pekinum delatus recentis cujusdam belli terrore & apparatu fervore videt omnia : quare prudenter hîc difficultati cedens ac tempori Nankinum repetit , sive Regiam Meridionalem : Ibi autem non paucis Christo aggregatis fundat Ecclesiâ simulque domicilium Societatis J E S U & exacto circiter bienio rebusque jam pacatioribus Pekinensis Regiæ , post multas deprecationes & lachrymas coram Deo , cuius unius causa hîc agebatur , profusas , plenus admodum spei fiduciæque cœlestis (divinitùs quippe factus erat certior Christum sibi propitium fore Pekini , similiter , ut Ignatio olim Romam petenti) tandem anno Christi 1600. denuò proficiscitur erecturus in arce illâ , tam florentis Imperii trophæum Crucis Christi , & sub hujus auspiciis depugnaturus cum Idololatriis , Atheis , Mahometanis , & , si Deo cordi foret , de his Inferisque totis triumphaturus , quin adeo , per calcatum , si necesse foret , quatuor & 40. sœculorum autoritatem , monumentum æternæ veritatis positurus , & , si veritas id postularet , obsignaturus etiam suo sanguine.

Anno itaque salutis humanæ 1601. mense Januario (qui postremus erat mensis anni Sinici 28. Imperantis *Van lie* ex Familiâ *Tai-mim* ordine , decimi tertii , ingressus Pekinensem Regiam Matthæus Riccius offert munera Principi , non alia re magis quam novitate suâ pretiosa acceptaque ; & primo quidem loco effigiem Christi Salvatoris Deiparæque Virginis coloribus eleganter expressam necnon ipsum Crucis trophæum : Omnia suscipit Imperator (raro favoris ac benevolentia argumento) sacratas autem Imagines cum singulari quadam venerantis animi significatione. Vulgato favore tam inusitato accenduntur omnium studia ad novum hospitem consalutandum : Concurrent certatim omnes cujuscumque ferè ordinis ac dignitatis ad diversorum Matthæi , avidissimi cognoscere quid afferret hospes tam novus & advena ex iis terris , quas ipsi ad id tempus sub cœlo

PROEMIALIS DECLARATIO. lxvij

existere , nunquam existimaverant. Multi multa sciscitari ; multa Matthæus ipse ultrò prudens ingerere ; audiunt de elementis , de cœli ac terrarum vel situ vel motu , & in his nova permulta prorsusque inaudita, non minus ingeniosè quàm perspicuè , patrio ipsorum sermone differentem. Amant etiam vehementerque suspiciunt gravitatem morum comitate modestiaque tam singulari temperatam. Inter hæc vir prudentissimus gradum facere identidem ad sublimiora , à terrâ cœloque scilicet , ad conditorem utriusque & Dominum : Mox etiam naturam hujus divinasque perfectiones , unitatem , providentiam , sapientiam , omnipotentiam , bonitatem solidis demonstrare rationibus. Differenti porrò de primo rerum principio seu effectore assentiri facile omnes & non pauci fiderent etiam assere esse illum ipsum quem Prisci gentis suæ Reges ac sapientes per apposito nomine *Xam ti*, hoc est , *Supremi Imperatoris* nuncupassent , & verò coluisserent : Neque tamen deesse rursus alii , qui principium longè diversum , chimæricum illud scilicet novatorum , de quo suprà , *Tai kie , li , cum &c.* id est , *Magnum terminum , rationem entis universalem* , item *vacuum & inane* ; alii rursus qui *Fæ* idolum ex Indiâ advectum , alii denique qui patriam sectam *Tao* dictam identidem obtrudant : Quorum quidem omnium errores inaniaque dogmata Matthæus rationibus , è naturali simul & supernaturali petitis veritate , non minùs fortiter quàm suaviter oppugnat expugnatque . Audit eos interim non minùs quàm aliquos , quibuscum familiariùs egérat in China Meridionali , miris extollentes laudibus Priscorum temporum suorum innocentiam & simplicitatem , audit Priscas auctoritates & vetera citari ab ipsis litterarum monumenta , in quibus tum legis naturalis , tum aliarum rerum quas Riccius prædicabat , mentio fiebat non obscura , ipsismet interim patentibus diu esse quòd desierat aureæ illius ætatis integritas & candor ; nam suæ quidem ætatis sapientes plerosque tantum nomine tenūs discipulos esse *Confucii* : utpote qui præter opes dignitates deliciasque hujus saeculi & fucatae eloquentiae gloriam vix aliud quidquam haberent cordi , parum utique solliciti quid olim futurum esset , quia nihil ferè , nisi quod sensu perciperetur , credentes : Et hujusmodi quidem sermones ac querimoniae illorum ferè erant , qui nativum lumen veritatis virtutis & erroribus minus habebant offuscatum , quos inter etiam quidam primi nominis litterati , instinctu , opinor , plusquam humano , tam singulari doctrinâ Matthæi nostri , tantaque doctrinæ firmitate capti convictique adhærescere jam ipsi studiosius , & ad delibandos saltem gentis suæ libros , vetustiores imprimis ultrò invitare , se namque ipsos post institutum bis terve cum illo sermonem , multò quàm unquam anteà clariùs jam percipere nonnulla quæ veterum monumentis continebantur , quæ adeo delibare ne gravaretur & ipse Sic

Ixvij PROEMIALIS DECLARATIO.

enim perspicue cognitum esse, quid olim naturâ duce ac Magistrâ lenserit antiquitas tota, quid de supremo cœlorum Imperatore ac Domino, quid de spiritibus & Religione judicarint viri Principes iidemque sapientes ætatis Priscæ *Tao*, *Xun*, *Yu*, *Tam*, *Ven-tam*, *Vu-vam*: *Cheu-cum*, *Cum-çu*, sive *Confucius* quos omnes tota posteritas si minùs imitata feliciter, at certè constanter sit venerata; qui utique si viverent modo novas illas veritates, veluti cœlitus annuntiatas, approbaturi essent, & quidni etiam amplexuri. Quod si jam semina quædam & scintillas ejusdem luminis ac Religionis in monumentis Priscorum suorum Matthæus ipse reperiret, tum rogare se, ut suscitet benignus, quod tamdiu latuit consopitum extinctoque simile, priscumque lumen nativæ veritatis fulgore novo doctrinæ cœlestis accendat atque perficiat.

Quam simillima fuerant aliorum etiam gravissimorum virorum quibuscum egerat per annos superiores hortamenta & vota, quibus adeò jam tum morem gerens, non parum scilicet hac in parte elaborarat: quod ipsum tamen prudenter h̄c dissimulans, humanissimè respondit se quando sic juberent, utique paritum, non sine magna spe discendi proficiendique ex libris gentis litteratissimæ conscriptis eâ præsertim ætate, cuius ipsi sapientiam ac sanctitatem usque adeò deprædicarent. Totus interim tacitis exultabat lætitiis Christoque duci & auspici gratias agebat immortales quod cerneret aperiri disseminando Evangelio ostium ingens, quod idem tamen rursus intelligebat penitus iri occlusum, si forte totam litteratæ gentis antiquitatem condemnaturus omnium in se litteratorum adeoque & Magistratum infestos animos & arma concitasset, quos utique devincire potius oporteret similitudine quadam studiorum atque sententiarum, quām abalienare novitate nimiâ & diversitate, ut sic, fundamenta Christianæ Religionis in hoc Imperio non divinâ tantùm firmitate (quæ quidem longè potissimum procuranda semper est) sed etiam humanâ, quoad fas & ratio fineret, niterentur.

Doctoribus itaque primi nominis, & hortatoribus, & ducibus novo rursus ardore ac studio placuit explorare penitus omnia, adire (inquam) fontes ipsos doctrinæ Sinicæ, & monumenta Priscorum dogmatum, necnon annalium vetustissimorum, iterum iterumque revolvere: ad hæc obscuros dubiosque locos examinare diligenter, consultis partim commentariis, tam veterum quam recentiorum Interpretum, partim etiam illis, qui tunc vivebant literarum Magistris atque Philosophis (ex quibus septem & viginti annorum spatio, quibus in Chinâ commoratus est Riccius recensita sunt amplius quinque millia) à quibus & ipse visebatur, & quos vicissim visebat & de omnibus consulebat. Quid multa vidi, audivit, legit, & maximâ

PROEMIALIS DECLARATIO. Ixix

maximâ cum voluptate animi sui perspicuè tandem cognovit, quin & convictus est, Sinenses olim non uno sæculo, sed pluribus habuisse notitiam veri Numinis ac simul præstantia quædam lumina legis naturalis; ad quæ si modò revocarentur ii, qui nunc viverent, sperandum utique fore, ut ad Evangelicæ legis, quam venerat annuntiaturus, gratiam & sanctitatem suaviter admodum (propitio semper Numine) adducerentur, ii quidem imprimis, quos inventata quædam cœcitas ac superbia vitaque depravata consuetudo non usquequaque impediret: & verò cum gens ista suæ antiquitatis suarumque litterarum usque adeo studiosa sit & tenax, prorsus adhibendam videri hanc industriam, ut suscitarentur ea, quæ ipsimet in primordiis suis habuerant prima naturæ lumina, quamvis hac ætate vitiorum & errorum tenebris propè jam extincta, exemplo scilicet Doctoris & Apostoli Gentium, qui non dubitaverat authoritatibus & quidem Poëticis Ethnicorum uti inter evangelizandum: exemplo etiam primitivæ Ecclesiæ in quâ Doctores ac scriptores sacri omnes (uti testatur S. Hieronymus citatus à D. Thomâ in opere contra impugnantes Religionem cap. 12.) à tempore Apostolorum usque ad tempora ipsius Hieronymi immiscuerunt sacrae Scripturae sapientiam & eloquentiam sœcularem.

PARAGRAPHUS QUARTUS.

*EX LIBRIS SINARUM AUTHENTICIS
concluditur nullum eisdem fuisse cum aliis Nationibus
commercium.*

HÆC igitur quâm solido nixus fundamento fecerit Riccius noster quantâ cum autoritate, fructu, plausuque operæ premium fuerit hîc declarare. Intellexit imprimis vir æquè perspicax ac prudens, magnam esse fidem annalium Sinicorum, raram prorsus auctoritatem simul, & antiquitatem: intellexit, eos à quibus annales conscribuntur, ab ipso deligi gentis Imperatore, unoque ferè tempore res omnes & geri apud Sinas & scribi; quamvis eadem non nisi multo deinde post tempore, post occasum videlicet imperantis familiæ & novæ ineuntis initia, typis edi consueverint. Itaque sic statuit corrigendam prorsus esse opinionem illam, quâ venimus ferè omnes ex Europâ nostrâ imbuti occupatique, nationes scilicet ad unam omnes (excipiamus semper Hebræam) veri Numinis amisisse notitiam, idque paucis à diluvio sœculis, & inter sua ferè cujusque nationis exordia: Neque enim sic rem habere, & quidquid de aliis

Ixx PROEMIALIS DECLARATIO.

sit nationibus, de Sinica tamen haud quaquam ferri posse tale iudicium; utpote quæ ab aliis gentibus fuerit, non terrarum spatio dum taxat, sed motibus, habitu, litteris semper fuerit hodieque sit diversissima, & ita quidem ut putaverit præc. suâ non aliam sub cælo & sole inveniri nationem, præter vicinas aliquot barbarorum Gentes & Insulas: sic enim verbo & scripto Imperium suum *Tien hia*, vel *su hui ebi tuy*, id est, *quod sub celo est*, aut *quidquid intra quatuor mari continetur* appellare consueverunt.

Quod quidem Imperium siquidem per bis mille primos ann. habuisset cum remotiorum terrarum & nationibus commercium, an tot Præc. aliarum gentium Ægyptiorum, Hebræorum, Græcorum aut Romanorum monumenta, id dissimulare aut non commemorare possissent? an ipsa quoque Sinensium Chronica non memorarent, quemadmodum memorant de quinto Imperatore *Vu ti* è quintâ *Han* familiâ circa annum ante Christum 200. arma sua ultra murum & deserqui cum *Lop* proferens Pegu, Cambojam, Siamum, Bengalam usque penetravit, & annis rursus post Christum circiter nonaginta decimus sept. ejusdem familie Imperator *Ho ti* duce *Pan chao* in Indiam & ultra progressus 200. dierum itinere Regna 40. numero Sinarum subjecit imperio.

Ut autem id magis perspicuum sit si quidem de Assyriorum vetustissimo agatur Imperio, quod à Nemrodo Chami nepote duxit initium, satis constat illud inter ipsa propæ exordia sua descivisse à cultu vero ad idololatricum, & crudelitate, libidine, aliisque sceleribus adeo fuisse contaminatum & obscuratum, ut nihil fermè præter inania Principum nomina ad posteritatis notitiam pervenerit: Quod quidem Imperium, cum deinde ad Medos, & ab his ad Persas, à Persis ad Græcos sive Macedonas, à Græcis denique ad Romanos devolutum fuerit, quis non intelligat etiam vitia, & vitiorum omnium parentem ac nutricem idololatriam simul cum spoliis ac triumphis una transiisse? Quâ quidem Idololatriâ Romanum deinde Imperium orbem reliquum infecit, adjunctis etiam sibi iis idolorum monstris, quæ propria singularum gentium supersticio fabricata fuerat.

Ab hoc igitur Imperio gentis Assyriæ licet vetustissimo, & quod in Asia visceribus fundatum ad Arabiam, Ægyptum, Indiamque extendit se, nemo tamen suspicabitur derivatum fuisse Asiae extremæ sive Sinarum Imperium, qui modo expenderit hoc ipsum 4222. annis sub patriis Principibus persistisse: antequam jugum Tartarorum Occidentalium subiverit, qui que etiam hujus & illius gentis mores linguam, ritus, litteras cæteraque omnia usque adeo inter se diversa diligenter observaverit: Et tamen fierine potuisset, ut rivus tam magnus nihil haberet cum fonte suo commune, & præsertim virus illud quod tam celeriter manat vitiorum, & ex vitiis idololatriæ: atqui

PROEMIALIS DECLARATIO. Ixxj

si modo vel obiter quis consuluerit Sinicæ gentis annales, protinus ei constabit idololatriæ pestem non fuisse Regiâ authoritate huc introductam, nisi post annos fermè ter mille post conditam Monarchiam Sinarum; annis verò amplius nongentis post extinctam Assyriorum.

Quod si verò Chinam removerimus ab Assyriorum commercio, multo magis removenda Ægyptus: & quamvis aliquæ hieroglyphicæ litteræ Sinenses cùm Ægyptiis similitudinem habere à quibusdani asseratur, cur non potius Ægyptios à Sincensibus, qui aliquot sèculis præcesserunt, quam ab Ægyptiis Sinenses originem trahere debere contenditur? Ad hęc quid obest quin aliquæ gentes quedam invenierint eadem omnino & communia cum aliis gentibus maximè dissitis? Et quid demum facilius & magis obvium quam pingere characteres aliquot referentes similitudinem rei, ut Solis, Lunæ avium arborum, &c. ut pueros doceant quæ quid significant? An propter è ex gente Ægyptiâ in Sinam per totam Asiam fieri debuit transitus & transmigratio?

Sed neque dici potest ab Indorum Gymnosophistis quidpiam viti vel erroris apud Chinam fuisse propagatum antequam hic propagaretur ipsamet Idololatria: Nam præcipuus hujus sectæ propagator Foe dictus in Indiâ natus fertur anno 16. imperantis *Chao vam* (qui quartus fuit è 3. *Chen* familiâ) anno ante Christum 1308. & annis 400. circiter ante natum Pythagoram & *Confucium*; quando jam steterat hæc Monarchia annis 1600. & amplius, legibus ritibusque non peregrinis, at suis constanter administrata; dogmata verò hominis pestiferi nonnisi nongentis circiter annis post ejusdem interitum una cum formalí idolorum cultu authoritate Regiâ in Chinam inducta sunt.

Multo minus etiam credendum est Sinicæ gentis originem peti posse à Japonibus (quos superba Sina *Vo nu*, hoc est, *Vo* mancipia vocabat; quamvis ii litteras habeant multaque alia cum Siniâ communia: Steterat enim Sinarum Imperium annis bis mille supra quingentos quando (sicut annales eorumdem memorant) migraverunt ex Chinâ millia aliquot familiarum ad Insulas Orientales, annis scilicet ducentis ante Christum: Ex quo tamen confidere ego nolim Japoniam esse coloniam Sinatum, maximè cum constet ab anno 660. ante Christum cœpisse Japones numerare Reges suos, qui usque ad sèculi hujus 1608. numerantur octo supra centum; uti constat ex libro Sinico in Japoniâ impresso, qui in Bibliothecâ Regiâ assecuratur: quo etiam probabilior mihi est opinio altera; Japones à Tartaris potius (qui accolunt eorum mare Borealius) traxisse originem, eamque per antiquam; quippe sub annum circiter 1196. ante Christum, quando (sicut annales testantur) Barbari Boreales (puta Tartari) multe

titidine suæ gentis id flagitante ad Eoī maris Insulas se contulerunt: quod ut promptius credamus, suadet etiam Japonicæ gentis in doles perquam bellicosa & robore animi constantiaque præ Sinis longè præstans, quodque linguâ utantur à Sinensi diversissimâ.

Confirmant hæc tot legationes, uti aliorum barbarorum, ita & Japonum: harum quidem primâ in Sinam legatio facta scribitur anno 2. Imperatoris 14. *Quam vñ ti è 5. Han* familia (qui annus à Christo nato erat 28.) anno verò ejusdem Imper. 33. secunda fuit legatio, quâ primum sigillo Regio donati sunt. Tertia legatio an. 1. Imperantis *Ngan* ti decimi noni constabat 160. capitibus, interruptæ deinde per multos annos ob bella isthic civilia legationes: donec iterum resumptæ & continuatæ sub septem Familiis imperantibus: & una quidem sub 2. Imper. *Tai* çum è Familiâ *Tam* decimâ tertiatâ, imperii sui anno 5. (tribus scilicet annis ante adventum Evangelii præconum è Syriâ) & sub sequenti *Cao* çum quando primum mutata est Regni ipsorum appellatio: Nam deinceps *Ge puen que*, id est, *Solis ortus Regnum* (quod nobis Japonia est) nominatum est, 19. Familiæ *Sum* 2. Imp. *Tai* çum anno nono primum Bonzii legatione functi sunt & deinceps. Sub *Yum lo* Imp. 3. Familiæ *Tai* mīm jussi sunt, ut singulis tantum decenniis semel ad aulam venirent. Ex quibus cognoscet Lector unde potissimum per mutuum ferè commercium & mores patrios & litteras cum Typographia, & viatorum quoque superstitionumque contagia transiverint: Quemadmodum etiam constat, inter tot imperii vicissitudines, tumultus publicos & calamitates variis temporibus Sinas perfugisse ad vicinas terras & insulas ut Tibetum, Cambojam, Siamum, Tunkinum, Malacam, insulam formosam, Molucas, Javam, & præcipue, uti jam dicimus, Japoniam. Verumtamen ex supradictis haudquaquam rectè ratiocinati sunt Europæi nostri, qui præter ea, quæ apud Japones observerant atque didicerant, Sinicarum quoque rerum & (quod magis admireris) originum ac librorum Sinensium. Interpretes ac judices sub initio hujus sæculi esse voluerunt, Et ex ætate Japonum præsenti, sententiam ferre de tota antiquitate & doctrinâ Sinensium.

Sed erit fortasse qui existimet ab Hebræorum populo propagatum fuisse populum extremæ hujus Asiarum, utpote qui ab uno eodemque *sem* Patriarcha Asiæque fundatore stirpem suam ducant. Hebræos quidem aliquos eosque sacris instructos voluminibus in Chinâ repertos fuisse testantur ii, qui ex Europâ huc primum advenierunt: Et verò nihil ut dicam de moribus ingenioque Sinarum, qui toti ferè inhient terrenæ felicitati, divitiis, commodis, honoribus, prorsus ac si non aliam expectent benedictionem quam quæ de rore cœli & de pinguedine terræ proveniat; usus quidem polygamiæ tametsi

tametsi primas semper deferant primæ & legitimæ conjugi, apud Sinas videtur permisus, quippe sterilitatem & stirpis suæ interruptionem, quodque post fata nemo ipsorum memoriam in parentalibus officiis sit renovaturus, ipsi in summis humanæ vitæ malis reputant; ad hæc eo sunt fastu & arrogantiâ, ut sicut Hebræi olim ob singulares cœli erga se favores, reliquos orbis mortales habebant despectui, ita & ipsi vanitate plusquam Græcâ Barbaros vocarent populos, quotquot norant, nec ante desisterent à convicio, quam iidem mores peregrinos & barbariem exuissent, moresque Sinicos induissent, quos in civium suorum numerum cœu pupillos adoptabant. Augere posset opinioñis istius probabilitatem singularis quoque illa Sinicæ gentis erga defunctos majores pietas, quam nitore & curâ sepulchrorum, variisque ritibus & planctibus funebris, nec non oblationibus, quas peragunt statò tempore, testari consueverunt. Revera ritus tot ac ceremoniæ, tot in victimis rite apparandis observationes ac minutæ, ad hæc sacrificia tot tamque varia ex tauris, arietibus, pane, vino; imo & holocausta quibus supremo Imperatori cœlorum consumptis victimis & rebus pretiosis: Sacerdos item unus & supremus (qui & erat Imperator) cui soli fas erat sacrificare supremo cœlorum Imperatori, quoties rei necessitas id postulabat: quod plerumque dum imperium lustrabat, in ipsis montibus & collibus faciebat; ad extremum, quod Sinenses præ reliquis gentibus, veri Numinis notitiam longè diutius conservasse videantur: hæc certè omnia præbère possent Europæ homini ansam dubitandi, an non ex Judæa multi ritus ac mores in Chinam transiverint, gensque ipsa ab Hebreorum propagata gente fuerit. Sed huic opinioni obstant annalium Sinicorum monumenta (ad quæ dumtaxat appello Lectorem in toto hoc opere; præterquam enim, quod diu ante dispersionem Tribuum Isræliticarum China fuerit cultissima, & à legibus ritibusque tam sacris quam profanis maximè instructa, unum hoc sufficiat quod annis omnino centum & amplius priusquam Moyses legem à Deo accepit, pius ille Imperator & Xam familiæ secundæ conditor *Chim tam octogenario* jam major, septimo sterilitatis anno (quam per orbem universum invaluissé Sacrae testantur paginæ) victimam sese pro salute populi solemní cum ritu conceptisque verbis cœlo devovit: Quid quod etiam ducentis & amplius ante Abrahamum annis memoratur non semel *Xun* Imperator holocaustis aliisque sacrificiis supremo litasse Imperatori, aliisque deinde inferioris nominis & ordinis sacrificiis, coluisse spiritus montium fluminique præsides? Uti refertur in libro *Xu kim* ab illius propè temporibus historico Regio primæ imperialis familiæ *Hia* anno circiter ante Christum 2200.

PARAGRAPHUS QUINTUS.

*PROBATUR SINAS DILUVIO FUISSÈ
proximos, adeoque notitia cultaque veri Numinis
in ipso ortu imbuitos.*

PRORSUS itaque vel deroganda fides & annalibus per suas (ut ita loquar) olympiadas vel periodos 60. annorum tam accurate digestis, vel certe rursus ascendendum est altius & ad ipsa proxime diluvii tempora revocanda sunt exordia Sinarum: Quod quidem si fecerimus, tum denique constabit, ex alia nulla orbis natione, Sinarum leges, scientias, & pleraque instituta proficiisci potuisse, preterquam ab ipso Patriarchâ Noëmo, aut filiis ejusdem, aut nepotibus. Quod ut clare constet, adeamus, si placet, ipsum gentis Sinicæ conditorem, cui *Fo hi* nomen: Hujus quidem genus & patria non exprimitur in Chronicis Sinarum, nisi quod hanc in Provinciâ maximè occidua & Boreali videlicet *Xen si* fuisse referatur: & ad hanc ipsamquidem provinciam primum appellere necesse erat, si quidem in dispersione linguarum & gentium ex Mesopotamiâ, seu terrâ *Sennaar* in grandum fuit, & deveniendum ad Sinarum meditullium Provinciam, inquam, *Ho nan*, ubi aulam primum constituisse scribitur in eâ regione, ubi nunc situm est oppidum *Chinchœ* quod subiectum est ejusdem Provinciæ Metropoli *çai fum fu*, alio nomine *Pien leam*. Nisi forte aliquis opinari velit *Fo hi* & primos Sinarum incolas non convenisse cum ceteris gentibus in terram *Sennaar* nixus videlicet auctoritate Cardinalis Caëtani ad ea verba cap. ii. v. i. *Erat autem terra labii unius & eorumdem sermonum*, ubi his verbis scribit: non intelligas universum genus humanum profectum ab Oriente & ivisse in regionem *Sennaar*, quia nec littera hoc sonat, nec rationi hoc consentaneum est.

Quod si verò jam tempus quæritur, quo fundamēta Reipublicæ jacere cœpit, proxime id abfuit à diluvio; & si quidem rigorem sequeris computi Sinici simul & 70. Interpretum hos enim sequi non hîc cogerent Annales) cœperit is fundare hanc gentem 200. circiter post diluvium annis vivente etiamnum Noëmo Patriarchâ, adeoque ab ipso Asiatici populi, secundum omnes, fundatore *Sem* (qua vox *Sem* & procreare, & vitam apud Sinas, nec non, sed alio charactere, *victimam* denotat) ortum & originem suam merito traxisse existimandus est: Quod si cuipiam videatur non tantum authoritatis tribuendum annalibus tam vetustis, ut cog-

tur sequi computum. ^{70.} Interpretum, relieto vulgato qui in tanto est usū apud omnes, p̄cipuē quod quādam hīc recenseantur, iudicio quoque Sinensis Interpretum apocrypha & mēæ traditio-nes imperiæ multitudinis; nōs hāud equidem magnopere repugna-bimus. Expunctis itaque sex illis imperii conditoribus à septimo (cui rāo nomen) Monarchiæ, si placet, primordia auspicare; at neque sic tamē evices, ut à diluvio longius removeantur Sinicæ gentis exordia. Imo vēfēor, nē vel ultra diluvium ea producas imprudens. Etēnī annorum computus saltem ille qui ab rāo Rege usque ad hēc tempora dēcurrit, adeo ordinatus, & tanto consensu scriptorum omnium exactus ad suas periodos seu cyclos sexaginta annorum, ut non magis dubitari queat de illius integritate, quam de Græcorum per olympiadas suas supputatione, cui tantum fidei & authoritatis tribuitur. Ab hujus itaque Legislatoris ac Principis rāo anno primo initi Imperii, qui fuit cycli qui tunc currebat, an-nus 41. Kia xin dictus, usque ad annum saeculi hujus 1683. qui est quadragesimus tertius Tartaricæ hujus familiæ, sub qua scribimus, nu-merantur anni omnino quater mille 43. per illas, quas dixi, periodos supputati.

Hoc igitur supposito firmiterque stabilito, quod gens Sinica remo-veri nequeat longius ab ipso diluvio, quemcumque tandem quis ineat annorum computum, sive contractiorem, qui vulgatus dicitur, sive ampliorem, qui Interpretum ^{70.} Supposito item, quod sit verissimum id quod non dubitanter asserunt sancti Doctores atque Theologi; Noemum scilicet Patriarcham sanctissimum veri Dei no-titiam, & cultum ceteraque eo spectantia tam exemplo quam verbo filiis ac nepotibus trādidisse, quam quidem Religionem ac pieta-tem post linguarum, gentium, terrarumque divisionem alii quidem ut maledicti Cham nepotes per sclera & dissolutionem containinā-rint, brevique etiam extinxerint; alii vero, ut Sem & Japhet filii uti-que obedientiæ ac behedictionis, eorumque filii, ac nepotes diu-niū conservaverint & ad posteros longius propagaverint, plane se-quiur in primordiis primarum gentium prius extitisse veri Dei no-titiam & cultum, quam falsi. Unde merito Lactantius, errant, in-quit, qui Deorum cultus ab exordio rerum fuisse contendunt & priorem esse gentilitatem quam Dei Religionem. Et alibi, regnante, inquit, Sa-turno, nondum Deorum cultibus institutis, nec adhuc ullā gente ad divi-nitatis opinionem consecrata, Deus utique colebatur.

Quo etiam spectat illa à Poëtis tam decantata aurea ætas, quā exactā finxere justitiam offenditam vitiis hominum cessisse ē terris & in cœlum remigrasse. Quod si ita est, ecquis obsecro dubitare queat quin apud primos Sinas Noemi ipsius coævös fuerit veri Dei notitia & veneratio, quando hanc nulli tunc defuisse ceterarum gentium

communis consensus docet? An filii & nepotes *sem* deterioris fuerint conditionis, quam filii & nepotes *Chami*? Et tamen ne *Cham* quidem, quantumvis maledictus, neque filius ejus ac nepos eam de repente amisisse credendi sunt: nam cum passim Historiographi initium idololatriæ sub *Nino* constituant, hic vero *Chami* pronepos extiterit, & regnare cœperit 350. circiter annis à diluvio (juxta vulgatum computum,) patet utique veri anteà Numinis notitiam aliquam apud illos adhuc extitisse. Quod si ne in semine quidem illo maledicto mox extincta fuit, an fuerit in semine benedicto derepente obliterata & extincta? Quod si nefas sit id existimare, tamen si foris annales Sinici nil præter mera nomina primorum gentis suæ conditorum commemorassent, tamen ex annorum computo, quos tam unanimi consensu illis tribuunt, & tam propinquâ, quæ ex illo computo conficitur ad diluvium accessione, veri Dei notitiam habuisse jure meritò præsumendi sunt; quanto vero magis id erit existimandum de primo Sinicæ gentis *Fu hi* Fundatore, cum vel ipsum nomen quo ipse *Confucius* & tota retro posteritas eum compellat *Pao hi*, quod *victimam* sonat, diserte id significat: quia (ut Interpretes aiunt) primus ipse victimas instituit ad eas cœli terræque spiritui supremo ritè immolandum, in quem etiam finem textus refert, quod sex omnino animalium species aleret. De eodem quoque refertur, quod ex cœli terræque contemplatione sibi normam præscriperit ad populi & Republicæ rectam administrationem, quam expresserat tabula illâ 64 Figurarum (de qua supra) quod item rerum omnium, quarum naturas explorabat, contemplationem dixererit ad superiorem creatis omnibus spiritualemque intelligentiam (quæ per binas voces *Xin* *mim* denotatur) cognoscendam, uti diserte textus ipse, & *Confucius* Philosopherus afferit in suâ ad librum mutationum appendice, & nos supra innuimus.

Certum itaque debet esse, & apud omnes indubitatum, quod primi Sinicæ, maximè quidem Fundatores ipsi gentis Sinicæ verum Deum agnoverint & adorarint: convincit hoc enim ratio ipsa temporis diluvio proximi, nec leve pondus addit ac testimonium illa, quam declaravimus *Pao hi* nominis (quod *victimam* sonat) etymologia. Sit ita sanè, dicet aliquis, at quantuli temporis fuerit ista Dei notitia & cultus? Nam in Assyriis quidem & Ägyptiis, & Europæis omnibus, admodum citò, lumen illud tot tenebris superstitionum, aliorumque scelerum fuit extictum; sic ut dubitem, an vel duobus sæculis persistenter apud illos notitia veri Numinis: Atqui nonne par ratio & inconstantia fuerit etiam Sinarum? Utique, si tamen pares fuerint & tenebræ, paria scelerâ, pares superstitiones: sed hæc dilucidè probari abs te necesse erit, priusquam portionem tam magnam generis humani vel idololatriæ condemnes, vel

vel Atheismi : Alioqui manebunt profectò Sinæ (de Priscis loquor) in possessione suæ innocentiaæ , ejusque simul notitiaæ , quam natura ipsa & ratio , & rerum omnium ob oculos versantium ordo , varietas , & harmonia animis hominum agrestium etiam & Barbarorum inseruit ; nec quisquam in re tanti momenti præsumendus est nocens , nisi constet ipsum à primævâ illâ innocentia , & cælitùs indito lumine descivisse , & in barathrum impietatis ruisse præcipitem ; cumque hoc inferri nequeat ex hodiernâ posterorum depravatione , ut supra docuimus (quid enim frequentius quam ex bonis non jam dico atavis , sed etiam patribus malos nasci filios ; & ex heroïbus , uti dicitur , noxas) debet utique rei veritas ex ipsorummet monumentis vetustissimis potissimum peti , & indagari ; maximè quando dictis respondent tam ea , quæ ad virtutem & pietatem , quam ea , quæ ad scelera & impietatem spectant , planè & candidè pro priscæ illius ætatis simplicitate litteris commendata , posteritati vel ad exemplum , vel ad cautionem sunt proposita . Sed neque hîc cum de Religione agitur , quærimus , quid privati olim Philosophi ac sapientes de Deo senserint ; nam & inter Ægyptios Trismegistus , & apud Græcos Socrates , Pythagoras , Plato , Epictetus ; & apud Latinos , Varro , Tullius , Seneca aliique Philosophi de Deo multa rectè senserunt , atque scripserunt , tametsi gens tota , cuius & ipsi pars erant , gravissimorum errorum , necnon idolatriæ tenebris jaceret involuta ; quærimus hîc igitur quid olim communiter senserint Reges ipsi , quid viri Principes ac Magistratus , quid secta eruditorum universa , & quæ ab his regebatur Sinica gens , præsertim quando hæc (instar unius propè familiæ) iisdem legibus , habitu , ritibus , litteris , sic tota pendebat ab Imperio nutuque sui Principis , & communis parentis , ac Magistratum , uti alia fortasse nulla uspiam terrarum .

PARAGRAPHUS SEXTUS.

*QUOD IN VERI DEI NOTITIA
probabiliter perseveraverint Sinæ per aliquot sacula.*

PERCURRAMUS itaque , & oculis omnium exponamus pavitæ Sinarum Religionis initia , incrementa , & decrementa , ut de eâ judicium ferat & sententiam Europæus Lector . De primo quidem Fundatore *Fo hi* , jam satis , ut arbitror , liquet : de eo qui ordine tertius fuit *Hoam ti* dictus annales constanter referunt quod ædificaverit Templum (fortasse totius orbis primum) *Xam ti* , ho-

Ixxvij PROEMIAL. DECLARATIO

est, *Supremo Imperatori*. Sed ecce sub hujus successore *Xao hao* initium jam aliquod inventæ superstitionis, dæmone proculdubio, quas ubique moliebatur, etiam hīc struente insidias, & concitante rebelles dynastas omnino novem, qui sacrificiorum ordinem perturbantes, inanes nescio quas superstitiones, & spirituum larvas & spectra invexerunt, quibus populum terrefacerent, & timore illo panico correptum, in societatem rebellionis pertraherent. Et hīc quidem initium aliquod fuisse ruinam minitantis Imperii fatentur, interpres: Sed videlicet occurrit protinus tanto malo *Chuen hio* proximè sequens Imperator, qui domitis rebellibus, sacrificiorum formam & ordinem, sublatis erroribus, restituit splendori pristino, præfectosque per Imperium instituit, qui cultum pristinæ Religiosæ, cum omni nitore ac puritate ubique procurarent. De *Ti* cō verò, qui successit, Imperatoris lectissimâ, sed sterili conjugæ *Kiam-yen* refertur, quod cūm unâ cum marito ardenter admodum supplicaret inter sacrificandum *Xam ti supremum Imperatorem* prolis obtinendæ gratiâ, voti compos facta conceperit, & enixa deinde sit filium, cui *Heu-chie* nomen, ex cuius stirpe quadragesimâ per filios & nepotes propagatâ, prognatus fuit *Vu wan* conditor Imperiorum familiæ *Chen*, quæ ordine fuit tertia, cœpitque rerum potiri pōst annos mille & trecentos, quam dictus *Heu-chie* natus fuerat.

Quid nunc dicam de consecutis duobus Imperatoribus simul & Legislatoribus *Tao* & *Xun* in hodiernum usque diem, tam celebratis, & omnibus posteriorum temporum Principibus in exemplum recte & piè vivendi regnandique propositis? De quibus agere hīc supersedemus, quod in libris *Confucii Memciique* (quos explamus) crebra ipsorum mentio occurrat.

Quod si jam descendamus ad tres familias Principes (quæ sex primorum gentis conditorum, necnon duorum Legislatorum ætatem proximè subsecutæ sunt) *Hia*, *Xam* & *Chen* dictæ, quæ quidem Familiae totius posteritatis perenne sunt desiderium, & quas omnes libri adeo semper & ubique deprædicarunt: eæ cum constiterint Imperatoribus omnino 80. idque per annos 1975. videndum erit, an, & quo tempore, & sub quibus Principibus veri Numinis cultum ac notitiam amisisse, & in idololatriæ, aut atheismi barathrum ruisse dicendi sint: etenim si verum est, quod gravissimus vir *Lin* ð dictus in libello supplici oblato *Tm Hoam* *ti* Imperatori ex Familiâ *Mim očavo* asserit: *Ante inventam cum idolo Fœ ex Indiā superstitionem* (anno scilicet post Christum 65.) *nullum vanorum Deorum simulachrum, statuam nullam in Sinis extitisse*, alterutrum profecto fatendum erit, aut atheos fuisse tunc Sinas, aut certè notitiam veri Numinis etiam tum conservasse.

Non est hīc consilii mei in medium proferre, quæ in libris Offi-

PROEMIALIS DECLARATIO. lxxix

ciorum & Odarum referuntur ; præcipue vero in libro primi nominis , qui Xu *kim* inscribitur , quo trium dictarum familiarium & duorum Legislatorum *Xao* & *Xun* res gestæ , monita , consilia , ordine suo ac temporum commemorantur , et si carptim & mutile , quippe cum vitio temporum & communi illo gravissimoque incendio multa sint desiderata : Sufficiat hic dicere ex testimonio totius posteritatis , unam propè & eandem fuisse trium principum familiarium administrandi Imperii rationem ac formam (quoad ipsam , ut ita loquar , substantiam administrationis) quæ fuit duorum *Xao* & *Xun* Legislatorum ; nisi quod primæ simplicitatem & synceritatem subruficam , sic imitata fuerit secunda , ut decore suo & venustate dearserit quodammodo primæ rusticitatem ; secundam vero primamque longe superaverit tertia augusto suo splendor , magnificentiâ , rituum copiâ & varietate .

Quod autem primas semper dederint Religioni à Majoribus , & Legislatoribus traditæ (de quâ hic præcipue sermo est) sufficiat in medium proferre tertiaræ familiae Imperatoris secundi (cui *Chim vam* nomen) morientis testamentum , quod in libro *Xu kim* , eo ferè ordine , quo hinc à nobis , fusè refertur in eo capite , quod *Cu-mim* dicitur : *Hic igitur Princeps , qui religiosè semper obseruaverat Supremi Regis cœli voluntatem ; tandem anno etatis suæ quinquagesimo ; Imperii autem trigesimo septimo* (qui fuit ante Christum 1077.) *mense quarto , die decima sexta , in morbum inciderat lethalem : cumque intelligeret se morti proximum , primogenitum suum (Cam-vam postea dictum) heredem Sceptri solemniter pro more declaraturus convocavit Imperii Primate omnes . Prestituta dies aderat ; quare ne in re tanti momenti consuetis ritibus , vel tum , quoad posset , decesset , surrexit è strato Regio ; manus & faciem lavit fulcentibus languentem utrimque proceribus : Dein diadematè & Regiâ togâ circumdatus , innixusque mensæ Yo ki dictæ (quippe ex pretioso lapide constabat) circumfusos Optimates in hunc modum affatus est : Morbi mei vis invalescit , jubente cœlo : Vereor ne incautum mors occupet : Placuit igitur ultimam meam declarare voluntatem . Scitis quo pacto Ven-vam *Athus meus* & Vu-vam Pater , virtutum splendorem longè latèque protulerint : Nunc (succinctiorem Regis orationem explanat *Cham Colaus* Interpres his verbis) Ego partulus successi Patri , & *Ato* ; quamvis autem etiamnum rudit sim & ignorans (adeo submissè & modestè de se sentire ac loqui solebant Prisci illi Reges) non tamen me latet cœli mandatum (quo etiam nomine venit Imperium) non esse perpetuum , adeoque summè esse timendum : Cum timore igitur ac reverentiâ veneratus illud sum semper , & ei qua potui ratione sum obsecutus ; nec ausus fui vel minimum socordiae aut incuriae locum dare . Quod spectat ad Ven-vam & Vulvam Regum magna documenta , quæ veneratione cœli & indefessâ populi curâ continentur ,*

LXXXI PROEMIALIS DECLARATIO.

ea cordi mihi semper fuere ; nec ausus unquam fui perturbate quidquam transgredi : Hoc scilicet modo potui amplificare familiæ hujus virtutes : Quo & perfeci , ut haberem propitium cœli ipsius cor , neque accideret ut hoc Imperium ex ulla sui parte labefactaretur . His aliisque tum ad filii institutionem , tum ad populi totius emolumenitum sapienter dictis , dimissio procerum confessu ægrum corpus strato reposuit ; et sequenti luce vive re desit . Hactenus Xu kim . Observa hic Lector , quod duo dumtaxat moriens hic Imperator filio esse cordi jussit , Religionem , & amorem subditorum ; ut qui intelligeret in duobus his velut cardinibus totius Imperii molam verti . Ex hoc uno saltē argui potest cujusmodi fuerit duarum præcedentium familiarum Religionis & obser vantiae studium per annos mille quingentos ; usque ad tempora ipsius Tao Legislatoris . Quibus annis , si trecentos circiter adjunxeris , qui à Chime nam numerantur usque ad duodecimum familie degenerem Imperatorem Yeu nam (qui ducentis ante natum Confucium annis imperitavit) non longè certe à majorum suorum institutis discessisse ex ipsorum annalibus convinci potest : Quod si quis attente & non præoccupato mentis judicio , aut affectu , memoratos libros annalium Xu Kim , & Li ki . libros rituum & officiorum , singulaque diligenter expenderit , inveniet profecto ubi merito suspiciat collaudetque singularem adeo divini Numinis providentiam , & præ cæteris ferè gentibus erga Sinicam favorem , ac beneficentiam . Quorsum enim apparatus tot ac tanti ad sacrificia ritè peragenda ? Quid illa ex edicto Regio sollicitudo in alendis victimis ad sacrificia destinatis , per Imperii totius urbes & oppida ? Quorsum præfecturæ illæ ad solos Religionis ritus ordinatae , regioque instructæ censu ? Quid sibi vult exactitudo tanta in rebus singulis eò spectantibus , sic ut existimarent haud suscipiendum esse à cœli Imperatore sacrificium , in quo præter internum animi cultum , cultūs etiam externi pars aliqua desiderata fuisset : Quid ? quod ipsæ Reginæ Bombyces alere vestesque sericas , & certi quidem coloris ad sacrificia contexere solebant ? quin & Imperatores suis ipsi manibus (crederet hoc Europa ?) arabant quotannis , & conserebant partem agri , seu horti Regii , ex quo meterent deinde frumentum ad liba , vinumque ex herbis & oryzâ confectum , deinde in sacrificiis ritè offerendum : quâ quidem pietate quid esse potest illustrius ? quid magis Religiosum ? quid dicam de jejuniis per sua anni tempora , quid de 3. aut 7. die rum continentia conjugali præviè observari solitâ , quo puriores scilicet ad ritè sacrificandum accederent ? quò minus admiranda sunt alia , quod cum adirent Imperium , cum suscipienda esset expeditio , cum lustrandæ Provinciæ , cum publica urgeret calamitas , inundatio , sterilitas , terræ motus ; cum tristior eclypsis & cometa appareret ; ad hæc in Kalendis primis cujusque anni , in solsticiis ac æquinoctiis nihil

PROEMIALIS DECLARATIO. lxxxj

nihil prius agerent , nihil impensius , quām ut supremum cœlorum Imperatorem solemnibus votis & sacrificiis propitium sibi populoque redderent : ut autem clementiam ejusdem potentiū publico edicto provocarent , & de delictis , si quæ fortè commiserant , admoneri à suis postulabant , & laxatis , haud raro carceribus , si fortè inter vinclatos innocentes aliqui detinerentur , publicam noxarum condonationem per Imperium indicebant , reservatis tamen delictis quibusdam atrocissimis.

Jam vero illa principū in deprecando cœlo modestia animique demissio , quā se parvulos & infantulos coram supremâ majestate vocitabant : illa caritas quā se reos agebant omnium quæ fortè peccaverant subditi , sibique unis ultrò deposcebant ea supplicia , quæ cunctis ab irato cœlo timebantur : illa sollicitudo , ille angor , timor ac tremor in cultu & veneratione etiam privatâ , supremi Imperatoris , de quibus s̄epe in libris fit mentio , hæc , inquam , omnia nonne declarant veram in eorum animis Religionem insedisse ?

Quod si hæc , quæ modo attigimus ; ab Imperatoribus virisque Principibus sic observata fuere quid putamus à subjectissimo iisdem populo factum fuisse : præsertim cum edicta Regia juberent , ut summi pariter infimique colerent supremum Imperatorem , reliquosque locorum præsides spiritus ?

Quæro nunc igitur , si quis Aristotelem , aut alium quempiam Philosophum vidisset quotidie statis temporibus curvare genua venerabundum , adolere thus , prosterni toto corpore in solum , oculis manibusque identidem in cœlum sublati preces fundere , an huic suboriri potuisset ulla dubitatio , quin Philosophus ille Numen aliquod novisset , tametsi fortè in omnibus , quos scripsisset libris , nullam de Numinе mentionem faceret ? Quid si idem observasset quam simillima Religionis signa in natione , aut sectâ aliquâ , simulque & in ipso Principe totius nationis aut sectæ ? Quomodo igitur Chinam veterem auderet quis insimulare tam nefandæ ignorantiae & impietatis , quando non audiret tantum exempla ista tam raræ pietatis , totque ritus & sacrificia ibidem à regibus adhiberi solita , sed eadem in monumentis quoque librisque tam authenticis legeret , & quidem eo ipso tempore , quo maximè vigebant , descripta ? Si tu in aliâ orbis gente , si inter Assyrios , aut Ægyptios , in Galliâ apud Druidas , si in Hispaniæ , aut Germaniæ antiquissimis monumentis hæc , aut his consimilia à Scriptoribus illorum temporum authenticis exarata invenisses , qualia de primis suis ætatibus habet China , quid obsecro , sentires ? Quid dices ? quas ederes exclamations ac plausus ? quibus encomiis res omnes singulasque istius ævi non celebrares ? quantam excitares majorum tuorum tam pie de Deo sentientium admirationem , & commendationem apud

cæteras orbis nationes , nec immerito certè excitares ? Quod igitur quisque in pàtriâ gente suâ tantis & tam meritis efferret laudibus , cur Sinarum genti , si forte vetustiora rerum suarum præ omnibus gentibus monumenta posteritati reliquerit , invidebis , & non potius id gloriæ ipsorum vertes , & commendabis clementiam creatoris erga Sinam adeò singularem atque propitiam ?

PARAGRAPHUS SEPTIMUS.

*ARGUMENTIS ALIIS ATQUE ALIIS
confirmatur veri Dei apud Sinas notitiam extitisse.*

QUONIAM verò , quemadmodum crebra & gravia scelera & morum dissolutio viam tandem sternunt ad omnium scelerum maximum , Atheismum ; ita virtus omnis & recte vivendi ratio , & pia populi administratio veræ Religionis sunt indicia non obscura ; videamus quid Prisca Sinarum ætas , tum verbo , tum exemplo præstiterit solo duce naturæ lumine : quam utique naturam & ab origine sua bonam & rectam , & pietatis reliquarumque moralium virtutum præsidiis & adminiculis à cœlo instruētam fuisse semper docuerunt , quam quidem veterum opinionem Philosophicè demonstrat alter à *Confucio Philosophus Memcius* . Quamvis autem insita sint eadem virtutum semina omnibus gentibus à naturæ authore Deo ; ubi tamen vera deest Religio , ibi debilitari vehementer & opprimi ista semina & virtutem pœnè omnem jacere necesse est : quas quidem virtutes in aliis multis nationibus defuisse mirandum non est , quando apud illas ipsa jam vitia religiosa erant ac sacra , eaque non tam vitabantur , quam colebantur , uti ait Lactantius . Etenim quis locus pudicitiæ & honestati esse poterat , ubi connubia & adulteria Deorum , ubi nuda Venus , Cupidinesque , & Priapi celebrabantur ? Quis pacis , amicitiæ , fideique locus , ubi Mars , Bellona , & Mercurius pro Numinibus colebantur ? Quis obedientiæ , ubi Jupiter , qui pulso patre sibi Regnum usurpavit , velut supremus Divum atque hominum Rex adorabatur ? Quis prudentiæ , & naturali lumini & rationi locus , ubi rationis etiam expertia monstra , ut vituli , lupæ , crocodili , serpentes , & quæ in hortis nascuntur cœpæ & allia insano ritu celebrabantur ?

Ubi obsecro , vel per umbram in totâ Sinarum antiquitate reperiire est hujusmodi monstra , aut in terrâ ipsorum , aut etiam in cœlo globoque suo astrifero ? Ubi sexum inter spiritus (quos incorporeos censent) disparitatem , connubia Deorum Dearumque

& metamorphoses? Ubi simulachra, imagines aut statuæ non dico animalium, sed vel hominum, vel spirituum quos religioso cultu China coluissest: An post invectam ex Indiâ idolatriam, nullam tota posteritas ex priscis idolis adjunxisse ad nova, si quidem in priscâ ætate extitissent? An tot Interpretes annalium adeò gravibus verbis ac stylo aculeato invehementur in Imperatorem *Mim ti* qui idolatriam primus induxit, si ante eum illa pestis invaluissest in Imperio? An eum ipsum ipsis quoque tyrannis *Kie* & *Cheu* execrabilorem ex hoc unico capite fuisse scribebent, si idolorum monstra jam anteà publicis honoribus fuissent ad adorandum exposita? Aut ignorare potuissent, aut reticere, si quid anteà extitisset simile, aut in priscis & authenticis librorum suorum monumentis, aut in Provinciis Urbibusque tanti Imperii?

Cum igitur nulla sciantur olim hîc fuisse portenta communia cum aliis gentibus, quibuscum China commercium æternum per leges etiam interdixerat, non est cur hîc expectes, aut fuisse existimes sacrificia sanguinolenta, aut turpia, qualia fuere Priapeia, Floralia, Sathurnalia, quibus sacer ille Senatus Populusque Romanus, & omnium gentium Dominator, juventutem suam depravari patiebatur; non victimas infantium quas Sathurno suo Latini, & Diis quoque alienis Judæi immolabant, non victimas hominum, quas pius Æneas ille mortuorum manibus mittebat inferias, & hujus exemplo Romani deinde Imperatores ac Senatores, non ludi theatrorum in sanguine humano, nec alia hujusmodi, quæ Lactantius copiosè commemorat, & explodit; à quibus omnibus adeò fuit semper aliena gens Sinarum, ut vel referri ea ab Europæo, æquis auribus animisque minime sustineret.

Et de illis quidem aliarum gentium superstitionibus, deque ipsarum priscâ religione constat ex primis litterarum cujusque gentis monumentis ex Orpheo, inquam, & primis Poëtarum Hesiode, Homero, &c. qui & ipsi (uti idem Lactantius ait) multò ante natum Philosophiæ nomen fuérunt, & habiti sunt sapientes, & tamen tam inepta de Deo Deorumque generationibus figmenta & fabulas protulerunt; de Sinarum vero Priscâ Religione habemus qui scripserunt bis mille & amplius ante Christum annis, hoc est multò antequam Orpheus aliive Scriptores prodiissent in lucem?

Quemadmodum igitur supremo cœli Imperatori & spiritibus prisci Sinarum ætas nihil indecorum, aut turpe, nihil quod cum terrena contagione aut corporeâ visibilique substantiâ commune esset, tribuerunt, & è contrario quidquid esset cum rectâ ratione conjunctum, virtutem, inquam, providentiam, potentiam, scientiam, justitiam, clementiam tam fidenter attribuerunt; ita non aliis, quam supremâ majestate dignis honoribus & sacrificiis, non alio magis

LXXXIV PROEMIALIS DECLARATIO.

quam virtutum & recti animi cultu colendum tam verbis docuerunt, quām factis & exemplis; ut nihil hīc dicam de externo quoque apparatu, gravitate, modestiā, continentiā, abstinentiā, decōre, & ornatū; sic tamen ut negarent omnem hunc cultum exteriorem placere cōelo posse, quando cultu animi virtuteque internā non es-
set imbutus.

Quid nunc dicam de obedientiā Priscorum, & pietatē ergā pa-
rentes suos ac majores, quam volebant pōst ipsa quoque fata per-
petuari: suo modo atque exercitari? & ut hoc exemplo discerent filii quo
ergā progenitores superstites ferri debeant studio ac veneratione,
Sic arbitrabantur serviendum sibi esse vitā jam functis, uti ser-
vierant quondam vivis atque superstitibus: Hinc illa funeris, ex-
equiarum, sarcophagi tumulique cura tam exquisita ad conservan-
das in perpetuum, si possent, auctorum vitæ suæ reliquias & memo-
riam? quid de luctu triennali patris & matris sic etiam, ut qui præ-
cipuis muneribus in Imperio fungerentur, illico ab officio suscep-
to ad triennium se se abdicarent? Quid multa? tanta fuit erga vitā fun-
ctos majores sollicitudo, cura tanta, diligentiaque, ut merito super-
stitutionis arguendi viderentur, si quidem non constaret ex libris eo-
rumdem authenticis, haud alium sibi scopum ac finem habuisse pro-
positum, quām meret observantiæ filialis, gratæque pietatis ac re-
verentiæ adversus majores suos, etiam post fata non interrumpendæ:
tametsi fateamur iuccessu temporum, seu verius tot secentarum & su-
perstitutionum idololatricarum in nonnullis vitiata mūtua fuisse priscorum
primævam institutionem.

Quid dicam de observantia ergā seniores & ætate proiectos, quos
adèo ipsem Imperator, dum lustraret Imperium, non dedignabatur
invisere & conquiri jubebat, & benè meritos titulis honorificis con-
decorabat, augebatque censu regio, si opus foret? Quid de clemen-
tia; & munifica illa commiseratione erga pauperes, cœcos, viduas,
pupilos, claudos, &c. quibus sua olim erant attributa domicilia &
census? quin usque in hodiernum diem in singulis urbibus & op-
pidis tanti Imperii ad certum numerum annonā Regiā sustentan-
tur, etiam Tartaro dominante, quem sola pietatis hujus antiquitas
deterruit ne, quod jam animo meditabatur pium hunc inbrem abo-
leret. Tametsi verò ergā criminum reos justitiæ rigor servaretur, erat
tamen etiam hīc suus clementiæ locus, quatenus scilicet per tam
vastum Imperium, ab nemine fas erat damnatum quempiam capi-
tis, morti addici, nisi prius ab ipsomet Imperatore sententia fuisset
probata, ut nihil jam dicam de publica subinde noxarum con-
donatione, & carcerum relaxatione.

Jam verò de feminarum honestate, verecundia, cultuque & habitu
corporis tam modesto quid dicam? Ad hæc enim usque tempora
quamvis

quamvis Priscis illis tam dissimilia, mos iste pervenit propè inviolatus legitimi quoque thori apud Priscos inviolabilitas, tametsi per abusum successu temporum virtiata. Prætero nunc connubia ab omni ferè sanguinis propinquitate remota, viduarum ad secundas nuptias mortuo marito transire nefas putantum, continentiam ac fidem: leges amicitiæ & hospitalitatis, aliorumque civilium officiorum ad mutuam concordiam conservandam, ubi solemne scilicet semper fuit illud: *Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris.*

Et quoniam regis ad exemplum orbis Sinicus, vel maximè componitur, expendantur ea solummodo, quæ de duobus Legislatoribus, & trium Principum familiarum conditoribus, infra referentur, ex Philosophorum Principibus *Confucio* & *Mencio*: tanta certè Regis *rao* fuisse modestia & modératio scribitur, ut cum ei essent opes amplissimæ & suprema dignitas, non tamen animo efferretur, aut insoleceret, domo, victu, curru simplici & paupere, & ab omni specie luxûs, aut fastûs abhorrente, necnon veste vulgari (nisi cum sacrificandum foret) contentus, cuius virtutis hæres fuit *Xun* uti & Imperii, ad quod electus fuit ab ipso *rao*, nullâ filiorum, cùm tamen novem numeraret, sed solius virtutis habitâ ratione; uti rursus & hujus imitator fuit & hæres delectus is qui primæ Familiæ Fundator fuit *ru* dictus. Sed & secundæ Familiæ Fundator *Chim tam* cum post septennalem famem se victimam cœlo devoveret pro suis, & supplex exquireret ab ipso cœlo num fortè à se suisque magistratibus peccatum fuisset in administratione Reipublicæ, num ex munierum largitione corruptela quæpiam serpsisset, num detractiones & obmurmurationes audirentur, num in Palatiis & ædificiis, aut in ornatu habituque muliebri quidpiam esset immoderatum, aut indecorum, &c. nonne satis superque declaravit, quām tunc fuerit cum omni honestate, virtute, moderatione, conjuncta administratio?

Quantâ vero innocentia, frugalitate, moderatione per annos mille ducentos & amplius gubernatum fuerit tantum Imperium testis erit sanè locuples *Ki* cu Princeps idemque patruus, ultimi è secundâ Familiâ, & decimi octavi Imperatoris *Chen* dicti: Etenim cum vide-ret is importari in Regiam res novas ac peregrinas non sine gemitu & vaticinantis instar: *Nunc primum*, inquit, *paxilli producuntur eburnei*, *cyathique* è cornu Rhinocerotis, *habitus vestium simplicior breviorque* commutatur in promissas & serico superbas & auro: *displacent* jam habi-tata majoribus nostris teba, amplaque extruuntur cum turribus, iisque è lapide pretioso; & ne sic quidem explebitur humana cupiditas, cerno jam animo lapides immensi pretii aliaque id genus remotis è terris buc impor-tari & simul cerno ruinam Imperii. Sic ille. Consulat annales qui voluerit, & libros quos explanamus. Profectò vix quidpiam offendet,

lxxxvij PROEMIALIS DECLARATIO.

communi quidem usū vel authoritate publica stabilitum, quod à virtute, vel ratione alienum sit.

Quæ cum ita sint, quandoquidem ex solâ virtute rectam Reipublicæ administrationem petebat antiquitas Sinarum, quid mirabimur, si exemplo illo virtutis vicinos undique terris suis barbaros ita ad humanitatis leges suaviter induxerit, ut in eam amplissimi Imperii formam & magnitudinem à tot sacerulis excreverit, vicinorumque etiam regnum Principes ad clientelare, sæpè etiam stipendiarij obsequium adduxerit: olim certè circà annum ante Christum 1100, advenerunt legati è Cochinchinâ, solâ famâ adducti, quod China haberet heroës sanctos, qui nōs sent deprecari & obtinere à cœlo fœcunditatē, quorum adeo patrocinium imploratur, & remedium sterilitatis, quā miserandum in modum Cochinchina tunc laborabat, petituri advenierant. Quid mirabimur etiam, si hoc Imperium priscis illis temporibus adeò fuerit fœlix & diuturnum, ut tres Familiae Principes diutius illud possederint & conservaverint, quam novemdecim deinde consecutæ Familiae Imperiales simul sumptæ, quæ, quamvis aliqua à Priscis accepta & à nobis suprà commemorata, conatæ sunt revocare, tamen tot bellis, hæresibus, scæcis, parricidiis magis magisque lapsu temporum increbrescentibus, nunquam ad pristinam illam innocentiam integritatemque, nisi per lucida quædam interyalla, redivere.

Erit fortasse quispiam qui ex moribus sanè perditis ætatis hujus, in quā præter innumera vitia regnat fraus & simulatio, & si quæ virtus relucet, non tam virtus quæm virtutis fucata quædam species est, erit, inquam, fortasse qui ex præsenti ætate judicium ferat & sententiam de Priscâ, sic existimans artem simulandæ mentiendæ que Religionis jam tum viguisse, eaque usos Principes ac Magistratus ad imperitam multitudinem fœlicius in officio continendam; ut suprà de doctrinâ aliâ exteriori seu populari, interiori alia, seu politicorum propria insinuatum est, atque adeo quidquid in hoc genere dixerunt vel fecerunt, solo studio publicæ pacis & tranquillitatis conservandæ, id dixisse aut fecisse.

Verùm, præterquam quod duplicitis hujus doctrinæ ne vestigium quidem quis inveniet in libris Priscorum authenticis; huic certè opinioni ne dicam temeritati, sic judicantium oppono ipsam posteriorum ætatum & litteratorum sententiam, qui unanimi sermone scriptoque nihil aquæ deprædicant & extollunt, atque Priscorum temporum candorem, simplicitatem, sinceritatem, quam suis in temporibus maximè desiderari non sine gemitu profitentur. Certè qui *Confucium* aliosque authenticos, & primæ authoritatis & vetustatis libros legerint, reperient nil frequentius inculcari, exaggerarique, quam ut exemplo Priscorum Regum omnia agantur cum veritate,

PROEMIALIS DECLARATIO. lxxxvij

& dicta omnia factaque ex intimo cordis semper proficiscantur : hinc illæ à commentatoribus toties reperiæ voces *Chim xe*, *Vuvam* id est, *Verum solidumque absque fuso & falsitate*. In omnibus igitur actionibus suis, verbisque & officiis, quæ intercedunt Regem inter & subditos, parentes ac filios, fratres inter amicosque & conjuges sinceritatem ac fidem, omni exclusâ fallaciæ umbrâ, integrum illibatamque servari sempèr voluerint prisci, & in negotio Religionis gravissimo ficti fuerint subdolique politici ? Adeoque solam ipsam Religionem assumpserint veluti medium fallax ad continendos in officio populos ? Hoc certè nec atheopolitici novatores illi Familiæ *Sum Interpretes unquam concedent*, qui tametsi monstrum inane quodpiam divinitatis suæ politicæ confinxerint, tamen fundatum omne suæ Philosophiæ, in veritate & soliditate (quam littera *Chim* exprimunt) constituere non dubitarunt ; & quemadmodum omnia in univercio, & ea quoque quæ fortuito videntur, ex solida quapiam & prædominante virtute (qualiscumque demùm illa sit) regi conservarique contendunt, ita in administratione Reipublicæ, & in ipso homine actiones omnes ac motus ab animi integritate & sinceritate minimè fucatâ proficisci volunt. Et verò si quod objicis, Interpretes dicerent, quo tandem, obsecro, fundamento innixi dicerent ? quem tandem in priscis quinque doctrinarum Codicibus textum afferre possent ad id comprobandum ? Et licet fortasse aliquem afferrent quo diceretur Priscos & sanctos Reges ac sapientes suos Religionis præsidiis, Imperii populos sibi subjectos habuisse, an continuò inferre liceret Religionem inventum fuisse ipsorum ad continendum in officio populum ? Ecquis nesciat veram Religionem inventum esse (si tamen ita loqui fas est) non humandum, sed divinum, quâ Republicas & Imperia stabiliri oporteat, & conservari, nam, ut ait Triumegistus, Religio propter se & quia bona est & verax, amanda est & sequenda, non autem ut inedium fallax ad Reipublicæ conservationem ; adeoque rem veram & sanctam & à majoribus ipso propè diluvii tempore acceptam, Reges Prisci Sinarum assumpserunt ad publicum bonum & subditorum suorum incolumentem & felicitatem. Quid enim ? an primus Imperii conditor *Fo hi* abjectâ mox, quam à filiis seu nepotibus Noëmi acceperit, Religione, novam & fictitiam adinvenerit, quâ adhibito etiam fictitio nomine (quod victimam sonat) populum in officio & legibus contineret ? Tota itaque Sinarum Prisca institutio & norma politica figmentum quoque fuerit & mera fallacia : quippe tota fallaci & inani nixa fundamento. Fictitia semper fuerit fides & obedientia subditorum adversus Principes suos, filiorumque adversus parentes ac majores. Quid ita ? Nam cùm doceant ita à subditis serviendum Principi suo, quemadmodum Principes & po-

Ixxxvij PROEMIALIS DECLARATIO.

puli serviunt supremo cœlorum Imperatori , ita filios parentibus obediare oportere, uti obediendum est cœlo ; certè si Religionis cultus & observantia fictitia & subdola est , fides & observantia erga Reges & Principes , pietas erga parentes & maiores fictitia quoque sit necesse est , adeoque tota totius antiquitatis in administrando populo basis & ratio concidit. Frustra etiam imò insulse & ineptè exprobrabant Imperii primates postremis duarum Principum familiarum tyrannis *Kie* & *Chen* dum sacrificia supremo Imperatori & spiritibus fieri solita jam negligenter , frustrà , inquam , clientes fidelissimi toties , & cum certo fortunarum suarum , capitisque discrimine , exprobrabant ipsis perfidiam erga Numen supremum , comminati exitium à cœlo jam irato , & scelera mox vindicaturo imminere , nisi quamprimum resipiscerent. Frustra denique de piis Regibus trium Principum familiarum referretur , quod ne clam quidem , & privatim indecentiùs negligentiùsve se gerere auderent in obsequiis , quæ supremo Imperatori ritè deferebant.

Ecquis ergo jam credat , Priscos illos sapientes ac Reges tam improbâ impiaque simulatione subditis imposuisse ; tam infami & execrando Religionis ac sanctitatis mendacio contaminare se voluisse ? tantam denique extitisse tam nefariæ simulationis & impietatis concordiam , per tot ætates , & in tot hominibus ingenio , naturâ , conditione tam dissimilibus , & in tantis tot locorum temporumque intervallis ? Profectò tametsi planè constaret hujus ætatis hominibus , Majores suos sic mentitos fuisse Religionem vitæque probitatem ; celarent hoc tamen studiosè , ac tegerent : quin etiam mentiri non dubitarent ipsimet , ne forte majores suos & tantæ sanctitatis (ut aiunt) Reges ac Philosophos sua sinceri candoris ac fidei & veritatis laude privarent. Semper igitur constabit argumentis nostris vis sua , semper inevitabile telum istud torquere poterimus , quo vel cogentur , supremi Numinis providentiam & religiosum ejusdem cultum cum Majoribus suis admittere , vel hos ab amantiæ suspicione (quod nunquam perficere poterunt) liberare , vel denique fateri se à sententiis & institutis Majorum suorum degeneri turpique levitate & inconstantia discessisse.

PARAGRAPHUS OCTAVUS.

*QUO NOMINE PRISCI SINÆ
nuncuparint verum Deum. Examinatur nominis
Ethymon & proprietas.*

VERUM alia nobis h̄ic supereſt quæſtio diſcutienda; de nomine illa quidem, haudquaquam tamen ſic, ut illæ, quæ vulgo dicuntur eſſe de nomine, contemnenda: Etenim ſi primis illis temporibus & diluvio proximis Sinæ verum Numen cognoverunt, cognitumque adoraverunt (quod omnes opinor, jam facile mihi concedent) ecquo tandem nomine, quo vocabulo, quibus litteris Numen illud ſupremum Prisci adoratores expreſſerunt? Certè ſi nulla unquam natio quantumvis barbara extitit, quæ non aliquo nomine appellari Numen, quod coluit, ſeu verum ſeu falſum (quot enim, teſte Tullio, hominum linguae, tot nomina Deorum) quo pacto tandem gens Sinica tam civilis, & culta, & accurata caruerit, quo Deum, quem colebat, nuncuparet? Ea lingua, quæ in diuīſione linguarum & gentium una fuit probabiliter ex illis, ſeptuaginta, quas matrīces vocant, habuerit nomina & vocabula & litteras, quibus res omnes creatas, & herbarum vocabula, & naturas explicaret, & tamen eadem caruerit ſcilicet, iſto nomine, quo creator universorum ac Dominus, quem natura tota proclamat exiſtere, rite nuncuparetur? Nemo prudens, ut opinor, hoc ſuſpicabitur: At quæres ecquod tandem illud nomen fuerit, ſive potestatis cuiusdam ſupremæ aut perfectionis ſignificativum, ſive relationem denotans ad res creatas? quamdiu enim viatores ſumus, nomen quod eſſentiam divinam & ineffabilem, ſicuti eſt, perfectè ſignificet, ſciimus ab homine ne concipi quidem poſſe, multò minùs signo quo piam exprimi.

Dico igiur apud Priscos Sinas, nomen illud, quo verum Deum nuncuparunt, fuſſe *Xam ti*. Cujus nominis antiquitas eadem eſt, quæ ipsarummet litterarum quarum rudimenta à *Fo bi* gentis Sinicæ conditore posita, ſub tertio vero *Hoam ti* Imperatore opera *gam kie* magis expressa & digesta in ordinem commemorantur: de quo Imperatore refertur etiam quod Palatium ſeu Templum conſtruxerit ipſi *Xam ti*, quod adeò factum fuerit annis circiter 600. ante natum Abrahamum, ſi modo annalibus & 70. Interpretum computo fidem habere placeat, multò ante ſcilicet, quam nomen *Θeos* ex quo *Dei* nomen Latini mutuarunt, scriptum à quopiam inveniretur. Quod

si malis vulgatum computum sequi, certè nominis illius *Xam ti* indubitate antiquitas ex Scriptore & Historiographo Regio petitur, qui circa tempora *Tu* (fuit hic conditor primæ *Hia Familia*) scripsit res gestas *Rao* & *Xun*, è quibus etsi multa perierunt (nam è 16. capitibus quibus constabant, desiderantur omnino undecim) constat tamen vel ex fragmentis ipsis, qua ratione *xun Imperator* (qui totus ad exemplum décessoris sui *Rao*, à quo fuerat electus, conformabat sese) sacrificaverit *xam ti* ac dein alio ritu inferiore sex spiritibus Principibus, ac denique montium fluminum, necnon rerum reliquarum præsidibus; quod item sacrificaverit *xam ti* sacrificio holocaustico *Chai* dicto, quo victima & fæs pretiosissimæ cremabantur. Et hoc scriptum est à Regio illius temporis scriptore anno ante Christum circiter 2220. Quærenunc, si placet, aliud in aliâ orbis gente monumentum vetustius aut magis authenticum: quære, inquam, & assigna mihi aliud nomen; si potes, in tota Sinarum antiquitate, quo verum Deum (quem fateri debes proximis diluvio temporibus ubique agnitus fuisse) nuncupaverit prisca Sinarum ætas.

Quod si veram hujus nominis *Xam ti* Ethymologiam quæris; litera & vocabulum *Ti* primariâ & ordinariâ, quin & unicâ & propriâ significatione suâ idem est, quod Imperator, Moderator & Dominus, estque ipsissima vox ac littera quâ Sinæ plerumque Imperatores suos ferè à principio in hodiernum usque diem compellant, tametsi inter 88. primos Imperii Principes tantum tredecim reperiantur qui hoc usi sunt nomine, cum cæteri usi sint nomine aut proprio quondam, aut *Vam* quod *Regem* sonat; donec deinde quartæ çin Familiæ Imperator *Xi hoam ti*, quod præsumetet se trium Imperii conditorum & Principum *Tao*, *Xun*, *Tu*, *Tam*, *Vu-vam*, merita & virtutem superasse, primus instituit, ut nomini *Ti* præponeretur *Hoam*, hoc est, *Magnus*, seu *Augustus Imperator*: quo titulo, omnes quotquot exinde secuti sunt Principes, appellati sunt. Altera porrò littera, quæ, dum Deum significant, *Ti* litteræ præponitur, est *xam*, quod *Supremum* significat, quo addito simpliciter ad nomine *Ti* nemo hactenus Imperatorum uti ausus est, quamvis alioquin inter eos, essent impiè superbi & longè insolentissimi. Hoc igitur nomine *Ti*, quod usurpabant terreni Principes, sicuti designabant dominium & potestatem suam super regna & populos sibi subjectos, ita per additum *Xam* supremam quamdam & rebus omnibus excelsorem majestatem, potestatem, ac dominium in spiritus universos, in cœlum & terram, in Imperia & Regna, Reges ac populos significaverunt, adeoque sicuti China in terris Monarchicum Regimen sub uno capite semper, & summâ quidem contentione sectata est; ita & in cœlis Monarcham quemdam invisibilem dari credidit, peti-

PROEMIALIS DECLARATIO. xcj

tâ interim administrationis suæ normâ ex cælorum terræque, necnon temporum elementorumque æquabili ordine, quo unus item & supremus in terris suis visibilis Monarcha majestatem suam (quam ve- lo etiam quodam subditorum oculis subducit) ad imitationem Numinis supremi & invisibilis Imperium suum moderaretur.

Sed, inquies, nonne etiam in textibus vetustissimis & maximè authenticis frequenter utuntur nomine *Tien*, hoc est, *cæli* eique attribuunt eadem, quæ *Xam ti* *Supremo Imperatori*, ex gr. intelligentiam, voluntatem, providentiam, jus & Imperium, justitiam, pietatem, &c. planè sic est; nec inficior antiquissimum quoque esse & fortè coætaneum (ut sic loquar) vocibus *Xam ti*, nomen & vocabulum *Tien*, sive *cæli*: Sed si mihi concedis proximis diluvio temporibus Sinas extitisse, adeoque & veri Numinis notitiam, & consequenter nomen, quo verum Nûmen exprimerent, habere debuisse: Certè sive hoc nomen fuerit *Xam ti* sive etiam *Tien*, semper tandem concludetur, non aliud, quam verum Deum sub his nominibus cognovisse & significare voluisse: & reverà cum nihil ipsi in rerum naturâ vel pulchrius, vel augustius cælo conspicerent, ad hæc cum in periculis præsertim, omnium ad se mortalium oculos & corda cælum provocet, an quisquam mirabitur, eos cæli Domino, cæli nomen tribuisse? Quanto magis si noveris usitatissimum ab omni ævo præ aliis nationibus loquendi Sinarum modum, qui assidue Palatium pro Rege, urbem pro urbis Præfecto, Curiam pro Magistratu & pro patre familias domum ipsam nominare consueverunt: Quod quidem in aliis quoque nationibus locum habet & in sacris litteris & ab ipso Christo servatore nostro usurpatum est: quod ut clariùs tibi constet, consule obsecro libros veteres & classicos *Li Ki*, *Xu kim*, *Re kim* aliasque: neque enim fieri poterit, ut ex illis non convincaris, quod spiritus montium ac fluminum urbiumque præsides agnoverit colueritque ætas prisca: & tamen hi ipsi spiritus in aliis quidem textibus diserte nominantur *spiritus montium fluminumque*, in aliis verò *flumina montesque*, spiritus verò tutelares urbium *Chim hoam*, id est, *muri* & *fosse* simpliciter nominantur: Si ergo rerum inferiorum præsides spiritus subinde significant per ea loca, quibus præsident, cur, cum cæli nomine utuntur, non concludes à fortiori cæli Dominum ac moderatorem intellexisse? his accedit non spernendum testimonium utriusque lexici majoris *çu guei*, & *Chim çu* tum vulgo dicti: ubi cum vocis *Tien* (sive *cæli*) multiplex usus & acceptiones afferantur, tum & hoc præter alia discertè docetur, literam *Tien*, cum cæli Dominum, & Gubernatorem indicare volueris, aliâ item voce *Ti* scilicet (id est) *supremi Imperatoris* designari.

Enimverò si diceremus, Europæum hominem, cum is forte

xcij PROEMIAL. DECLARATIO

agit de Romana Urbe, eamque vocat Apostolicam, Sanctam, Orbis Christiani dominam; ab ea item manare doctrinam orthodoxam, conferri Ecclesiasticas dignitates; aliaque hujuscemodi: Si (inquam) diceremus, non aliâ de Urbe loqui quâm eâ, quæ oculis mulorum æquè ut hominum conspicua est; nonne profectò diceremus aliena loqui, & mente cæptum esse? vel certè nos ipsi, si fortè negaremus, aliena loqui, ac de statumentis discessisse videremur? Atqui non modo *Confucius*, sed Sinæ passim omnes, neque olim tantum, sed etiam hac ætate nostrâ, *intelligens*, *pium*, *propitium* vocant cælum; *Parentis*, *Dominique* nomen ei tribuunt. Ad hæc, lumen rectæ rationis ab illo mortalibus infundi dicunt; ab illo descendere & legari Sapientes & Regnorum Magistros; coronas denique & imperia ab illo Principibus conferri & auferri transferrique. Quid? quod sermonem quoque & sensus eidem metaphoricè adscribant. Itaque non desunt, qui, si iniquius secum agi putent, impiè indignabundi conquerantur, ergone cælum oculos non habet? Quibus nimirum videat à quo & quâm injustè lædantur, ut debitas injustè lædenti pœnas infligat? Ad extremum eidem attribuunt cor, iram, commiserationem, lætitiam, amorem. Nunc igitur si non adscenderent ipsi multò altius, quâm quò corporeis oculis possunt pertingere, nonne meritò viderentur aliena loqui, dum mortuæ isti machinæ vitam, cæcæ mutæque videndi & loquendi facultatem, quin & in Reges ipsos ac Regna jus atque Imperium merè gratis ridiculeque tribuerent?

Sinenses verò ubi de incorporeo cælo, corporeoque sermo est, verbis utuntur ac sententiis adeo diversis, ut hæc ipsa discriminengens utriusque cæli non minus declarent, quâm cum Imperatoris sui aulam ab aulâ distinguunt, quoties modò à structurâ, elegantiâ, firmitate, modò à potentia & æquitate commendant. Sic ubi Philosophus in libro (*hum yum* de perpetua & æquabili successione quatuor tempestatum anni; de Solis ac Lunæ accessu recessuque & cursu tam imperturbato; de magnitudine cæli tegentis omnia, omniaque complexu suo foventis; de concursu hujus cum ipsâ terrâ ad rerum productionem & conservationem; aliaque hujuscemodi: utique nulli dubium esse potest, quin de corporeo conspicuoque cælo agat. At verò ubi de illo agitur cælo, à quo mens omnis & ratio profluxit; ubi sermo est de mandato illo nutuque cæli & providentia, ex qua nos nullo non tempore pendere totos oporteat; ubi dicit hanc nobis pro regulâ nostrarum actionum esse oportere: hanc eludi fallive nequaquam posse: ab hac divitias & honores dispensari: ab hac unâ cum ipsa natura rationali, conferri dona divitiis potiora, prudenter, fortitudinem, justitiam, pietatem: ab hac, quisquis opibus

PROEMIALIS DECLARATIO. xcij

bus cūmulandis yacet impensiùs, infeliciter aberrare: ejusdem beneficio Magistratus & Imperia obvenire, atque hæc ab unâ eademque Familiâ per multas ætates conservari; tunc profecto de invisibili illa & arcana majestate, quæ cælis præsidet, omnino agere existimandum est.

Maneat itaque sua duabus illis vocibus *Xam ti* authoritas, & propria significatio sive brevitatis gratiâ & more loquendi hîc usitato per acceptionem tropicam eum sub nomine *cæli* compellat, sive propriis suis utatur vocibus *Xam ti* supremi, inquam, cœlorum Imperatoris.

Et hoc quidem primu[m] est & antiquissimum Sinarum nomen; quo audit[us] gens hæc concipit id, quo nihil majus & excellentius novit, estque in usu apud eam sectam, quæ præ reliquis omnibus censetur melior, & conformior est cum naturali lege, & eatenùs etiam cum Christianâ veritate, adeoque faciliorem hîc de vero Deo conceptum gignit. Quemadmodum verò est antiquissimum, ita & multis sæculis solum est ac supremum nomen Dei, cui solus Imperator tanquam filius adoptivus & vicarius in terris sacra faciebat, ut ostenderet id se sentire de *Xam ti*, quod de se sui subditi sentiunt; scilicet supremum se & unicum esse Imperii sui Sinensis à Deo electum, ut Deus cœlorum & terræ supremus & unus est à se Imperator: & hinc etiam fiebat ut sacrificatus solemni ritu expedito ad omnes Imperii sui ditiones diplomate denuntiari juberet subditis diem tantæ solemnitatis. Cæteris verò spiritibus sacra faciebant pro suo quisque gradu Principes & Magistratus, ut ostenderent spiritus illos comparatos cum *Xam ti* supremo Imperatore id esse, quod sunt Principes & Magistratus in terris suo cum Rege comparati: Sic enim (ut verbis utar Lactantii) mundum regi à Deo dicimus (& semper censuerunt Sinæ) ut à rectore Provinciam, cuius apparitores nemo socios esse in regendâ Provinciâ dixerit, quamvis illorum ministerio res agatur.

Quandoquidem, igitur nomen illud *Xam ti* sit primum & non personale, uti *Sathurnus*, &c. sed appellativum uti *Numen*, aut *Deus*: adhæc cum ex ethymologiâ suâ nullam denotet imperfectionem, sed è contrario potestatem ac majestatem, & quidem supremam; posse autem ex sententia D. Thomæ & omnium Theologorum verus Deus iis nominibus appellari, quæ aliquam perfectionem denotant absque imperfectione; fiderenter ac jure meritò affirmamus Priscos Sinas ipso illo nomine unicum & verum Numen cognovisse, significasse, coluisse, uti satis liquet ex tot sæculorum autoritate, tot etiam tamque authenticis librorum monumentis ac testimoniosis, in quibus nihil prorsus (quod mirere) reperias, quod illo nomine & supremâ majestate indignum sit, vel indecorum, aut à ratione alienum.

num in iis, quæ referuntur, ejusdem attributis & proprietatibus; quamvis etiam ea non immerito desiderabis, quæ tot in Europâ & Asiam spiritu sanctiore afflati doctores, & lumine fidei Christianæ col- lustrati, tam sublimiter Theologiceque scripserunt, & ad posteros transmiserunt.

PARAGRAPHUS NONUS.

*QUOD PRIMÆVAM NOMINIS XAM TI
significationem abolere nequeat adultera Novatorum
interpretatio.*

NEQUE verò tam antiquæ, tamque perspicuæ significationi, & ethymologiæ nominis hujus tot illustrati attributis ac proprietatibus, quæ uni & soli Dœo competunt, derogare potest opinio perversa & interpretatio Novatorum post tot tandem sæcula turpiter hallucinantium, sive isti jam fuerint de secta *Tao*, à quâ primum fuit vitiata nonnihil significatio, introductis variis ejusdem nominis in cœlo Numinibus, quorum singulis in singula elementa independentem quamdam potestatem tribuere visi sunt; sive etiam fuerint duo třešve Imperatores uti *Xvén* cum è Familia *Tam* decimâ tertiatâ, & è *Sum* Familia decimâ nonâ *Hoei* cum, qui nomen & titulum *xam ti*, seu supremæ potestatis & excellentiæ duobus hominibus attribuerunt *Lao kium*, & *Cham y*, quorum prior coætaneus fuit *Confucio*, posterior sub quinta Familia *Han* floruit, uti suprà fusius retulimus: Non magis igitur abusus impius derogare potuit usui legitimo, vimque tollere significativam Priscæ vocis Siniæ, quam tollere potuit vocabulo *Θeos* sive *Deus* vim propriam significandi, facta à dæmonibus aut hominibus ejusdem usurpatio; quemadmodum legitimi *Regis* nomen ac vim non tollit rebellis quispiam, qui vi & armis sibi eundem titulum ac nomen per nefas usurparerit.

Multò certè minus (quidquid contendant hujus ætatis atheopolitici) tollere aut immutare potest propriam ac vetustissimam nominis *xam ti* vim & significationem, adeò spuria, atheopoliticorum quorumdam interpretatio post 40. tandem sæcula in lucem protracta, quâ supremum cœli Numen, ejusque attributa conantur eludere, omnia scilicet ad mutam & inanimem quamdam virtutem & naturalem rerum efficacitatem revocantes, & ita totius retro antiquitatis monumenta & sensum in suam ipsorum detorquentes sententiam.

Liceat hic ergò pauca de multis afferre , quæ Novatores illi suis in commentationibus & in opere illo suo de natura operosius explicant. Ecquid enim obsecro fingi potest ineptius , quam dicere idcirco Imperatorem Sinarum solum sacrificare supremo Imperatori , quia cùm sit ipse *Tien çu*, id est , cœli filius / adoptivus scilicet, eò quod omnis potestas juxta illos à cœlo sit) magis utique participat de puriori illa & defœcata virtute cœli & efficacitate ; quare , dum cœlo sacrificat , id agit scilicet , ut suus aëris ille seu influxus purior per sympathiam quamdam connaturalem uniatur cum cœlo , conservetur , & augeatur : & hinc etiam præmittuntur jejunia , & abstinentiâ , ut aërem curis forte illecebrisque vitiosis , ceu nebulis quibusdam , obscuratum & inquinatum purificer , & ita revocato intrâ se regio illo & à cœlis infuso rectè dispositus ad sacrificandum accedat : & hanc etiam dicunt esse causam , quod primis illis sæculis fuerint Reges sancti , quod sæcula aurea & tam opulenta sub duabus Principibus Familiis , quia illis tempotibus sicuti aëris , aërisque vigor ac virtus erat recentior , ita vividum erat , magisque vegetum , & abundans id omne , quod cum Priscis Regibus cœlitus communicabatur ; secùs ac usuvénit posterioribus sæculis , paulatim scilicet macrescente , & sterilemente dictâ cœlorum virtute , vique efficiendi ; uti , inquiunt , aqua in fonte suo pura est , at quo longius prolabitur , eò ex locis fôrdidis & limosis magis inficitur ipsa quoque , fôrdesque contrahit.

Alibi etiam dum explicant quo pacto cœlum procreare dicatur Reges & Magistros , & Sanctos , affirmant id fieri per , influxum cœli fortuitum , qui in hunc vel illum incidit. Quando vero in textibus refertur , quod cœlum seu supremus cœli imperator annuat precibus & votis piorum Principum , id volunt ex eo fieri , quod cùm animus Pius ac Religiosus hujusmodi Principum sit omnino unitus cum cœlo ejusque influxu , ille ipse cœlestis influxus , utique sympatheticus , sponte suâ protinus insinuat sese tam piis votis & desideriis , ex quo sperati deinde successus consequantur. Pari modo Interpres *Hu u fum* dum conatur explicare favorem illum singularem , quo supremus cœli Imperator impertitus est imperatricem *Kiam yven* , quando post preces & sacrificium unà cum marito oblatum ipsi *Xam ti* , concepit filium , sic : inquam , 3400. post annis , quā res illa contigisse scribitur dum , inquit , *Kiam yven toto mentis affectu sacrificabat supremo Imperatori* ; quo tota mentis intentio & affectio ferebatur , eò mox etiam influxus quidam cœlestis ferebatur : *Quo verò hic ferebatur eò ipso virtus generativa quadam confluxit* , & sic acceptatum fuit ejus votum & sacrificium : *Quod igitur filium conceperit & enixa sit , non adeò mirandum est.*

Quā absurde verò philosophantur , seu verius nugantur de pro-

xcvj PROEMIALIS DECLARATIO.

Videntia Numinis, & æquâ vel meritorum, aut criminum retribuzione, quando scilicet prosperos successus rerum humanarum sic docent à cælo existere, ut totos adscribant aëri seu influxui cuiquam benigniori & fœcundiori, qui in gratiam benemercentium explicet se, dilatet atque diffundat; adversos autem eidem rursus aëri, sed jam restringenti se, usibusque hominum tam male promeritorum quodammodo subtrahenti. Juvat audire quid de Imperatore *Vu ye*, qui è secunda *xam* Familia fuit ordine 25. & impiè procax & blasphemus in cœlum in venatione fulmine percussus interiit anno ante Christum 1195. Imperii sui anno quarto. Quid, inquam, dicant Familiae *Sum* Interpretes, quos explodit *Ti nan hu* & ipse Interpres. *Fulmen*, inquiunt, est cæli quidam spiritus & exhalatio exardescens & violenta; quod igitur hominis auræ & spiritui violento & impio sic occurrerit, ut extinxerit impium *Vu ye*, utique res fuit consentanea rationi. Rursus, ipsas hominis cogitationes pravas aut bonas, quo pacto explicant? Cum quis, inquiunt, suscipit bonam, piamve cogitationem, hoc ipsum dumtaxat est, quod libro odarum dicitur *Xam ti lin ju*, *Supremus Imperator appropinquat tibi* & descendit ad te, cum pravam quis suscipit: Hoc est ipsum, *Ti chin nu Supremus Imperator graviter irascitur*, & nihil amplius. Atque ita suis illis commentis adulteris contendunt cæli Numen non aliud esse, quam ipsum hominis animum. Hunc esse *xam ti*, hunc cœlum esse, intrepide affirmantes. Ubi verò de animâ hominis agitur, quandocumque in textu dicitur, in morte corpus in terram redire, spiritum verò sursum ascendere, aut etiam, ubi piorum Regum animæ memorantur *assistere supremo cæli Imperatori*, ea utique de aërio illo intelligenda, qui mixtus cœlo, fortuito impulsu huc illuc feratur, ac modo descendens, modo etiam ascendens, nusquam stabilis perseveret.

Et hæc pauca (quæ de multis modo retulimus) quis sanæ mentis non explodat, & jure merito etiam non succenseat, quod homines alioquin docti, de virtutibus vitiisque, necnon administranda fœcider Republicâ, tam præclarè quandoque differentes, nescio quâ correpti dementiâ, totius antiquitatis tot tamque illustria circa supremum Numen, & Religionem relicta posteris monumenta, tam fœdè & putidè corrumpant, & quidem non sine plausu, fastuque, quasi verò subtilitate ingenii sui invenerint modum explicandi omnia per illas suas aërias & inanimes cælorum efficacitates & nova chimæricæ Philosophiæ dogmata, 40. fermè ante sæculis incognita & ignorata, aut (ut ipsi quidem censem) oblivionis tenebris, ex diuturnitate temporum enatis, quasi consepulta. Eo prorsus modo, quo heterodoxi nova sua & pestifera dogmata autoritate sacrarum literarum & Ecclesiæ Doctorum confirmare, & ad suum sensum arbitrium que depravatum, velut totius antiquitatis réformatores pertrahere non erubescunt.

Et erit

PROEMIALIS DECLARATIO. xcviij

Et erit quispiam Europæorum præconum qui adulteris & impie politicis interpretationibus malit mordicùs adhærere , & in atheopoliticorum recentiorum tam pravè & putide de antiquitate totâ defnientium ire sententiam , quàm paucis hisce relictis & proculatis , sequi saniorem mentem Interpretum & suscitare denudò aureæ Sinensium ætatis pulcherrima ab authore naturæ indita lumina , & revocare quadamtenus Priscorum minimè fucatam innocentiam , pietatem , ac Religionem ? Præsertim cum apud hanc gentem / Si modo quis afferat animum minimè præoccupatum , inventurus sit , tot tamque apposita adjumenta è priscis petita monumentis , quæ viam pandant & quadamtenus etiam complanent ad faciliorem cursum Evangelicæ prædicationis ?

PARAGRAPHUS DECIMUS.

*EXEMPLUM APOSTOLI GENTIUM
& Patrum primitivæ Ecclesiæ , aliisque rationibus conclu-
diture eodem , quo Prisci Sinenses , nomine verum
Numen compellari posse .*

PO R R O quæcumque hæc tenus retulimus , ea potissimum fuere quæ permovere possunt primos Sinicæ Missionis Fundatores , ut abjectis adulteris interpretum hujusmodi commentariis , nudæ vestigii antiquitatis insistant , & ad significandum Deum , quem annuntiaturi veniunt , nomine illo appellativo & antiquissimi idiomaticis vocabulo *Xam ti* tot olim sacerulis usitato & incorrupto tam in sermonibus suis , quàm scriptis libris utantur ; quod ut fidenter & haudquaquam dubitanter fiat , præterquàm , quod multorum annorum labor improbus ac studium in volvendis ac revolvendis veterum monumentis ac libris viam aperiat , præterquam etiam quod gravissimorum virorum , & tantâ de re toties consultorum judicia & plurimorum rectè sentientium vota suffragiaque , imò etiam cohortationes atque impulsus minimè deerunt , tamen motivum longè efficacissimum fuerit imitari in re tanti ponderis & momenti Apostolum gentium , & imitatores Apostoli sanctos Patres atque Doctores ; Conciliorum item , & Ecclesiæ universalis praxim & methodum in annuntiando vero Numine apud omnes gentes : quippe eo fere , & non alio ubique terrarum usi sunt nomine , quàm eo , quod apud singulas gentes invenere , tametsi jam illud invenissent variæ gentilitatis somniis , & figmentis innumeris per multa sacula corruptissimum , & quasi penitus oblitteratum : Sic enim Ecclesia , & Apostoli , & Præcones Evangelici judicarunt (nec in ullo Concilio ea de re

fuit controversia) cæteris scilicet præferendum *Θεος* vel *Dei* nomen apud Græcos scilicet & Latinos, quia hoc audito gentiles illi, quos instituebant, in alicujus Numinis notitiam veniebant, quamvis iidem sub eo nomine aut cælum materiale, aut terram, aut elemen-ta, aut planetas, aut homines scelestissimos, tum intelligerent, adeoque gravius ac turpius errarent, quam Sinae, qui nihil turpe aut indecorum affinxerunt isti nomini, nisi quando ad duos homines illud transtulerunt.

Quæramus igitur ab iis, quos fortè metus & scrupuli sollicitant, qua tandem voce usus olim fuerit Augustinus aliquique Patres ortho-doxi, quando cum Manichæis de Deo disputabant; an fortasse voce illâ, *Deus*, abstinebant Religiosi timidique, propterea quod scirent eis quibuscum disputabatur, corporeum quid, pro hæretico vocis usu ac depravatione, jam significare? Et ipsosmet Ecclesiæ Princi-pes atque Apostolos, quando olim Romanis & Græcis Deum annuntiaverunt, qua tandem voce censem fuisse usos? Illâ ipsâ voce *Deus*, inquiet: At enim quid aliud vox illa significare poterat Ethnicis istius temporis, quam Numen aliquod Saturno, Jovi, Mer-curiove simile? Quandoquidem de alio quopiam Numine plerique illorum, ne dicam omnes, nihil unquam ne famâ quidem perce-perant. Obnoxius ergo gignendis erroribus vocis istius erat usus? Minimè, inquies, sic namque voce illâ Sancti utebantur, ut partim affirmando quæ naturæ divinæ competebant, partim etiam negando quæ non competebant, quamvis imperitos ac rudes docerent, Deum quem annuntiabant, alium prorsus esse, & infinitis intervallis di-stantem ab iis, quos cæca gentilitas adorabat. Benè habet. At quid aliud in hâc Chinâ Primi præcones verbo scriptoque efficient? quando *Xam ti* binas voces pronuntiabunt, simul etiam & incorporeum esse, & æternum, immensum, infinitum, perfectissimum, cæli ter-ræque Procreatorem ac Dominum disertissimè docebunt. An fortasse *Θεος* sive *Deus* Athænis & Romæ tutò pronuntiari à Paulo potuit, *Xam ti* verò in Chinâ sine periculo pronuntiari non poterit? Cum tamen nomen hoc & ad litteram, & ex prima institutione sua hâc *Supremum Imperatorem*, & juxta Interpretes ethnicos *Tien chi chu çai*; id est, *celi Dominum ac Gubernatorem* significet?

Quæro ulterius, si ab gravissimis Sinarum Doctoribus juridice interrogatus Doctor Europæus, quo tandem nomine usi olim fue-tint in Europa Ethnica primi Præcones Evangelici, & an *Dei* no-men intactum incorruptumque semper perfisterit, nec applicatum fuerit aliquando mortalibus aut rei materiali, quid oportuit virum prudentem ad hâc respondisse? An nomen *Dei* in Europa semper integrum inviolatumque perstítisse? Ecquis id audeat affirmare, & tamen hoc ipso semper usi primi in Europa Evangelii Præcones?

Quæsiverit igitur deinde Sina rationem, quare in suo Imperio dubitet Europæus uti nomine *Xam ti*, tametsi corruptum hoc invenerit, tum à sectariis *Lao kiun*, tum à spuriis Interpretibus, qui mutæ cuidam cœlorum virtuti aërioque influxui illud nomen attribuerunt? Quam obsecro rationem afferre debet, aut potest Europæus contra usum nominis *Xam ti*, quæ ipsa ratio non militaverit similiter, & multò magis in Europâ contra nomen *Dei* multò crebriùs & diutius & turpiùs ibidem vitiati & corrupti, quæm fuerit hîc nomen *Xam ti*.

At, inquies, cura saltem ista & metus deterrere deberet præconem Europæum ab usu nominis *Xam ti*, quod hoc pacto cum litteratorum sectâ convenire in multis videatur lex Christiana, & ita ipsorum ad fidem conversio retardanda sit: At si hoc argumentum urget, militat idem etiam pro modò dictis, nec debebant Apostoli aliqui Præcones olim *Θεὸς* & *Dei* nomine uti ob eamdem rationem præcipue cum alia suppeterent nomina ab ipso Deo instituta ut *Eloe*, *Adonai*, *Jehova*, nec Christianis qui inter Mahometanos versantur cum Persicè aut Turcicè loquuntur, licitum foret nominare *Halla*, nec cum Hebraicè loquuntur Hebraicis uti nominibus, ne cum Mahometanis, aut Judæis convenire censeantur. Non igitur, ut una secta ab alia differat, singula utriusque, vel dogmata, vel nomina differre necesse est; quædam sunt legi Christianæ cum Judaïca & Mahometana, & cum litteratorum secta communia, uti hoc; esse supremam aliquam mentem omnia gubernantem, parentes honorandos & illud, *Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris*, &c. Imò vero quo plura nobis erunt cum litteratis communia, eo facilior eisdem erit ad optatam conversionem via. Ecquis obsecro Hieronymum carpat quod scripsérunt Christianam Religionem esse Stoicæ disciplinæ quæm simillimam (ex quâ adeo disciplinâ non pauci ad Christianam transferunt, eamque deinde scriptis suis & sanguine defenderunt) quis arguat Augustinum dum scribit se initium Evangelii D. Joannis, *In principio erat Verbum*, apud Philosophos Platonicos invenisse? Quis Laetantium damnet, qui toto opere suo contra gentes Ethnicorum authoritatibus utitur, & postquam recensuit, quæ dogmata Religionis nostræ à variis quoque Philosophis tradita fuerint, tandem concludit: *Totam igitur veritatem & omne divine Religionis arcanum Philosophi attigere.*

Quod si lex gratiæ naturæ legem adeò non tollit, ut etiam perficiat, cur pulcherrima naturæ lumina, quæ in Priscorum monumentis reperire est, non licebit afferre, quando etiam sacri Scriptores & Patres illa ipsa, quæ Deo revelante cognovimus, quæque remotissima sunt ab humano intellectu, tamen conati sunt testimoniis, & authoritatibus Ethnicorum magis ac magis confirmare ex. gr. Sybil-

C PROEMIAL. DECLARATIO

larum vaticiniis, effato Trismegisti *Monas genuit monadem*, Serapidis simulachro, quo adumbratam fuisse docent SS. Trinitatem? Non est igitur quod scandalum passivum, aut parvulorum, aut error aliorum pravè interpretantium, aut abusus lapsu temporum invēcti deterrent fidei Præconem ab usu nominis antiquissimi *Xam ti*.

PARAGRAPHUS UNDECIMUS.

O S T E N D I T U R N O N U S Q U E Q U A Q U E
stantum authoritati Interpretum Neotericorum, sed nudo
textui, quo ad fieri potest insistendum.

SED inquies, numquid Europæum Præconeū deterrere non debet authoritas tot Interpretum, qui authenticos Sinarum veterum libros interpretati sunt, & novum Philosophiæ genus cudebunt, authoritate Imperatorum confirmatum & omnium encōmiis hodieque celebratum? At certè omnes isti Interpretes, licet alii quingentis, alii verò trecentis circiter abhinc annis prodierunt quoniam tamen à conditâ Monarchiâ quater mille anni & post ipsum Imperii communem Magistrum *Confucium* 1700. circiter anni intercesserunt, Neoterici merito censendi sunt, & post tot monstræ sectarum idololatricarum, tot bella, rebelliones, parricidia & Impetii vicissitudines, quæ (ipsi met fatentibus) cursum & splendorem litterarum, & doctrinæ veterum per decem & amplius sacerdalia interruperunt, tandem ipsi prodierunt scilicet cum novis suis & chymericis commentis, adeoque ab Europæo præcone merito suspecti censendi sunt. At numquid etiam defuturos existimamus ex Sinicæ gentis litteratis, qui nos temeritatis ac superbiæ insimulent qui, exteri homines cùm simus, neglectis suorum lucubrationibus & commentis, per nos ipsi reconditos Priscorum sensus, & arcana quæque velimus assequi: jamque adeò eos, à quibus discere nos oportebat, erroris arguere quodammodo & docere? At enim si Latinis Græcisve litteris dare operam vellent ipsi, Magistros eorum nos agere vel in China posse; Sinicas vero litteras à Sinis utique tradis oportere, & quidquid in hisce dubii latet obscurive, à Sinis explanari. Cur ergo nos uti falsas & adulteras repudiemus interpretationes eas, quibus Patrum suorum monumenta legitimi filii conati sint illustrare? Ea verò quæ nos ipsi excogitavimus homines alieni ignotique, & Oceanum litterarum Sinicarum tam serò ingressi, doctrinæ ipsorum tanto jam tempore totoque Imperio tam acceptæ, non minus temerè, quam arroganter anteponamus? At certè si in Europam

Europam fortè migrarent ipsi sacrorum voluminum perdiscendorum causâ nequaquam sic esse acturos : certum quippe sibi esse , nostrâ Europæorum hominum expositione , maxime quidem eorum , qui sanctitate doctrinâque floruerint , stare & acquiescere ; memores in Europam se venisse discendi gratiâ , non autem docendi.

Quam speciosa oratio ! Et si primam ejus frontem contemplemur , quâm consentanea rationi , Quâmque plena æquitatis : Quo etiam minus mirandum , si ex Europæis hominibus extiterint nonnulli , quibus illâ persuasum fuerit. Hoc ergo controversiæ totius fundamen-
tum est : Hinc scrupuli curæque omnes , quibus angî se fatentur : Quos ego scrupulos priusquam ex animis eorum coner evellere , per-
contari ab eis id velim : Putent ne probè se nosse Sapientes illos &
eruditos Viros , quorum sententiis & interpretationi stare nos oport-
eat ? Profligatae perditæque vitæ sunt homines , qui fucatâ quadam
specie fidei , integratatis , & æquitatis contenti , & mendacio virtu-
tis potius quâm ipsâ virtute , avaritiâ interim & ambitione , dolis ac
rapinis , aliisque sexcentis vitiis cumulatum cor habent : homines sunt
Deus quorum venter est , qui cæno vitiorum suorum , turpissimæque li-
bidinis immersi , nullas non impuritates suscipiunt ; & quamvis infra
quadrupedes abjecti jaceant , superbâ tamen insolentiâque super
astra se tollunt , Magistros Orbis , & hominum sapientissimos se esse
rati : Cumque lucem illâm Priscæ veritatis oculis vitiatae mentis suæ
intueri non possint , & ut possint , tamen nolint , tenebris suis scili-
cket & erroribus obnubilant involvuntque omnia ; adeoque & secum
ipsi , & multò magis inter se mutuò dissentient ac pugnant . Atque
ita , quæ docta & religiosa antiquitas supremo cuidam Spiritui Cælo-
rum Domino & Moderatori piè sapienterque tribuebat ; ipsi non
minus impiè quâm stolidè tribui voluit suo nescio cui *Tai kie li* , &
Ki rn , & *Ram* fortuitis scilicet influxibus , aliisque non tam rerum
quâm litterarum vocumque monstris , quarum significata confinxerunt
ipsi , erroribus quidem suis , & atheismo accommodata ; sed
profecto ab omni specie veri , necnon à mente Majorum suorum
tam aliena , ut existimem , Priscis illis Sapientibus nec per somnium
quidem tam ridicula depravatae posteritatis suæ figmenta & somnia
in mentem aliquando venire potuisse.

Et quispiam erit , qui hominibus hujuscemodi tribuendum aliquid
esse putet ? qui , fidem dari oportere , qui stare nos velit eorum
sententiis & interpretatione ? At , inquiet , si eos in Europa nostrâ
versari contingeret , & de Germano sensu Bibliorum dubium ali-
quod aut controversiâ suboriri ; utique starent ipsi , non suâ , sed
nostrâ Europæorum hominum , maxime quidem SS. Patrum senten-
tia & interpretatione : cur ergo nos vicissim , qui in China vesa-
mur , non audiamus & sequamur ipsos .

cij PROEMIALIS DECLARATIO.

Itane verò ? lucis & tenebrarum, fidei perfidiæque, veritatis ac mendacii par jus, parem esse rationem contendas ? Audirent Europæos ipsi. Quidni audirent ? Discipuli Magistros ; Doctos indocti ; Philosophos ii, qui nec rudimenta quidem Philosophiæ norunt ; Gentiles & Athei Christianos ; improbi Sanctos ; ficti ac mendaces eos, quibus nihil tam cordi esse solet, quām veritas & fidēs ; densissimis ignorantiax suæ tenebris involuti, eos, qui à Sole justitiæ illustrati Solis instar refulgent in perpetuas æternitates ; denique, ut verbo complextar omnia, Athei Sinæ Sanctos Europæos. Ubinam, vel in Sinis, vel usquām terrarum, illa quæ in Orbe Christiano tantoperè sem per viguit sententiarum animorumque concordia ? Ubi illa tam constans, & ab ipsis mundi exordiis tam immutata Sanctorum Philosophiæ, sapientiaque verè cœlestis, lumini rectæ rationis adeo conformis ? Ubi denique doctrina illa tam illustri tot Magistrorum sanctitate, tot Sanctorum Martyrum constantiâ, tot item prodigiis, & tam præsenti ope Supremi Numinis, ac tot cœli terræque testimoniis confirmata ? Haudquaquam igitur æqua postulatio videri potest, ut eos audiamus & sequamur Europæi in China ; qui in Europa si degant audire vicissim nos velint ac sequi.

Ergo ne, inquiet, floccifaciemus Interpretes omnino omnes ? Neque eò sanè nos provehi necesse erit. Etenim quosnam dicemus esse primos omnium, primæque authoritatis Interpretes, & quos adeo potissimum sequi nos oporteat ? Nonne (siquidem agamus de Confucii libris) doctissimus ille *Memcius* Interpres censeri in primis poterit, quando is Magistri sui librum *Ta hio* explanavit ? Nonne item nomen hoc tribui potest *çu su* scriptori acutissimo, quando is Avi sui Confucii præcipuum hoc opus de medio constanter tenendo est interpretatus ? Nonne similiter alii discipulorum, Interpretes quoque censendi erunt, quando libros *Lun yu* commentariis suis illustrarunt ? Quid ? Quod & ipse *Confucius*, atque *Memcius* Interpretes vocari poterunt, utpote quorum hæc præcipua laus fuit, quod Priscorum libros cum fide interpretati sunt. At enim ; tam horum, quām illorum Commentarii vim textūs & authoritatem deinde obtinuerunt. Utique obtinuerunt. Sed an idcirco Interpretes esse desierunt ? Porrò hos Interpretes adeo non parvi pendimus, ut vehementer etiam veneremur, & ne latum quidem unguem ab eorumdem sententiâ discedamus. Sed erit hic fortassis qui rursum quærat : Priscos illos Interpretes vestros ecquis exponit vobis ? Ab hoc ego vicissim percunctor : novos illos Interpretes tuos (ne dicam viatatores) ecquis exponit tibi ? Num alii rursus Interpretes, aliique ? Non opinor. Sicut ergo tu tuos per te ipse, ita & nos nostros intelligere conamur per nos ipsi.

Sed ne quis existimet, oportere nos abjicere prorsus Interpretes

PROEMIALIS DECLARATIO. cijj

omnes posteriorum temporum, extant sanè præcipui nominis & dignitatis Doctores *Cham kiu Chim*, *Kieu kium xan*, *Cham tum go*, aliique, qui, cum susceperint explanandum Priscorum textum, utique non possunt; neque verò audent, rem luce meridianâ clariorem non candidè simpliciterque exponere, esto, sint illi Atheismi Principiis imbuti, & quid obstat nos ipsorum etiam testimonia afferre, tametsi alibi sibi contradicant; & pravas etiam subinde permisceant opiniones; cum videamus & gentium Apostolum, & primos Ecclesiæ Patres, vanorum Poëtarum, Sybillarum, & aliorum Ethnicorum monumentis, & testimoniis usos; & quodammodo è luto ipsorum & sordibus gemmas, aut è tenebris lucida quædam intervalla, seu scintillas intermicantes ab authore naturæ, mentibus hominum insitas collegisse, ut ad primævam æterni luminis cognitionem gentes adducerent. Verumtamen esto, floccifaciamus omnes & maximè modernos Interpretes: Profecto non aliud faciemus, quam quod exemplo suo primi Patres, & consilio suo Christiani Doctores, ac Sinæ, faciendum esse docuerunt: Quod si horum sententiæ, & autoritati nondum acquiescas, vide quid dicam: Quod sanctissimi quique Viri fecissent, si contigisset eos in has Regiones venire propagandæ Religionis causa, hoc ipsum & nos faciemus; ubi neglectis Interpretibus atheis, uni Priscorum textui, sententiæque saniorum Interpretum adhærebimus.

Declarare rem juvat: ejus autem declarandæ gratiâ licet nobis paulisper sacra cum profanis conferre. Faciamus ergo (liberæ sunt enim cogitationes) Divos Ambrosium & Augustinum, Basilium quoque & Chrysostomum profectos olim fuisse in Judæam, vel Ægyptum, & eo quidem consilio profectos, ut Hebræis fidem in Christum, uti verum Messiam & Salvatorem Mundi, persuaderent: Patres autem illos ivisse quidem litteris suis, Græcis, inquam & Latinis præclarè excultos; sed Hebraicæ linguæ prorsus ignaros: Faciamus item solâ Hebræorum lingüâ, quidquid sacri & divini est, contineri. Quid existimamus viros illös, qui non minus prudenter quam sanctitate vitæ conspicui erant, fuisse facturos? An fortè desperato successu mox eo, unde venerant, reversuros? At enim tam insignis levitas & inconstantia caderé non poterat in viros tantos. An ergo Rabbinos Judæorum, & Legisperitos de germano sensu textus Hebraici fuisse consulturos, & quidquid hi vel affirmassent, vel negassent pro verò habituros? dici hoc profecto non potest. Quid enim? Ignorabant fortasse Sapientes viri illi, perfidos homines & in errore suo tam obstinatos, ad hæc superbos, & contemptores Christianæ Religionis interpretaturos omnia in sententiam suam; vim quoque facturos esse textui, & dolis atque mendaciis, quando aliter non possent, errori suo consulturos? Satius enim verò

fuerat nunquam suscipere certamen ejusmodi, quām pro arbitrio & voluntate perfidorum hostium haudquam auspicatō suscipere. Quid enim aliud hoc erat, quām se pariter; Christumque ipsū, & sanctissimam Religionem nostram ludibrio adversariorum expōnere? quid, inquam, aliud agere poterant, si Judæos ipsos in errore suo obfirmare voluissent, quam hac de adventū Messiae controversiā illis uti magistris interpretibus sacrarum Paginarum? Quid hīc igitur factō est opus; dicet aliquis? quid consilii tu ipse nobis suggeres? Non aliud equidem quām, quod hīc suggeret cuivis prudenti rē ipsa & ratio, quamque adeo Viri illi Sapientes ac Sancti prōcul dubio cepissent, si illorum temporibus casus ejusmodi incidisset: Hoc nimirum, ut quando Christi causā patriam relinqueret, tranare maria, vitam mille periculis objicere non dubitarunt, non recusent in ejusdem Christi gratiam Hebraicæ linguæ, litteris que perdiscendis operā dare, & quamvis necesse fuerit cum Sancto Hieronymo in solitudinem quamdam abdi, ibique per annos tres quatuorve studiis haudquam jucundis operā dare, alacritamen fortique animo id præstent, maximā rei utilitate simul ac necessitate semper ante oculos positā.

Ubi verò linguæ peritiam affecuti fuerint, tum ipsi per se textus Hebraicos expendere aggrediantur, & sacras illas Paginas indubitatae veritatis Magistras nocturnā versare manū, versare diturnā: In quibus si quid obscuri dubiive adhuc offendenterint, non dubitant Hebræos ipsos consulere; eos potissimum qui Christianis sacris jam sint initiati, vel, si horum nulla sit copia, tum eos in primis audiant, qui vitæ integritate cæteros videantur antecellere, & à mendaciis fallaciisque magis esse alieni; alios verò, quos perverbos obstinatosque esse constet, quamvis docti sint; & maximā autoritate apud suos polleant, nihil tamen morentur, nequaquam audiant. Ubi autem de verò germanoque sensu textū Hebraici tandem ipsis constiterit, in arenam descendant cum Rabbinis ipsis congregiantur, fallaces & aberrantes eorumdem sententias & interpretationes refellant, ac denique ex illustrioribus Prophetarum testimoniis Humanæ Redemptionis opus jam perfectum fuisse animosè demonstrent. Quæro hīc igitur à candido Lectore, num quæ alia, præter hanc unam, suppeteret via Hebræis Christum annunciandi? Num quod aliud consilium supra memorati Doctores capessere potuissent? Hieronymus certè quidem magnum illud Orbis Christiani lumen, non aliam viam tenuit; quo autem operæ suæ pretio, quo successu laboris & fructu, jam terræ omnes, omniaque saecula testantur.

Perdiscere ergo litteras ac linguam Hebraicam Hieronymus dalmata quondam potuit; & deinde obstinatam gentem domesticis oraculis

PROEMIALIS DECLARATIO. cv

oraculis ac testimo*niis* convincere: Sinarum verò litteras & linguam tam arduo in loco positam esse arbitrabimur, aut tam contractam esse divinæ erga nos munificentæ manum hoc tempore, ut nullus ex Evangelicis Præconibus ad earum peritiam similiter queat pervenire? At profectò non ita rem habere, sed horum quoque conatus afflare Spiritum Domini, spiritum, inquam, illum, qui replevit olim, hodieque replet Orbem terrarum; vel inde potest intelligi, quod ex Europæis Sinicæ vineæ cultoribus extiterint aliqui tantam assecuti peritiam difficiliimi idiomatis, tantam item litterarum, quamvis infinito propè sint numero, ut, nisi eos os ocùlique Europæi prodidissent, perspicaciores quosque Sinensium, Sinenses esse crediti, fallere potuissent. Cur ergo qui tantum facultatis nati sint, & tam præsentem Numinis opem sentiant non patiamur aliquid moliri per se, per se adire fontes ipsos Sapientiæ Sinicæ, relictis scilicet posteriorum Interpretum rivulis, seu lacunis potius haudquam sinceris & puris, sed plerumque vel idololatriâ, vel atheismo vitiatis?

Certè gravissimorum Doctotorum Sinensium, Pauli, inquam, Michaëlis, Leonis, Philippi, Matthæi, Lucæ, aliorumque, uniformis & constans hæc fuit sententia: Nullam Civium suorum, qui Priscos libros commentati sunt, ab Evangelii Præconibus habendam rationem; sed uni Priscorum textui esse inhærendum; de hoc uno laborandum, in quo, si quæ minùs clara offenderint, sperari posse haud defuturos ex Sinis ipsis, etiam non Christianis, Viros primæ eruditionis & authoritatis, qui difficiliores locos cum fide nobis explanent. Intelligebant nimirùm homines prudentissimi evenire posse (jamque adeò in patria suâ usuvenire fatebantur, ac deplorabant) ut non tantum nobile & imperitum vulgus à Priscâ veritate rectâque Majorum doctrinâ quandoque aberret; sed illi quoque ad quos cura tuendæ veritatis ac sanæ doctrinæ spectat vel maximè, per insignam prævaricationem vitient ipsimet, ac depravent, pervertantque omnia. Quo quidem casu, quid obsecro stultius sit, quid ita magis perniciosum, quam eos audire, qui tamen imperitis incautisque maximè videntur audiendi; & iis fidem præbere, qui fide dignissimi putantur, cùm reverà sint fide indignissimi?

De quo si quis etiamnum fortè dubitet, eat is sanè in Regiones illas, quæ in Hæreticorum potestate sunt; accipiat avidis auribus doctrinam eorum, qui ibidem pro officio suo & publicâ cum autoritate Sacras litteras interpretantur, & audiuntur incredibili cum studio & plausu à summis pariter infimisque: Turcicas item, si lubet, ditiones petat, & quandoquidem suis cujusque gentis Magistris & Interpretibus fides haberí debet, audiat venerabundus Mahometanæ sectæ Magistros, quando hi Testamentum vetus exponunt:

CVI PROEMIALIS DECLARATIO.

verumtamen ecquod operæ suæ pretium , qui viam hanc teneat , facturum arbitramur ? quem tandem fructum relaturum esse laboris sui ? ut homines ab erroribus suis ad Evangelicam veritatem traducat ? Non aliud profectò ; quām ut obfirmatores in erroribus suis veritatis hostes relinquat : atque utinam non ipsem et imbutus perniciosis Mahometismi principiis vel dogmatis hæreticorum , & , si in Chinam quoque venisse contigerit , Atheismi , & Idololatriæ toxicō afflatus ad suos revertatur !

Ex quibus omnibus æquus rerum Judex constituat , ecquod tandem Viri prudentis officium sit , maximè quidem illius , qui Legis Evangelicæ promulgandæ causâ in remotiores terras profiscatur : nimirum , ubi is pervenerit in eam Regionem , cuius incolas aggregare Christo desiderat ; si fortè gens ista monumenta quædam litterarum & sapientiæ habeat à Majoribus suis accepta , non illa præcipiti cœcove judicio , vel damnet illicò , vel illicò probet : sed neque eos qui Priscos gentis libros interpretati fuerint , sive alienigenæ sint , sive indigenæ , temere condemnet , approbetve . Vitatis extremis medium prudens infistat viam ; atque adeò imploratâ ope supremi Numinis , primùm quidem dat operam , ut linguam gentis ac litteras accuratè perdiscat : tum deinde libros quos illic in majori pretio esse cognoyerit , necnon interpretationes librorum per volvat assidue , & iterum iterumque examinet atque expendat ; studiosissimè interim explorans , an constet sibi prisci textūs sinceritas atque veritas , an è contrario vitiata sit posteriorum vel negligentia , vel etiam pravitate : Rursus an ii , qui Interpretes hīc agunt , constanter insistant Majorum vestigiis , an verò doctrinam illorum depravent , ac detorquent ad errores suos ; vel certè Principis sui , cui , quamvis depravato , adulari velint , atque ita , authoritate sapientiæ Priscorum , insaniæ tum suæ , tum alienæ , morumque corruptelæ patrocinentur : videat denique , an una mens & doctrina sit omnium , an contra inter se , secumque ipsi dissentiant ac pugnant .

In hunc modum probè cognitis perspectisque omnibus , siquidem dictis monumentis ac libris nihil solidi veriæ contineri intel ligat , utique non attingat illa , neque adeò mentionem eorum faciat : At verò si Prisci gentis Reges , aut Magistri , naturâ quoque duce ac Magistrâ , multa sunt assieuti , quæ adeò non adversentur Evangelicæ luci ac veritati , ut etiam profint ac faveant , & crepusculi matutini instar viam Soli justitiæ pandere videantur ; nequaquam profectò (si me quidem audiant) aspernabuntur illa Præcones Evangelicæ legis : sed utentur iis assidue ; adeoque cum nativo patriæ doctrinæ succo (qui hoc ipso quod patrius est , civium palato natus est placere) peregrinam doctrinæ cœlestis ambrosiam teneris Neophytorum mentibus instillabunt .

PARAGRAPHUS DUODECIMUS.

*DE LEGE DIVINA LIBRUM EDIT
in lucem P. Matthæus Riccius; quo successu,
& fructu.*

HIS igitur omnibus mature coram Deo p̄pensis, post laborem maximè constantem & improbum, post lucubrationes diurnas nocturnaque, post repetita cum tot præcipui nominis litteratis per 20. ferè annos colloquia & disputationes, post severa librorum tum veterum, tum recentiorum examina, tandem novus ille advena ex occidente, novus ille doctrinæ novæ simul & antiquæ annuntiator Matthæus Riccius in publicam orbis Sinici lucem protulit opus de Christianâ Religione duobus constans voluminibus, cui titulus: *Tien bio xey*, id est, *caelstis Doctrinæ vera ratio*, editumque typis fuit in ipsâ Imperii aulâ imperantis *Van lie* anno 31. qui fuit periodi, seu cycli Sinici septuagesimi secundi annus 40. *Quic mao* dictus, & salutis nostræ annus 1603.

Ante omnia vero in ipso mox limine totius operis fidenter admodum declarat, quam graviter gens tota deliquerit contrâ supremum cœli Numen, & Imperatorem per dogmata tam prava, per tot sectas & hærefes tam pernicioſas, per tantam denique morum corruptelam: Quâ etiam de causâ tot ac tantæ calamitates, tamque miserabilis perturbatio rerum temporumque secuta sit: orditur deinde sermonem de supremo omnium Domino Creatore ac Conservatore, ejusque nominibus, proprietatibus, excellentiis divinis: Post hæc ad funiculum illum triplicem trium sectarum dissolvendum delabitur. Hic Bonzii sua vident eludi somnia, & somniorum, mendaciorumque propè omnium fundamentum, *Metempsychoſim*: Hic sectarii *Tao* superstitiones suas, inaniaque dogmata prorsus everti: corrunt hic principia Interpretum recentiorum familiæ *Sum* & commenta ipsorum nova, totaque Philosophia de *Tai kie* & *Li*, & *quod omnia sint unum*, ponderibus rationum & æternæ veritatis penitus opprimuntur; ipsos quin adeo in jus vocat animosus, & coram suis ipsorum majoribus, ætatis, inquam, priscæ regibus sapientibusque, ceu totidem judicibus incorruptis apparere jubet degeneres nepotes, ibi rationem dare doctrinæ suæ cuius partes omnes & antiquissima litterarum monumenta, ceu codices quosdam prisci juris severus actor examinat. Quærit in quâ tandem parte classicorum voluminum legerint aliquando sacrificare, servire, obtemperare, timere,

cvij PROEMIALIS DECLARATIO.

adorare, revereri & obsecrare illud suum *Tai kie* vel *Li*, cum tamen creberrimè legantur ista omnia fieri *Xam ti* supremo cœlorum Imperatori, qui utique juxta ipsosmet idem sit cum supremo, quem annuntiatum venit, cœlorum Domino & Gubernatore.

Quin etiam (quod mirere in extero homine inter tot litteratos extérorum contemptores, & sub illâ præsertim familiæ *Mim* longè superbissimos) audet idem Riccius, & audet in ipsâ Regiâ Pekinensi theatro orbis Sinici proferre hæc verba: *Hodiernæ ætatis litteratorum error in explanandis Priscorum libris, nullis verbis satis exprimi potest: quantum spectat ad ornatum floride scriptio[n]is sunt expediti, sunt acres; sed quantum ad sensu[m] intelligentiam remississimi.* Concludit itaque: *Quamvis hodiernus scribendi stylus sit maxime floridus & ornatus, operum tamen & recte factorum veritas & soliditas deest.* Porro qui vivos omnes, & in aulâ sic unus arguebat, ab hot mirabimur mortuos aliquot Interpretes meritissimâ censurâ fuisse castigatos?

Quia vero fidei Christianæ fundamentum est veri Dei & cognitio & fides; illam ipse jam sub nomine *Tien chu Cœli Domini* (quo sub initium uti cœpimus, cum necdum esset peritia librorum Sincorum, & etiamnum usque in diem hodiernum conservare placuit) ac deinde postquam evolverat Priscorum libros, fidentissimè etiam nomine *Xam ti Supremi Imperatoris* Sinensibus impertiebat: ut autem periculum omne erroris, & offendiculi, omnemque ansam dubitationis & perplexitat[is] removeret tam ab idololatris, cum audiunt *Tien chu*, quam ab atheopoliticis, cum audiunt *Xam ti*; consultò aliis atque aliis nominibus Deum nominat; modo cœli terræque Dominum & supremum Imperatorem, modo cœlorum supremum Regem & Gubernatorem, modo supremi Imperatoris majestatem, modo rerum omnium conditorem ac conservatorem; modo communem generis humani parentem, principium & finem, aliaque hujusmodi; denique tot tamque eximiis attributis Deum deprivat, ut nemo, qui legerit, adeo cœcus esse possit, qui non videat irradientem mentis oculis divinam claritatem: Plurimi interim litteratorum, qui scilicet & saepius audierant differentem Ricciū, & familiariter ei etiam adhæserant, mirum in modum exultare, quod non ea tantum, quæ prisci cives sui de supremo Numine, animæque immortalitate censuerunt, sed illustriora quædam & nunquam sibi vel audita, vel etiam cogitata de supremâ illa majestate discerent: uti quod de nihilo crearat omnia, de creationis ordine, Angelorum lapsu, primo homine, aliaque hujusmodi, quæ nobis æterna veritas revelavit: Magnum insuper ex una re suavissimæ consolationis fructum percipiebant, quod intelligerent divinam clementiam non videri fuisse semper aversam à gente sua, sed Priscos illos cives suos ac pios Patres salutifero quodam veritatis lumine fuisse

PROEMIALIS DECLARATIO. cix

fuisse collustratos, & priscam ætatem illam, sublatis quibusdam nœvis ac nebulis, salvam integrumque per aliquot sœcula, uti pie credebant, permansisse.

Quæret hic curiosus Lector, quo successu fructuue opus hoc Matthæi nostri prodierit in lucem? Respondeo prorsus admirabili, & secundum rationes humanas nunquam sperato. Europæus certè, cui penitus perspecta sit hæc China, quid constitutiones ac leges circa Religionem hic ferant, quanta litteratorum tunc temporis esset authoritas, quantus rerum, quæ ab exteris proficiscebantur, & ipso-rummet exterorum passim contemptus, quantus horror cujuscumque peregrinæ legis, aut novitatis præsertim invectæ ab extero sine ullâ facultate, vel authoritate publicâ (neque enim more legati venit Riccius, sed ut persona privata, suis tamen instructus munusculis, nec venit accitus aut invitatus, uti sectatores ac magistri superstitionis Indicæ quondam venere) hæc, inquam, omnia si mature consideret Europæus, non potest non agnoscere, ac profiteri digitum Dei fuisse hoc in opere, operisque successu, quodquæ Riccio ingredienti promiserat Dominus *Pekini propitium se fore*, utique pro votis, & supra ipsa vota fuisse perfectum.

Et ut nostræ Societatis testimonia omittam, multorum instar sufficiat unicum R. P. Fr. Dominici Sarpetri è S. Ordine Prædicaturum religiosissimi viri, qui per 30. ferè annos in Sina commoratus, litterarum Sinensium peritus imprimis & doctrinâ, virtute, Religioſaq; observantiâ planè fuit eximus. Hic itaque in iis litteris, quas dedit ex Metropoli Cantoniensi nostroque exulum pro fide domicilio, ad S. Congregationem de propaganda fide, & Reverendissimum suum Generalem, postquam sanctè professus est, se nullius gratia, persuasione, vel precibus, sed uno veritatis amore impulsum scribere, sic ait: *De hoc libro* (Matthæi scilicet Ricci) *quem sapè attente legi, testor mihi crebrò venisse in mentem, quod dictus liber opus esset ejusmodi, ut sine revelatione divinâ, aut alio speciali Dei auxilio non potuerit ab authore perfici. In quorum fidem manu mea subscripsi nonâ Maii 1667. in Metropoli Quam-cheu Provinciæ Quam-tum.*

DOMINICUS MARIA SARPETRUS.

Equidem, nihil hic ut dicam de favore studioque gravissimorum Doctorum Pauli, Leonis, Michaëlis, Petri, Philippi, Ignatii, Thomæ, Matthæi, aliorumque; simul atque disseminatus fuit liber, primum quidem per manus tot virorum litteris & dignitate illustrium, qui degebant in aula; deinde verò per cæteras Imperii Provincias, Urbes & Oppida; tantam excitavit in animis fermè omnium admirationem, æstimationem, reverentiamque sacrosanctæ Legis, ac nominis Europæi, ut nihil frequentius, ubi de lege nostra sermo est, hodieque audiatur, quam *Li Mateo*, id est *Riccius Matthæus*, primus

illius in aula annuntiator : quin imò nomen hoc & adventus tantum viri in Chinam jam in Urbium Imperii memoratur annalibus, & postquam is anno, ab operis editione septimo, in Regia Pekinensis diem obiit, attributa illi fuit portio non exigua Pekinensis agri ad honorificam sepulturam, idque jussu ipsiusmet Imperatoris, atque diplomate.

Jactis itaque rei Christianæ fundamentis in hunc modum, protinus alii Sociorum successu tam fausto, & exemplo tam illustri provocati, alacritate magna accinxerunt sese ad cœptam ædificii Christiani molem, propitio semper Numine, altius altiusque educendam: & ad libros quidem quod attinet (ut alios ejusdem Ricci nunc prætermittam, in quibus ipse de vanitate rerum humanarum, de morte, de æternitate philosophatur) imprimis Didacus Pantoja, Matthæi Socius in aula individuus, quod intelligeret animi vitia & peccata molli superbæque genti maximo esse impedimento capessendæ Religionis (præter paraphrasim in Symbolum 12. Apostolorum) consultò scripsit septem volumina de septem peccatis capitalibus, oppositisque septem virtutibus, ea quidem eruditionis, & eloquentiæ Sinicæ, sapientiæque laude, ut plausum retulerit propè parem cum Riccio, fructumque non minorem ipso plausu referret, si non ageret radices tam altas inveterata peccandi consuetudo, planè ut necessarium esse videatur brachium excelsi & potentius aliquod auxilium divinæ gratiæ ad Sinas è veterno cœnoque vitiorum, non sine violentia quadam salutari, excitandos.

Et hæc quidem duo opera sanè præstantia Sociorum alii atque alii per varias dispersi Provincias typis Sinicis identidem excuderunt. Julius vero Aleni hortatu litteratorum Australium vitam quoque Ricci, & res gestas Sinicè conscriptas unà vulgare non dubitavit ac gloriæ divinæ æmulator plurimos & ipse libros edidit, quibus partim impia Novatorum dogmata, & interpretationes adulterinas egregiè confutat, libro cui titulus: *Van ve chin ywen, rerum omnium vera origo*, partim etiam enarrat res gestas Christi Salvatoris nostri Virginisque Deiparæ & de Sacramentis Baptismi, Pœnitentiæ, sanctissimo Missæ Sacrificio aliisque Religionis nostræ mysteriis nascentem Ecclesiam Provinciæ *Fo Kien* diligenter edocet, ea quidem cum fama virtutis ac sapientiæ, ut litteratos inter passim audiret *Si Iai cum ēu Occidentis advena Confucius*, alter scilicet; adeoque viri maximè illustres, atque inter hos *Te Colaus* quamvis Ethnicus, sed Riccio pridem in aulâ notus, honori sibi duxerint nomen & sigillum suum eum Proemiali panegyri, libris ejus adscribere, quod ipsum etiam tot alii litteris & dignitate præstantes viri ad Ricci, aliorumque Sociorum libros factitare sibi honori ducebant, quo deinde factum, ut ad maximam nominis Christiani commendationem, &

PROEMIALIS DECLARATIO. cxj

Atheopoliticorum confusionem, duo volumina edita fuerint, quibus solæ panegyres procœmiales à Colais virisque primatibus, nostrorum libris præfixæ, simul collectæ continentur; ut nihil jam dicam de tot illustribus elogiis & titulis, quos auratis & trahalibus litteris insculptos passim erat cernere appensos domibus & Ecclesiis nostris. Porrò quanta Deus incrementa dederit Julio Aleni, vel hinc potest esse perspicuum, quod unus ipse in octo urbibus Metropolitanis Provinciæ modò memoratæ (ne de oppidis agam secundariis) octo fundarit Ecclesiæ, adeoque in Chinâ Meridionali Christi Nomen, ac fides longè latèque propagaretur.

Quamquam par omnino laus alteri quoque est tribuenda, cui nomen Alphonsus Vagnoni, qui & ipse vestigiis insistens Ricci Chinæ Septentrionali Christum annunciat eo quidem successu, ut Ecclesiæ fundarit omnino 40. variis in Urbibus & Oppidis, *Han* Colao patrocinante: Adhæc complura instituerit sodalitia hominum etiam litteratorum ad communes Christianæ virtutis ac Religionis exercitationes; libros denique vulgarit non Christianis modo, sed Ethnicis quoque perquam utiles, qui multis voluminibus continentur. Ad extremum, quæcumque messes animorum, quicumque fructus divinæ gloriae adhuc collecti sunt ex hoc agro Sinensi, dedicata scilicet Deo tot Templa, coacti cœtus fidelium, correcti mores depravati, perniciosa vanitas superstitionum patefacta, librorum ingens copia, & in omni propè doctrinæ genere vulgata, & ad eas quoque delata regiones, ad quas pertingere necdum potuerunt pedes Evangelizantium, quamvis veloces, & indefessi, propterea quod illorum paucitas haudquaquam sufficiat incolis Imperii longè vastissimi propè innumeris; hæc, inquam, omnia cum divinæ potissimum bonitati sapientiæque referri debeant accepta, tum etiam Riccio nostro, cuius virtus ac prudentia Deo tam feliciter hîc famulata est, suæ debentur gratiæ, sua laus est tribuenda.

Tametsi verò aliquot post mortem ipsius annis malus dæmon tabescens invidia propter successus adeò secundos, primam contrâ nos neophytoſque nostros persecutionem anno 1615. excitarit; paucis tamen post annis deferuit tempestas illa, patrocinantibus more suo innocentia Christianæ Doctoribus tam Ethnicis quam Christianis, quorum consilio & operâ libelli supplices privatim & palam oblati sunt suo nostroque nomine supremis magistratibus, offerendi deinde per hos Imperatori, quibus & exponebatur ingressus Matthæi Ricci, & quanta vulgo tunc fuisset virtutis ejus sapientiæque laus & approbatio; simul etiam tradebatur summa doctrinæ Christianæ, quæ in colendo uno Deo & diligendo proximo tota confusat; quæ quidem duo capita de industriâ proponebantur verbis appositissimis, quæ ex textibus ipsorum pervetus depromperant. Et

quamvis libelli isti malevalorum quorumdam improbitate, tum quidem supprimerentur, credi tamen vix potest quantam vim facerent in animis virorum cordatorum, sic ut nequaquam esset communis quedam omnium contrà legem divinam conspiratio, sed unius alteriusve tantum Atheopolitici, aut idololatræ, aut etiam invidi gloriæ & sapientiæ Europæ. Fuit cùm octodecim libelli supplices contrà legem Christi oblati sunt postremo familiæ precedentis Imperatori, qui omnes rejecit, castigato etiam eo qui pertinaciter illos offerebat, & ad gradum dignitatis inferiorem dejecto, majori quoque pœnâ mulctando, niſi (uti prudens Imperator renuntiari jussit P. Joanni Adamo Schall) res ageretur hominum exterorum, quos animadversio gravior in indigenam, vocare posset in magnam apud suos invidiam.

Et verò longo jam usu & experientiâ compertum est, ea quæ maximè offendunt & irritant animos Sinensium non tam esse fidei Christianæ leges & instituta; quam quod omnes sectæ (etiam litteratorum ètatis hujus) damnentur ab una Religione Christiana. Carpunt etiam ceremonias quasdam & ritus, necnon cœtus qui coguntur virorum ac præcipue fœminarum, licet non eodem loco & tempore cogantur: Displacet etiam exterorum hominum variis in Provinciis sedem figrantium frequentia, & apud sectatores suos atque discipulos auctoritas, & apud Ethnicos etiam Magistratus gratia singularis: quod ipsuin rursus per hos ultimos annos quando imperante Tartaro longè senior contrà nos coorta fuit procella, experiendo, vel maximè didicimus: Vocati namque sumus in suspicionem rebellionis & damnati Religionis falsæ ac depravatæ, & ubi tandem miserante Deo calumniæ impiorum patefactæ sunt, & innocencia integritasque Christianæ Religionis in solemnibus Regni comitiis juridicè declarata, vulgataque per omnes Provincias edictis Regiis, tanta tamen infedit cura & formido dominatori Tartaro (quem sua hinc paucitas tuta cogit timere omnia) ut postquam Imperator ipse inusitata cum significatione honoris ac benevolentiae Societatis nostræ Sacerdotes, qui in aulâ degunt, Christiano ritu & pristinâ fere cum libertate vivere permisisset; idem reliquis mox Sociorum ad pristinas sedes revocatis tacitam quamdam libertatem concesserit, approbationemque legis divinæ, quando anno 1675. 12. Julii ipsem Imperator in Templum nostrum & Ædes digrediens manu & penicillo Regio binas exaravit trabales litteras *Kim tien*, id est, *reverere cælum*, sive, quod idem apud ipsos est, *reverere cæli Dominum*, quæ quidem litteræ sigillo Regio munitæ, seu potius exemplaria trium ordinum Ecclesiis Ædibusve præfixæ mirum quantum fidei Christianæ, ejusque præconibus authoritatem, etiam per secutura facula concilient.

CONCLUSIO.

ATQUE h̄ic tandem finis sit declarationis nostræ Proemialis, si tamen & moles operis, & argumentum nomen hoc admittat quando dici potest distinctus esse Liber. In quo videmur, haud satis memorcs fuisse Europæis hominibus nos scribere, quibus equidem urytate sapientibus, quamvis pauca, sufficiebant: quamquam & ignoscent, uti spero, pro benevolentia sua prolixitati nostræ, dum considerabunt, eundum nobis fuisse per ætates bis mille annorum eoque amplius, & haudquaquam levis momenti esse quod agitur, quando id agitur, ut prisca ætas omnis adeo numerosæ cultæque nationis ab execrabilis atheismi suspicione vindicetur. Accessit illa quoque ratio, quod in illorum potissimum gratiam hæc scribantur, qui huc aliquando venturi sunt annuntiandæ veritatis causâ, quos equidem nolimus, tali imbutos suspicione huc venire: præterquam enim quod à vero sit aliena, hoc insuper trahit incommodi, quod exarmet Christi militem prorsus apposito validoque telo, quo possit feliciter sanè, vel cultores falsorum Numinum, vel nullius cultores Numinis aggredi, atque eodem, Christo semper duce & auspice, expugnare.

Ad hæc placuit persequi res nostrates simul & Sinicas narrando, explanando, controvertendo: Narramus enim primos conatus & industrias illorum, qui lucem Evangelicam in hasce terras intulerunt: Agimus de scientiâ gentis & morali & politica: Recensemus libros Classicos & præcipua quæque litterarum monumenta, tam vetera, quam nova, sectas item partim patrias partim exteris, sed jam inquilinas, commemoramus: Philosophiam quoque naturalem, quæ dantenus explanamus ex *Te kim*, sive libro mutationum vetustissimo, quæ omnia perspicacibus Europæorum ingeniiis discutienda relinquimus: Ad extremum copiosè disputamus cujusmodi rerum omnium principium constituerint ætatis, tum Priscæ, tum posterioris litterati; qui scilicet cognoverint aliquando verum Numen, quo id nomine significarint, quamdiu hæc notitia veraque Religio viguisse censeri queat. Et quamquam ex serie temporum videatur inferri probabiliter posse, eam in Sinâ perdurasse ad tempora *Reu tam* tertiae Familiæ *cheu* Principis duodecimi, ducentis circiter annis ante natum *Confucium*, ante Christum vero annis ferè octingentis; nolumus tamen ex hoc statuere fundamentum certum & evidens opinionis nostræ, sed relinquimus sub judice Europæo totam dissertationem. Sufficiat h̄ic nobis ostendisse, ex temporibus diluvio proximis (sive ea juxta 70. Interpretes, sive juxta vulgatam computaveris) primos Sinas habuisse veri Dei notitiam, & eam sub nomine *Xanti Supremi Imperatoris*, aut etiam *Tien* sive *cæli* habuisse.

cxiv PROEMIALIS DECLARATIO.

Ad interpretem verò *Confucii*, seu Scientiæ Sinicæ quod attinet, est is *Cham Kiu Chim* oriundus è civitate *Kim lim*, quæ subest urbi *Kim cheu* Provinciæ *Hu quam*. Interpres nulli reliquorum, vel ubertate sermonis & copiâ, vel styli claritate secundus, quem proinde Imperator *Van lie* decennis, ut Tutorem & Magistrum & ut primum Imperii Ministrum adeo coluit & veneratus est, ut ægrotantem inviseret, eique potionem medicam à se paratam tanquam Magistro discipulus Imperator porrigeret. Post mortem quoque posthumo titulo *ven chum*, hoc est, *viri litteris & fide præstantis* eundem honoravit, delegans præcipuæ notæ Mandarinum, qui ex aulâ, ubi obierat, defuncti corpus in patrium sepulchrum in Provin. *Hu quam* cum pompâ reduceret: Verumtamen secundo post obitum anno (qui fuit *Van lie* Imperantis duodecimus) ab æmulis graviter accusatus, ipse cum posteris dignitatibus & titulis, Imperatoris decreto exutus, fortunis etiam omnibus fisco Regio addictis.

Cum verò à Senatu censeretur ad ejus memoriam penitus extingendum, etiam libros & commentarios flammis abolendos, renuit Imperator dicens: *Non peccarunt libri; quorsum igitur adeo profici, & innoxii pereant?* Cur autem nobis eum potissimum Interpretam præ reliquis feligere placuit, in causâ fuit, quod omnium manibus ejus commentarii terantur & præconiis maximè celebrentur: & quamvis idem recentiores inter, propè sit omnium recentissimus, minus tamen videtur tribuisse chymericis aliorum novitatibus, dignus vel ob hanc causam quem nos sequamur imprimis. Stylum verò ejusdem non rarò luxuriantem in gratiam juventutis Sinicæ, nos in Europæorum gratiam identidem castigavimus: Neque sic tamen effugere poterimus, ut autumo, censuram prolixitatis, haud injuriâ quidem carpendæ, si quidem scriberemus ista non tam in usum Missionis Sinicæ, quam ad oblectamentum Europæ fastidiosæ: quamquam neque hîc deerunt sua fastidiorum remedia ex pervetustis ipsorum libris ac monumentis hinc inde studiosè deprompta; nec non annalium gentis hujus, quos operi adjicere placuit, Chronologica & Genealogica Tabula. Vale & Deo Opt. Max. Sinam commendam, quæ, sive spectes ejus magnitudinem gentisque multitudinem, sive morum ac indolis maturitatem, & præstantia ab Authore Naturæ iis indita lumina, non indigna fortè videbitur, ad cuius conversionem & salutem æternam promovendam, tota fese impendat & superimpendat Europa.

PHILIPPUS COUPLET Societatis JESU
Sinensis Missionis in Urbe Procurator.

SOLI DÉO HONOR ET GLORIA.

學

Gymnasium

que hio

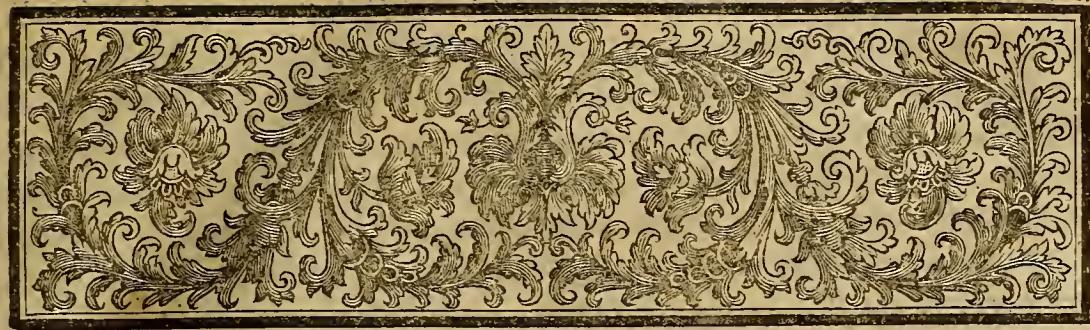
國

Imperij

孔夫子 CVM FV sive CONFUCIVS, qui et honoris gratia 仲尼 CHVM NHIJ dicitur, Philosophorum Sinensium Princeps; Oriundus fuit ex opp. KIO FEV Provincia XAN TVM. Patrem habuit XO LEAM HE Praefectum QEV ditionis, Matrem CHIM dictam e prænobili jenfamil. Natus est autem Imperantibus LIM VAM (qui fuit e tertia CHEV domo Imperiali Princeps 23) anno primo et vigesimo, et annis Christum 55 J. di- vulos numerauit ter mille, quos inter eminebant duo et 70, et hos inter rursus decem selectissimi, quorum nomina in tabellis inscripta, Visuntur in Imp. Gymnasijs. post irritos conatus et labores desperata temporum suorum et principum reformatione, migravit e vita anno æt. 73 et KIM VAM Imperator 25° anno 49° huius prosapia non interrupta serie propagata, hoc anno 1687. quo Népos ordine 68 in Natali Confucij Sede cum Duciis titulo residet computat annos 2238.

A Paris. Chez Nolin Rue S. Jacques A L'Enseigne de la Place des Victoires. Avec Privilege du Roy.

PHILOSOPHORUM SINENSIMUM PRINCIPIS CONFUCII VITA

UM FU C.U, sive Confucius quem Sinenses uti Principem Philosophiae suæ sequuntur, & colunt, vulgari vel domesti-
co potius nomine Kieu dicto; cognomento Chum nhi, nata-
lem habuit sedem in Regno Lu, (quod Regnum hodie Xan-
tum dicitur) in pago çeu ye territorij Cham pim, quod ad civitatem
Kio feu pertinet; hac autem civitas paret urbi Yen cheu dictæ. Natus
est anno 21. Imperatoris Lim vam. Fuit hic tertius & vigesimus è tertia
Familia, seu domo Imperatoria, Cheu dicta, cycli 36. anno 47. Kem sio
dicto; secundo item & vigesimo anno Siam cum Regis, qui ea tempestate
Regnum Lu obtinebat: die 13. undecimæ lunæ Kem-çu dictæ, sub herani
noctis secundam, anno ante Christi ortum 551. Mater ei fuit Chim, è Fa-
milia prænobili Yen oriunda; Pater Xo leam he, qui non solum primi
ordinis Magistratu, quem gessit in Regno Sum, sed generis quoque no-
bilitate fuit illustris; Stirpem quippe duxit (uti Chronica Sinensium te-
stantur, & tabula genealogica, quæ annalibus inseritur, perspicue do-
cet) ex 27. sive penultimo Imperatore Ti ye è 2. familiâ Xam. Porro
natus est Confucius Patre jam septuagenario, quem adeo triennis infans
mox amisit; sed Mater pupillo deinde superstes fuit per annos unum &
viginti, conjugé in monte Tum fam Regni Lu sepulto. Puer jam sexen-
nis præmatura quadam maturitate, viro, quam puero similior, cum aqua-
libus nunquam visus est lusitare. Oblata edulia non ante delibabat, quam
prisco ritu, qui çu teu nuncupatur, cœlo venerabundus obtulisset. An-
norum quindecim adolescens totum sè dedere cœpit priscorum libris evol-
vendis, & rejectis iis, quæ minus utilia videbantur, optima quæque

documenta selegit, primum expressurus ea suis ipse moribus, deinde aliis quoque ad imitandum propositurus. Non multo post, una cum Mem y çu & Nan cum kim xo ad ritus civiles addiscendos se contulit. Decimo nono aut, ut alii, 20. etatis anno duxit uxorem, quæ unica illi fuit Kien quon xi, ex qua sequenti mox anno suscepit filium Pe yu; sed hoc deinde jam quinquagenario, cum ipse 69. annos natus esset, orbatus est, uxore tribus ante annis amissâ: Haudquaquam tamen cum filio stirps omnis extincta est, sed per nepotem çu su, qui avitæ laudis, ac Philosophiaæ studiosus, avi sui libros commentatus est, & magnis in Imperio muneribus perfunctus, perpetua posteriorum serie cum non vulgari tam opulentia, quam dignitate, ad hæc usque tempora perseverat.

Variis in locis Magistratum gessit Philosophus magnâ cum laude: curas vero hujusmodi ac dignitates, non alio fere studio admittebat, quam publicæ utilitatis, & spe propagandæ doctrinæ sua: qua quidem spe si forte falli se videret, ultro scilicet Magistratu sese abdicabat. Hujus rei cum alias sàpè, tum vero ss. etatis suæ anno illustre testimonium dedit; cum enim in Regno Lu Mandarinum ageret (loquor hic more Lusitanorum à quibus in hoc Oriente Mandarini vocantur, qui publicas res inter Sinas administrant) tanta legum observatio, rerumque, & morum tam felix conversio trimestri spatio mox consecuta est, ut jam vicini Reges, emulique invidiâ, metuque aliquo tenerentur, haud ignari, Republicas non aliâ re felicius conservari, & crescere, quam disciplina, legumque observatione: finitimi ergo Regni quod cí dicebatur Rex atque optimates tam preclaræ emulorum gubernationi structuri insidias, donis eas, ut fit, tegunt: puellas forma, canendi gratiâ, aliisque dotibus præstantes dono mittunt Regni Lu Regi. Rex ignarus insidiarum dolosum munus admittit, capitur illiso muliercularum gratiâ: capiuntur & proceres, sic prorsus, ut ad trimestre totum, dum novis illis deliciis indulgeretur, negotia cessarent publica, & Regis adeundi via præclusa fuerit: Non tulit hoc Confucius: Renuntiat muneri, relinquit aulam, atque ad Regna cí, guei, & çu spontaneus exul contendit: verum nec hi bono, quod aliis invidenter, frui noverunt: Non admittitur Philosophus, qui adeo coactus petere Regnum Chim, hic ad extremam victus quoque penuriam redigitur: Nec multo post, dum Regnum Sum peragrat, à quodam Huon tui præpotenti viro, sed insigniter improbo non semel ad mortem conquisitus est, ipse interim tot ærumnas inter, atque discrimina sui semper similis, invicto semper animo, & pro causa tam bona, vitam quoque ponere paratus: Quamquam fretus ipse rectè factorum conscientiâ, præsidioque cœlesti, rursum negabat, quemquam sibi nocere posse, siquidem esset ea virtute instructus, qua ipsi cœlo inniteretur. Ardens, atque indefessum studium divulgate pertotum Imperium sanioris doctrinæ ad extremum usque spiritum non remisit; cumque viri ardor patriis finibus ægre contineretur, non semel de navigando mari, terrisque remotioribus adeundis cogitavit.

Discipulos numeravit 3000. ex iis omnino quingentos extitisse memorant, qui variis in Regnis Magistratus gesserint: qui præ ceteris autem virtute litterisque eminerent, duos & septuaginta fuisse, quoram adeo nomina, cognomenta, & qua quisque patriâ sit oriundus, memoriae proditur. Quatuor doctrinæ suæ ceu gradus, totidemque discipulorum ordines, constituebat. Supremus ordo in excolendo virtutibus animo ponebat studium; & in hoc quidem ordine primas ferebant Min çu Kien, Gen Pe Nieu, Chum cum, ac denique Yen yven charus præ omnibus Magistro discipulus, cuius immaturum funus (obiit quippe primo & trigesimo ætatis anno) continenter lugebat. Proximus ordo ratiocinandi, dicendique facultati dabat operam; hujus Principes erant çai ngo & çu cum. tertius agebat de regimine politico & probè gerendis muneribus publicis; excellebant hic Gen yeu & Ki lu. Quarti denique & postremi ordinis labor, atque occupatio hæc erat, ut quæ ad mores spectabant; apto, venustoque stylo declararent, quod duo çu yeu, & çu hia præcipua cum laude præstabant. Atque hi quidem inter duos & septuaginta, decem erant selectiores discipuli, & flos scholæ Confucianæ. Omne studium ac doctrina Philosophi eo collimabat in primis, ut naturam ignorantie tenebris offusam, vitiisque depravatam revocaret ad pristinam lucem atque integratem, cum quâ ab ipso cœlo conditam asserebat: Ex quo deinde clemens, & æqua rerum administratio, adeoque felix, & maximè pacatus Imperii status consequeretur; quò autem certius attingeretur hic scopus, volebat omnes, obsequi cœlo, ipsumque timere, & colere; amare proximum sicut seipsum, vincere se, atque appetitus suos subdere rationi, nec quidpiam agere, dicere, vel etiam cogitare, quod ab hac esset alienum. Porro quæ scripto verboque præcipiebat, primus ipse moribus exprimebat, ac vita, cuius rei testimonium satis luculentum præbere potest tantus tot illustrium virorum numerus, qui in disciplinam ejus se contulerunt, & eorum qui quæcumque gessit, dixitque, quamvis minutissima, ceu oculati testes, posteritati prodidere: ad hæc confians ille favor tot Principum, tantus tot sæculorum honor (de quo mox agemus) argumento esse potest, virtutem sane fuisse Philosopho, non meram speciem facunque virtutis. Quid? quod nostris temporibus haud defuerint è Litteratorum ordine, qui vel amplexi jam Religionem Christianam, vel hujus integritate sanctitateque probe saltem perspectâ, non dubitanter affirmarunt, sperari posse Philosophum suum, si quidem vixisset ætate nostra, primum fuisse futurum, qui ad Christi legem transivisset. Certè quemadmodum sectatores ejus tradunt, mira quædam fuit viri gravitas, & corporis animique moderatio, fides, equitas, lenitas singularis: Severus erat ac per vigil sui ipsius observator, ac censor: Contemptor opum, honorumque, hoc agens unum studio prorsus indefesso, ut doctrinam suam quamplurimis mortalium impertiret. Quod autem in eo vel maximè suspicimus Europæi, & in nostratibus quidem priscae ætatis Philosophis desideramus, tanta fuit animi demissione Confucius,

ut non solum de se suisque rebus admodum modestè loqueretur, sed ultro quoque & palam argueret se se, quod nec in discendo (ut aiebat) esset impiger, nec constans in docendo, neque eâ, quâ par erat, vigilantiâ vi- tiorum suorum emendationi, & studio virtutum exercitiōque operam da- ret. Certissimum vero argumentum modesti, sincerique animi tum dedit, cum palam ingenuaque professus est doctrinam suam non esse suam, sed Priscorum, in primis Yao & Xun Regum &) Legislatorum, qui ipsum mille quingentis, eoque amplius annis antecesserant. Cum itaque non dees- sent, qui cum sapientia natum esse opinarentur, adeoque & prædicarent, perègre id ferebat, & disertè negabat, ad gradum perfectæ consummatæ que virtutis, aut sanctitatis pervenire se posse. Dicere identidem solitus (ut à Sinensibus traditur) Si fam, Yeu Xim gin, virum sanctum in Occidente existere, quod ipse de quo, quove spiritu pronuntiarit, incertum est. Hoc certum anno post Christum natum 65. Imperatorem Mim ti (fuit is è quinta Familia Han decimus septimus) motum verbis Phi- losophi, magis etiam oblata sibi per somnum specie sancti ex occidente He- rois; cum ipsimet ire, non esset integrum, mississe çai cim & çiu kim le- gatos suo nomine occasum versus, inibi virum sanctum & s. legem que- situros; qui quidem cum ad insulam quandam appulissent, quæ non procul distabat à rubro mari, non ausi longius procedere, idolum quoddam, &) statuam hominis Fœ dicti (qui quingentis circiter annis ante Confucium in India floruerat) necnon execrabilem ipsius legem in hoc Imperium re- tulerunt: felices, aeternumque de patria sua bene merituri, si pro hac peste, salutarem Christi doctrinam, quam per eadem tempora Thomas Apo- stolus apud Indos propagabat, reportassent. Sed enim felicitas humana, & quæ hinc nascebatur superbia gentis opulentæ, potentis, & florentissi- me; vera felicitati, tunc, ut opinor, aditum obstruxerat. Sinenses ergo, cum idola jam magis magisque venerarentur, nec sine exemplo quorum- dam regum qui prorsus impense notam superstitionem sectati sunt, paulatim scilicet discesserunt à genuina Magistri sui doctrina, &) præclaris in- stitutis Priscorum; ac tandem in contemptum Religionis omnis, verum- que Atheismum sunt prolapsi: In hunc porro litteratos & acutiores quo- que ceu manuduxit doctrina illius ipsius Fœ, seu Xe kia, qui rudi vulgo idolatriæ Magister extitit: Duplum quippe perditissimus impostor iste atque Atheorum Princeps doctrinam reliquit; alteram, qua rerum omnium principium finemque nihil esse docet, quam qui sectantur, Atbei sunt & arcanam atque interiorem vocant; alteram quæ exterior dicitur, atque illius adumbratio quædam est, ad vulgi & rudiorum ferè captum & super- flitionem accommodata. De Confucio tamen dubitari non potest quin ab hac, & illa peste immunis fuerit; iæolorum certè cultorem fuisse, ne illi qui vitio temporis idola jam venerantur, affirmare ausint: ab Atheismo vero quædam fuerit alienus, non ipse tantum, sed prijsa Sinarum ætas omnis in explanatione lib. Chum yum declaramus. Migravit è vita Confu- cius

cius anno etatis 73. lunâ 4. Ki cheu vulgo dictâ , anno (cui gin sio nomen) quinquagesimo nono Sinensis cycli trigesimi septimi. Erat hic annus primus & quadragesimus Imperii Kim vam , vigesimi quinti è Familia Cheu Imperatoris : quo etiam tempore Regulus Ngai cum patrium Philosophi Regnum Lu dictum , annum jam decimum sextum moderabatur. Paulò antè quām morbo , qui supremus ei fuit , corriperetur , lugens suorum temporum perturbationes , hunc versum cygnæ voce concinere auditus est : Prægrandis mons (doctrinam suam intelligebat) quo decidiisti : tratalis machina eversa est : sapientes , & sancti exaruere. Mox inde languere incipiens , septimo die ante mortem , ad discipulos suos conversus : Superiori nocte , inquit , per somnium visa mihi sunt in aula justa fieri. Reges , quæ doceo , non observant : Ecquis horum per Imperium nostrum instituti mei sectator & cultor est? hoc unum supereft , ut moriar. Hæc effatus lethargo corripitur , & cum totos septem dies dormientis instar perstisset , tandem vivere desit. Sepultus est in Lu patrio Regno (domum quippe cum discipulis suis sese contulerat) prope civitatem Kio feu , ad ripam fluminis Su in ipsa Academia sua , in qua docere consueverat , quæ hodie quidem muris , veluti civitas , cincta cernitur. Luxerunt inibi Magistrum suum discipuli habitu lugubri , multaque cum inedia , & lachrymis , non secus ac filii parentem ; idque per annum totum ; nec defuerunt qui ad annos omnino tres , perstiterunt , quum vero sex ipsos annos , in eodem loco , luætique perstiterunt. Fuit admodum procero corpore Philosophus , & si fas est Sini credere , giganteo ; & cui lati humeri , pectusque amplum , decorum conciliabant , ac majestatem : In ipso vertice capitis grandiusculus ei tuber erat , quare à Patre suo Kieu , id est , colliculus , cuius speciem aliquam præbebat tuber , nominatus est , quo ipso nomine vir modestus identidem quoque sese compellabat. Facies ei lata , subfuscus oris color , oculi nigri , ac prægrandes , capillus niger , barba promissa , nasus simus , vox gravis , actonitrui instar , ut Sine tradunt.

Porro quantum honoris per annos bis mille eoquè amplius , detulerit Magistro suo , aut potius lucubrationibus ejus & doctrinæ grata Sinarum posteritas , pro me loquantur quotquot Imperio toto ad dignitates , & munia publica præsidio litterarum sunt evesti : qui omnes utique fatentur à Confucii in primis scholâ , & libris , è quibus ad gradum examinantur , opes , honores & illustre sibi nomen obvenisse. Loquantur item singulis in oppidis , urbibusque ercta viro , ac dicata gymnasia ; ante quorum fores quotiescumque transeunt , qui è litteratorum ordine publicos gerunt magistratus , protinus è sublimi augustaque sella , in qua more gentis gestantur , venerabundi descendunt , & passus aliquot pedites viam suam prosequuntur. Loquantur denique tituli sane honorifici , qui in iis gymnasiis , quæ modo dicebamus , cernuntur tratalibus , auratisque litteris exarati , Magno Magistro , Illustri litterarum Regi , sancto , seu (quod apud

ipsoſ idem eſt) eximia quadam ſapientiā ornato, aliisque ſimilibus, quibus hunc gentis ſuę Doctorem Imperatores Familiarum Han, Sui, Tam, Sum, Yven (fuit hęc Tartarorum occidentalium) tantum non ſupra laudes humanas evererunt. Quamquam illius familię (quę hodiernam Tar- tarorum orientalium Cim proximę antecellit) Mim dicit Fundator vetuit ritu Regio honores deferri Confucio, in eo dumtaxat permisso, quo olim solebat memoria Sien ſu, hoc eſt, vita functi Magistri celebrari; atque adeo non cum aliis muneribus, quam, quibus eos, dum viverent, diſcipuli ſui proſequi conſueverant: ad hęc in Gymnasiis ſtatuaſ Confucii, aut diſcipulorum erigi vetat (neque enim, inquit, eodem ritu quo reliqui ſpiritus, aut idola, honorandi ſunt) ſed ſolas tabellas, quibus tituli & nomina ſingulorum inſcripta ſint, mandat expoſi: ſunt igitur tabellae fu- nebres iſtaſ ſigna mere memorativa Magiftrorum (Eadem eſt ratio de ta- bellis majorum) ne civitatis functorum de litteris bene meritorum, aut paren- talis familię pia memoria apud posteros intermoreretur: neque magis er- rori cuiquam gignendo tabellae hujusmodi obnoxiae, quam noſtre Europeo- rum tabulae, que nobis vivas avorum effigies venuſtissime depingunt, quas amicis & hofitibus oſtendentes hunc acutum, illum Doctorem noſtrum, haud dubitanter Eſt venerabundi quoque dicimus. Quocirca nec offendin oportet, licet & ideamus Sinas ante tabellas iſtas curvare poplitem more in- ter Sinas uſitatissimo, non magis quam offendimur, ſi Europeum quem- piam, dum is forte ante patris aut Regis ſui effigiem transit, caput ape- rire uideremus, quemadmodum nuper vidimus D. D. Legatos Regni Sia- mensis, quotiescumque ante imaginem MAGNI LUDOVICI trans- ibant, gradum illicoſ ſiſtere, junctisque in altum manibus, eas cum totius corporis inclinatione demittere veluti ad pedes tantæ majestatis: Etenim plane civiles ſunt honores ac ritus illi Confuciani; qui adeo non in Templo, fano- ve idolorum (quod lege Imperatoria ſvetitum eſt) ſed in gymnaſio, qui locus tantum litteratis patet, exercentur, à litteraria facultatis prefectis, quos inter etiam ſunt Mahometani (ut de atheopoliticis non loquar) qui nec diuini aliquid hic agnoscunt, & ſuperſtitioſes Gentilium atque idola deteſtantur. Imo ſi loquamur de litteratis idololatriæ Toxico à teneris jam afflatis (cuiusmodi ſunt infimæ ſortis homines) cum jam tempus appetit examiniſ ſubeundi ad gradum aliquem obtinendum, vel ii domesticos ſuos penates prius consulunt, & horum Numen & opem implorant, vel optati ſuccesſū gratia publica demoniorum fana ſupplices adeunt, nequaquam ve- rò cogitant de adeundo gymnaſio Confucii, quem uti Pu ſa (nomen hoc eſt idolis commune) habere aut nominare, aut ab eodem aliquid petere, aut ſperare, apud ipſos inauditum eſt & inuſitatum.

Quod vero magis conſirmat ritus illos Confucianos mere eſſe politicos ex eo patet, quod non tantum in iisdem gymnaſiis tabula Confucii oblon- gior (quam duorum &) ſeptuaginta Diſcipulorum tabellæ utrimque am- biunt) ſit collocata, ſed & alii Sapientes & probi (de quorum doctrina,

Et in gestis Magistratibus integritate & fide, multorum testimoniis authenticè probata per Praetores Provinciarum Imperatori constiterit) in album quoq; Et numerum discipulorum Confucii publico diplomate & favore regio usque in hodiernam diem accensentur; eorumque nomina tabellis inscripta, ibidem cum ceteris collocantur, quod equidem maximo sibi ducunt honori filii & nepotes, quando ipsi praefectos urbium cum muneribus ad gymnasium statim anni temporibus comitati, suis avis ac parentibus, tanquam de imperio optime meritis, publicam honoris significationem, genibus flexis Et capite in terram inclinato coram omnibus exhiberi conspiciunt.

Una tamen extat in natali solo imago Philosophi, vivæ ac spiranti non modo similis, sed re ipsâ spirans, ac viva; Nepos ille videlicet, cuius ante jam meminimus; quem adeo propter avi quamvis intervallo bis mille ducentorum & amplius annorum, Et octo supra 60. generationibus jam remoti memoriam, summi pariter insimique colunt, sic prorsus, ut eum, cum aulam de more adiisset, Xun chi Monarchia Tartaro-Sinicæ conditor per honorificè exceperit, excipiatque, qui modo imperat Cam hi Imperator. Gaudet ipse perpetuo, & hereditario cum, hoc est, ducis titulo & dignitate, raro item privilegio, neque ullis præterquam Regii sanguinis Principibus concessò, ut Imperatori nullum vectigal pendat: ad hæc quotquot singulis trienniis ad Doctoris gradum evehuntur, pignus aliquod grati animi, Et quasi Minerval, quod avo non posunt, nepoti persolvere consueverunt. Quod autem merito laudemus, aspiciamus etiam nos Europæi; cum China fortunæ varietatem sanè magnam sit experta, cumque tot bellarum casus, & calamitates subierit, tot ortus viderit, interitusque familiarum, penes quas erat rerum summa; nunquam tamen honores quos memoravi, grataeque posteritatis erga Confucium monumenta sunt interrupta; si tamen paucos annos exceperimus, quibus tertio post seculo quam Philosophus obiit, cin xi hoam ti secundus è familia cin quarta Imperator, non in libros tantum, sed etiam litteratos barbarè, crudeliterque saevit. Ceterum cum hujus morte litteræ mox revixerunt, Et iis honorum incrementis, que sub Tartaris quoque spectamus hodie, Confucii nomen & fama crevit.

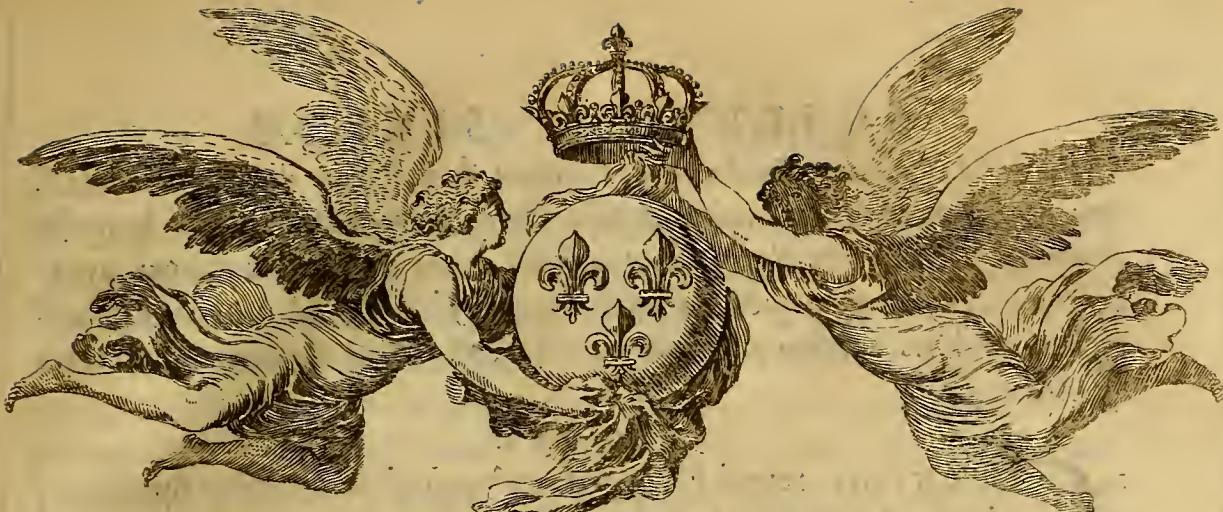
Quis vero in hujusmodi honoribus & titulis posthumis hic finis sit atque intentio non alibi clarus, quam ex unico, inter cetera, testimonio constabit ipsius è Mim familiâ precedenti Imperatoris ordine tertiu Yum lo dicti. Hic aditurus honoris gratiâ Confucii gymnasium, decretum edidit, quod sic habet: Ego veneror Confucium Imperatorum & Regum Magistrum. Imperatores & Reges Domini sunt Populorum. Confucius autem rectam Populorum institutionem proposuit, tria illa (videlicet) vincula (que sunt Regem inter & subditos, parentes & filios, maritum & uxorem) normam item quinque universalium virtutum (pietatis, iustitiae, prudentiae, fidelitatis, civilitatis) & Sinensis Imperii magnam symmetriam & formam: Omnia hæc,

inquam, Confucius declaravit, ut omnia sacula erudiret. Convenit igitur personam meam pergere ad magnum gymnasium & munera offerre vitâ functo Magistro, eo consilio & intentione, ut litteratos honorem & doctrinam magnificiam.

Intelliget ex his omnibus prudens Lector, quam non inutilis futura sit Evangelico praconi viri hujus authoritas, siquidem ea apud hanc gentem quæ Magistri sui, & litterarum suarum usque adeo studiosa est, uti quandoque possit (& vero potest) ad Christianam veritatem confirmandam; quemadmodum videmus Apostolum Gentium Poetarum Græcorum auctoritate olim apud Athenienses fuisse usum.

Unum tamen hic sollicitè cavendum nobis, posito semper ante oculos eorum exemplo, qui Missionem hanc cum singulari virtute prudentiaque fundatam nobis reliquere, ut apud Sinas admedium moderate commendemus ac laudemus Confucium, ne testimonio nostro atque auctoritate, estimatio hominis, doctrinæque ejus, quæ justo propè major est, immodecum prorsus augescat, maximè apud gentem, natura sane superbam, & aliena fere præ suis contemnentem. Multo magis tamen cavendum nobis erit, ne verbo scripto de damnatus, aut ledamus eum, quem tota gens tantoperè suspicit, ac veneratur, ne huic odiosi reddamur, non nos ipsi tantum, sed ipsemet, quem prædicamus, Christus; & dum forte contemnimus aut condemnamus eum, qui tam consentanea rationi docuit, quique vitam ac mores cum doctrina sua conformasse creditur, videamus nos Europæi, Sinis saltem, non tam cum Magistro ipsorum, quam cum ratione ipsa pugnare velle, & hujus lumen, non autem Confucii nomen extinguere.

SCIENTIÆ SINICÆ, LIBER PRIMUS.

IBER hic, Auctore *Confucio*, Commentatore *gemmatus* ejusdem secundo discipulo, publicam lucem videre coepit. Estque incipientium tum ad sapientiæ, tum virtutis adyta quoddam quasi ostium ac primum limen. Ejus Argumentum triplex est; sui ipsius primum, deinde aliorum recta institutio ac regimen; tum denique in summo bono quies, atque, ut ita dicam, consistentia. Cæterum quia Author triplicem hanc doctrinam Principibus Viris, ac Magnatibus, qui subjectos sibi populos ac Regna moderantur, commendatam in primis voluit, hinc Tá-Hiö, Magnæ Scientiæ nomen accepit.

Nota. Latinam *bujus operis versionem esse ad litteram, quæque numeris suis distincta, phrasis, & textui Sinico, necnon characteri (qui seorsim impinguetur) ordinique ad amissim respondet. In reliquis vero est explanatio interpretum, & præcipue Cham Colai & Magistri Regii.*

f. i. p. i. §. i.

MAGNUM adeoque virorum Principum, sciendi institutum consistit in expoliendo, seu excolendo rationalem naturam à cœlo inditam; ut scilicet hæc, ceu limpidissimum speculum, abstensis pravorum appetituum maculis, ad pristinam claritatem suam redire possit. Consistit deinde in renovando seu reparando populum, suo ipsius scilicet exemplo & adhortatione. Consistit demum in sistendo firmiter, seu perseverando in summo bono: per quod hic Interpretes intelligi volunt summam actionum omnium cum rectâ ratione conformitatem. Atque hæc tria sunt, ad quæ reliqua hujus libri reducuntur.

A

In nullo Sinarum Vocabulario litteram hanc⁹ Sin dici, aut novitatem significare invenies; adeoque sola Interpretum auctoritas ac beneplacitum hoc ei nomen & significatum indidit. Nam propriè qm dicitur, amare parentes, propinquos, significat; quo sensu, si ~~et~~) hoc loco eam accipias, Authoris textum adeo non vitiabis, ut contra maxime Christianum effecturus sis.

p. 2. §. 1.

COGNITO semel fine, seu in² quo-ultimo-sistere oporteat;
³ tum⁴ deinde⁵ habebis⁶ determinationem seu stabilieris,
& tecum ipse statuès eumdem persequi.⁷ determinatus & stabilitus
ubi fueris,⁸ tum⁹ deinde¹⁰ poteris¹¹ acquiescere illi determinatio-
ni. huic ubi¹² acquieveris,¹³ tum¹⁴ deinde¹⁵ poteris firmare¹⁶ ani-
mum, seu in quieta hac mentis statione ita firmus consistere, ut
nihil vel prosperi vel adversi dejicere inde te valeat.¹⁷ firmato
sic animo,¹⁸ tum¹⁹ deinde²⁰ poteris meditando²¹ discurrere, ac
dispicere clare res omnes & negotia quæ sese offerent, sanumque
de illis judicium ferre, suis singula ponderibus librando. Ubi usus
hoc²² discursu perspecta penitus habueris omnia quæ occurrerint,
²³ tum²⁴ deinde tuo potitus desiderio²⁵ poteris²⁶ assequi eum in quo
sistas finem, nimirum summam actionum tuarum omnium cum ra-
tionis dictamine conformitatem.

§. 2.

HIC paragraphus continet superiores duos, & quis ordo in
supra dictis tenendus ostendit, cum ait; ¹ res (expolire sci-
licet suam ipsius naturam rationalem, ac renovare populum)² ha-
bent magis⁻³ principale, ut arbor radicem, & minus⁻⁴ principale,
ut arbor ramos. Postquam enim sua ipsius natura rationalis, seu
animus bene expolitus & excultus fuerit, tum deinde recte institui
regique poterit etiam populus: quemadmodum in arbore, post-
quam ipsa radix succo plena fuerit, tum deinde eumdem etiam in
ramos diffundet.⁵ Actiones itidem illæ quæ sunt cognoscere ubi
sistendum, assequi finem, in hoc sistere, &c.⁶ Habent⁷ finem
suum &⁸ principium; seu primum, à quo ordiri, & ultimum, in
quo terminare oporteat. Postquam enim investigavero, adeoque
cognovero eum, in quo sistendum est, finem, tum deinde potero
hunc assequi, & hīc sistere. Assequi igitur, finis est; cognoscere,
principium. Itaque si hunc rationi consentaneum rerum & actio-
num ordinem recte⁹ noveris,¹⁰ quæ scilicet¹¹ præponenda, quæ
¹² postponenda; tum¹³ enim verò te ipsum & populum optime in-
stitues regesque, probe item scies, & reipsā assequēris, in quo tan-
dem sistas, summum bonum, adeoque quam⁻¹⁴-proxime accedes
ad magnum illud Virorum Principum sciendi⁻¹⁵-institutum.

§. 3.

IN præsenti paragrapgo Author ab enumeratione partium docet quænam sint illa magis minusque principalia ; quid prius sit, quid posterius ; quid radix, quid rami, &c. Prisci ² volentes ³ ex polire ⁴ naturam ⁵ rationalem ⁶ in ⁷ imperio ⁸, seu volentes ut totius Imperii populus haberet, quo naturam suam rationalem ex poliret ; ipsi prototypo futuri, ⁹ prius recte-¹⁰ administrabant suum ¹¹ ipsorum privatum ¹² Regnum ; exemplo suo procurantes ut & subditi sui naturam rationalem bene expolirent atque excoolerent ; gradum hac ratione facientes à propiori, id est, Regno suo privato, ad remotius, id est, ad totum Imperium, privati quippe Regni institutio, radicis instar est, ex qua felix Imperii administratio succrescat. (*Hic adverte, Sinas binis his litteris tien hiā, id est, quod sub cœlo est, passim notare Imperium suum Sinense ; quasi eo uno hic terrarum orbis terminaretur, adeò scilicet, præter minora aliquot Barbarorum, ut vocant, Regna terris suis adjacentia, terrarum præterea nihil ipsi hactenus noverant, aut si forte noverant, in censum cum hoc suo Imperio venire non posse existimabant.*)

¹³ Volentes autem recte-¹⁴ administrare ¹⁵ suum ¹⁶ Regnum seu bene instituere privati Regni sui populum ; ¹⁷ prius item recte-¹⁸ instituebant ¹⁹ iūam ²⁰ familiam domesticam, ut scilicet ideam haberent, juxta quam deinde bene instituerent regerentque totius Regni populum : Regni enim recte administrandi radix, magisque principale, est familia domestica recte instituta. De hujus itaque institutione prius laborandum est Principi. Rursum ²¹ volentes recte-²² instituere ²³ suam ²⁴ familiam domesticam ²⁵ prius recte-²⁶ componebant, seu excolebant suum-²⁷ ipsorum²⁸ corpus (quo nomine personam intellege) tanquam normam atque exemplum, ad quod bene deinde institerent domesticos suos. Nam rectè instituendæ familiæ radix, magisque principale, est propria persona rectè composita probisque moribus exulta. Jam vero ²⁹ volentes recte-³⁰ componere ³¹ suum³² corpus, seu externum totius personæ habitum, ³³ prius ³⁴ rectificabant ³⁵ suum ³⁶ animum, perdomando scilicet, recteque moderando ejus affectiones & appetitus ; utpote quæ animum à genuinâ suâ restitudine avertere, ad quævis vitia inclinare ac deprimere solent ; rectæ enim compositionis exterioris, sive corporis rectè compositi radix, magisque principale, & quod prius procurandum, est affectionum animi & appetituum recta moderatio. Hanc igitur prius cordi habeat quisquis externam personæ suæ compositionem cordi habet ³⁷ Volentes autem ³⁸ rectificare ³⁹ suum ⁴⁰ animum, ⁴¹ prius ⁴² verificabant, seu veram, sinceram, ac ab omni fallaciâ fictio neque immunem reddebat ⁴³ suam ⁴⁴ intentionem, sive voluntatem, id est, eò usque moderabantur & perpurgabant voluntatem

suam & intentionem, quoad ab omni fuso aliena, reverâ nihil vellet, nisi quod verè honestum simul ac utile esset, reverâ nihil noller, nisi quod turpe esset ac perniciosum. Adeoque rectificandi animi radix, magisque principale, & quod priore loco curandum est hæc intentionis nostræ veritas. Ideò auctor dicit, eum qui velit rectificare animum suum, prius in veritate solidare debere intentionem suam. Porrò ⁴⁵ volentes ⁴⁶ verificare ⁴⁷ suam ⁴⁸ intentionem, ⁴⁹ priùs ⁵⁰ perficiebant, & ad summum quem poterant apicem perducabant ⁵¹ suum ⁵² intellectum, seu potentiam intellectivam, ita ut nihil hæc non haberet perspectum. Adeóque consummata ejusmodi intellectus perspicacia radix est, & magis principale verificandæ intentionis nostræ, ac voluntatis in veritate solidandæ. Et hoc est, quod vult Author cum dicit, eum qui vult verificare intentionem ac voluntatem suam, priùs debere perficere intellectum suum, nihil enim volitum quin præcognitum. Ad extrellum hac ratione ⁵³ perficere, seu ad summum apicem perducere vim ⁵⁴ intellectivam, consistit in penetrando, sive exauriendo res omnes, seu rerum omnium rationes. Cùm autem pro rerum entiumque diversitate, diversæ item sint rationes cognoscendi, quas Philosophi cognoscibilitates appellant; & modus cognoscendi secundùm eosdem sequatur modum essendi: utique tum demùm ad scientiæ seu cognitionis apicem pervenisse vis intellectiva censembitur, quando rerum omnium rationes ac essentias secundùm omnem cognoscibilitatem suam (quantum vires humanæ ferent) exhauserit. Atque hoc est quod Auctor dicit, perficere, seu ad apicem perducere vim intellectivam, consistere in comprehendendo, & quodammodo exauriendo rerum omnium rationes.

Ex his octo supra enumeratis, quinque postrema jūnimirūm, penetrare intimè res omnes, ad apicem perducere vim intellectivam, verificare intentionem, rectificare cor, rectè componere propriam personam, sunt id, in quo consistit ille naturæ rationalis cultus & expolitio quæ unicuique quoad seipsum in primis curæ esse debet. Recte autem instituere familiam, recte administrare Regnum, expolire naturam rationalem subditorum in toto Imperio, sunt id, in quo populi renovatio consistit. Quæ, qui debito & non præpostero ordine præstiterit, is demùm naturam rationalem in semetipso expolitam, & in populo renovatam, adeoque summum bonum, in quo tandem sifat & conquiescat, ex magnæ hujus scientiæ prescripto assicutum se esse experietur.

f. 2. p. 1.

NUNC Author, quò altius inculcit doctrinam suam ab infima omnium radice exorsus, uti modò gradatim quodammodo descenderat, ita vicissim per suos rursus gradus hīc ascendens, ¹ rebus (inquit) omnibus intimè ² penetratis, seu exhaustis,

³tum

•tum ¹ deinde vis-²-intellectiva ³ consummata erit & perfecta: vi-⁴-intellectivâ ⁵ consummatâ & perfectâ, ⁶tum ⁷ deinde ⁸ intentio ac voluntas ⁹ verificabitur, id est, non errabit vel appetendo quod malum sit, vel fugiendo quod bonum: ¹⁰ intentione ¹¹ verificatâ, ¹²tum ¹³ deinde ¹⁴ animus ¹⁵ rectificabitur, nullo pravo affectu à suâ rectitudine desciscens; ¹⁶ animo ¹⁷ rectificato, ¹⁸tum ¹⁹ deinde etiam ²⁰ corpus bene-²¹compositum erit, nihilque aget à decoro & morum probitate alienum. Propriâ-²²personâ-seu-²³corpore bene-²⁴composito, ²⁵tum ²⁶ deinde ²⁷familia-domestica illius exemplo bene-²⁸instituta erit: familiâ-²⁹domesticâ rectè-³⁰institutâ, ³¹tum ³² deinde etiam privatum ³³ regnum rectè-³⁴administrabitur: privato ³⁵ regno sic bene-³⁶instituto, ³⁷tum ³⁸ deinde totum etiam³⁹ Imperium optimè institutum pace-⁴⁰p̄erfruetur. Ubi verificaveris intentionem, rectificaveris cor, rectè composueris propriam personam, jam ex politio naturæ rationalis obtinuerit finem suum in quo tandem sistat. Ubi denique rectè institueris domesticam familiam, Regnum tuum privatum, ac demum universum Imperium; jam renovatio populi etiam obtinuerit finem suum in quo tandem sistat. Quæ omnia Author binâ illâ gradatione repetere datâ operâ voluit, ut scilicet eos, qui Magnam hanc Scientiam addiscere statuissent, doceret, certum in his omnibus ordinem tendendum esse, quem invertere aut contrahere non liceret.

p. 2. §. I.

I. **A**¹ Cœli ² filio seu Imperatore, ³usque ⁴ad ⁵plebeios ⁶homines ⁷una ⁸omnes in rectâ-⁹compositione suæ ipsius ¹⁰personæ ¹¹constituant oportet suum ¹²principale. Quasi dicat: tametsi diversæ sint conditiones ac status hominum; quorum alii scilicet ad sceptrum, alii ad stivam nati sunt; commune tamen omnibus, tam summis quam infimis, debet esse studium excolendæ virtutibus propriæ personæ; nam penetrare res omnes, perficere vim intellectivam, verificare intentionem, rectificare cor; omnes hæ actiones sunt propriæ personæ rectè componendæ; ad quas deinde alia illa, nimirum familiæ domesticæ, privati Regni, actotius demùm Imperii recta administratio consequetur: hoc posterius non omnibus commune, adeoque minus principale; primum illud omnibus omnino, ab ipso scilicet Imperatore ad infimam usque plebem commune sit oportet, magisque principale.

Nota. Sinas binis hisce litteris tien çu, quæ Cœli Filium significant, Imperatorem suum denotare: credunt enim etiam Sinæ Regna & Imperia cœlitùs conferri necnon auferri, ut patet ex variis Priscorum monumentis. Unde Imperatorem, afferunt, à Cœlo esse dicique tien çu, id est, Cœli Filium; quia est tien hoe, id est, à Cœlo seu Cœlitùs obtentus, peculiari scilicet privilegio.

§. 2.

Suo¹ principali (id est, propriâ personâ)² perturbato seu negleg-
cto, ut³ tamen⁴ secundarium, seu minus principale, id est,
Familia, Regnum & Imperium rectè⁵ gubernetur,⁶ nequaquam fieri
potest; id est, quandoquidem propria persona sit, Familia, Regni,
& Imperii fundamentum ac radix; utique hæc prius rectè⁷ compo-
nenda erit; nisi forte velis aridâ jam radice adhuc arborem in tron-
des ac folia virescere.⁸ Id⁹ quod majoris¹⁰ momenti est, minoris¹¹ fa-
cere; ¹² ac¹³ id¹⁴ quod minoris¹⁵ momenti, majoris¹⁶ facere¹⁷ non¹⁸ est
è rectâ ratione. Sensus est, tametsi viro Principi cordi & curæ esse
debent subditi omnino omnes; debet tamen regiæ suæ Domui
& priùs & impensiùs vacare; quosque adeò vel familiæ vel sanguini-
nis ratio propiùs ei conjunxit, haud quaquam potest iis, quos conditio sua remotiores fecit, posthabere.

Atque hæc est ipsiusimē *Confucii Sinarum Oraculi* doctrina,
Principum maximè Virorum institutioni accommodata; quæ in sui
primùm, ac deinde in aliorum recto regimine, seu gemino cardine
vertitur. In sequentibus *çem çu* ejusdem discipulus singula illa ex
Magistri sui mente persequitur, priscorum Principum auctoritatibus
& exemplis firmando ac illustrando.

f. 3. p. I. §. 1.

Prima authoritas, qua, *çem çu* utitur ad declarandam Magistri
sui superiorem doctrinam de sui, aliorumque recto regimine,
petitur ex vetusto libro à *vù-vâm* Filio Regis *vén-vâm* composito; in
quo is patris virtutes celebrat; & *cam-xo* fratri suo exhibit. Itaque
liber ille, *'cam' caó* dictus (qui & pars est Chronicorum Imperii
chœu)¹⁹ ait: ⁴ potuit ille, scilicet *vén-vâm*, ¹ expolire suam naturam-
² rationalem.

§. 2.

Altera authoritas ex vetustiore etiam libro, *tái-kia* dicto, pe-
titur, quem scripsit famosus ille *y-yn* Gubernator Imperii *xam*:
hic enim cum videret *tái-kia* Nepotem Imperatoris *chim-tam* (con-
ditor hic erat familiæ *xam*) degenerare ab avitis institutis, eum in
sepulchrali hortò avi sui jussit ad triennium commorari. Cæterum
hoc libello adhortatus eum est ad sectandas avi sui virtutes. Et verò
resipuit, & ab hoc eodem *y-yn* reductus deinde ad Imperium fuit;
quod diu ac feliciter, tanto usus Magistro & adjutore, administra-
vit. Itaque liber hic *'tái' kia* dictus²⁰ ait: semper²¹ intentos²² habebat-
²³ mentis²⁴ suæ²⁵ oculos (Rex scilicet *tam*)²⁶ huic à²⁷ cœlo²⁸ datæ²⁹ naturæ
³⁰ rationali excolendæ.

§. 3.

Tertia demum authoritas ex longè vetustissimo libro Regis *yaō' tū' tiēn* dicto, petitur, qui liber cum duobus modo cito insertus est libro *xu-kim*. Porrò sic ait: ⁴ potuit ille (Rex scilicet *yaō*) ¹ expolire seu excolere magnum hoc & ² sublime ³ donum, vel ⁴ sublimem ⁵ virtutem, id est, naturam rationalem.

§. 4.

i. **O**Mnes per ² se-ipsi ³ expoliverunt naturam suam rationalem: Quasi diceret; tametsi omnibus hominibus à cœlo immisum ac inditum sit grande hoc & sublime naturæ rationalis donum ac lumen; plerique tamen mortalium inordinatis appetitibus suis ac vitiis illud obnubilarunt, & imminuerunt, nonnulli etiam propemodùm extinxerunt: at verò dicti Reges *yaō*, *chim-tam*, & *vén-vām* labore suo & constantiâ potuerunt illud usque eò expolire ac illustrare, ut non modò jacturam illius nunquam deinde fecerint; sed è contrario amplissimo ejusdem splendore ac luce per universum Sinicæ Gentis orbem longè latéque radiarint.

p. 2. §. 1.

i. **T**AM Regis ² pelvi, in quâ lavare corpus solebat insculptæ litteræ ⁴ aiebant: ⁵ toto ⁶ die, id est, assidue, te lava & ⁷ renova; imò ⁸ quotidie te ⁹ renova; ¹⁰ iterumque in ¹¹ dies te ¹² renova; Quasi dicat: Princeps qui alios gubernat, nullo non tempore in eo totus sit oportet, ut pravorum appetituum vitiorumque fordes, quas fortè contraxerat, sollicitè abluat & abstergat; sicque ad pristinam munditiem ac puritatem revertatur. Atque hæc est illa sui ipsius renovationis, quam *çem-çu* hoc loco præmittere voluit, ceu radicem ac fundamentum renovationis populi.

Cæterum observatu dignus sanè est antiquus illorum temporum mos, quo in vasis domesticis similique suppellectili (qualis hæc erat tam Regis pelvis) pulcherrima quæque virtutum documenta insculpi, aut appungi, & in intimâ quidem vasis ipsius facie, solebat; ut ea tum quoque cum vel corpus lavarent, vel cibum sumerent, semper ante oculos haberent. A priscis igitur derivatus est hodieque viget usus ille in Sinis; verumtamen cum hoc discrimine, ut quas olim interiùs, modò exterius plerumque vel appingant, vel insculpant litteras utpote mero hodie fuco, & exteriori quadam virtutis specie contenti.

§. 2.

SUpredictus Rex *vù-vām* in eodem illo suo libro ¹ cam ² caō ³ ait: ⁴ excita seu provoca, ut se se ⁵ renovet ⁶ populum. Quasi diceret; tametsi fortè populus malè haec tenus vixerit; si tamen in posterum rectè agere velit, Princeps ei norma sit, suoque exemplo subditos ad novam melioris vitæ normam studiosè provocet: hæc enim vera est renovandi populi methodus.

§. 3.

ODA² ait: familiæ³ Cheu⁴ tametsi⁵ antiquissimum fuerit Regulorum⁶ Regnum,⁷ ei tamen à cœlo collatum deinde⁸ Imperium⁹ merè¹⁰ novum erat; quatenus scilicet merè debebatur renovationi tum Regis, tum subditorum. Nam Regnum familiæ Cheu per multa sœcula (numerando scilicet ab Héu.çie Regulo, per mille & amplius annos) Regulorum ditio dumtaxat fuit, & quidem limitata; quoad postremus omnium vém-vám Regno finem, & Imperio initium dedit, per sui nimirum, suorumque renovationem.

§. 4.

ATque hæc¹ est² ratio, ait çem-çu, quare absolutæ³ virtutis Princeps⁴ nihil⁵ non⁶ agat in ordine ad⁷ suum⁸ apicem; id est, absolutæ virtutis Princeps qualicunque sui ac populi renovationi non acquiescit, sed ad apicem summi boni, (de quo egimus initio hujus libri) in quo tandem sistat, contendit.

f. 4. p. 1. §. 1.

DEclaratâ hactenus sui ipsius aliorumque renovatione, seu rectâ institutione; transit modò çem-çu ad declarandam tertiam partem doctrinæ Magnæ hujus Scientiæ, nimirum consistentiam in summo bono. Oda itaque¹ ait: Regulorum³ Regia⁴ distritum habens⁵ mille⁶ stadiorum (hoc est, centum circiter leucarum)⁷ sola est⁸ populus⁹ ubi¹⁰ sistat. Quasi dicat; tametsi populus per totius Regni fines latissimè dispersus habitet; eorum tamen animi & oculi semper Regiam ceu centrum suum respiciunt; utpote, in qua omnis opum ac fortunarum suarum cardo vertitur. Ita scilicet res omnes habent ubi tandem singula quiescant.

§. 2.

ODA² ait: miên.³ mân.⁴ crocea⁵ avis (à cantu suo sic dicta) ⁶sistit⁷ in montis⁸ arboribus⁹ confiti¹⁰ cacumine, ceu quieti suæ accommodo tutoque loco. Confucius usus hoc simili¹¹ ait: Crocea avis res equideim est exigua, & rationis expers; in¹² sistendo tamen ostendit se¹³ nosse¹⁴ ubi¹⁵ sistere¹⁶ sibi conveniat: & fieri¹⁷ ne¹⁸ potest¹⁹ ut²⁰ homo rerum sublunarium Princeps & caput cum sit, tamen²¹ non²² ut²³ avis sit? id est, ut ab ave superari quodammodo se patiatur? quippe qui mente adeò cæcutiat, ut ignoret summum bonum, ubi sistendum sibi sit; cum tamen nec avicula ramuscum suum, in quo sistat, ignoret.

§. 3.

Postquam superiùs §. 1. & 2. çem-çu ex Magistri sui doctrinâ ostendit, debere quemlibet scire apicem boni in quo sistat; docet hoc paragrapho quomodo practicè oporteat ad hunc boni apicem contendere, in eoque sistere, allatis veterum Principum exemplis, qui virtutis famâ celebriores fuere. Itaque Oda² ait: ô-
quām-

quàm³ profundæ⁴ reconditæque virtutis erat , Rex⁵ vén.⁶ vâm! ô⁷ quàm feliciter⁸ conjunxit perpetuum illum virtutis suæ⁹ splendorem cum omnibus suis actionibus ! nihil non diligentissimè¹⁰ observans , ut ad destinatum animo perfectionis apicem , in¹¹ quo¹² sisteret , perveniret . Cùm enim (exponit çem-çu) ad regendos feliciter subditos communis quædam erga omnes charitas præcipuam vim habeat ; vén-vam¹³ agens^{13/14} Regem¹⁵ sistebat & sese perficiebat¹⁶ in hac¹⁷ charitate . Rursùs cùm præcipua subditi virtus sit honor & observantia erga Regem , vén-vam¹⁸ agens^{19/20} subditum²¹ sistebat²² in²³ observantiâ ; hujus partes omnes fidei promptique animi constanter explens . Cum item prima & præcipua filiorum virtus ac laus consistat in obedientiâ , vén-vam²⁴ agens^{25/26} filium²⁷ sistebat²⁸ in²⁹ obedientiâ ; cujus partes omnes insigni quadam pietate , & exactissimis amantis filii obsequiis indefessus explebat . Cùm verò Patris vicissim præcipua virtus sit amor erga filios ex piis visceribus profluens ; vén-vam³⁰ agens³¹ patrem³² sistebat³⁴ in hoc filiorum³⁵ amore ; quem prodebat idem non indulgentiâ quadam vitiosâ , sed assiduâ ad omnem virtutem institutione ; quæ adeò ad nepotes , horumque deinde filios feliciter propagata sit . Denique cùm promiscuæ hominum inter se consuetudinis & societatis prima laus sit fides , vén-vam³⁶ cum³⁷ Regni sui³⁸ hominibus³⁹ agens⁴⁰ sistebat⁴¹ in⁴² fide ; quam in verbis suis factisque inviolatam servabat .

Cùm adeò celebris sit inter Sinas Regis vén-vam memoria , juvat hic obiter de eodem aliquid attingere . Huic ven-vam pater fuit vâm-kí , mater tâi-çín , quam memorant eâ fuisse verecundiâ , ut nihil inhonesti videre vel audire sustineret ; eâ modestiâ ut nihil arrogantiæ , nec in verbis quidem , notaretur . Pia matris pius filius vén-vam , cùm anno vigesimo imperantis cheù tyranni aio nomine xeù-sin , lethaliter ægrotaret , et terra quintum jam diem prodigiosis motibus concuteretur , tantam calamitatem cœlique iram suis unius peccatis adscribebat ; et tamen vir fuit tanctorum virtutum , et tam illustri apud exterias nationes famâ , ut quatuor supra quadraginta Regna eidem sese ultrò subjecerint . Ceterum nihil æquè in hoc Principe enituit ac singularis erga omnes animi pietas ; cuius unum è multis exemplum hic adduxisse sufficiat . Referunt Sinensium Annales , et liber , Lie-que-chí-chuen , quod cùm forte offendisset in campo ossa insepulta ignoti hominis , protinus ea humari jussérunt ; cumque esset è circumstantibus qui diceret , ignorari defuncti Dominum , adedque non esse illius habendam rationem : at enim , inquit Rex , qui tenet Imperium , Imperii Dominus est ; qui Regnum , Regni Dominus ; ego igitur et hominis hujus sum Dominus ; quorsum hoc ultimæ pietatis officium illi negem ? quæ dicens regali se ueste exuit , eaque involvi jubet ossa ac de more tumulari . Attoniti tantæ virtutis exemplo proceres , si , inquiunt , tanta est Princpis nostri erga arida ossa pietas , quanta erit erga reliquos homines ! Et

certè tanta fuit ejusdem Principis erga Senes, Vitudas, ac Pauperes charitas, ut eos veluti filios singulari curâ tueretur ac sustentaret. Hujus principiè exemplo restituta creditur pia illa primorum Imperatorum consuetudo & lex; quæ hodieque viget in toto Sinensi Imperio; ut in singulis urbibus, civitatibus ac oppidis centum circiter pauperes senes expensis publicis sustententur. Morti proximus piissimus hic Princeps tria filio vù-vâm reliquit monita duodecim verbis seu litteris ea complexus; nimirum, cùm' videris quid ex virtute factum, vide ³ne sis ⁴deses in ejus imitacione: Cùm' tempus & occasio adest rei agenda, illâ uti ⁷ne ⁸dubites: à tollendis & extirpandis vitiis ne unquam desistas; Tribus his monitis meis tota probe recteque vita ratio continetur. Quæ postrema patris sui monita vù-vâm filius venerabundus exceptit. Obiit vén-vâm anno ætatis 97. postquam novem annis partem Imperii administrasset non tamen cum titulo Imperatoris, ut qui de tribus duas duntaxat Imperii partes obtineret. A morte suâ Rex à Sinensibus inter divos numerari cœpit, hodieque numeratur, ut suo loco dicetur.

p. 2. §. 1.

REgis vén-vâm exemplo subjungit çem-çù alterius item Principis exemplum è libro carminum, ubi oda ait: ³aspice ⁴illius aquæ, ⁵kî dictæ Sinum: ⁷viridantia ejus ⁸arundineta ô quain ⁹amœnum ¹⁰luxuriant! sic ¹¹est ¹²ornatus virtutibus ¹³¹⁴Princeps noster (scilicet vù-cum Princeps Regni guéi, cui populus hoc carmine applau-debat) ¹⁵ceu ¹⁶cædens, ¹⁷ceu limans ¹⁸ossa, ¹⁹ceu ²⁰scalpens, ²¹ceu ²²poliens lapillos: O quam ²³sublimis & ²³arcanus! O quam ²⁴fortis ac ²⁴serius! quam ²⁵famosus! quam ²⁶spectabilis! ²⁷habemus ²⁸ornatum virtutibus ²⁹³⁰Principem; cuius in ³¹finem ³²usque ³²non ³³possimus ³⁴oblivisci. Hæc declarans çem-çù ait: quod in odâ dicitur, ³⁵ceu ³⁶cædens, ³⁷ceu ³⁸limans, ³⁹denotat ⁴⁰doctrinam ac sapientiam Principis vù-cum, ut qui non contentus veterum monumenta resque præclarè gestas ipse domi suæ privato studio recoluisse, ea etiam foris ac in publico cum aliis identidem conferre & communicare solitus erat, nec ante desistere aut acquiescere quam consummatus omnium imitator evasisset: haud absimilis artifici, qui è cornu vel ossibus figuram statuam ve quam mente concepit efformaturus primùm quidem rudiori opere incidit illa; tum deinde etiam ad limam vocat radit, scabit, ac lœvigat. Quare hanc Principis sui doctrinam studiumque extollens populus, illis usus est verbis, *ceu cædens, ceu limans ac lœvigans ossa*. Quæ autem sequuntur nimirum, ⁴¹ceu ⁴²scalpens, ⁴³ceu ⁴⁴poliens, significant sui ipsius actionumque suarum reactam ⁴⁵compositionem, à qua idem populus hunc suum Principem laudabat, ut qui semetipsum jugiter ad virtutis regulam efformans, severus suimet Censor & Judex, rejectis superfluis, & cupiditatibus edomitis consummatam perfectamque ab omni labe & nævo puri-

tatem vitae sectaretur: Gemmario similis, qui postquam pretiosum lapidem quem sub manu habet jam excidit, formavit & scalpsit, mundissime eumdem extergit expolitque. Et ideo oda ait; *ceu scalpens, ceu poliens.* Illæ vero acclamantis populi voces ô quām ⁴⁶ sublimis & ⁴⁷ arcanus! O ⁴⁸ quam fortis ⁴⁸ ac serius! significant Principem *vù cum* ea quæ suo illo studio è majorum monumentis & exemplis hauserat, assiduâ curâ, ⁴⁹ circumspectione, & ⁵⁰ cautelâ ita conservasse, ut semper attentus vigilaret, ne forte vel torpore deficeret, vel præfidentiâ exorbitaret. Reliquæ duæ illæ exclamations, quam ⁵¹ famosus! quām-⁵² spectabilis! significant ejusdem *vù cum* ⁵³ autoritatem & ⁵⁴ exemplum, quibus populum ad venerationem & imitationem sui excitaverat. Nam quia illa interior vigilantia, circumspectio, & observantia non ita latere poterant, quin exteriū sese proderent; hinc eam viro reverentiam autoritatemque apud omnes conciliarunt, ut nemo non eum revereretur ac suspiceret, nemo non observaret & imitaretur. Illis denique verbis, ⁵⁵ habemus ornatum ⁵⁶ virtutibus ⁵⁷ ⁵⁸ Principem, cuius in ⁵⁹ finem ⁶⁰ usque ⁶⁰ non ⁶¹ poterimus ⁶² oblivisci; ⁶³ denotatur ejusdem Principis ⁶⁴ consummata ⁶⁵ virtus, ⁶⁶ summeque ⁶⁷ perfecta, & talis ut à ⁶⁸ populo ⁶⁹ nunquam ⁷⁰ possit oblivioni-⁷¹ dari.

Fuit hic vù cum Regulus Regni guéi, quod hodie est Provincia hô-nân. Princeps pius admodum ac prudens, & Priscorum Regum tam egregius imitator, ut quam illi olim, hanc & ipse apud populum posterisque suos virtutum famam sit commeritus. Hic cum nonagenario jam major esset, publico editto suos hortatus est, ut hancquam desinerent obætatis sue quamvis grandæve, & canorum reverentiam accedere ad eum identidem ad quælibet negotia pertractanda. Quâ tam paternâ curâ populum adeò sibi devinxerat, ut quotquot censeret subditos, totidem haberet virtutum optimique regiminis sui precones. Obiit ferè centenarius anno decimo tertio imperantis pîm vâm ex tertiatâ familiâ cheu Imperatoris decimi tertii. Reliquit hæredem filium chuam cum dictum.

f. 5. p. 2.

POST recensita dictorum Principum exempla, nunc communis quodam velut corollario omnes complexus, ex eodem carminum libro, immortalem eos apud posteros memoriam inde consecutos esse ostendit. Oda ait; ³ ô ⁴ quām ⁵ priores ⁶ Reges (ut *vén vám* & *vù-vám*) non ⁷ sunt in ⁸ oblivione: nam ut *çem çù* ait, in ⁹ ¹⁰ Regibus posteris etiamnum ¹¹ resplendebat ¹² illorum (Priscorum Regum) ¹³ virtus ac probitas, ¹⁴ & ¹⁵ perseverabat etiamnum ¹⁶ illorum ¹⁷ amor erga stirpem suam, & cura in conservando penes eamdem Imperio. Sed & ¹⁸ ¹⁹ populi item posteri, quamvis multa post sœcula, etiamnum ²⁰ gaudebant ²¹ illorum ²² lætitia, seu beneficio & exemplo, conservatâ altissimâ pace; ²³ & ²⁴ fruebantur ²⁵ illorum Providentiâ &

²⁶ commodis, ob agrorum divisionem singulari cùm æquitate, & insigni Republicæ emolumento, Priscorum curâ perfectam: ²⁷ hac de ²⁸ causâ elapsis ²⁹ à morte ²⁹ ipsorum etiam ³⁰ sæculis omnibus ³¹ nulla eorumdem erit ³² oblivio.

Ex his duobus paragraphis intelligi vult, quo pacto & expolienti naturam suam rationalem, & ad hujus ideam renovanti deinde populum suum, sua mox constet boni consecutio, & in ipso bono consistentis quies.

p. 2. §. 1.

ExpliCatâ haætenuS hujus Scientiæ triplici illâ Doctrinâ, de sui aliorumque renovatione, & quiete in summo bono, transit modò çem çû ad declarandum quod Confucius libri hujus initio dixerat; nimirùm, res habere magis minusque principale. Allegans itaque ipsiusmet Magistri sui verba ait: *Confucius* dicebat; audire & decidere lites ego possum perinde ac aliis quilibet homo: verum quod foret necessarium, esset efficere ut populus, cæterique homines mutuo sese honore & amore prosequentes abstinerent à litibus: quod utique majoris faciendum. Quæ Magistri sui verba prosequens çem çû sic ait: homines, quamvis ¹¹ excordes ac subdolos Vir sanctus virtute suâ tam potenter cohibet, ut ¹⁴ non ¹⁵ possint, vel saltem non ausint pertexere cogitatas fraudes, atque ad exitum ¹⁶ perducere suas ¹⁷ illas ¹⁸ contentiones & jurgia (vel, ut alii explicant, homines subdoli non possunt finem facere suis contentionibus) adeòque citrâ omnem suppliciorum comminationem, sola illa quæ in Viro sancto elucet virtutis Majestas maximoperè valet ad ¹⁹ subjiciendas sibi ²⁰ populi ²¹ voluntates, & abrumpendas lites ac simultates. Atque hæc voluntatum in populo unio sublati simulatibus, est illa, quæ hic tantoperè commendatur, populî renovatio: Id autem quo avertuntur ac tolluntur ejusmodi lites ac simultates, est suæ ipsius naturæ rationalis expolitio; quam quisquis adeptus fuerit, in avertendis aut componendis aliorum litibus non laborabit. Itaque expolitio propriæ naturæ rationalis est prius quid ac magis principale; Ideò subdit çem-çû, hoc ²³ illud esse quod ²⁴ dicitur scire ²⁵ principale.

Tam longè ab hac aureâ Magistri sui doctrinâ hodie absunt Sinenses, ut meritò in clamare possim Tullianum illud, o tempora! o mores! infinitus enim litium & litigantium in Chinâ hodie est numerus; tantumque jam invaluit horum temporum peritus mos, ut plurimos ubique locorum invenias, qui scribendarum aut fingendarum litium mercatu vivant. Unde mille passim fallendi fingendi ve artes quibus Tribunalia omnia plena sunt. Porro ut videat Lector quanta olim in Sinensibus Tribunalibus cautela, quantus-ve in audiendis litibus rigor fuerit, en quinque Regulas Judicibus constitutas ad dignoscendum ex ipsâ exteriori specie, an lis quam adtor

actor intendebat, syncera & vera; an malitiosa & subreptitia esset. Prima igitur observari jubebat verborum compositionem ac loquendi modum in actore movente litem, & dicebatur, cù-tím, id est, verborum observationio. Secunda oris totiusque vultus compositionem, & dicebutur, se-tím, id est, vultus observatio. Tertia modum respirandi dum litem actor proponeret, & dicebatur kí-tím, id est, respirationis observatio. Quarta expeditas actoris aures; an scilicet actor à Judice interrogatus perplexè perturbatéque, vel aliena, vel ambigua responderet, & dicebatur, úlh-tím, id est, aurium observatio. Quinta denique incertos oculorum conjectus nictusque, si quid in his scilicet subdoli minusve sinceri appareret, & dicebatur mó-tím, id est, oculorum observatio. Ex tot nimirūm indiciis prīsa illa Sinarum Areopagus, quamvis occultos, animalium sensus solerter explorabat; sed hæc hodie aut ignorantur, aut negliguntur.

§. 2.

i. **H**O.C² dicitur³ scire magis⁴ principale. Videtur hæc repetitio (ut Interpretes notant) otiosa ac per errorem irrepsisse, utpote jam proximè allata.

§. 3.

i. **H**O.C² dicitur³ Scientiæ⁴ apex. Paragraphus hic mutilus est; nam ut Colaus Interpres arguit, Epiphonematis, aut conclusionis est instar, & præmissam aliquam, quæ jam desideratur, supponit.

Ubi nota, quod non defunt his libris sua mēda; verum quia jam olim, & ab ipsā propè origine in prima operis exempla, vel Scriptorum vitio, vel Typographorum irrepserunt; vel etiam quia verisimile est, ex communi illo Librorum incendio non sic potuisse eripi, ut non ambusti quidpiam ad posteritatem pervenerit hæc tamen mēda Sinæ neutiquam tollunt; sed constanter omnia imprimunt iis verbis, & eo ordine quem in vetustis illis codicibus & primis exemplis invenerunt; sic tamen, ut Letori indicent ipsum mendum. Hoc autem faciunt tum ob antiquitatis reverentiam, tum etiam ne ansam prebeant litteratis ea pro libitu suo im-mutandi.

f. 6. p. 2.

HO.C paragrapho explanat cem cu sēnsūm ac mentem Magistri sui in eo quod suprà f. 1. p. 2. §. 3. & mox iterum f. 2. p. 1. §. 1. dixerat de veritate & synceritate intentionis ac voluntatis. Quod *Confucius* (inquit) suprà² dixerat, scilicet³ verificare seu depurare ab omni fuco & fallaciâ⁴ suam⁵ voluntatem, esse⁶ non⁷ semetipsum⁸ decipere; id est syncerè averlari quæ mala sunt & vitiosa,⁹ sicut¹⁰ aversatur quis¹¹ foetida; & syncerè affici & gaudere iis quæ bona sunt & honesta,¹² sicut¹³ gaudet quis & delectatur¹⁴ speciosis pulchrisque¹⁵ visu.¹⁶ Hujusmodi¹⁷ dicitur¹⁸ sibi¹⁹ satisfaciens, seu se ipso contentus:

ut pote qui perspectum jam habens quid bonum, quid malum sit, hoc quidem aversetur ex animo, illud ex animo prosequatur. ²¹Ideò ²² perfectus ²³vir tam ²⁴seriò ²⁵attendit & invigilat ²⁶suo ²⁷interiori, seu cogitationibus animique motibus omnibus ne quid horum ipsum lateat, aut fictio aliqua incauto subrepatur.

f. 7. p. 1. §. 1.

Prosequitur hic *çem-çu* superioris paragraphi doctrinam, & probat à contrario, adducens exemplum simulatoris & improbi. Ait itaque ; ¹²improbus cum ³solus ac sine arbitris ⁴degit, ⁵facit ⁶improba; nec ⁸est malum aliquod ad quod ¹⁰non ¹¹pertenget. Ubi vero ¹²conspexerit ¹³probum aliquem ¹⁴virum; ¹⁵tum ¹⁶deinde ¹⁷fictè sese ¹⁸componens ¹⁹velat & occulit ²⁰suam ^{21|22}improbitatem, ²³& ²⁴simulat ²⁵se ²⁶probum. Verum ²⁷homines probi ²⁸perspiciunt & cognoscunt ²⁹ipsum intimè & in cute, ut aiunt; ac ³⁰si oculis ³¹viderent ipsa ³²ejus intima ^{33|34}viscera eodem ³⁵planè ³⁶modo. ³⁶Itaque ³⁷quid ³⁸proficit suâ illâ simulatione? ³⁹Hoc nimirum est quod vulgo ⁴⁰dicitur, quod quis revera ⁴¹est ⁴²in ⁴³interiori, hoc ⁴⁴apparet ⁴⁵in ⁴⁶exteriori. ⁴⁷Ideò ⁴⁸perfectus ⁴⁹vir tam ¹⁰seriò ¹¹attendit ¹²suo ¹³interiori; ut scilicet verâ sincerâque mente & intentione in omnibus procedat.

§. 2.

Ad uberiùs declaranda quæ dicta sunt, unus discipulorum *Confucii* hîc adducit axioma, quod à Magistro suo identidem audiverat. *çem-çu* itaque assidue ³dicere solitus erat: ⁴decem, seu multi ⁵oculi ⁶quod ⁷vident, & ⁸decem ⁹manus ¹⁰quod digito-¹¹monstrant, ab ¹²eo quam ¹³timendum! vel (ut alii explicant) veluti si esses decem oculis observatus, & decem manibus monstratus, sic cautè vivas. Quasi diceret; circa interiorem animi plerique hominum passim torpent & socordes sunt; nam quia ea, quæ animus in interiori pertractat, recondita adeò esse existimant, ut nullo sui indicio innotescere exteriùs posse sibi vanè persuadeant; hinc fit, ut neglectâ illâ interiori curâ, & laxatis appetitum habenis in nullum non scelus præcipites ruant; ignari scilicet, suam ipsorum conscientiam mille testium esse instar; & res item omnes suo se vestigio prodere; nec esse quidpiam tam occultum quin aliquando se prodat ac reveletur. Certè uti qui defert aromata, quamvis ea studiosè occulat, fragrantia tamen ipsâ proditur; & eum qui purulento carcinomate laborat, sua vel invitum prodit graveolentia; ita nec virtus diu latere potest, nec vitium; quamvis maximè latere velis; nec ullæ fingendi simulandi-ve artes tibi proderunt.

p. 2.

Exposita jam virtutis necessitate, eandem à decoro & utili commendat hîc *çem-çu* dicens ¹divitiæ ²ornant ³domum: ⁴virtus ⁵ornat ⁶personam. Quasi dicat; sicut is, cui opum divitiarumque

domi est affatim, plerumque in ipsa tecta & parietes eas redundare facit; & quod auri & argenti intus abunde habet, in exteriore totius domus supellectili & apparatu ostendit: sic virtus, in cuius animo hospitatur, illicò in totam personam seu, exteriorem etiam totius corporis habitum redundat; & quod revera est intus, apparere facit exterius. Hinc enim est, quod homo virtute praeditus, quia interius nihil habet de quo ipsum animus remordeat, dilatari corde se sentiat, & altâ quadam pace, tranquillitate, ac gustu ita demulceri interius, ut eadem etiam in corpus redundant, illudque velut dilatent ac impleant; quæ est mens verborum illorum: ⁷ corde ⁸ lato
⁹ & amplo, etiam ¹⁰ corpus dilatatur ac proficit. Verumtamen quia virtus ista, quæ sic corpus ornat & afficit à sinceritate ac veritate voluntatis nostræ proficiuntur ac dependet; ¹¹ propterea virtutis studiosus omni ¹² studio perficit ¹³ suam intentionem seu voluntatem.

Et hactenus quidem de recto intellectu & voluntatis usu, penes quæ supremum est interioris hominis dominium.

f. 8. p. 1. §. 1.

NUNC autem docet ^{çem-çu} rectam exterioris hominis compositionem consistere in rectâ interioris hominis, seu cordis compositione; & huic quidem illam famulari debere uti Dominæ; & ab hac, si quando exorbitet aut repugnet, frœno rationis cohiberi ac domari. Hanc itaque animi rectitudinem, & hoc cordis dominium à Magistro suo tantoperè commendatum declaraturus ^{çem-çu} ait: ¹ quod suprà ² dicebatur, recte ³ componere suum ⁴ corpus, sive, rectam sui ipsius compositionem ⁵ consistere in ⁶ rectificando ⁷ suum ⁸ animum, sic intellige: siquidem animus est totius corporis Rector ac Dominus; exerrante illo à suâ rectitudine, profectò non poterit hoc esse compositum; consistit autem illius rectitudo in eo quod quacunque suarum affectionum ac motuum insurgente & solicitante, ipse vel omnino nihil, vel saltem non plus debito, acci-¹¹trâ rationis præscriptum moveri se sinat; sed semper sibi similis, rectusque in medio persistat. Nam si ⁹ animus noster ¹⁰ habeat ob-¹¹ quod v. g. ¹² irascatur immoderatè; id est, irascatur cùm non oportet, aut plusquam oportet; ¹⁴ certè ¹⁵ nondum ¹⁶ obtinuit ¹⁷ suam ¹⁸ rectitudinem. Sic si ¹⁹ habeat ²⁰ quod item inordinatè (uti de ira dictum est) ac immodicè ²¹ timeat, ²² profectò ²⁴ nondum ²⁵ obtinuit ²⁶ suam ²⁷ rectitudinem. Si ²⁸ habeat ²⁹ quo inordinatè immoderatèque ³⁰ gaudet, ³¹ profectò ³³ nondum ³⁴ obtinuit ³⁵ suam ³⁶ rectitudinem. Si denique ³⁷ habeat ob ³⁸ quod inordinatè ³⁹ tristetur, ⁴⁰ profectò ⁴¹ necdum ⁴³ obtinuit ⁴⁴ suam ⁴⁵ rectitudinem.

§. 2.

Prosequitur *çem-çu* præcedentis paragraphi argumentum h̄ic à consequentibus docens, ubi animus passionum vi de statione suâ dominioque semel dejectus ac velut extrà se abductus sibi non constiterit, consequenter corpus, totumque exteriorem hominem mortui instar esse, & nequaquam officio suo rectè fungi posse. Ait enim: si cuius animus pravarum affectionum impetu abreptus non constet sibi; tametsi apertis oculis⁴ aspiciat, est⁵ tamen velut⁶ non⁷ videns; tametsi patentibus auribus⁸ audiat, est⁹ tamen velut¹⁰ non¹¹ audiens & intelligens, tametsi patulo ore cibum¹² captet, ¹³tamen¹⁴ non¹⁵ percipit, nec dignoscit¹⁶ ejus¹⁷ saporem; adeoque est veluti non comedens. Nam quia & oculos videre, & aures audire, & os manducare, &c. omnes sunt exterioris hominis seu corporis functiones; id verò quo organa illa functiones ejusmodi rectè vel male præstant, est animus; utique hoc non constante sibi, etiam illa officio suo rectè fungi non poterunt.

§. 3.

Conclusio hæc est, quam præcedentibus duobus paragraphis, ceu duabus præmisitis, consequentæ loco subjungit *çem-çu*, dicens: 'hoc igitur est quod suprà² dicebatur³ componere⁴ corpus, seu exteriorem totius personæ habitum, 'consistere in⁵ rectitudine⁶ sui⁸ animi.

p. 2. §. I.

Explicata interioris hominis, seu animi rectitudine, ad rectam corporis, sive propriæ personæ, compositionem tam necessaria: transit modo *çem-çu* ad declarandam hanc ipsam personæ propriæ compositionem, ejusque necessitatem; utpote à qua omnis domesticæ familiæ recta institutio dependeat. Ait itaque: 'quod suprà² dicebatur, recte³ instituendæ⁴ propriæ⁵ familiæ rationem⁶ consistere in recte⁷ componendo⁸ propriam⁹ personam, sic accipe: Radix & fundatum totius meæ, v. g. domesticæ familiæ, est mea unius propria persona: hæc autem quia pro diversâ singulorum, quibuscum agit, qualitate & exigentiâ, diversimodè jam erga singulos affici sollet; amore erga alios; erga alios odio; hos parvi, illos magni faciendo, &c. difficile utique est, medium in his ita tenere, ut neque suprà, neque infrà exigentiam quidquam fiat; plerumque enim ni-miâ affectuum indulgentiâ abrepti mortales, vel plus, vel minus, quam par est, amant vel oderunt, verentur vel contemnunt, venerantur vel aspernantur, &c; adeoque neglecto hujusmodi affectiōnum moderamine, æquitate, rectitudine, ac mensurâ; ipsorum quidem animus vel incurvatus rectitudinem suam, corpus verò personaque propria rectam sui compositionem deperdit. Sic enim v. g.¹⁰ homines¹¹ in¹² illis¹³ quos propinquitatis¹⁴ amore¹⁵ diligunt, ¹⁶mox à recto

à recto¹⁷ deflectunt dum plus, vel minus, quam par est, diligunt; Parentes enim ac propinqui diligendi quidem sunt; Si tamen Patrem delinquere in aliquo contigerit, monendus à filio de delicto est: Sed & si filius peccaverit, corripiendus à Patre est & docendus: quod si horum alteruter non quò recta ratio, sed quò sanguis & affectus trahunt, inclinet, illius utique amor non rectus, sed curvus quodammodo est, quia à rectæ rationis regulâ desciscens. Sic etiam homines¹⁸ in¹⁹ illis,²⁰ quos²¹ vilipendunt aut²² oderunt,²³ item à recto²⁴ deflectunt. Nam tametsi viles, v. g. & nauci homines vilipendere, eisque etiam indignari & succensere quandoque conveniat; si tamen etiam habeant quod estimationem laudemque aliquam mereatur, abjiciendi prorsus non sunt; si bonæ institutionis adhuc capaces sunt, penitus reprobare eos non convenit. Quare si quis affectioni suæ indulgens, eos usque & usque ita aspernetur & oderit, ut nullum benignitati, ac mansuetudini locum relinquit ejus contemptus & odium, non recta sed curva item, & à recta ratione aliena sunt.²⁵ In²⁶ illis quoque²⁷ quos homines²⁸ timent &²⁹ venerantur, passim³⁰ item à recto³¹ declinant; tametsi enim vereri ac revereri v. g. Majores, Superioresque oporteat; intrà tamen rectæ rationis mensuram præstare id convenit; quam qui excesserit, ejus metus ac reverentia jam item non recta, sed curva erunt & vitiosa. Similiter homines³² in³³ illis,³⁴ quos^{35|36} miserantur, plerumque³⁷ item à recto³⁸ deflectunt; tametsi enim condolere dolentibus, afflictosque miserari omnino æquum sit & conveniens, si quis tamen ultrà, quam recta ratio admittat, id præstet, ejus commiseratio jam non recta sed curva item est ac vitiosa. Homines denique³⁹ in⁴⁰ illis etiam,⁴¹ quos⁴² humiliùs⁴³ tractant,⁴⁴ item à recto⁴⁵ declinant, nam tametsi vulgares infimæque sortis homines humiliùs quandoque minùsque officiosè tractari citrà vitium possint, id tamen juxtà rectæ rationis regulam & mensuram fieri par est, quam qui negligit, & ejusmodi plebeios homines èò usque despiciatur, ut ne quidem in aspectum admittat, ejus gravitas non recta utique, sed curva item est & vitiosa:⁴⁶ propterea qui⁴⁷ ament alios⁴⁸ simulque⁴⁹ noverint nec dissimulent⁵⁰ eorumdem⁵¹ vitia, vel contrà⁵² aversentur⁵³ simulque⁵⁴ noverint & obseruent⁵⁵ eorumdem⁵⁶ bona,⁵⁷ in⁵⁸ orbe⁵⁹ rari sunt.

§. 2.

HINC² proverbium³ datur, quod⁴ ait: ' homines amore cæci⁶ non agnoscent nec vident⁸ suorum⁹ filiorum¹⁰ vitia; & fascinante eos avaritiâ¹¹ non¹² norunt¹³ sui proprii¹⁴ agri¹⁵ fertilitatem.

Concludit superiora *çem-çu*: hoc¹ illud est, inquiens, quod suprà dicebatur suâ ipsius personâ non rectè compositâ, non posse item rectè ordinari² suam³ familiam domesticam: quia nimirum quandiu meæ ipsius, qui familiæ sum caput, affectiones à rectâ rationis regulâ deflectunt, necesse est & res omnes actiones que meas perturbatè item procedere; adeoque, si velim, ut domestici mei seu parvi seu magni omnes rationem ducem ita sequantur, ut in nullo ab eadem discedant; meo utique ipsius exemplo primùm ad id opus est, ad quod tota deinde domus sese rectè componat.

§. 2.

A Rectâ compositione propriæ personæ, gradum nunc facit *çem-çu* ad bonam propriæ familiæ institutionem; dum⁴ quod suprà *Confucius*⁵ dixerat, ad bene⁶ administrandum⁷ Regnum, necessariam⁸ priùs esse bonam⁹ institutionem¹⁰ suæ¹¹ domûs aulæ¹² ve domesticæ; ita ostendit: Propria domus, seu aula, est Regni totius velut radix ac basis, ut quis igitur¹³ propriam¹⁴ familiam¹⁵ non¹⁶ valens exemplo suo benè¹⁷ instituere (utpote malè ipse à virtute instructus indomitisque suis affectionibus depravatus) &¹⁸ tamen¹⁹ possit rectè²⁰ instituere ac docere reliquos Regni²¹ homines,²² nequam fieri potest.²³ Propterea bonus²⁴ Princeps in propriam personam virtutibus excolendam incumbat totus, si quidem velit juxta eandem, totam item aulam suam domesticam probè instituere; suo scilicet unius exemplo efficiens, ut pater, filii, fratres & conjuges suo singulari munere, ut par est, fungantur: Sic enim illud tandem consequetur, ut ipse, etiam²⁵ non²⁶ exiens²⁷ domo suâ, virtutis²⁸ tamen prototypon fiat & exemplar totius Regni populo; exemplo scilicet suo domestico propagans &²⁹ perficiens bonam³⁰ institutionem³¹ in toto³² Regno. Horum porrò ratio illa est, quòd tametsi diversæ inter se res sint aula domesticæ & Regnum; communis tamen utrique simillimaque sit œconomiæ ac regiminis ratio. Sic enim v. g. observantem & obsequentem esse Patrifamilias, obedientia dicitur; atque ut domui suus est Paterfamilias, sic Regno suus est Princeps: eadem itaque illa³³ obedientia³⁴ est³⁵ qua³⁶ serviendum etiam³⁷ Regi à subditis. Sic item amare & colere se invicem fratres natu majores, fraterna dicitur observantia: Porrò quod domi privatæ fratres natu majores sunt, hoc in Regno sunt seniores, Ministrique Regii. Eadem itaque illa fraterna³⁸ observantia³⁹ est⁴⁰ qua⁴¹ colendi Regni⁴² Majores. Sic denique fovere domi suæ benignèque habere pusilos ac imbecilles, dicitur pietas sive benignitas; atqui in Regno populus plebsque infima idem planè est, quod domi illa pusillorum imbecillumque turba, eadem itaque illa⁴³ benignitas⁴⁴ est⁴⁵ qua⁴⁶ tractandus Regni⁴⁷ populus. Atque hæc tria, obedientia sci-

licet erga parentes, *observantia* erga fratres natu maiores, & *benignitas* erga pusillos, sunt illa recta sui ipsius compositio in perfecto Principe; qua primùm quidem domesticam suam familiam optimè instituit, ac deinde ad ejusdem exemplum totum item Regnum suum componit, perfectà scilicet subditorum erga Regem obedientiâ, inferiorum erga Majores subjectione & observantiâ, ipsius demum Regis Regiorumque Ministrorum erga populum infimamque plebem benignitate & clementiâ.

§. 3.

UT suprà memoratos illos filialis obedientiæ, fraternæ observantiae, benignitatisque paternæ, clementiæque affectus, hominibus innatos ac proprios, & non operoso aliquo studio comparatos esse ostendat *çem-çù*, comparatione utitur ex libro *xu-kim* desumpta, dicens: ^{cam}² ^{cáo}³ ait: Rex bonus populum suum amat & complectitur, ⁴ ceu Mater amantissimè stringit ⁵ nudum recensque natum ⁶ filiolum suum. Quæ verba assumens *çem-çù* ita prosequitur; recens natus infans, ut & loquelæ impos, ita animi sui sensa & desideria voce aut sermone ipse exponere non valet. Porrò Mater ut est filii amantissima, sic ⁸¹ animitùs & ex intimis præcordiis ¹⁰ inquirit, mentemque suam omnem intendit in percipienda filioli desideria: quæ "tametsi" ¹¹ non usquequaque ¹² assequatur, tamen ¹⁴ non longe ¹⁵ aberrat: Norunt enim Matres magistrâ naturâ absque alio studio affectus percipere filiorum. Unde ¹⁶ non ¹⁷ fuit unquam ulla mulier quæ aliunde priùs ¹⁸ addisceret rationem ¹⁹ educandi enutriendique ²⁰ liberos ²¹ ac ²² deinde ipsa ²³ nuberet. Quâ comparatione, ut dixi, *çem çù* innuit, etiam supradictas illas tres virtutes bono Principi debere esse spontaneas & quasi nativas, minimè autem violentas aut simulatas. At nosse unde ordiri illas, & quoisque extendere oporteat, est quod suprà dictum fuit, non exire domo suâ, & tamen rectam in virtute institutionem toto latè Regno ostendere.

p. 2. §. 1.

HO C paragrapho jam declarat *çem çù* quod paulo supra dixe. **R**at, nimirum, perfectum Principem tametsi Palatio suo non exeat, tamen optimè instituere totum Regnum. Sic itaque ait¹ unica ² domus sive Aula Regis domestica si ³pia sit amoremque mutuum inter domesticos foveat, illicò exemplo famâque illius ⁴toto ⁵Regno ⁶consurget & florebit ⁷ pietas benevolentiaque mutua. ⁸Unâ Regis ⁹familiâ civilitatem ¹⁰ colente, ¹¹totum brevi ¹²Regnum ¹³ergetur ad eamdem ¹⁴civilitatem: contrà si ¹⁵unica Regis ¹⁶persona, nec pia, nec civilis, sed ¹⁷cupida sit turpis ¹⁸lucri, ¹⁹totum brevi ²⁰regnum ejusdem exemplo depravatum, ²¹²² perturbabitur: ²³horum quippe ²⁴mutua- ²⁵ratio ac nexus est ²⁶hujusmodi, juxta vulgare illud, qualis Rex talis grex. Et ²⁷hoc est quod olim ²⁸dicebatur, ²⁹unum aliquod ³⁰ver-

bum temerarium³³ perdit magna³² negotia , uti &³³ una probi Regis³⁴ persona firmat³⁵ stabilitque³⁶ Regnum universum.

§. 2.

PRÆSENS hic paragraphus ab exemplo jam ostendit , quām reue-
rà arctus & individuus sit inter Regis exemplum & populi imi-
tationem nexus ; & quoniam contraria juxtà se posita magis eluces-
cunt , duobus optimis Regibus duos pessimos opponit. Ait itaque ,
¹ Yaō & ² Xún³ rexerunt ⁴ imperium⁶ pietate & clementiâ⁷ & ⁸ popu-
lus secutus⁹ est ¹⁰ illos. Contrà , duo illi pessimi Reges ¹¹ Kie & ¹² Chén¹³
rexerunt ¹⁴ Imperium¹⁶ crudelitate ac tyrannide , ¹⁷ & ¹⁸ populus item
secutus¹⁹ est ²⁰ ipsos , imitando illorum improbitatem & scelera.
Quod si quandoque ²¹ ea , ²² quæ publicis Edictis ejusmodi Reges²³
mandaverant , ²⁴ contraria ²⁴ erant ²⁵ iis ²⁶ quæ ipsi amabant ²⁷ agere ;
²⁸ tum ²⁹ populus³⁰ non ³¹ obsequebatur , quia scilicet videbant , ipsos
alia foris præcipere , & alia domi suæ agere.³² Hac de ³³ causâ ³⁴ pro-
bus³⁵ Rex priùs habet ³⁶ virtutem³⁷ in ³⁸ semetipso , ac ³⁹ tum ⁴⁰ deinde
eamdem rectè ⁴¹ exigit ⁴² ab ³⁴ aliis , & priùs irreprehensus ac sine-
⁴⁴ vitio ⁴⁵ in ⁴⁶ semetipso , ⁴⁷ tum ⁴⁸ deinde rectè illud ⁴⁹ reprehendit ⁵⁰ in
⁵¹ aliis : quod verè est , ex se metiri alios , & virtutem , quâ prior ipse
plenus sis , in alios diffundere : Ubi enim virtus tuo ipius exemplo
ac famâ ad alios semel dimanaverit , tum enimverò his excitatus
populus imitari te volet & sequi ; tu verò tum demùm docere illum-
optimisque legibus instituere efficaciter poteris ; secùs operam per-
des. Nam ut ⁵² qui virtutis inops , vitiisque obnoxius⁵³ delitescit ⁵⁴ in
suâ⁵⁵ ipsius⁵⁶ personâ , ⁵⁶ nec boni aliquid ipse habet quod propaget ⁵⁷ ex-
teriùs , ⁵⁸ tamen⁵⁹ possit ⁶⁰ docere riteque instituere ⁶¹ alios , omnino ⁶² non
potest ⁶³ esse ; nam sibi qui nequam , cui bonus esse potest ?

*Injurius Lectori essem , nisi hoc loco , quo prima horum quatuor Impera-
torum facta est mentio , pauca saltem ex plurimis quæ de ipsis per omnes
passim Sinarum Libros sparsa occurrunt referrem. Primas demus ei , qui
hic primus occurrit , Yaō Sinensium Imperatorum maximè celebris , unà
et Legislator : Hic Patre Tí-co Imperatore , et Matre Kím tu ,
dicta ejusdem Reginâ decimo quarto à conceptu mense natus. Imperii
gubernacula suscepit anno ante Christum 2357. quod quidem universim per
annos 100. feliciter tenuit ; et per postrem quinquaginta adèò pacificè
rexit , ut subditi , an regeret , necne , nescirent. Hinc tantam apud omnes ,
non tantum subditos , sed et posteros , virtutum suarum famam reliquit ,
ut quæ de ipso Sinensium Annales perhibent , non sine auxili aut hyperbole
dicta videantur ; pietate enim cœlo , prudentiâ sapientiâque spiritibus ,
oris cultuisque majestate soli penè parem fecére. Certum est fuisse Principem
omnibus nature dotibus instructissimum ; divitem sine elatione ; nobilem sine
insolentiâ ; honestum syncerumque sine fictione. Vulgare humileque tectum
erat ei Palatum ; vestitus simplex , nec acupictus ; cibus frugalis sine condi-
mento*

mento; vasa fictilia rejectis curiosis & peregrinis; stramen cubile erat; Rhedam non elaboratam, minimeque curiosam aut pictam Equi albi trahabant. Musica Tá cham dicta gravis erat, pia & modesta; nam turpes cantilenas oderat. Totus in eo, ut Cælo serviret, & egentioribus subveniret: Hinc illæ ipsius voces: Fames populi mei, mea est; peccatum populi mei, meum item est. Quo adeò subditorum voluntates sibi devinxerat, ut ei non jam metu pœnae, aut spe præmii, sed gratuitis omnino animis velut Patri ac Matri parerent. Hinc illi defuncto justè per trienium per soluta ab omni populo veluti Patri ac Matri, ut in lib. Xukim 7. fol. 16. refertur; tantoque ejus desiderio tenebantur omnes, quanto nubis roscidæ in siccitate. Doctrinam Tá-hio, & Chum-yûm primus dicitur exemplo suo instituisse, factus ipse omnium posteriorum sequentiumque Imperatorum prototypon & exemplar. Aulam habuit in urbe Pîm-yâm-fù totius Provinciæ Xan-si celeberrimam. Anno regiminis sui secundo supra septuagesimum elegit in præcipuum Imperii per octo & viginti annos collegam, ac deinde successorem Xún, motus scilicet famâ obedientiae ejus erga parentes, & ut arctiori vinculo eum sibi adstringeret duas è filiabus suis in matrimonium ei dedit. Cumque audiisset, filium suum Tan chu malè habere, eò quodd excludi se videret à successione in Imperium, respondit: Malo uni malè esse, ut bene sit toti populo; quam populo malè esse & uni filio bene. Tandem plenus dierum obiit anno ætatis sua supra centesimum decimo octavo; sepultusque est in Provinciâ Xan-tum.

Xún, alio nomine Yû, suo successori per omnia similis eadem felicitate rexit Imperium Sinense; & quia omnibus aurem facile dabat, omnium animis mirâ facilitate imperabat. Sapientum consortio adeò delectabatur, ut eos conquiri undique, & magnis quandoque expensis voluerit. Muscam non minus quam antecessor suus, coluit. Nec Regiæ Majestati indecens judicavit pulsare, quinque, octo, & viginti quinque fidium instrumenta, Kìn appellata, quin imò & canebat ipse identidem versum, usque hodie decantatum, de venti australis in ditando populo suo, terrisque fœcundandis benignitate. Ex quo videas licet quam alta illo Imperante pax extiterit, quantaque felicitate Sinense tunc Imperium abundaverit, quantisque incrementis in dies profecerit. Certè Annalium testimonio constat quam plurima Barbarorum Regna & Populos tam fortunati Principis famâ commotos illi sese ultrò subjecisse. Quam ejus felicitatem aquila per totum Imperium volitans, & novæ item stelle sub eodem visa designarunt; que tam felicia omina Populus gloriabatur, à Xám-tí, hoc est, Supremo cœli Imperatore descendere, Regem hunc suum tot favoribus prosequente. De centum & decem quibus vixit annis, unum supra sexaginta felicissimè regnavit; rejectoque filio Xam-kiun, virtutem sanguini anteposuit, dum magnum illum Yû in successorem elegit.

Ceterum quantum desiderii ac laudis Yaô & Xún Legislatores, tan-

tum execrationis & vituperii apud omnem retrò posteritatem commeriti fuére duo illi alii Kie & Chéu , gemina crudelitatis & libidinis monstra.

Kie , qui & Lì-quèi alio nomine dicebatur , Patre Tí-fa genitus , anno ante Christum 1818 regnare cœpit , decimus-septimus & postremus Imperator primæ familiæ Imperatoriæ Hiá dictæ , quæ jam inde à Cùmkia decimo quarto Imperatore ejusdem familia ruinam minari cœperat . Iis erat corporis viribus , ut ferrum manu diffriingeret . Mortuo Patre , anno imperii sui decimo nono tyrannide & crudelitate divexare populum cœpit & decimo quarto post anno , qui fuit imperii ipsius trigesimus tertius ; pellicem insuper duxit Muí-hi dictam , cuius nutui in omnibus infami sane servitute parebat . Monitus à suis , non solum non resipuit , sed & bene monentes spernens per summam ingratitudinem & crudelitatem neci dabat , dicere solitus , se habere imperium , ut Cœlum solem , ac proinde tūm deum se desturum , cum Sol desineret . Turrim ex Jaspide extruxit expensis populi . Lacus integros vino implevit quo tria hominum millia dato signo sese ingurgitare jubebantur . His atque aliis sexcentis ejusmodi crudelitatum , luxūs , libidinumque turpitudinibus diu insanientem , cœlum non uno prodigo monuit resipiscentiæ : anno enim ejus imperii quinquagesimo stellæ palam visæ è cœlo decidere , terra insolitis motibus horrendum concuti , exsiccari flumina , & montis Tái-xan pars magna terræ motu concidere . Cùmque tot prodigiis minis-ve necdum saperet , eodem anno à Chîm-tam (qui inter Regulos piis Prisorum legibus & avitis institutis impensis insistebat) Regno ejectus , fugit in locum Nân-chaò dictum , ubi triennio post exul obiit anno imperii 52. & cum ipso simul expiravit familia Hiá , quæ annos 458. duraverat .

Chéu , alio nomine Xeù-sin , Patre Tí-ye , ex Matre tum creatâ Reginâ tertio-genitus (nam natu majores duo ex eadem quidem matre , sed adhuc pellice seu concubinâ nati jure Regni à successione excludebantur) Anno ante Christum 1154. imperare cœpit ; fuitque vigesimus octavus & postremus secundæ familiæ Imperatoris Xam , vel Yn dictæ . Omnibus naturæ & ingenii dotibus ac talentis præ ceteris omnibus instructus . Eo pollebat corporis robore ut feras manibus discerperet : at luxu , libidinibus , & ebrietatibus talenta tam præclara prorsus extinxit . Non sacrificabat Xàm-tí , seu supremo cœlorum Imperatori neque aliis , nec spiritibus ; nam blasphemè passim jaçtabat , se habere Tien-hiá seu orbem totum infrà pedes . Octavo Imperii anno naëtus pellicem Tan-kì , omnia pro hujus libidine administrabat . Turres & Palatia sumptuosa populi impensis extruebat peregrinis quibusvis ac sylvestribus feris alendis . Vini lacum aperuit , in quem viri mixtim ac mulieres deposito cum vestibus pudore sese immergerent . Crudele supplicii genus , Paô-lo dictum , eadēm pellice inventrice & auctrice , instituit : Erat autem illud columna ænea , latitudinis octo , longitudinis viginti cubitorum , interius cava tota , &

tribus distincta orificiis, uno scilicet infra, altero in medio, alia denique in parte ejus superiore; quibus velut ternis receptaculis immisus ignis multiplicata urendi vi molem illam tantò citius vehementiusque candefaceret: huic columnæ, etiam leviorum criminum reus, ferreis catenis strictissimè alligatus, eo situ pendebat, ut pedibus manibusque eam veluti amplexaretur; atque ita incandescente paulatim machinâ torrebatur & assabatur miser velut in sartagine horrendum vociferans ac ejulans, donec diffluente undique carne, nervis & adipe, ipsa etiam ossa carbonis instar incandescerent, ac tandem in cineres abiret totus; vidente adhac, ceu grata & amœna oculis suis spectacula Pellice Tan-ki, & nihil minus quam misererorum ejulatus miserante. Tantam Regis Pellicisque libidinem ac tyrannidem, tametsi qui à consiliis erant, non semel notarent, & ad frugem reducere vesanum niterentur; adeò tamen nihil profécere, ut surdo ad omnia, imò amplius furente ac frenente Rege, horum alii neci darentur, alii latebris sese abderent, alii demùm etiam amentiam simulantibus in sylvas & ferarum latibula se proriperent.

Tandem à Vù-vàm inter Regulos præcipuo, in prælio victus ad Turrim confugit, ubi spe omni evadendi amissâ, ipse se cum omni supellecili Regiā incendit, ne virus in hostium suorum manus deveniret; idque anno imperii sui 32. Et cum ipso simul finem accepit familia Xam postquam annos 644. durasset.

f. 10. p. 1. §. 1.

Claudit his çem çu suprà factum discursum de individuo nexu, qui inter domesticæ familiæ institutionem & rectam Regni administrationem intercedit; & postquam eundem ab exemplo satis confirmavit, sic tandem infert; itaque recta gubernatio Regni consistit in recte instituendo suam familiam aulamque domesticam.

§. 2.

Postquam superiorum ratiocationem de rectâ familiæ Regni que institutione jam clausisset çem-çu, ad uberiorem ejusdem argumenti declarationem, nonnulla item ex Odarum libris mutuatus, hîc, ceu appendicem superaddit his verbis: 'carmen' ait: malus' persica cum ineunte vere ô quam' pulchra! ô quam' bella! 'ejus folia ô quam' florida! ô quam' amœna! Talis est ^{10|11}sponsa seu recens nupta ¹² cum ¹³ transit in domum sponsi, ubi quod ¹⁴ convenit ¹⁴ præstat ¹⁵ suis ^{16|17} domesticis, singulis quod suum est tribuens, mariti scilicet parentibus observantiam, pacem cognatis, marito obedientiam, benevolentiam inferioribus & curam; ex quo illud vicissim consequitur, ut omnes ac singuli ejus domestici tam erga ipsam, quam ad invicem debitè item sese habeant; adeoque dominus tota ejus unius exemplo benè ordinata sit & composita. Postrema loci hujus verba excipiens çem-çu eadem Regi applicat dicendo;

ita & Rex familiam aulam-ve suam domesticam exemplo suo sic instituat, ut in eâ omnes ac singuli quod sui est muneris vicissim præstent; sic enim ubi Réx quæ¹⁸ par¹⁸ est¹⁸ præstiterit priùs¹⁹ suis^{20,21} domesticis,²² tūm²³ deinde^{24,25} poterit²⁶ docere sancteque instituere etiam²⁷ Regni totius²⁸ populum.

§. 3.

Apterius Odæ hic locus est eidem proposito serviens, ubi 'Oda sic² ait: frater minor quæ³ par³ est³ præstet⁴ majori; & frater major quæ³ par³ est³ præstet⁴ minori. Quod non ita ad uterinos dumtaxat fratres restringendum est, ut non æquè inter alios locum habeat. Nam in unâ aliquâ integrâ familiâ domesticâ quicunque aut ætate aut conditione nobis majores, fratrum majorum loco habendi nobis sunt; atque ut tales omni reverentiâ & obsequio demerendi; tunc enim & ipsi vicissim nos veluti minores fratres suos & amabunt & fovebunt. Atque hoc est, quod Oda ait, frater minor quæ par est præstet majori. Sic item qui vel ætate, vel conditione inferiores nobis sunt, diligendi à nobis & fovendi sunt ut natu minores fratres; & ipsi procul dubio vicissim nos veluti fratres suos majores & honore & obsequio prosequentur; quod est, ut Odæ ait, fratrem majorem quæ par est præstare minori. *çem-çu* hæc Odæ verba applicans, si Rex (inquit) priùs domi suæ & in privatâ aulâ valet adimplere ipse, & exemplo suo efficere, ut domestici sui omnes adimpleant, & præstent⁷ quod⁷ par⁷ est fratribus⁸ majoribus, & quod⁷ par⁷ est¹⁰ minoribus, ut modo dictum est, "tum" deinde^{11,12} poterit etiam¹³ docere, recteque instituere¹⁶ Regni totius¹⁷ populum; efficiendo scilicet, ut juxta suum ipsius exemplum etiam ipsi fraternâ inter se lege vivant; observantiâ nimirùm ergâ majores ac seniores seu fratres suos natu majores; amore verò & benevolentia ergâ pusillos ac inferiores, ceu fratres suos minores.

§. 4.

ALIA demum¹ Oda² ait; si Rex³ suo in omnibus⁴ exemplo⁵ non⁶ deficiat, recte⁷ institutum⁸ erit ex⁹ omni⁹ parte¹⁰ regnum ejus. Quæ Odæ verba declarans *çem çu*, si (inquit) "ipse Rex domi suæ personam¹¹ agens¹³ patris, ¹⁴ filii fratris¹⁵ majoris &¹⁶ minoris, ¹⁷ sufficiens se præbuerit¹⁸ exemplar, id est, si amorem ut pater, obedientiam ut filius, concordiam & benevolentiam, ut frater major, observantiamque subjectionemque, ut minor, adamussim servaverit, erit, ut Oda inquit, ejus exemplum undeque perferatum seu in nullo deficiens; ac¹⁹ tum²⁰ deinde²¹ populus ipsum veluti prototypon suum²² imitabitur. Parentes scilicet etiam ipsi benignitatem colent amoremque paternum; filii pietatem & obedientiam; atque ita totum denique Regnum omni ex parte recte institutum erit.

TRes isti modò citati & ex Carminum libro mutuati textus, tametsi verbis differentibus, idem tamen omnes dicunt, nempe hoc ipsum quod superius dictum fuit, recte gubernare regnum consistere in rectè instituendo propriam familiam.

Expeditis iis quæ ad rectam familiæ Regniisque institutionem pertinent, aggreditur nunc tandem cem cu postremum membrum doctrinæ Magistri sui superius libri hujus initio traditæ, & quod ibi dicebatur, pacificare imperium consistere in rectè gubernando proprium regnum; simili discursu explicat dicens: Quia homines ejusdem rationis fortiti sunt animam, ideo eadem in omnibus est etiam affectuum ratio; sic videmus, ubique terrarum parentes velle & amare in filiis obedientiam; Seniores Majoresque subjectionem & reverentiam in inferioribus, miseros & pupilos optare in potentioribus miserationem ac beneficentiam, &c. Sed enim horum omnium moderatio ac mensura penes unum ac solum est Regem, utpote qui instar primi mobilis Ministros ac Subditos suos, ceu inferiores orbes, eò quò ipse inclinat, secum unà exemplo suo rapit & impellit: sic enim si "Rex domi suæ omnes" obedientis, "filii" partes "impleat erga" parentes suos, "tum & "populus exemplo illius excitatus ergetur ad "obedientiam erga suos. Si "Rex debitæ "obedientiæ "leges" adimpleverit erga "fratres" suos "natū "majores, aliosque si quos domi suæ habeat Seniores, "tum & Regni totius "populus ejusdem exemplo "ergetur ad "subjectionem reverentiamque erga "majores suos. Si denique "Rex "commiseratione ac "benignitate ut par est "utatur erga illos quos domi suæ habet "orphanos ac "pupillos, "tum "populus "non ageret "contrarium; sed omnes item ac singuli eadem benignitate fovebunt quos cunque domi suæ habuerint pupillos ac imbecilles. Tanta scilicet est Majorum Superiorumque cum inferioribus connexio, ut in quibus illi præeunt, isti illico sequantur. Unde videre est, sicut eadem est toti alicui Regno quæ privatæ unicuiquam familiæ, sic eamdem item esse toti Imperio quæ privati Regni populo affectionum rationem. Quæ "est "ratio cur "probus ejusmodi "Princeps" habeat in se "mensuræ "normæque "rationem; qua ex suâ ipsius personâ metiens alios, exemplo suo ad eadem quæ ipse vel amat, vel aversatur, agenda vel non agenda excitat.

Loci hujus opportunitas invitat, ut hic breviter aliqua de Sinensium Imperatorum erga Senes, pupillos, aliosque paupertate, aliâve calamitate pressus, observantiâ & pietate attingam; ut scilicet hinc deinde intelligat Europæus Lector, quantum honoris & observantiæ semper detulerint Sinæ parentibus suis, aut potius quantum pietatis, amoris ac solicitudi-

nis iidem parentes liberis; & Reges subditis suis jam olim impenderint. Et certè est quod & Europa Christiana miretur ac estimet tantam in Gentilitate illâ veteri pietatem; tametsi ab eâ posteri adeò jam defecerint, ut aliam planè naturæ indolem quam veteres illi habuerint, nacti esse videantur. Referunt itaque officiorum libri fusè ac passim, ab ipsis Yaò & Xún Legislatoribus piam hanc consuetudinem invaluisse, peculiari scilicet curâ alendi Senes, & quidem in loco ad eam rem destinato: honoratores quidem in superiori aut Orientali Gymnasio, plebeios in inferiori aut Occidentalí. Atque hinc consuetudinem deinde apud posteras familias, Hià, Xam & Cheu constanter perseverasse; ut ex variis ejusdem libri officiorum locis quæ brevitatis causâ omittimus manifestum redditur. Certè de Xún Imperatore Annales perhibent (& illius exemplo alios deinde Reges) dum Imperii Provincias obiret, sciscitari passim solitum, an qui essent centenarii; & si quos ipse comperisset, eos coram invisiſſe. Imò eorumdem Annalium constat, veteres illos Sinarum Reges post peracta sacrificia, mutatâ veste sese ad alendos Senes conferre solitos, idque (ut ibidem refertur) quod putarent, hoc misericordię corporalis opere asséqui à cœlo quod petierant. Cæterum ex eodem officiorum libro illud Nobis præterea constat, hanc Sinensium Imperatorum pietatem ac beneficentiam non ad unos dumtaxat senes, sed ad miserios quosvis, pupillos, viduas, mutos, claudos, mutilos, &c. sese extendisse.

f. II. p. I. §. I.

AD uberiorē supradictorum declarationem, modò à partium enumeratione ostendit çem-çu in quo illa mensuræ normæque ratio consistat; seu quâ ratione & in quibus metiri alios ex nobis conveniat, dicens: Hominum quibuscum degis; alii suprà, alii infrà te, alii ante, alii post, alii demùm à dextris sunt, alii à sinistris; & omnes quidem similiter, ut tu, affecti; eadem quæ tu fieri tibi ab ipsis vel velis vel nolis; ipsi quoque sibi à te fieri vel volunt, vel nolunt. Quæ igitur tu ¹aversaris ²in ³superioribus, ⁴ne ⁵agas cum ⁶inferioribus; & ⁷quæ ⁸aversaris ⁹in ¹⁰inferioribus ¹¹ne ¹²agas cum ¹³superioribus. Quod item ¹⁴odisti ¹⁵in ¹⁶antecessoribus, in eo ¹⁷ne ¹⁸prætas tuis ¹⁹postoris; & ²⁰quod ²¹odisti ²²in ²³postoris, in eo ²⁴ne ²⁵sequaris ²⁶antecessores. Quæ denique ²⁷darnas ²⁸in iis qui sunt ²⁹à ³⁰dextris, ³¹ne ³²agas ³³cum iis qui ³⁴sunt ³⁵à ³⁶sinistris; & contrà, ³⁷quæ ³⁸improbas in ³⁹iis qui sunt ⁴⁰à ⁴¹sinistris, ⁴²ne ⁴³agas ⁴⁴cum iis qui sunt ⁴⁵à ⁴⁶dextris. Verbo: Quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris. Atque ⁴⁷hæc est & ⁴⁸dicitur vera ⁴⁹mensuræ ⁵⁰normæque ⁵¹ratio; quæ usus probus quicunque Princeps illud tandem consequitur, ut factus ipse cum populo suo velut cor unum & anima una, eadem, quæ populus, velit nolitque, pater jam verius dicendus populi quam Dominus. Quod çem-çu ex Odarum libro planè perappositâ ad hunc locum autoritate confirmat, dicens;

§. 2.

C Armen ait: laudabilis amabilisque ejusmodi⁴⁸ Princeps, plaus
nè est populi pater ac⁸ mater. Quod carmen idem *çem-çu* pro-
sequens ait: populus¹⁰ quibus "gaudet" gaudere, &¹³ populus¹⁴ quæ
"aversatur"¹⁶ aversari; ¹⁷ hoc¹⁸ dicitur esse¹⁹ populi²⁰ patrem &²¹ ma-
trem. Quasi diceret: Regem actiones suas omnes ex populi sui af-
fectu & voluntate metiri moderarique, filiorum instar ipsum foven-
do ac tuendo, res est, qua populus devinciri in primis, subditique,
omnes ac singuli mirificè gaudere solent. Si itaque hoc eodem Rex
etiam ipse gaudeat, ut quod populus in votis, hoc ipse in opere ha-
beat; istud est, Regis cor in subditorum suorum animos ita trans-
fusum esse, ut iisdem, quæ isti desiderant, ille gaudeat; & quæ hi
oderunt, etiam ipse aversetur; planè patris instar ac matris filium
suum intimo affectu complectentis. Unde & populus hunc ejus-
modi Regem vicissim patris utique & matris loco habebit; qui est
præcipuus metientis alias ex seipso effectus.

p. 2. §. 1.

S Upredicta confirmat à contrario *çem-çu* ex alio loco ejusdem
libri carminum; ubi Oda ait: ô quām præruptus eminet ille
australis mons! ejus⁸ rupium ô quanta-quāmque horrida¹⁰ conge-
ries! Sic potentia dignitateque verendus¹¹ emines magne¹³ magi-
ster Regie¹⁴ *rn*; & populus quidem¹⁶ omnis¹⁷ te veretur ac¹⁸ suspi-
cit; sed non amat, utpote privato, non communi bono consulen-
tem. Quem Odæ locum declarans *çem-çu* ait: cùm¹⁹ habens²⁰ re-
gnum, sive Rex, in arduo illo Regiæ dignitatis fastigio constitutus
subditorum oculis nunquam non pateat; ²¹ non²²[²³] debet²⁴ non soli-
citus²⁵ vigilare, curasque omnes eò intendere, ut quidquid rerum
negotiorumque aggressus ipse fuerit, omnia cum populi votis, &
expectatione consentiant: quod si enim metiri ex se alias non no-
verit, sed omnia pro suâ unius libidine & cupiditate agens, eâ quæ
populo proficia & in votis sunt negligat; quæ verò populo invisa
perniciofaque sunt, propulsare & avertere non laboret: futurum
procul dubio est, ut alienatis ab ipso animis, & seditionibus actu-
multibus distractus populus ab ipso tandem discedat; ipseque reli-
ctus solus tueri à ruinâ conservareque Regnum diutiùs non valeat.
Propterea si Rex (inquit *çem-çu*) ab hac regulâ²⁶ deflexerit, ²⁷ om-
nino²⁸ erit²⁹[³⁰] imperii occasus³¹ & ruina.

§. 2.

A Iterius Odæ hic locus est, qui ab exemplo item ostendit;
totius Regni incolumentem ab amore populi pendere, quo
semel perduto, Regnum nec posse diu consistere. Sic igitur Oda
ait: familia³ *rn* (vel, quod idem est, familia Imperatoria *Xam*, cuius
truncus fuit famosus ille Rex *Chim-tam*)⁴ antequam amitteret⁶ po-

pulum, seu populi amorem, pacificâ possessione tenebat regebatque Imperium, & ob virtutis suæ cum cœlo conformitatem⁷ poterat, sive digna erat in⁸ societatem⁸ & consortium⁸ admitti à⁹ supremo⁹ cœli¹⁰ Imperatore. Posteaquam verò ab avitâ Majorum Antecessorumque suorum virtute degener posteritas deflexit, populique amore excidit; excidit & cœli favore, seu imperio cœlitus collato. Quapropter¹¹ oportet nunc posteros familiæ nostræ *Chen* (quæ successit in Imperio familiæ *Yn*, seu *Xam*) conjicere¹² oculos¹³ in familiam¹⁴ *Yn*, & cavere sibi, ne malum ejusdem exemplum secuti, Imperium & ipsi similiter amittant. " Altissimum enim cœli¹⁵ mandatum seu cœli favor, quo Imperia conferuntur, " haud¹⁶ facile conservatu est. Oda igitur vult¹⁷ dicere (ut exponit *gem-çu*)¹⁸ obtento¹⁹ populi amore,²⁰ mox²¹ obtineri &²² regnum; uti è contrâ²³ amisso²⁴ populi amore,²⁵ mox item²⁶ amitti²⁷ regnum.

f. 12. p. 1. §. 1.

Quandoquidem, ut dictum est, Imperii diuturnitas & conservatio à populi amore, amor autem populi à virtute, quæ sola Principem facit amabilem, dependet; ¹² ideo¹³ perfectus¹⁴ Rex ante¹⁵ omnia invigilat, &¹⁶ incumbit¹⁷ in⁸ virtutem: ¹⁸ habitâ quippe¹⁹ virtute hoc²⁰ ipso²¹ habebit &²² hominum seu populi voluntates: ¹⁴ habitis autem pro se²³ hominum seu populi voluntatibus eo²⁴ ipso²⁵ habebit &²⁶ terras, quas colens & incolens populus ejusdem dominio subjaceret libens lubensque volet. Porro²⁷ habitis²⁸ terris hoc²⁹ ipso³⁰ habebit & profectas inde³¹ opes ac³² facultates.³³ Habitis demum³⁴ opibus, eo³⁵ ipso³⁶ habebit omnia ad Regni³⁷ usum & conservationem necessaria.

§. 2.

Illatio hæc est, auro cedroque dignissima, qua ex dictis infert Author, ¹ virtutem esse magis² principale, sive majoris momenti ad pacificam Imperii gubernationem, & tanquam radicem à qua omnis Regnorum incolitas vigorque proficiuntur; ³ opes verò minus⁴ principale seu, ut ita dicam, accessorium, minorisque momenti, ac proinde veluti ramos in arbore, qui fixâ seimel altè vigenteque radice non possunt non amœnum virere etiam ipsi. Nam ut ut ad Imperii conservationem necessariæ sint opes, ejusmodi tamen sunt, ut ubi domina virtus domicilium fixerit, eodem illæ ceu pedissæquæ ultrò sequantur.

§. 3.

Quandoquidem virtus juxta modo dicta, est magis principale majorisque momenti, ut pote radix & fundamentum felicis regiminis; opes verò minus⁴ principale minorisque momenti, ut pote rami qui ex fœcunda illâ virtutis radice deinde ultrò enascuntur; consequens est, bono Principi illam in primis cordi esse debere.

debere, ac velut domesticam habendam; has verò minus curandas, ac velut alienigenas foris locandas. Quod si igitur Rex in extimis habeat minusque curet id quod magis principale, id est, virtutem: In intimis seu cordi in primis habeat id quod minus principale, id est, opes; per fas nefasque eas coacervando; populus utique ejus exemplo doctus eadem illicò ageret; iuriis, litibus, furitis, ac rapinis se se invicem consumant omnes. Propterea (inquit *çem-çu*) ejusmodi Rex ad rixas seditiones ac turbas commovebit populum; viamque aperiet furtis ac rapinis.

§. 4.

In circò cum opes per fas nefasque corraduntur, eo ipso post populus dispersitur; & contrà, ubi opes prudenter in populi Regnique communes necessitates dispersuntur, eo ipso post populus congregatur; omnino enim opum iniqua coacervatio est populi dispersio, & opum largitio atque dispersio; populi est adunatio & congregatio.

§. 5.

IM O verò avara ejusmodi opum divitiarumque coacervatio, non tantum populi, sed & ipsarummet etiam opum est certissima perditio & jactura. ¹² Propterea enim (inquit *çem-çu*). sicut verbum temerarium ore egressum, etiam temerarium iterum intrat; sic opes per nefas ingressæ, etiam per nefas iterum egrediuntur. Quasi diceret: Sicuti qui verba injuriosa contrà alios profert, similia item ab aliis contrà se prolatæ audiat necesse est; sic opes male semel partæ conservari diu non poterunt quin male iterum dilabantur. Adeoque iniqua opum coacervatio, non tam accumulatio est, quam perditio. Si igitur iniquæ ejusmodi opes conservatu difficiles adeò sunt, quorsum Rex eas ita in intimis, virtutem verò in extimis habeat.

p. 2. §. 1.

QUOD præpostorum illum divitiarum amorem, populi dispersio, ac per consequens ipsiusmet Imperii ruina sequi soleat; ab authoritate confirmat *çem-çu* his verbis: Liber *Cam' cao* ait: Cœli mandatum; seu Imperium, non est diuturnum: Vult dicere (inquit idem *çem-çu*) Rex qui probus virtutisque est amans; eos ipso obtinet conservatque Imperium; qui verò improbus pluris aurum quam virtutem aestimat, illicò illud amittit. Virtutem itaque Rex in primis colat; & hanc unam præ opibus in pretio habeat siquidem stabilem esse cœli favorem in conservando sibi Imperio desiderat; hæc enim una, ut suprà dictum est, Regnum, Imperiorumque solidissima est basis ac Firmamentum.

Exemplo ex Chronicis desumpto ostendit h̄ic ȝem ȝū, quām reverā nihil virtute pretiosius esse Regi debeat, dum auro & gemmis potiorem apud bonos Principes jam olim fuisse commemorat. Cum enim Regni ȝū (nūc est Prov. Hū-quām) Legatus, Vān. sun-yū dictus à Chāo kien-ȝū Magnate Regni ȝīn de opibus gemmisque pretiosis illius Regni interrogatus aliquando esset; ejusdem, ȝū Regni Chronica aiunt ita respondisse; ȝū Regnum nihil habet quod reputet pretiosum; solam & unicam virtutem reputat pretiosam. Quasi diceret: Tametsi Regno nostro ȝū aurum, uniones lapidesque pretiosi non defint; non tamen h̄ec ita in pretio habemus, ut virtutem virtuteque præditos viros, qui Regno nostro non defunt, auro & gemmis potiores longè pretiosiores non ducamus. Et reverā tum temporis illo in Regno duo virtutis famā insignes viri vivebant, quorum unus Quón-xé-fū, alter ȝd-sū-y dicebatur: Ambo enim hi viri sapientiā, consilio, integritate, justitiā & pietate, Regem suum Rēgnumque ipsum, velut firmissimæ duæ columnæ, fulciebant.

Simile huic planè parallelum est, quod sub Hiēn-vām trigesimo secundo Imperatore familia Cheu (sub quo Philosophus Mem-ȝū vixerat) accidisse Sinarum Chronica memorant. Regulus Regni ȝī fædus cum Regula Regni Guéi contraxerat: hic cum ex illo, an lapides pretiosos in suo Regno haberet, percunctatus esset, & ille non habere respondisset; miratus, & respondenti vix credens; ego (inquit) qui Regnum tuo longè minus possideo, lapidem tamen habeo: pretiosum (puta carbunculum) qui duodecim quadrigarum spatiū fulgore suo illuminat; quā igitur credam, in Regno tuo quod præ meo longè amplius est non haberi lapides ejusmodi pretiosos? Ad quæ Regulus Regni ȝī, habeo (inquit) quatuor ministros, seu Dynastas; qui Provincias sibi creditas cum magnâ prudentiâ & virtute administrant; hi ipsi scilicet sunt carbunculi lapidesque mei pretiosi, qui non tantum duodecim quadrigarum, sed mille omnino stadiorum Sincorum spatiū virtutis suæ radiis ac luce longè lateque collustrant.

Alterum huic attexo longè antiquius: & quæ illustre virtutis testimoniū ex iisdem Chronicis, datum ab illustrissimā illā Heroinā Kiam Regina conjugē Imperatoris Siven-vām, ex familia Cheu undecimi, qui annis ante Christum 827. ante Confucium vero 200. & amplius regnare cœpit. Cum enim hic Imperator 33. Imperii sui anno conviviis ac libidinibus totum sese ingurgitaret, Regina Kiam conjugis incontinentiam luxumque detestata, detractis sibi prius inauribus gemmisque pretiosis quas gestabat, Regem adiit, eumque intrepida coarguit, dicens, Vām lo se, ûlh vām te, id est, tu ô Rex, gaudes luxuriā, & oblivisceris virtutis, quam ego præ lapidibus pretiosis longè pluris facio, &c. plura deinde in illam rem differens adeò Imperatoris animum immutavit, ut omnino

ad virtutem rectumque regimē sē sē applicuerit , quod deinde 13. adhuc annis cum laude administravit.

§. 3.

NON minùs huc facit laudatissimum illud magni illius viri çū fan (qui Principis vén-cum avunculus erat) pronunciatum ; quo nepotem suum vén-cum ad pietatem defuncto patri Hién-cum debitam hortatus fuit. Hic enim Vén-cum , cum adhuc Regulus esset Regni çin , novercæ suæ Lî-ki insidias & tyrannidem declinaturus ; extrâ Regnum longiùs abierat (quæ causa fuit , cur hoc loco in sui compellatione usus sit litterâ vām , quæ mortuum significat , quasi Regno suo defunctus mortuusque esset) tûm pererratis variis circum regionibus tandem ad çin Regnum delatus , etiam patre suo Hién-cum qui interim fatis concederat , orbatus est. Quo intelleeto Regni çin Regulus , Mo-cum dictus ; pupillum hospitem suum ad capessenda arma & recuperandum postliminio Regnum çin hortatus est ; oblatis liberaliter ad tam justam expeditionem & armis & milite : verum hic non aliud , quâm quod avunculus fan docuerat , respondebit his Verbis : Mortuus ego homo nil habeo quod ducam pretiosum ; nequidem ipsum Regnum , quo ultrò excessi ; Sola virtus & pietas erga parentes est quam daco pretiosam : Et ita quidem ut malim carere Regno mihi debito , quam arma capiendo frangere luctûs jura & lädere pietatem demortuo patri debitam , quæ arma capere hoc luctûs tempore prohibet.

§. 4.

SUspiria hīc sunt & vota Mo-cum Principis çin , quibüs vel unum aliquem probatæ integratatis solidæque virtutis virum sibi à consiliis , & in Regni administrationem adjutorem optabat ; cui scilicet omnem officiorum dignitatumque dispensationem tutò committeret. Itaque Regni hujus çin Princeps vota hæc sua proceribus ² notificaturus identidem ³ dicebat ; ô ⁴ si ⁵ haberem ⁶ unum ⁷ aliquem ⁸ Dynastiam virum ⁹ integrum ac ¹⁰ syncerum ; cui tametsi ¹¹ nullum esset ¹² aliud ¹³ talentum ; ¹⁴ ejus tamen ¹⁵ cor ¹⁶ amplum & ¹⁷ tranquillum , liberumve invidiæ esset : ¹⁸ Hic talis ¹⁹ si ²⁰ haberet eam animi omnes æquè-completentis ²¹ amplitudinem ; ut videns ²² hominem ²³ habentem præclarar ²⁴ talenta animitus eumdem amaret ; tanquam ²⁵ si ²⁶ ipsemet ea ²⁷ haberet ; vidensque ²⁸ alios ²⁹ sapientiâ ³⁰ virtuteque præditos , ³¹ ipse ex ³² corde ³³ gauderet , eosque ³⁴ non ³⁵ merè verbo tenus , & ³⁶ velut ³⁷ à ³⁸ suo dumtaxat ³⁹ ore ⁴⁰ profectâ laude commendaret , sed ⁴¹ verè ac syncerè ⁴² valeret ⁴³ admittere ejusmodi viros à virtute & naturâ egregiè commendatos ; utendo eorumdem operâ , eosque ad congrua ipsorum talentis munia & dignitates evehendo . Hujusmodi scilicet vir is esset ; ⁴⁴ ut ⁴⁵ valeret ⁴⁶ tueri & conservare ⁴⁷ meos ⁴⁸ filios ac ⁴⁹ nepotes in stabili Regni fortunarumque posse-

sione & affluentia^{50,51} populum verò in pace, unione & tranquillitate perenni, sed quid dico conservare? ⁵² imò⁵³ etiam⁵⁴ esse⁵⁵ lucro Regno ipsi universo & novo in dies incremento. Contrà, si procerum meorum unus aliquis esset, qui totus suis unius commodis intentus; suis dumtaxat unius dotibus ac talentis arrogaret omnia; adeoque⁵⁶ vi-
ris aliis⁵⁷ habentibus bona⁵⁸ talenta^{59,60} invideret⁶¹ ideoque eosdem etiam⁶² odiisset⁶³ viros item⁶⁴ sapientiâ virtuteque⁶⁵ præcellentes ipse mille technis & astibus armatus excluderet, ⁶⁶ impeditque, nihil non⁶⁷ faciens ut⁶⁸ non⁶⁹ emergerint: hic talis philautiæ labo usque eò infestus, pectorisque adeò angusti homo⁷⁰ reverâ⁷¹ non⁷² valet⁷³ admittere aut secum compati viros à virtute ac naturâ insigniter commendatos, multoque minùs ad altiora evehendos ipse proponere. Adeoque in Primatis dignitate constitutus facit, ut Rex ultimis tandem angustiis pressus regios animos despondeat ipse, & pes-
simi quique votorum suorum potiantur; atque ita res omnes Regni ac negotia pessum eant. Talis itaque est⁷⁴ ut⁷⁵ neutiquam⁷⁶ valeat⁷⁷, tueri⁷⁸ meos⁷⁹ filios ac⁸⁰ nepotes, nec efficere ut in ipsis regius ho-
nor & dignitas diu perseverent; sed nec^{81,82} populum in longâ pace conservare quin ipsius tyrannide & vexationibus exacerbatus insur-
gat. Nihil igitur tutelæ, nihil præsidii ab hoc tali aliquando expe-
ctandum; ⁸³ imò verò ausim⁸⁴ dicere futurum illum Regno meo uni-
verso regiæque stirpi extremo tandem⁸⁵ discrimini ac⁸⁶ ruinæ.

f. 13. p. 1. §. 1.

Dicit hoc paragrapho *çem çu* solum² piuum & verè² amantem³ populi Principem, qui scilicet populi sui affectus & vota ex suâ unius personâ metiri novit, esse ejus virtutis & animi, ut, ubi perniciosum ejusmodi Dynastam, aut Consiliarium deprehenderit, illicò eumdem⁴ proscribat, longissimèque⁶ exterminet à Regno⁷ ad usque⁸ quatuor plagarum⁹ Barbaros, exterisque gentes,¹⁰ non per-
mittens eum^{11,12} cohabitare reliquis in¹³ medio (*hoc est Sinarum*)¹⁴ re-
gnø; ne scilicet viris à naturâ & virtute egregiè instructis intrâ Re-
gnum damno esse aut obstaculo possit: Ut enim medullitùs hærente dolore irâ-ve te liberes, ipsam mali radicem extirpes necesse est.
Atque hoc¹⁵ ipsum planè est quod *Confucius*¹⁶ dixerat; videlicet¹⁷ so-
lum¹⁸ piuum perfectumque¹⁹ Principem²⁰ esse qui²¹ norit²² amare²³ ho-
mines, &²⁴ norit item²⁵ odiisse²⁶ homines.

p. 2. §. 1.

Quia suprà dixerat *çem - çu*, viros probos magno esse Reipublicæ emolumento, & improbos non minori detimento; monet jam in præsenti hoc paragrapho bonum quemlibet Principem, ne in illis ad regimen adhibendis, in his verò removendis, segniorem fese exhibeat: sic enim ait: 'videre seu nosse virum aliquem² pro-
bum ac² sapientem³ &⁴ non⁵ velle⁶ evehere & uti illo; vel,⁷ evehere
quidem

quidem, sed³ tamen non voluisse id facere " citius, est injuriam facere. Sed è contrà " videre ⁴" improbum ac perniciosum Reipublicæ hominem in dignitate constitutum, & " tamen " non ⁵ velle eum inde " removere; vcl, ⁶ removere quidem, sed admodum segniter ac remissè; ⁷⁸ nec ⁹ velle removere¹⁰ longius, crimen ¹¹ est.

§. 2.

SCIRE amare homines, & scire odiisse, est perfectè adimplere supra dictam illam probi Regis normam ac regulam, qua populi affectus ex suâ unius personâ metiri solet; nosse viros probos, nec eosdem eveherè, aut saltem evehere seriùs quam par est; & contrà, nosse improbos reique publicæ perniciosos, nec eosdem averrunca-re longius, est deficere ab eadem regulâ. Et de his duobus utroque proximè antecedenti paragrapho *qem-çu* egerat; hoc præsenti nunc agit de improbo Principe qui dictam regulam, non tantùm non sequitur, sed eidem ex opposito adversatur. Ait itaque, ' amare ¹² quæ cæteri homines passim¹³ oderunt; & ' odiisse' quæ cæteri¹⁴ homines ¹⁵ amant; 'hoc¹⁶' dicitur "repugnare communi¹⁷ hominum¹⁸ naturæ. Quasi diceret, improbus consiliarius, pacisque publicæ in Regno perturbator (de quo paulò suprà facta mentio) est ille exosus omnibus; adeoque ab officio & dignitate longius removendus: hunc talem fovere nihilominus, ejusque malitiæ & imposturis non tantum credere, sed ejusdem insuper operâ ad res quasque Regni etiam maximas uti; hoc scilicet est, quod *qem-çu* ait, *amare quod homines oderunt*: Contrà, vir probus & integer Regique fidelis est ille, quem unanimi affectu boni omnes amant, adeoque dignus qui ad primos in Regno honores ac dignitates quantocvùs evehatur: porrò hunc talem contemnere, nec tantùm non admittere, sed & longius abjicere; hoc demùm est, quod idem *qem-çu* ait, *odiisse quæ homines passim amant*. Sed enim odiisse malum, & amare bonum; hæc ipsa est communis omnium natura, quam mortalium nemo non æquâ portione sortitus est: Amare itaque quem alii omnes oderunt, & odiisse quem alii omnes amant & æstimant, an non est repugna-re adversarique communi mortalium omnium naturæ? Qui autem huic sic adversatur, quidnî simul etiam omnium odium invidiamque ipse incurrat? atque ita invisus omnibus & exosus, quid à vindice cœlo aliud expectet, quæm ut amissio populi amore amittat & Imperium, ut *qem-çu* illis verbis innuit; ¹⁹ calamitates ²⁰ certò ²¹ imminent ²² istiusmodi ²³ personæ.

§. 3.

QUOD Multi, ut suprà dictum fuit, ament quæ alii omnes passim oderunt, & contrà; *qem-çu* inde fieri afferit, quod non eadē omnibus sit animi integritas & rectitudo: hæc enim est causa quod²⁴ perfectus²⁵ vir in dignitate constitutus siquidem²⁶ habet

magnam illam tortesque laudatam virtutis regulam, quæ populum ex suâ ipsius personâ metitur; ³ utique synceritas & ⁴ fides (candidè scilicet sine dolo, ac syncerè sine fictione agendo) fuere illæ "quibus eam asseditus" fuit; uti & contrà, ⁵ arrogantia & ⁶ procacitas sunt illæ "quibus eadem" perditur. Etenim ubi synceritate tantum profeceris, ut factus affectuum tuorum Dominus, jam nulli, ne tibi quidem ipisi, fraudi sis; fide item, seu consentaneâ rebus omnibus regulâ actiones tuas omnes moderatus fueris; tum enim verò illam animi integritatem, rectitudinem, & æquabilitatem asseditum te esse deprehendes: nec jam amabis, nisi quod boni homines probant: nec odio habebis, nisi quod boni item omnes detestantur: tum demùm citrà errorem ex temetipso metiri alios poteris, tuamque unius virtutem (ut suprà dictum fuit) in subjectos tibi populos ac Regna, quæ famâ, quæ exemplo feliciter propagare: quæ est magna illa huc usque tradita, & Principibus Viris tantopere commendata virtutis norma ac regula, qua & odi se ritè, & amare alios scies: factus verè populi pater ac mater. Quod si contrà dignitate & potentiam ipsolescens tuæ unius effræni cupidini indulseris: nec quid communis boni ratio, sed quid propria libido suadeat, attenderis; tum utique clausis alienæ utilitati visceribus, voluntatem pro ratione secutus, non jam prodesse aliis, sed tibi uni, non populi reique publicæ emolumento, sed tuo unius commodo studebis, amando quæ boni homines detestantur, & detestando quod boni homines amant probantque: adeoque communi hominum naturæ rebellis factus, ecquid tandem amissâ magnâ illâ regulâ nisi calamitates & ruinam expectes?

f. 14. p. 1. §. I.

QUIA auri sacra famæ, opumque coacervandarum insatiata cupiditas plerumque est, quæ Reges Virosque Principes à regiâ virtutis semità divertit, transversosque agit, *gem cu* hoc paragaphò regiam planè viam indicat, qua non tantum citrà vitium, sed cum magnâ insuper virtutis commendatione, votorum suorum potiri, opesque regias perpetuo incremento augere valeant. Sic igitur ait: 'augendi' opes facultatesque regias 'datur' magna quædam & eximia regula, in primis si qui 'pariunt & augent' illas, seu ad augendas illas operam suam conferunt, sint ⁸ omnes nemine otioso relicto, sed omnibus agriculturâ aut honestâ negotiatione occupatis: Contrà, Præfecti ac Ministri qui 'comedunt, seu redditus suos annuos percipiunt ex ¹⁰ illis regiis opibus, sint' pauci, resectâ scilicet supervacaneâ officiorum. Ministrorumque multitudine quæ regio censu alitur. Præterea si qui ¹¹ laborant & agros colunt strenuè ¹² operentur, congruo scilicet agriculturæ tempore non ad alia distracti, sed in uno Agriculturæ opere solerter occupati. Si deimùm qui

¹⁴ utuntur illis, seu qui dispensant regias illas opes, lenti¹⁵ moderatique sint, providâ scilicet parsimoniâ longius in futurum ita prospiciendo & comparcendo, ut qualibet, v. g. trieteride, unius saltem anni census supersit, quem Regio ærario in perenne auctarium adjiciant. Hac¹⁶ quippe ratione futurum est, ut¹⁷ opes facultatesque Regiae¹⁸ semper¹⁹ sufficient.

§. 2.

Superiore paragapho *çem-çu* regulam tradidit comparandi augendique divitias. Hic jam rectum earum usum docet, dicens: probus & amans suorum Princeps²⁰ divitiis²¹ illustrat²² personam suam; contrà, improbus suâ unius²³ personâ²⁴ ornat²⁵ divitias. Quasi diceret: Clemens amansque suorum Princeps qui novit magnam illam regulam augendi opes, hoc unum in primis satagit, ut populo suo opum sit satis, nihil de suo unius lucro solicitus; quo illud deinde consequitur, ut & ipse, suspiciente & applaudente populo, omnium ore ac votis celebretur, charus factus omnibus ac venerabilis, quod est quod hic dicitur, *contemnere divitias & extollere ornareque personam suam*. Contra verò, vir inclemens ac improbus qui magnam illam augendarum divitarum regulam non novit, illud solum agit, ut Regium ærarium corrasis per fas nefasque opibus impleat, de egenitis populi necessitatibus ærumnisque nihil equidem laborans; quo fit, ut alienatis à se subditorum animis, & Regno, & sibi ipsi tandem sit exitio; quod est, quod hic dicitur, *contemnere personam & extollere divitias*. Itaque divitiis ornare personam, proprie est, non appetere quidem divitias, & tamen devinctis sibi hac modestiâ populi animis reverâ nunquam carere divitiis. Contra verò personâ suâ ornare divitias, proprie est, velle quidem honorare personam, re autem ipsâ eamdem perdere, quâ perditâ, ecquæ tandem divitarum est utilitas?

§. 3.

Ab utili jam confirmat supradicta *çem-çu*: nondum visum²⁶ est, inquiens, quod in superiori²⁷ loco²⁸ constitutus, id est, Rex, amaret pietatem clementianique erga subditos, &²⁹ subditi³⁰ non amarent³¹ fidelitatem, seu non vicissim Regi suo responderent fidelitate quam debent ex justitiâ: neque etiam hactenus visum³² est quod populus³³ gauderet³⁴ fidelitate erga Regem, & illius (scilicet Regis)³⁵ negotia & conatus³⁶ non³⁷ fortirentur optatum³⁸ exitum. Ubi verò populus ejusmodi fidelitati Regi suo adnaret, utique Regis opes ac thesauros pro suis habet, ac velut suos in pace conservat & in bello defendit. Unde, nunquam visum³⁹ est fidelem ejusmodi populum⁴⁰ regii⁴¹ ærarii⁴² divitiis⁴³ non habuisse pro⁴⁴ suis propriis⁴⁵ divitiis. Tanti scilicet interest Regi, pietate ac beneficentiâ populum sibi devinxisse.

§. 4.

Pergit *çem-çu* inculcare amplius suprà mémoratam pietatem beneficentiamque Regis erga populum, ut quæ Principibus Viris nunquam satis commendata sit virtus. Ad hoc autem adducit pulcherrima illa cedroque dignissima monita magni illius Viri mén hién *çu* dicti qui præcipuâ Regni Lù Præfecturâ olim functus erat. Sic itaque *mém· bien³ çu* ait : qui¹ alunt⁶ quadrigas (*hi erant optimates Tá-fudiicti; & quadrigā, seu quatuor equorum curru vehebantur*) quandoquidem regio vivunt censu⁸, non⁹ tractant¹⁰ gallinas &¹¹ porcellos, magnam scilicet horum vim ac numerum in privatæ domûs suæ lucrum alendo, & præripiendo suum plebi, cuius hæc est propria negotiatio.¹² Findentium item¹³ glaciem¹⁴ familia (*Superior hic Dynastarum ordo erat, Kím dictorum, à quibus numerando ad usque supremum ordinem, omnes in officiis parentalibus glacie utebantur*) quia ampliore quam optimates gaudent censu¹⁵ nec ipsa¹⁶ alat¹⁷ boves & oves, numerosos scilicet armentorum oviumque alendo greges, sordido quidem domûs suæ lucro, damno verò non mediocri miseræ plebis quæ captato ex humili ejusdem negotiatione lucello vivere solet. ¹⁸Centum denique¹⁹ curruum²⁰ familia (*Satrapæ hi erant Regulorum, Kím item dicti : qui decem stadiorum Sinicorum ditionem vectigalem habebant, poterantque centum curribus bellicis, cum necessitas ita posceret, in campum prodire*)²¹ non²² alant²³ foveantque domi suæ²⁴ aggravantes²⁵ vectigalia²⁶ ministros, qui pretesto vectigalium nomine subjectum populum immaniter deglubant suisque facultatibus exuant. Quod²⁷ si²⁸ ille *Satrapa* domi suæ fortè²⁹ habeat ejusmodi injustè³⁰ multiplicantem³¹ vectigalia³² ministrum, ³³satius illi foret³⁴ habere palam³⁵ deprædantem gazophylacium thesaurosque suos domesticos³⁶ ministrum; hic enim uni dumtaxat, ille plurimis nocet. Qui igitur fieri potest, ut communem ejusmodi Regni latronem, populique sanguisugam, subditorum sudores & sanguinem crudeliter adeò haurientem domi suæ patiatur? Atque hæc erat laudatissimi Viri cautio; quam declarans *çem-çu*, ait : paucis³⁷ his supracitatis verbis³⁸ dicere magnus ille vir voluit,³⁹ Reges Virosque Principes⁴⁰ non⁴¹ in privato suo⁴² lucro⁴³ constituere⁴⁴ lucrum, sed⁴⁵ in suâ populique mutuâ⁴⁶ æquitate & amore⁴⁷ constituere⁴⁸ lucrum. Quasi diceret, Viros Principes non debere aggravare populum nimiis vectigalibus, & referta auro argentoque æraria præcipuo sibi lucro ducere; sed illud dumtaxat veri lucri loco habere, in cujus magnam partem etiam populus venit; quem ubi amore beneficentiâque lucrati fuerint, suumque fecerint, tum demùm verè rerum potitos se esse existiment.

QUOD proximo paragrapho *çem-* *çu* dixerat, Principes deberè lucrum suum præcipuè ex populi sui utilitate & commodis metiri; idipsum nunc amplificat à damnis; quæ illos manent, qui nullâ populi habitâ ratione privatum suum ipsorum lucrum procurant. Ait itaque; si quis ¹ gubernat² regiam, domum, ⁴ & totum⁵ se⁶ impendit⁷ divitiis⁸ coacervandis, id⁹ haud-dubiè¹⁰ oritur¹¹ à vili &¹² abjecto¹³ homine qui malitiosis consiliis suis circumventum Regem ad id inducit, tantumque vectigalium & exactiorum pondus, tanquam industriam locupletando Regno maximè idoneam, suadet; ¹² idque¹⁴ habere¹⁵ pro-bono & æquo persuadet. Hujusmodi perniciosus consiliarius, verè¹⁶ vilis &¹⁷ abjectus¹⁸ homo, si¹⁹ adhibitus fuerit ad²⁰ gubernandam²¹ regiam²² familiam, utique rapinis & furtis replebit omnia; subditorum bona & facultates pro suo unius libitu diripiendo; adeoque abalienatis à se & à Rege populi animis cœlique justâ irâ in se concitatâ procul dubio &²³ calamitates à cœlo, & ab hominibus²⁴ ruinæ ac cædes simul²⁵ unâ seu²⁶ cumulatim²⁷ supervenient: &²⁸ tametsi fortè²⁹ detur³⁰ vir aliquis³¹ probus³² qui conetur succurrere & tantam malorum vim avertere; ³³ tamen³⁴ ne³⁵ sic eveniat³⁶ quomodo valebit unus ille impedire? Atque hoc³⁷ est quod superius dictum³⁸ fuit, Regem³⁹ probum⁴⁰ non⁴¹ in suo unius privato⁴² lucro⁴³ constituere⁴⁴ lucrum, sed⁴⁵ in suâ & populi mutuâ⁴⁶ æquitate & amore⁴⁷ constituere⁴⁸ lucrum.

Perapposita sane ad totam hujus libri doctrinam Conclusio! planèque digna quâ⁴⁹ & çem çu primi hujus finem libri cœu proprio epiphonemate coronaret; *¶* Mem̄cius quarti initium cœu primâ dicendorum epigraphē insigniret. Certe enim, qui omnes libri hujus paragraphos æquâ mente inspexerit, illud equidem liquido deprehendet, Philosophum nostrum Sincum, Confucium inquam, eo in primis collimasse, ut Regibus virisque Principibus, ad quos præ cæteris magnam hanc scientiam suam direxerat, virtutem ad Regnorum Imperiorumque pacificam *¶* felicem gubernationem ante omnia necessariam esse, non tam ex suo unius, quam ex Antiquissimorum quorumque unanimi sensu, ostenderet. Ut enim omnis Sinensium retro antiquitas Imperia à cœlo conferri & auferri non vanè creditit, & etiamnum hodie eorumdem posteri fatentur; incolumentatem vero *¶* conservationem eorumdem Regnorum secundū superos à populi amore ac fide dependere longa tot sacerdorum experientia comprobavit: ita communi jam olim sensu primi illi Sinice hujus Monarchiae Fundatores judicarunt *¶* etiamnum hodie è Sinensibus optimi quique fatentur; virtutem esse quæ bene de se meritis Principibus, *¶* Cæli superumque favorem *¶* populi amorem unâ conciliet. Sic ut de quamplurimis taceam, lib.3. xu kim fol.17. Laudatissimus vir ille y-yn Magister Regius, ut novum, eumque juvenem *¶* juvenilibus vitiis laborantem Imperatorem t'ái-kià (qui à 1750. annis

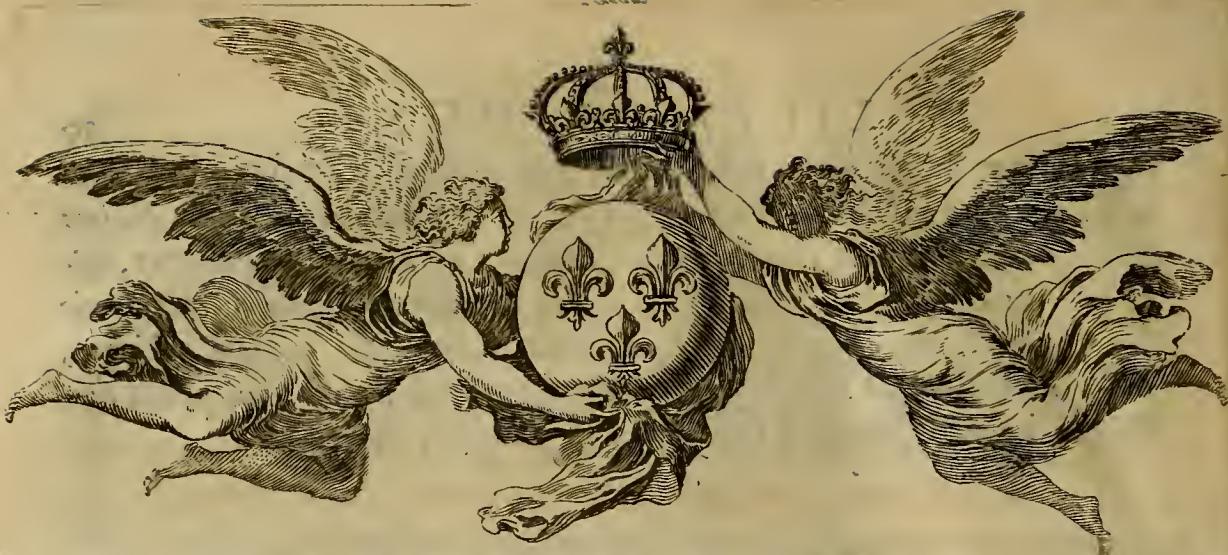
ante Christum regnabat) ad virtutis amorem tanto vehementius accenderet, his ipsis verbis è textu de promptis commonebat. O Rex, inquit, Cælum non agitur affectu, qui tamen novit illud debitè venerari & colere, charus & gratiosus illi est semper: populus item non semper afficitur; afficitur tamen semper illi qui habet pietatem; denique spiritus non semper exaudiunt, exaudiunt autem eum qui pollet verâ virtute. Hac unâ habitâ, et) cælo æternum, ne dubita, dilectus, & populo semper charus, & spiritibus demùm superisque omnibus nunquam non gratiosus eris, &c. Quam tantam virtutis præ auro & opibus prerogativam cum author toto hoc libro (ut legenti patet) quâ ratione, qui authoritatibus passim adhibitis demonstrasset, non poterat sane (meo quidem judicio) altero magis idoneo uti Epilogo, quam his ipsis verbis, hoc est, dicere, Regem probum non in sordido illo privataram opum lucro constituere lucrum; sed in suâ populique mutuâ æquitate constituere lucrum. Quasi diceret; tota libro hoc à me tradita doctrina in hoc uno velut cardine vertitur, unumque hoc præcipue docet, ut Reges Principesque viri non tam in refertis auro arariis quam in mutuâ ipsorum & populi æquitate, amore, clementiâ, fide, &c. verbo, in virtute rationem veri lucri constituant; quandoquidem ad illius possessionem cetera omnia que desiderari possint aut mereantur, aurum scilicet & opes, populi amor, longa nepotum series, pax demùm, et) perennis imperii quies stabilitasque ultrò consequantur.

Atque hæc est illa ex Sinensi hac Areopago jam olim profecta Magna Scientia, tanto nomine utique dignissima, sive doctrinæ ipsius nobilitatem spectes, sive antiquitatem: illam à virtute (quid nobilius?) quam docet; hanc ab ipsis pene Sinicæ Monarchia primordiis (quid antiquius?) unde nata est, demonstrat. Et tametsi argumenti nobilitate Europæ Philosophia cum hac Sinica competere, &, si de styli elegantia, subtilitate, facundiâ varietate, et) gratiâ contendas, hanc etiam antecellere non immerito possit; antiquitate tamen ausim dicere, adeò ad hanc non accedit, ut longissimo plane intervallo sequatur. Sane antequam superstitione Asiae et) Europæ Numinia nata essent, jam inter Sinas adulta virtus crescebat, ipsaque Regum aulæ in virtutum Lycea transibant; quando Europa sine Rege adhuc ac lege inculta penitus fuisse creditur, jam Monarchia Sinica cultissimis Regibus ac legibus regebatur; & ea erat virtutis apud Sinas notitia, valor & praxis; ea cultioris vita ratio, vis, ac tenor, ut aurei cuiusdam saeculi pax & felicitas in ipsas etiam feras certo quodammodo dimanasse videtur uti constat ex Xukim l. 3. f. 10. Certe hû-xuam-hû Classicus Sinensium Annalium interpres, ut videre est in Appendice Chronicâ, Cám-Kién-pù dictâ, lib. i. f. 20. disertis verbis affirmat, totam libri hujus Tá-Hiô doctrinam haud aliis constare, quam Regum Yaô, xún, yù, tám, vân-vâm, vù-vâm, et) chéu-cûm, ac ipsiusmet etiam Confucii documentis & exemplis. Imò de ipso Confucio nepos ejus çù-sû testatur (uti videre est in sequenti libro Chûm-yûm) ipsum in suis libris non aliam, quam prisco-

rum illorum Regum doctrinam adferre; ut proinde Confucius doctrinæ hujus non tam Author quam Interpres ac præco dicendus sit; quia scilicet pene totam longe ante sua tempora traditam, ab aliis potius accepit, & ad posteros transmisit, quam ipse invenit. Tametsi non inficior, etiam huic suam inde partem aliquam deberi; primas tamen, & quidem potiores, sibi vendicant modò recensiti antiquissimi Sinarum Reges, qui primi doctrinam hanc & præceptis instituere, ex exemplis docuere.

Finis Libri Tá Hiō.

SCIEN TIAE SINICÆ

LIBER SECUNDUS.

EST Liber hic opus quidem *Confucii*, sed ab hujus nepote چو-سۇن dicto, editus. Agit autem potissimum de *medio sempiterno*, sive de aureâ mediocritate illâ, quæ est, ut ait Cicero, inter nimium & parum, constanter & omnibus in rebus tenendâ; ideoque *Chūm-yūm* Libri titulus est; *Chūm* quippe *medium* significat; *yūm* verò (quod vulgò solet pro ordinario vel quotidiano accipi) hoc loco secundum Interpretes idem sonat quod *constans*, vel *sempiternum*.

f. 1. p. 2. §. 1.

ID quod à cælo est homini inditum dicitur natura rationalis: quod huic conformatur natura & eam consequitur, dicitur regula, seu consentaneum rationi, restaurare quoad exercitium hanc regulam se suaque per eam moderando, dicitur institutio, seu disciplina virtutum.

§. 2.

DICTA Regula cùm sit naturæ rationali intrinseca nunquam potest, nec verò debet vel uno temporis momento abesse aut separari ab homine; quod si posset aliquando abesse aut separari, jam non esset regula seu ratio à cælo naturæ insita. Atque hæc est causa cur perfectus vir adeò semper sollicitè attendat sibi, atque invigilet in his etiam quæ non percipiuntur oculis, uti sunt minimi motus animi; cur itidem adeò timeat & paveat in his etiam quæ non percipiuntur auribus; ut ita, cum aliquid faciendum fuerit, ne momento quidem deflectat à norma rectæ rationis sibi impressa.

f. 2. p. 1.

f. 2. p. 1. §. 1.

Motus namque animi d' ferè sunt, quod non apparet, quia reconditi & sibi soli noti; sunt item id quod non est manifestum, quia admodum subtile & minimum quid; ideòque perfectus vir tam sollicitè invigilat cordis sui secreto, & cautus est in internis quæ solus ipse intuetur; quo deinde fit, ut qui aliis reconditi & abstrusi sunt, intimi scilicet cordis recessus, ei tamen soli patescant; qui item subtilissimi sunt ac percipi vix possunt, minutissimi scilicet animi motus, sive ad bonum, sive ad malum, ei tamen soli manifesti omnino sint.

§. 2.

CUM autem radix passionum intima sit naturæ hominis, vel potius ipsamet natura sit ista radix; hæc autem in actus suos vel passiones prorumpat assidue, summâ cum vigilantiâ attendit sibi Vir perfectus ut has, ipsius quoque naturæ fræno, quatenus hæc rationis & discretionis principium est, moderetur. Itaque passiones animi, ut sunt gaudium ex prosperis, ira ex adversis, tristitia ex jaçaturâ, hilaritas seu læta fruitio rei obtentæ, priusquam pullulent prodeantque in actum dicuntur medium seu esse in medio, quia sunt adhuc indifferens quid ad excessum vel defectum; at ubi pullularunt, & omnes attigerunt rectæ rationis dictamen, dicuntur consentaneum, seu quidam passionum inter se & cum ipsa ratione concentus. Et quidem, cum sunt in medio; orbis universi magnum principium ac omnium bonarum actionum fundamentum dicuntur; cum sunt rationi consentanea, *orbis* universalis regula, seu Regia humani generis via dicuntur.

*Doctrinam de tenendo medio, veluti fontem omnis Sapientiae Sinicæ, per omnia retrò sacula manantem, jam mille sexcentis & amplius annis ante Confucium inter alia commendavit Yaō Imperator Successori suo Xún; & hic rursus magno Yù, dum heredem Imperii eum constituit. Continet autem sexdecim litteras, quas multò pluribus & exponunt & extollunt Interpretes. Nos hic eam verbis Cham-colai, sed in compendium redactis explicabimus. Sic igitur Xu-kim lib. 2. f. 10. ait: Cor homini unicum est: hoc dum privato affectu dicitur, vocatur *Gîn sin*, id est hominis cor, cum ex rectæ legis dictamine agit, *Tao-sin*, id est, rationis cor nuncupatur: hominis cor, seu voluntas, cum sit varium quid & facile à quovis objecto moveri & flecti, res est periculis semper obnoxia: idem cor verò seu voluntas ad bonum & virtutis normam conformata est quid excellens ac reconditum; unde oportet, ut serio examine cor illud identidem depures à pravis & privatis, quæ tacitè sese insinuant, affectionibus; atque ita rectum cor à pravo secernas: quo facto rejice penitus quod est humani & privati cordis, & rectam illius cordis legem veluti unicam tuæ personæ dominam*

L

constitue, unum & idem servans semper in omnibus: Sic ab hac lege neque defectu, neque excessu aberrabis; adeòque solidè ac veracite apprehenderis ipsum medium. Radix igitur & fundamentum, cui innititur recta orbis terrarum administratio, unius est cordis rectitudo & norma, *c. Hæc colamus.*

p. 2.

UBI igitur perspecta fuerint medium & consentaneum, tum demum Cœli quoque ac terræ status quietus, permanens ac pacificus, & omnium rerum uniformis propagatio vigorque consequetur. Nam (*ut Interpretes addunt*) si homo agat semper juxta rectam rationem, quandoquidem hic unum veluti corpus cum universo efficiat, consequens erit, ut etiam cœlum & terra juxtâ normam sibi inditam agant, Planetæ influant absque vitio, quatuor anni tempestates absque defectu decurrant, Juvenes optatos vitæ annos, Senes finem naturæ consentaneum, res denique omnes debitum sibi statum & locum consequantur.

Quis hic non videt eò dumtaxat collimasse Philosophum, ut hominis naturam, quam ab origine suâ rectam, sed deinde lapsam & depravatam passim Sinenses docent ad primævum innocentia statum reduceret? Atque ita reliquas res creatas homini jam rebelles, & in ejusdem ruinam armatas, ad pristinum obsequium veluti revocaret? *Hoc f. 1. §. 1. libri Tæ Hiō, hoc item hic, & alibi non semel indicat.* *Etsi autem nesciret Philosophus, nos à primævâ felicitate propter peccatum primi parentis excidisse, tamen & tot rerum quæ adversantur & infestæ sunt homini, & ipsius nature humanae ad deteriora tam pronæ, longo usu & contemplatione didicisse videtur, non posse hoc universum, quod homo vitiatus quodam modo vitiarat, connaturali sue integritati & ordini restitui, nisi prius ipse homo per victoriam sui ipsius, eam, quam amiserat, integritatem, & ordinem recuperaret.*

f. 3. p. 2. §. 1.

HIC, & reliquo hoc libro, *çù-su* citat Magistri verba dicens: *Confuius ait: perfectus vir tenet medium semper & ubique; improbus verò prævaricatur medium vel excessu, vel defectu.*

§. 2.

PErfectus Vir) exponit *çù-su*) habet *medium*, sive semper est in medio, & quia *perfectus* est, ideo semper seu quovis tempore, adverso scilicet & prospero, conformat sese suasque actiones cum eo, in quo est, medio; idque cum eâ (de quâ suprà) cautelâ, vigilantiâ, & timore circâ minimos animi motus; *improbus* etiam habet suum *medium*, quod teneat, sed quia *improbus* est, ideo nullo tenetur metu nec pudore illud prævaricandi; passim enim omnia pro libidine agit.

f. 4 p. 1. §. 1.

Confucius ait : *medium* ô quām illud sublime ! è vulgo pauci illud tenent. Neque hoc novum ; vetus iste morbus est, querela vetus , jam olim sic fuit.

§. 2.

Confucius ait : causam , cur mortalium plurimi per regiam hanc medii viam non incedant , ego quidem probè novi : prudentes enim hujus sæculi illud transgrediuntur ; & quia plura quam hoc medium & altiora se intelligere arbitrantur , medium quasi parvum & non sufficiens negligunt ; rudes verò non pertingunt ad medium , quia aut non norunt aut difficultate territi , diffidunt eò pervenire. Causam item quare complures hanc medii viam , quamvis adeò conspicuam , non habeant perspectam , ego novi ; sapientes enim seu qui profitentur studium sapientiæ , medium suis factis excedunt & prætereunt , sive excessu ferè peccant , periculosa quædam & insitata principia viasque sectantes ; *inertes* autem & hebetes animæ factis suis ad id non perveniunt , quia desperant medii notitiam , nedum medium ipsum consequi.

p. 2. §. 1.

QUOD verò passim sic peccetur , oritur ex defectu examinis ; cum enim regula illa sit homini intima , actiones quæ à naturâ procedunt , utique nonnisi ex dictâ regulâ plerumque procederent , siquidem hæc foret probè cognita , Ex. gr. inquit *Confucius* , hominum nullus est qui non bibat in dies & comedat ; & tamen in re tam obviâ pauci valent dignoscere rectos sapores , seu rectum judicium ferre de potûs ac cibi tot condimentis vitiati naturâ & efficacitate , quam si accuratiùs explorarent , non toties temperantiæ limites excederent.

§. 2.

Confucius concludens ait : quod igitur medii via hæc non frequentetur aut observetur , ea itidem causa est , quia nec hanc (proh dolor !) homines indagare nec cognoscere laborant ; adeoque aut excedunt medium , aut ab hoc recedunt.

§. 3.

Confucius ad serium medii examen exhortans omnes , adducto exemplo Imperatoris *Xún* , sic ait : *Xún* Imperatoris illius quām magna fuit prudentia ! Siquidem ille non suo unius judicio & privatâ prudentiâ , sed consiliis ac sapientiâ suorum fretus Rempub. administrabat. Itaque *Xún* gaudebat de obviis quoque rebus alios consulere ; & solebat seu gaudebat examinare omnia quamvis obvia & vulgaria suorum responsa ; qui si forte quidpiam suggererent rationi minus consentaneum , sic eo non utebatur , ut tamen prudenter dissimulans occultaret quod inerat mali , fovens hoc modo

suorum fiduciam & candorem monendi identidem Principem suum: consiliis verò quæ cum ratione congruebant, sic utebatur, ut etiam deprædicaret quod iis inerat boni, quò alacriùs fidentiusque sensum animi sui declararent. Quod si dicta responsa pauxillūm à medio aberrarent, arripiebat sedulò illorum (responsible) duo extrema, quibus ad rationis trutinam mature expensis, utebatur dumtaxat horum (extremorum) medio in ordine ad populi regimen; quo fiebat, ut non ex suo unius tantùm, sed ex suorum judicio ac consilio semper res ageret. Atque hæc illa fuere propter quæ factus est Xún, talis scilicet ac tantus Imperator.

Memorant Annales Sinici, Imperatorem hunc solitum fuisse in anteriori atrio Palatii sui tabulam suspendere, in quâ licebat subditis fiderenter Regem suum commonefacere, & notare, si quid ab illo forte peccaretur.

f. 5. p. 1.

Confucius arguens suorum temporum fallacem ac degenerem à Priscis Regibus, prudentiam, ait: hominum quivis nunc dicit, ego prudens sum, scio quid agendum sit, quid non agendum; at verò quia lucrum & commodum proprium dumtaxat, non autem ejus damna & pericula æquè præ oculis habet, impulsu quolibet inox intrat incautus in mille retia & laqueos, ac demùm incidit in foveæ medium, & isthuc, unde nequaquam scit effugere nec sese expedire: hominum item quilibet dicit; ego satis sum prudens, & de facto seligit sibi medium, & juxtà hoc agit; sed ecce socordiâ victus, non valet nequidem per spatum unius mensis illud constanter servare. Ut quid ergò iis prodest scientia & cognitio medii?

p. 2. §. 1.

Confucius ait: Discipulus meus Hoeî hic nimirum erat Vir sanè prudens; noverat enim res inter se probe distinguere, ac dein feligere medium: & si quando assecutus erat unam virtutem, illicò velut ambabus ulnis illam venerabundus arctè stringebat, fovebatque intrà pectus, & nunquam semel apprehensam à se dimittebat.

§. 2.

Confucius ait: Orbis Regna erunt equidem, qui possint pacificè regere; dignitates & census erunt qui valeant reeusare; nudos enses erunt qui possint fortiter calcare; at verò medium, quamvis primâ fronte facile appareat, tamen non potest quivis nisi cum majori quodam certamine & labore obtinere.

f. 6. p. 1. §. 1.

HAC forte occasione discipulus չù-lú, ut erat indolis belli-cosæ, & appetens gloriæ militaris quæsivit de fortitudine.

§. 2.

§. 2.

Sciscitatur ex eo *Confucius*, & ait: an quæritur hic de hominum illorum, qui in Australi regione degunt, fortitudine? An de eorum, qui Borealem regionem incolunt, fortitudine? An verò de vestrâ, qui sapientiam colitis, fortitudine?

§. 3.

LArgius, leniusque se gerere, & cum indulgentiâ quadam in suo- rum institutione non castigando semper, nec justo severius, eorum desidiam, vel tarditatem, nec ultionem aut pœnas exigere à refractariis, sed eos patienter ferre; ea demum est Australium regionum fortitudo qua hominum animos paulatim student rationi subjicere: Et hæc viri perfecti præstare possunt.

§. 4.

Tmpavidum & securum cubare lanceas super loricasque; medias inter mortes versari, & tamen non pertimescere nec affici tædio vitæ hujusmodi, Borealium quidem regionum fortitudo est; & hæc fortes & robusti præstare possunt; quoniam tamen multum hic temeritatis adesse solet, mediique regula crebro admodum violari, non ea est fortitudo, quam à vobis expecto, discipuli mei.

p. 2. §. 1.

Taque Vir perfectus sui unius victoriæ semper intentus, ad mores & ingenia aliorum se fingit quidem & accommodat, attamen (ut est sui Dominus) non patitur sese velut diffluere, neque de pravari inertium molliumque consuetudine & exemplis, nec in omnibus sine discrimine obsequitur & hæc fortitudo proh quanta est! Rursùs in medio aliorum à recto aberrantium ipse unus rectus stat, & neutram in partem inclinat, hæc fortitudo quanta est! Item si in Regno vigeant virtus & leges & ipse Magistratum gerat, hos tamen honores inter non mutat mores, nec eam vitæ normam, quam privatus servabat, adeoque nec inaniter intumescit; hæc fortitudo proh quanta est! Contrà verò si in Regno jaceant virtus & leges, si magna sit rerum perturbatio; ipse tamen, quamvis prematur inopiâ & aliis atque aliis ærumnis affligatur, etiam redactus ad ipsam usque mortem inter hæc non mutatur, suscepit semel propositi semper tenax, hæc quoque fortitudo proh quanta est, & quam eximia! Nimirum sita est illa in assiduâ sui ipsius victoriâ. A vobis ergò discipuli mei præ illâ Australium & Borealium Gentium fortitudine, & expeto & expecto fortitudinem ejusmodi.

§. 2.

Confucius ait: Sunt qui temerè transiliunt medii limites dum sestantur virtutes nescio quas prorsùs inusitatas & reconditas, ac gaudent patrare miranda quædam, ut posterioribus sæculis sint qui nomen eorum deprædicent. Sed ego certè non fecerim ejusmodi

M

rem ; quod passim nosse convenit & agere , id nosse & agere studeo.

f. 7. p. i. §. 1.

Perfectus Vir aggreditur viam ordinariam , & ideò in eâ constanter progreditur : at sunt qui vel inusitata & abstrusa , nec non majora viribus suis temerè affectant , vel , tametsi virtutis viam eo , quo par est , modo sint ingressi , tamen in medio ipsius viæ cursum abrumpunt , & turpiter deficiunt. At ego certè non velim nec possim sic sistere ; quæ cœpi conabor perficere.

§. 2.

ITaque perfectus Vir in omnibus semper conformat se *medio* , nil ultrà , nil citrà agens ; amore autem virtutis fugere sæculum , honores , &c. adeoque jam nunquam videri ab hominibus , imò nec cognosci ; & tamen nullo inde seu tristitia seu pœnitudinis sensu affici , tam arduum est , ut solus is qui sanctus est , præstare id possit.

p. 2. §. 1.

HO C & sequenti paragrapho *qù-su* ait *perfectorum* in medio sectando regula usu ampla est & universalis ; & tamen intima illius vis ac ratio in re parva est & subtilis ac recondita , adeoque à paucis cognita

§. 2.

VIRI fœminæque , quamvis rudes , intrà Sphærām suam naturalem possunt quadantenūs pervenire ad practicam medii notitiam ; sed cognoscendo pervenire ad hujus subtilissimum apicem , quamvis sanctus quispiam sit , & probè intelligens , equidem habebit aliquid , quod nondum cognoverit. Viri fœminæque , quamvis sint *inutile vulgus* , tamen fieri potest , ut in quibusdam rebus juxta medii regulam subinde queant ex parte operari ; at verò pervenire ad hujus supremum apicem , quamvis sanctus quispiam sit , adhuc habebit quò non possit pertingere , & quæ servare nequeat ; quin imò ipsum cœlum & terra , quamvis horum tanta sit magnitudo , perfectio , atque ergà homines beneficentia , tamen ob elementorum temporumque vicissitudines nequeunt explere singulorum vota , sic prorsùs , ut homo in eis reperiatur quæ arguat , & adhuc habeat ob quod indignabundus de cœlo terrâque conqueratur. Propterea si Vir perfectus agat de ejus magnitudine , necessariò fatebitur , orbem universum non posse tantæ virtutis molem capere aut sustentare ; si verò agat de ejusdem reconditâ exiguitate & subtilitate , fatebitur item , quòd orbis totus non possit eam dividere aut penetrando perrumpere. Sensus est ; nulla res adeo magna est , in quâ ratio non insit ; nulla item adeò exigua , quæ ratione quædam careat.

f. 8. p. 1. §. 1.

Confirmat prædicta citans Odam, quæ sic ait: *Avis rven dicta volando penetrat cœlos: piscis immergitur in pelagus, id est (exponit qù-su) uti avium volatus ad alta cœlorum, & piscium impetus ad ima profundi fertur; ita hæc ipsa virtus & ratio ad summa pariter & ima pertingens, in maximis minimisque rebus suprà & infrà exerit sese ac manifestat.*

§. 2.

Taque ut dixi, perfecti Viri in hoc medio servando regula ducit initium ab ipsis homuncionibus & mulierculis; atque adeò eadem illa, quæ perfectorum in medio servando virtus seu regula, cùm sit universalis & omnibus ingenita, sua quoque rudimenta habet in promiscuo hominum vulgo: at verò quatenùs extendit sese illa ad suum apicem; vel, si discurramus (ut alii explicant) de illius apice; longè latèque resplendet ac manifestatur & patet in cœlo pariter & in terra.

Postquam qù-su explicavit quod superius dictum est, rationis regulam & ei consentaneum nunquam ab homine posse abesse, hoc idem sequentibus paragraphis ex *Confucii* dictis penitus explanat.

p. 2. §. 1.

Confucius, ut probet omnes promiscuè ad eam, quæ homini insita est, regulam suo modo posse pertingere, explicans illud axioma, *quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris*: Sic ait: Regula rationis (quæ versatur, Ex. gr. inter Regem & subditum, inter Parentem & Filium, Maritum & Uxorem, Majores natu & Minores, denique Amicos inter) Non longè abest ab ipsomet homine; illa verò, quam homines sibi fabricant regula, & longè abesse volunt ab ipsomet homine (cujusmodi sunt exotica & ardua quædam principia, quæ modò dictis quinque hominum ordinibus haudquaquam concordant) non potest censeri regula & ratio.

§. 2.

Confirmat hoc à simili ex Oda petito, quæ sic ait: Cædito manubrium, cædito manubrium; hujus exemplar seu regula non longè abest; quippe in manu artificis est manubrium ipsum, quo rude lignum dolat, ut efformet aliud. *Confucius* explanans simile sic ait: Artifex manu arripit manubrium, ut securi exscindat formetque alterum simile manubrium; idem obliquè contuetur, & explorat an exactè respondeat ipsi, quod in manu est, manubrii formæ & regulæ; adhuc tamen hanc ipsam abesse longius existimo, quæ absit illa, quæ à cœlo homini indita est, regula, quia hæc intrinseca, extrinseca est illa; & in cædendo manubrio unum ab alio diversum est: ideo vir perfectus dum instituit hominem, non per extrinsecum quid & remotum ab homine; sed per ipsummet hominem

instituit regitque hominem, nec assimilatur cædenti manubrium qui diversum cædit ab eo quod manibus tenet : Etenim inest homini lumen idem rationis ; hoc unum excitat & esse jubet pro regulâ ; quo facto si id assequatur, ut his corrigatur & emendetur, tum demum acquiescit, & sistit, operosiori scilicet institutioni supercedens.

f. 9. p. 1. §. 1.

RURSUM ait : Quisquis omni cum fide & sinceritate ex se metitur alios, hic utique discedit à regulâ & lege naturali non procul ; seu à regulâ illâ dirigitur, quam in se ipse habet ; quippe cuius primum ferè dictamen hoc est : quæ fieri sibi quis non optat, ea itidem ne faciat aliis.

§. 2.

PErfecti Viri regulæ sunt quatuor; ego verò, ait *Confucius*, nec dum ex illis quatuor vel unicam servare possum. 1. Uti exigo à meo filio, ita servire patri, ego ipse nondum possum. 2. Uti exigo à meo subdito, ea cum fide servire Principi, ego nondum possum. 3. Uti exigo à meo fratre natu minore, eâ cum observantiâ servire natu majori, ego nondum possum. 4. Uti exigo à meo socio & amico, ei primas deferre, & debitis officiis antevertere, ego quidem necdum possum. Vir autem perfectus ordinarias & quotidianas has virtutes absque ullâ fictione opere exercet ; in quotidianis quoque sermonibus circumspectus est ; & si quid fuerit in quo deficiat adeoque non expleverit officium suum, tûm non audet non sibi vim facere ut tandem id expleat : si ei nimia suppetat verborum copia, non item audet totam effundere : adeoque severus suimet censor hoc agit, ut verba respondeant operibus, & opera respondeant verbis. Hujusmodi autem Vir perfectus quomodo non sit solidus ac stabilis ? Hunc ego interim imitari conor, & ejusdem servans vestigia, longè quidem, sed tamen sequor.

f. 10. p. 1. §. 1.

DOCE T hic *çù-su*, Virum perfectum sortè suâ contentum vivere. Perfectus Vir, inquit, pro ratione sui statûs, quem hic & nunc obtinet, res agit ; nec cupit quidpiam ab hoc suo statu alienum.

§. 2.

SI dives est & honoratus, agit ut dives & honoratus ; sic tamen ut illicitis voluptatibus & luxui non se dedat, nec arrogantiâ suâ fastuque offendat quémquam. Si pauper est & ignobilis, agit ut pauper & ignobilis ; sic tamen ut nihil Viro gravi & probo indignum committat. Si extrà patriam suam sit alienigena, agit ut alienigena, seu ita gerit se ut poscit status degentis inter extraneos, sui semper similis. Si versetur in ærumnis ac laboribus, agit proratione statûs

statūs ærumnosi , tenax semper magni propositi. Denique perfecto viro nullus est vitæ status quem ingrediatur, ubi non sit sui Dominus , & suâ sorte contentus ; adeoque sibi succedat ex sententiâ.

§. 3.

IDem si constitutus in superiori loco est & dignitate , non inclementer tractat inferioris ordinis homines , metum iis incutiendo , si autem constitutus est in inferiori loco & dignitate , non adulatur superioribus favores eorum captans. In hoc totus est , ut perficiat seipsum , & non requirit quidquam ab aliis ; adeoque nunquam indignatur cuiquam. Superne , non conqueritur de cœlo quod prospera non conferat , aut eum affligat adversis. Inferne , non criminatur nec culpat homines ; quibus adversitatum aut defectuum suorum causam non tribuit. Nimirum suâ semper sorte contentus nihil exceptit , à statu , quem obtinet , alienum.

§. 4.

IDeò perfectus Vir commoratur in planâ quadam & quietâ Regione , & æquo animo expectat unicam cœli circâ se ordinacionem : improbus è contrario præceps ambulat vias periculosas , & per fas ac nefas quærit planè gratuitam sibique non debitam fortrem & fœlicitatem : quam si obtineat , merè equidem fortuitò obtinuisse censendus est.

p. 2. §. 1.

Concludit چن-سیٰ verbis *Confucii* mentem suam. *Confucius* ait : Sagittarius habet quamdam similitudinem cum viro perfecto : ille si aberrat à depicto scopo , reflectens ad se exquirit erroris causam non ab aliâ quàm à suâ ipsius personâ ; ita perfectus Vir , si deflexerit à medii scopo , causam erroris sibi non alteri tribuit , adeoque à se rationem illius exigit.

§. 2.

Dicit hic چن-سیٰ , quà ratione paulatim ad medii perfectionem pervenire oporteat. Perfectorum , inquit , regula , seu procedendi ratio , est instar facientis iter longinquum , qui utique à loco sibi propinquiori illud orditur. Est item instar subeuntis in altum , qui utique ab infimo gradu ascensûs sui initium facit.

§. 3.

Sequitur hic simile familiare & domesticum , quo چن-سیٰ dicta probat seu illustrat , primo authoritate libri Carminum ; & deinde *Confucii*. Oda sic ait : Ubi uxor tua est amans concordia , ibi familia est instar pulsantis cymbala , suavissimâ illâ domesticâ pacis mutuæque concordia voluptate perfruens : Rursus fratres natu majores & minores ubi concordant , horum concordia gaudium utique diu perseverat , dimans perpetuò in filios & nepotes ; atque ita

rectè ordinatur tua domestica familia, insuper exhilaratur & tua uxor, & filii, & nepotes.

§. 4.

Confucius item ait: pater ac mater familias ô quām ipsi lāti ac tranquilli vivent in hac suorum inferiorum harmoniâ domesticâ! mutua quippe concordia inferiorum, Ex. gr. nurûs ac generi, fratrū natu majorum & minorum, redundant in gaudium parentum seu majorum. Atque ita verum est, in viâ virtutis ab inferioribus gradum sterni ad superiora:

f. 11 p. 1. §. 1.

Confucius, ut ostendat, ad supradictam medii virtutem adēò amplam & sublimem, constanti conatu enitendum esse, exemplum desumit à spiritibus, quorum uti vis intellectiva est excellentior, ita & in operando est efficacitas magna: sic igitur ait: Spiritibus inest operativa virtus & efficacitas; & hæc ô quām præstans est! quām multiplex! quām sublimis.

Tametsi duabus vocibus, quèi xin seu disjunctim, seu unitim sumptis varia attribuantur significata quæ in ipsorum Dictionariis videre est, hoc tamen loco rejectis aliquorum Interpretum, qui multis erroribus imbutum inter se mutuò, tum secum ipsi pugnant, commentis aëriis Colaus Interpres noster cum aliis multis per quèi xin intelligit eos spiritus quorum venerationi vel op̄i implorandæ instituta sunt sacrificia. Favet hic autem Colao, ea quæ communis est toti Imperio, vocis utriusque acceptio: favent item multi Priscorum textus & hic precipiè, quem modò explanamus, ubi distinctè Philosophus eos & eorum operationes definit, atque ea tribuit illis, quæ nonnisi spiritibus intelligentiâ præditis tribui queant: favet denique tot ubique Templorum, tot quoque rituum & sacrificiorum, quæ dictis quèi-xin ab omni èvo dicata sunt communis usus. Quis enim non explodat posteriorum temporum Interpretes dum per quèi-xin intelligi volunt duarum qualitatum Yn & Yâm, id est frigidi & calidi seu perfecti & imperfecti naturales operationes, vel earumdem remissionem & intensionem & nihil amplius; Ecquis enim sine rubore ausit dicere meras has qualitates materiales & inanimes tot tantisque hominibus, sacrificiis atque jejuniis coli debere, ab iis exaudiri supplicum precies ac vota, & quæ ex virtute fiant approbari, damnari vero quæ cum vitio negligentiaque conjuncta sunt? Quid quod hosce spiritus incorporeos passim vocant, vestigium sui nullum relinquere humanis sensibus afferunt, rationem item loci aut mensuræ, sicut corpora, habere negant? Quantu autem non desint qui per duas illas voces intelligi volunt unicum numen supremum èd quod in libris officiorum & alibi modo nominetur cœli spiritus modo cœli terræque spiritus, modo supremus spiritus, modo spiritus, vel spirituum supremus Imperator, modo supremi Imperatoris spiritus, plerumque tamen hic agi videtur de spiritibus illis seu intellin-

LIBER SECUNDUS.

51

gentiis quos Deus tuendis & conservandis rebus creatis seu praesides & ministros constituit, quos alibi Interpres vocat Xamti chi xin, id est supremi Imperatoris clientes & subditos qui Planetis & reliquis Astrorum, qui Elementorum nec non regionum rerumque sublunarium curam habeant: sic enim diserte l. Xu-kim p. 1. f. 12. de Xun Imperatore simul & Legislatore refertur, quod quoties lustraret Imperium sacrificabat supremo celi Imperatori, dein ritu inferiori litabat sex Principibus spiritibus videlicet 4. tempestatum anni, frigoris & caloris, Solis, Lunae, s. Planetarum praesidibus, exinde tamquam longius a se remotis litabat montium & fluminum spiritibus, denique litabat circumquaque diffusae multitudini spiritum. Quin & libro 3. Officiorum f. 67. sic habetur: Imperatores (qui immolanda suo tempore animalia ali jubebant per centum hoc est omnes Imperii urbes) Mandabant populo ut nemo esset qui non omnino exereret suas vires ad honorandum magni celi supremum Imperatorem, celebriorum insuper montium & majorum fluminum & quatuor regionum terrae spiritus ut pro populo flagitarent felicitatem, sed prosequamur textum & expositionem.

§. 2.

Dicitur Confucius inesse spiritibus supra memoratis vim quamdam prorsus eximiam & ordinis superioris; quia cum res omnes corporeae cadant sub sensum, soli spiritus hunc fugiunt. Verum quidem est, inquit, quod visu percipimus illos quodammodo, quantum in effectis suis identidem se produnt; sed tamen revera non videmus. Rursus auditu percipimus illos quodammodo dum contemplamur tot effectuum qui ab illis procedunt tam concordem discordiam & quasi harmoniam; sed ipsos tamen non audimus; denique adeo intimè sociantur & incorporant se se, ut ita dicam, rebus omnibus; aut (ut alii explicant) exercent operationes suas circa res omnes sic, ut res non possint eos a se dimittere; seu, nequeant consistere sine eorum directione.

§. 3.

Atque haec est causa, cur spiritus efficiant, ut orbis homines quibus est a natura indita gratitudo, abstineant identidem se praecepi quidem a vitiis; & ut animus sit purus ac mundus, corpus item splendidiore habitu adornatum; ut sic ea quae decet reverentiam offerant sacrificia quo tempore dum contemplantur illam spiritum multitudinem, velut mare quoddam, omnia implent; ita eos venerantur ac si assisterent ipsis superne, ita quoque reverentur ac si adstant ipsi ad laevam & dextram.

p. 2. §. 1.

Confucius autoritate libri Xi-kim dicti probat hanc illis deberi reverentiam. Oda sic ait: An spiritus adveniant & appropinquent sacrificantibus, eorumque vota suscipiant, non potest facile conjici

nendum determinari ; magis ne verò determinari poterit si negligenter colantur , & in eorum obsequio homines languescant ? Seu si hi qui omni cum veneratione iis sacrificant , nequeunt eorum præsentiam facile percipere , quantò minus percipient ii qui oscitant ac remissè & cum tædio illos colunt?

§. 2.

HÆC spirituum tam arcana subtilitas , nec minor per effectus suos manifestatio , quamvis spiritus in se adeò occulti sint , usque adeò clara est , ut revera tamen non possint occultari ; ita planè se res habet.

Quamvis pateat existentia spirituum ex ipsomet textu & mente Philosophi ; juvat tamen hoc loco quid & ipse Cham-colaus de spiritibus sentiat (utique ex mente ipsius Philosophi) ipsiusmet verbis Lectori declarare. Sic autem ait quod sint spiritus , utique verè est hoc è ratione ; nam perpetuo motu operantur in hoc cæli & terræ medio , & exercent pro officio suo illam beandi probos , & affigendi improbos potestatem : ideo ipsorum (scilicet spirituum) agilitas , & intelligentia apparet ac clarè se manifestat , & nunquam potest occultari. Revera sic est. Mirificè favet huic Interpreti Interpres alter , paris cum Colao authoritatis ; & ipse Cham dictus , cognomento tūm-ço : hic autem in vigesimâ circiter editione Commentariorum suorum in modò explanatam Confucii sententiam sic scribit : Vox illa Chīm significat spirituum veritatem. Et sensus est : revera dantur isti spiritus. Voces illæ , pù cò yèn , id est manifestum est , seu celari aut negari non potest. Sic ille.

f. 12. p. 1. §. 1.

HIC & deinceps چن-سون , ut explicet latitudinem ingenitæ omnibus rationis quoad usum , Avi sui verba affert de Prisco-rum Regum virtutibus ; ac primo quidem de illustri Imperatoris Xún erga parentes suos obedientiâ. *Confucius* ait : Xún Imperatoris illius ô quam magna fuit obedientia ! Virtute fuit sanctus ; quo & factum est ut tanti filii parentes ubique celebrarentur. Dignitate fuit cæli filius , id est Imperator : hæc verò dignitas ad parentes quoque certâ ratione transivit ; & , si de opulentia agamus , obtinuit quidquid quatuor maria (sic orbem sibi notum Sinæ declarant) intrâ se complectuntur. Has item opes in parentum cultum planè regium nec non delicias eorumdem pius profundebat. In aulis parentalibus regio de more & apparatu defunctis majoribus parentabat , quem morem filii quoque ac nepotes conservarunt : Hoc autem modo ea tam illustris & Regia dignitas in familia ipsius diu persttit ; & à posteris vicissim tanti Avi memoria , præsertim in parentalibus officiis ac ritibus , perpetuò conservata fuit.

*Non offendat , Lectorem vox Xím seu Sanctus ; non enim hic aliud
(uti)*

(uti in lexicis videre est) significat quām eximiē sapientem & intelligen-
tem, vel gīn chi ché, id est, hominis summum ad quod homo suis vi-
ribus potest pertingere.

§. 2.

IDEO magna illius virtus, non casu, sed destinato haud dubiè consilio, obtinuit suam illam à cælo dignitatem, seu Imperii coronam, virtutis præmium: item haud dubiè obtinuit suos tam amplos census & immensas opes illas quas ambit Oceanus: haud dubiè obtinuit suum illud toto orbe tam celebratum nomen famamque tantam: haud dubiè denique obtinuit illud dulce præmium longævæ ætatis; proprium scilicet præmium filialis obedientiæ, quam paulò ante deprædicavit.

Et verò vixit Xún Imperator annis 100. primùm quidem ab agro offitiâ vocatus ad Imperii per 8. & 20. annos societatem ab ipso Yao Imperatore; qui deinde moriens, cum suum ipsius filium Tan-chu dictum ab administratione repulisset, non in alium quam in ipsum Xún Imperium resignavit: quod ab hoc inde per annos 50. feliciter administratum fuit: Ut planè videatur Deus Sinis etiam contulisse, quod, quicunque hono-
rassent patrem & matrem, in lege scriptâ promiserat. Quod, ne quis putet à nobis ex uno tantum successu temere mox affirmari, juvat referre quem fructum pietatis sue Vù-vâm quoque familie tertiae conditor Imperator aliquando perceperit. Aegrotabat, uti memorant officiorum libri, hujus avus Vâm-ki qui Regulus tunc erat; ministravit aegrotanti Vên-vâm filius cum incredibili sedulitate & vigilantiâ, maximâque tenerrimi amoris & observantia significatione. Successu deinde temporis, cum Vên-vâm quoque, primæ inter Regulos dignitatis, jam senior lan-
gueret, udfuit ei similiter Vù-vâm filius, & Patris erga avum pietatem imitatus, assistere aegro diu noctuque, famulari, quidquid excogitare po-
terat obsequii solituque præbere, usque eō ut nec cibo se reficeret nisi cum cepisset hunc pater, neque antequam hic indormisceret, quieti somnoque traderet defessum corpus. Convalescebat hæc inter senior; & pius filius plusculum forte somno tribuerat. Quæsito igitur ex eo pater, nūm quod ei somnium nocte istâ contigisset; cui Vú-vâm: planè (inquit) o Pater! & quidem ipsiusmet Xám-tí species augustissima mihi per somnum obla-
ta fuit: faciebat autem spem mihi cæli Imperator obtinendi novem Lim, id est, novem annorum decades. Tum Pater: tu novem decades anno-
rum nonagenarius senex aliquando numerabis: mihi centum æta-
tis anni parati sunt: sed age, tres meis demantur, qui tuos augeant,
fili mi. Res fuit admiratione digna, (si tamen libris Officiorum credi potest) prorsus ut ita dictum fuerat, evénit: nam Vên-vâm natus an-
nos septem & nonaginta vivere desit; Vù-vâm tertio & nonagesimo
ætatis sue anno; utrumque verò superavit hujus frater, Cheu-cum di-

Etus, utpote centenarius, singulari sapientiâ, & filiali quoque observantia commendatissimus Princeps.

§. 3.

ETENIM cælum in productione rerum haud dubiè accommoat se se, & attemperat earum dispositionibus, & his conformia dat incrementa, suoque res influxu fœcundat; adeoque quas plantas invenit aptis locis atque temporibus rectè consitas benignè fovet ac vegetat humore suo & calore; quas dejectas & marcescentes reperit, eodem arefaciens calore prorsùs dissipat ac destruit. Ita etiam cælum sese accommodat naturæ & ingenio singulorum; bonos erigit atque ornat, ut patuit in hoc Principe *Xun*; improbos verò abjicit & pereire sinit..

§. 4.

ODA ait: O omnium encomiis laudandum, jubilisque extollendum virum perfectum! O quam magnificè resplendet ejus præclara virtus! Quæ populi sunt tribuit populo, & quæ magistris competit tribuit magistris. In omnes derivat virtutes suas, adeoque de omnibus bene meretur. Ideò nimirum amplissimos recipit census (*Imperium den tat*) à cælo: conservat ac fovet Imperium; adeoque aliis atque aliis beneficiis à cælo dimanantibus, bonisque omnibus cumulatur; & in longam posteritatem amplificatur.

§. 5.

IDEO (*concludit Philosophus*) magna virtus procul dubio obtinet à cælo Imperium.

P. 2. §. 1.

CONFUCIUS excurrens hic in laudes Regum *Vén-vâm* & *Vù-vâm* sic ait: Qui expers mœroris semper fuit (rarà Regum felicitate) is solus fuit *Vén-vâm*: quia nimirum Regulus *Vâm-ki* fuit ei Pater, à quo tam præclarè institutus fuit; & quia Imperator *Vu-vâm* fuit ei filius, patri, avoqué tam similis; quæ pater piè ac feliciter orsus fuerat, filius majori etiam cum felicitate in annos plurimos pertinxuit. Fundavit enim hic tertiam familiam Imperatoriam *Chen* dicātām, quæ præ reliquis omnibus familiis diutius stetit, annis scilicet 874. triginta quinque Imperatoribus illustris.

§. 2.

IMPEATOR *Vu-vâm* heroicis suis virtutibus propagavit proavi sui *Tai-vâm*, & avi sui *Vâm-ki*, & patris sui *Vén-vâm* augustam stirpem. Semel dumtaxat arma militaria induit, ut exigeret meritas pœnas de impiissimo *Chen* tyranno (fuit hic secundæ familiae *Xam* postremus) & hoc subacto obtinuit *Imperium* hortatu, vel impulsu potius octingentorum dinastiarum totiusque populi; ejus autem persona ad hoc fastigium evecta nequaquam amisit acceptam à majoribus totoque orbe illustrem ac celebratam virtutum & meritorum fa-

mam. Dignitate fuit *Imperator*: At si de opulentia agamus, possedit quidquid quatuor maria intra se continebant: neque minor fuit illius pietas; quippe in avitis majorum aulis, iis parentabat magnificientia & ritu Imperatorio: quem morem filii sui ac nepotes conservarunt tota deinceps posteritate propagante in perpetuum gloriosam memoriam Majorum suorum & prosapia regiae.

De hujus illustri prosapiâ multa perhibent Annales Sinici: Siquidem ordiuntur illam ab Imperatore Hoâm-ti (qui cepit imperare anno ante Christum 2697.) perpetuâ quadraginta generationum Serie; quarum tam nomina quam cognomenta accurate recensent. Porro inter Hoâm-ti & Vu-vâm anni 1574. effluxere: Rursus ab hac non tantum eadem stirps, sed & dignitas simul Imperatoria in filios ac nepotes per annos 874. propagata fuit. Ex quo conficitur, Domus illius nobilitatem, forte nulli Europaeorum vel Asiaticarum secundam, annis 2447. sibi constitisse: primò quidem cum Regulorum & deinde cum Imperatorum titulo ac dignitate: consule tabulam genealogicam Sinicæ Monarchie.

f. 13. p. 1.

HIC & deinceps ostendit *Confucius*, quomodo *Vu-vâm*, & hujus frater *Cheu-cum* & servarint ipsi, & ad posteros suos transmiserint debitum cultum & reverentiam erga defunctos majores, servando luctus, exequiarum, & sepulturæ, simulque officiorum ac rituum debita tempora, ordinem, & apparatus. Et hic quidem erat filialis obedientia apex, ob quam sibi omnem felicitatem à cælo promittebant. *Vu-vâm*, inquit *Confucius*, jam senior, octogenario major scilicet, suscepit imperium; adeoque, cum tantum septem annis imperarit, non potuit leges ac ritus ita stabilire ut non esset periculum ne denuò negligerentur & in oblivionem irent; quare cum filium Imperii hæredem relinquaret, *Chîm-vâm* dictum, tredecim annorum puerum, *Cheu-cum* hujus tutor simul & patruus extremam rei tantæ imposuit manum, & adimplevit Parentis sui *Vén-vâm*, & fratris sui natu majoris *Vu-vâm* virtutes ac statuta, posthumo Regulorum titulo ornans Proavum *Tái-vâm*, & Avum *Vâm-ki*, vel (*ut alii exponunt*) *Cheu-cum* adimplevit *Vén-vâm* & *Vu-vâm* virtutes: Nam assidue & ipse sibi & pupillo revocabat in memoriam familiâs Regias, virtutesque Proavi *Tái-vâm*, & Avi *Vâm-ki* Regulorum; numerando per mille & amplius annos perillustris familiæ seriem à *çu can* usque ad ipsum *Héu-cie*, qui familiæ Princeps & caput fuit, & filius quarti Monarchiæ Imperatoris, *Tí-co* dicti, ex prima Reginâ *Kiam-yvén* dictâ: Erat autem *Tí-co* nepos secundi Imperatoris cui *Xad-haó* nomen: Porro *Xad-haó* filius erat celebris illius *Hoâm-tí* flavi Imperatoris ex matre *Luîj-çù* dictâ. Itaque solemnius augustiusque parentabat defunctis majoribus juxta Imperatorum ritus, impertiens eos sua ipsius dignitate; qui ritus deinde abiit in

ūlum apud omnes Reges & Imperatores Sinarum; ut quisque scilicet suā ipsius dignitate impertiret Majores suos defunctos, quamvis hi illam non habuissent in vitâ. Hi itaque erga Majores ritus propagati sunt ad *Regulos* & ad *Magnates* Imperii, *Tâ-fu* dictos, usque ad literatos; ac tandem ad privatos homines: omnes enim juxta suum quisque statum, & ordinem quem obtinebant, in hoc officiorum genere procedebant. Atque adeò si Pater fuisset unus ex *Magnatibus* seu *Magistratibus* Regni, & filius esset dumtaxat literatus, sepeliebat hic Patrem cùm ritibus *Magnati* debitiss; ipse vero ei parentabat pro suo literati aut Doctoris gradu: Contrà, si Pater fuisset literatus, filius autem esset ex *Magnatibus*, tum filius sepeliebat patrem ut literatum, seu ritu literatorum, parentabat autem ut *Magnati*; eamdem cum suā dignitatem Patri licet mortuo imperiens honoris causâ. Utriusque ritus rationem hanc afferunt; quia dignitas Patris sequitur mortuum usque ad sepulchrum; at vero quæ ei fiunt parentalia, sive quæ offeruntur munera pertinent ad redditus & facultates, seu ad statum viventis filii; qui si pauper pauperis more, si Rex Regis more Parentibus suis parentabat. Quod vero ad luctum pertinet: unius anni luctus (*quem declarant, non atri, sed albi coloris vestitu funebri*) in morte frâtrum aut patrui, tantum per tingebat ab infimâ plebe usque ad *Magnates*. In obitu autem Patris, aut Matris triennii luctus per tingebat ad ipsum usque Imperatorem: Et in hoc Patris ac Matris triennali luctu non habebatur distinctio nobilis ab ignobili, sed una eademque erat omnium ratio: quia quæ parentes promeriti sunt de filiis, & quæ filii vicissim debent parentibus, sunt in omnibus paria, & eodem pretio aestimanda.

Triennalis hic luctus id est servabatur, quia proles totidem annis lactari solet, ac gremia Parentum foveri. Maritus trimestri tantum spatio defunctam Uxorem lugebat; at vero defunctum Maritum lugebat Uxor per triennium; & hæc quidem consuetudo hodieque toto Imperio servatur à Sinensibus.

p. 2. §. I.

Aplaudit obedientiæ modò descriptæ *Confucius* dicens: Imperatoris *Vu-vam*; & ejus fratri *Cheu-cum* horum ô quam latè propagata est obedientia.

Iuvat hic paucis exponere, cuiusmodi fuerit politicæ gentis hujus, publicæ pacis & quietis admodum studiosæ, de hac virtute ratiocinatio. Sic ergo disserebant: Si Rex amet & colat parentes suos, non poterit his non dare operam ut & subditi ad suum Regis exemplum colant quoque & ament parentes suos; quisquis enim virtutem amat, eam nulli non inesse desiderat, tunc quidem maximè quando ipsius interest virtutem inesse aliis; interest autem Regis; frustra quippe Rex sperat subditos parituros esse sibi, qui

qui parentibus parere detrectant. Sed hoc ut suavius feliciusque Rex perficiat, non poterit non præ se ferre benevolentiam paternæ similem erga omnes; adeoque erit illi procul dubio curæ ne quemquam suorum tractet inclementius: Libenter enim hunc sequimur & imitamur à quo putamus nos diligi; quod si hoc assentatur, ut suo Regis exemplo omnes Parentibus suis obedient, iam ei quoque omnes tanquam communi populorum Parenti morem gerent; sic ut in ipso quidem pareant justitiae, in illis autem obsequantur nature. Nunc autem cùm à cælo coronæ & Imperia nobis veniant; siquidem subditi Regis sui mandatis pareant, multo magis cælo ipsi velut omnium supremo parenti obtemperabunt: cælum vero nequam quam pœmio suo fraudabit virtutem tantam: hinc ergo alia ex aliis bona largè manabunt: pax & concordia vigebunt; atque potenti florentique Imperio summi pariter insimique sub Principe suo, veluti fratres in opulentâ recteque institutâ domo sub suo patre-familias, quietam jucundamque vitam agent. Ex hac sapienti Priscorum ratiocinatione Auctor facile intelliget, quām consentanea recte rationi, & quām remota ab omni impietate fuerint Sinarum dictamina politica.

§. 2.

Prosequitur Confucius: Hi namque obedientissimi Principes *Vû-vâm* & *Cheu-cum* præclarè valuerunt prosequi majorum suorum voluntatem: insuper præclarè valuerunt enarrare atque amplificare majorum suorum illustria facinora ad æternam posteriorum memoriam & imitationem.

§. 3.

ILLI autem Vere & Autumno (nec minus tempore Brumali & Æstivo) adornabant suorum avitas aulas: aptè disponebant ab iis relicta antiqua vasa & instrumenta, cujusmodi erant purpureus *ensis*, seu ensis cum vaginâ suâ purpureâ; cœlestis Sphæra: in fluvio *Hoam bō* conspecta mappa à *Fo hi* descripta; stemmata Gentilitia, & gemmis adornata insignia ejus, quā functi erant, dignitatis; conditorum Imperii magna documenta tabulis exarata. Item exponebant aureas eorum togas ac vestes, quibus vestiebant adornabantque Avorum tumbas sepulchrales: denique offerebant illius temporis Edulia, seu ea quæ præsens illius anni tempestas subministrabat, quæ ab ipso Imperatore honoris causâ, & in beneficiorum à majoribus acceptorum memoriam offerebantur.

f. 14. p. 1. §. 1.

Conveniebant Filii ac Nepotes in aulas suas gentilitias & parentales, & in his quidem aulis determinatus erat ritus: quapropter servabatur inter illos ordo tam assistentium ad lœvam, quām assistentium ad dexteram: item servabatur ordo dignitatis, quapropter & fiebat distinctio nobilium & ignobilium: rursus servabatur ordo officiorum; quapropter erat discrimin Sapientiorum; seli-

gebantur enim è multis ii qui sapientiâ & virtute cæteros vincebant, ut suo illo munere ritè fungerentur. Deinde verò cùm omnes cujuscunque familiae peractis jam ritibus se mutuo invitarent ad vina & epulas; tum inferioris ordinis, seu ætatis, Ex. gr. minores natu ministrabant vina natu majoribus ob reverentiam his debitam; quo siebat ut officiorum solemnitas quadantenus perveniret etiam ad inferiores & ignobiliores. Finitis hisce communibus epulis, descendebant omnes qui erant alterius familie; & solùm epulabantur ejusdem familie, seu nominis, consanguinei; hi autem non ordine dignitatis, sed canitiei, id est, ætatis, considebant; adeoque solùm ordo ac ratio dentium, (*seu ætatis*) habebatur, senioribus Principem locum obtinentibus.

§. 2.

DEnique dicti duo Principes *Vu* *vam* scilicet & *Chen* *cum*, constanter decessorum vestigiis insistentes prosequebantur suorum dignitatem, quam in vitâ tenuerant, aut certè quæ mortuis accesserat: atque ita cum in avitis Aulis, tabellas *Paï* *Quei* dictas, seu Avorum stemmata exponerent, eas pro ordine cujusque dignitati debito disponebant: item exercebant eorum, majorum inquam, ritus; canebantque eorum musicam, ad quam choreas agebant juxta ordinem dignitatis; ea venerabantur quæ ipsi olim majores interpretio & honore habuerant: ea amabant item, quæ ipsi dilexerant; scilicet posteros, subditos, populum, &c. Denique serviebant modò mortuis sicut servierant viventibus: Rursùm serviebant olim mortuis eo modo ac si servirent iisdem salvis adhuc & superstitibus: Atque hic scilicet erat obedientiæ apex.

Ex plurimis & clarissimis textibus Sinicis probari potest legitimum predicti axiomatis sensum esse quod eadem intentione & formali motivo Sinenses naturalem pietatem & politicum obsequium erga defunctos exerceant, sicuti erga eosdem adhuc superstites exercebant, ex quibus & ex infrâ dicendis prudens Lector facile deducet, hos ritus circa defunctos fuisse merè civiles, institutos dumtaxat in honorem & obsequium Parentum, etiam post mortem non intermittendum; nam si quid illuc divinum agnoscissent, cur diceret Confucius, Priscos servire solitos defunctis, uti iisdem serviebant viventibus? Nisi forte quis dicat, filios parentibus etiamnum vivis detulisse honores divinos; quod apud Sinas inauditum est. Certè qui gentis hujus politicum regimen in prisiis ejusdem monumentis expressum attentius examinârit, erit, quod suspiciat inventum illud tam suave continuanda gratitudinis & observantiae à filiis & nepotibus, quoad vivunt, erga defunctos majores suos: Etenim hæc exemplo moventur admittenturque filii ad obedientiam vivis parentibus præstandam, quam vident ab iisdem erga mortuos progenitores tam piè constanterque præstari. Præstantur autem vivis hæc officia longè operiùs illo in primis

die qui parentum natalis est, & anni Principium : planè dices Numen aliquod adorari, tam singularis observantie reverentiæque significatio quæ prostrati in terram liberi patrem suum matremque juxta sedes suas tunc consistentes adorabundi venerantur : Appensis hinc inde majorum suorum ad prosapia suæ ostentationem imaginibus cum titulis quoque & instrumentis dignitatis aut præfecture si quam forte viventes obtinuerant, qui apparatus appositâ quoque belliorum mensâ in aulâ hospitum adornatur primis anni calendis quando salutandi gratiâ præfecti aliique eò conueniunt honoremque & reverentiam primum exhibent ejus, quem invisunt, majoribus vitâ functis, cui mox reciprocam reverentiam cum actione gratiarum herus exhibit. Sed hæc alibi copiose discussa sunt, nunc ad textum revertamur.

p. 2. §. I.

*C*onfucius volens innuere, *Vu-tam* & *Cheu-cum* fratres pulcherri-
mam gubernandi rationem assecutos esse, dicit, quod is qui Cælo in primis, ac dein progenitoribus suis debitum pietatis officium persolverit, cum omni felicitate Imperiū sit administratus. *Kiao*, erat id quod Cælo, adeoque in rotundo colle offerebatur : *Xé* verò, erat id quod terræ, offerebatur, adeoque in loco palustri & quadrato (quod opinarentur terram esse quadratam) Ab his admodùm diversa erant parentalia, quæ majoribus offerebantur, per duas voces *Tí Cham* hîc denotata *Tí*, erat id quod semel intrâ quinquennium solemniori cum ritu Majoribus suis offerebat Imperator : *Cham*, erant quæ per quatuor anni tempora iisdem obibant parentalia. Sic igitur *Confucius* ait : Sacrificiorum cæli & terræ ritus & officia erant id, quo colebant dumtaxat cæli ac terræ supremum Imperatorem, qui duabus litteris *Xám tí* aptè admodùm ac literaliter significatur. Regiæ majorum aulæ ritus & officia, erant id, quo posteri Reges debita persolvebant honoris obsequia suis defunctis majoribus. Qui ergò clare intellexerit, & expleverit sacrificiorum *Kiao* *xé* ritus supremo cæli terræque Imperatori debitos : qui item probè noverit *Tí cham* rationes, & ritè persolverit officia majoribus debita, nonne profectò tam facile ei erit regnum rectè moderari, quām est suæ manūs palmam aspicere ?

Hic locus illustris est ad probandum ex Confucii sententiâ unum esse primum principium ; nam cum dixisset esse duo sacrificia, cæli & terræ, non dixit, ad serviendum cælo & terræ, nec ad serviendum cæli & terræ distinctis numinibus, sed ad serviendum superno seu supremo Imperatori qui est Deus, quamvis Chuhi commentator Atheopoliticus perperam dicat deesse numen terræ, & brevitatis causâ in textu omitti ; quod commentum eruditè refutat P. Mattheus Riccius aliique Doctores Christiani. Verum hunc locum adeò illustrem aliosque hujusmodi afferemus cum alibi quid

nomine cœli & Xám-tí prisci sinenses intellexerint, fusiū disputabimus.

§. 2.

Regni Lù Rex, Ngai cum dictus, quæsivit ex Confucio de regimine, seu de rectâ gubernandi ratione.

§. 3.

Confucius hic & in seq. respondet: Principum *Ven-vam* & *Vu-vam* regimen ac recta gubernandi ratio non est longè quærenda, fusè refertur in tabulis ligneis, & canis palustribus (harum cortex pro papyro ipsis erat) similes viri, & illius temporis Principes, si modo existerent, seu, si Reges nunc similes illis essent virtute & sapientiâ, mox ipsorum præclarum regimen etiam resurgeret: quia verò similes viri jam interierunt, jam & eorum regimen simul interiit. Legum enim priscarum meræ tabulæ sunt veluti currus sine Aurigâ.

f. 15. p. 2. §. 1.

Hominum virtus, seu Regis simul & subditorum unita mens ac virtus, expeditum reddit regimen, id est, promptam facilemque reddit rectam gubernationem; quemadmodum terræ bene cultæ virtus productiva accelerat incrementa plantarum. Ejusmodi itaque regimen est instar fluvialium cannarum, quæ ad fluenta consitæ citò feliciterque præ reliquis plantis ex crescunt.

§. 2.

Enī vero optima administrandi ratio (ut erat illa Regum *Ven-vam*, & *Vu-vam*) pendet ab hominibus; quibus à Rege hoc munus creditur; feligere verò hos homines pendet à bonâ compositione & normâ personæ regiæ, quæ exemplar reliquorum sit oporet: compositio autem personæ Regiæ pendet à rationis regulâ illâ universali, per quam queat discernere bonum à malo, ut hoc rejiciat, illud feligat, & unicuique quod suum est cum fide & æquitate tribuat: Perficitur verò dicta regula per solidam illam animi virtutem & amorem pietatemque universalem erga omnes *Gìn* dictam.

§. 3.

LLE autem amor & pietas universalis, non est quid extrinsecum homini, sed est ipsem homo, seu, hominis naturæ proprium quid atque innatum, dictans omnes amandos esse; atque adeò amare, hominis est; attamen præ cæteris amare parentes, est ejus præcipuum ac primarium munus, à quo deinde ad reliquos amandos gradum facit. Ex hoc item amore oritur justitia illa distributiva, quæ est ipsamet convenientia; atque adeò justum esse, æquitatis est, & quamvis ea in hoc sita sit, ut unicuique quod suum est tribui velit, tamen præ reliquis colere sapientes & probos, hos promovendo

promovendo ad dignitates & munia publica, est hujus quidem iustitiae præcipuum munus. Hoc in amandis parentibus & magis aut minus propinquis discrimen, & in colendis iis, qui magis aut minus sapientes ac probi sunt ordo, ab officiorum harmonicâ quadam ratione seu symmetriâ nascitur; secundum quam symmetriam, utpote commensurata cum cœli ratione, res omnes diriguntur. Agit nimis hoc loco Philosophus de communi quadam, sed merè humanâ charitate, *Gīn* dictâ, quæ ad totius generis hominum conciliationem & consociationem colendam tuendamque spectat; cuius adeò nexus vinculoque mortales pro suo cujusque gradu & conditione vel arctius vel laxius inter se mutuo vinciuntur.

p. 2. §. 1.

Pro hujus loci explanatione, cùm neque cum antecedentibus neque cum consequentibus cohæreat, remittit Interpres Lectorem infrà f. 18. p. 2. §. 3.

§. 2.

CUM igitur recta gubernatio pendeat à Viris sapientibus; feligere autem Sapientes spectet ad virtutem personæ Regiæ; ideo ante omnia perfectus Rex omnino non potest non rectè excolere propriam personam. Primo per rationis normam universalem & amorem erga omnes; ex quo scilicet reliqua pendent. Quod si serio meditetur excolere personam propriam per dictum illum amorem universalem, quandoquidem inter homines primum locum obtineant parentes, non poterit non servire parentibus, & hos præ aliis amare. Cùm verò ille ipse amor, seu virtus à parentibus dimanet ad reliquos homines (est enim amor universalis) si Rex serio hoc meditetur ut serviat parentibus, non poterit tandem non cognoscere reliquos homines, & hos inter, qui aliis virtute sapientiâque præcellunt, ut hos sibi & Regno feligat administros. Quod si sedulò meditetur cognoscere homines, fieri non poterit ut non habeat perspectum Cœlum. Vel, Cœli rationem omnibus inditam; quæ scilicet dictat, excolendam virtutibus personam, colendos parentes, honorandos probos ac sapientes, venerandum denique Cœlum, à quo indita est homini recta ratio; quæ est virtutum omnium Principium ac radix.

§. 3.

Declarat hic *Confucius*, quinque universalium Regularum proximam dependere à tribus virtutibus Cardinalibus: harum autem virtutum efficacitatem pendere ab unica animi soliditate ac veritate. Totius (inquit) orbis universales & obviæ Regulæ seu viæ sunt quinque: Ea verò quibus practicè exercentur illæ sunt tria. Quinque Regulæ sunt videlicet, 1. Regem inter & subditum iustitia: 2. Parentes inter & filios amor: 3. Maritum inter & uxorem

Q

debita à reliquis distinctio, seu fides conjugalis: 4. Fratres majores natu inter & minores subordinatio: 5. Denique mutua quæ amicos inter sunt concordiæ ac confuetudinis officia. Hæ quinque sunt orbis hujus generales viæ ac regulæ. At verò prudentia in discernendo bonum à malo; amor quidam universalis ergà omnes; & fortitudo in prosecutione boni & fugâ odioque mali, tria hæc sunt orbis generales seu Cardinales virtutes, per quas perfici debent quinque Regulæ: Id verò, quo exercentur tres istæ virtutes est unum quid; seria nimirùm & vera cordis soliditas, veritas, & rectitudo; nam si ex ficto & fallaci corde dictarum virtutum una procedat, ea profectò non erit virtus censenda, sed vitium.

f. 16. p. i.

SI V E quis nascatur (inquit *Confucius*) Sciens, id est, si quis instructus fuerit ingenio tam celeri & perspicaci à naturâ, ut absque Magistro per se prædictas regulas intelligat; sive quis, brevi & moderato usus studio, illas discendo sciat; sive quis diurno studio & cum improbo labore easdem sciat; ubi hi pertigerunt ad ipsam scientiam, seu prudentiæ virtutem, una est tandem eademque in omnibus, tametsi alii citius, alii tardius eam sint assecuti. Rursùs inter homines sive quis fortitus animam bonam sponte & quietè veluti naturaliter operetur; sive quis ob lucrum seu utilitatem virtutis & cupiditatem quamdam operetur; sive quis naçtus indolem minus facilem violentè operetur ut tandem assequatur virtutem amoris universalis; tametsi, inquam, in operis exercitio aliis sit facilitas quædam aliis labo & difficultas, tamen ubi omnes jam pertigerunt ad ipsius exercitii terminum, & complementum operis in quo demùm ipsa se quoque prodit fortitudo, hoc ipsum in omnibus unum quid idemque erit opus.

p. 2. §. I.

Confucius, ut ostendat, omnes, si modò velint, posse sic proficere ut tandem propè absint à dictis virtutibus, prudentiâ scilicet, amore & fortitudine, ait: quamvis rūdis sit quispiam, si tamen amet ardeatque discere, nec fatigetur in studio virtutis, jam is appropinquat ad prudentiam: si quis amore privato sui ipsius adhuc quidem implicitus, tamen nitatur rectè operari, jam is appropinquat ad amorem illum universalem ergà omnes; si quis denique ita est constitutus animo, ut constanter norit verecundari, & erubescere cum turpia & illicita proponuntur, jam is appropinquat ad fortitudinem.

§. 2.

Si igitur benè nosti hæc tria, jam probè nosti id quo rectè excusat persona propria: si nosti id quo excusat persona propria, jam nosti id quo regas alios homines, jam etiam ex eadem

norma nosti id quo regas orbis Regna: cum eadem sit ratio & lex in omnibus, quæ in uno; ex quo fit, ut perfectio sùæ unius regiæ personæ sit perfectionis reliquorum fundamentum & norma.

f. 17. p. 1.

Confucius, secundum ea quæ dicta sunt, Regem instituens sic ait: Quicunque moderatur orbis Regna habeat has novem regulas, & præcepta vulgaria quidem, sed observatu necessaria: Videlicet, 1. Excolat virtutibus se ipsum: 2. Colat sapientes & probos viros: 3. Observet & amet parentes: 4. Honoret & in pretio habeat præstantiores ministros & præcipuum Magistratum gerentes: 5. Accommodet sese ad voluntatem reliquorum Ministrorum, seu Præfectorum minorum; quos ut membra sua autumet: 6. Filiorum instar diligit populum ac vulgus promiscuum, congaudendo gaudenti, condolendo dolenti: 7. Accersat plurimos omnis generis artifices ad commune Regni emolumentum: 8. Benignè ac comiter excipiat & protegat è longinquo advenas & adventantes hospites: 9. Denique amanter ac impensè foveat & cordi habeat Imperii Regulos & Dynastas, quo fiat, ut concilietur eorum ergà Regem & amor & fides.

p. 2. §. 1.

Si igitur Rex novem prædictas regulas observet, plurima equidem toti Regno emolumenta consequentur: Nam si excolat virtutibus seipsum, mox lex & Regulæ illæ universales Regis exemplo vigebunt: Si colat sapientes, adeoque horum multo usu consilioque utatur, jam non hæsitabit perplexus in negotiis suscipiendis & perficiendis: si observet & amet parentes, jam & inter reliquos consanguineos, ex. gr. patruos, fratres maiores natu, & minores non erunt querelæ aut simultates; sed concors amor in bonum totius familiæ conspirans: si veneretur & in pretio habeat præcipuos ministros, jam non caligabit, nec erit anxius trepidusque in Regni sui administratione tametsi forte discrimen aliquod ingruebit; aderunt enim atque opitulabuntur Principi suo spectatæ virtutis invictique roboris viri, non consilio tantum, sed manu quoque prompti: Si gregales Magistratus, sese iis accommodans, veluti corporis sui membrâ autumet, jam & hi, & qui erunt ordinis superioris præfecti reddent obsequia sua impensiùs cumulatiùsque & universi correspondebunt Regi cum omni fide & sinceritate: Si filiorum instar amet populum, tunc populus animabitur atque excitatitur vicissim ad redamandum tam beneficum sibi parentem: Si famâ tanti Regis accersiti adveniant plurimi cujuscunque generis artifices, tunc & divitiarum ad utendum, & rerum ad communes usus necessiarum affatim erit: Si benignè excipiat è longinquis regionibus adventantes advenas, mox circumiacentium quatuor

terrarum populi ultrò ad ipsum se conferent, & gaudebunt subesse tam humano & benigno Principi : Si impensè diligat ac foveat Regulos, hos vicissim habebit sui amantes sibique devinctos, adeoque auctus ipse tantis opibus, tantâque potentiâ, jam toto orbe formidabilis erit.

§. 2.

Confucius enumeratis fructibus, qui ex novem prædictis Regulis nascuntur, tradit hîc modum, quo eadem ad proxim reducantur, dicens : Si Rex à vitiis abstineat, sit purus & immaculatus interiùs, & exteriùs gravi & se digno cultu induatur; si illicita & quæ repugnant rationi non attingat, hæc nimirum ea sunt quibus Regia excolitur persona : Si procul repellat à se detractores, & procul absit à venereis; si vilipendat opes ac facultates, & magnipendat virtutem, hæc ea sunt quibus animantur & excitantur ad imitationem sapientes virtutum sectatores : Si in pretio habeat ac veneretur & foveat suorum parentum dignitatem, suo Regio censu augeat eorum privatos redditus, eadem amans & odio habens quæ illi amant aut oderunt, hæc ea sunt quibus animantur reliqui ad amandos item parentes ac propinquos : Si Prælectorum inferiorum magnum numerum habeat, & qui majoribus subordinati ex officio minora quæque negotia administrent : hoc est id quo animantur superioris ordinis Præfecti, ut illorum operâ industriâque usi munus suum feliciùs exequantur : Si suis Rex ministris fidat & credat, & pro cuiusque meritis ampla conferri jubeat stipendia, hæc ea sunt quibus animantur regii ministri ad impensiùs suo Principi servendum : Si tantùm congruis temporibus (non iis scilicet, quibus aut agri colendi sunt, aut messis colligenda) occupet populum, & moderetur vectigalia, hæc ea sunt quibus animatur populus ad amorem promptamque obedientiam : Si quotidie examinet, & quovis mente per se ipse exploret an operariorum merces & alimenta ex regiis educta horreis respondeant operi, hoc est id quo animantur opifices ad impensiùs laborandum : Si Rex debit is officiis prosequatur abundentes advenas, & benignè ac comiter excipiat adventantes, collaudando aliorum præclaras dotes, quando his instructi sunt, utendo illis ad munia publica, & miserando aliorum, qui fortè tenuiores sunt, imbecillitatem, hoc est id quo benignè tractantur è longinquo advenæ ac peregrini : Si usque & usque perpetuare seu conservare studeat Regulorum intereuntes jam prope familias substituendo alterum ex eadem familiâ in demortui locum & dignitatem; Si insuper studeat erigere & in pristinum statum restituere eorumdem cellabentia Regna, moderando compescendoque seditiones vel tumultus obortos, & propulsando sistendoque imminentia pericula; Item si dum celebranda sunt Regulorum comitia, & excipiendæ

piendæ eorumdem legationes , juxta statuta dumtaxat tempora id faciat (non immutando communem in hoc praxim , ne sit oneri Regulis) Si item lautè ac splendide tractet abeentes , & non cupide sed regiâ cum moderatione excipiat adventantium munera (quod erat Regum Priscorum dictamen) hæc ea denique sunt quibus amanter foventur clientes Imperii Reguli .

Moris erat , ut quotannis Reguli per Legatum , Tā Fu dictum , mitterent munera ad Imperatorem ; tertio item anno , sed ampliora ditioraque & per Legatum superioris quoque Ordinis Kim dictum ; demum quinto quolibet anno tenebantur ipsimet Reguli in comitiis Imperii sistere se Imperatori .

f. 18. p. 2. §. 1.

Concludit Conficius : Igitur quicunque regunt orbis Regna habent quidem quas & quomodo servent novem dictas Regulas : Cæterum id , quo debent exercere illas , unum dumtaxat est : nimirùm seria animi soliditas seu veritas sine ullo fuco ; quæ , si vel in unicâ ex novem Regularum desideretur , jam non erit recta sed fucata & superficialis tantum virtus .

§. 2.

Ut autem dictas Regulas & virtutes omnes cum dictâ illâ animi soliditate & veritate quis assequatur , hæc addit Philosophus : Si omnes res & actiones , quæ spectant ad prædictas Regulas præcogitentur , & præviè consideratæ solidè in animo stabantur , hoc ipso in expedito erunt ac solidè subsistent : Quod si eas non solidè præmediteris , hoc ipso corruent , & incassum abibunt . Sic si verba proferenda priùs determinaveris , ac ea tecum ipse iterum iterumque repetens , quid , quomodo dicendum sit , plane definiveris , hoc ipso non cespitabis , nec in sermonibus tuis hæsitabundus offendes : Si res agendas tecum ipse priùs accuratè perpenderis , ac solidè quid , quâ ratione agendum sit , statueris , eo ipso deinde non angēris nec te affliges ob sinistrum eorumdem successum : Si opus ipsum quod aggressurus es priùs ipse cum animo tuo solidè præterminaveris , hoc ipso deinde non te pigebit , nec opus cœptum languescit , nec tu ipse (si forte in medio cursu deficias) levitatis & inconstantiæ notaberis : Denique si regula rectæ rationis priùs fixa firmaque fuerit , seu si antequam rem perficiendam suscipias , diu eam præmeditatus , obfirmaveris animum dicto illo robore recti & sinceri arbitrii , tum profectò tanta consurget virtus & efficacitas , ut nequeat exhaustiri , adeoque indeficiens tibi ejus usus existet .

DOctrinam modò dictam declarat Philosophus exemplo inferiorum respectu superiorum, sic dicens : Qui constitutus est in inferiori dignitate, si non prius conciliatum sibi habeat animum superioris sui & in supremâ dignitate constituti, nequit fieri ut populus ab eo rectè ac pacificè gubernetur : Conciliationis autem animi apud Superiores & supremos Magistratus, datur sua quoque ratio & regula cui nititur ; ut datam scilicet fidem servet amicis suis & æqualibus, etenim si non ex animo servet quis fidem cum amicis, nec poterit obtinere gratiam, benevolentiam & fidem apud Superiores & supremos Magistratus ; hi enim non dabunt fidem fallenti, quamvis amicus & familiaris sit qui falsus est : ut autem quis servet fidem cum amicis, datur & sua regula & ratio quædam : Si enim non serio obsecundet quis & obsequatur, adeoque fidem quodammodo fallat, parentibus, hoc ipso nec fidem servabit habebitque cum sociis & amicis : Ad obsecundandum autem parentibus datur etiam quædam ratio & regula ; si quispiam nimirum priùs in se oculos referens non deprehenderit se verè atque ex sincero animo, sed fictè dumtaxat & specie tenus morem iis gerere, planè censendus est non obsecundare & obsequi parentibus : Ut autem quis sincerè & solidè perficiat seipsum, & illam recti animi integritatem obtineat, datur item certa regula & ratio, quæ consistit in discrimine boni à malo ; nam nisi quis exploratam habeat atque perspectam rationem boni & mali, nec quis unquam sincerè perficiet seipsum, & solidus esse in se non poterit.

Suprà) à fol. 14. p. 2. §. 2.) agit Philosophus de recta gubernatione ad imitationem Priscorum Regum *Ven-yam* & *Vu-yam* : Dein affert quinque illas in hoc rerum universo insitas naturæ à Cœlo Regulas, & tres virtutes veluti Cardinales, prudentiam, amorem, fortitudinem, quibus eæ perficiuntur : tum ad particularia descendens, novem recte regendo Imperio proprias Regulas tradit, quas omnes dicit pendere à rectâ sui ipsius institutione. Tandem concludit, quòd qui regere vult sese, ac deinde populum, initium facere debet ab intrinsecâ animi soliditate, seu perfectione quadam sublimi & veritate omnem prorsus fictionem excludente : quæ quidem veritas & soliditas aliquando sumitur pro ipsam naturâ, homini & rebus omnibus, aliâ atque aliâ proportione & efficacitate, à Cœlo inditâ. Hæc itaque veritas & soliditas literâ *Chim* hic explicatur : Hanc quatuor literis Interpretes exponunt, videlicet *Chin Xe Vu Yam*, hoc est, *Verum, solidum, absque fictione*. Nos vero veram, seu solidam perfectionem deinceps vocabimus.

f. 19. p. 1. §. 1.

UT h̄c, & deinceps intelligatur mens Philosophi, dico, sic eum agere de Sancto & sapiente (quod ad lumen rationis , seu ad perfectionem & veritatem illam nativam attinet) ut quāvis asserat , huic & illi , uti & reliquis hominibus , æquā portione infusam esse rationalem lucem, sic tamen infusa sit Sancto, ut, quia is nunquam à primâ illa integritate per obliquas & pravas animi affectiones vel minimum deflexit , quasi serenissimo semper fruatur cœlo , in quo longè latēque nativi solis sui rationale lumen ad usus & actiones suas naturaliter & sine repugnantiâ diffundat : contrà verò sic infusa sit eadem lux & perfectio sapienti, ut , quoniam deinde advenerunt ei sua quædam impedimenta , vitia , & maculæ , quæ quasi nubila , nativi solis lumen interceperunt , opus sit non parvo conatu , studio ac labore , ut ita remotis nebulis primævæ suæ serenitati ac splendori restituatur : atque h̄c vocatur *gīn táo* , id est , *hominis via ac ratio* , seu sapientum ad primævam perfectionis originem contendentium regula : prior verò vocatur *tién táo* , hoc est , *cæli ratio* , seu prima regula à cœlo æqualiter omnibus indita , estque Sanctorum nunquam violata virtus.

De utrāque istâ ratione seu regulâ ferè usque ad finem hujus libri agitur , ut patebit legenti : de utrāque item h̄c agens *Confucius* , ait : verâ solidâque perfectione dotatum esse cælestis quædam est ratio omnibus indita ; at verò post hujus jacturam ad recuperandam denuò hanc veram solidamque perfectionem contendere , seu per conatum ad eam quam amisit integritatem redire , humana quædam via & ratio est . Quod spectat ad verâ solidâque perfectione dotatum ; quia talis profectò à cœlo proficiscitur , ipse quidem ex parte sua non sibi vim inferens sine ullo passionum conflictu agit , & tamen sine negotio attingit scopum & finem , non ratiocinatur , & tamen rem assequitur ; cum magnâ denique tranquillitate absque ullâ commotione rationem sequitur & attingit virtutem ; atque hoc Sanctorum est . Quod autem spectat ad eum qui per conatum ad veram solidamque perfectionem contendit , quia ab ipso met homine pendet , qui cum labore eam assequi conatur , opus est ut seriè priùs secum ipse meditetur , & examinet singula ; quo facto deinde feligit sibi bonum , & hoc selecto dein fortiter manu tenet ac conservat ; atque ea sapientium virorum , præ modò dictâ longè inferioris ordinis , via & ratio .

p. 2. §. 1.

UT autem quis sibi queat eligere bonum , ac tenaciter deinde retinere , observet quinque Regulas oportet . 1. Ut rerum omnium rationes , causas , & congruentias non obiter & carptim , sed plenè latēque perdiscat ; qui enim assequi conatur solidam perfe-

Etionem multa serio perdiscat necesse est. 2. Quia vero in iis quæ didicit, erunt forte quæ neclum ita novit quin dubia quædam suboriri possint, oportet ut præmature discutiat quærenda, examinans singula, & consulens de his viros sapientes & rerum peritos. 3. Quamvis explorata videatur habere omnia, quia tamen primum est aut excessu aut defectu quopiam peccare, necessarium deinde erit, ut non oscitanter, sed sollicitè, attentè, ac studiosè secum ipse iterum iterumque ratiocinando meditetur atque expendat singula. 4. Oportet insuper ut non confusè, sed clarè distinguat res inter se, bonum à malo, verùm à falso maturè dijudicans. 5. Quibus denique sic perfectis, necesse est, ut non fictè, sed solidè ac constanter operetur; seu res, de quibus apud animum suum priùs ipse statuerit, totis viribus exequatur.

§. 2.

Prosequitur *Confucius*: sunt qui nolunt discere, quia discendo non proficiunt, nec illicò assequi possunt quod volunt, at si discant non tamen, donec sciant, desistant à studio: sunt qui nolunt interrogare, quia interrogantes ob tarditatem ingenii non statim capiunt responsa, at si interrogent, non tamen, nisi intelligent, ab interrogando desistant: sunt qui nolunt ratiocinando meditari, quia quod meditantur non facile assequuntur, at si quidem ratiocinentur, non tamen, donec assequantur, à cœpto desistant, aut desperent: sunt qui nolunt argumentari & dijudicare, quia rem non usquequaque clarè & distinctè percipiunt; at si quidem dijudicant, non tamen donec clarè omnia percipient desistant aut desponteant animos: sunt qui nolunt operari, quia in operando non solidi & constantes sunt, at si operantur, non tamen desistant à cœpto jam opere, donec totâ contentione compleatur: etenim si alii primâ & unicâ vice feliciter poslunt aliquid assequi, tu ipse saltem, si non unicâ vice unove conatu, centesimo sanè aliquid efficies: si alii decimâ vice quidpiam poslunt, tu millesimâ saltem vice spera te consecuturum.

f. 20. p. i.

Si quis igitur hoc reverà impetrare possit abs se, ut sine intermissione saltem conetur servare, seu agere juxta, dictas quinque regulas, quamvis ipse rudis fuerit & ab arte ac naturâ parùm juvari se sentiat, tandem tamen evadet clarè intelligens; & quamvis sit modò mollior & imbecillior, tandem aliquando fortis evadet in exercitio virtutum. Haec tenus *Confucius*.

p. 2.

Concludit چن شا verba & doctrinam avi sui dicens: Se ipso, id est, sine operosa contentione vel conatu, vere solidèque perfectum esse, simulque rerum omnium intelligentem, dicitur natura

tura, seu connaturalis virtus à cœlo infusa: Rursus seipsum prævio conatu & studio illuminare & reddere intelligentem, ac deinde in verâ virtute seu perfectione solidare, dicitur institutio (vel, ut alii explicant; ab illâ verâ solidâque perfectione claram & perfectam rerum omnium intelligentiam habere, hoc est quod dicitur natura, seu nativa quædam virtus & perfectio à Cœlo mortalibus indita; hæc est *Tien Táo*, seu Sanctorum virtus, quæ nihil unquam labis ac vitii passa velut in Olympi quodam vertice constituta quaqua versum ad omnia summâ cum facilitate quasi descendit: at vero ab ea clarâ & perfectâ rerum intelligentiâ, quæ scilicet diurno studio ac labore parta fuit, ascendere ad primævam illam & veram perfectionem, seu nativam virtutem prout à cœlo primùm indita fuit, hoc dicitur institutio, seu disciplina virtutum non infusa, sed acquisita; & hæc est *Gîn Táo*, seu sapientum virtus, non sine labore scilicet eluctantium in altum Olympi verticem, in quo primùm à Cœlo constituti erant ideò quisquis nativa perfectione dotatus est, seu Sanc-tus, eo ipso est clarè intelligens omnia, seu sapiens; & quisquis labore & conatu rerum claram intelligentiam sibi comparavit, mox etiam poterit facili negotio solide perfectus esse, & in pari gradu cum ipso Sancto.

Hic deinceps exponit çù-su *Avi* sui & Magistri doctrinam de solidâ veritate, & quæ cum hac conjuncta sit supremâ quadam sanctitate, quam licet Interpretes gentiles (aliquibus exceptis) homini attribuant; eam tamen adeò sublimem facit *Philosophus*, ut reverâ nonnisi supremæ veritati ac sanctitati tribui posse videatur. Nam cùm afferit, summè veram esse, & hanc dumtaxat posse intelligendo exhaustire suammet omniumque rerum naturam, præscire futura, esse rerum principium & finem, amplissimam, subtilissimam, perpetuam, & absque termino, esse quid sine motu, movens ac producens, contegens, sustinens, & perficiens omnia; esse quid unicum, summè sanctum, summè intelligens, invisibile, &c. ut in textu infra patebit; quid aliud innuere voluit, quam supremum aliquod Numinen, perfectissimamque mentem? Hujus notitiam si nos Confucio ejusque discipulis concedimus, quid obsecro novi dicimus, cum eam ipsam tam multis Ethnicorum concesserint, primùm quidem ipsem *Apostolus*, deinde sancti Patres, ad extremum tot ac tanti Doctores atque Theologi, & ipsis barbaris Nationibus ipse eloquentie Princeps Ethnicus? Quid? Quod hi dum demonstrare conantur existentiam Dei rationibus moralibus; non parùm roboris demonstrationi suæ petant ex ipso illo gentium omnium & sapientum consensu, qui utique in falsum constanter adeò conspirare nequeant.

ITaque ait *çù-su*, quamvis quæ à Cœlo homini indita est natura, irrationalis quidem sit spectata radice suâ, & solidum quid, verum, & sine fictione, tamen quia per vitiosos affectionum suarum motus homo jam deflexit ab illâ nativæ puritatis innocentia ac veritate, non clare eam cognoscit, nec in operando assequi potest, quantum naturæ conditio & status exigit; ideo solùm is qui in universo hoc summè perfectus & sanctus est potest in cognoscendo penitus exhaustire suam ipsius naturam: qui autem potest exhaustire suam naturam, hoc ipso tam potest exhaustire & intelligendo & recte instituendo hominum naturam, ac efficere ut redeant ad originalem suam puritatem à quâ desciverunt: Quod si potest ita exhaustire hominum naturam, jam hoc ipso etiam poterit exhaustire aliarum rerum naturas, & explere quod exigunt sive illas gubernando, sive conservando, efficiendoque ut unaquæque res obtineat statum naturæ suæ consentaneum: Quod si potest exhaustire rerum naturas, jam etiam poterit veluti coadjuvando concurrere cum Cœlo & Terrâ ad rerum productionem & conservationem: Quod si potest ita adjuvare cælum & terram in productione & conservatione rerum, igitur cum cælum sit suprà, ut omnia complexu suo foveat ac tegat, terra sit infrâ ut omnia sustentet, & ejusmodi summè sanctus in medio sit cælum inter & terram constitutus, jam etiam potest cum cælo ac terrâ ternarium principium perficere. Et hæc quidem spectant ad cælitùs inditam rationem & regulam.

p. 2.

AB his, primi scilicet ordinis perfectis viris, qui proximi sunt seu secundi, primum quidem hoc agunt, ut intorqueant sive rectificant quod curvum est, & non sine labore & constantia nituntur restaurare nativæ bonitatis nondum amissæ particulam & excitare scintillam primævæ lucis nondum penitus extinctæ: Quod si fecerint, & dictam nativæ bonitatis particulam restaurarint, tum & poterunt reviviscere quodammodo, ac obtainere primum illum solidæ perfectionis vigorem; non aliter ferè quam in arenti arbore & prope jam emortuâ, si forte vel gemmulæ, vel surculi unius viridantis indicio tenues vitæ reliquias superesse intelligamus; laborem industriamque mox adhibemus nunc rigando, nunc aggerendo pinguorem glebam; ad hæc, amputando si quæ desperatæ curationis sint; & causam denique mali vitiique fortiter tollendo, id tandem efficiimus, ut arbori toti pristinus vigor ac vita restituatur. Ubi igitur assécuti fuerint solidam perfectionem, mox illa ipsa se prodet: Ubi se se prodiderit, mox illucescit magis magisque Solis nascentis instar: Ubi illuxerit, mox veluti Sol in meridie lucis radios late diffundet: Ubi ita irradiaverit, eo ipso motum faciet animorum:

Vir enim solidâ perfectione; præditus suis virtutum radiis suâque virtutum famâ hominum animos perstringat necesse est: Ubi motum fecerit & commotionem animorum, jam morum mutationem sine sensu inducit: nam exemplo suo ad bonum se propensum reddi sentiet, etsi nesciat unde sibi hoc accidat: Ubi morum mutationem induxit, eo ipso felix universorum conversio consequetur. Solùm is in hoc universo qui summè perfectus & sanctus est efficerre potest hanc conversionem. Hujus quoque secundi ordinis viri, cùm tandem pervenerint ad solidam perfectionem, tum etiam suarum virtutum famâ poterunt adeò sublimem animorum conversiōnem efficere, & hoc modo una cum cælo & terrâ concurrere ad harmonicum illum orbis universi concentum.

f. 22. p. i.

Quoniam homines passim habent animum quadam pravarum affectionum veluti caligine offusum, nequeunt clare cognoscere rationem omnem, quandoque nec discernere ea quæ ante oculos versantur, quantò minus ea quæ ab oculis sunt remotissima, ut sunt futura? At verò) inquit *çù. su*) summè perfecti ac sancti virtus ea est, ut possit præviè scire futura: Cùm Regia Familia proximè est erigenda, procul dubio passim dantur fausta quædam prognostica: Regiæ item Familiæ cum imminet occasus, indubie item dantur infusa quædam prognostica, quæ & manifestantur in herbâ *Xi* dictâ & in testudine *Quei* dictâ (*supra hanc cremebant aliqui dictam herbam, & ex maculis, seu coloribus, qui tum forte apparebant, conjiciebant futura*) & prævio motu seu horrore quodam metuque futurorum percelluntur quatuor membra, seu totum corpus humanum. At summè perfectus, si quando forte calamitas, aut felicitas proxime instat, non attendens ad ejusmodi signa, in probis procul dubio prænoscit præsentitque istam, id est, felicitatem; in improbis, haud dubiè prænoscit illam, id est calamitatem: ideoque summè perfectus cum tam subtilis & perspicax sit, est instar spiritûs omnia undequaque penetrantis; quorsum igitur eget hujusmodi auguriis & prognosticis?

Quod ad sortes attinet, atque alias superstitiones antiquitatis observationes, Chinam quoque videtur olim contaminasse labes ista, quæ illis temporibus generi humano propè toti communis fuit. Hoc quidem certum Priscis etiam Sinis suas fuisse sortes, sua fuisse auguria; atque ex his defausto rerum successu solitos ominari: Non ignorabant Sinenses cælo cum terrâ magnam prorsus affinitatem esse nemumque arctissimum; sicut ambae res partium sint instar, ad unius, quod totum sit, constitutionem: in quo cùm pars longè nobilior, & quæ alteri dominatur, cælum sit; hinc fieri ut vigor omnis ac virtus à cælo in terram, & ipsos qui versamur in terra mortales, perenni quodam fluxu velut à suo capite in subjecta membra

dimanet. Verum cum talis esset cœlestis ille fluxus & efficacitas ut creberet; rimè sensu fugeret, neque aliter ferè quam per effecta sua proderet se se tametsi non deessent ipsis Astrologi sui (iudicarii) quos velut Interpretes arcanorum cœlestium identidem, quamvis exiguo sane operæ pretio, consulebant; omnino tamen sibi persuaserunt, in terris quoque nonnulla existere, quæ propriam quandam, ac præcipuam cum cœlo conjunctionem, & quasi sympathiam haberent; quorum scilicet indicio de futuris rebus & arcanis cœlorum influxibus certiores fieri possent. Sicuti in humano corpore videmus usui venire, ut affectionem capitis pedes, quamvis omnium remotissimi, primi tamen non raro persentificantur. Hujusmodi ergo sympatheticam virtutem, testudini in primis putabant inesse; tum quia hæc vivæ quædam (ut aiebant) imago erat cœli ac terræ; cum hinc ipsam terram (quam quadratam esse statuebant) inferiore corporis sui parte, quæ item quadrata est, testudo referat; cœlorum vero convexa dorso suo; nec non variis striis, ac lineamentis, quibus variegatum tergas habet, cœlestes Planetarum domos circulosque depingat; tum etiam quod existimarent, ex brutis animantibus nullum aliud testudine vivacius reperiri, quippe quæ mille annos eoque amplius, ex ipsorum sententiâ, superaret.

Herba Xi dictæ ratio planè similis erat: excrescebat hæc (ut ipsi quidem scribunt) ad nivem cubitorum magnitudinem, & ceterarum herbarum vietrix, arboribus ipsis æquabatur: credebatur etiam mille annis vegeta persistere; hinc mirificum illius pretium, quod arcana cœlestique vi polle-re crederetur.

Usum per rō utriusque rei hujusmodi fuisse narrant, herbam Xi juxta, aut etiam suprà Quæ seu testudinis dorsum statuebant; mox admovebant ignem; hunc ubi dicta herba conceperat, diligenter observabant quis inde quantusque fulgor, & qui colores promicarent: Rursùm quis motus ac nifus ipsius testudinis: qui item colores in variegato conchæ dorso se manifestarent: & si quidem tales erant, quales exigere præsens anni tempestas, ex. gr. verna, videbatur; bene scilicet ac feliciter ominabantur, sin aliter, mox augurabantur instare sinistri quidpiam. Non aliter ferè quam se Medicus Sinensis ex indicio pulsuum brumales inesse humano corpori affectiones astivo tempore persentiscat, latere virus aliquod, & morbum imminere non dubitanter affirmat: Similiter etiam ut cum quis insperato corporis motu, vel symptome corripitur, angi solet ac timere: quod ipsum in hoc quoque textu Philosophus indicavit.

Ut autem cognoscamus in quem potissimum finem, quibusve in rebus Prisci dictas observationes adhibuerint, plurimum lucis nobis afferet quod in Xu-kim lib. I. fol. 29. commemoratur. Constituerat Xún Imperator Imperium per manus tradere clienti suo, Yu dicto (fuit hic Familiæ Hiâ primæ Familiarum Imperialium Fundator ac Princeps) Propter ingentia Viri merita quando is maximas eluviones aquarium per annos plurimos jam stagnantium non minus industrie quam feliciter in mare derivavit.

At Yu serio scilicet recusat oblatam dignitatem; alios esse complures, quorum merita multò sunt suis majora; horum uni deferri posse Imperium: quem si designare difficile wideretur, consuli sortes posse, & verò in re quæ tanti foret momenti omnino debere. Ad hæc Xún Imperator:

Quotiescumque, inquit, nobis offertur dubia res, & explicatu difficultis, sortes utique consulimus: verumtamen priusquam illæ consulantur, ego quidem rem, de qua deliberandum est, mihi ipsi oculos pono, mature admodum quid illa commodi, quid incommodi trahat, & horum quid cuique præponderet expendo: Prudentiorum quoque sententias exquo sollicitus: quibus auditis, tum verò statuo mecum ipse quid facto sit opus: exinde magnam testudinem adhiberi jubeo, & sortes mitti: verùm nunc ego prius hoc constitui & decrevi, ut in Imperii curâ tu mihi succedas; neque est quisquam omnium quos consului, qui non mirificè prober sententiam meam, & cùm hanc fama jam vulgārit, nonne tu ipse vides quantum populi totius studium, qui plausus existant? Favent igitur procul dubio, favent ipsimet Spiritus sententiæ nostræ; ecquod enim aliud ipsorum votum sit, quam votum multitudinis totius? cui ergo dubium esse possit quin à sortibus non alia, quam in qua nos ipsi sumus, sententia sit extitura? Ergò supervacaneum profectò sit illas denuò consulere, quando jam constat, nobiscum vota populi totius, ipsosque adeo spiritus conspirare. Hæc Imperator.

Quæ juxta sensum Cham colai exposita, certè non parùm lucis, uti modo dicebam, præbere nobis h̄ic possunt; fit enim perspicuum, nequam sic usos fuisse sortibus, ut ille, ad res suscipiendas, vel peragendas, primæ ac præcipuae cuiusdam regulae vim obtinerent: Imò nec illæ tanti unquam fuisse videntur, ut si quid è bono Republicæ wideretur esse, & recto justoque consentaneum, nequaquam id propter adversantes sortes, auguresve, prætermitterent. Et verò nonne docet hoc ipso loco Philosophus, divinationibus hujuscemodi non opus esse sanctitati, propterea quod quisquis eâ præditus fuerit, citrà divinationes omnes & occulta perspicere, & de futuris etiam conjicere prudenter possit? Quid? Quod omnino credibile est Augures istos ac Vates, si quidem jam cognoverunt de Principiis atque Optimatum sententiâ ac voluntate, plerumque huic obsecundare solitos, atque ad hanc vel invitatis pertrahere testudines suas, communī scilicet Astrologorum quorundam vitio, qui dum horoscopos suorum Principum erigunt, fausta ferè omnia, plurimos vitæ annos, nova opū & Regnorum incrementa credulis vaticinari, an mentiri? solent.

Noster autem Confucius, tametsi observationibus istis parùm fidei, vel omnino nihil ipse daret, imò eas contemneret etiam ac damnaret (uti nfrà constabit) non potuit tamen non illarum mentionem aliquam facere, tum h̄ic, tum in libro Ye-kim: propterea quod (uti Cham kem pruden-

ter obseruat) imperante Familia Cheu , sub cuius occasum Philosophus vivebat ; observationes iste in usu essent. Usum porrò toto receptum Imperio , & ab antiquitate suâ non mediocriter commendatum , ipse privatius cùm esset , certè quidem Regiae dignitatis expers , si palam damnare , si abrogare institisset , operam lusisset utique nec aliquod hujus premium opera præter invidiam turbati nequidquam Imperii retulisset.

Sed hæc sufficient : Atque eò dicta sint , non ut velimus divinationes istas defendere & Priscos Sinas prorsus purgare ; sed ut Lectori constet , nihil hic fortasse quod magnopere damnari possit præter ignorantiam , quam & nos utique damnamus inveniri. Nunc institutam Sinici Textūs explanationem prosequamur.

p. 2. §. 1.

VEra solidaque perfectio est suimet ipsius perfectio. Id est , se ipsâ perficitur : aut per se ipsam perfecta est , & non per aliquid à se distinctum : Et regula est sui ipsius regula ; ad quam sic exiguntur , & diriguntur res aliæ , ut ipsa per aliam non dirigantur.

§. 2.

HÆC vera solidaque ratio , sive perfectio , est rerum omnium finis & principium. Si desit rebus hæc vera solidaque ratio , sive perfectio , non erunt res. Pari modo in moralibus actio illa quæ veritate caret , non virtus , sed umbra virtutis ac superficies quædam censenda est. Exempli gratiâ , si filius ex vero & sincero animo non obediatur , non est censendus obediens ; nec subditus fidelis si Regi cum fide & veritate non serviat : Hac de causa sapiens & probus vir veram hanc solidamque perfectionem aestimat maximi.

§. 3.

VERE perfectus non hoc tantum agit , ut seipso perficiat se , & deinde hic sistit : sed prætereà perficit etiam res alias. Perficere seipsum , amoris est tendentis primum in sui ipsius perfectionem : perficere alia , prudentiæ est seu providentiæ , & hæ quidem nativæ virtutes sunt : at verò una simul unire & colligare has duas virtutes applicando eas externis , seu rebus aliis & internis , seu sibi ipsi : hoc quidem rectissimæ regulæ est : easdem prætereà virtutes suis temporibus & circumstantiis exercere , convenientiæ est. Vide licet ut ita perfectissimus consurgat in hoc universo rerum concentus , & res omnes finem naturæ suæ consentaneum consequantur.

f. 23. p. 2. §. II.

Proptereà iigitur qui summè perfectus & sanctus est nunquam consistit accessus ; sed continenter & absque interruptione operatur.

§. 2.

SI nunquam cessat, ergò ejus virtus intrinsecus semper perdurat: quod si semper perdurat, ergò nequit diù latere, sed per effectus & actiones suas ultrò se prodat & foris appareat necesse est.

§. 3.

SI foras per effectus se prodit, ergò latè longèque diffundetur per incrementa virtutum suarum: si latè ac longè diffunditur, ergò amplè & profundè, adversante nullo, dilatabitur magis magisque amplitudine illâ virtutis, & famâ operationum suarum: Si tam amplè ac profundè dilatatur, ergò ornatu tantarum virtutum sublimior omnibus assurget, & cunctis clarus ac conspicuus, universoque orbi solis instar refulgens: adeoque ad fructuosum rerum omnium concentum sive harmonicam conservationem unà cum Cœlo & terrâ conspiret necesse est.

§. 2.

ETENIM quia per incrementa tot tantarumque virtutum adeò amplius est, & illâ amplitudine potentiae operationum suarum adeò profundus est, ideo brachio virtutis suæ telluris instar sustentat res omnes, dum tribuit cuique quod congruit: & quia tam sublimis est tamque conspicuus & clarus, ideo operationum suarum splendore, veluti cœlum, collustrat ac protegit res omnes: Quia denique virtus illius adeò ubique latè diffusa, adeò perdurans est, ideo perficit res omnes: quia denique virtus illius adeò perdurans est, ideo perficit res omnes. Ex quo consequitur, ut cuncta perfecte gaudeant consentaneo naturæ suæ statu,

p. 2. §. 1.

OB illam suam amplitudinem & profunditatem æquiparatur terræ; ob sublimitatem verò & claritatem æquiparatur cœlo; eum quibus ternarium perficit principium. Quob verò attinet ad latitudinem suam, durationemque, absque termino est & absque mensurâ.

§. 2.

HA C ratione talis ac tantus cum sit non prius exhibet sese atque ostentat, ac tum deinde manifestus fit; non prius hortando movet, ac tum deinde conversionem efficit; non prius utitur quodam virium molimine ad faciendum quidpiam, ac tum deinde perficit, vel ut alii explicant, cùm igitur tanta sit ejus virtus, tametsi non ostentet sese, neque spectandum offerat; tamen per effectus suos manifestatur; adeoque in hoc cum occultâ terræ virtute concordat: non movetur; & tamen movet, atque efficit conversiones; seu non videtur movere quidpiam cum exteriori quodam sonitu & clangore, & tamen suavi quadam tranquillitate, &

absque violentiâ conversiones rerum efficit & animorum; adeoque cum cœlo tacitis motibus & influentiis agente concordat: denique nil fit; & tamen facit: vel, non videtur quidpiam magnopere agere; & tamen semper agit, ac perficit omnia.

§. 3.

SUprà docuit çu-su summè veri & sancti virtutem unà cum cœlo & terrâ ad omnia pariter conspirare; hîc verò delabitur ad ostendendum, illam cœli terræque in effectis producendis efficacitatem ab uno dumtaxat, eoque primo Principio, pendere quemadmodum & viri sancti perfectio omnis pendet ab unica animi perfectione & solidâ cordis veritate. sic igitur ait: Cœli, terræque ratio, seu virtus productiva & conservativa, quamvis magna, potest tamen unico verbo comprehendendi & exhaustiri. Veritate scilicet aut soliditate, & hæc quidem in efficiendis rebus non est quid duplex; sed unicum quid & simplex; & tamen ejusdem modus & ratio in procreandis rebus inscrutabilis est.

Ad hujus loci clariorem notitiam, placet hîc attexere verba ipsa, quibus doctissimus Interpres Cham, Tum, ço hunc eundem locum explanat; non quidem ejusdem prorsus cum Colao sententia; sed quæ à veritate tamen nec ipsa aberret. Sic enim ait: Evidem si non habemus perspectam cœli terræque rationem, quomodo possumus perspectam habere summam veritatem? Cœli enim terræque operationes sunt inexhaustæ, seu quodammodo infinitæ. Si tamen scrutemur, & inspiciamus illius qui horum (cœli scilicet ac terre) propriæ originis Dominus & Autor est rationem maximè præcisam maximèque in compendio exhaustiri equidem poterit & comprehendendi unico verbo (quo verbo Chí Chîm scilicet, id est summi veri, vel summæ veritatis, ut disertissimè ipsemet Cham Colaus Interpres explicat Tò unico verbo) Ceterum cœlum & terra (prosequitur Cham tum ço) tametsi producant res; ipsa tamen reverâ etiam sunt intra hanc principii rationem contenta una res. Id est, continentur etiam ipsa intra numerum & prædicamentum rerum productarum; hoc enim est quod in textu dicitur Kì Quêi Ve Yè, hoc est ipsa etiam sunt res. Verumtamen unica hæc primi principii ratio summè pura ac simplex est, & nequaquam duo, seu composita ratio; & in hac tandem sifstitur. Hoc autem quod diximus Pú úlh, id est, nequaquam duo, nihil aliud est, seu significat, nisi productivum rerum omnium principium esse dumtaxat unum, & esse spiritum: quia scilicet naturaliter & ex propriâ virtute procreat universa; neque scimus ille ipse (scilicet spiritus procreans universa) undenam prognatus sit. Sed quis hoc poterit cogitationibus suis 'scrutando' conjicere? Hæc ille classicus Confucii Interpres, Cham tûm ço dictus, in caput vigesimum quintum libri Chum-yûm fol. 37. p. 1. in primis suis editionibus.

§. 4.

§. 4.

HÆC itaque Cœli & terræ ratio ac virtus, qua possunt tot tamque miros effectus producere, lata item est, & profunda, sublimis & clara longè latèque diffusa, atque perpetua.

§. 5.

HANC cœli & terræ amplitudinem atque vim effectivam quam & in soliditate ac veritate fundat hîc per partes *quæsu* enumerat. Jam si aspicias (inquit) hoc cœlum non aliud videbitur, (si cum tota ejus amplitudine conferatur) quâm hæc lucis & fulgoris tantilla portio, sive quantitas ; at verò si mente ascendas ad ejus altitudinem & splendorem quaqua versus se diffudentem, videbitur esse quid interminabile : etenim Sol, Luna, Stellæ, & tot signa cœlestia in eo, velut suspensa continentur ; universæ item res ab eo comprehenduntur ac reguntur. Jam si spectes hanc quam pedibus calcas terram, collata hæc cum totius corporis mole, videbitur unius dumtaxat pugilli terrei quantitas ; at si mente percurseris illius amplitudinem & profunditatem, sustentat illa maximos montes, & inter quinque celeberrimos Sinarum (*Uro* vocant) montem *Hoa-yo* præcipuum ; & tamen tantæ molis pondere non gravatur ; sinu etiam suo complectitur flumina & maria, & tamen iis non à terra constrictis inundatur ; denique est ea omnium rerum sublunarium firmissimum sustentaculum. Jam si hunc conspicis montem, quid obsecro (si cum rebus quas continet, quæque oculos latent, conferatur) videbitur, nisi quodammodo unius frusti lapidei tantillum, vel quantulum pugno comprehendi potest : at si studiosius eum contemplatus devenias ad ejus latitudinem, magnitudinemque videbis illico mille plantas & arbores ibidem nasci ac germinare, mille volucres & feras ibi commorari, metalla item & lapides pretiosos in ejus visceribus latentes in lucem prodire. Jam si oculos convertas ad harum aquarum congeriem, quid sanè (si conferatur cum toto quaquà patet Oceano) nisi unius cochlearis tantilla portio, seu modicum quid tibi videbitur ? at si mentis oculis descenderis ad illarum inexhaustam abyssum, comperies profecto grandia cete, crocodilos, serpentes cornigeros, dracones, squamferos sine numero pisces, & ingentes testudines in iis procreari ; inumeras denique opes & divitias ex iis enasci atque emergere. Hujus loci sententia eadem est quæ suprà fol. 7. p. 2. §. 1. Hæc enim quatuor cœlum, terra, montes & mare, si in aliquâ parte exigâ spectentur, non magna sunt, sed si ad eorum summum perveniatur immensum quid videtur, ita virtus viri divini etsi adeò exilis ac subtilis sit in tantam excrescit magnitudinem ut cum his conferri possit & eam dimetiri non possimus.

Concludit *çu-su* citans Odarum librum, ubi sic dicitur: Solius cœli virtus proh quām altè recondita, quam perpetua & excellens est: sine interruptione agit, ac nunquam cessat. Quasi diceret (inquit *çu-su*) quia cœlum adeò solide perfectèque, & tam constanter semper agit, ideo scilicet est cœlum: nam si vel unum temporis momentum interrumperetur influxus, quatuor tempora jam non decurrerent æquali cursu, neque res producerentur; adeoque nec esset cœlum dicendum. Quomodo (prosequitur Oda comparans cœlo Regis *Vén-wâm* solidam ac defæcatam virtutem) quomodo non ubique manifesta est *Vén* Regis virtutum puritas & sinceritas? Quasi diceret (addit *çu-su*) *Vén* Rex ideo videlicet fuit *Vén*, id est talis ac tantus heros, quia virtus in eo fuit pura & sincera & per consequens nunquam defecit, aut interrupta est adeoque cum cœlo merito comparanda.

p. 2. §. 1.

OQUAM magna & latè patens sancti viri lex & virtus, quam ille numeris omnibus explet.

§. 2.

OQUAM in immensum diffusa, Oceani instar exundans, & omnibus rebus sese insinuans concurrit ad productionem, & conservationem omnium rerum. Adeoque suâ celsitudine ac sublimitate pertingit etiam ad ipsum cœlum.

§. 3.

Et hujus quidem legis amplitudo & superabundantia ô quām magna, ô quām sublimis! Rituum majorum, & Officiorum civilium trecenta capita; & rituum minorum Officiorumque ter mille capita compleætitur eoque amplius: omnia inquam magna & parva Imperii statuta ubique comprehendit.

f. 25 p. 1. §. 1.

IDcircò cùm ejusmodi virtus sit adeo sublimis & obtenu difficultis, expectandum est quoad veniat ejusmodi summè sanctus vir; & tum demum sperari poterit, ut adeo excellens virtus illo Duce ac Magistro in aëtum prodeat, atque ab hominibus opere perficiatur.

Quis ille sit, de quo Philosophus hic loquitur, alii (si placet) statuant: ego quidem sicut asseverare non ausim, quod hæc profatus sit impulsus spiritus illius, quo movente Sibillæ quondam de Christo vaticinatae sunt; ita & negare sic profatum esse haud quaquam sanè velim. Certè constans inter Sinas fama est, Confucium identidem dicere solitum Si Fam Yeu Xím Gin. Hoc est in Occidente est (vel erit) Sanctus. Sinis autem Iudaæa Occidentalis est.

§. 2.

DE O dici solet, nisi maxima sit virtus ac sanctitas, summa quoque lex & ratio nequaquam coalescet, hoc est, summæ legis observatio nequaquam erit omnibus numeris absoluta.

§. 3.

HINC igitur virtutis studiosus in primis suspicit ac summo pere colit, & conservare studet virtutem rationalem, seu lumen naturale quod à cœlo accepit; adeoque ad rectæ rationis regulam omnia accuratè examinans, seque instituens, perducit virtutem nativam extenditque ad suam latitudinem & magnitudinem, quæ nullo deinde privati amoris vel cupiditatis vitio contrahatur; exhaustum item ac perspicit etiam subtilissima, & minutissima quæque tam perspicuè discernens singula, ut ne latum quidem unguem à verò aberret. Præterea perficit & ad apicem perducit nativam ejusdem mentis suæ virtutem ad quamdam sublimitatem & claritatem; & quidem agendo omnia juxtà regulam medii sempiterni recolit vetera, & studet scire nova. Denique stabilit & assiduè corroborat ante parta, ut augeat ac perficiat quod fas & æquum est. (Vel, ut alii explicant: virtutis studiosus colit virtutum fundamentum, quod est natura ipsa rationalis & lumen rectæ rationis; & inde progressi, seque instituens, juxtà illius dictamina procedere nititur: severo examine studioque utens addiscit semper, nihil unquam de hoc ardore studioque proficiendi remittens; atque ita tandem assurgit ac pervenit ad cordis amplitudinem quamdam, ita ut exhaustum etiam minutiora quæque & subtiliora: pertingit item ad sublimem quamdam claritatem & perspicacitatem mentis, & hac duce cuncta agit juxtà rectæ rationis regulam, securè incedens per regiam illam medii consentanei viam. Assuetus autem, & impensè gaudens hujusmodi studiis recolit vetera quæ didicit, & alia atque alia identidem studet scire de novo; parta conservat, & assiduè accumulat nova, ut iteratis actibus corroboret sibi quod fas & æquum est; ac insuper augeat sibi perfectam juris, & rituum civilium, ac virtutum quæ iis continentur, scientiam & praxim, atque ita summa illa à cœlo lex & ratio non poterit cum hujusmodi viri virtute non conformari & in unum coalescere.

p. 2. §. I.

CUM igitur hujusmodi vir sapiens in hoc totus sit, ut virtutem quam in se excolit reducat ad eam cœli rationem; fit, ut quovis loco, tempore, ac statu nihil agat quod rationi non sit consentaneum. Atque hæc etiam est causa, cur vir perfectus, seu sapiens consistens in superiori loco ac dignitate non superbiat nec insolescat: consistens in inferiori loco & gradu non sit refractarius ac rebellis nec violet leges & jura passim recepta, aut nova quæ-

dam moliendo, aut ea que non sunt in usu & antiquata pertinaciùs tuendo. Quod si in Regno vigeant virtus & leges, ejus sermo sufficit, ut evehatur ad dignitatem, vel ipse (quamvis hanc nequamquam ambiat) vel alius quem ipse proponet. Si Regnum sine virtute ac legibus sit, ejus prudens silentium, & privatim cautè sibi univacantis assidua vigilantia & taciturnitas sufficit, ut partium neutram offendens imperturbatus sibi vacans relinquatur, & evitet pericula ac calamitates, quibus probi quoque sunt obnoxii in Regno perturbato. Exemplum ex Odarum libro adfert de quodam eximiae sapientiae optimate *Chūm Xam Fū* dicto, de quo oda ait: Quia rectè intelligens erat, ac rerum eventuumque prudens indagator, idcirco potuit illæsam conservare suam personam. Hoc illud est quod hīc suprà diximus addit *çu-su* (vel, ut alii explicant: Hic Odæ sensus idem ipse est quem nos dicebamus) videlicet, virum solidè perfetum omni loco & statu sui semper similem esse.

§. 2.

HIC *çu-su* paululùm digressus invehitur contrà eos, qui cùm sint homines privati, aut violant ritus, & leges jam receptas, aut temerè moliuntur novas instituere. In hanc rem citat *Confucium*, qui sic ait: Si quamvis rudis & exiguae virtutis vir, tamen velit suo unius judicio uti, eoque niti, quasi valeat magno rerum usu magnâque vi intelligendi: Si item è vili plebe sit quispiam, & tamen velit pro libitu sibi arrogare quæ non sunt sui juris & fori: Rursùs si natus sit in præsenti sæculo, & sub hujus sæculi legibus, & tamen è contrario convertens se ad prisca, mordicùs tueri velit ac sequi Priscorum jam antiquatas leges: Si sit qui talia agat, ego sanè affirmo fore ut non paucæ calamitates obveniant ipsius personæ.

§. 3.

SI non fuerit cœli filius, seu Imperator, qui cum virtute coniunctam habeat auctoritatem, nemo alias (inquit *çu-su*) instituat ritus & urbanitatis officia; nec inducat novos curiæ usus, aut pro libitu suo mutet ea quæ ad Regiæ domûs supellectilem, ac reliquum aulæ apparatus pertinent; nec item ausit suo unius arbitratu mutare quidquam rei litterariæ, aut reformare veterum librorum monumenta. Ne scilicet Imperii pax, quæ stabilitur & conservatur per uniformem usum rituum, litterarum, & consuetudinum, & ea quæ per hæc foveatur concordia novitatibus ejusmodi perturbetur; atque ita Imperium periclitetur.

Est prorsus admiratione dignum quod in hoc Sinarum Imperio, quod unum si non magnitudine suâ certè hominum frequentiâ universam Europam longè superat, tanta sit tamen, & ab omni retrò memoriâ semper fuerit in rebus omnibus uniformitas tam constanter & exactè observata; ut non solum lingue, rituumque civilium, qui ad forum, conjugia, & disciplinas

ciplinas scholasticas spectant; item sacrificiorum, vestiumque una eademque pro cuiusque gradu sit ratio; sed Urbium quoque, Palatiorum, & Domorum par omnino forma; sic ut qui unam Urbem viderit, omnes hujus Imperii Urbes vidisse censeri possit: Quin et tandem processit Priscorum Regum cura & uniformitatis studium, ut per idem fere anni tempus placuerit toto Imperio nuptias celebrari; per eosdem ferè dies duci funera & justa defunctis fieri; atque in eum finem adeo constans ab omni aëvo Kalendarii usus, rerumque per anni dies peragendarum distributio quedam instituta, & quotannis toto Imperio promulgata: Quamquam hanc temporum ad res ejusmodi peragendas observationem posterioris aetatis supersticio non parum vitiavit, atque ad fines longè alios, quam quos Prisci illi legum conditores spectabant perniciose detorserit. Nimurum postquam idololatria tantam varietatem sectarum, atque opinionum, adeoque & rituum, aliarumque rerum, invexit, decessit in isto quidem genere non parum de laudabili illa Sinarum inter se mutuo conformitate: Quæ quidem dum olim viguit, puto, Chinam hanc, non Imperii, non Provinciæ, non Urbis, sed unius Familia sub suo Patre-familias speciem quandam præbuisse: Etenim & literæ, & sigilla, & tituli, pilei quoque, vestes, Aedes ac Palatia & insignia; ritus item dum sacris operabantur, fercula dum conviviis vacabant, chori saltantium, canentiumque pro majori vel minori cuiusque gradu ac dignitate, nomen suum, & ordinem, & majestatem sortiebantur. Tanta porro vigebat olim observantia proportionatae hujus uniformitatis, ut si quem præscriptos rituum morumque limites excessisset, non is arrogantiæ solum, sed ambitus quoque non raro damnaretur; etsi forte quæ unius propria sunt Regis temere usurparet, in rebellionis quoque suspicionem & crimen nosaretur. Hinc Prisca lex illa in libro 3. Officiorum fol. 29. sic habet: quisquis fecerit turpes cantiones, aut peregrinas vestes, aut exercuerit inusitatas artes, aut inusitata instrumenta confecerit, ut ita perturbet decipiatque populum, occidatur.

f. 26. p. 1. §. 1.

Moderni hujus, sub quo degimus, Imperii Cheu currus (inquit quæ su) eosdem describunt sulcos, quos olim describant, quandoquidem similibus constet rotis: Libri autem eandem servant methodum & ductus literarum qui olim in usu erant: Morum quoque atque officiorum eadem quæ olim ratio est. Idem enim mos est majores inter & minores, summos inter & imos, & amicos inter. Quo pacto igitur rudis quispiam & privatus ausit non sequi hodiernos hos majoris momenti ritus & leges hujus Imperii, cum hic & nunc vigeant, & à prisca illâ integritate parum discedant?

§. 2.

Tamen si quispiam (inquit quæ-su) habeat eorum (Priscorum scilicet Regum) dignitatem, si tamen careat eorumdem virtute, ne is tantum sibi tribuat, ut audeat instituere novos ritus, &

novam musicam; quia virtus est condendarum piarum legum fundamen-
tum: Tametsi etiam quispiam habeat regias illorum virtutes,
si tamen carcat regiâ eorum dignitate, item nec is arroganter ausit
instituere ritus & musicam: hoc enim spectat dumtaxat ad eum qui
unâ Sanctus sit & Imperator.

Hic observa quod Prisci binis literis Lì Yo concentum quemdam con-
cordiamque rituum & musicae significari voluerunt: nec ritum tantum,
sed etiam officiorum quæ solent homines inter se mutuo passim exercere.
Et verò inest literæ Lì utraque vis hæc & significatio: Etenim cum pro-
bè intelligerent ipsi, ritus omnes atque officia si non à verâ animi sententiâ
verâque virtute, ceu nativâ radice procederent, inutile quid evanidum
& fucatum esse, & haud quaquam posse diu vigere atque persistere; omni
studio atque industriâ hoc scilicet agebant, ut illi ritus & officia suo quæque
virtutum succo imbuta magis ac magis in Imperio quotidie florerent: sed
cum hic rursus animadverterent, abhorrente quodammodo à virtute natu-
ram nostram vitiatam; in vitia verò & illicitas voluptates ultrò ferri; quod
illam cupidius arriperent homines, præsertim Regie stirpis juventus, & ii
quorum tenerior etas nullis dum vitiis depravata erat, musicam adhibue-
runt, ac pulcherrima quæque virtutum documenta suavitate musices im-
buta candidæ juventutis animis instillare sunt aggressi.

Ad ritus autem, quos comitabatur, vel animabat potius dicta jam mu-
sica, spectabat in primis cultus ille qui cælo deferebatur, supremo inquam
cæli terræque spiritui, utpote qui & procreator sit videntium omnium;
& principium: hinc in lib. Ye Kim diserte dicitur avitos Reges instituisse
musicam ut eam solenni ritu offerrent supremo cæli Imperatori. Spectabat
item cultus, quo prosequabantur majores jam defunctos tanquam suos
progenitores; ad extreum is quem deferebant Regibus, & populi to-
tius Magistris, ut iis quibus à cælo demandata sit cura populi rectè insi-
tuendi, & à quibus Regnorum felix administratio proximè solet depen-
dere.

Officia verò potissimum erant illa, que humanæ societatis maximè
sunt propria, & spectant ad quinque ordines qui sunt Regem
inter & subditos; Parentes inter & filios; inter fratres majores natu &
minores; inter maritum & uxorem, ad extreum familiares inter seu
amicos: quibus addi quoque potest discrimin & ordo, qui ob disparem
conditionem plebeios inter & nobiles observari solet. Et hi quidem ritus
& officia vinculorum planè sunt instar & nexuum, qui alia atque alia
corporis ejusdem membra, tum inter se, tum ipso cum capite perquam
aptèvinciunt uniuncte: unde protinus existit mutuus omnium inter se
& honor & benevolentia, adeoque totius Imperii perennis quedam pax
atque felicitas, & politici corporis admirabilis omnino firmitas, decor &
venustas.

Confucius itaque ritus istos & officia lumen esse dicebat Imperii, at-

que ubi illa desiderarentur cœca eſſe confusaque omnia.

Quoniam verò quæ in hoc genere servari volebant atque exerceri, non fītē, sed ex animo, quemadmodum dicebamus, & ex verâ virtute fieri volebant atque observari, & harmonia quadam politi a & morali extērnis interna respondere; cumque numeris ferè musicis ederetur in vulgus hæc iſa doctrina, hinc Li Yo, id est sua ritibus sociari musica dicebatur; & eſſe sua sinceri cordis, à quo ritus & officia procedebant, cum ipsis quæ foris se prodebat ritibus officiisque concordia.

Priscorum igitur musicam instituentium cura omnis & studium, non ad privatam Principum oblectationem referebatur (uti antiquus Author Tai Su Cum pluribus refert) sed vel maximè ad juventutis ac populi totius restam institutionem; eratque tum aliarum virtutum, tum in primis concordiae subditorum inter ſe ſuoque cum Principe suavis & domesti- ca magistra. Quò illa verò plus authoritatis obtineret ac fidei non ab aliis quam ab ipsis Imperatoribus institui poterat ac vulgari : ſed inter hos quoque non cuicunque Principum fas erat rem tantam ſuſcipere, ſed iis dumtaxat qui eximiam planè virtutem cum Imperatoria dignitate conju- xiſſent. Et illa quidem quanto mox in pretio haberetur hinc potest intelligi, quod ad ſpectatæ virtutis Regulos deinde missa magni cuiusdam muneris in ſtar obtineret. Is autem, cui componendæ musices, & in lucem uolumque publicum edenda, necnon ſtatis temporibus coram Principe & Optimatibus Imperii decantandæ cura demandabatur (Ta Su Yo, ſive magnum Magiftrum Musices vulgo nominabant) haud quaquam humilis aut medio- cris etiam conditionis Vir erat ad Mandarinos superioris ordinis, & qui- dem vitæ integræ sapientiæque non vulgaris viros cura iſta pertinebat.

Uſum verò musices, uti perpetuus (binæ fuit, ſic & eſſe antiquissimum vel ex eo potest intelligi, quod Fo Hi, primus gentis Sinicæ conditor, primus quoque fuerit musices Magiſter, & alter planè Orpheus gentis ſuæ: quippe qui rudes & agrestes homines voce fidibusque pertraxit ē ſylvis ſuis ac montibus; & ſuavitate cantūs illecltos paulatim ad humanitatem, ac civilem vitæ ſocietatem perduxit & promiſcuam vagamque libidinem con- jugiorum vinculo conſtrinxit. Itaque musica ipsius Fū Laï eſt diēta, propter ea quod invitatrix fuifet hominum, ut ad eum ſpontē accederent qui tam præclarè ipsis opitularetur; ſed & ipſa Sinarum lingua 320. circiter vocibus monosyllabis conſtant, quid aliud videri potest quam perpetua quedam tot accentuum in ſingulis vocibus harmonica varietate concinnata musica? ſed & aliis populi Principibus ſuum ſingulis musicæ ſtudium ſuus amor fuit: Extant enim propria musicæ nomina, quæ ab Auctoriis ſuis Imperatorum celeberrimiſ unaquæque ſortita fuit; & omnis quidem Sinenſium ingenii accommodata lenis eſt ac placida, mutuæ pacis & concordiae bla- da conciliatrix, ſi penultimam tamen excipias, que ut Auctorem habuit Vu-Vām tertię Familia conditorem & bellicofum, tota ſui Auctoris plena eſt, Martemque & arma ſpirat; ſed hanc quoque ob causam pacifico lite-

rarum ordini, ipsique adeo Confucio non usquequaque accepta.

§. 3.

Confucius solebat dicere : Ego quidem semper amo & cum voluptate refero Priscæ Familiæ Imperialis *Hia* ritus ; attamen exigu Regni *Kí* (hoc spectabat ad imperium Familiæ *Hia*) posteri quia à Majoribus degenerarunt , non sunt horum sufficiens testimonium , seu non sufficiunt , ut eos , tanquam legitimos testes integritatis dictorum rituum ac legum , sic aliis possim proponere ut fidem obtineant : adeoque quomodo eas ego unus sequi possum ? Ego item examinavi & didici Familiæ Imperialis *Tn* seu *Xam* ritus & leges , & quamvis sint etiam nunc in modico Regno *Sum* (hoc spectabat ad Imperium Familiæ *Tn*) posteri , apud quos quædam extant monumenta , quibus istæ leges continentur ; quia tamen sunt multa quæ antiquata jam sunt atque obsoleta , nec desunt moderni Imperii pia statuta , & Priscis æmula ; ego cur illa potius , quam hæc sequar ? Ego denique accuratè studui præsentis Familiæ Imperioriæ *Chen* ritibus ac legibus cognoscendis , quæ cum sint rationi & temporis accommodatae , iisque nunc passim omnes utantur , tametsi in quibusdam fortè differant à Priscis ritibus Familiarum *Hia* & *Tn* , ego quidem sequar hos Familiæ *Chen* modo imperantis ritus .

P. 2. §. 1.

Siis qui obtinet & administrat Imperium (inquit *cu su*) illa tria magni ducat momenti ; illius Imperii homines ac subditi pauca peccabunt seu raro delinquent adeoque facilis & pacifica Imperii gubernatio consequetur . Hæc tria , suprà f. 25. p. 2. §. 3. commemorata , spectant ad ritus civiles , ad Aulæ regimen , & ad examen librorum ac rem litterariam : nam illa morum ac rituum per totum Regnum uniformitas , & par agendi norma in omnibus , plurimum confert ad mutuam inter se & cum ipso capite concordiam , quæ est Imperii stabile fundamentum .

§. 2.

Superiorum temporum Reges , quamvis probè statuerint leges , hæ tamen quia aut diuturnitate temporum , aut librorum corruptelâ , aut sapientum defectu , velut evanuerunt , vel certè si nondum interierint , quia tamen moderni Reges , qui eas proponunt populo servandas , ipsimè carent propriâ Regum virtute , sit ut careant etiam sufficienti testimonio apud populum ; cum autem illis desit sufficiens hoc testimonium non datur fides , eos porrò quibus non datur fides , populus non sequitur . Viri autem sancti in inferiori loco seu privato constituti quamvis probè intelligent ac colant urbanitatis officia & sint dignâ Imperio virtute præditi , si eadem Priscorum pia instituta populo servanda proponant , tamen quia carent regiâ dignitate sit ut nec ipsi valeant debitâ autoritate apud populum

populum; cùm igitur desit debita authoritas ac dignitas, his à populo non datur fides; si non datur fides, item populus non approbat nec sequitur eorum nova statuta aut consuetudines: adeoque ejus dumtaxat, qui idem & Sanctus sit & Imperator, ritus & exemplum populus sequetur.

§. 3.

IDEO perfecti Regis recta gubernandi ratio radicitùs fundatur in sua ipsius persona, quā testatam facit virtutem suam universo populo: explorat exigitque regimen suum ad normam trium Priscorum Regum (scilicet *Rū*, *Tam* & *Vēm Vu*) & non aberrat: confert & combinat res à se gestas cum cœli terræque lege, & huic illæ non adversantur: testatam facit adeo ipsis spiritibus quantumvis reconditis virtutem suam, & nihil hæsitat, nullaque in re dubitat. Imo etiamsi post centum sæcula expectatus Sanctus advenerit, non ambigit quin eadem virtus eidem testata sit futura. Hic solum significare vult divini Regis ritus ac leges adeò esse rationi consonas ut nulli rationi cælesti vel divinæ adversentur ac nulli sint in posterum mutationi obnoxiae. Etenim si Rex examinet reducatque ad præcīm omnia trium Regum pia statuta, jam non errabit: Si item engat initiatque leges juxta illam cœli ac terræ ordinatissimam Regum, sane jam nihil aget contra dictamen naturæ rationalis: Denique si ita omnia agat, ut suæ integritatis testimonium vel ab ipsomet cœli Spiritibus eamdem cœlo terrâque legem servantibus accipere queat, jam nequaquam dubius aut anxius erit; certum namque est quod quidquid ita egerit vel statuerit rectum est: Et si contingat ut per centum & amplius sæcula expectetur ac desideretur ille Sanctus, tamen, si modo dicto Rex agat, nullatenus dubio pede sed constanter perget in cœptâ viâ; nam quocunque tempore adveniat ille Sanctus, profecto non eum arguet erroris, quippe illam secutus est legem ac normam, quam ipsemet Sanctus haud dubiè approbatus sit.

f. 27. p. 1. §. 1.

QUOD Rex virtutem suam testatam fore spiritibus non dubitet; hoc inde quidem provenit, quia ipse novit cœlum. Quod post centum etiam sæcula expectato Sancto eamdem testatam fore non ambigat; in causa est, quia ipse novit hominem, seu quod hominis est proprium, adeò videlicet rectè ageret ut integritatis suæ testimonium vel ab ipsomet cœli & terræ Spiritibus (aut ab ipsomet cœli terræque supremo Spiritu) accipere valeret; adeoque sic dirigeret omnes suas actiones juxta spirituum perfectissimè in omnibus operantium regulam, ut ne dubitaret quidem an rectè ageret necne; hoc autem est perspectum habere cœlum, seu cœli rationem quam dicti spiritus omnibus numeris expletat: Rursus ita rectè in

omnibus procederet, ut quamvis contingat per centum & amplius sacula expectatum advenire Sanctum, tamen sine ulla hæsitatione eocem tenore nunc agat, quo Sanctus ipse ageret, hoc sanè est perspectum habere hominem, seu hominis rectam legem, quam Sanctus ille, si existeret, omnibus numeris expleret.

§. 2.

HAC de causa perfectus Rex dum quidpiam aggreditur ac moveret, jam hoc ipso omnibus post sæculis esse potest orbis terrarum norma & exemplar, ex quo posteri dirigantur: Si quid agit, jam hoc ipsum omnibus item sæculis esse potest orbis lex: Si quid loquitur, jam id eo ipso omnibus sæculis esse potest orbis instruclio & regula; atque adeo populi, quamvis procul absentes, virtutum ejus famâ excitati, jam ad ipsum anhelant & suspensi expectant expetuntque sibi talem Principem; præsentem vero sic amant, sic egaudent ac fruuntur, ut nullum deinde tam chari Principis & tam piæ gubernationis vel tedium, vel etiam satietas eos capiat

§. 3.

ATQUE hoc est quod in libro Odarum dicitur: Si Rex ejusmodi existat illuc, non est qui illum aversetur; si existat hic, non est cui sit tædio; adeoque ubicunque tandem degat, & quocunque tempore, quasi diu noctuque, & in perpetuum deprædicabitur. Rex adeo perfectus (addit چu-su) nullus dum fuit qui non hoc modo, & quam citissime obtinuerit illustre nomen ac famam omnium laudibus celebratam per orbem universum.

p. 2. §. 1.

CU SU hic in laudem Confucii Avi suisimul & Magistri plus æquo & excurrens, & commemorans, qua ratione moderatus sit actiones suas, vitamque instituerit sic ait: *Confucius* (quem honoris gratiâ Chumhi nominat) eminus, seu, quod ad Priscorum Regum tempora attinebat, honorifice commemorabat identidem Regum *Tao* & *Xun* eximias virtutes & rectam gubernandi normam; cominius autem, seu, quod attinebat ad præsentem temporum suorum statum, sequebatur ac imitabatur ipse Reges *Vén Vâm* & *Vù-Vâm* fundatores Familiæ *Chen*, cuius extremis fere temporibus vivebat: Suprà, id est, si nos jam de cœlo agamus imitabatur ipse tanquam normam sibi propositam cœli tempora; hoc est, imitabatur admirabiles illas cœli vicissitudines ac motus, temporumque concordem discordiam, unde sublunarium rerum tanta vis atque varietas existit, & perpetuâ quadam serie vel nascentium vel intereuntium æquabilis & imperturbatus ordo: huic quippe ordinis in se exprimens imaginem *Confucius*, sui ipse semper similis, nec tamen idem omnibus, non cessabat alia aliis; prout exigebat cujusque conditio, sapienter ac pie impertiri. Infià, id est, si nunc quoque terram contemplemur,

conformabat se aquæ & terræ ; quippe sicut hæc , cum unica sit moles , temperie tamen , & rerum quas gignit varietate multiplex est ac diversa , Boreales aspero gelu ac nive durans , Australes verò miti calore foyens , Orienti pandens maria , Occidentem verò nemoris ditans montibus & vallibus fœcundans ; sic etiam Magister noster cùm versaretur in Regnis *Lù*, *Súm*, *çî*, *çù* olim dictis , mōres ac ritus cujusque Regni solerter odoratus , omnes studiosè obserbat , & admirabili quadam dexteritate maximè contraria pugnantiaque hominum ingenia tractare sic noverat , ut tamen semper sui similis idemque , sine intermissione bene quidem de omnibus , sed de Rep. optimè mereretur .

§. 2.

HIC *çu-su* prosequitur laudes *Confucii* non sine hyperbole fuit (inquit) similis cælo & , terræ & hæc quidem prout nihil non continet ac sustentat ; illud verò prout nihil non complexu suo tegit & ambit : similis fuit item quatuor temporibus successivè & ordine æquato procedentibus , similis fuit Soli & Lunæ alternis vicibus successivè illuminantibus omnia : Ita etenim & vir Sanctus nihil non complectitur ac fovet largo sinu suæ pietatis , & cives & alienigenas constringit amplæ charitatis suæ brachiis ; nihil non fortitudine suâ prudentiâque sustentat ; & denique splendore sapientiæ suæ ad omnes atque omnia nullo non loco & tempore pertingit .

§. 3.

QUÆ à cælo foventur ac teguntur , & à terrâ sustentantur universæ res , unâ omnes procreantur , & tamen non sibi mutuò nocent aut impedimento sunt : Successivi Astrorum motus , quibus constituuntur ac dividuntur anni tempestates , Sol inquam & Luna Principes Astrorum & Magistri temporum æquabiliter , ut videmus , in orbes suos successivè procedunt ac circumaguntur assidue , & diei noctisque discrimen efficiunt , & tamen non sunt sibi mutuò contraria . Causa igitur , ob quam in tanta tot rerum vicissitudine ac varietate , nulla sit tamen perturbatio & pugna , hæc est , quod in rem quamlibet à cælo veluti derivata sit tenuis quædam ac limitata virtus pro suâ cujusque rei exigentiâ ; quæ vis ac virtus , fluenti instar assidue emanantis perenni alveo rigat universa . Quod autem in hoc universo res tam diversæ simul procreentur , & tam uniformiter agant , nec sese mutuo impedian , hoc demùm tribui debet magnæ & illimitatae cuidam virtuti , quæ velut omnium fons & radix pro cuiuslibet rei facultate & exigentiâ tam longè latèque omnibus se indesinenter communicat ; & ita efficit ac corroborat rerum procreationes , ut nihil unquam desideretur . Patet igitur cœlum & terram ideo esse tantæ magnitudinis .

Interpres noster hic vim iuxta inferre videtur , dum visibili huic cælo

*virtutem tribuit illimitatam. Attamen Interpres alius Cham Tùm
ço dictus, hunc eumdem locum explanans, & nullam vim textui inferens
sic ait: Illæ cælum terramque inter, seu volatilia, seu natatilia, seu
quadrupedia, seu germinantia, omnia magno numero procreantur;
& ubi procreata jam fuerint, alia evadunt magna, alia evadunt par-
va, quælibet juxta veram naturam suam, nec se mutuo impediunt.
Sic quatuor anni tempestatum, Solis item ac Lunæ periodi singulæ
stato gyro perpetuò circumaguntur; & frigus ac æstas, dies item ac
nox tam ordinatè procedunt, ut abeunte uno alterum identidem suc-
cedat, nec sibi mutuo aduersentur. Jam verò quandoquidem ita sin-
gula conservantur, ut se mutuo non destruant singula; ita operan-
tur moventurque ut sibi in vicem non aduersentur; hec utique omnia
inferioris cuiusdam virtutis participata quædam sunt ratio, & velut
inferioris ac subordinati cuiusdam dominii portio. Igitur omnes res
perenni quodam fluxu & serie se manifestant: quatuor anni tempo-
ra perenni cursu incedunt non secus ac minora fluente è majori alveo
emanant & pluribus seu brachiis derivata rivisque divisa perpetuo
fluunt, & nunquam exhausta deficiunt. Sed utique inter hæc sit ali-
cujus Domini ac Gubernatoris maxima & suprema quædam virtus ne-
cessè est; quæ gubernet in illo priori, quo nulla-dum res, nulla dum
rerum ratio extitit; ut scilicet regat ordinetque rerum omnium ori-
gines, moderetur ac velut manu teneat motuum cursuumque om-
nium axem seu cardinem; componat item discordiarum in tanta re-
rum diversitate principia; & denique dissolvat seu refecet corruptio-
num quarumcunque enascentia germina. Atque ita consummatâ com-
pletâque hac conversionum origine in suprema illa virtute, seu causâ
primâ, tum deinde minor illa seu subordinata causarum secundarum
virtus nunquam exaurietur. Atque hoc scilicet est propter quod cæ-
lum ac terra adeo evadant magna, omnino inquam est, propter hanc
quam suprema virtus exercet gubernationem ac imperium, &c. Ita
Cham tûm ço modò citatus, fol. 46. pag. 2. in primis suis editionibus.*

f. 28. p. 1. §. 1.

HIC, & seq. çu-su iterum iterumque commemorat, & commen-
dat summè Sancti virtutes. Solùm (inquit) in orbe universo
summè Sanctus & perfectus est qui queat omnia percipere & clare
intelligere, penetrare ac comprehendere; adeoque sufficiens est, ut
ex culmine suæ virtutis descendat ad gubernandum hæc inferiora
omnia. Si virtutes contemplerimur, ejus animi magnitudo & amplissima
liberalitas, affabilitas, benignitas ac mansuetudo sufficiunt ad
habendam capacitatem quæ admittat & paterno sinu foveat ac com-
pleteatur universos: ejus activitas, celsitudo, robur, & invicta con-
stantia in tuendâ justitiâ sufficiunt ut omnia manu teneat conserue-
re: ejus item pura illa simplicitas, seriusque animi candor, pru-
dens

dens item moderatio & mentis æquabilitas ; ejus denique rectitudo & integritas à quavis vel minimâ pravitate aliena , sufficiunt ut apud omnes obtineat honorem & venerationem. Ingentia illa decora & ornamenta , atque horum mirabilis quædam temperies & concordia quæ res moderatur in pondere & mensurâ ; ad hæc minimarum etiam rerum exacta investigatio & dilucida discussio ad subtilissima quæque & recondita sese extendens , sufficiunt , ut recte distinguens inter bonum & malum , habeat quod sine periculo erroris omnia discernat atque dijudicet.

§. 2.

Tanto igitur virtutum comitatu , tantisque ornamentis ac præsidii instructus , amplius admodum est atque diffusus , placidus & profundus , atque rerum omnium fons & origo quædam : adeoque suis temporibus , cùm scilicet ratio & bonum universi id postulat , sese prodit exeritque ; alioqui suâ se involvens virtute , seque uno contentus sibique sufficiens , placidissimæ quietis otio perfruitur.

p. 2. §. 1.

Amplius , inquam , est atque diffusus veluti cœlum ipsum ; & idem placidus ac profundus est , tamque secretus ab oculis nostris veluti aquarum abyssus : Quod si tantâ sanctitate prædictus ob commune emolumennum quandoque foras se prodat , jam ex universo populo nullus erit qui non eum veneretur ; si quid profatur , jam è populo nullus erit qui verbis ejus , ut ab oraculo profectis , non defidem ; si quid agat ac moliatur , jam è populo nullus erit qui non faveat illius conatibus , qui acta non probet , iisque latus ac gratulabundus non applaudat :

§. 2.

Atque hac de causa summè Sancti fama & nomen Oceani prorsùs instar exundabit ac diffundetur per medium Sinarum Regnum , & hinc multò longius dimans pertinget ad barbaros Australes & Boreales : naves & currus quocunque terrarum pertingunt ; humana industria ac vires quocunque penetrant ; cœlum quidquid tegit ; tellus quidquid sustinet ; Sol & Luna quidquid suis radiis collustrant ; pruina & ros quocunque locorum decidunt ; ad extremum quicunque habent in venis sanguinem , vitamque hanc , & communem aërem respirant , non possunt non venerari ut Regem & amare ut Patrem communem hujusmodi Sanctum . Atque ideo suprà dicebam , eum æquiparari cœlo . Vel arctissimam quamdam societatem habere cum ipso cœlo .

f. 29. p. 1. §. 1.

SOlus ille qui in hoc universo summè perfectus & Sanctus est, ejusmodi est, ut queat ordiri, & contexere terrarum orbis magnum ordinem & rationem; qui item possit erigere universi hujus magnum fundamentum; qui denique possit perspectas habere quæ sunt à cælo & terra procreationes & conservationes rerum. Hujusmodi igitur summè Sanctus, cum talis ac tantus sit, quo tandem modo fieri potest, ut sit res ulla in toto universo cui innitatur aut inhæreat aut à qua dependere, & juvari priùs debeat, ut deinde operetur.

§. 2.

Summè benevolus & beneficus est ejusmodi Sancti amor ac piezas quæ se se extendit ad Mundi hujus magnum ordinem; placida item ac profunda perfectionum ejus abyssus quæ valet erigere universi hujus magnum illud fundamentum: quām latissimè patet & extenditur ejus cœlum, ex quo tot in orbe conversiones rerum perpetuâ quadam & uniformi serie promanant.

p. 2. §. 1.

CU-su, postquam quæ potuit attulit in laudem summè Sancti, ut significet imparem se esse tantæ perfectioni declarandæ, concludit, solum Sanctum de Sancto pro dignitate loqui posse, quippe qui solus intelligat quid quantumque sit esse Sanctum. Sanè (inquit) nisi quispiam sit reverè magno & perspicaci ingenio, sit Sanctus, inquam, & eā cælitùs sapientiâ ac prudentiâ præditus, ut altè penetret omnem cœli virtutem, hunc modò dictum Sanctum ecquis tandem alius poterit cognoscere, aut verbis exprimere? solus igitur summè Sanctus exhaire potest summè Sancti virtutem, tam ipse intelligendo, quām aliis deinde enunciando. Verbo: nemo Sanctum probè novit nisi Sanctus.

§. 2.

Hactenùs egit çu-su de summè Sancti perfectione: jam redit ad explicandum viri perfecti & verè solidi virtutem, de qua in initio libri hujus: Quæ utique debet excludere omnem simulationem, hypocrisim, & cupiditatem gloriæ exterioris; ut ita paulatim gradum faciat ad viri Sancti virtutem. In eam rem carmen citat de matrona pulcherrimâ cui magnam addebat gratiam pretiosissimas vestes quasi aliâ superinductâ, velle contegere Oda sic ait: si quis induatur veste divite ac variegata cui superinduat vulgarem penulam, hoc ipso declarat quòd oderit haud dubiè ejusmodi ornatûs ostentationem ac splendorem exteriorem. Ideò (inquit çu-su) perfectus vir occulit contegitque suam quidem virtutem sed ea in dies magis lucis instar crescentis augescit, & vel invita se prodit ac manifestatur: E contrario simulatoris & ficti im-

probique hominis fucata virtus , speciem nescio quam virtutis ostentat illa quidem , sed reverè nonnisi speciem : Et verò propria hæc est inanum ejusmodi hominum industria , ut se suaque ostentent offerantque omnium oculis spectanda ; sed quia non virtus illa , sed umbra virtutis est , planè fit , ut in dies magis ac magis extenuetur , & tandem ceu fumus evanescat. Perfecti viri virtus , si primum illius saporem consulas , videbitur insipidum quid & insulsum ; & tamen , ubi maturâ consideratione , multòque magis ipso exercitio & imitatione eam iterum iterumque degustaris , talem esse comperies , ut , quamvis eâ pascaris assiduè , non tamen pareat nauseam & fastidium. Rursus , videtur illa remissum quid esse & exile & propè contemptibile , & tamen , si mentis oculis quæ interiora sunt contempleris , quantum ibi decoris & gratiæ , quantum venustatis invenies : Humilem rudem , ac informem primo aspectu dices ; & tamen , in cordis medio perpolita est rectèque composita & juxta rectam rationem mirabiliter ordinata. Quid multa ? vestis attalica est , gemmis & auro collucens ; verumtamen sub vili penulâ latec secura : Quò occultior hoc pretiosior. Et hæc quidem de interna privatâque sui perfectione intellige ; cujus cum tanta sit lux , tanta vis ardoris , ut cohiberi nequeat quin ultrò prorumpat , impendatque sese communi Reip. bono procurando ; idèò (addit. *qu-su*) si vir ejusmodi perfectus noverit eorum quæ longè absunt proximum principium , seu si noverit dirigere alios ex sui ipsius normâ ; item noverit morum motuumque originem , seu noverit commovere aliorum animos ex suo ipsius animi motu ; noverit denique subtilium & arcanorum manifestationem , seu noverit , quod ea quæ intùs latent haud dubiè tandem aliquando foras se prodent ; tum sanè poterit hoc modo cum tam præclarâ rerum notitiâ paulatim gradum facere , ac tandem ad eminentem Sancti virtutem pertingere. Vel , ut alii exponunt : si noverit quarumcunque actionum principium esse cor ; bonas ex corde bono malas ex corde malo procedere : si item noverit morum & rituum originem fundatam in illa Sanctorum Regum symmetriâ rectè commensuratâ cum cœli ratione , quares omnes diriguntur : si denique noverit subtilium & reconditum rerum manifestationem , si possit scilicet ex iis quæ foris apparent cognoscere ea quæ intùs latent ; tum poterit is etiam hoc modo paulatim pertingere ad virtutem Sanctorum.

f. 30. p. 1.

ALIA Oda sic ait : Penitus abdita sit licet , altisque depressa latebris delitescat virtus (uti & vitium) tamen vel sic mediis ex tenebris omnino in lucem prodibit. Quapropter (exponit *qu-su*) vir perfectus cordis intima discussiens , ubi penitissimos animi sinus inspexit , si nihil prorsus deprehendat morbidi seu vitiosi , tum

scilicet acquiescit; & cùm non sit quidpiam cuius eum pudeat, fit etiam, ut nec displiceat sibi in corde suo, à quo jam non reprehenditur. Nimirū viri perfecti interior virtus sive id ad quod non possunt passim homines nisi difficillimè pervenire, nonne hoc ipsum solum est quod alii non vident? Hoc quippe interiorum cordis examen, cùm res sit ejusmodi, ut vir perfectus ad eam exhaustriendam non possit nisi difficillimè pervenire; nonne hæc ipsa dum taxat est, cæteri hominum quam nunquam observant? Nam cæteri hominum ea solum magni faciunt quæ sensibus percipiuntur, de interiori mentis ornatu & cordis puritate parùm solliciti.

p. 2. §. I.

ALIA Oda sic ait: Vide ac circumspice quomodo te geras cùm solus degis in tua domo: Insuper ne quid agas de quo possis erubescere quamvis verseris in abditissimo tuæ domûs recessu. Ideò (addit *qu-su*) vir perfectus non aggreditur negotium & tunc primum attendere sibi incipit; non profert sermonem, & tunc primum de verborum veracitate cogitat: sed semper & in omnibus est vigilans. Eténim vir perfectus, prius etiam quam animi motus quispiam exurgat, jam attentè sollicitèque se observat sibique ipse invigilat; priusquam proferat sermonem, jam planè sibi persuadet & sine ulla dubitatione credit verum esse quod dicere meditatur; atque hoc intelligit esse pretium operæ suæ, hunc vigilantiæ & examinis sui fructum, ut in iis quoque rebus ac studiis quæ neque oculis percipiuntur neque auribus, circumspetè timidèque se gerat.

§. II.

RURSUS Oda sic ait: Mystes ingrediens Templum, ut sacrificando coram omni populo permoveat & invitet spiritus, inusitato cum silentio & singulari animi corporisque compositione accedit; & quamvis populo non indicat silentium; tamen sacrificii tempore vox nulla confabulantum auditur ne dum murmur aliquod existit aut contentio circumstantis populi. Nimirū perspecta singularis virtus ac probitas ejus qui sacra peragit, itemque gravitas illa & modestia, quæ in ore habituque totius corporis relucet, index interioris reverentiae & compositionis, tanta est, ut quamvis neminem hortetur ipse, nemini pœnas intentet, in officio tamen contineat omnes ac perficiat, ut cum altissimo quodam silentio venerabundi sacris assistant. Eodem modo (inquit *qu-su*) Rex perfectus, quamvis non largiatur munera tamen populus nullâ spe præmii, sed uno sui Regis exemplo ad eum imitandum permouetur necnon ad omnem virtutem, & ad obsequendum in omnibus quæ sui munieris sunt mirifice invitatur: Rursus quamvis non irascatur, aut pœnas intentando & supplicia à malo non deterreat, facit tamen, ut

populus

populus à Regiâ personâ pertimescat multò magis quam si falcibus & securibus armatus subditorum suorum cervicibus immineret.

§. 3.

Altius iterum provehitur *çu-su* in suâ Regum institutione columinas hic tandem figens, eamque ponens virtuti, quam Regibus vult inesse, metam, ut plus ultra non videatur Regum virtus atque felicitas progredi posse. Authoritatem igitur à Priscis pertens Odam citat, quæ sic ait: si tam subtilis sit & à vulgi captu sensibusque tam remota adeoque tam profunda & non apparens, ac veluti solitaria seu unica perfecti Regis virtus, ut illius ne vestigium quidem mortalium oculis offerri videatur, quæque delitescens in intimo cordis recessu nonnisi per heroicas actiones, & publicam mortalium utilitatem absque ostentatione se prodat; tum sanè centum, hoc est, omnes omnino Sinensis mundi Dynastæ & Reguli suspiciētes illam regiæ virtutis majestatem tanquam cœleste quid & humano majus, pro suo quisque captu & viribus studiosè eam æmulari contendent. Et hæc quoque causa est (inquit idem *çu-su*) cur Rex perfectus, utpote conscius hujus veritatis, tam solidè colat, id est, tam vigilanter, reverenter, ac sollicitè quovis loco & tempore tueatur ac conservet internam virtutem: cuius quidem tam vigilantis reverentiæ, & tam sapientis vigilantiæ; curaque hic fructus existet, ut tandem etiam orbis universus, quamvis haud quaquam capiat tantam & tam arcanam virtutem, tamen à tali Rege administratus, perpetuâ pace perfruatur.

f. 31. p. I.

Concludit *çu-su*, confirmatque dicta libri Odarum authoritate, ubi (juxta Interpretes) introducitur ipse *Xam Ti* supremus cœli Imperator loquens.

Sic igitur Oda ait: Ego (inquit supremus cœli Imperator) complector & amo *Vén-vâm* Regis clarissimam & purissimam virtutem: Et ideo quidem amo, quia illa non magnoperè personabat, ut forinsecus perciperetur & appareret. (Vel ut alii explicant: quia illa non petivit suam magnitudinem à verborum sonitu & exteriori quadam specie ac splendore, sed è soliditate & cultu interiori) Nimirum, *Confucius* inquit, exteriora ista uti sunt sonitus verborum & splendor seu figura exterior, opes inquam, & arma, eloquentiæ vis, & Imperatoriæ majestatis splendor, in ordine ad hoc ut moveatur & convertatur populus, sunt reverè quid posterius & ramorum instar; at verò solida illa cordis veracitas quæ verbis factisque se prodat, & aliarum quoque virtutum præsidiis instructus animus, radix ipsa & fundamentum sunt; adeoque id quod prius ac præcipuum hic censi debet. Alia Oda sic ait: Ejusmodi virtus est subtile quidam & leve instar pili. Attamen (subjicit *çu-su*) pilus quamvis re-

A a

verà tenuē quid ac subtile sit, adhuc tamen datur quidpiam sensibile quod cum eo ordinem habeat, eique comparetur & correspōdeat: quapropter ad rem illustrandam magis appositum est carmen aliud quo dicitur: supremi cæli res longè fugit sensus humanos, adeoque nec habet vocis sonum quo audiri, nec odoris speciem qua percipi queat. Ex quo (inquit չu սն) confici videtur, ejusmodi rem summum quid esse humanis oculis invisible, & indivisibile adeoque omnia sensibilia transcendens: & hoc ultimum dictum rem maximè declarat.

In hoc postremo paragraphe duo sunt quæ subobscura videri possint, atque explicatu difficultia. Primum quid verba illa Mîm te hîc significant. Alterum quid significant illa Xám Tien Chi չai: quippe, tam horum, quam illorum, expositiones variae afferuntur. Nos autem duas potissimum sc̄ribabimur.

Et quoad primum quidem, sequemur hîc illos qui volunt, per binas voces Mîm te vel excellentem quamdam virtutem, բ) hanc moralem, significari; vel rationalem, quæ in homine est, portionem ac potentiam: congruit enim expositio hæc sanè feliciter cum iis quæ dicuntur in libro Tâ Hio §. 1. ubi Mîm te vocatur portio illa rationalis à cælo homini indita; uti hoc ipso libro Chum yûm f. 1. շ) alibi, Tien mîm, շ) f. 25. §. 3. Te sîm.

Quod vero ad secundum attinet: duabus vocibus Xám tien, alii supremi Numinis Providentiam; alii supremum cælum sive quod nos Emipyreum, sedem videlicet ac domicilium beatarum mentium significari docent.

Ceterum qualescumque dénum sint expositiones istæ: certa est res una, quod ex hac Libri Chum yûm postremâ sententiâ ternæ videntur elicī posse veritates, ac Sinensibus, quamvis Ethniciis, probari; scilicet unius & supremi Numinis existentiam & immortales esse mortalium animos: sua denique præmia cuiusque meritis post hanc vitam respondere. Etenim cum introducatur ipse supremus cæli Imperator verba proferens ac deinde cum alibi dicatur Ven-vam pii Regis animam assistere ad supremi numinis lævam բ) dexteram patet բ) Deum ab ipsis creditum բ) animam haud quaquam interire cum corpore: Rursus cum dicatur, quod idem Numen ampergitur բ) amat virtutem dicti Regis, sua respondere virtuti præmia, non dubie significatur. Quod vero de animarum immortalitate censuerunt prisci Sinæ hîc superest breviter examinandum: nam quid de supremi Numinis existentiâ & Providentiâ tum variis hujus operis locis quadantenus exposuimus & in singularem & copiosiorem tractatum reservamus.

Non inferior priscos Sinas communi & hæreditario vitio generis humani de præsenti vitâ potissimum laborasse; ut benè scilicet ac beatè hîc viverent, tranquillum florens invictumque servarent im-

perium : quæ autem fors eos & vita maneret olim , cælesti Providentiæ Numinique permisisse (in quorum tamen numero nequam sunt ii , quos eximia planè virtus , resque gestæ , & sua ipsorum scripta contemptores fuisse docent vitæ mortalis rerumque humanarum , & immortalis vitæ studiosos .) Non caruerunt tamen etiam vulgares homines isti , appetitu diuturnæ sempiternæque vitæ , quem sentimus mortales omnes inditum nobis esse ab Auctore naturæ , utique non otiosè neque frustra inditum . Qui appetitus quām vehemens in quibusdam illorum fuerit , argumentum possunt esse pretiosæ potiones illæ seu Ambrosiæ vitæ immortalis quas Imperatores quoque fabulis impostorum , aliquot post Christum sæculis , delusi spe , immortalitatis hauriendæ , sumebant .

Rei ergò , quæ usque adeò connaturalis est homini , non possunt non extare quædam vestigia in priscis eorum libris ac monumentis : quæ si extant , ut revera extant , & tanquam dubiæ tenuesque scintillulæ hinc inde promicant ; cur has obsecro non malimus interpretatione benigniore , seu leni flatu paulatim suscitare atque accendere ; illa diuturnæ vitæ , seu potius productioris mortalitatis desideria ad spem veræ immortalitatis vitæque traducendo , quām severioris ac sinistræ interpretationis silentio suffocare atque extinguere ? Nam ecquis tandem fructus existet ab hujusmodi silentio & severitate ? non aliis profectò , quam ut videamur tacitè fateri , contrariam esse doctrinæ nostræ priscam gentis ætatem omnem ; utque ita vehementissimè corroboretur Atheorum & Impiorum hominum perniciosus error : ubi cessare nos videbunt , mox ultrò nos aggredientur ac lacercent eâ parte , qua , si animus nobis fuisset , feliciter oppugnari à nobis ipsum poterant : atque ita tandem dicent , malle se perseverare in ea sententiâ in qua nos ipsi fateamur , majores suos fuisse per quatuor annorum millia ; malle se tot viros sapientiâ , virtute , imperio clarissimos sequi , quam paucis aliquot alienigenis contraria docentibus fidem dare .

Absit igitur ab Evangelii Præconibus hæc opinio , ut nihil adjumenti vel lucis ab autoritate Priscorum Sinarum petendum sibi putent Christianæ veritati declarandæ . Quæ quidem opinio (si fas est dicere) vel ab inani quodam metu ac religione , vel certè ab insigni quadam socordiâ aut ignorantîa videtur proficisci . Quod si essent è priscis illis (nam de modernis hîc non ago) qui aperte nobis adversarentur , existimantes , nullam rectè factis mercedem , neque pœnas noxis rependi , cum vita hominis finiri omnia . (In qua quidem sententiâ fuerunt ex Europæis Philosophis aliqui ; quos tamen sapiens ille Cato apud Ciceronem *minutos* vocat : apud eundem vero Lelius : Non assentior iis , inquit , qui hæc nuper differe cœperunt , cum corporibus simul animos interire , atque omnia

morte deleri, plus apud me antiquorum auctoritas valet vel nostrorum Majorum, &c.) Si inquam essent è Priscis qui apertè nobis adversarentur, quamvis & essent alii qui favere nobis viderentur; tamen fortasse tunc foret non attingere suspectas auctoritates: Nunc verò cum neinimem patiamur adversarium; nusquam vel umbra istius impietatis appareat; sed è contrario plurima afferri possint, quæ, tametsi non convincant, admodùm tamen verisimile faciant, Priscos benè sapienterque sensisse de Providentiâ Numinis & immortalitate Animorum; quis tandem sanæ mentis malit adversarios sibi esse, quam amicos, & socios, & patronos, non modò Priscos, sed hujus quoque ætatis Sinas, Majorum suorum (uti suprà docuimus) adeò studiosos & observantes? Quis paucos posterioris ætatis Atheos atque Idololatras sequi malit, ac virus ex antiquis illis floribus fugere, quam dulce mel ac salutiferum? Quod iis non modicum contineri cum alii Scriptores, tūm verò maximè Societ. Iesu Sacerdotes Riccius, Pantoja, Vagnonus, Aleni, Monteirus, Buglius, Martines, aliquique Litteris Europæis & Sinicis clarissimi, docuerunt: Hac in re Laetantium scilicet, alijsque Patrum imitati, Tertullianum inquam, Cyprianum, Minutium Felicem, Origeneum, Arnobium: qui Ethnicos suis ipsorum armis, uti & Hieronymus Augustinus, aliquique Doctores Ecclesiæ, hæreticos identidem oppugnabant. Itaque Laetantius de falsa Religione contra gentes cap. 5. Omittamus sanè (inquit) testimonia Prophetarum, ne minus idonea probatio videatur esse ab his, quibus omnino non creditur: veniamus ad Auctores, & eos ipsos ad probationem veri testes citemus, quibus contrà nos uti solent, Poëtas dico ac Philosophos. Quamquam & in hoc rursùs istos Patres imitantur homines nostri, quòd quotiescumque de Animorum immortalitate, similibusque argumentis disputant, longè præcipuum robur ex nostrâ scilicet Christianorum Philosophiâ petant, & melli isti Sinico, quod dixi, tantam inspergant cœlestis ambrosiæ copiam, ut quamvis eam Sinæ veluti suam cupidius appetant, reverè tamen Europæorum tota sit, & Christi potius.

Ad extremum quò studiosius hanc veritatem ex priscis gentis monumentis eruamus, illa quoque ratio nos movet, quòd siquidem probetur, eam Majoribus fuisse perspicuam, concedent illico nepotes perspicuam fuisse & alteram (quam suprà tot argumentis) de supremo quodam Numine quod omnia procreavit ac moderetur: neque enim gens fuit tam agrestis ac barbara quæ non agnoverit immortalē Deum, & agnoverit tamen animi sui immortalitatem.

Nunc ad rem veniamus. Argumenti, quod negativum dicitur, non solet esse vis magna; habet hoc tamen, apud Sinas in primis,

vim suam. Hoc igitur usuri, quærimus in primis, ecquis Auctorum veterum & classicorum usquam indicat interire mortalium Animos, nullo providentia & consilio, sed casu, fortuitòque res geri? Profecto fateri debent, haud ullum esse qui aperte sic vel insanus sit, vel impius.

Hinc igitur ad positivas auctoritates & argumenta gradum facimus. Ac primùm quidem quid ipse *Confucius* de immortalitate senserit ob oculos eis ponimus. Et multa quidem nobis suggerunt libri Classici, quorum alios ipse conscripsit, alios collegit ac digessit in ordinem. Classicos dixi, qui soli apud Sinenses, & nos quoque suum pondus obtinent. Nam quæ in libris *Kia Yu*, sive domesticorum *Confucii* sermonum extant, cum hos septingentis ferè post annis quam Philosophus vixit lucem vidisse scribant eam ferè obtinent fidem, quam quisque dare voluerit: præsertim cum sit credibile, non pauca, vel ab improbis inserta, vel ab inepte studiosis ipsius Philosophi, conficta iis contineri. Hoc certum, dictos libros in Classicis, & qui litteratis hominibus præscribantur, haudquam numerari. Verumtamen ne cuiquam videar h̄ic celasse quidpiam, vel subterfugisse, locum proferam, qui unus videri possit minùs favere sententiæ nostræ, introducitur enim *Confucii* discipulus, cù cùm vulgò dictus, ex Magistro suo quærens, an mortui rerum notitiam conservent. Cui Philosophus, attemperare solitus responsa sua ingenio cujusque & captui, temporis quoque, & loco, sic respondet, ut tamen sciscitantis dubitationem non tollat: Si mortuis (inquit) perseverare notitiam rerum dixerō, timeo ne filii quorum pietas erga parentes major fuerit, eosdem sociare velet, adeoque se ipsos interimant: Si contà, nullam esse asseluero, vereor ne languecat illa filialis pietas, & sint qui inhumatos etiam parentes abjiciant: desine ergo fili mi curiosius exquirere quæ sit vitâ funerum conditio: alia sunt magis necessaria quæ scire te velim: Ista verò tu deinde cognosces. Sic Philosophus, ubi nota hoc loco non dubitari de existentia Animarum, sed quæri à discipulo, an Animæ defunctorum (quas supponit existere) conservent præteriorum notitiam.

His igitur prætermisssis, quorum minùs certa auctoritas est, ea dumtaxat afferamus, quorum indubitata apud ipsos sit authoritas, quæque ad probandam Sinis immortalitatem magis apposita videbuntur. Cujusmodi sanè multa libri quinque & hi quos hic expomimus, non modò Classici, sed primæ quoque classis, nobis suppeditabunt.

Ut autem res ordinatius procedat, à definitione mortis, ut hanc in libris suis tradunt, ordiamur: Hoc modo namque faciliùs erit de reliquis quæ sequentur judicium ferre, & quid ætas Priscorum senserit intelligere: Nam quid ætate nostrâ Sinensium plerique, ex im-

peritâ saltem multitudine, de morte sentiant, nulli dubium vel controversum esse potest, cum fatis constet, Pythagoricis de metempsychosi fabulis plerosque fidem dare: qui adeo quamvis animos interire negent, quoniam tamen principiis nituntur vanissimis falsisimisque, absurdum planè fuerit iis quidquam tribuere, & mendaciis firmare veritatem.

Olim igitur, ut docerent, humanam naturam duabus constare partibus, quarum una mortal is sit, immortalis altera, quod lo duabus quoque vocibus utebantur, quarum alterâ descensus & casus, ascensus alterâ significatur. Sic mortem *Tao* Imperatoris in *Xu kîm* librorum fere vetustissimo declarant. Nec diversum efficiunt sensum, quamvis diversæ sint voces, quibus *Xán*, & *Ven-Vam* Regum, aliorumque Principum descensus atque ascensus; obitus inquam, seu Animæ corporisque separatio significatur. Interpretes certè, & quidem Ethnici, quos inter Colaus noster suffragantur hic nobis, ac mirabili sententiarum consensu, sic voces illas exponunt, ut dicant, *id quod in altum subeat esse spiritum, quod deorsum feratur atque concidat corpus esse*. Procul dubio nec istis, neque tot verbis usuri, si meram corporis resolutionem vitæque finem significare voluissent. Hinc nimirùm illa nunquam satis deprædicata vox & oratio *rù* Regis (de quo suprà mentionem fecimus) qua ipse consolaturus suos in præsenti subitoque vitæ discrimine: *sém kí yè* (inquit) *sù quēi yè*, *vita hæc nostra*, Proceres, depositi est instar: *mors ergo depositi restitutio erit*. Imò quoniam *kí* & *quēi* binæ voces, *hæc redditum* quoque significat, illa *divisorium*, videtur eodem Laconismo suo vir sapiens complecti etiam voluisse Tullianum istud, quo dicitur natura commerandi nobis divisorium dedisse, non habitandi locum. Quocirca paratos esse debere secum ex vita ista discedere, tanquam hospitio, non tanquam ex domo. *Quod si vetustas aliquid hīc ponderis atque authoritatis afferre potest, uti sanè potest, sententiam tam christianam ante ipsius Abrahami tempora, ne dicam Ciceronis vel Urbis conditæ, Rex Sinicus pronuntiavit*. Abiit igitur in vulgarem usum pulcherrimus loquendi modus, & cum memoria tanti Principis viget hodieque sic, ut nihil Sinis familiarius sit, quām, ubi quis excessit è vivis dicere *kiú xi discessisse* jam illum à sæculo, *çû xi, vale dixisse sæculo, sié xi, egisse sæculo gratias, &c.* prorsus ea ratione, qua narratur quis hospiti, apud quem divertit, gratias egisse, & vale eidem dicto, in patriam remigrasse. Sinas autem, cùm sic loquuntur, ex animi sui sententia vulgo loqui, olim certè quidem locutos, mos ille priscorum, cuius in Officiorum libris non semel fit mentio, argumento potest esse. Solebant hi quotiescumque eorum aliquis obierat, in superiora domûs conscendere, atque hīc conjectis in cœlum oculis multo cum gemitu defun-

etum inclamare, vocem *fo* lachrymabiliter ingeminantes. Porro vox illa, sicuti Interpretes h̄c affirmant, *reditum ad corpus*, seu reviviscere significat. Ad quem ritum alluserit fortasse Memcius, cum eadem usus voce dixit: Sanctos Reges; si quidem reviviscerent, non alia quām quæ doceret ipse, docturos. Certè in obitu quoque Regum, is, quem dixi, ritus adhibebatur; tametsi verò nunc antiquatus videatur, non obscurè tamen declarat quid ætas illa de immortalitate senserit, atque tanto præclariùs quām præsens hæc postorum ætas, quanto longius huic illa præcellebat, si quidem de vitæ morumque innocentia, nec non candore quodam & simplicitate agatur. A Priscis etiam, ut opinor, manaverit mos iste qui h̄c variis in Provinciis in usu est, ut filii in parentum suorum obitu, lugubri habitu, nec sine lachrymis atque ejulatu viciniora loca concurent, non secūs ac si quærerent fugientem animam, & ad pristinam sedem corpusque exanime revocarent.

Quod si existimabant prisci (ut de hac nostra ætate non agamus) hominum animos interire, quām supervacanea stultaque erant hæc omnia! An enim quod interiit movere se potest, ne dicam ascendere? An depositum quod periisse constat, idem ipsum restitui? De hospite verò, si quidem is in diversorio suo jam extinctus sit, nonne vel ignarus admodum, vel nugator sit, qui discessisse dicat, qui patriam, qui domum repetivisse? Et illa, quæ narravimus, quisquamne sanæ mentis faciat, si post mortem nihil quod vivat, quod intelligat, existere arbitretur?

Non me fugit tamen quid ab atheis hujus temporis, qui cum à Priscis maximè dissentiant, videri tamen volunt maximè cum Priscis sentire, h̄c responderi queat: ornatūs gratiâ scilicet ac figuratè multa dici; memoratum verò ritum evanidum atque inutilē esse; neque enim Priscis aliud h̄c fuisse propositum, quām ut dolorem suum, & desiderium illius qui interierat, testarentur: quod autem suspicerent in cœlum, atque illinc dilectos Manes quodammodo revocarent, mirandum non videri; quandoquidem sic existimarent, quin adeò & h̄c & alibi disertè doceant, aërium quid, imo nihil esse præter merum aërem spiritum illum qui h̄c dicatur ascendere: nihil autem vel absurdī vel alieni dicere, qui aërem dicat in sublime ferri: sed neque ipsum Confucium ab hac sententia videri alienum, qui rogatus, ut *quèi xīn* duarum vocum significata definiret, aërium quid esse responderit, ut in Officiorum libris refertur, iisdem scilicet imbutus erroribus, quibus prisci Poëtæ nostri tenebantur, cum animam nostram particulam auræ esse canerent: quibus item Varro tenebatur, cùm diceret animam esse aërem conceptum ore, defervefactum in pulmone, tepefactum in corde, diffusum in corpus. Itaque modum loquendi Sinis admodum familia-

rem esse hoc tempore, cùm de moriente sermo est, ut *çive kí*, vel *abscissum* esse, vel *tuón kí interceptum* esse hominis *spiritum*, seu verius respirationem vulgo dicant.

Sic fortassis isti, quos quidem refellere haudquaquam sanè difficile fuerit. Nam quòd ritum Priscorum suprà memoratum sic interpretentur, ut inanem faciant; nullius id auctoritate vel exemplo faciunt, cùm nullus Interpretum, quos ego quidem adhuc consulere potui, inanem fuisse doceat. Rursus quòd hominis animum per aërem, quem respiramus, definiri dicant, seu describi verius; nihil contra Priscos, aut Confucium efficiunt: quæro enim, qua voce, quave metaphora uti poterat homo cultioris nostræ logices & metaphysics ignarus ad explicandam rem, quam docebat, esse maximè subtilem, & quæ fugeret sensus ipsos: an aliâ quâm quæ à re sublunarum rerum subtilissimâ mutuaretur? Imo nos ipsi, nos (inquit) Europæi, cùm rationalem animam voce quâm possumus propriissimâ significare volumus, quâ voce tandem utimur? nonne *Spiritus*? At hujus ethymologia vocis unde petitur? à *spirando*. Sed enim & bruta spirant animantia, & venti spirant, suus & his, & illis est spiritus: vitalium quoque spirituum apud nostrates Medicos (quin & Sinicos) creberima mentio. Est, inquires: verùm, ubi de homine agitur, metaphoricus est vocis usus: atque metaphoricus & aëris hîc erit. Vis intrem penitus? ipsammet vocem *animus*, constat à Græca voce *ārēus* originem ducere: hæc ergo si Græcis *flatum* ventumve significat, an rectè mox conficies, animam rationalem ex sententia Latinorum *ventosum* quid esse, vel flatulentum? Neutiquam verò, inquires: declarant enim Latini quid hîc sentiant, cùm rationalem esse animum dicant. Bene habet. At Sinæ quid ipsi quoque sentiant nusquam declarant? Quid crebrius, non Interpretes modo, sed ipsum quoque vulgus; in ore habent, quâm hæc: *sapiens*, *excelsus*, *prudens*, *intelligens* *Spiritus* sive *animus*, &c. quæ profecto nemo qui rationis compos sit, nisi de animo ratione prædicto dixerit. Jam vero ipse *Confucius* cùm spiritum istum aërium, ut dicens, & quidem ut à corpore separatus est, *animatum*, *intelligentem* ac *spiritualem* vocat, nihil dicit? quando subtilissimum quid esse docet maximeque *purum*, quando *sapientem* vocat, quid sentiat non declarat. Narrat, spiritum postquâm excessit à corpore manifestare sese, diffundere odorem sui, tristitiâ quadam affici & sui ipsius commiseratione, quod consortio corporis diurnâque consuetudine privatus sit; hæc aliaque cùm dicit, nihil dicit? Nondum quid sentiat declarat? Illud autem *Mencii* pronunciatum quâm præclarum quâmque appositum ad rem nostram! Nimirùni iubilissimum quid esse quo à brutis animantibus differat homo. Subtilissimum vocat, quod expers esse materiæ proculdùbio intelligeret.

Sed age sanè. Faciamus , eos crassiusculè speculatos esse , & spiritalem substantiam (sicut olim tot in Europa Philosophi , Angelicam) materialiter concepisse : An idcirò mox dicemus aberravisse toto cœlo , & formam quoque animæ substantialem , quæ ipsis animalibus tribuitur , hominibus negavisse ? Quod si veniam damus & Pictoribus & Poëtis dum mentes illas cælestes nobis depingunt , quamvis alienissima quæque iisdem appingant ; Sinenses illico damnabimus , si forte , præter conceptus alienos (quos ipsi quoque vel inviti formamus assidue) verbis quandoque & sententiis utantur alienis.

Verumtamen quia nobis inter Ethnicos versantibus summopere cavendum est , ne videamur his qui rudiores sunt , vel etiam perversi jam perditique , iisdem quibus ipsi teneri erroribus , prudenter admodum Societatis Jesu Patres , quotiescumque de anima rationali disputandum fuit , voce *Ki* abstinerunt ; tum quod non aliâ ferè communem quem respiramus aërem Sinenses explicit , tum verò maximè quòd ex priscis eorum monumentis , adeoque libris ipsius *Confucii* vocabula non pauca suppetant , eaque perapposita , quibus nobilior hominis portio , seu immortalis animus significatur. Et hominem quidem ipsum inter omnia viventia nobilissimum quid esse disertè affirmant. Animum deinde *Tá ti* , seu *majorem ac nobiliorem substantiam* , ut à *Siaò-ti* quod *minorem substantiam* sonat , distinguant : vocant item *clarum cæli mandatum* , & *claram* , seu intelligentem virtutem : ad hæc , virtutem naturalem ; potentiam intellectivam , quæ eadem subtilis sit , quæ à cœlo infusa , quæ lumine rationis collustrata. Quid ? quod easdem quandoque voces Animæ rationali tribuant quibus spiritus suos , sive *Xin* , significare solent : Quos etiam alibi errantes Animas vocat liber *Te-kim*. Quoniam tamen adscribunt spiritibus eximiam quamdam virtutem (uti suprà narravimus) & multa quæ vires humanas excedunt , placuit sociis voce *Xin* sic uti , ut ferè non aliis quam naturæ Angelicæ suppositis tribueretur : ad animum verò hominis significandum plerumque binas voces *Lím sim* , vel *Lim hoen* adhibuerunt. Aptè quidem ; vox namque *Hoén* cùm Animam significet , addito *Lim* , mox ad rationalem contrahitur : per *Lim* quippe vim intellectivam , adeoque spiritalem , significant : metaphoricè verò , rei quoque inanimatæ (ut suprà dicebamus) præcipua quædam venustas vel efficacitas eodem *Lim* vocabulo (vel etiam *Xin*) declaratur. Quod si diætæ vocis *Hoén* alteram *Kio* , quæ sensitivum sonat , adjunixeris , sive præpuseris , ampliorem ejusdem significationem efficeris ; amplissimam verò , si cum voce *Seim* , seu vegetativa , copulaveris. Vocis item *sim* , quæ naturam sonat , par item ratio est , quæ vocis *Hoén*.

Cum doceant igitur (ut ad priorem ratiocinationem nostram

revertamur rationalem hominis naturam, sive Animam, à cœlo nobis esse infusam; sive, ut Tullianis verbis h̄ic utar, quod cœlestis animus ex altissimo domicilio sit depresso & quasi demersus in terram, locum diuinæ naturæ æternitatis contrarium. Rursus cum sic à cœlo venisse Animum doceant, ut donis suis ornatus, & prudenter, pietatis, aliarumque virtutum præsidio munitus, tantoque comitatu veluti circumseptus venerit: cùmque adeò, quemadmodum præclarè probat ac docet *Memcius*, passimque pueri cum suis literarum clementis addiscunt, cum nativâ quadam propensione ad id quod recte n̄ est atque ex virtute, procreatus fuerit: Imo quicunque Sancti sunt (vetus h̄ec Sinicæ gentis opinio est) proprio quodam præcipuoque cœli beneficio Sancti nascantur omnes. Cum sic (inquam) non modo senserint Prisci, verum etiam docuerint; non est profectò quod miremur si putaverint, Animos è cœlo profectos in cœlum reverti; quando antiquissimus ille Trismegistus dicebat: piorum Animos à morte in naturam Deorum transire à quo, nec ii forte dissenserint Philosophi, quos, Cicero scribit, nunquam dubitassemus quin ex universa mente divinâ delibatos Animos haberemus. Multis certè quidem post sæculis sequutus hos Africanus, cum narrasset (apud eundem Ciceronem) Animum nobis datum, ex sempiternis cœlorum ignibus, quæ sydera & stellas vocamus; quos etiam dicit, divinis esse mentibus animatos; mox addit, eos qui justitiam colant & pietatem in cœlum pergere, & in cœtum eorum qui jam vixerunt, quique corpore laxati locum incolant splendidissimo candore conspicuum.

In hanc ergo sententiam exponi potest locus illustris libri *re Kim*: postquam enim ostensum fuit, quomodo res omnes in locum finemque naturæ suæ consentaneum sponte sua nec sine impetu quodam rapiantur; additur quoque illud: portionem hominiſ eam, quæ nobilior sit, cœlum semper intueri, & in hoc ferri tanquam centrum suum: eam vero, quæ ignobilior sit, consortem sibi terram pronis oculis spectare. Dices Poëtam, cùm simillimam multis post sæculis canebat, ab Sinis didicisse; & horum libros pervoluisse Romanum Oratorem cùm dixit: Optimis curis ac studiis agitatum & exercitatum Animum velocius in beatorum Sedem & domum suam pervolvere: idque ocyus facturum, si jam tūm, cùm erit inclusus in corpore, eminebit foras, & ea quæ extra sunt contemplans, quam maxime sc̄ à corpore abstrahet.

Sed quoniam solet rebus ipsis, factisque multò plus inesse ponderis, quām verbis atque sententiis, misia faciamus h̄ec argenta quæ ab ethymologiis vocum, & variis loquendi modis petiqueunt; pergamus ad solidiora, quæque ex rebus ipsis suum robur atque auctoratatem accipiunt.

Auctor est ipsemet *Confucius* in libro 1°. classis *Chun-çieu* dicto Animam cuiusdam *Chim* pe qui vivens præfectum egerat post obitum visam esse. Hic ergo jam habemus testimonium apud Sinas quidem gravissimum, quod Animus cum ipso corpore non intereat: quis enim dicat, virum tam spectatæ fidei, & prudentiæ tam singularis aut finxisse quod intelligeret esse falsum, aut temere credidisse quod esset fabulosum: Europæi quidem de illo sentient prout cuique cordi erit; at nulli Sinarum prorsus persuaderi id poterit. Sed nolim tamen in hoc unius hominis testimonio præcipuam quamdam vim facere. Locupletissima ex libro *Xu-Kim* maximè classico testimonia me vocant.

Puon-kem ex Familia *Xam*, inter eas, quæ rerum potitæ sunt, secundâ, ipse decimus septimus Imperator, qui annis 1401. ante Christum imperare cœpit, cum ob eluviones maximas cogeretur Aulam suam transferre aliò, eamque reducere in primum locum, quem olim sibi in Provincia *Honan*, Fundator ipsius Familiæ *Chim-tam* dictus, elegérat: (*Po* loci nomen tunc erat) cumque videret abhorrere populum à mutandis iterum sedibus (hac enim familiâ imperante quartum jam alio migratum fuerat) adeoque palam obstrepare mandatis suis ac repugnare; scripto publico rationem dedit consilii sui, utilitate simul ac necessitate rei quæ agebatur ob oculos omnium pôsitâ: inter alia verò quæ affert, unum est in quo præcipuam quanidam vim facit: quæ quidem nulla fuisset si quidem communis Magnatum & populi sensus & fides pro animorum immortalitate non fuisset. *Ego si diutius* (inquit) *hic commoratus* me pariter & vos perdidero, quo tandem patro justissimas iras & comminationes effugiam Tam Atavi mei cujus anima in cælo nunc degit, & præcudubio me unum calamitatum omnium quæ nobis obvenient reum aget, exprobans mihi inclemantium meam, qui cum servare vos possem, perire tam crudeliter siverim? Nec multò post addit, *Avum suum*, Patremque dicto Tam auctores fuisse ut vindictam sumeret de Optimatibus illis qui opulentiorum Civium facultatibus avari insidiabantur, &c. Quem in locum scribens Interpres Vam xi dictus ait: *Jam inde à Chim-tam & Cheu Familiis Imperialibus ascendendo ad superiora tempora seu ab omni ævo Sinenses nunquam non servierunt defunctis uti serviebant viventibus.*

Quæro nunc ab Atheis, & iis, qui Priscos Sinas atheos fuisse contendunt; si quidem noster Animus aërium quid est, & quod resolutum à corpore mòx dissipatur vacuasque in auras abit; ubi, & quo tandem modo perficit Animus Regis Tam, tamdiu, tamque integer, & inviolatus annis omnino tracentis eoque amplius? tot namque inter hujus obitum & abnegetis Imperium intercessere.

Nec minus illustre est alterum ab eadem Familiâ testimonium

immortalitatis. Imperabat *Cheu* Tyrannus, inclemens idem in suos & in cœlum impius. Gemebant probi omnes quod viderent magis ac magis labefactari Rempublicam, ipsumque jam Imperium non dubium ruinam minari. Non tulit animo diutiùs qui inter Optimates dignitate par multis, omnes fide, prudentiâ, studioque boni publici vincebat (*çu-y* nomen fuit) adit Regem intrepidus, quāvis haud ignarus quanto cum periculo capitîs sui: sciebat autem niti illum stultâ quadam fiduciâ de favore Proavorum suorum, ipsiusque (si placet) cœli. Itaque, cœlum (inquit) ô Imperator, planè jam videtur ab hac Familia nostra abstulisse Imperium: sic enim viri censem virtute sapientiâque primi; & sortes ipsæ, quas admotâ testudine consuluiimus, cum tristes & infaustæ sint omnes, haud obscurè prænunciant: non est tamen quod existimes, conditores ac Principes Familiaj hujus Proavos tuos sensu carere nec tangi malis filiorum ac nepotum suorum, & occasu nobilissimæ domus tuæ, imo & suæ: sed enim, quia tu vitâ & moribus adeò dissimilem illis te præbes, jocis ac libidini indulgens, à cœlo te præscidiisti scilicet, atque effecisti, ut Animi Majorum tuorum qui in beatis illis sedibus commorantur, quamvis maxime velint, non possint tamen opitulari tibi nisi aliam vitæ rationem inieris, atque hoc pacto cœli sententiam contra te jam latam mutâris. Hæc ille. Qui profectò sermonem hujusmodi tali præsertim loco & tempore non instituisset, si de immortalitate Animorum vel dubitasset ipse, vel Tyrannum, quamvis impium, dubitare putavisset. Multoque minus dici potest, ultimum vitæ suæ discrimen adire voluisse, ut, quod non sentiret ipse, specie tenus & cum politicâ simulatione alteri suaderet. Certè quidem vecors ille Tyrannus, ac veritatis impatiens, clientem longè fidelissimum tunc maxime utilia suadentem, confessim rapi jussit ad capitale supplicium, & præmium tam rarae fidei mors fuit.

Cæterum (quod hic diligenter observare Lectorem velim) planè videntur Prisci credidisse piorum virorum mentes è cœlo sic opitulari suis, vel pœnas etiam peccantibus infligere, ut id non tam per se, quām ab ipso cœlo, seu Domino cœlorum ac supremo Judice posteris suis modò præmia, modò etiam pœnas efflagitando perficerent, adeoque patronorum vices agere solitos quotiescumque proprius quidam favor à cœlesti Aula speraretur: quæ quidem res admirabiliter etiam confirmat quod asserebamus suprà, notum cultumque Priscis fuisse supremum Numen, cui tanquam Domino, Regi, & Judici Majorum suorum mentes cœlo jam receptas assistere existimabant. Quod ut Lectori sit exploratius, juvat equidem referre quod ibidem narratur in exordiis Familiaj *Cheu* contigisse.

Graviter ægrotabat *Ku-nam* secundo Imperii sui anno, & octavo supra

supra octogesimum ætatis suæ. Fuit is autem Fundator tertiae Familiæ Imperialis *Cheu* dictæ, & anno ante Christum 1122. regnare cœpit. Frater ipsius idemque primus minister Imperii, *Cheu-cum* vulgo nominatus, cùm vehementius hic angeretur ac timeret ne corrueret modo partum Imperium, si frater, eo vix inito, nedum firmato, è vivis eriperetur; oblato suppliciter libello vitam suam Patris Avi Atavique Manibus, qui supremo cœlorum Imperatori aſſistebant lubens devovit, ut ægrotanti fratri aliqua relaxatio, vitaque paulò productior tribueretur. Votorum compos facta est, & fine ullo quidem impendio, tam rara fratris gratia. Quinquennium deinde vixit, ac stabilivit augustæ Domûs fundamenta; tandemque moriens parvum filium tanti hæredem Imperii, tredecim annos tunc natum, fratri commendavit. Agebat hic summa cum fide tutorem nepotis sui, atque optimis eum disciplinis instituens ad virtutes sa- nè Regias informabat: Summa quoque rerum & Imperium, quoad parvulus adolesceret, penes unum fere patruum erat: Sed hinc, uti solet, orta paulatim invidia est: Nec latuit ea Principem, qui veritus ne inflammaretur acrius, & sui causâ detrimenti quidpiam Respublica pateretur, tempori invidiæque ultrò cedens vicario seſe imperio ac tutelâ abdicavit. Erant ipsi à consiliis Viri duo virtute sapientiaque præstantes: His ergò pupillum commendans, & facti sui rationem quodammodo reddens, migrandum est (inquit) quippe si à me, vel ab ipsa potiùs Republicâ non avertero tempestatem, ecquid olim post fata respondebo Majoribus meis, rationem utique exacturis à me, ne dicam meritas pœnas; quod privatis potiùs commodis, quam publicæ quieti consulens, in discrimen adduxerim Imperium universum. Hæc fatus in Regnum *Xanum* profectus est spontaneus exul, atque ibidem privatus vixit. Sed enim diù latere non potest quisquis amat latere. Exactis enim duobus annis, quasi cœlum ipsum causam tantæ virtutis contra æmulos invidosque tuerandam susciperet, horrenda sœvire tempestas cœpit, mugire cœlo tonitrua, furentium vi ventorum annosæ arbores radicitus evelli; nec dubia jam strages ac vastitas agris atque urbibus inferri. Deprehensus in hoc rerum articulo juvenis Imperator, Archivium *Kintem* dictum, recludi jubet, libros de more consulturus: Hos dum revolvit per se ipse, in libellum supra memoratum fortè incidit: Lègit, obſtupescit, ac solutus in lachrymas gemitusque, ingratum se clamat, ingratam patriam, & tantas ab irato cœlo pœnas utique promerentem. Nec mora. Verbis humanissimis revocari Patruum jubet. Redeunti procedit obviam; honores priſtini restituuntur; & ne fortuitò contigisse hæc putarentur, unà cum ipso *Cheu-cum*, sua mox serenitas cœlo, & tranquillitas terris restituta fuit.

Multa possent hīc attexi generis ejusdem ex Annalibus aliisque

libris deprompta : Sed enim vereor ne prolixitas , quæ semper injuncta est , in hoc argumento nostro & disputatione gravis quoque sit atque odiosa . Sit igitur nobis pro clausulâ monitum sanè pulcherrimum , quod *Chao-cum* suæ ad *Chim-wam* Imperatorem parænesi quondam inferuit : nempe , si salvum se vellet , si perenne , si florens Imperium , insistere Majorum vestigiis oportere , & heroicæ eoruindem virtutes constanter imitari : Nam quid existimas , ô magne Princeps (inquit) Sapientes illos Reipublicæ ministros ac Reges extinctæ nuper Familiæ , oblitos rerum humanarum in cœlo degere , neque hoc egisse , ut stirps illa domusque Regia conservaretur ? Fuit hoc illis , mihi crede , in votis ; curæ fuit & cordi : Sed enim postremi Regis impietas exitium ac ruinam maturavit : Pervasit in ipsum cœlum populi totius clamor sub acerba gementis tyrannide , & à ferenda posteris ope Majores prohibuit ; qui adeo cum implacabiles cœli iras esse jam intelligerent , æquissimæ ejusdem voluntati morem utique gesserunt . Sed ipsum potius textum & Colai interpretationem audiamus .

Isti Aviti sapientes ac probi Reges sunt in cœlo , neque omnino interierunt . Isti igitur quomodo non possunt enixe implorare opem à cœlo ut juvet & protegat suæ Familia filios ac nepotes , &c. Sed quia (prosequitur Chaim colaus) impius Cheu , qui acceperat à cœlo clarissimum Imperium (vel , clarissimum mandatum) non valuit colere virtutem ; quia repulit & abiecit à sui tutelâ seniores populi , efficiens , ut probi & sapientes viri aut fugerent , aut se occultarent ; quia item plurimam fidem dabat impuris hominibus atque adulteris , effecit insuper ut hoc morbus infecti obtinerent munera publica & dignitates ; cumque adeo similibus criminibus depravati societatem firmarent inter se , & Regem , seque mutuo ita adjuvarent ; tendebat in haud dubiam perniciem populi tam dirum virus . Factum est igitur ut populus oppressus afflictusque crudeli adeò tyrannide , neque habens jam quo fugeret aut apud quos ageret causam suam , hoc solum remedii inveniret , ut Patres-familias complexi parvulos filios suos , & trahentes uxores suas , hoc modo lacrymabiliter clamarent ad cœlum miserabili voce flagitantes , ut tandem sibi liceret effugere ultimum vitæ reliquæ discrimin , quandoquidem tot undique calamitatibus constricti tenerentur , nec locus usquam foret quo se reciperent . Populi sane fors luctuosa & prorsus miseranda ! At vero hoc cœlum tacite apud se decernit res mortalium . Cum ergo contemplaretur hosce quatuor Imperii partium populos , & absque culpa illorum tot damnis & calamitatibus intelligens opprimi ; poterat ne fieri , ut non tenerrimo commiserationis affectu moveretur & cogitaret quantocym illis succurrere & opitulari ? Ideo quamvis Familia hujus Yn Avitorum Regum resideant in cœlo Animæ , tamen etiam modò nequeunt cohibere & revocare cœli ipsius voluntatem seu decretum , &c. Hactenus Chaim colaus .

Quis autem credat; in re tanti ponderis ac momenti virum tantum tali ratiocinatione fuisse usurum, si quidem ipsi dubia fuisset Providentia Numinis & Animorum immortalitas, vel certè Principi suo dubiam esse autumasset? Haud quaquam tamen cuvis Majorum suorum tribuere solebant hanc in cœlesti aulâ, ut ita loquar authoritatem, & gratiam, studiumque posteris suis patrocinandi; sed iis dumtaxat qui vitæ morumque eximiam quamdam probitatem (sanctitatem vocabant ipsi) cum Regia dignitate conjunxissent; quique adeo sese cœli filios virtutibus & rectè factorum gloriâ, non autem specioso dumtaxat nomine comprobassent.

Sufficient hæc igitur, ut intelligamus, quid illa prisci candoris Philosophia de immortalitate senserit. Porrò quæcumque nos hîc attulimus, ex libro *Xu-kim* sunt deprompta. Classicus est, primæque authoritatis, & qui Sinensium ingenia per quadraginta jam sæcula exercet; hinc eruditio[n]es suas pertunt, hinc argumenta lucubrationum, hinc denique gradus, honores, dignitates.

Postular hic verò quasi pro jure suo Colaus noster Chám, ut quando cum illo lucubrationem hanc auspicati sumus, & iter illo in primis duce ingressi, totum eodem-comite quasi decurrimus; nunc in termino constituti, cum illo quoque quasi fessi de tam longinqua viâ confideamus, totam quasi uno oculorum conjectu simul relegentes.

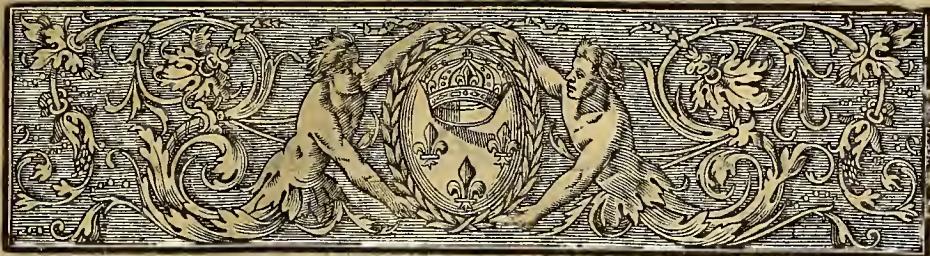
Liber (inquit ipse) *Chum yûm* de medio sempiterno, cum initium facit à naturâ, quam cælum homini indidit, docet nos, quod illud rectè agendi principium sit à cœlo: Cùm verò agit in fine de supremi cœli virtute incorporeâ, indicat quomodo contendere debeat vir perfectus, ut ad eam, quam à cœlo accepit puritatem & innocentiam, pertingat. Quod ut consequatur, primùm quidem necessarium est, ut attendat ipse sibi, sollicitè & circumspectè se gerat, etiam in his, quæ sub aliorum sensu non cadunt: sic enim medium tenebit beatus. Ubi verò per hoc in seipsum invigilandi exercitium primævam puritatem & innocentiam consecutus fuerit, tum demùm paulatim poterit supremam illam ac reconditam subtilissimæ & unicæ virtutis excellentiam obtinere.

Hæc Colaus. Cui viro tametsi plurimum tribuant & laudis & authoritatis Scholæ Sinenses; sic tamen existimo, quod multò plus lucis, & apud ipsos quoque Sinas multò plus & applausûs & authoritatis ab Interprete Europæo, vel Sinensi Christiano accepturus fuisset Confucius, suâ brevitate plusquam Laconicâ obscurus, quam acceperit ab homine Ethnico, & altiorum veritatum ignaro: qui ut erat Principis, seu futuri mox Imperatoris Magister, unum sibi scopum p[re]fixit, Principis sui ad rectè feliciterque gubernandum institutionem politicam: adeoque non raro vim facit ipsi textui, & ea quæ nubes ac sydera transcendunt intra limites terreni Imperii, arctosque Regii Palatii cancellos concludit. Atque hic est demum

prægrandis ille mons sapientiæ & sanctitatis, quem olim in hoc Sinarum Orbe tanto studio & labore Magister extremi Orientis Confucius in altum educere nequidquam molitus fuit; erat enim sublimior humanis viribus substructio, & naturæ nostræ, divinæ gratiæ auxilio destitutæ, nequaquam superabilis: adeoque sub extremum vite spiritum cygnæa voce non immemor querebatur, montem suum (vel montis ideam potius) corruere; & conatus suos ac spes rerum tantarum cum ipso Imperio, quod eodem quoque tempore ruinam minabatur, collabi.

Finis explanationis Libri Chum yūm

SCIENTIAE SINICÆ LIBER TERTIUS.

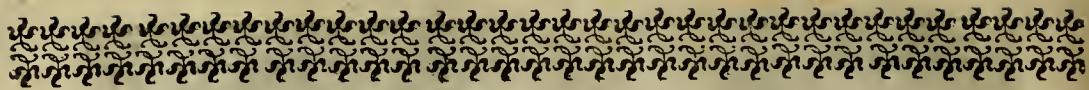
Lún Ratiocinantium
Yú Sermones.

VERSIO LITTERALIS
unà cum explanatione.

IBER hic numero tertius est, inter
sū xū, sive quatuor libros primæ apud
Sinas auctoritatis, & qui maximè re-
runtur manibus omnium. Distingui-
tur in decem kiúen, id est, partes, seu
capita ; continetque sententias atque
apophegmata moralia tum à *Confu-
cio*, tum ab hujus discipulis non uno
tempore vel loco prolata : quod ipsum

libri quoque titulus *Lún yú*, quasi dicant, Ratiocinan-
tium seu philosophantium inter se sermones, non obscure
declarat.

PARS PRIMA.

Fol. 1. pag. 1. §. 1.

ONFUCIUS^r ait^z: Operam dare imitationi^z sapientum , &^t assidue^s exercitare^s sese in hujusmodi studio imitandi , ^tnonne^s olim ^tdelectabile^s erit? Quasi dicit: suæ principiis ferè omnibus difficultates insunt ac spinæ ; verumtamen si devoraveris istas magno animo vicerisque, tu quisquis sectator es virtutis ac sapientiæ , si exemplis simul ac documentis virorum sapientum ob oculos tibi positis constantiam junxeris cum labore, planè fiet ut recuperatâ paulatim claritate & integritate primævâ naturæ nostræ, insignis etiam facilitas atque peritia sequatur tuam exercitationem, delectatio verò peritiam & facilitatem.

§. 2.

POSTQUAM autem te excolueris tam feliciter hujusmodi cum labore & constantiâ, si dentur^r tunc sectatores & amici^r è longinqua^t regione^s adventantes^s, consulturi te, atque in disciplinam tuam tradituri sese, famâ scilicet virtutis ac sapientiæ tuæ excitati, ^tnonne^s tum multò etiam vehementius lætaberis^s, & prodes omnino sensum hunc exultantis animi tui?

Pag. 2. §. 1.

VERUM si planè contrarium acciderit , & cùm talis ac tantus sis, ab hominibus^r tamen si ^tignoreris^s, nemo te consulat , suscipiat nemo ; tu interim^t hanc ob causam non^t affligaris nec indigneris^s; quippe contentus iis quæ tibi ipse peperisti , & possides securus ; nihil autem de his quæ extra te, alienique sunt arbitrii, laborans ; ^tnonne^s perfecti^r viri^t consummatæque virtutis hoc erit?

§. 2.

DISCIPULUS Yen^t çu^z ait^z: Quempiam^s esse^r , sive dari hominem^s, qui domi quidem obtemperet^r parentibus, & debitiss obsequiis officiisque prosequatur^s maiores natu, & tamen^r foris gaudeat^t adversari^s legitimis Magistratibus^t, profectò rarum^t hoc est atque inusitatum. Rursum non^t gaudere^s quempiam adversari^s Magistratibus^t, &^t eundem tamen gaudere^s seditiones^t ac turbas excitare^t, & perturbare Rempublicam adhuc quidem non^t accidit^s

LIBER TERTIUS.

3

seu visum est & auditum quidpiam hujusmodi.

§. 3.

SUPERIOREM doctrinam confirmaturus idem *Yen* *çù*, *Vir* perfectus², inquit, impensiori quodam studio³ vacat principalit⁴, sive ei quod quavis in re præcipuum est, & radicis ac fundamenti instar etenim principali⁵ bene⁶ constituto ac confirmato, mox⁷ inde virtutis officiique⁸ lex ceu ex radice firma vividaque prognascitur⁹ & succrescit feliciter atque efflorescit: sic privata singulorum, quam dixi, erga parentes suos pietas¹⁰ & obedientia, amorque & observantia erga fratres¹¹ maiores natu, hæc¹² (inquam) duo sunt¹³ operum¹⁴ pietatis erga communem quoque patriam, atque observantiæ erga legitimos Magistratus, adeoque publicæ pacis & tranquillitatis radix & fundamentum¹⁵.

F. 2. p. 1.

CONFUCIUS¹ ait²: ubi compta³ est oratio⁴, & blanda⁵ oris⁶ species, ibi parum⁷ est probitatis⁸. Id est, qui affectatâ quapiam affabilitate, seu blanditiis nescio quibus, lenociniisque verborum, ad hæc, specioso totius oris habitu ad humanitatem scilicet benevolentiamque mirè composito conciliare sibi student hominum voluntates, necnon famam virtutis ac sapientiæ; parùm interim solliciti ut suæ fronti, oculisque & sermonibus cor ipsum respondeat; hominum hujuscemodi rarus est vel nemo potius qui veram cordis virtutem obtineat.

Pag. 2.

DISCIPLUS *çem* *çù*² ait³: Ego⁴ quotidie⁵ de tribus⁶ maximè rebus examino⁷ me⁸ ipsum⁹ & rationem exigo; an scilicet pro¹⁰ homine¹¹ quopiam negotium tractandum¹² suscepserim, &¹³ non¹⁴ tractaverim illud ac conatus sim confiscere eâ quâ par erat cum fide & contentione¹⁵ animi, nec ita prorsus ac si mea res ageretur & non aliena: an cum¹⁶ sodalibus¹⁷ & amicis¹⁸ meis familiariter & amicorum more agens¹⁹, tamen²⁰ haud²¹ egerim eo candore eâque fide²² quâ oportebat agi, contentus inani quâdam specie benevolentia²³ observantiæque, & mendacio verius amicitiæ quam amicitiâ. Denique an doctrinam mihi²⁴ traditam à Magistro meo non²⁵ recoluerim²⁶, eamque exercitaverim²⁷ impigre & constanter.

F. 3. p. 1.

CONFUCIUS¹ ait²: Ut quispiam feliciter administret³ milles quadrigarum⁴ regnum⁵, (quod utique difficile est tranquille ac feliciter administrare) quinque sunt in primis necessaria. (De Re-

A ij

gulis h̄ic agit *Confucius*, quorum singuli quadrigas omnino mille tenebantur habere in promptu, & quotiescumque jussisset Imperator in aciem producere.) Primum solicite consideratèque tractet res omnes ditionis suæ: nihil, quamvis parvi momenti videatur esse, putet ab se posse negligi; memor ex una Principiis inconsideratione provenire non raro calamitates, quæ & amplissimam ditionem & multis quidem s̄eculis affligant. Deinde colat° fidem ac veritatem, sibique persuadeat hanc esse pretiosiorem gemmam coronæ suæ. Veri sint igitur & sine ambiguitate sermones ejus, adeoque latentis in animo sententiæ non dubii semper indices: maximè verò in decernendis vel præmiis vel suppliciis sectetur id quod æquum est justumque: sic fiet ut subditi vicissim quævis imperata faciant, & quidem alacriter & cum fide faciant. Tertiò largitiones modereturⁱⁱ ac sumptusⁱⁱ, inutiles superfluosque tollens: sic namque in ærario regio totoque regno opum semper affatim erit. Itemⁱⁱⁱ amet^{iv} homines^v libi subditos paterno prorsus affectu, opitulando omnibus, quos vel orbitas ac solitudo, vel inopia & fames, aliquæ casus aut ærumnæ affligunt: sic enim subditi vicissim filiorum instar Principi suo morem gerent, eumque sic verebuntur ut etiam diligent. Denique si quando subditorum manus atque opera poscatur ad extruenda vel restauranda opera publica, imperet^{vi} hæc subditis^{vii} opportuno^{viii} tempore^{ix}; quo scilicet ruri passim vacatur, non eo quo fementis illos, vel agricultura, vel messis occupat: hoc pacto frugum atque alimentorum copia plerumque suppetet; operaque publica sine pubblico detimento alacriter perficiuntur.

P. 2. §. 1.

CONFUCIUSⁱ aitⁱⁱ: Fratresⁱⁱⁱ natu-minores^{iv} ac filii-familias^v si intrò seu domi suæ degunt, tum quidem^{vi} obedient^{vii} serviantque parentibus quantâ possunt contentionе tam animi quam corporis: si autem versantur forisⁱⁱ, tum^{ix} obseruent majores-natu^x propinquos suos & consanguineos, cives item ac populares, iisque sua præstent obsequia: si quid operis negotiique suscipiant, constantiam afferant^{xi}, cœptaque perficiant, proinde maximè semper attendant principio & fini cuiusque operis; atque adeo^{xii} veraces^{xiii} ac sinceri^{xiv} quoque sint, sibique constent in operibus suis: ample^{xv} quodam & universali^{xvi} amore^{xvii} diligent omnes^{xviii}, cum omnibus pacem colant; sic tamen^{xix} ut arctiori quodam vinculo benevolentia^{xix} & familiaritatis^{xx} jungantur optimis^{xxi} quibusque viris & probatissimis^{xxii}: & hæc quidem sunt adolescentum officia, maximè necessaria; quibus exactè præstitis^{xxiii} si^{xxiv} suppetat^{xxv} eis pauxillum otii ac virium^{xxvi}, tum laudabili-ter^{xxvii} adhibebunt illas^{xxviii} in addiscendis^{xxix} litteris^{xxxi}, & mandandis memoriæ priscorum Sapientum Majorum nostrorum odis, quibus egredia-

gia planè documenta cujusvis ætatis institutioni, sed in primis adolescentiæ, per apposita continentur.

§. 2.

DISCIPULUS *çù hiā* ait²: Si delectetur⁴ quis viris probis ac sapientibus⁵ sic ut commutet⁶ & quasi transferat in hos amorem quo ferri solet in res visu⁷ pulchras⁷ ac delectabiles⁷: id est, si cum eo impetu atque ardore amoris appetat adolescens virtutem ac sapientiam; quo ætas ista plerumque rapi solet ad oblectamenta sensuum. Item in præstanto⁸ probi filii officio⁸ tam erga patrem⁹ quam matrem¹⁰, si valeat¹¹, seu velit & conetur exhaustire¹² suas¹³ vires¹⁴: ad hæc, si debita subditi officia¹⁵ sic præstet adversus suum Regem¹⁶ aut Principem, ut valeat¹⁷; sive non dubitet exponere¹⁸ propriam¹⁹ quoque personam²⁰ ac vitam quotiescumque res ita postulaverit. Denique cum²¹ sodalibus²² & amicis²³ suis vivens familiariter²⁴ si tales instituat sermones²⁵, ut²⁵ ubique locum habeat²⁷, seu eluceat fides²⁸ ipsius ac veracitas; quisquis hujusmodi fuerit, tametsi²⁹ fortè sint qui dicant³⁰ eum necdum³¹ studuisse³², ego³³ certè semper³⁴ & sentiam & dicam³⁵ studuisse³⁶, & præclarè quidem esse doctum. (Non vult *çù hiā* angi animo vel affligi adolescentes illos, quibus à domesticis officiis & curis tuendæ vitæ, quod apud homines tenuioris fortunæ non raro usuvenit, nihil est vacui temporis quo litteris dent operam: obtineant modò ipsi sedulòque exerceant virtutes illas; quarum gratiâ potissimum litteræ discuntur, disci certè quidem par est; censebuntur enim, quamvis rudes litterarum fuerint, non ipsis tantum litteris, sed etiam sapientiâ, quæ perpetua virtutis comes est, feliciter instructi.)

F. 4. p. I. §. I.

CONFUCIUS¹ ait²: Probus³ vir⁴ si idem non⁵ sit vir admodum⁶ serius, habeat quoque cordi exteriorem gestuum motuumque omnium moderationem & gravitatem⁶, quæ auctoritatis ac reverentiæ conciliatrix est; sed è contrario gaudeat incompositè vagari, & jocis nugisque indulgere; profectò⁷ non⁸ habebit inter suos auctoritatem⁹, quin imò despabilis iisdem reddetur, & scientias¹⁰ ac disciplinas, quas tanto studio & labore acquisivit, sanè¹¹ non¹² diu conservabit¹³.

§. 2.

AB SIT tamen ut solâ contentus exteriori compositione, de interiori, quæ longè præcipua est, minùs laboret: quin imò primum præcipuumque ipsius studium poni debet in cultu & compositione ipsius animi, tametsi non cadat sub oculos aspectumque hominum: nihil igitur æquè sit cordi, ut cordis² sinceritas ac fides³.

P. 2. §. 1.

NE¹ contrahas² amicitiam ac familiaritatem cum quopiam qui sit³ deterior⁴ quàm sis tu⁵ ipse; quippe damno tibi futuram, non usui: imò quos te meliores esse viros cognoveris, hos sectare, his jungere.

§. 2.

MEMOR interim conditionis humanæ, quæ imbecillis est pro naque in lapsu, & peccare facilis; si te peccare¹ contigerit, tum² quidem ne³ timeas⁴ dubitesve corrigere⁵ quod peccatum est, & cum nisu quoque ac labore surgere, perruptis generosè vinculis ac difficultatibus, quibus impediri te sentis ac deprimi.

§. 3.

CEm¹ ȝu² ait³: Qui Rempublicam gubernant, ac cæteris exemplo suo prælucere debent, siquidem exacti⁴ sedulique fuerint in observatione rituum funebrium, quando contigerit parentes eorum vitâ⁵ fungi; tum verò lugentis animi sensu, necnon splendore quodam & apparatu justa illis persolvendo, renovent⁶ item piam illorum memoriam⁷, & annuos ritus atque parentalia, quamvis à multo tempore⁸ jam diem⁹ obierint, fiet sanè ut extenuata jam lapsu vitiisque temporum populi¹⁰ virtus¹¹ (quod ad pietatem observantiamque filialem spectat) restituatur¹² pristino suo vigori atque amplitudini¹³; & subditi omnes ad exemplum eorum qui magistratum gerunt, se componant. Tacitè nonnullos hîc arguit, qui in parentum suorum funere parcebant sumptibus, tametsi lamentis lacrymisque non parcerent.

F. 5. p. 1. §. 1.

DISCIPIULUS ȝu¹ kin² quærerit³ ex⁴ condiscipulo ȝu⁵ cùm⁶, dicens⁷: Magister noster⁸ Confucius⁹ accedens¹⁰ ad¹¹ aliquod¹² regnum¹³, haud¹⁴ dubiè mox cognoscit¹⁵ quænam sit illius¹⁶ regni administrandi ratio¹⁷: quæro nunc abs te, num eam ipse ab Rege vel ab alio quopiam exquirit¹⁸ curiosus? an¹⁹ fortè Rex eam ultrò²⁰ communicat cum ipso?

§. 2.

Cu¹ cùm² respondet³: Magister noster⁴ Confucius⁵ suâ illâ facilitate⁶ morum ac suavitate⁷, ad hæc mansuetudine⁸, necnon observantia⁹ reverentiâque eorum quibuscum agit, prudenti item moderatione¹⁰, modestiâ¹¹ submissioneque animi, his¹² inquam pulcherrimis artibus, cùm Optimatum Regumque sibi gratiam & benevolentiam

pariat, ac penitus irrepatur in eorum sensus ac voluntates, hoc asse-
quitur¹², ut ab eis non ultrò tantum de administratione Reipublicæ
edoceatur, sed studiosè etiam consulatur. Quæro nunc igitur vicissim
abs te, hæc ars industriaque ¹³Magistri¹⁴ nostri, & indagandarum¹⁵ re-
rum¹⁶ modus, hic¹⁶ nonne diversus¹⁷ est ab¹⁸ eo quo homines¹⁹ vulgo
quæ secreta sunt indagant²⁰ & exquirunt?

P. 2.

CONFUCIUS¹ ait²: Ut certi quidpiam cognoscas, ac tecum
ipse statuas de obedientia filii-familias, primùm quidem dum
pater³ superstes⁴ est, observa⁵ quò maximè propendeat ipsius⁶ pueri
animus, quò studia⁷ ferantur: quid agat autem, non est quòd curio-
sius observes, quippe cùm tunc non sit juris sui atque arbitrii, aget
utique quod jussiterit pater quamvis invitus ac nolens: verumtamen
ubi jam pater⁸ è vivis⁹ excesserit, tum scilicet observa¹⁰ quid ipse¹¹ fi-
lius agat¹², quam suscipiat vivendi rationem. Certè per tres¹³ annos¹⁴
si is non¹⁵ immutaverit¹⁶ paternum¹⁷ rectè vivendi¹⁸ institutum, (nám
si pater ab eo quod rectum & honestum est aberravit, haudquaquam
putet filius paternis se vestigiis insistere oportere, *inquit Colaus*)
tunc sanè poterit²⁰ nuncupari²¹ obediens.

F. 6. p. 1. §. 1.

DISCIPLUS *yén*¹ *çù*² ait³: Sicut toleranda non est juris⁴ officii-
que violatio, sic in officiorum usu⁵, & dum jus aliquod exigi-
tur, placabilitas⁶, moderatio & longanimitas⁷ obtinent⁸ primum⁹ lo-
cum. Ex prisorum¹⁰ quidem Regum¹¹ sententia¹² atque instituto in
hujusmodi¹³ moderatione atque humanitate constituebatur¹⁴ omnis
decor¹⁵ atque venustas officiorum, & quascunque tractabant illi res
minores¹⁶ maioresve¹⁷, omnes inde¹⁸ procedebant: omnia omnino tam
prudenti atque amabili suavitate condiebant ac temperabant, adeo-
que ad optatum quoque finem feliciter perducebant.

§. 2.

EST¹ hīc tamen quod² prudenter non³ facias⁴, sive quod vitare te
oporteat, velut extremum quoddam ab aureâ mediocritatis re-
gulâ aberrans: si videlicet perspectam⁵ habes regiam illam plenam-
que humanitatis & clementiæ facilitatem⁶, quot item quantasque utili-
tates afferre soleat, jamque adeò exarseris illius exercendæ deside-
rio; verumtamen⁷ illam facilitatem⁸ non⁹ secundùm¹⁰ regulas¹¹ officio-
rum¹² quæ uniuscujusque sunt propria, moderaris, peccabis identi-
dem: adeoque est hīc quod utique¹³ non¹⁴ conveniat¹⁵ facere¹⁶. Vult
nos, dum comitatem beneficentiamque exercemus, cum judicio,
consideratè constanterque exercere; non autem temeritate quadam,

B ij

sine judicio vel modo erga omnes, vel repentinō quodam quasi vento, impetu animi concitatos.

P. 2. §. 1.

IDEM yē¹ cū² ait³: Promissum⁴ pactumve quo te alteri obstrinxisti; si accedit⁵ ad⁶ justitiam⁷, sive non alienum sit ab æquitate & honestate; verbo⁸ tuo par⁹ erit te¹⁰ stare & præstare datam fidem. Verum ne cogaris aliquando vel fidem fallere, vel certè violare justitiam, ante omne pactum omnemque sponsonem diligenter examina; justitiæ-ne consentanea sint. Rursus comitas atque observantia¹¹, quibus alios ipse prosequeris, si appropinquent¹² officiis¹³, id est, si conjungantur cum ea moderatione ac prudentiâ quam ratio officiorum cuique debitorum flagitarit; procul¹⁴ amovebis abs te ruborem¹⁵ & probrum¹⁶; nec erit periculum, ne vel importunus atque ineptus esse videaris dum excessu peccas, vel agrestis aut stolidè superbus dum peccas defectu. Denique ad amicitias quod attinet ac patrocinia¹⁷, quibus nitare, eos viros haudquaquam¹⁸ negligē¹⁹, quos sua²⁰ spectata fides ac probitas amore²¹ dignos reddit, quibus adeò²² possis²³ uti²⁴ patronis ac defensoribus in omni casu ac fortuna.

§. 2.

CONFUCIUS¹ ait²: Quisquis est virtute³ præditus⁴, dum potu⁵ ciboque⁶ reficitur, non⁷ hoc⁸ agit ut saturetur⁹ oppleatque se & ingurgitet¹⁰, sed ut vivat viresque reficiat: in ædibus¹¹ etiam quas habitat¹², non¹³ sectatur¹⁴ impensiùs vel commoda¹⁵ sua vel delicias. Ad hæc impiger¹⁶ ac sedulus est in¹⁷ obeundis¹⁸ negotiis, &¹⁹ cautus ac prudens²⁰ in²¹ verbis²²: & talis cum sit, haudquaquam tamen sibi vel placet ipse vel fudit, sed ultrò²³ adit & studiosè sectatur viros sapientiæ²⁴ præditos ac virtute²⁵, &²⁶ horum consiliis & exemplis ceu regulâ quâpiam dirigitur²⁷. Revera quisquis est hujusmodi, potest²⁸ dici²⁹ Philosophus³⁰; & hoc sufficit ut talis dicatur.

F. 7. p. 1. §. 1.

DISCIPULUS cū¹ cūm² percunctans³ à Confucio, ait: Si quispiam sit pauper⁴, &⁵ tamen sublevandæ paupertatis gratiâ haud⁶ adulteretur⁷ cuipiam; divitiis⁸ affluat, nec⁹ tamen¹⁰ extollatur¹¹ superbiâ, de hujusmodi¹² quid censem¹³, ô Magister. Confucius¹⁴ respondet¹⁵: Suâ dignus laude¹⁶ est is quidem, non is tamen qui impleverit numeros omnes veræ laudis veræque virtutis; adeoque necdum¹⁷ comparandum¹⁸ cum eo qui pauper¹⁹ sit, &²⁰ suâ illâ paupertate contentus gaudeat²¹; dives²² sit, &²³ tamen gaudeat²⁴ officiis²⁵; mansuetè scilicet moderatèque se gerens, sine fastidio vel arrogantiâ, & in omnibus obtemperans rationi.

§. 2.

§. 2.

DISCIPIULUS *quā cūm²* accepto hoc responso mox ait³: Antiquo poëmate⁴ dicitur⁵: Ceu⁶ cædens⁷, ceu⁸ limans⁹ ossa; ceu¹⁰ scalpens¹¹, ceu¹² poliens¹³ lapillos: quod igitur modò factum est abs te, ô Magister, dum propositas à me virtutes ceu lapides pretiosos, sed etiamnum rudes quodammodo expolivisti; nonne est¹⁴ hoc ipsum¹⁵ quod isto carmine significatur¹⁶?

P. 2. §. 1.

CONFUCIUS¹ hīc collaudans suum discipulum ait²: O mi Shū³ (vulgare nomen est ipsius *quā cūm*) nunc⁴ primū potero⁵, sive audebo tecum⁶ agens, citare⁷. Priscorum carmina⁸ atque auctoritates quamvis explicatu difficiles: video namque te valere ingenio, qui simul atque ego proposui⁹ hanc¹⁰ modò memoratam¹¹ sententiam meam, Priscorum auctoritate sanè propositā significasti id quod feceram, & simul¹² assecutus¹³ es quæ ipse nondum¹⁴ profatus eram.

§. 2.

CONFUCIUS¹ ait²: Non³ angatur⁴ quis instructus verâ virute, verâque philosophiâ, nec cruciet sese quod homines⁵ haud⁶ eum⁷ norint⁸; adeoque nec operâ ipsius & eximiis talentis utantur, maximè cùm hoc sit libertatis arbitriique alieni: sed angatur⁹ potius & affligatur quod ipsemēt non¹⁰ perspectos¹¹ habeat homines¹², uti par erat habere; adeoque facile possit in eorum delectu ad amicitiam aliaque officia errare; nec sciat quos fugere, quos se-ctari conveniat.

F. 8. p. 1. §. 1.

CONFUCIUS¹ ait²: Quisquis³ regit⁴ cum⁵ virtute⁶, præclaro subditis suis exemplo constanter prælucens, planè est⁷ instar⁸ septemtrionalis⁹, id est polaris stellæ¹⁰: ipsa persistit¹¹ suo¹² propè immota loco¹³, cùm¹⁴ interim reliqua¹⁵ omnia quæ perenni motu circumaguntur sidera¹⁶ illam respiciant¹⁷.

§. 2.

CONFUCIUS¹ ait²: Odæ³ trecentæ⁴, sive doctrina quæ trecentis priscorum Sapientum odis continetur, unico⁶ verbo⁷ rotæ comprehenduntur⁸, dum dicitur⁹: Nostra mens omnis & cogitatio¹⁰ sit absque¹¹ ulla pravitate¹²; quippe si id quod turpe vel iniquum est, ne primâ quidem cogitatione delibamus, multò minus illud re ipsa factove aliquando suscipiemus.

Conficius^t ait^z: A Rege aut Gubernatore si dirigantur^z subditi; atque in officio contineantur per^t solas leges^s; qui has tamen non observarint, nihilominus in officio^c contineantur per^r terrores atque supplicia^s: populus^z tunc quidem servili metu compulsus abstinebit^{io} sese à delictis gravioribus; sed^u profectò more improbi cujusdam servi, sine^z pudoreⁿ scilicet ac vero criminum odio; atque adeò non diu in officio persistet: persistet enim violenter & timore magistro, qui utique malus officii magister est.

§. 2.

CONTRA verò si regas^z ac dirigas illos per^r unam ferè virtutem^s, virtutis ipsem omnibus exemplum, ad hoc proculduo se component omnes: & quoniam non est eadem conditio omnium, neque esse par virtus potest; tu siquidem prudentiā atque humanitate tuos contineas^t si modereris^s subditos per sua quemque officia^c, atque ita socies^z omnes vinciasque, planè fiet ut teneantur ipsi non modò ingenuo quodam pudore^s metuque filiali ne peccent; sed^u ultrò quoque & alacriter ad omnem virtutis laudem contendent^{io} atque pervenient.

F. 9. p. 1. §. 1.

Conficius^t ingenuè suis exponens quos in philosophiæ studio progressus ætate procedente fecerit, ait^z: Cùm mihi^z decem^t essent^s & quinque^c ætatis anni, protinus^z applicui^s animum ad^r perdiscenda^{io} majorum virorum instituta sive philosophiam.

§. 2.

ANNOS triginta^z natus jam^z constiti: eas inquam radices egeram ut consisterem^t firmus in suscepto virtutum sapientiæque studio, neque res ulla extra me posita avocare animum meum ab illo posset.

§. 3.

QUADRAGENARIUS^z jam^z non^t hæsitabam^s amplius: evanuerant dubiorum nubila: connaturales enim rerum convenientias habebam perspectas, & quid singulis inesset perfectionis vel imperfectionis, intelligebam.

§. 4.

QUINQUAGENARIUS^z protinus^z cognovi^t cœli^s providentiam^e atque mandatum^c, & suam rerum singulis à cœlo inditam esse

naturam, vim, rationem; cuius adeò naturæ perscrutabar ipse perfectionem ac subtilitatem; indagabam quoque originem, & quæ tandem illius esset causa, intelligebam.

§. 5.

S'EXAGENARIO² mihi jam³ aures⁴ erant faciles⁵ & secundæ⁶, ex⁷ spedita scilicet ac peracuta vis intelligendi, & assiduis tot annorum studiis & exercitationibus exultus animus, optimisque præceptis & disciplinis imbutus, sic ut facile clarèque perciperem quidquid alii vel disputarent, vel ipse legerem.

§. 6.

AD extremum septuagenarius² longæ meditationis³ victoriæque mei ipsius beneficio sequebar⁴ quod⁵ cor⁶ meum appetebat⁷; nec tamen excedebam⁸ regulam⁹, seu terminos transiliebam honestatis rectæque rationis, cui jam sine luctâ molestiâe appetitus meus obtemperabat.

F. 10. p. 1. §. 1.

Mém¹ y² çù³, unus Præfectorum regni lù, consulit⁴ Confucium de obedientia⁵ quam filii parentibus suis debent, in quo scilicet ea consistat? Confucius⁶ respondet⁷: In hoc consistit ut quis non⁸ repugnet⁹. Hoc auditio Præfectus abiit, existimans fortasse dixisse Philosophum quidquid dicendum haberet.

§. 2.

IGITUR fán¹ chi² discipulo eidemque aurigæ³ suo Confucius⁴ rem significat⁵ dicens⁶: mém⁷ súm⁸ (idem est qui mém y çù) quæsivit⁹ de obedientiâ¹⁰ ex¹¹ me¹², in quo illa consisteret? Eg¹³ verò "respondi", Ut quis non¹⁴ repugnet¹⁵. Quo auditio, confessim abiit.

§. 3.

Fân¹ chi² ait³: Quis⁴ obsecro sensus⁵ est tui istius responsi, ô Magister? Confucius⁶ declarans illud sic ait⁷: Vivis⁸ parentibus mortem gerat ac serviat⁹ filius debitum cum¹⁰ officiis¹¹: mortuis¹² similiter justa persolvat, eosque funeret¹³ debito cum¹⁴ ritu¹⁵ atque apparatu: quotannis denique oblationes faciat sive parentet¹⁶ secundum¹⁷ rationem rituum¹⁸ & officiorum funebrium. Hæc inquam faciat, & implevisse numeros omnes filialis obedientiæ censendus erit. Non igitur in hoc eam constituo, ut nunquam mandatis parentum suorum repugnet filii; (cùm evenire possit, ut hæc cum æquitate ac ratione pugnent, quibus adeò nequaquam sit parendum; cùmque functis vitâ parentibus suis tamen adhuc obedientiæ & pietati locus

sit) sed ut nunquam pugnant peccentve contra officium quod à probo filio tam leges & instituta, quàm ratio ac natura ipsa pro conditione cuiusque postulat. In regno lù tres Optimatum familiæ mém sūn, xō sūn, & kī sūn tempestate illâ funebres Regulorum ritus usurpabant, quorum arrogantiam insolentiamque Philosophus hîc damnat.

P. 2. §. 1.

Mém^e uū^z pe³, filius dicti mém sūn, quærit^r ex *Confucio*, in quo consistat obedientia^s? *Confucius*^s, qui non raro dare consueverat apposita percunctantium moribus vitiisque responsa, ceu morbis sua pharmaca, respondet^r in hunc modum: Pater^s & mater^s dum taxat suorum^w liberorum ægritudine^w affliguntur^w. Quisquis ergo laudem expetit filialis obedientiæ, caveat in primis ne libidine, vel intemperantiâ, similibusque vitiis vires ac valetudinem pessumdet, ac bonis parentibus si non acerbos luctus, graves certè curas afferat. Adolescens iste natus in copiosâ lautâque domo, cùm intempestivis epulis aliisque vitiis esset deditus, valetudinem ac vitam in discrimen adducebat.

§. 2.

DISCIPIULUS çùⁱ yeū^z quærir^r item ex *Confucio*, in quo posita sit veræ obedientiæ ratio? *Confucius*^s respondet^r: Hac^r ætate nostrâ obedientes^s vulgò hi^s dicuntur^w, qui possunt^w alere^w parentes suos; sed profectò si nihil præterea requiritur, à brutis quoque animalibus obedientis nomen ac laudem petere quis poterit: quippe si agamus^w de^w canibus^w & equis^w, hi quoque omnes^w possunt^w habere^w qui eos alant^w: atque adeò si^w desit reverentia^w; si inquam cura ista sustentandorum parentum non ab amore proficiscatur & honore filiali, ecquid^w erit unde^w petatur discrimin^w inter sustentationem patris, & domestici canis vel equi?

F. II. p. I. §. I.

DISCIPIULUS çùⁱ hiā^z similiter quæstionem^r instituit de obedientia^s filiali. *Confucius*^s respondet^r: Oris^r alacritas, sive constans alacritas illa filialis obedientiæ quæ adeò in ipsa fronte totoque ore amantis ac reverentis filii reluceat, difficilis^s est illa quidem, sed profectò nota propè certa veræ germanæque virtutis. Obsequia quippe domestica præstare filii vel inviti atque inobedientes possunt: uti cùm domi quidpiam est^w faciendum^w, fratres natu^w minores ac filii-familias^w utique subeunt^w majorum loco id quod laboriosius^w est: rursus cùm suppetunt^w vina^w & dapes^w, tunc^w proculdubio tam parentibus quàm fratribus natu^w majoribus natu minores officiosè ministrant

nistrant²² epulas; sed²² hi an²³ idcirco²⁴ statim censeantur²⁵ obedientes²⁶ esse? Enimverò si non hæc promptè, constanter, & cum alacritate quâdam animi corporisque præstiterint, obedientiæ veræ nomen ac numeros haudquaquam impleverint.

§. 2.

Confucius¹ ait²: Ego³ cum⁴ discipulo meo hoēi⁵ differeo⁶ quandoque per totum⁷ diem⁸; ille verò sic me audit ut nihil⁹ objiciat¹⁰ unquam vel dissentientis instar vel dubitantis, prorsus¹¹ ut stolidus¹² esse videatur, & qui nihil eorum quæ dicuntur capiat: verumtamen ubi à me recessit¹³, tunc¹⁴ ego studiosius hominem observans¹⁵ examino quid is agat privatim, & ipsum¹⁶ primùm quidem silentio¹⁷ & per otium meditari quæ à me sunt disputata; deinde¹⁸ verò sic agere, sic loqui, planè ut intelligam eā facultatem instructum esse, ut¹⁹ non modò per quam feliciter percipiat ac penetret omnia quæ doceo, sed eadem rebus ipsis factisque palam exerceat ac manifestet²¹. Enimverò discipulus meus hoēi²² haudquaquam²³ stolidus²⁴ aut rudis est.

P. 2. §. 1.

Confucius¹ ait²: Probus ab improbis discernere sæpe est difficulti-
mum. Ut tamen discernas, primùm quidem observa³ is⁴, quem perspectum vis habere, quid⁵ agat⁶ rerum ac moliatur: improbi namque ferè committunt quæ iniqua sunt ac turpia; probi verò quæ cum honestate justitiaque sunt conjuncta: sed quoniam hæc non sunt omnino certum probitatis argumentum,

§. 2.

Penitius inspice¹ & considera attentiùs operis cuiusque finem; ipsi² quo³ animo⁴ scilicet quove consilio quæ honesta justaque sunt faciant; quippe si fictè simulatèque, si pravo perversoque consilio, quamvis optima sint quæ agunt, probi tamen censeri, quando sic agunt, haudquaquam poterunt.

§. 3.

Sed neque hîc consistere poterit quisquis errare non volet: erit illi procedendum ulteriùs & exquirendum¹, is², qui probus esse videatur, in³ quo, sive quibus in rebus studiisve conquiescat⁴: si enim quæ facit, cum fide justitiaque, quæ item bono fine atque consilio, parùm tamen volens & quasi per vim coactusque faciat, sic ut animus ipsius non ex ipsa virtute vel honestate operis, sed aliunde quietem suam & oblectamentum petat; certè nec consummata dici poterit probitas illa, nec esse, qualiscunque tandem fuerit, diu-
turna.

§. 4.

Porrò si quis usus fuerit hujusmodi animadversione atque examine, eum homines quo pacto lateant? eum homines quo' pæta lateant? quomodo non perspectos habeat? facile profecto, ac citra periculum erroris, probos ab improbis, à virtio virtutem discernet.

F. 12. p. 1. §. 1.

Confuciusⁱ ait^z: Si quis assiduè recolat^z exercitetque vetera^t, sive ea quæ memoriæ quondam mandavit ac didicit, atque hoc modo per se assequatur identidem, sive deducat^z nova^t (uberes quippe sunt atque inexhausti fontes Veritatis atque Philosophiæ) poterit^z is ad insignem quandam doctrinam pervenire & evadere^{io} magisterⁱⁱ aliorum.

§. 2.

Confuciusⁱ ait^z: Perfectus^z vir^t non^t est vas^e, sive non est vasis atque instrumenti instar, ad unum alterumve dumtaxat usum accommodatus; sed cùm sit instructus copiâ quâdam atque amplitudine variarum dotum, idoneus est ad res quamvis magnas multasque perficiendas.

Diverso quondam sensu Confucius, cùm in avitam Regum aulam esset ingressus, ac vas quoddam videret jam inclinatum prouumque in casum, suspirans, Vas (inquit) vacuum, vas item redundans liquore inverti facile est; vas semiplenum tutò rectèque consistit. Aderat hæc dicenti cù lú discipulus; explanari sibi petit sententiam. Tum Confucius: Si Rex (inquit) vel à virtute sit vacuus, vel præsidentiâ quâdam superbiâque plenus & quasi redundans, erit is in quævis mala prolabi facilis, regnumque unà cum suo Principe proclive in ruinam. Contrà verò si Rex egregias naturæ sua dotes optimis quoque disciplinis ac scientiis exornarit, nec tamen usquequaque placeat sibi, memor, multa cùm sciat, plura tamen ab se ignorari; quamvis item multa existant merita sua, virtutes multæ, semper tamen laudes alienas posthabeat propriis; opibus denique & potentia quantumvis valeat, sic tamen se gerat, quasi mediocria sint omnia: cum hac prudentia & moderatione magnitudineque animi quisquis regnabit, regnabit securus, ibitque medio tutissimus, & eximia naturæ fortunæque dona, quæ multis solent esse fraudi, ipsi gloria atque emolumento erunt.

§. 3.

Discipulus cùl cùm quærerit^z ex Confucio de viro^t perfecto^s cuiusmodi nimirùm sit. Confucius^c responderet^z: Talis est ut prius^s re ipsa factisque compleat suos^{io} sermonesⁱⁱ quibus instituere desiderat

alios, ac¹² deinde¹³ sua ipsius facta & exempla prosequatur¹⁴ alios instituendo. Verbo, primū agit, tum docet. Facundum naturā studioque discipulum, atque adeò copiosiori sermocinatione quandoque peccantem tacitè reprehendit Philosophus.

§. 4.

Confucius¹ ait²: Probus atque perfectus³ vir⁴ amplitudine quādam charitatis ac beneficentiae, quā de omnibus bene mereri desiderat, & communem generis hominum conciliationem & consociationem colere ac tueri, universalis⁵ est &⁶ non⁷ particularis⁸. Contrà verò improbus⁹ ac vilis¹⁰ abjectique¹¹ animi homo¹⁰ particularis¹¹ est, privatis affectibus dicitur, amicitiam fœneratur, & beneficia sua meritaque privatis emolumenis & commodis seu pretio quodam cordidè divendit; adeoque¹² non¹³ est universalis¹⁴.

Doctrinam hanc & simul amplitudinem charitatis suæ memorabili quādam sententiā declaravit aliquando Confucius: audito nāque fuisse militem e regno cī, qui amissum forte scutum cū diu frustra quæsivisset, tandem solatus se de jactura sua his verbis usus fuerat: Regni cī homo, sive subditus, scutum quidem perdidi, sed proculdubio ejusdem regni cī homo, sive commilitonum meorum aliquis, perditum obtinuerit. Confucius ad hāc inquit: Dixisset multò melius ac laudabilius siquidem dixisset, Homo scutum quidem perdidi, sed & homo perditum obtinuerit: hoc pacto charitatem militis ab angustiis vel castrorum vel patriæ ad amplitudinem generis humani traducens.

P. 2. §. 1.

Confucius¹ ait²: Exercitationi³ totum se dedens, &⁴ non⁵ meditationi⁶, utique⁷ ludet⁸ operam: meditationi⁹ totum se dēdens, &¹⁰ non¹¹ exercitationi¹², utique¹³ errori & confusioni¹⁴ obnoxius erit. Quisquis enim studet ac discit quidem exercitatque sese, sed non assidue meditatur ac recolit & quasi ruminat ea quæ didicit, nihil exactè solidèque perdiscet, sed cum perpetua quadam ruditate & quasi caligine luctabitur. Rursum quisquis vel desidiā vel præfidentiā quadam sui occupatus, & nec libros consulens nec Magistrōs, sterili otiosaque tantum contemplationi rerum, & non exercitatio, dat operam, is nihil sanè assequetur præter umbras retum & inanis ac sāpe falsas imagines, nec in solida quapiam tutaque doctrina conquiescit, sed periculum erit ne in errores alios atque alios identidem prolabatur.

§. 2.

Confucius¹ item ait²: Quisquis operam³ dat peregrinis⁴ ac diversis à doctrina Sanctorum dogmatibus⁵, eisque temerè instituit

alios; hujusmodi novator citò perniciosus erit tam sibi quam Reipublicæ.

Colaus hoc loco quatuor sectas enumerat, & Sinicas (ut ita loquar) hæreses; quas quoniam tam ipse quam alii Interpretum verbis sanè gravibus condemnant, operæ pretium fuerit de censuris eorumdem pauxillum hīc delibare. Sic igitur ait: Lex & disciplina, quæ diversa est ab ea quam Sancti nobis tradiderunt, hæresis vocatur, cujusmodi sunt ex quarum principes extiterunt yām & mē, & quæ ætate nostra vulgo tao kiá, & fe nuncupantur. (fe idoli nomen est ex India in Chinam importati; quod & Japones, sed alio nomine, xaca scilicet, venerantur. Hæresiarchæ yām & mē vixerunt annis circiter sexcentis ante Christum, imperante familiâ cheu, atque in occasum jam declinante. Prioris error hic erat: Satis superque esse sibi suarum cuique rerum curam, alienis haudquaquam implicari oportere; adeoque nec in Rempublicam, nec in Principem & Magistratus, nec in parentes ipsos quidquam vel studii, vel operæ, vel facultatum conferri. Dissociabat itaque genus humanum improbus, atque orbem terræ in solitudinem rediens, pulcherrima civitatum & regnum corpora; dum singula membrorum (civium inquam) sibi unis vacare jubet & consulere, planè destruebat. Huic è diametro erat opposita posterioris, qui mē dicebatur, doctrina: unicuique scilicet se neglecto de aliis dumtaxat esse laborandum; sic autem ut æqualis cura benevolentiaque impenderetur omnibus, nullo ne amicorum quidem vel parentum discrimine. Sic ambo stulti dum vabant vitia, alter se amantis immodicè, se negligentis alter, in contraria; uti fit, currebant. Tertia secta, quæ tao kia nominatur, auctor fuit li lao kiūn, Confucii coëstaneus. Docebat is, opes, honores, & ea quæ eximia plerisque & præclara videntur, parva ducere, eaque ratione stabili firmaque contemnere; vacare sibi rerumque contemplationi. Porro sectam hanc principiò fortassis integrum, nec longè aberrantem à vero, sectatores deinde tot superstitionibus præstigijsque magicis vitiaverunt, tam fœdâ turpium volupratum labe contaminarunt, ut hæresis & quidem pestilens ac perniciosa vocari jam possit.

Chîm cù interpres in hunc locum scribens ait: Quatuor sectarum ea quæ postrema est, atque idolum fe colit, affert quidem plura, quam afferant tres priores, veritati rationique consentanea; sed vel ob hoc ipsum magis est perniciosa, ut quæ virus suum specie illa veritatis occultet feliciùs, latiusque diffundat: quo circa quisquis virtutis ac sapientiæ studiosus sit, illius dogmata non secus ac sermones obscenos, & illecebrosas ac turpes rerum species aversari ac fugere oportet; fore alioquin ut pestis illa raptim sese in viscera incautorum insinuet. *Hæc ille.*

Annalium verò Interpres kieū kiûm xān gravioribus quoque verbis atque sententiis, nec sine quadam acerbitate, non modo sectam ipsam condemnat, sed imprimis stultitiam ac temeritatem Imperatoris mîm tí, qui eam

cum

cum monstro seu idolo Fe in Sinarum Imperium inueni sit passus. Eum quippe
hoc factō infortuniis & calamitatibus omnibus aditum præbuisse, sic ut ab
ipso Mundi exordio ad presentem usque diem nihil infortunatus tristiusve
Sinis acciderit: itaque pessimè de majoribus suis posterisque fuisse promeritum,
nec esse de Tyrannis quemquam, quamvis perniciosi ac detestabiles extiterint,
qui non ex hoc saltem capite innocentior meliorque ipso Imperatore Mīm tí
censi queat. Ecquid tandem magis alienum est (inquit) à pietate re-
verentiāque Majoribus debitā, quām ex barbarorum terris legem
petere, quam nec Majores nostri secuti sint, nec verò sequi volue-
rint; quæ inimica pacis & societatis humanæ perturbat ac tollit or-
dinem omnem, quem parentes inter & filios, Reges ac subditos,
maritos & conjuges, &c. natura constituit, ac mutuis officiis foveri
voluit & conservari: enimverò crimen hujusmodi in cœlum perva-
dit. Hactenus Interpres Annalium.

Has igitur sectas & novitates uti vehementer damnat Colaus cum cete-
ris Interpretum, ita viam unam, unamque legem quam Sancti constanter
tenuerint, & quæ terris omnibus gentibusque maximè sit communis, tenen-
dam esse docet. Hæc nimirum ea est, quæ Jū kiáo, id est, Litteratorum
lex & doctrina dicitur, quam Confucius à priscis Regibus ac Philosophis
acceptam & ipse perquam severè coluit, & excoluit atque illustravit tot do-
cumentis ac præceptis: quam legem si uti profitentur ætatis nostræ litterati, ita
& servarent, non adeò difficilis, uti nunc est, eis aditus foret ad salutarem, &
quā unā lex illa naturæ perfici debet, Christianæ veritatis gratiæque legem.

§. 3.

Confucius³ ait²: Sciens rerum & esse & haberi desideras, ô mi-
scipule Yē³, age nunc ergo, docebo⁴ te⁵ scire⁶; sive docebo te
quis verè sciens rerum dici queat. Scis⁷ quidpiam⁸ profitere⁹ quod id
scias⁹. Non¹⁰ scis¹¹ ingenuè fatere te nescire; seu sic te gere¹², ut qui id
nescias¹³: hoc¹⁴ enimverò scire¹⁵ est, & rerum scientem esse. Neque
enim hoc exigitur, ut causas omnes ac naturas rerum perspectas quis
habeat, cum eas nec Sancti quidem exhaūrire cognoscendo queant;
sed ut ex ea quæ officii sui sunt intelligat ac perdiscat, incognita pro-
cognitis non habeat, hisque temerè assentiatur, &, quod deterius est,
aliis errores suos venditet, tam sibi quām aliis imponens: sed adhibeat
item ad considerandas res & tempus & diligentiam; peritiores se iden-
tidem consulat, & in hoc priscorum Regum Yaō & Xún prudentiam
modestiamque imitetur. Ducebatur sciolus ille discipulus immodo
laudis ac præcellentiae studio, adeoque non raro hic peccabat; quapro-
pter eum Confucius hisce verbis cœu brachio molliori castigat.

F. 13. p. 1. §. 1.

Discipulus qñ chām² in disciplinam Confucii tradiderat sese, &
operam dabat philosophiæ, ut obtineret litterarum doctri-

næque præsidio dignitates in Republica, & qui illas consequuntur amulos censu^s. Ut ergo discipulum instituat

§. 2.

Confucius^s sic ait^z: Ex multis³ hominum sermonibus, quos audi-
re^t te contigerit, prudenter secerne, ac relinque^s, silentioque
fac premas quæcumque dubia^c fuerint vel incerta: consideratè verò
fac proloquaris^s cætera^{io}, quamvis tibi certa videantur esse, tutòque
dici posse: sic^z enim fiet, ut verbis quidem perrarò^z pecces^z. Rursus
ex multis⁴ rebus atque negotiis quæ vulgò videbis^s suscipi ac tra-
ctari, iis prudenter abstineto^s prudens quæ sunt cum periculo^z vel
offensione conjuncta; cautè^z verò te geras^z & consideratè reliquis^z
etiam in rebus: sic^z enim fiet ut raro^z te rei vel temerè susceptæ vel
malè gestæ pœnitudo^z subeat. Porrò ubi tam præclara vitæ morum-
que ratio servabitur, ut quis nec verbo^z nisi fortè rarissimè^z offendat^z, nec facti^z nisi rarissimè^z pœniteat^z, mihi crede, per ampli cen-
sus^z his^z tam cautè consideratèque vivendi artibus^z continentur^z:
tantam quippe prudentiam & virtutem publicæ dignitates, & qui cum
his conjuncti sunt census, ultrò consequentur.

P. 2. §. 1.

Ngāi^z cūm^z, Regulus regni lù postremus, consulens³ Confucium
ait^t: Quomodo^s perficiam^s, ut^t populus^s æquo animo se mihi
subdat^s atque imperata faciat? ^{io}Confucius^z respondet^z: Admove Rei-
publicæ atque evehe^z ad munera publica viros integros^s ac rectos;
exclude^s verò ab administratione Reipublicæ omnes^z eos quos co-
gnoveris esse homines cupidos, & vilis, pravi tortuosique^s ingenii:
sic^z fiet ut subditi^z tui omnes æquissimo animo & illis & tibi pa-
reant^z: quòd si contrarium feceris, & evixeris^z improbos^s quos di-
xi, excluderis^z autem ac neglexeris omnes^z probos^s ac rectos, uti-
que^z populus^z tibi haud^z æquo animo subdetur^z. Nimirum sicest na-
turâ comparatum, ut subditos inter ii quoque qui fidem, continen-
tiam & æquitatem ipsi negligunt, virtutes has tamen in suis Magistra-
tibus magnopere diligent atque suspiciant; contraria verò oderint, nec
ullo modo ferant: quocirca tam justis tuorum studiis obsecundare te
necessæ erit, siquidem eoscum fide, constantia & alacritate parere tibi
volueris.

§. 2.

Ki cām^z cū^z, unus Optimatum regni Lù, sciscitur à Confucio in
hunc modum: Is qui magistratum gerit, volens perficere^s ut
populus^s adversum se reverentiam^s fidemque servet^s, utque ad vir-
tutis item studium excitetur^z, quo^z pacto^z id perficiet? Confucius^z
responde^z: Quoties se dat in conspectum^s suorum, si cum^s decoro^z
& gravitate^z se gerat, nihil appareat in eo leve vel incompositum,
nihil agreste vel inhumanum; tum^s subditi eum suspicent^s ac ve-

rebuntur. Rursus si fungatur ipse met office pii atque obedientis²⁰ filii erga parentes ac majores suos, subditos item clementer ac benignè²¹ tractet, illi tam apposito virtutis exemplo permoti, devincti etiam clementiæ beneficentiæque vinculo, planè²² tum respondebunt insigni cum fide²³ Principi suo & Magistratibus. Denique si evexerit²⁴ admoveritque gubernandæ secum Reipublicæ viros spe-
statæ²⁵ probitatis, &²⁶ humaniter ac benignè instituerit²⁷ etiam im-
becilles, quibus non²⁸ est tantum virtutis ac facultatis²⁹, sic ut eos
haudquaque despiciat negligatque; tum³⁰ quoque fiet ut excitentur³¹ animi omnium, & in summis infimisque virtutis ac laudis stu-
dium mirabiliter exardescat.

F. 14. p. 1. §. 1.

FOrtè¹ quispiam alloquens² Confucium⁴ ait³: O Confuci⁶, quare⁷
non⁸ geris⁹ magistratum¹⁰?

*Quo tempore Tím cùm Regulus primùm cœpit administrare regnum suum
Lù, privatus agebat Confucius, propterea quòd ii, quorum consiliis tunc
maximè Princeps utebatur, Kí xí scilicet & Yām hó, homines essent im-
probi & perturbatores Reipublicæ.*

§. 2.

SEd cùm hanc causam significare nollet Confucius¹, aliâ percun-
statori satisfacturus, sic ait²: In libro Xu³ Kim sic dicitur⁴: O sin-
gularem obedientiam⁵? (Sapientis scilicet Kiñn chin, imperante fami-
liâ Chéñ; nam hujus viri laudes ibidem afferuntur.) Hoc tantùm⁶ egit
ipse ut obediret⁷ parentibus, & mutuus vigeret⁸ amor inter⁹ se & fra-
tres suos majores¹⁰ ac minores¹¹ natu, extendens¹² hæc virtutis indu-
striæque commoda ad eos in quos¹³ habebat¹⁴ privatum domesticum-
que imperium¹⁵: hoc¹⁶ autem, mihi crede, etiam¹⁷ est "gubernare",
& magistratum inter privatos quidem parietes, at non sine laude &
emolumento gerere: quorsum¹⁸ igitur magistratum¹⁹ geram²⁰ publi-
cum, ut censear ac dicar gerere²¹ magistratum²²?

§. 3.

Confucius¹ ait²: Qui homo³ cùm sit, tamen⁴ careat⁵ fide⁶, sive di-
ctorum conventorumque constantiâ & veritate, non⁷ intelli-
go⁸ hujus⁹ usum¹⁰, seu cui tandem usui possit esse. Magna¹¹ plaustra¹²
si careant¹³ transverso¹⁴ ad temonem¹⁵ ligno, cui boves adstringi so-
lent ac jungi; parva¹⁶ curulia¹⁷ si careant¹⁸ arcuato¹⁹ ligno, quo
equus continetur & jungitur, curulibus hujusmodi²⁰ quo²¹ tandem
modo²² iter²³ instituetur? tametsi forte per aliquot passus rectâ queant
procedere, ad primum tamen flexum mox hærebunt: sic homo cui
fides deest, non modò publicis in rebus, sed nec privatis domesti-
cisque utiliserit. Est omnino Virtus ista preciosissima Regum gemma;

cum hac Imperia quamvis ampla prosperè pacificèque gubernantur.

Certè quād ea Priscis, & Imperatoribus, & Administris Imperii cordi fuerit, ex eo, quod secundo ex familia Cheū Imperatori, Chīm vām dicto, quondam contigit, satis potest intelligi. Hic namque dum unā cum fratre suo adolescentulo adolescens & ipse annorum septemdecim in horto se oblectat, decerptum ex arbore folium ad frontem applicans sui fratris, (ritum scilicet imitatus quo admotā fronti tabellā creari solebant Reguli,) jocabundus, Regni Tām Regulum te creo, inquit: hic Sù yē, unus Optimatum, Rata est (inquit) ô Imperator, hæc creatio. Cūmque ille joci gratiā se fecisse diceret, perseveravit Sapiens ratam esse; neque enim jocos in Principem cadere; verbo standum esse: quid multa? Xo yū (Principi nomen hoc erat) regnum obtinuit, in quo ipsi longa deinde series novem & viginti Regulorum posteriorum ejus successit.

P. 2. §. 1.

Discipulus çū' chām' quærit³ ex Magistro suo, an decem⁴ familiæ Imperiales, quæ labentibus sæculis aliquando consecuturæ sint eam quæ tunc rerum potiebatur, possit⁶ præsciri⁷, an scilicet jam nunc sciri queat quæ futuræ sint leges & instituta singulorum, qui ortus & interitus.

Sinense sæculum triginta dumtaxat annis constat; atque hæc vocis Xí vulgaris acceptio: hic tamen significat omne tempus illud quo familia quæpiam imperat, sive triginta annorum sit, sive trecentorum, plurimumve.

§. 2.

Confucius¹ respondet²: Domus Imperatoriæ Yn, sive Xām, (quæ proximè successerat familia Hīá) conformavit⁴ sese cum⁵ familia Imperiali Hīá⁶, quod ad leges quidem attinet atque officia⁷ majoris momenti & quasi ipsos cardines Imperii, nec in his quicquam immutavit; in iis autem rebus quæ minoris erant momenti quid⁸ ipsa vel sustulerit⁹, vel addiderit¹⁰ de novo; quid immutarit, inquam, in ipso modo & quasi temperamento legum & officiorum, potest¹¹ utique facile sciri¹². Similiter de familia Cheū¹³, quæ hac ætate nostra potitur rerum, & conformis¹⁴ est cum¹⁵ familia Yn¹⁶ proximè antecedenti in ipsa morum¹⁷ legumque substantia, quid¹⁸ ea vel sustulerit¹⁹ & antiquarit, vel instituerit²⁰ de novo, potest²¹ itidem sciri²². Hoc certum, primæ familiarum cordifuisse imprimis fidem ac sinceritatem, & in hac studium suum gloriampque potissimum collocasse: alteram masculâ quadam simplicitate conspicuam, de substantia rerum morumque integritate in primis laborasse: nostram verò, quæ est tertia, ornatu elegantiaque rerum omnium, & cultu externo ac ceremoniis, uti videmus, plurimum delectari. Quotquot²³ igitur olim fortè²⁴ successerint²⁵ domui Cheū²⁶, licet²⁷ centum²⁸ numero domus²⁹ Imperatoriæ, ex præteritis æstimando futura, poterit³⁰ haud difficulter jam

nun

nunc de iis præsciri^{nt}, seu conditione proposita quadantenus conjici quæ quamque fors maneat, quæ cujusque futura sit firmitas & gloria, quæ item incrementa; sive cùm explorata sint nobis tam membra politici corporis, quām nexus ipsi membrorum, & vigor ipse ac spiritus quo sunt imbuta, quis neget posse nos de futuris olim Imperiis quæ singulorum firmitas ac potentia, quæ item virtus ac gloria futura videatur, conjecturā satis verisimili diu antè pronunciare.

F. 15. p. 1. §. 1.

COnfucius¹ ait²: Si non³ est proprius⁴ spiritus⁵, cui tu ipse pro ratione conditionis tuæ atque officii sacrificare possis ac debeas, &⁶tamen ei sacrifices⁷, reverà adularis⁸, seu per adulatoriam illam cultūs à te non deferendi significationem felicitatis quidpiam importuniùs emendicas.

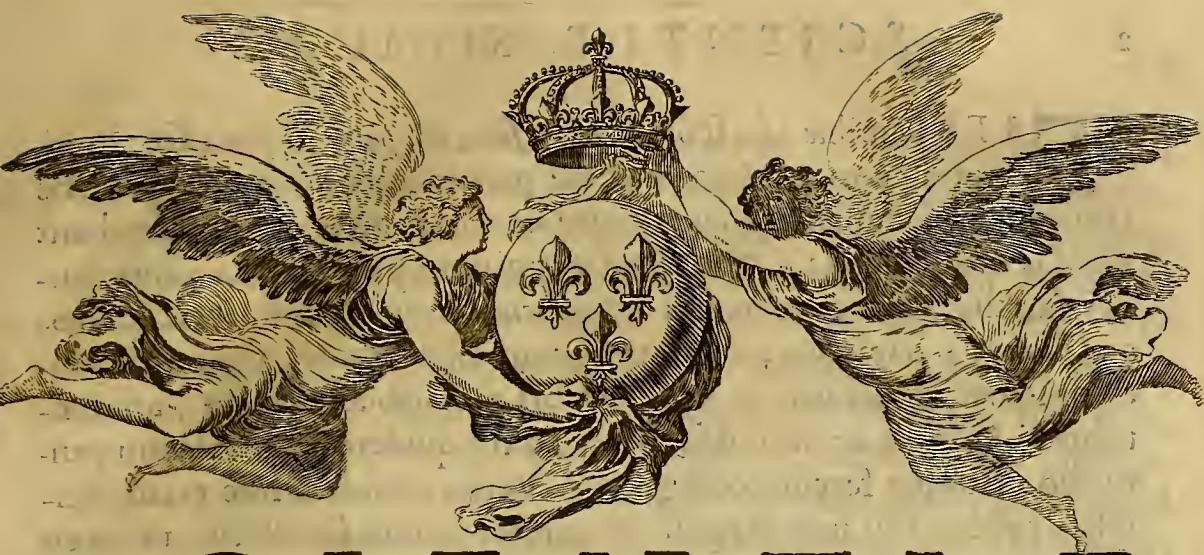
Sinarum Monarchia debitæ subordinationis, quā infima per media, media per summa regit ac moderatur, semper fuit hodieque est studiosissima; hujus exemplum prisci Reges atque Philosophi petivisse videntur ab illa cœlestium & aliorum omnium quæ carent corporum certis locis ac sedibus inter se apta connexione, quorum scilicet conversiones ac motus observabant ipsi ab uno Movente supremo gradatim omnes usque ad infimos ritè provenire; unde in cultu Spirituum, quos ipsos quoque aliis alias superiores esse intelligebant, ordinem quandam rituum & sacrificiorum à Priscis accurate præscriptum observari placuit. Itaque cœli terræque Spiritui ac Domino unus Imperator ritus solenni sacrificat; præsidibus montium fluminumque ii qui Reguli & Optimates sunt; inferioribus Præfecti; & sic deinceps. Damnat ergo Philosophus temeritatem quorundam hominum, qui magis hic vel ambitioni suæ vel cupiditati, quām ipsis Spiritibus, neglecto quem diximus ordine rituque, serviebant.

§. 2.

Colaus cum hoc loco superiorem connectens: Docemur (inquit) Cea tractare quæ fori sunt nostri viriumque humanarum; arcanis autem Spirituum, & iis quæ sphæram nostram excedunt, curiosius perscrutandis prudenter abstinere. Itaque videre¹ quempiam & intelligere, quid officii sui sit, quid æquum² rectumque sit hic & nunc; nec tamen id suscipere³ vel perficere⁴, quia metu scilicet impediatur vel cupiditate, id profectò minimè fortis⁵ animi est; quinimo turpis est abjectaque imbecillitatis, quam adeò damnet unusquisque: at non item rectè quis damnet alterum, quod is reconditas ac sublimes naturas Spirituum, quæ aciem nostrarum mentium quasi fugiunt, perspectas habere non possit.

FINIS PRIMÆ PARTIS.

SCIEN TIÆ SINICÆ, LIBRI TERTII, PARS SECUNDA.

Fol. i. pag. i. paragr. i.

CONFUCIUS agens de prætore Regni Lu, Ki xi dicto, qui ritus Imperatorios usurpabat, admirans ac stoma- chabundus ait: Octonis choris saltatur in ejus aulâ parentali: Hoc autem si tolerabile est, ecquid tandem non tolerabile erit?

Pro veteri gentis instituto solis Imperatoribus erat licitum in parentali majorum suorum aulâ producere choros funebres octo; quorum singuli tandem qui saltabant ad numeros, constabant: Regulis interim, quando solemniter magistribus suis parentabant, senos tantum choros; Prætribus quaternos; literatis aliisque inferioris notæ Mandarinis binos producere permisis. Uni quidem Cheu-cum, quamvis Regulo dumtaxat, propter eximia tamen ejusdem merita erga Familiam tunc imperantem, totumque Imperium, Chim-vam Imperator nepos ipsius ex fratre, primi quoque ordinis honores funebres olim concesserat: Quos cum Prætoria domus Ki-xi per insignem arrogantiam usurparet, damnat eam Phileosophus, et docet neglectum ac violationem prisci moris rectique ordinis neutquam ferri oportere; quippe licentiam ejusmodi scemen esse quoddam maximarum perturbationum, & quasi scintillas, ex quibus gravissima deinde rebellionum existant incendia.

§. 2.

TR ES Familiæ *Lu*, scilicet *Mem sun*, *Xo sun*, *Ki sun*, sive *Ki xi*, quotiescumque Majoribus suis parentabant solemnius, peractis jam officiis funebribus, cum cantu carminis *Yum* dicti colligebant mensas atquè edulia (*Yum*, libri carminum pars est illa, quâ laudes familie *Chei* continentur) *Confucius* hanc item licentiam arrogantiumque damnans, ac risu dignam esse notans, sic ait: Quando ipse met Imperator in aula funebri majoribus parentat, assistentibus ei Regulis ac ministrantibus; tunc quidem cum solemnni cantu illo, rituque ferula colliguntur. Verba carminis hæc erant: Ministri rituum soli sunt Reguli: Imperator autem sic assistit, ut in eo prorsus arcana majestas & reverentia virtusque reuceat. Quæro nunc ego: Prætoribus illis dum parentant, an assistunt fortè Reguli? An Imperatoria Majestas adest? Quod si nihil horum adsit; quo jure, quâ auctoritate, quâ fronte tam alieni ritus usurpantur in trium familiarum parentalí aulâ? Num irum qui nunc ritus invadunt regios, metuendum est, ne invadant brevi & ipsa regna; sublatoque discrimine clientis ac Principis, tollatur & ipse Princeps.

p. 2.

Confucius ait: Homini non probo, qui, inquam, verâ, solidâ que virtute non sit instructus, cui tandem sint usui ritus, ceremoniæ, officiaque exteriora? Rursus: homini non probo cui tandem sit usui harmonia concentusque inusicus? Etenim cum ab ipso animo virtutibus imbuто, seu radice suâ profluere debeant officia ritusque omnes, si quidem non adsit animus hujusmodi, profecto inane quoddam humanitatis simulacrum, merumque mendacium ritus omnes officiaque erunt. Rursus: cum necesse sit animum virtutis expertem variis concuti motibus, assidueque perturbari, inutilis profecto in tantâ motuum interiorum discordia, concordia omnis instrumentorum vocumque erit. Familias usurpatrices rituum Imperialium paragraphus hic denuò perstringit ac damnat.

f. 2. p. 1. §. 1.

LIN. *Fam* vir probus & rectus, oriundus è regno *Lu*, cum obser-
varet homines suorum temporum perquam operosè, magnis-
que expensis celebrare convivia, funera ducere, &c. Dubitans an
idem mos fuerit prisorum Regum, eademque temporum illorum
ratio, sciscitur ex *Confucio*, & quod officiorum fundamentum sit:
seu, in quo tandem posita sit vis ac ratio civilium rituum & officiorum.

§. 2.

Admirabundus *Confucius* & collaudans hominem, qui de eo
quod in quaque re maximum est, laboraret maximè, sic ait:
O præclarum, ô magnam questionem!

§. 3.

DICO igitur, quod uti aliarum rerum sic & officiorum, sua singulis substantia est, & qui deinde ad substantiam accedit, ornatus quidam ac decor. Utraque si adsint, tum quidem numeris omnibus absoluta censemuntur officia: at si alterutrum desiderari necesse fuerit, utique sine ornatu ipsam rem (quod priscis ferè temporibus usū veniebat) quam sine re ornatum malim. Exempli gratia: In officiis vulgo maximè usitatis conviviorum & funerum, ego quidem præ tanto splendore epularum, tantaque illâ prodigalitate, quâ nunc instruuntur, malim moderatum quid, & à priuâ majorum nostrorum simplicitate, parsimoniâque non abhorrens; plurimum verò mutuæ convivas inter fidei, reverentia, & charitatis. Rursus, in celebrandis funeribus exequiisque, ego præ illo tam sumptuoso apparatu luxuque funebri ex merâ consuetudine profecto multo malim verum luctum, verasque lachrymas, & immortale desiderium illius, cuius funus dicitur. Offendebat Philosophum luxuries illa rituum, & ceremoniarum, quæ istis familiæ *Chen* temporibus immodicè prorsus excreverant; ardebatque revocare mores prisci ætatis, quæ de ipso potius animo, quam de indiciis animi laborabat.

p. 2. §. 1.

Confucius ingemiscens ait: Barbari Orientales & Boreales habent Regem, qui Rex sit non tantum nomine, sed ipsâ re, & auctoritate, utpote cui cedant, cui morem gerant, quem vereantur subditi sui: Non uti miserabilis hæc China nostra, quæ jam non habet Regem, sublato scilicet discrimine, apud Barbaros quoque, inviolato, clientis ac Principis; idque propter insolentiam quarundam familiarum, prisci juris atque ordinis inimicam.

§. 2.

TA I-xan mons est præaltus ac nobilissimus in Provincia Xan tum olim regno Lu. Porro Ki-zi supra memoratus sacrificabat monti Tai-xan, spiritui (inquam) montis præsidi (uti interpretes disertè dicunt) Cum tamen non alii, quam ipsimet Regulo regni Lu fas esset sacrificare. Offensus ea re Confucius & alloquens discipulum suum Gén-yeu (pertinebat hic enim ad familiam Prætoris, & domesticus ejusdem Mandarinus erat) sic ait: Tu ergo non potes mederi tanto malo? Respondet discipulus: non possum. Tum Confucius rursum ait, edito prius suspirio, (quod U-hu duabus vocibus exprimitur.) An igitur aliquando dicetur, quod spiritus, qui Tai xan monti præsidet, non possit comparari cum viro illo tam vulgari Lin fam, qui me nuper consulebat? Exquirbat is admodum sollicitè Officiorum rituumque rationem & fundamentum; ne forte per ignorantiam peccaret: & nos existimabimus spiritum illum naturâ tam

perspicacem vel ignorare , vel etiam negligere id quod jus ac ratio poscit : adeoque suscepturnum esse sacra , quæ perturbato rerum ordine tam arroganter ac temerè offeruntur ? Tacite carpit hīc etiam discipuli socordiam , qui non magis angatur ac laboret de tollendo tam gravi offendiculo . (Ex hoc paragrapho & explanatione Colai maximè constat , quid Sinæ jam olim senserint de præsidibus rerum spiritibus ; eos utique esse præditos intellectu ac mente , & æqui re- etique studio teneri .)

f. 3. p. 1. §. 1.

Confucius ait : Inter viros graves ac probos non est de quo contendant . Imo verò (inquies) nonne datur jaculandi certamen & contentio ? Utique datur . At cujusmodi tandem illa ? Qui jaculis certaturi sunt , prius quam subeant in aulam exercitio isti destinatam , ter socios suos reverenter salutant , ter eis priorem locum deferunt , ac tum denique subeunt in aulam : Hic verò qui victor evasit , cæterisque feliciùs scopum attigit , descendit unà cum victis , quos cōmiter salutatos iterum jubet in aulam concendere , ibique suis ipsos manibus vinum fundere , ac stantes potare vinum pœnale (sic dictum , quòd tali ejusdem potatione victi multarentur .) Nimirum in ipso certaminis quoque fervore observare licet concordiam , modestiam , comitatem , & planè viros esse probos ac graves qui certant : Dum è contrario viles improbique homines , si quando inter se contendant , exardescere solent in iras , & ferarum prope ritu inter se concurrere .

§. 2.

Discipulus *çu-hia* querit dicens : Carmen extat hujusmodi : Blando risui decor ac venustas oris conciliat gratiam . Item pulchris oculis apta coloris albi nigrique proportio . Nimirum ubi subjectum ipsum & quasi solum probè dispositum est , inde evadit ornatus ei superadditus & forma oculis tam grata . Postremum hunc versiculum *su y quéi hiwen hi* nondum percipiebat discipulus : quo-circà Magistrum suum consulens , quid (inquit) versus ille significat ?

p. 2. §. 1.

Confucius rem declarans simili , quod petit ab arte Pictoriâ , sic ait : Sicut Picturæ opus , seu figura illa quam coloribus suis exprimit exornatque Pictor , est quid posterius ipso strato fundamentoque Picturæ , seu primâ illâ colorum facie , quæ tabulæ seu telæ induci solet : Sic lepor ille ac venustas , quæ ab ore oculisque solet existere , est ipso ore oculisque posterior .

§. 2.

Discipulus auditio simili , perappositè intulit dicens : Fortassis digitur docetur illo carmine , quod officia ritusque omnes exteriores sint quid posterius ? Sic ut prima sedes Officiorum & quasi fundamentum

LIBER TERTIUS.

fundamentum ipse animus sit plenus fide & veracitate , cui animo
deinde sua respondentia officia , suus addatur rituum variorum or-
natus ac splendor ? Gavisus interpretatione tam appositâ *Confucius*
sic ait : Qui feliciter assequatur & explicet me , sive mentem meam,
tu is ipse es ô mi discipule *Xam.* (*Xam* cognomen est ipsius *cu-hia*)
nunc primum potero , sive audebo tecum agens citare Priscorum
carmina atque authoritates , quamvis explicatu sane difficiles .

f. 4 p. i. §. 1.

Confucius ait : De Priscis Familiae *Hiá* (fuit hæc inter Imperiales
& Monarchicas Sinarum Familias omnium prima) moribus ,
institutis , ritibus & litteris , ego possem utique loqui , & summam
illorum posteritati tradere : Sed enim proorsus regnum *Ki* , quod à po-
steris Familiae *Hiá* nunc obtinetur , non est sufficiens ad testificandum
& confirmandum ea quæ dicturus essem . Similiter familiae *Yn* seu
Xam , familiarum Imperialium secundæ moribus , ritibusque & lit-
teris , ego possem loqui & referre multa , quæ ætati nostræ incita-
mento essent futura ad imitandum mores antiquos & egregias lau-
des majorum suorum : sed enim regnum *Sun* , quod nunc de pri-
stino splendore suo & amplitudine plurimum amisit , estque penes
posteros istius familie , non sufficit ad testificandum vera esse , quæ
à me referrentur : libri nimirum & sapientes , qui in utroque regno
seu inter posteros utriusque familie perpauci existunt hoc tempore ,
haud sufficiunt ; haud ii , inquam , sunt , à quibus ætas nostra testi-
monium satis luculentum petat , hoc in causa est : alioqui si suffi-
cienter ; tunc & ego possem viciissim testificari ; plurimumque lucis
ac ponderis accederet testificationi meæ ab illorum testimonio &
authoritate . Nunc autem cum mihi desint præsidia tam necessaria ;
quorum frustra laborem , & proloquar ea , quæ posteri non credant .

§. 2.

Confucius ait : Quotiescumque peragitur gravis ille ritus *Tz* dictus ,
qui proprius est Imperatorum , & quo solent hi quinto quoque
anno in parentalí majorum suorum aulâ honorare familie condito-
rem , & qui ex illo deinde prognati sunt Imperatores ; etsi principio
satis graviter , & ritè multa fiant ; ubi tamen jam vinum novies de
more oblatum est , novies item libatum , quicquid deinceps agitur ,
quia oscitanter agitur , & exigua cum reverentiâ , ego quidem non
aveo vel gaudeo inspectare , tametsi ratione officii mei cogar assiste-
re . Verum quod hinc omnium maximè mihi displicet , est , quod
honores illos solis Imperatoribus debitos (& uni quondam *Chen-*
cum quamvis tantum Regulo concessos ab Imperatore *Chim-wam*
ejusdem nepote , idque propter eximia proorsus viri merita in totum
Imperium) nunc videam aliis quoque Regulis ejusdem *Chen-cum* po-
steris deferri , contra jus omne moremque Imperii .

Quodam percontatus est à Confucio parentalis officii longè solemnissimi ritus dicti rationem: videbat illud in Regno Lü exerceri, sed institutionem illius & usum ignorabat. Confucius ei respondens ait: Non scio: dico tamen, quod quisquis probè intellexerit arcanas illas ac sublimes ritus hujus & officii rationes, in rebus ad Imperii gubernationem spectantibus, is habiturus sit omnia tam perspecta, tamque in promptu, ac si posita videret omnia hic, in palmā, iniquā, manū suā, quæ dicens, digito monstravit suam ipsius palmam, uti à discipulis est traditum: faciliè nimis reget homines, qui debitos honores præstare majoribus defunctis norit. Duabus interim de causis noluit Philosophus mysterium hoc percutiuntori exponere: prima, quod illo contineatur apex quidam filialis pietatis & obedientiæ, ad quem ipso quidem opere & exercitio nemo præter Priscos illos magnarum virtutum Reges; cognitione vero & intellectu nemo præter admodum sapientes videtur pertigisse: quoisum ergo vulgari cuiquam homini illa exposuisset? Altera, quia declarari non poterant ea, quæ ad ritum illum pertinebant, quin illicet pateficeret, ac plusquam tacite damnaretur insignis arrogancia Reguli, qui hīc ritu Imperatorio contra fas moremque Imperii utebatur: atqui veritas hæc odium periculumque parere nata erat.

Confucius (uti à discipulis ejusdem traditur) Quotiescumque magorum suorum memoriam, & accepta ab eis beneficia solemniū recolebat, cum eo pii gratique animi sensu & significatione præscriptos ritus exercebat, ac si revera maiores ipsi præsentes astitissent. (Ex hoc loquendi modo colligi potest, non fuisse Sinas in hoc errore, quod manes majorum suorum vitâ funerorum suis affiserent parentantium officiis.) Idem quotiescumque magistratum gerens, pro officio suo præscriptos honores deferebat spiritibus locorum præsidibus, tantâ cum veneratione & gravitate illos deferebat, ac si spiritus ipsi spectabiles astitissent.

§. 2.

Solebat itaque non raro Confucius ipse dicere: Ego si quandoque graviter impeditus non assistam per me ipse dictis officiis, eisque ritu fungar: tametsi vices meas alteri protinus commendem, minime tamen acquiesco; sed angor animo non secus ac si nondum sacris illis quisquam operatus fuisset. Argumentum illustre tum pietatis tum venerationis admodum sinceræ, quo Philosophus vel maiores suos; vel tutelares spiritus prosequebatur.

*V*AN sun kià (Præfecti nomen est) percontatur à Confucio dicens: Proverbium illud nostrum: præ hoc quod capretur gratia spiritus Ngao dicti, qui præsidere censetur aulæ domesticæ, & superioris esse ordinis; satius tamen fuerit captare gratiam spiritus gao dicti, qui foci præses est, quamvis hic ille sit inferior; hoc (inquit, proverbium quid obsecro significat? Præfetus ille plurimum valebat gratiâ & autoritate apud Regem Guéi, ad cuius regnum Philosophus tunc forte diverterat: ratus autem venisse illum dignitatis obtinendæ causâ, percunctione istâ jocabundus hortatur, suam ut operam gratiamque imploret; hanc enim præ Regis ipsius gratiâ ei quodammodo necessariam fore.

*D*omos familiasque singulas duorum maximè spirituum tutelæ fideique esse commissas, prisci autumabant; è quibus is, qui Ngao dicebatur, nobilior censebatur; vulgo tamen alterum qui foco præsidebat, impensis colebant, suadente sic (ut aiebant) non utilitate modo, sed etiam necessitate; quippe sine foco nec vitam duci posse: vita autem deficiente nec ipsos coli posse spiritus.

p. 2. §. I.

SED Confucius haud ignarus quò tenderet superbi hominis jo- cosa percunctione; judicans alienum esse à rectâ ratione, viro- que sapiente & probo indignissimum adulando gratiam alterius au- cupari, sic ait: Nequaquam sic ut tacitè mihi suades, agendum est; Nequaquam sequor vulgi morem: Quisquis enim pecaverit in cœ- lum, non habet aliud Numen superius à quo peccati veniam de- precetur.

Hic enim verò, quomodounque Interpretes moderni quidam se torqueant: omnino tamen dicendum est, de eodem plane cælo loqui Philosophum, de quo loquebatur prodigus quondam filius, cum ploraret ab se peccatum fuisse in cælum. Neque desunt nobis Interpretes, qui contra im- pios cives ita sentiant. In primis Cum ngan ait; Vu sò tào yu chum xin: non habet quod veniam precretur à spiritibus universis (Offen- so videlicet spirituum universorum Domino). Überius autem clariusque noster Colaus, qui Confucii sententiam explanans, unum, inquit, est cæ- lum, quod summè colendum est, & cui nihil æquale. Ab hoc & probis obveniunt prospera, & improbis adversa, tam certo, tamque exactè, ut ne minimo quidem errori sit locus. Quisquis ita res agit, ut obsequatur rationi, hunc utique beata sors manet: quisquis autem repugnat, hoc ipso peccat in cælum. Immissus verò calamitates ab cælo vindice ecquis tandem effugiat? Aut quomodo implorata Ngao & çao spirituum ope declinare queat? Ex quibus perspicuum fit, oportere hominem parere ra- tioni, & servire cælo; & ne ipsis quidem spiritibus (nendum hominibus) adulari.

§. 2.

Confucius ait: Hæc, quæ nunc rerum potitur, familia *Chen*; in ortu suo statim conjecto oculos in duas familias *Hia* & *Xam*, quæ ante illam tenuerant Imperium: cumque viros haberet & literis & armis claros; horum operâ (maxime quidem Principum *Ven-wam*, *Vu-wam* & *Chen-cum*) tam feliciter attemporavit praecedentium familiarum leges ac mores, partim addendo quædam, partim etiam tollendo; ut ipsa tandem ornatissimum quid in omni litterarum & officiorum genere, vitæque totius cultu evaserit. Ego itaque lubens sequor familiæ *Chen* mores & instituta: maxime quando mihi contigit illâ imperante nasci, atque ætatem agere.

§. 3.

Confucius quo tempore magistratum gerebat in regno *Lu*, crebro ingrediebatur in magnam illam celebremque aulam quæ memoria sapientissimi *Chen-cum* dicata erat, ut inibi cum reliquis regni primoribus consuetos honores defuncto Principi ritè deferret. Porro quotiescumque sic ingrediebatur; solebat ipse de singulis propè rebus admodum multa sollicitè studioseque sciscitari; quis scilicet vasorum esset usus, quo fine, quo ritu, modoque singula peragi oportet. Quidam hoc animadvertisit ait: Ecquis sibi persuadeat, dicatve *Chen* hominis filium (ita *Confucium* vocitabat, propterea quod ejus pater *Xo leam he*, Praefectus olim fuisse oppido *Chen* dicto) Peritum esse rituum? Quotiescumque enim intrat in majorem hanc aulam, singula exquirit; eo plane modo, quo imperitissimus quisque solet. At *Confucius* hoc auditio sive ait: Imo verò hoc ipsum genus quoddam rituum est & argumentum satis illustre quam quis eorum non imperitus sit. Plane sic erat: tanta quippe cura, studium tam singulare exquirentis minutissima quæque, satis declarabant, intelligere Philosophum, quid ibi, quantique momenti res ageretur, & in quanto haberet pretio ritus illos ac ceremonias. Similetiam prodebat sese hominis modestia, cum eximiam quandam rituum peritiam assecutus esset, eâ tamen haudquam efferebatur, aut sic fidebat, ut non assidue consuleret alios, ab eisdem proficere gaudens ac discere.

f. 6. p. i. §. i.

Confucius ait: Qui sagittas mittunt, non perforant corium (extant hæc verba in libro officiorum, ubi de sagittariorum exercitiis agitur) Laus inquit, ac victoria periti sagittarii non in eo consistebat olim, ut scopum perforaret (constabat scopus ex corio) sed ut feriret; nec immerito: quia vires jaculo certantium non sunt æquales; neque certamen erat de robore, sed de peritiâ & dexteritate: erat hæc Priscorum lex & ratio; à quâ, proh dolor! deflectere jam cœpit ætas nostra, male resumptis armis quæ *Vu-wam* familiæ *Chen* conditor

conditor bene sapienterque jussiferat recondi. Nunc denuò robur militare, nunc artes bellicæ in pretio sunt; virtus autem negligitur, quæ tamen una scopum veræ laudis attingit; & cum robur acquiri nequeat discendo, virtus potest.

§. 2.

Solebant exeunte quovis anno Imperatores Calendarium anni sequentis jamdiu antè confectum in Regulos distribuere; Reguli verò asservare illud in parentalibus majorum suorum aulis, ad quas deinde Calendis cujusque mensis accedebant & producto consultoque Calendario secundùm præscriptos ritus ovem occidebant: quo ritu dicebantur commonefacere spiritus seu facti, sui rationem iisdem reddere, *id-est, sic gerebant se, ac si presentibus majorum spiritibus pii gratique animi studia testarentur*: etenim mera quædam panegyris erat ea, de quâ hic agitur, *commonefactio?* Mos hic in regno Lu jam per annos plurimos intermissus fuerat: Ovis tamen è censu publico subministrabatur singulis ab eo, cui demandata erat hæc cura. *qu-cum ergo discipulus cupiebat imposterum tolli illam, quâ spiritus commonefiebant Calendis cujusque menfis, vivam ovem: cupiebat, inquam, supersederi impensis, quas planè supervacaneas esse jūdicabat.*

p. 2. §. 1.

SE D. *Confucius*, qui rem maturiùs expendebat, ac futuræ saltem ætati volebat consultum, haudquaquam probato parsimoniam istius consilio, mi discipule (inquit) *Su* (*Su* nomen est ipsius *qui-cum*) *Su* quidem amas istas oves; at ego amo istum morem & ritum: mos ille tam laudatus jam negligitur, & quodammodo sublatus est: verum si posthac oves ali desierint, ipsa quoque spes moris aliquando revocandi funditus tolletur. At certè haud inutiles censi, débent expensæ, quæ nos officii nostri non patiuntur esse immemores, & quæ Regis alicujus, ut spero, animum excitabunt olim ad restaurandum priscæ pietatis observantiæque morem.

§. 2.

Confucius ait: Ego sic obsequor & servio Regi meo, ut penitus exhauiam quidquid ad exteriorem illam venerationem observantiamque desiderari potest. Verum homines quidam imprudentes ac temerarii, qui vel animum meum non habent perspectum, vel etiam ex suo metiuntur meum, propter hoc ipsum judicant me adulatorem esse, & qui per artes ejusmodi, gratiam mei Princis abjecte captem.

TIMcum Rex regni Lu quæstionem instituit hujusmodi. Rex dum imperat subditis suis, & subditi vicissim dum serviunt Regi suo quâ ratione se gerent? *Confucius* respondit: Rex imperet subditis

cum prudenti quâdam moderatione : neminem suorum aspernetur : cuique pro cujusque meritis , officio , gradu , dignitate attemperet sese ; cum his agendo blandius , severius cum illis ; cum unis fidentiis , cum aliis cautius. Subditi vero serviant Regi magna cum fide , studioque sincerae veritatis , non modo nihil ut eum celent earum rerum , quas scire par sit ; sed etiam quidquid imperatum , quamvis arduum sit atque difficile , suscipiant tamen fortiter , constanterque perficiant : Nec dubitent , ubi res postulaverit , ipsius quoque vitæ discrimen alacriter subire.

§. 2.

Confucius ait : Carmen epithalamium *Quan-çiu* dictum latum qui-
dein est ac festivum , & non obscurum : Mœstum est , quatenus
exprimit amantis desiderium , variosque affectus animi , non tamen
est ejusmodi , quod afficiat quemquam vehementius ac perturbet.
Diu erat , quod virginem cui *Tai-fu* nomen , eximiis naturæ dotibus
ac virtutibus ornatam *Ven-vam* Rex in uxorem sibi expetierat : &
ardebat ille quidem amore desiderioque virginis : Verumtamen sic
ardebat , ut nihil ageret , vel diceret Philosopho Rege indignum.
Ubi verò nuptiarum dies tandem adfuit ; quamvis aula festo con-
centu musicorum tota resonaret ; adeò tamen nihil audiebatur , quod
verecundas aures offenderet ; ut è contrario petulantiores motus
animi coercerent eximia quæ carminibus illis continebantur docu-
menta. Commendatur hic itaque singularis quædam moderatio tam
Principis quam Regiæ totius.

Inter alias illustres fæminas tres imprimis , diætæ San-mù , id est ,
trium maximorum Principum matres , Scriptorum encomiis celebrantur ;
Tai-kiam Vam-ki Regis mater , Tai-gîn mater Regis Vén-vam , qui π *familiae Cheu conditor ; Tai fu ex quâ natus deinde Vù-vam familie*
eiusdem primus Imperator , adeoque Chîm-vam secundi celeberrimique
Imperatoris avia : Nec dubitant matronarum istarum prudentiæ ac virtuti
acceptam referre tantorum filiorum tam præclaram institutionem , π *suc-*
cessus rerum maximè secundos. Porro qui plura cognoscere desideret de his
aliisque laudatissimis fæminis , libros Quei muen pie to , π *Lie niu*
chuen consulat. Inveniet hic inter alia virtutum exempla castimoniam
Lucretianæ emulam ; multas , inquam , tuendi pudoris causâ promptissimè
merientes.

§. 3.

NGAI cum Rex Regni *Lu* percunctatus est de arcâ seu patentि
quodam extra urbem circo *Xe* dicto , à discipulo *çai-ngò*. In
campo illo telluri (seu verius supremo cœli terræque Imperatori ,
quemadmodum Confucius hoc ipsum declarat in lib. *Chum-yûm* f. 14.
p. 2. §. 1.) Sacrificium offerebatur. *çai-ngò* discipulus respondit Re-
gi in hunc modum : *Hia* Imperialis familia campum istum conse-

rebat pinis; secundæ verò familiae *r*n homines cypressis: tertiae de-nique familiæ, quæ nunc tenet imperium *Chen* dictæ hominēs ca-staneis illum adornabant: hæc autem ideo fecisse dico, ut populus per timesceret seu horrore quodam concuteretur. Motis erat in eo-dem loco noxios afficere suppicio: Cumque memoratæ arbores fe-rale quid ac horridum præ se ferrent; hinc prisorum mentem temerè interpretatus, ibi finxit esse mysterium, ubi nullum erat. Evidem cum singulæ familiarum diversis in locis aulam consti-tuissent, locum sacrificio supplicisque destinatum iis censiverunt arboribus, quas ipsa loci natura, solique ingenium postulasset.

p. 2. §. 1.

Confucius ergo cum inaudivisset quid à discipulo fuisse respon-sum, parum utique prudenter, neque ad rem sic ait: Peractâ jam re, non est loquendum: Imò quamvis re necdum peractâ, eō tamen loci deductâ ut impediri jam nequeat, non est adhibenda monitio, quippe inutilis & frustranea: denique re jam præteritâ non sunt exigendæ pœnæ, eo quidem consilio, ut, quod jam factum est in-fectum reddatur: non autem quod per illas non caveatur in posterum: Cæterum hæc ipsa sic dicta correptionis vim habent: Severius quip-pe castigare vix poterat temeritatem discipuli, quam sic non casti-gando. Volebat nimirum Philosophus justitiâ, clementiâque, non autem minis atque terroribus subditos in officio contineri; ideo mo-lestissimè ferebat interpretatione tam falsâ concitatum fuisse Regis animum ad immodicam severitatem, à quâ prisorum ætas semper alienissima fuerat.

§. 2.

Confucius ait *Quon-chum* Præfecti capacitas o quam modica est! Erat hic præpotenti Regi Regni ci à consiliis; cumque pluri-mum valeret industriâ, prudentiâ, aliisque rerum gerendarum artibus; multa feliciter perfecerat, vulgoque sermonibus omnium ce-lebrabatur: Quoniam tamen vera virtus sapientiaque homini deerat, abjecte de illo sentit & loquitur Philosophus; sic enim judica-bat, veram cujusque magnitudinem, veram capacis altique animi laudem ex unâ virtute peti & existimari oportere. His autem Magi-stris ac Ducibus, ubi quis seipsum, familiamque suam rectè insti-tuerit, tum demùm posse utilitates maximas in Principem subditos-que populos derivari.

§. 3.

*Q*UAM Philosophi mentem cum quidam adstantium minimè assequeretur, ratus præfectum de avaritiâ, nimiâque parsimonîa notari, sic ait: An igitur *Quon-chum* sumptus odit, immo-dicè restrictus & tenax? Respondet *Confucius*: *Quon-chum* Præfecti familia habet sumptuosam turrim illam *San-quei* dictam, cuius ex-

truendæ auctor fuit ipse in primis. Item consilio ejusdem & auctoritate perfectum est, ut lites & causæ subditorum non omnes promiscue ad unius hominis tribunal deferrentur, sed ut sunt eæ diversi sæpè fori, ita diversi constituerentur Judices, qui cum otio examinarent singula, & jus dicerent: Nec tamen ignorabat ipse, quam multum hoc paœto quotannis expenderetur de censu Regis sui: Quomodo igitur, hæc qui faciat, censeri possit peccare parsimoniâ:

f. 8. p. 1.

AT enim (subsumit alter) si vir est tam splendidus, tamque munificus, & qui recto judiciorum ordini tam præclare consuluit; nonne ergo dicendum erit, quod *Quon-chum* probe calleat officia, quod (inquam) cuiusque sit officium, quid quæque res poscat. Respondet *Confucius*: Rex erecto pariete velat majorem portam Palatii, utique pro jure suo & more / soli namque domui Regiæ erat licitum extrâ majorem portam Palatii sui parietem seu vestibulum quoddam erigere, per quod uni Regi medius patebat egressus vel ingressus, reliquis omnibus per laterales dumtaxat foræ incedentibus / & tamen *Quon-chum* familia similiter etiam pariete obtegit portam domûs suæ, haud secus ac si foret regia. Rex item si quando instituit duorum Regum convivium, (si inquam) hospes illi sit alter Regulus, quem ad cœnam invitet; habet utique pro opulentia suâ & maiestate Regiâ variòs, ubi crateres aurei, aliaque vasæ collocentur, abacos. *Quon-chum* familia per insignem arrogantiæ similiter item habet poculis instructos abacos. Enimvero si *Quon-chum* familiâque ejus, cum tam aliena faciat ab officio modestiâque subditi, tamen sciat, seu scire censeatur officia, ecquis tandem non censebitur non scire officia, quantumvis eadem negligat; contemnat mores patrios, & quæ alieni juris sunt, invadat?

P. 2.

Musicâ plurimum delectabatur Philosophus, non quidem adeò propter suavitatem, quæ mulcebat aures, quam propter utilitates, quas summi pariter insimique ex illâ percipiebant, quotiescunque Priscorum more instituebatur; sic prorsus, ut quandoque Regni totius innovatio quædam, morumque singularis emendatio sequeretur. Tanta doctrinæ vis erat, quam Prisci Reges ac Magistri numeris suis illigaverant. *Confucius* itaque ex Regno *Guéi* redux in patrium *Lù* regnum, cum videret Musicam passim negligi; multa item quæ ad Reipublicæ administrationem, morumque disciplinam pertinebant, propè jam oblivioni tradita, vehementer optans instaurari omnia, alloquens Regni *Lù* magnum magistrum sic ait: Musices quæ Majoribus nostris in tanto fuit pretio, ejus tu saltem, qui pro officio illam tractas, potes esse peritus. Et illa quidem principio confone unitis (inquam) & vocibus & instrumentis pleno, ut

no, ut aiunt, choro resonabat: deinde verò paululum remittens, cum proprio tamen cuiusque vocis & instrumenti sono harmonicè perseverabat: sic quidem ut clara semper & sine ullâ confusione: continenter & sine interruptione: hac ratione majorum nostrorum musica perficiebatur.

af. 2. p. 1.

Oppidi quod *X* vocabatur limitum præfectus à *Confucii* discipulis petivit copiam sibi fieri conveniendi & salutandi magistrum ipsorum dicens: Spectatæ probitatis sapientiæque viros quotiescunque accesserunt huc, ego nunquam non obtinui ut viderem. Discipuli introduxerunt hominem ut salutaret Philosophum: Quo salutato cùm egredereetur, conversus ad eosdem ait: O vos duo tres filii, quorsum mœretis & angimini animo, quod Magister ille vester vivat nunc procul à regno patrio & privatus sua dignitate? Porrò quod in imperio nostro sine lege vivatur, jam diu est: Et ego quidem sic statuo, futurum brevi ut cœlum, ex *Confucio* efficiat quasi vivum quoddam instrumentum *Moto*; seu sonoram æris campani linguam ad populi totius institutionem.

Eligebatur olim Mandarinus unus è gravioribus, qui leges imperii, sanam virorum sanctorum doctrinam per omnes Provincias divulgaret: Ut erat autem tintinnabulo, quod æneum cùm eßet, lingua tamen lignea instructum erat; hinc Moto dictum; contra quam tintinnabulum militare, quo statuta scilicet militaria bellique leges vulgari consueverant, quod ex ære totum erat; adeoque Kin-to vulgo dicebatur. Significatur hæc itaque, doctrinam Philosophi per Imperium totum propagatum: ut revera deinde contigit.

p. 2. §. I.

Confucius, uti commemorant, dicebat de musicâ *Xaō*, cuius author extiterat *Xún* Imperator, quod illa penitus exhauserat elegantiam & pulcritudinem. Item quod exhauserat eadem clementiam & suavitatem. Dicebat autem de musica *Vù* dicta (fuerat hæc Imperatoris *Vù*-viam) præstantissimam quidem fuisse, plenamque majestatis: At non item suavissimam, bellum quippe &arma resonantem.

§. 2.

Confucius ait: Præfecti non sint clementes, rursus si qui funguntur mutuis urbanitatis officiis ceremoniisque, si non ex animo colant se mutuò? si denique tot inter apparatus funebres, nullus tamen veri doloris luctusque lensus existat: Ego quorsum obsecro Spectator horum omnium esse velim? visibilis ea ait: sed et hoc inserviasq; et remanserit auctoritate boni.

fo. i. p. i. §. i.

Confucius ait: Prorsus infrequens sit vicus & ignobilis, ubi scilicet familiæ degant non plures viginti quinque; incolæ tamen loci tales sint, ut mutua fides & amor vigeat; ab hoc uno petatur laus omnis & decor: sit item quispiam qui sedem sibi deligat, nec tamen commorari velit in hâc, quam diximus, sede charitatis & innocentia: Hunc ego quomodo censere queam esse prudentem?

§. 2.

Confucius ait: Improbi, haudquaquam possunt longiori tempore commorari cum ærumnis & paupertate, haud item possunt longiori tempore commorari cum faventis fortunæ lœtitiis. Vir interim probus, quæcumque fors casus ve incidat, in unâ conquiescit virtute: Vir etiam prudens non emolumentum & lucrum suum petit ex virtute.

p. 2. §. i.

Confucius ait: Solus ille qui probus est, tutò potest diligere homines, tutò potest odiſſe homines.

§. 2.

Confucius ait: Si quis seriò firmiterque applicet animum ad virtutem, is nihil quod turpe sit aut contrarium rationi committet.

§. 3.

Confucius ait: Opes & honores ea sunt quæ mortales appetunt. Verùm si non sit consentaneum ipsi rationi illa obtinere verus Philosophus neutiquam in illis persistet. Ultrò scilicet se his abdicabit. Rursus inopia & humilitas vilitasque ea sunt quæ mortales oderunt ac fugiunt: verus autem Philosophus, tametsi forte non secundùm ipsum jus & ipsum hæc illi obvenerint, ipse tamen haudquaquam id ager, ut ab se per fas & nefas inopiam vilitatem averterat.

f. ii. p. i. §. i.

Quocirca si quis audire velit Philosophus, & tamen abjiciat veræ sapientiae virtutisque studium, talis qui sit, quomodo mereatur vel sibi conciliet Philosophi nomen ac famam.

§. 2.

Verus Philosophus ne tantillo quidem tempore quo solet corpus refici quidpiam committat contrarium virtuti rectæque rationi: Et quamvis incidat casus maximè repentinus, planè tamen in hoc virtutis proposito persistat. Imò quæcumque tandem rebus eversis ac perditis calamitates premant, planè tamen in hoc virtutis fundamento perseveret.

§. 3.

Confucius ait : ego nondum vidi quemquam , qui gauderet virtute & abhorreret à vitiis seu improbitate. Utriusque ratio hæc est , quod eum qui gaudeat virtute , velim tam inflammato illius studio & amore teneri , ut nihil eidem anteponat. Rursus , qui abhorreat ab improbitate , eum sic volo operam dare probitati ut non patiatur ne tantillo quidem , quod vitiosum sit , affici & inquinari suam personam.

p. 2. §. 1.

Verumtamen an est credibile dari quempiam qui generoso determinatæ mentis consilio velit , adeoque possit vel unius diei spatio impendere omnes vires suas in studium virtutis , & tamen ad eam non pertingat ? Ego certè nondum vidi quemquam , cujus ad hoc vires non sufficerent.

§. 2.

FORTASSE tamen dabitur qui reverè tam imbecillis sit , fat ego certè necdum vidi quemquam.

f. 12. p. §. 1.

Confucius ait : Quotiescumque homines excessu quodam peccant singuli ferè peccant in suo genere , sic ut quales ipsi sint , talis etiam sit excessus. Unde considerato quo quis peccat excessu , hoc ipso scit , qualis ipsa sit virtus in quâ vel excessu vel defectu quis peccat.

§. 2.

Confucius ait : Manè qui audiverit legem , vesperi mori potest. Nec erit quod vixisse pœniteat aut tædeat mori.

p. 2. §. 1

Confucius ait : Homo literatus qui constituerit operam dare veræ Philosophiæ & tamen erubescat viliorem vestitum , viliorem cibum , is profectò nondum idoneus est qui cum philosopheris.

§. 2.

Confucius ait : Perfectus vir , seu , verus Philosophus in hoc orbe non habet obfirmatum animum ad agendum , neque habet ad non agendum : convenientia cujusque rei est id quod sequitur.

§. 3.

Confucius ait : Proborum tota mens & cogitatio occupatur unà virtute , improbi contrà suis intenti commodis. Pari modo probi homines continenter animo volvunt ac revolvunt Imperii leges , Improbi vero cogitationes suas omnes defixas habent in lucris.

f. 13. p. 1. §. 1.

Confucius ait : Turpiter inhians lucris suis & juxta ea suas res agens ; plurimis utique reddetur odiosus.

§. 2.

Confucius ait: Si quidem Rex possit sive velit pro suo Regis officio moderari se, & sic regere, quid obsecro laborabit? E contrario, si nolens ipse pro suo Principis officio moderari se, administreret regnum, cui tandem erunt usui tam inania frivolaque officia.

§. 3.

Confucius ait: Noli mœrere propterea quod careas publicâ dignitate. De hoc angaris, quod iis careas virtutibus propter quas eveharis. Rursus, noli mœrere, quod nemo sit à quo ipse cognoscari. De hoc uno scilicet nobis laborandum est, tales ut simus, qui mereamur cognosci.

§. 4.

Confucius ait: Heus tu, mi discipule *sin* (alias *çemçu*) mea doctrina in radice suâ unum quid est, seu in uno maximè fundatur principio, quô ipse utor deinde in ordine ad omnes reliquas actiones. *çemçu* Magistri sui mentem feliciter assecutus, prorsus, inquit, res habet ut dicas.

p. 2.

Confucio non multo post egresso, discipuli ab *çemçu* sciscitati sunt, dicentes: Ecquid obsecro significant illa Magistri verba? Ad quos *çemçu* sic ait: Confucii doctrina fundamentalis, & unicum recte vivendi principium hoc est: Quidquid agas, agere verè ex animo totisque viribus & à tuo ipsius corde gradum facere ad alios: seu, talem te esse erga alios, quales esse velis alios erga te; atque hoc sufficere, nec aliâ re esse opus.

f. 14. p. 1.

Confucius ait: Vir probus ac verè Philosophus valde perspicax est in iis quæ sunt rationi consentanea, improbi vero ac homines oculatissimi suis in lucris & commodiis, quid è re suâ sit, quid contrà, acutissimè discernunt.

p. 2. §. i.

Confucius ait Probus si videat quempiam virtutibus instructum mox cogitat eidem se conformare. Idem si videat hominem virtutis expertem, inde etiam fructum suum petens, interius secum ipse mox disquirit, an ei forte vicio suo sit similis.

§. 2.

Confucius ait: Filius constanter morem gerat serviatque Patri & Matri. Si tamen ab eis forte peccaretur, leniter ac pedetentim commoneat: quod si videtur eo esse animo parentes, ut non obsequantur monenti, supercedeat: Iterumque solita pròdat observantiae argumenta, & nequaquam verbo factoque eis adversetur. Quod si etiam laboribus molestiisque, immo etiam verberibus obruant eum castigentque

castigentque ; eis tamen haudquaquam succenseat filius.

§. 3.

Confucius ait : Quandiu Pater & Mater superstites sunt , filius ne longius seu in longinquiores terras evagetur. Verumtamen si gravis quæpiam necessitas longius proficisci coegerit , sciant omnino parentes ubi terrarum filius versetur.

f. 15. p. 1. §. 1.

Confucius ait : Quisquis parentibus vitâ jam functis totos tres annos non discesserit à patro more & instituto , is poterit nuncus pari obediens.

§. 2.

Confucius ait : Patris ac Matris annos seu ætatem , probus ac pius filius assiduè reminisci debet , nec potest citrâ culpam ignorare , partim ut lætetur ipse , partim ut pertimescat.

§. 3.

Confucius ait : Prisci sermonem non proferebant nisi raro & per parcè : Pudore quodam suo impediti scilicet , quod inteligerent se rebus factisque propriis nondum pertingere quo pertingebant sermone.

§. 4.

Confucius ait : Homines frugi & assiduâ disciplinâ continentes sese & tamen delinquentes , utique rari sunt.

p. 2. §. 1.

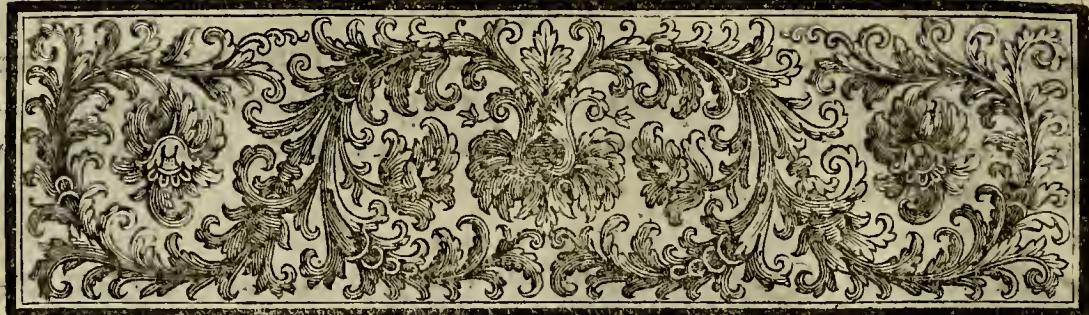
Confucius ait : Verus Philosophus studio quodam tardus est ac muti propè instar in suis verbis , (vel affectat nescio quam tarditatem & quasi impedimentum linguæ in suis verbis) contra vero celer & expeditus idem est in operibus suis.

§. 2.

Confucius ait : Virtus non est solitaria nec desertæ instar : Omnis no habet vicinos suos ; cultores , inquam , & sectatores.

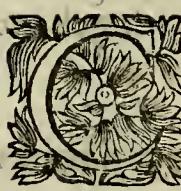
§. 3.

Discipulus *çu yen* ait : Qui ministrat Regi , si importunus sit hoc ipso probrum sibi accersit : qui item apud sodales & amicos suos importunus , hoc ipso ab alienabit ab se animos illorum . Sed caveant hic (inquit Interpres) vicissim viri Principes & quicunque amicitias colunt , ne dum monentur paulò liberiùs , repugnanter id accipient , audiantque cum molestiâ , quod tamen cum fide benevolentiaque dicitur : Periculum est enim , ne vero amico protinus succedat blandus , & fido monitori improbus assentator , qui eosdem non modò ferri sinat præcipites , sed ultrò quoque in exitium & ruinam propellat.

LIBRI TERTII PARS TERTIA.

Fol. i. pag. i. paragr. i.

 CONFUCIUS dicebat de discipulo suo *Cum ye chām* dicto; convenit ei uxorem dare, quippe viro plane integro, & maturæ solidæque virtutis. Nam tametsi sit inter atro fune vincetos, id est, carceri mancipatos; id tamen accidit alienâ culpa calunniântis innocentem; non accidit ipsius culpâ: *Confucius* itaque suam ei filiam nuptui dedit.

§. 2.

Confucius dicebat de discipulo suo *Nân-yün*: Vir hic est rarae prudenter, & solidæ adultæque virtutis; itaque si in regno vigeant virtutes ac leges; ipse non negligitur, sed ad regni munia adhibetur: Si verò regnum sit sine virtute ac legibus; tum suâ prudentiâ servat se ab interitu ac periculis incolumem, propterea *Confucius* sui fratris filiæ ei in uxorem dedit.

p. 2.

Confucius item dicebat de *çù-çien* discipulo suo: Quantæ sapientiæ ac virtutis vir hic est! At enim si regno huic nostro *Lù*, ex quo oriundus ipse est, non essent tot tamque insignes sapientiæ & virtute viri, quorum exemplis, usu, & institutione assidue profecit; ipse undenam, aut quomodo sibi comparasset hanc tantam virtutem, tantamque sapientiam?

f. 2. p. i. §. 1.

Cu-cam & ipse *Confucii* discipulorum unus, cum audivisset *çù-çien* & cōdiscipuli sui ab ipso Magistro prolatum encomium; curiosus sciendi, quid de se Magister suus sentiret, ex eodem per contatus ait: Ego *sú* (nomen hoc erat ipsius *çù-cum*) qualisnam sum? *Confucius* respondit: Tu es vas. Quo ille auditio iterum quærens ait: cujus-

modi vas ego sum? Cui respondens *Confucius*, tu, inquit, es pretiosum & elegans illud vas *Hu-lien* dictum quod inter vasa ad usum oblationum, quas Reges in majorum suorum aulâ facere consueverant, erat pretiosum imprimis. Cum hoc itaque comparavit *Confucius* hunc suum discipulum, ut ostenderet ipsum eiusmodi talentis ornatum, quibus primum inter ceteros Regni Præfectos locum mereretur.

§. 2.

Confucii discipulorum unus *Yum* dictus, vir erat præ ceteris taciturnus; quidam hanc ejus taciturnitatem notans, *Confucio* dicebat: *Yum* discipulus tuus equidem vir probus est; verumtamen indifertus & parum eloquens.

§. 3.

Confucius respondit: Ecquem tandem usum habet illa oris facundia & loquacitas? Nam obruere & opprimere alios garruli oris promptitudine, plerumque indignationem movet odiumque apud homines. Quod attinet ad *Yum* discipulum meum, quem virum esse probum asseris; ego quidem nescio, nec discutio, ipsius probitatem: unum quæro, cui tandem est usui illa quam tanti æstimas, oris facundia?

p. 2. §. 1.

Confucius jusserrat discipulorum suorum unum *ȝie tiao tai* dictum; Magistratum gerere. Hic respondit: Ego hujus rei nondum teneo vel assecutus sum sufficientem peritiam, ut eam ausim suscipere. *Confucius* auditio discipuli sui responso prudentiae modestiaeque pleno, admodum gavisus est.

§. 2.

QUIA *Confucii* temporibus jacebat in Regno *Lu* neglecta virtus; neque Rex probos sapientesque viros ad publica munia adhibebat: *Confucius*, qui dignitates eo maximè consilio admittebat, quod speraret sic facilis doctrinam suam à populis admittendam; videns se, probosque viros passim negligi, dolore plenus, in illa tandem prorupit verba, & dixit: Mea doctrina hodie negligitur, & non propagatur: Quorsum igitur Chinam adhuc incolo? Conscendam ratem, navigaturus per maria, & hoc tam corruptum mortibus sæculum ocyüs fugiam! Proculdubio sequetur me abeuntem vel unus hic discipulus meus *ren* (vir ad ardua quæque tentanda promptus æquè & audax) *ȝu-lu* hæc audiens gavisus est. At *Confucius* conversus ad hunc præfervidi animi discipulum, heus, inquit, mi *ren*; amore ac studio fortitudinis equidem superas me; at cæres re illa qua arripias, quod consultius est; cares, inquam, judicii maturitate:

f. 3. p. i. §. 1.

Præfectus Regni *Lù mem tu pe* dictus, volens promovere aliquos ad publica munia, percontatus est *Confucium* dicens : *quà lu* discipulus tuus estne veræ solidæque virtutis ? *Confucius* quod sciret virtutem esse rem adeò arduam, ac proinde non facilè temerèque cuilibet tribuendam; prudenter admodum respondit : vera solidæque virtus res est intimo cujusque animi recessu abdita; adeoque quis eam habeat, vel non habeat, pernosci difficile est : Quare an *quà-lù*, ut à me quæris, veræ solidæque sit virtutis, ego quidem nescio.

§. 2.

Superiore *Confucii* responso non contentus Præfectus, eundem iterum de virtute discipuli *quà lu* interrogat : persuadere enim sibi non poterat, *Confucium* nescire discipulorum suorum virtutes. Tum *Confucius* respondit : Cum sit eximiâ fortitudine, bellicâque virtute prædictus discipulus meus *Yeu*, in mille etiam curruum bellicorum regno, potest ipsi committi gubernanda ejusdem militia : Verumtamen nescio ejus interiorem virtutem.

§. 3.

IDE M Præfectus de alio *Kieu* discipulo *Confucium* percontatus, ait : Discipulus tuus *Kieu* qualisnam est ? *Confucius* respondit : *Kieu* discipulo meo mille etiam familiarum oppidum, vel centum curruum bellicorum familia, potest committi, ut agat eorum gubernatorem : Attamen non mihi constat de ipsius virtute illâ interiore.

p. 2. §. 1.

Rursum Præfectus interrogans *Confucium* ait : Discipulus tuus *che* qualisnam est ? An ipse forte eam, de quâ quærimus, solidam virtutem possidet ? *Confucius* respondit : Meus discipulus *che* politiam callet, rituumque est peritissimus, indutus solemni veste, cinctusque Præfectorum cingulo si consistat inter cæteros Præfectos in aulâ regiâ, ubi se videndum exhibit Imperator; potest ei committi munus cum hospitibus legatis ad Regiam adventantibus loquendi & agendi. Cæterum, quod ex me quæris, nescio an ipse sit vir veræ solidæque virtutis interioris.

§. 2.

Confucius alloquens discipulum suum *quà-cum* (erat hic alienorum diectorum factorumve facilis Censor ac Judex) ait : Si te comparvero cum *Hoéi* socio studiorum, uter alterum antecelet ?

§. 3.

Respondit *quà-cum* : Ego *su* (nomen est *quà cum*) qui ausim me ex adverso ponere cum condiscipulo *Hoéi*. Hic enim tantâ valet ingenii perspicaciâ, ut in ipso cujusque rei exordio, ejusdem simul videat terminum; adeoque audiens rem unam, jam inde intelligit

decem

decem alias : Cùm interim ego , si quid assequor , longo usus studiò & ratiocinatione vix tandem assequar ; adeoque audiens rem unam per hanc , si quando succedit feliciter , in cognitionem yenio duarum .

§. 4.

Confuciis tam modesto discipuli responso applaudens ait : Hoc quod tam sincere fateris , nimurum te non esse , qualis ille est ; ego omnino concedo tibi ; planèque assentior te non esse talem qualis ille est . Cæterum hæc ipsa tui cognitio , & tam ingenua professio minoris facultatis , satis declarant , te , auditâ re unâ , plures quam duas cognoscendo posse assequi , & inferre ratiocinando .

f. 4 p. i. §. i.

Confucii discipulus *çai-yū* dictus , de die crebro stertebat ac dormiebat ; Confucius segnitem ejus reprehensurus ait : Putre lignum non est aptum sculpi : Luteus paries non est aptus incrustari calce , in hoc itaque *çai-yū* tam segni torpidoque discipulo cui sit usui correptio mea ?

§. 2.

Conficius adeò torpentem extimulaturus ait : Primi quidem temporibus ætatis meæ ego cùm hominibus agens , audiensque illorum verba , protinus credebam illos eodem modo operari ; nec dubitabam , quin agerent quæ dicebant . At modò , mutatâ rerum motuque facie deceptum me agnosco . Itaque jam imposterum agens cum hominibus audiam quidem illorum verba ; sed & simûl contemplabor eorumdem opera & actiones , an verbis respondeant . Aliter non credam . Cum hoc discipulo meo *Yū* experientiâ jam doctus me correxi in hoc .

p. 2.

Conficius aliquando dixerat : Ego nondum vidi virum fortem . Adstantium forte aliquis , ad Philosophum conversus ait : *Xin-çem* nonne est fortis ? Confucius respondit : *çem* discipulus meus obsequitur appetitionibus pravis & oblectamentis sensuum ; quomodo censeri potest vir fortis ?

f. 5. p. i. §. i.

Discipulus *gu-cum* dixerat : Ego quod nolo ab aliis fieri mihi ; ego quoque volo non fieri à me aliis ; Confucius ut hos tam præclarè de seipso sentientis reprimeret spiritus , heus (inquit) mi falli te nolo . Clare loquar : Nondum tu eò pervenisti ; adhuc magnum maris æquor arandum est .

§. 2.

Aliquando *gu-cum* dixerat : Confucii Magistri nostri exteriorem illam compositionem & ornatum seu styli , seu morum & actionum ; potest quis etiam mediocris ingenii assequi & percipere !

At verò hæc à *Confucio* nostro assiduè prædicata natura ejusque dictamen cælitùs homini inditum, non possunt tamen capi penitus que perspici ne à perspicacibus quoque ingenii.

p. 2. §. 1.

Cv-lú præfervidæ indolis discipulus, bonæ laudabilisque rei quidam piam audiens ardebat illicò perficere. Sed quandoque id quod auditu perceperat, non valens ipse quam primùm opere complere; angebatur animo scilicet ac solum timebat, ne interim novi quidam piam esset ad virtutem spectans quod se offerret denuò audientium, antequam illud, quod prius intellexerat opere complevisset.

§. 2.

JA M olim in more positum erat Sinis, ut qui in Magistratu aut dignitate suâ laudabiliter vel perperam vixisset, post mortem propriâ vel honoris vel opprobrii notâ afficeretur. *qu-cum* itaque *Confucii* discipulus, cum sciret Regni *Guéi* Præfectum *Cum-yù* dictum, dum viveret, multa haud laudabilia patrasse, (inter cætera author fuerat cuidam *Tai xo çie* nominato, uxoris repudiandæ, ut ei deinde suam ipsius filiam daret nuptui) & tamen post mortem honorifico illo cognomento *Cum-wem-qu* auctum appellatumque fuisse; non parùm miratus, Magistrum interrogat dicens: Præfectus ille *Cum-wen* *çù*, quânam de causâ post mortem vocatus est, honoratusque literâ illâ *Vén*, quæ ornatum significat. *Confucius* respondit: Præfectus autem iste tametsi acutus ipse & perspicax naturâ esset; tamen gaudebat identidem studere libris & addiscere; nec erubescet aut dedignabatur inferiores quoque ministros, imo & plebeios consulere, & quidem iis de rebus, quas, qui consulebantur, fortè non usquequaque callebant. Ornatus itaque modestiâ tam singulari dum ageret in vivis, idcircò à morte suâ jure merito cognominatus est ornatus. Liber enim, è quo ejusmodi posthumi tituli depromi solent, sic ait: *Kín hiō báo wén ywé wén*. Id-est: qui cùm viverent, diligenter studuerunt, aliosque libenter consuluerunt, à morte cognominandi sunt ornati.

f. 6. p. 1. §. 1.

Confucius Præfectum Regni *Chím*, *çú chàn* dictum identidem prædicans aiebat: Præfectus *çù chàn* habet proprias perfecti viri virtutes quatuor. Nam ipse res agens suas ipsius, admodum moderatus, modestoque ac demissio est animo, nunquam se suaque laudat: idem tamen alios, qui probitate conspicui sunt, palam deprædicat, sibique ultro præfert. Deinde, ipse serviendo & obsequendo Principi ac Superioribus suis magnâ cum observantiâ se gerit, prompteque & alacriter facit imperata. Præterea ipse conservando tutandoque populo perquam est beneficus, quæ subditis suis commodo sunt & lucro, sollicitè procurans; quæ damno, arcens. De

nique ipse gubernando populo, & jure dicundo magnam adhibet æquitatem & justitiam, nemini favens impensiùs, neminem asperiùs quàm fas sit tractans, æquis adversùs omnes. Itaque Regnum *Chim* tametsi jaceat inter duo Regna præpotentia *çin* & *çu* medio situm loco: tali tamen administrō rerum suarum, egregiè tuetur libertatem suam, vimque omnem & insidias vicinorum Regnorum avertit. Tantum scilicet præsidii est, vel in unius viri sapientiâ & virtute.

§. 2.

Confucius ait: *Yén pîm chûm* (nomen hoc erat Præfecto Regni *çi*) omnes explet numeros, in colendâ cum hominibus amicitiâ: Est enim amicus vetus, & tamen reverens. Velut si amicitia foret etiamnum recens.

§. 3.

Confucius ait: *Cam vén chûm* domo suâ abdidit magnam testudinem *çai* dictam, seu, habitat in domo, quæ similitudine suâ refert locum illum nativum testudinis, *çai* dictum: Nam montium figuris cælata habet epistyla, & herbarum palustrium figuris depictas columellas: Qualis, obsecro censeri potest ejus prudentia qui commissi sibi populi oblitus felicitatem capter aut speret ex hujusmodi loco.

p. 2.

Discipulus *çu-cham* quæsivit à *Confucio* dicens: Gubernator Regni *çu*, nominatus *çu-vén*, ter ad officium promotus gessit supremum Magistratum *Lîm yn* dictum, absque ullâ, quam vultu præferret, lætitiae specie: Idemque exauthoratus est, absque ullâ item, quam vultu proderet, indignationis specie: Imò de præterioritate officii illius sui *Lim yn* administratione infallibiliter certiorem faciebat novum, qui ipsi successerat, gubernatorem, ei sine ullâ prorsùs invidiâ candidè significans, quidquid usu didicerat prodesse vel obesse posse urbi feliciter administrandæ. Ecquid videtur dicendum de hoc viro? *Confucius* respondit: Vir sanè fidelis & rectus fuit: Instat discipulus & ait: Annon solidæ virtutis vir dici potest? Philosophus respondit: Necdum scio. Quomodo enim scire possim an ipse obtinuit solidam animi veramque virtutem.

f. 7. p. 1.

IDEM discipulus *çu-cham* rursum percontans ait: Olim Regni *çi* Præfectus qui *çu* nomine, occiderat ejusdem Regni *çi* Regem: Tum alter ejusdem Regni Præfectus *Chin ven* *çu* dictus, immane parricidium execratus, tametsi ratione dignitatis & muneris sui, quod tum gerebat ibi commodè splendideque viveret, habens equorum decem quadrigas, seu, quadrâginta equos; hæc tamen omnia ultrò reliquit, & profectus pervenit ad aliud Regnum: Ubi cum improbos item

Præfectos, Regique parùm fideles offendisset, illicò ait: Hi Præfecti similes & ejusdem omnino farinæ sunt cum nostrate Præfecto qui quæ: Nihil itaque negotii mihi cum illis sit. Profectus ergò inde, pervenit ad unum aliud Regnum: Ubi similiter offendens improbos Præfectos, illicò etiam ait: Et hi etiam similes omnino sunt nostrati Præfecto qui quæ. Quare inde quoque abiit profectus aliò. De hoc yiro quid tibi videtur? *Confucius* respondit: Dici sanè meretur, qualis re ipsâ fuit, vir purus & integer. quæ cham iterum quærit: sed solidæ virtutis vir fuisse diccndus est? *Confucius* respondit nescio: Cùm enim vera solidaque virtus in intimo corde lateat, & in externis certò deprehendi nequeat; quomodo ego assequi illicò aut scire possum, an ipse veram solidamque virtutem acquisiverit.

p. 2. §. I.

OLIM Regni *Lu* Præfector *Kî wén* quæ dictus, vir erat morosus & cunctator in expediendis negotiis: Quippe omnino ter secum ipse perpendebat singula; ac tum demùm exequebatur. *Confucius* hæc audiens ait: iterum, seu bis expendere mature omnia, hoc enim verò convenit: nec opus est deinde cunctari diutiùs ac deliberare; ne dum justo prudentiores sumus, contra ipsam prudenter vel maxime peccemus.

§. 2.

Confucius ait: Ním vñ quæ Præfector Regni *Guéi*, quando in Regno, seu domo Regiâ, vigeret probitas, prudentis audit apud omnes. Si quando autem Regnum est sine lege ac probitate sic ut perturbari incipiat ac periclitari; ipse tempestati subducens se, sic latitat, ut à vulgi oculis remotus, prudentiâ suâ & consilio fulcire labantem Rem publicam non cesset: Cæterum quia hæc privatus, & clam præstat; ipse tum-rudis audit, meticulosus & ad res gerendas imperitus: At ego sanè sic judico quod ad ejus prudentiam, quâ pacis tempore in regno eminet, facile possit quis pertingere illumque imitari. At verò ad prudentissimam ejus ruditatem illam, dum perturbata sunt omnia, incolumenti propriæ publicæque consulentem, non potest nisi difficillimè & à paucissimis pertingi.

f. 8. p. i.

Confucius cum esset in Regno *Chin*; videret doctrinam suam non admitti; Revertar itaque, revertar in patrium Regnum *Lu*: Saltē populares mēi adolescentes discipuli, ut sunt altioris spiritus ad summā quæque adspirantib; & inferiora communiaque aspernantis, ita ad elegantiam & ornatum contexunt orationes suas & lubricationes; nec sciunt interim quid & qua ratione castigent; ignari scilicet regulæ illius secundum quam solemus quidquid est nimium, ultraquæ fines recti luxurians prudenter amputare.

p. 2. §. I.

p. 2. §. 1.

Confucius dixit: *Pē y & Xō cī filii Regis Regni Cū chō* (de quibus parte 4. agetur) Non reminiscebantur , sive ; non revocabant in memoriam præterita aliorum scelera. Licet odio haberent improbos propter scelera sua , si tamen serio resipiscerent ; sic eos complectebantur , ac si nihil unquam peccavissent. Querelarum igitur & obmurmurationum de istis quidem Principibus fuit usus longè rarissimus : Adeò chari erant omnibus , graves odiosique nemini.

§ 2.

Vi sem cao vir erat in opinione quidem vulgi admodum syncerus & candidus : Sed *Confucius* , qui observarat hominem , ut ostendat quam obnoxia sint errori judicia multitudinis imperitæ , unam exponens ipsius actionem sic ait : Ecquis , obsecro , dicat *Vi sem cao* virum esse rectum & syncerum , quandoquidem nuper uno aliquo petente ab illo acutum ; cum ei revera non esset , non hoc tamen ingenuè fassus est ; sed contrarium simulans clam mutuum petivit à suo vicino , & pétenti dedit. Porro videant nunc , qui candorem hominis usque adeò deprædicant , an res ipsa famæ respondeat.

f. 9. p. 1. §. 1.

Confucius aiebat : Affectata comptæ orationis verba , quibus multeas ac titilles hominum aures : affectatam item blandioris speciem qua aliorum oculos allicias : Nimiæ denique ceremonias , quibus aliorum gratiam animosque captas ; artes scilicet industriasque levium hominum atque fallacium , ad voluntatem loquentium omnia ; nihil ad veritatem ; verbo ; adulatorum ; insignis quidem vir ille *çō kieu mim* erubescet & damnabat : Et ego quoque non minus erubesco & damno. Præterea mutua hominum inter se consuetudo , fidem & candidam veritatem vel maximè postulat : Itaque tegere odium animo conceptum & iterum falsis simulatæ amicitiae officiis prosequi eum ipsum hominem quem revera oderis vir ille sapientissimus *çō kieu mim* item erubescet oderatque , sed & ego quoque detestor & erubesco.

§. 2.

Discipuli *Ten yven* unus , alter *Ki lu* , vel *çu lu* soli adstabant lateri *Confucii* Magistri sui , tum *Confucius* ad illos conversus ait : Cur non uterque mihi exponitis vestrum animi propositum ac desiderium ?

§. 3.

Cu-lu prior respondens ait : Desidero ego currus & equos ; induisse que bonis ac levibus pelliccis ; & hæc omnia cum amicis habere communia : eisdem quoque res meas atterentibus longo usu & prorsus absumentibus tamen neutram indignari , nec id moleste ferrè.

g

§. 4.

Discipulorum alter *Ren-yen* deinde item respondit: Ego vero desidero non ostentare, aut inaniter jactare, si quæ in me sunt bona; nec extendere vel amplificare merita mea coram aliis.

Tum illorum alter *Qu-Lu* ait: Desideramus nunc audire tuam sententiam, desiderium ac votum. Tum *Confucius* respondit: Quod ego imprimis expetō, hoc est, ut ii, qui jam grandes natu sunt, placidè quiescant, foveantur ab omnibus & observentur: ut amicos inter & æquales mutua fides constet: ut, qui minores ætate sunt, qui valetudine, viribus, conditione cæteris inferiores amanter & benignè foveantur: Verbo, votum generis humani, votum meum est.

Confucius ait: Actum est, proh dolor! Quotus enim quisque reperiatur hac ætate nostrâ, qui suimet severus censor sit, idemque testis, accusator, & Judex: Ego quidem nondum vidi quemquam hujusmodi, qui vellet, inquam, agnoscere suam culpam, & intus, id est, pro interiori illo mentis suæ quasi tribunali, semet in ius vocare, seque reum agere, debitasque exigere pœnas.

Confucius ait: In quolibet quamvis ignobili & parvo, exempli gratiâ, decem nec amplius, domorum pago, utique dantur alii, qui synceri homines ac veraces (qualis & ipse sum) proprio quodam naturæ beneficio tales. At non dantur æquè ut ego amantes discere & proficere.

Confucius laudaturus discipulum suum *Gen-yum* ait: Discipulus meus *Yum* vir est admodum moderatus, lenis, minimèque minutus ac tetricus; dignus proinde, quem faciant Austrum versus respicere, sive obversio ad meridiem vultu confidentem jus dicere: Id est, dignum judico præfecturâ. Nam apud Sinas non tantum Regis aula, sed omnium etiam Prælectorum Regiorum tribunalia Austrum respiciunt.

p. 2. §. 1.

MODO memoratum discipulum *Yum*, seu *Chum cum* cupido incessit percunctandi de *çù sam pē çù dicto*, quem studio & indole sibi haud absimilem esse novérat; magistrum itaque interrogavit de *çù sam pē çù*, quid ipsi videretur? *Confucius* respondit: Potest, seu, dignus est, & ipse magistratum gerere: vir enim moderatus est nec qui minutis intentus, majora negligat.

Iste çù sam pē çù oriundus è Regno Lù (quem non injuriâ quis vocet Diogenem Sinicum) *Magnus* fuit vel suimet contemptor, vel certè gra-

vitatis elegantiæque sinice : laceris incedebat vestibus & sine pileo, adeò non erubescens paupertatem suam, ut ostentaret potius ; dicere solitus : Nec cœlum clam tegit omnia, nec terra clam sustinet omnia : quo pacto, igitur cœlum ac terra velint me tegere paupertatem ? Facetum illud quod de ipso traditur : Confucius visendi gratia adibat hominem : At is discooperto ut erat capite tantum hospitem exceptit : haud leviter ea res Confucii discipulos offendit ; quod, neglecto ritu operti capit is hospitem salutaret : qui adeò, quorsum (inquiunt) o. Magister adis hominem usque adeo agrestem & rusticum ? Ad quos Philosophus : Placet mihi recti hominis simplicitas, rusticitas utique non placet : At huic ego mederi pertinet. Ipsum deinde cum sam pē cum quod is vicissim pararet salutare Confucium discipuli sui gravitate Confucianâ nibilo minus offensi, debortabantur scilicet : Quibus ille non auditis : Eundum est, inquit : nam integritas hominis mihi placet, gravitas non item : At huic ego mederi desidero.

§. 2.

Ad hæc Chum cum querens ait : ut quis domi suæ secum ipse severus sit & rerum quamvis minimarum rationem exigat ab se, & sicuti peccatum est, etiam pœnas ; At verò foris, & dum gerendæ sunt res publicæ, tunc uti remissione quadam indulgentiâque in gubernando suo populo nonne expedit ? Contrà verò domi suæ, id est, in suâ ipsius personâ, seu, secum ipso remissum esse, sibique indulgere, & dum gerendæ sunt res publicæ similiter esse remissum, nonne hæc est nimia planè remissio, & quæ cedat in damnum non unius tantum, sed multorum ?

§. 3.

Confucius supradictum discursum approbans ait : Discipuli mei Yum verba omnino vera sunt.

f. II. p. I.

NIGAI cum Regulus Regni Lu quæsivit ex Confucio de discipulis ipsius ecquis eorum esset præ cæteris studiosior. Confucius respondit : Fuit mihi discipulus Yen hoëi admirabili quodam ardens studio descendit & proficiendi. Itaque omnino non transferebat is seu exerebat iram vel in homines vel in res, à quibus laceritus fuerat. Neque is etiam bis unquam peccabat. Sed infelix abruptâ vitâ meo ac bonorum omnium dolore immature obiit (ætatis scilicet anno trigesimo secundo) terris tantum ostensus. Nunc igitur ipso mortuo, ego adhuc quidem non cognovi quemquam, nec audivi, qui pari flagraret studio virtutis ac sapientiae.

f. 12. p. I. §. I.

HOQ paragrapho discipuli commendant Confucii Magistri sui æquitatem in conferendis beneficiis. Nam discipulo cum bona forte missa ob publica quædam negotia in Regnum ei, iussu Confu-

cii; discipulorum alias *Gén-çù* dictus, pro ipsius condiscipuli matre apud *Confucium* tunc Magistratu fungentem intercedens rogavit ut præberetur eidem milium per modum annonæ. *Confucius* respondit: Detur ei una mensura *Fu* dicta, quæ è minoribus est. Verum cum parum id esse videretur; rursum patrocinatus, rogavit augeri mensuram: Et *Confucius* respondit: Detur ei major mensura *Tu*; sed cum hoc etiam auðiarium tenue esse videretur; ipsemēt *Gen-çù* promens de suo, præbuit ei milii quinque mensuras grandes *Pim* dietas; utique prodigâ, & majore, quam par erat, liberalitate.

§. 2.

Confucius, memoratam discipuli sui *Gen-çù* liberalitatem, uti nimiam, damnans; ne putas (inquit) avaritiâ quâdam, sordidae parsimoniâ factum esse, quod non jusserim præberi amplius. Et enim condiscipulus tuus *Che-çù* (idem est qui *hoa*) profectus in Regnum çi' concendit splendidum & probè pastum equum, & induit sese levibus optimisque pelliceis, quippe dives ipse ac locuples. Atqui, quod semper ego audivi vir probus ac prudens elargitur egentibus, non autem superaddit divitibus.

§. 3.

Confucius in Regno *Lu* primi ordinis gerens Magistratum, discipulo suo *rwen su* ibidem oppidi Præfecto sic tamen ut ipsimēt *Confucio* pareret, præbuit in censum præfecturæ, quam exercebat, novies centum (non exprimitur species mensuræ, aut rei in censum datæ) at ille recusavit.

§. 4.

Confucius factum improbans ait: Ne recuses stipendia à Rege statuta. Si superflua familiæ tuæ sunt, admittas tamen, ut disperteris inter tuas villas, pagos, vicos, & oppida curæ tuæ commissa, in quibus utique egeni & pauperes.

p. 2.

Sinenses olim ad sacrificia tantum adhibebant animalia unius coloris: ipse verò color alias fuit atque alias pro varietate temporis & familiarum, penes quas fuit Imperium. Tempore Imperii *Chen* rufus erat in pretio. *Confucius* igitur loquens de discipulo suo *Chum cum*, eumque sub appositâ metaphorâ laudare volens, ait maculosæ seu versicoloris vaccæ filio sive vitulo, rūfo toto & instructo suis cornibus eleganter rotundis: Tametsi hominum plerique velint non uti ad sacrificium, eo quod natus sit ex maculosâ matre: Anne etiam montes & flumina (præsides, inquam, montium fluminumque spiritus) illum idcirco respuent, si offeratur? Haud opinior. Ita ergo discipulus hic meus, tametsi pater ei sit vilis & abjectæ conditionis homo, vauis item notatus vitiorum maculis, adeoque maculosi bovis instar; ipse tamen virtute insignis, rufi

rufi instar est vituli. Uti igitur stulto certè improboque filio, nec virtus patris ac sapientia ornamento esse potest; nec improbitas stultitiaque patris fraudi esse debet probo filio & sapienti, adeoque digno qui ad publica munia adhibeatür.

f. 13. p. 1. §. 1.

Confucius aiebat: Solus Hoëi discipulus erat cuius animus sui viator trium mensium spatio, nunquam amittebat hanc virtutem Gîn.

Virtus Gîn est illa interior & solida animi perfectio quâ fit ut naturale lumen cælitus inditum constanter sequamur, sic ut à suscepto cursu ne exiguo quidem temporis momento desistat.

At verò cæteri discipulorum meorum, uno quidem die, nonnulli etiam mense uno satis animosè dant operam excolendo animo, vitoriæque sui; adeoque pertingunt & ipsi, quò tam impigre fortiterque contendunt: Sed enim non est perpetua quædam vis atque contentio: consistunt tandem, & mox aguntur retro; & non sine labore parta, repente amittunt.

§. 2.

Ki cam qu Præfectus Regni Lu quærit à Philosopho, an Chúmyéu discipulus ejus possit admoveri gerendæ Reipublicæ? Confucius respondet: Discipulus meus Yéu vir est haudquaquam lentus, aut timidus; sed admodùm certi promptique consilii, quique adeò litigies quilibet sapienter decidere, & quæcumque etiam intricata difficultaque negotia expedire queat: In gerendo igitur magistratu quid habeat, obsecro de quo laboret? Præfectus rursum quærens ait: Discipulus tuus Sú potestne admoveri item gerendo magistratui? Respondet Philosophus: Discipulus meus Sú est perspicacis & omnia penetrantis ingenii, quo rerum causas, negotiorumque rationes omnes ac fines perquäm facile cognoscit: In gerenda itaque præfectura, quid habet negotii vel difficultatis? Tertium quærens ait: An etiam Kiéu discipulo tuo potest injungi administranda Res publica? Respondet Confucius: Kiéu discipulus meus arte valet & ingenio ad res omnes idoneo: ad gerendum itaque magistratum quod attinet, quid impedimenti quæso habet, quominus eum præclarè gerat?

Ki xi Colaus Regni Lu, vir improbus missi nuntio jussit Confuci discipulum Mim qu kien agere Pi oppidi sui Præfectum: Mim qu kien ut erat vir probus & integer nuncio dixit: Quæso te, optimis verbis pro me recusa ac deprecare onus, quod usque adeò reformido. Certè si contigerit, ut excusationem non admittat, & tu iterum revertaris ad me cum eodem mandato; tunc ego necessitate compulsus fuga mihi consulam, & consistam ad flumen Vén in

extero Regno ȝi. Præclarus sanè Philosophus , qui dignitatem & censum ab improbo delatum , exilii molestiis posthaberet.

f. 14. p. 1.

VE T U S erat mōs Sinarum , ut qui decumbebant ex morbo , lectulum collocarent ad Borealem fenestram domūs suę , oppositi directe meridionali plagę ejusdem domūs . Quoniam verò simillimus quoque situs erat Regis , quotiescumque is confidebat , ut scilicet obversus Aquiloni , Meridiem recta fronte respiceret : idcirco , si quando Rex visebat ægrotantem , stratum hujus ad Meridionalem cubiculi partem sine morā transferebatur , tantoque hospiti locus honoratissimus , uti par erat deferebatur . Pe nien itaque discipulo *Confucii* ; fortè ægrotante cumque visendi gratiā adeunte *Confucio* ; voluit is honore quanto poterat maximo excipere Magistrum ; stratumque suum non secus ac si Regem præstolaretur , transferri jussit . At *Confucius* rem subodoratus , & certus haud admittere honorem uni debitum Regi , peramicè quidem percontatus est discipulum de suā valetudine ; cæterum ab ingressu cubiculi abstinenſ sese , fornicatus ex ipsā fenestrā , ad quam æger applicuerat lectulum , apprehendit ejus manū ; certaque notans mortis iudicia , ingemiscens ait : Moriendum est . Hæc est cæli voluntas . Proh dolor ! fierine potest , ut cum talis ac tantus vir sit , tamen habeat talem morbum ! fieri ne potest , ut cum talis ac tantus vir sit , tamen habeat talem morbum !

p. 2. §. II.

Hilarem pauperiem , frugalitatemque discipuli sui *ren hoëi* celebraturus *Confucius* ait : O quam sapiens ac probus erat *Hoëi* discipulus meus charissimus ! Cum uno quasillo seu fiscella orizæ coetæ in cibum , & unâ scutellâ aquæ in potum contentus & alacer , degebat in vili desertoque plateæ angulo . Cæteri homines utique non valerent sustinere hanc ejus tantam in victu luctuque asperitatem ; adeoque plenam tardiorum , ut autumant , modestamque vitam . Sed enim magnus ille Philosophus *Hoëi* , cui semper similis nullo modo mutabat suam latitudinem . O rarus ! ô verè sapientem virum discipulum meum *Hoëi*.

§. 2.

GEN *Kieu* remissoris animi discipulus cum *Confucio* Magistro suo colloquens ait : Non est quidem quod ego non amem aestimemque tuam , *Confucii* doctrinam & quod ideo parum in ea proficiam : Sed vires meæ non sufficiunt . *Confucius* respondit : Virces cui non sufficiunt is in medio viæ consistit . Nunc autem tu , mi bone vir , per sociordiam viâ nondum cœptâ tibi terminum ipse statuis .

f. 15. p. 1. §. 1.

Confucius alloquens discipulum suum چو-ھیا ait: Tu, mi discipule, unus esto de perfectis illis, verèque magnis ac Regiis literatis: Haudquaquam sis de literatulis illis, seu vilibus improbisque literatis.

§. 2.

CU yeu discipulus Confucii olim agebat oppidi Vu-chim in Regno چو Lu Præfectum. Confucius eò divertens, percontans ait: Tune in hoc oppido natus es egregium virum tibi familiarem? Respondit discipulus: Est hic vir unus ex familiâ Tan tai nomine گو Mié min, homo perquam serius & rectus, qui per Regiam virtutis viam incedens, nunquam declinat ad obliquas privatarum affectionum semitas. Itaque nisi detur publicum aliquod negotium, non admotum frequens venit etiam ad meas, amici tamen sui, ædes.

p. 2.

Confucius laudans Præfectum exercitū Mem chi fan à singulari quâdam modestiâ, admirabundus sic ait: Mem chi fan, nunquam se jactat. Nuper quidem ardente bello inter regna Lu, & چی, cùm inito fortè conflictu funderetur exercitus noster, cum jam strages cum fuga fieret, ipse tum præsentí animo in extremo agmine persistebat, victoris impetum reprimens, impigre munus obiens ducis pariter militisque. Ubi vero plerisque suorum in tuto positis, ipse etiam jamjam ingressurus erat propriæ urbis portas; tūm vide licet stimulavit suum equum, postremus omnium incedens, & dixit: Haud equidem fuisse ausus ego accepta clade postremum tenere agmen fugientis exercitus, sed enim equus hic meus lassitudine fractus non progreditur.

f. 16. p. 1. §. 1.

Confucius videns in Regno Guéi promoveri eos dumtaxat qui valerent gratia vel diserti oris vel venusti, ingemiscens ait: Nisi cuipiam fuerit vel چو tō Præfecti loquacitas vel certe fuerit venu stuli illius sum chao lepor & elegantia, difficile est evadere ab hoc præsenti sæculo, nec insidiis invidorum, odiisque & injuriis inimicorum opprimi.

§. 2.

Confucius ait: Quis autem egrediatur domo, & non per ipsos egrediatur postes domûs? Cur igitur non procedimus per ipsam viam? Cur inquam non simili ratione quidquid negotii suscipimus, quidquid aggredimur rerum, per ipsam cujusque rei convenientiam & propriam quasi viam postemque ingredimur, & perducimus ad finem, quem nobis ipsi præfiximus.

§. 3.

Confucius ait : Si simplex naturæ indoles excedit exteriorem ornatum & compositionem, id est, si natura sibi prorsus relicta sit, nihilque vel subsidiæ, vel ornamenti acceperit ab arte, vel culturâ tum illa procul dubio rude quid erit, rusticumque & agreste. Contra si ars, seu verius ornatus ille cultusque, exterior, excedit naturalem, illam simplicitatem ; tum affectatum, nescio quid, merè politicum & merè concinnum existet. At verò si interiori naturæ simplicitati & candori exterior ille cultus & ornatus ita societur, ut citra excessum alterutrius vel defectum sibi mutuo gratâ cuin diversitate, sed & justâ cum proportione respondeant : Tum denum verus existet *Kian-çu*; existet (inquam) illustre quiddam & numeris suis absolutum, viri scilicet gravis ac politi pulcherrima sanè species : Sicut & pulcherrimam solet efficere in ipso quoque corpore, apta figura membrorum cum suavitate quadam coloris conjuncta.

p. 2. §. 1.

Confucius ait : Homo nascitur rectus. Depravatur ? Tum vivere illum, & mortem evadere, fortuitum ac immeritum quid est.

§. 2.

Confucius agens de tribus quasi classibus hominum virtutem profitentium, sic ait : Ii qui intelligunt ac satis perspectum habent quid sit virtus, & quantoperè sit expetenda, non sunt æquiparandi cum iis, qui amant, id est, qui virtutem studio affectuque prosequuntur, sed hi quoque virtutis amantes non sunt æquiparandi cum illis qui jam læti potiuntur eo quod amant.

§. 3.

Reciam docendi alios rationem traditurus Confucius sic ait : A mediocris ingenii hominibus sursum ascendendo, possunt utique proponi sublimiora, quippe capient, discentque feliciter. At verò à mediocris ingenii hominibus deorsum descendendo, non possunt proponi sublimiora : Quippe tam ipsi, quam qui docere ipsos voluerint, oleum & operam perdent.

f. 17. p. 1.

Discipulus *Fân-chî* Magistrum suum percontatus est de Prudentiâ, seu prudente. Confucius respondit : Quisquis enixerat operam humanis, seu iis quæ hominem maximè condecent virtutibus : Veneratur item spiritus, & cum iisdem nonnisi eminè agit, hic demum potest dici verè prudens. Discipulus *Fân-chî* percontatus est de virtute *Gîn*, seu de interiori, eaque solidâ & consummatâ virtute. Respondit Confucius : Veræ solidæque virtutis homo si primùm laboret, & postea obtineat ; tum poterit dici veræ solidæque virtutis homo.

p. 2. §. 1.

p. 2. §. 1.

Confucius ait: Æqui verique perspicaces industriique homines gaudent aquis: At verò solidæ virtutis viri gaudent montibus. Illi quippe, id est, æqui verique perspicaces homines, non aliter quam fluenta quædam in perpetuo sunt motu; dum res, causasque rerum indagant; dum alia ex aliis deducunt, semperque agunt quid & moliuntur: Isti verò, id est, solidæ virtutis viri, montium instar in perpetua quiete firmi immobilesque persistunt. Æqui verique perspicaces viri quidem jucundè vivunt; virtutis autem possessores, quia tam placide, tam tranquillè; idcirco etiam diu vivunt.

§. 2.

Confucius ait: Regnum *ci*, si fortè fortunâ restaurabitur aliquando, simul atque mutatio illa in melius, seu restauratio continget, vix tamen ipsum pertinget ad præsentem Regni nostri *Lù* statum. At verò Regnum *Lù* simul atque simili mutationi seu revocationi locum dabit; assequetur illico Priscorum Regum suorum virtutem, & regendi institutum. Cum enim civilis illa comitas & observantia, etiamnum vigeant; nihil in eo magnoperè desideratur, nisi ut restauret ac renovet propè jam collapsam clementer ac justè subditos regendi rationem:

f. 18 p. 1. §. 1.

Confucius ut doceat, unumquemque mortaliū vel implere nocēmen suum oportere, vel certè deponere; simili utitur petito à tabellâ quadratâ vulgo *cu* dictâ, quâ olim Sinæ papyri loco utebantur ad scribendum: Ait itaque: Tabella illa quadrata *cu* nisi quadrangularis fuerit, quadrata qui dicetur? Si Rex quæ Regis, si homo quæ hominis sunt non exerceat, quomodo dici potest Rex vel homo?

§. 2.

Caius discipulus virtutem (pietatis imprimis) Sectari se profitebatur; cum tamen virtutis hujus naturam ac proprietates necdum satis ipse perciperet: Magistrum itaque interrogans ait: An homo verè pius, aliorum amans, talis esse debet, ut tametsi nonnisi incertæ fidei quispiam nunciet dicative in puteo esse hominem qui periclitetur, ipse è vestigio nuntiantem prosequatur, ac cum periculo capitis sui in puteum se demittat? Ad hanc discipuli quæstionem Confucius respondit: Quorsum faciat is hoc modo? vir perfectus, tenetur ille quidem succurrere periclitanti: Sed non tenetur neque licet potest cum præsentissimo discrimine; quo fiat, ut nec alteri nec sibi consulat, quocirca expedit decipi, non tamen expedit perire:

P. 2. §. 1.

Conficius ait: Verus Philosophus amplissimo quodam versatur studio in libris scientiisque omnibus; omnia examinans restringit exigitque ad regulam rectæ rationis. Et sic quidem fieri poterit, ut sis à veritate & virtute nunquam declinet.

§. 2.

Conficius olim in Regno Guéi Magistratum gerebat, Imperante Lim cum Rege. Porro conjugem Regis Nân-çu dictam cupido incessit Philosophi: Philosophus haud ignarus fœminam esse deterioris famæ, semel iterumque congressum excusarat. Sed cum instaret illa (quippe moris tunc erat, ut quotquot magistratum gererent, etiam Reginæ sisterentur) Conficius offenditionem metuens adivit tandem Reginam Nân-çu. Discipulus çu-lu non admodum probavit factum Magistri. Sed enim Conficius egregio conscientiæ suæ fretus testimonio, haud cunctanter obstringens se jurisjurandi religione sic ait: Ego si quid iniqui seu flagitosi in animo admisi, si quid peccavi, cœlum me execretur! cœlum me execretur!

Idem Lim cum, uti memorant fasti Sinenses, dum quodam die cum Nançù Reginâ urbem lustrat uno eodemque vectus curru obvium forte Conficium compellans invitavit, ut in unum ex curribus qui Regium pone sequebantur, consenderet: At Philosophus immodestia tantâ viri fœminæque, tametsi conjugum, eodem curru confidentiam vehementer offendus non sine stomacho oblati currus honorem recusans discessit.

f. 19. p. 1. §. 1.

Conficius ait: Aurea mediocitas, seu medium tenere in omnibus etiam quotidianis & ordinariis actionibus, hæc demum est veræ perfectæque virtutis. At hæc quam ardua & sublimis est! Mortalium paucorum illam esse jam vetus aliquid est. vetus malum: vetus quærela est.

§. 2.

Discipulus çu cum agens de virtute illa Gin quatenus pietas vocatur de illa consulens Conficium sic ait. Si detur ergo quispiam largissime beneficia conferens in alios, itemque potens opitulari omnibus, quid tibi videtur? An, ejusmodi qui sit, poterit censeri accidi vere pius. Conficius respondit: Quomodo res ista à pietate hujusmodi quam affers perficienda? necessaria quoque hic est sanctitas. Tâo & Xún ipsi hîc quoque laborabant: & ad hoc impares vires suas esse sentiebant huic virtuti assequendæ.

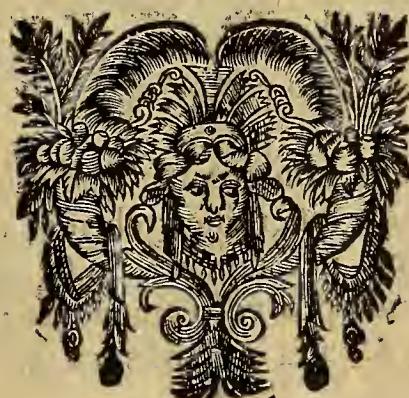
P. 2. §. 1.

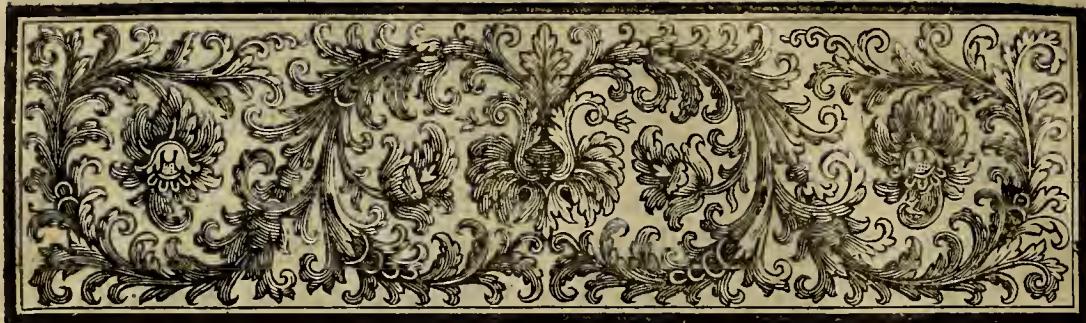
ES T igitur sanctitas illa vel charitas pietatisve quam exigo, mi discipule, affectio animi constans & consentanea rationi, quâ quis abjectâ propriæ utilitatis commodivè curâ, totius orbis homines amplectitur, haud secùs, ac si unum quid idemque secum fo-

rent; atque adeò communem cum iisdem sensum tam inter prospera, quam adversa & habet & prodit. Exempli causa hujuscemodi pius ipse nescienter desiderans erigi ac florere, protinus consilio, & ope & operâ, etiam erigit quoscunque alios, quos vel nativa tenuitas imbecillitasque depresso humi teneat, vel gravior fortunæ casus ex alto dejectos affixerit, prostraveritque. Similiter ipse metuens volens felicitate res penetrare; non sustinet videre alios, qui vel errant cœci, vel laboribus ac difficultatibus victi succumbant; sed ipse perse nihil non tentat ac molitur quo optuletur & his & illis, atque ita etiam penetrare facit alios & perfringere objectas difficultates, & ex errorum ignorantiaeque tenebris feliciter tandem eluctari. Hæc porro charitas pietatis, ubi mortalium animis semel insederit, tum verò totus orbis unius erit instar familiæ, quin & hominis unius instar homines erunt universi, & quidquid ubique rerum est propter admirabilem illum summorum, mediorum, infimorum inter se mutuò nexus atque ordinem, unius & ejusdem substantiæ esse videbitur.

§. 2.

ALIOS itaque diligamus, sicut nos ipsi diligimus: Alios ex nobis metiamur: Labores aliorum & commoda ex nostris aestimemus. Denique, ut paucis omnia complectar, nosse è propinquo (sive à nobismetipsis) desumere seu instituere comparationem ad alios, quibus adeò contingere velimus aut nolimus id omne, quod ipsi nobis contingere volumus aut nolumus; hæc demum potest dici virtutis Gén, seu memoratæ jam charitatis ac pietatis exercitandæ ars ac regula.

LIBERTII PARS QUARTA.

Fol. 1. pag. 1. paragr. 1.

CONFUCIUS ait : Præco sum , seu relator , & non author doctrinæ ; quam palam facio. Credo , & amo antiquitatem , ex quâ studiose suffutor , & excerpto quæ ad rem meam sunt ; imitatus in me ipso famosum illum senem Pum : Quippe qui prior veterum monimenta simili conatu , tradidit posteritati .

Narrant Sinenses hunc Laò Pum septingentos vixisse annos vegeto semper corpore ; attigisseque tempora familiæ Xam ; quâ imperante magistrum quoque gesserit.

p. 2. §. 1.

Confucius ait : Vacare silentio , & , quæ seu vidimus , seu audivimus , recolere memoriâ : Seriò constanterque dare operam studiis , & non affici tædio : docere alios , nec frangi vel fatigari descendì labore : Tria hæc quo pacto fuerint in me aliquando ?

§. 2.

Confucius ait : virtutem non coluisse studiosius ; de optimis scientiis ac disciplinis non differuisse cœbrius ; audivisse quæ recta & consentanea rationi sunt , nec tamen valuisse ad ea me transferre ; denique vitia non valuisse pro yoto emendare : hæc , inquam , quatuor sunt meus dolor , & justa mœroris causa .

§. 3.

Discipuli Magistrum suum *Confucium* hoc elogio passim celebrabant , *Confucius* magister noster , inquietabant , quotiescumque solus & à negotiis liber domi degebat , quam erat jucundus & affabilis , quam explicato serenoque animo ! Quam comis ac placidus !

f. 2. p. 1. §. 1.

f. 2. p. 1. §. 1.

Confucius jam senior, dicebat: Magna sanè est mea nunc imbecillitas. Nunc diu est quod ego non amplius (uti olim cum ætas vigeret) per somnium videam magnum illum magistrum *chen cum.*

§. 2.

IN hoc paragrapho, & quatuor sequentibus declarat Philosophus, quo tandem modo consummetur ac perficiatur virtutis studium, sive, quid agendum sit virtutis studio, ut in eâ perfectus evadat. *Confucius* itaque ait: Primùm mens desigenda in consentaneo rationis dictamine, seu in eo quod ratio à nobis exigit.

§. 3.

DEinde, serio magnoque animo arripienda, seu apprehendenda virtus.

§. 4.

Tertiò firmiter incumbendum in absolutam virtutis interioris perfectionem.

p. 2. §. 1.

Quartò ut vigeat exercitium, & quæ hoc consequitur facilitas & peritia in bonis artibus officiisque.

§. 2.

MORÉ receptum jam olim apud Sinas erat, ut qui se alterius instituendum liberalibus disciplinis traderet, primo statim accessu minerval Magistro offerret. Tenuissimum porro minervalis genus erat fasciculus siccatae carnis decem minimum frustis constans. *Confucius* ait: Quicumque, accesserunt ad me, ut in disciplinam meam admitterentur, incipiendo ab illis, qui offerebant fasciculum siccatae carnis, infimum minervalis genus & ab his ascendendo ad alios qui offerebant lautiora; horum ego neminem unquam non institui ac docui.

§. 3.

Confucius ait: In scholâ sapientiae non adhibentem conatum, hunc ego quidem non erudiam. Item non aperientem mihi verbis mentem suam, quia scilicet vel nolit, vel non possit; eum nec ego intelligam, nec errores ejusdem vel dubia habere potero perspecta. Denique proponente me unum quadrati angulum, & tamen non ex hoc reliquos tres angulos per se inferenti, huic certè non repeatam amplius eandem frustra crambem.

f. 3. p. 1. §. 1.

LAUDANT HOC & SEQUENTI PARAGRAPHO DISCIPULI MAGISTRUM SUUM. *Confucius*, inquiunt, funebribus officiis perfunctus, ac deinde solemnes inter epulas ad eorum qui funus duxerant latus assidens; de appositis cibis vix cogitans, haud unquam famem explebat: tanto scilicet tenebatur luctu desiderioque illius qui obierat.

IDE M *Confucius* in ejusmodi funebri die ubertim plorabat defun-
tum, atque ita prorsus non canebat.

Confucius alloquens discipulum suum *Ten yven* ait: Qui evocati
adhibitique ad munia publica, actutum & sine tergiversatione,
capessamus Rempublicam: Rursus qui amissâ dignitate illâ, illicò
& sine querimonîa, molestiave animi, privati latitemus domi no-
stræ; soli (opinor) ego & tu sumus ejusmodi.

Discipulus *Qu Lu* audiens à Magistro laudari condiscipulum, ut
erat ipse bellicæ fortitudinis suæ sibi conscius; si inquit, *Con-*
fucius Magister ducturus esset (*Reverentia ergo praesentem in tertiam per-*
sonam alloquitur, *more gentis usitatisimo*) Tres exercitus; tum quemnam
sibi adjungeret in collegam.

Confucius, ut vanos simul martiosque spiritus discipuli deprimeret,
sic ait: Inermis ac nudis manibus qui aggrediatur indomitam
tigrem, & sine rate vel schapha committat se spatio rapidoque
flumini: mille item inter mortes versetur; & tamen non aliquo te-
neatur metu: Hunc ego sanè nolim tecum copias ducere. Raro
namque temeritas usui fuit, damno quam sapissime, honori nun-
quam. Necesse est quidem non perturbari in rebus asperis; sed quan-
do iē offert discriminis ances ac improvism, tum vel maxime præ-
sentis animi uti consilio, & consideratè vigilanterque se gerere. Quan-
quam multò etiam malim talem & conari, & verò gaudere percipi-
pere animo futura & aliquanto ante constituere, quid accidere pos-
sit in utramque partem.

f. 4. p. 1. §. 1.

Confucius insanos hominum conatus in coacervandis opibus per-
stringens ait: Divitiæ si quidem possunt humanis viribus indu-
striisque obtineri; ad eas obtainendas, vel Agasonem, si necesse fuerit
ego quoque agerem. Si copiae & opes non possunt humanis viribus
industriisque comparari, sed à solo cœlo dependeant: sequar scilicet
ipse quod amo, & teneor & possum, lumen, inquam, ductumque ra-
tionis à cœlo mihi inditum.

§. 2.

TRIA narrantur fuisse in quibus *Confucius* plurimum vigilan-
tiæ, curæ & operæ ponebat; abstinentia scilicet, antequam
faciis operaretur, conflictus cum hoste, morbus.

§. 3.

XAO nomen est seu genus Musicæ ab Imperatore Xún olim conditæ , quâ continentur virtutes ac laudes magni illius Lectoris *Xao* dicti ; à quo & ipse *Xún* ad Imperii societatem & deinde successionem assumptus fuerat. *Confucius* ergo collabente paulatim familia *Chen*, existens forte in Regno չi ibique audiens musicam illam *Xao*; tanto repente sensu voluptatis affectus est ; ut cum tertium jam mensem illâ pasceretur quippe tribus omnino mēnsibus, non perciperet carnium , quibus vescebat , saporem. Enimvero (aiebat ipse) Haud unquam ego existimaveram eum qui composuit hanc musicam, pertigisse ad hujusmodi suavitatem.

p. 2. §. I.

LIM cum Rex Regni Guéi habuit filium nomine Quái quei : Hic quod novercam adulteram occidere tentavisset , à Patre è Regno ejicitur. In vicinum itaque չin Regnum profugit ; sed relicto domi filio , cui *Che* nomen erat. Moritur interea Lim cum. Populus filium profugi Principis in avito collocat solio. Audiunt hoc , qui patrem suscepserant. Damnant factum. Reducunt profugum. Obsistit filius , & clam missa armatorum manu , venire prohibet. Inter hæc varii sermones hominum atque sententiæ. Negabant illi , esse licitum filio tenere Regnum vivo Patre & invito : Sed hi contrà excidisse jam pridem jure Patris & Regni , qui vitæ Matris tametsi non suæ , struxisset insidias. Utique non alteri , quam qui & innocens esset , & filius , deferendum videri sceptrum. Porro sub idem tempus *Confucius* degebat in hoc ipso Regno Guéi : Ejus itaque discipulus *Gen yes* à condiscipulo չu cum , quærerit , an *Confucius* quoque favet eidem *Che* Regni Guéi Principi ? չu cum , protinus respondit : optimè : ego exquiram.

§. 2.

REgni չu cho Regi tres fuere filii , maximus natu Pe y , minimus *Xo* չi dicebatur , secundi non extat nomen. Pater , qui minimum tenerius diligebat , eundem morti jam proximus Regni hæredem denuntiat. Sed mortuo Patre , subditi majorem natu regnare volunt : Ipsí namque deberi coronam nascendi jure & ordine. Verum is voluntatem Patris tam juri suo , quam votis suorum anteponens , Regnum fratri ultrò cedit. Sed & hic non minus memor fraternæ charitatis , quam alter filialis observantia ; fratrem , quod primo loco genitus sit , ad suscipienda Regni gubernacula constanter urget. Certamen hoc tam raræ gratiæ cum perquam diu tenuifet , & neuter alteri persuadere potuisset , quod utriusque suo quodam jure debebatur ; ut tam inusitatæ contentioni finis tandem fieret , ambo clam suis generosâ tandem fugâ ex aulâ in solitudinem se contulere , victores ambo , victique. Secundus itaque fratrum relictum à

majore minimoque regnum, communi populi ac procerum consensu suic平it. Porro certamen hoc fratrum, uter alteri coronam cederet, contendentium, ei certamini, quod (ut paulò supra memoravimus) tunc Patri erat cum filio, prorsus è diametro opponebatur. Discipulus itaque *quu* *cum* per ambages Philosophi sententiam callidè exquirens; ingressus est ut Magistrum consulueret, duo fratres, inquit, *Pey & Xo-zi* cuiusmodi fuerunt homines? Philosophus quo tenderet illa percontatio, animadvertisens, respondit *Pey & Xo-zi* omnino fuerunt è priscis spectatæ virtutis ac sapientiæ viris. Discipulus *quu* *cum*, instat, & ait: Sed num credibile est sibi constitisse, non eos pœnituerit deinde facti sui, fugæque? Tum *Confucius* in hoc facto, inquit, ambo quæsiverunt veram virtutem, & invenerunt veram virtutem. Numquid igitur eos pœnitudo subierit ubi error nec peccatum præcessit? Satis hoc responso declarabat *Confucius*, quid de improbo *che* paterni principatûs invasore sentiret; quippe dum sic laudabat à virtute ac sapientiâ illos, qui invicem Regno cesserant; damnabat utique eum, cuius impia temeritas & ambitio debitam Patri, quamvis sonti, pietatem violarat. *quu* *cum* igitur egreditur, & condiscipulo suo *Gen yen* ait: *Confucius* haudquam favet *che* Principis factioni.

f. 5. p. 1.

Confucius aiebat vescor ferè admodum vulgari parabilique cibo; *C*pto lympham, & dum brevi somno reficio vires, inflecto cubitum, capitique subjicio & is mihi pro cervicali est. Hoc interim affirmo, quòd sua Philosopho voluptas etiam constat hæc inter. Habet omnino suas virtus delicias, medias inter asperitates. Quisquis autem expers virtutis est, etsi idem sit dives & opulentus, adeoque sicut ferè usū venit, honoratus; apud me certè quidem erit instar volantis nubis.

p. 2. §. 1.

Confucius septuagenarius aiebat: Cœlum si concederet mihi aliquot adhuc vitæ annos, penitus ut perdiscerem doctrinam libri *Te kim*, id est, mutationum; possem, utique, vacare graviori saltem quâcumque noxâ & crimine.

§. 2.

Confucius (uti memorant discipuli) Quæ crebrioribus usurpabat sermonibus, erant ferè tria. Odæ, id est, Sententiæ priscorum Sapientum & Regum, metro ligatæ Chronica, seu res ab eisdem Regibus ac Majoribus suis vel rectè vel perperam gestæ, Denique studiose observata & exercita ab eisdem Regibus officia & ritus. Hæc tria, inquam, erant ea ferè omnia de quibus passim disserebat *Confucius*.

f. 6. p. 1. §. 1.

f. 6. p. i. §. I.

Præfectus civitatis *Xe* homo arrogans, ut potè qui titulum *Cum* officio suo longè superiorem temerè sibi vindicabat. Hic, inquam, quæsivit de *Confucio* à discipulo *qū lū*, quid scilicet hominis esset Magister suus? *qū lū* non respondit.

§. 2.

Confucius ubi cōgnovit percontationem præfecti & silentium discipuli; huic ait: Tu quin sic respondisti? ipse est vir ejusmodi, ut non alia dē re magis laboret, quam ut in suscepto virtutis ac bonarum artium studio assidue proficiat: In quo si quidpiam non usquequaque assecutus est, hoc ipso contendit exeritque vires omnes & conatus, sic prorsus, ut obliviscatur etiam cibi sumendi, quoad assequatur. Ubi autem assecutus est, tum tantis exultat lætitias, ut jam non meminerit amplius tristitia molestiaque præcedentis; nec advertat senectutem inter hæc jam propè advenisse. Hæc, dico tibi respondere potueras præfecto percontanti.

p. 2. §. I.

Confucius ait: Ego non sum natus cum sapientiâ (vel, ego non sis sum, qui natus illicò sapiens extiterim) sed ab ineunte ætate mea semper amans ac studiosus fui antiquitatis; omnem semper adhibens operam ac diligentiam: Per hæc itaque comparavi illam, quæcumque demum mihi tribuitur, sapientiam.

§. 2.

Confucius (uti memoriāt discipuli) de quatuor rebus non nisi rariissimè, & quidem brevibüs loquēbatur: De rebus scilicet exoticis, inusitatibus, peregrinis, de monstribus, atque prodigiis. De factiōnibus atque dissidiis, & perturbationibus publicis. Denique de spiritibus, quod eorum virtus, efficacitas, natura usque adeo subtilis ac sublimis sit, & ab humano sensu remota, ut de illâ debite loqui sit periculum.

p. 2.

Confucius ait: Si vel tres duntaxat homines pariter ambulemus; haud dubiè dabitur in his meus Magister: erunt, inquam, duo ex quibus proficiam. Exempli gratiâ: Probus sit unus, & alter improbus. Mox feligain illius quidem bona, seu virtutes, & sequar imitando: Hujus verò mala, seu vitia tacitus inspiciam, meque ipse discutiām, & si quidem teum me invenero, mox corrigam.

f. 7. p. i. §. I.

Transiverat Confucius à Regno *Guéi* in Regnum *sum*: Ubi discipulos in umbrâ prægrandis arboris quotidie exercebat: Porro loci præfectus *Von tui* nomine, quia *Confucium* ejusque doctrinam oderat; arborem illam succidi jussit. Perculit ea res discipulorum animos, verentium, ne de tollendo etiam è vivis ipsomet Magistro

cogitaret. At *Confucius* cognito suorum metu sic ait: Cœlum siquidem procreavit virtutem, dotesque naturæ in me, cum vita mea à cœlo tota pendeat, *Vōn tūi* itaque præfectus iste quorsum me sic exagitet? An pugnare cum cœlo tentat mortalis?

§. 2.

Suspicio quadam liberatus discipulos *Confucius*, itane verò, inquit, ô duo tresve discipuli mei, sic de me sentitis, quod cœlem vos quidpiam quod ad virtutis sapientiæque studium spectat? Atque sic vobis affirmo, quod ego nullâ utor reticentiâ vel occultatione vobis um. Ego reverà nihil egi unquam, quod non communicarim & palam vobis discipulis meis fecerim. Talis nimirum sum ego.

p. 2. §. 1

Confucius tametsi, ut modò dictum est, nihil omnino sanæ doctrinæ celaret suos; in quatuor tamen præcipue eosdem instituebat. In literis, id est, libris *Xi kim*, & *Xu kim*, nec non in liberalibus quibusque disciplinis ac scientiis. Deinde in usu & exercitatione eorum omnium, quæ didicerant: Tertio quartove loco suis assidue inculcabat ut persisterent in scriâ prorsus ac syncerâ voluntate agendi quidquid agerent, cum fide constantiâque & cum robore quodam invictæ mentis conjunctâ.

§. 2.

Confucius ait: Hominem sanctum ego adhuc quidem non potui videi: verum, ut queam videre aliquando virum virtute sapientiâque cæteris præstantem; hoc quidem adhuc fieri poterit.

§. 3.

Confucius etiam, inquit, probum usquequaque & integrum virum, ego adhuc quidem non potui videre. Verum ut liceat mihi videre quempiam qui habeat robur & constantiam in suscepto virtutis sapientiæque studio; hoc enimvero adhuc fieri poterit.

§. 4.

Confucius, non habens, inquit, & tamen simulans se habere, vacuus & inanis doctrinæ, & virtutis, & tamen simulans harum copiam & plenitudinem: exilis ac tenuis, & tamen ostentans magnitudinem nescio quam, & excellentiam: Simulator hujusmodi tametsi fortè per exiguum tempus imponat hominibus, vehementer tamen laborabit in servanda fingendi constantiâ, sic ut non patescat aliquando fraus ac simulatio.

f. 8. p. 1. §. 1.

Confucius, uti memorabant ejus discipuli cum fortè privatus pescationi, aucupioque daret operam, hamo duntaxat & arundine pescabatur, & non retibus. Similiter cum aucupabatur, filo sagittam

adstringebat, quâ prætervolantium avium unam alteramve peteret; & non feriebat quiescentes.

§. 2.

Confucius ait: Quomodo dantur homines tam rerum ignari, & tamen tam activi & expediti? Ego quidem non habeo hoc saltem vitii: Multis auditis, feligere ex illis optima, & sequi: Multa item videre, & omnium meminisse, ut ex omnibus proficerem: hæc sciendi secunda classis est, cui me applico scilicet.

§. 3.

Locus *Hu biam* difficilis erat ad sermones de virtute suscipiens; ob incolarum pravitatem aut tarditatem. Adfuit quodam die puer inde oriundus, isque palam se stitit obtulitque *Confucio*, hic rogantem benignus admisit. Videntes hoc discipuli, suboffensi sunt.

p. 2. §. 1.

Confucius id resciens, sic ait: Admisi nunc ipsum ut intraret in disciplinam meam: non autem admisi ipsum, ut illico repellam. Quorsum igitur hæc vehementia, & offendio vestra? Quotiescumque homo quispiam renovavit sese, ut in scholam ac disciplinam meam admittatur; admittam sanè hanc ipsius renovationem, novæque vitæ propositum. Non autem sponsor sum, & fideijussor pro ipsius vitâ futurâ an sit perseveratus.

§. 2.

Confucius ait: Virtusne fortassis abest longè à nobis. Ego certè si expetò virtutem, hæc ipsa virtus ad me accessit. Foris quærenda non est, quæ nobiscum nascitur.

§. 3.

RE GNI *Chin* Mandarinus *Su pai* (muneris publici nomen est) quæsivit ex *Confucio*, an *Chao* cum Princeps Regni *Lu* calleret ritus ac leges? *Confucius* respondit eum callere ritus.

f. 9. p. 1. §. 1.

Confucio abeunte, salutans ipse discipulum *Confucii* fortè sibi obvium *Vu ma ki* dictum, & accedens ad eum ait: Ego quidem semper audivi virum perfectum non assentari: an igitur, Philosophus quandoque etiam assentatur? Nonne constat Principes ambos regnorum *V* & *Lu* ejusdem esse cognomenti *Ki* scilicet; & tamen Rex Regni vestri *Lu* uxorem duxit ex *V* familia item Regiâ, quæ est ejusdem cum suâ cognomenti, quod Legibus Regni vetitum est: Imò quo felicius res lateret, appellavit nuptam suam non *V mem ki* vero proprioque cognomine; sed *V mem cu ficto* cognomine. Perfecto si Rex ille, dum sic illudit ritibus; nihilominus peritus est rituum: ecquis, obsecro, mortalium non sit peritus rituum ac legum licet easdem violet ac contemnat?

§. 2.

Vu ma ki discipulus confessim de his certiorem fecit Magistrum. Confucius ergo, ô, inquit, me fortunatum! Si enim quid peccco, alii certo certius id resciunt: A quibus moneri queam ut me emendem.

p. 2 §. 1.

Confucius (uti memorant discipuli) unà cum aliis canens, si quidem bellè cani animadverteret, omnino jubebat repeti symphoniam: quâ pascebatur. Mox inde vicem reddens & gratiam, cum reliquis vocem jungens ipse modulabatur.

§. 2.

Confucius ait: Ornatu copiâque vel dicendi vel scribendi nonne ego propè accedo ad alios? Sed ut ipsem et constanter agam virum virtute sapientiâque præstantem; hoc opus hic labor est. Certè ego nondum id sum consecutus.

§. 3.

Confucius ait: Quod attinet ad sanctitatem cum solidâ illa syncreti animi perfectione, quibus præditum me vulgo autument; equidem ego qui ausim mihi arrogare? An fortasse, id unum significant, in exercitio & conatu, quo ad perfectionem contendo, non me languescere; in docendo & instituendo alios non defatigari? Tunc quidem poterunt dici significare quidpiam: Hoc enim solum & non amplius me posse fateor. Discipulus Cùm si hòâ hæc dicentem Magistrum audiens, & ingemiscens ait: Sanctus & perfectus dici non sustines, sapientissime Magister; idem tamen fateris animum tibi esse in studio virtutis excolendæ alacrem & constantem, in aliorum institutione proflus indefessum: Enimvero hoc ipsum est quod ego discipulus tuus neçdum queo addiscere; & te imitari, quamvis maximè velim.

f. 10. p. 1.

Confucio quondam ægrotante cùm de salute Magistri angereuntur; unus illorum çu lu, adiens ægrotum rogavit potestatem sibi fieri deprecandi spiritus pro ejusdem incolumente. Mos enim jam tunc erat, ubi morbus, aliave calamitas quempiam premeret, instituendi deprecationes. Confucius sciscitabundus, daturne, inquit, ejusmodi usus deprecandi morbos & calamitates? çu lu discipulus respondit: datur utique: antiquissimus enim liber Lui dictus sic ait: Deprecamur vos superiores, id est, cœli, & inferiores, id est, terræ spiritus. Confucius ad hæc respondit: quod ego ritè venerer ac deprecer spiritus jam diu est. Cham colaus & interpres noster ægrotantis Philosophi mentem sic exponit: Quod liber ille vocat deprecari, nihil est aliud, quam, si quid forte peccatum fuerit, reum se agere coram spiritibus, & facti pœnitentem liberari pœna & calamitate

mitate promeritâ; deinde verò quæ fausta sunt prosperaque ab iisdem flagitare. Ad me quod attinet, adhuc quidem non ausus fui verbo factove quod sciam offendere spiritus; sed hoc egi, per omnem vitam, in hoc elaboravi, ut rationi parerem in omnibus: contra quam si quid peccatum à me est aliquando; protinus id scilicet expiavi ac emendavi. Unde profecto quod ego deprecer spiritus jam diu est.

p. 2. §. 1.

Confucius ait: Prodigus est quispiam luxuique deditus? Ergo nec submissus. Aequo parcior est quispiam? Sordidus? avarus? Ergò vilis idem & abjectus; attamen præ eo quod est non esse submissum, sed opibus ac potentia efferre lese, præstat, minus, inquam, perniciosum fuerit, esse sordidum ac vilem: hujusmodi namque sibi fere uni damno est, ille tori Reipublicæ damno esse potest.

§. 2.

Confucius ait: Vir probus nunquam non æquanimis, tranquillus, ac placidus est. Improbus vero, nunquam non turbato & amaro est animo.

§. 3.

Confucius, (ut testantur ejusdem discipuli) Blandus erat, comis, affabilis; & tamen idem venerandus & compositus: Gravis erat ac severus ubi res postulabat; idem tamen haudquaquam morosus, asper, truculentus. Officiosus, observans alierum & reverens; sic tamen ut perquam temperatè, suaviter, ac citrè molestiam & fastidium.

f. II. p. 1.

Confucius ait: Principis *Tai vam* filius *Tai pe*, equidem potest dici summæ fuisse virtutis, & cui nihil addi queat. Imperium iterum iterumque, cum fratre & generosè cessit: verùm tantæ laudis ignara multitudo non valuit heroas suos pro merito deprædicare.

Tai pe & Yu chum filii erant majores natu *Tai vam* ii cum scirent minorem natu fratrem *Ki lie* à patre amari impensis, eique Regnum destinari, in utriusque gratiam spontanei exules australium Barbarorum ditiones petunt, qui ut celent genus suum tonsa Cæsarie necnon maculis servilibusque notis corpus deformant. Ab hoc fundatum Nankim Regnum in urbe Sucheu annis ante Christum circiter 1160. ubi etiamnum bujus sepulchrum extat.

p. 2. §. 1.

Confucius ait: Comis & officiosus est quispiam; at sine debito modo ac mensurâ; utique fatigabit se gratis, nec raro cum molestia fastidioque aliorum. In negotiis tractandis consideratus est ac sollicitus; at sine debita moderatione; utique erit perplexus, & qui

ad singula quæque hæreat ac trepidet. Fortis quis est, ac strenuus; at sine prudentia fræno ac moderatione, sic ut res quasvis temerè aggrediatur; is utique perturbator erit rei domesticæ & publicæ. Denique rectus est quis, ac justus; at sine modo & discretione, nihil valens dissimulare; talis utique sæpe angetur animo seque ipsum irretiet periculis ac molestiis.

§. 2.

SI quidem is qui Magistratu fungitur, solidè constanterque se gerat erga suos parentes; tum procul dubio subditi hoc exemplo certatim quoque efflorescent in virtute. Idem si aut quiores ætate, vel meritis, haud negligat abjiciatve; tum subditi non minus facient, & cives suos vel annis, graves, vel meritis colent, ac fovebunt.

f. 12. p. 1. §. 1.

CE M-çu, inter discipulos Confucii secundus, & pietatis erga parentes longè studiosissimus, graviter ægrotans, & morti jam proximus, convocatis scholæ seu disciplinæ suæ discipulis; agite, inquit, retegite meos pedes, retegite meas manus, quæ à parentibus accepteram, sana, quoad potui, integraque conservavi, quo promptius ea diutusque in eorumdem obsequium impenderem. Id me docuit Odarum liber, dum ait: Esto timens ac pavidus, sollicitus & cautus, ad instar appropinquantis profundo rapidoque fluminis alveo: vel ad instar calcantis tenuem glaciem, ne quidpiam committas, quod parentes contristet, vel offendat; sed enim vivendi finis, uti sentio, jam adest; atque adeo jam nunc imposterum ego sic intelligo superfederi à me posse curis ejusmodi. His dictis, suos iterum clamavit, condiscipuli mei, inquiens; postremâ scilicet hâc compellatione eosdem ad sui imitationem cohortans.

Ex hoc pietatis & obedientiae specioso ne dicam inepto aut superstitionis titulo, multi, Tartaro imperante, maluerunt aquis aut laqueo suffocari quam capillitum amittere, immò optabilius honoratusque semper hic visum laqueo vitam finire quam capite minui. Intolerandum quippe sinnenibus videtur ad Patres suos & Majores, ut aiunt, remeare absque capite, & hoc spectaculo & opprobrio manes patrios affigere, seseque reos sistere tam nefandi criminis, cuius causâ corpus, quod à parentibus integrum acceperunt, Acephalorum instar mutilum & truncatum iis spectandum offerre cogantur.

§. 2.

CE M-çu sic ægrotantem Regni Lu Præfectus Mem-kim-çu dictus visendi gratiâ adivit & percontatus est de valetudine.

P. 2. §. 1.

CE M-*cu* Præfectum alloquens ait : Aves dum jam morituræ sunt, & ipsarum vox lugubris & gemebunda est. Hōmīnes verò dum jam proximè sunt morituri ipsorum sermo tunc vel maximè bonus est & fidelis.

§. 2.

PHilosophus , inquit , quæ majoris facit in veræ Philosophiæ disciplinâ , tria sunt . Primum est , motus , figura , habitusque corporis ; & hac ratione longè removens quidquid agreste vel dissolutum est . Secundum , vera & non simulata oris sp̄ecies : Sic enim acceditur proximè ad fidem & veritatem . Tertium profluens à prudenti ore sermonis gratia : hæc enim longè removebit , quod minus decorum sit , vel rationi dissentaneum . Ad viminea verò ligneaque vasa sacrificiorum & oblationum usib⁹ destinata quod attinet ; utique dantur alii , qui pro officio suo procurent ac servent .

f. 13. p. 1. §. 1.

CE M-*cu* commemorans condiscipuli *Ten hoei* pridem defuncti virtutem sic , inquit , qui prudentiâ & consilio pollens ; adeoque & consilium petat etiam ab imperito , qui florens ingenio peritiâque rerum abundans , sciscitetur discendi gratiâ ab hebetiore ac tenuiore , qui habeat eximias dotes quasi nihil haberet . Qui plenus sit , & tamen instar vacui , propter animi demissionem , quâ de se modestissimè ; de aliis præclarè fentit . Qui offensus ab alio & laceratus , tamen non succenseat . Unus erat è millibus , unus olim meus sodalis *Ten hoei* in ejusmodi virtutum studio semper elaborans se sequere exercens .

§. 2.

IDEM *çem-cu* aiebat : Is cui poterit committi sex palmarum , id est , admodum adolescens , quindennis scilicet , stirpis Regiæ pupillus : Cui poterit item committi centum stadiorum Sinicorum dynastia : Ingruente autem repentinâ quâpiam calamitate , & magno rerum discrimine ; tamen haud valens eripi sibi ; & deiici animo , sic ut admittat quidpiam à dignitate suâ , constantiâque alienum : hujusmodi qui fuerit , an non censendus erit prorsus eximius vir ? utique prorsus eximius vir censendus erit .

P. 2. §. 1.

IDEM *çem-cu* aiebat : Homines litterati non debent , non esse amplio magnoque animo , forti item & constanti . Onus quippe , seu imunus , quod ipsorum humeris impendet , admodum grave est , & iter quod decurrentum habent , longinquum .

§. 2.

VERA sinceraque virtus proprium est ipsorum onus ; nonne reverà grave ? Rursus cum mors supervenit , tum demùm cefsat labor & tanti oneris sustinendi necessitas : Nonne ergo longum est , nonne diuturnum , quod spatium adæquat vitæ totius ?

§. 3.

Confucius ait : Jacentes ac repentes humi erigimur quodammodo per Odarum librum.

f. 14 p. i. §. 1.

ERECTI porrò consistimus & verò persistimus , in omni vitâ decorum constantiamque servantes , per Officiorum libros.

§. 2.

AD extremum perficimur per musicam , illam scilicet , quæ ip-
fas voluntates nostras doctrinâ suâ harmonicâ demulcet.

p. 2. §. 1.

Confucius ait : Populo quidem potest , & verò debet præcipi le-
gum executio : At non potest , æquè præcipi scientiæ studium.

§. 2.

Confucius ait : Si quis fidens animi , & gaudens lacertis ac robo-
re , idem quoque sit exosam habens paupertatem , quâ fortè pre-
mitur ; facile perturbator erit publicæ tranquillitatis . Similiter ho-
mo improbus quamvis reverà odio sit dignus , exosus tamen vehe-
mentius & exagitatus , perturbator erit . His potentia clementiaque
mederi potius quam severitate exasperare malebat Confucius .

§. 3.

Confucius ait : Etiamsi quis habeat Cheu-cum summi viri dotes ,
omnemque facultatum ejus excellentiam : dato tamen casu quod
efferat sese fastu , superbiâque , & quod inde consequens est invi-
dus sit alienæ laudis & gloriæ : In hujusmodi homine quicquid est
reliquum , quamvis reverà sit maximum , tamen non est dignum ad
quod vel oculos convertamus .

f. 15. p. i. §. 1.

Confucius ait : Diu & constanter virtuti sapientiæque dantem ope-
ram , non defixa mente in censu , haudquaquam facile est inve-
nire . Quod si inveniatur , eos Rex accersat nec dimittat (addit Co-
laus) negotiatores verò sic repudiet ut nunquam accersat .

§. 2.

Confucius ait : Philosophus , qui firmâ fide credit , quam fortè do-
ctus est , veritatem , nec parcit labori & studio , is in quâdam
vitæ perpetuitate constabit sibimetipsi usque ad mortem , semper-
que illi optimè conveniet cum virtute & recto rationis dictamine .

§. 3.

§. 3.

ITaque Philosophus ejusmodi pericitans Regnum haudquam
intrat: In turbato quoque Regno haud unquam degit. Si quan-
do in Imperio est virtus legumque observantia; tum ipse palam se
facit: Si vero in Imperio deest virtus; tum latet, privatus quidem;
sed tutus.

p. 2. §. 1.

EContrario, quando Regnum habet virtutem, quando vigent
leges; Tunc autem privatæ vitæ otio marcescere, & velle vi-
vere pauperem & adhuc negligi, pudendum est. Jam vero quan-
do regno deest virtus, & jacent legens: Tunc eum, qui dici vult
Philosophus, servire tempori, & velle augeri opibus ac honoribus,
indignum quid est, maximeque probosum ac pudendum.

§. 2.

Confucius ait: Non constitutus in hoc vel illo munere; non con-
sultes agasve de illius administratione.

§. 3.

Confucius ait: In Regno *Lu* patrio Magni Magistri *Chi* musicæ
exordium, & *Quan-çiu* finalis stropha plenissimo vocum & in-
strumentorum concentu resonans, o quam suaviter & jucundè im-
plebat mulcebatque aures.

f. 16. p. 1. §. 1.

Confucius ait: Callidus amator & gloriæ & sui; adeoque non
rectius: Item qui naturâ sit hebetior idem tamen inconsidera-
tus ac præceps: Denique qui rudis & ad tractanda negotia ineptus
sit, idem tamen non verax ac syncerus; qui, inquam, tales sunt;
ego revera nescio quid tandem hominis sint, vel quo pacto mederi
quis eis queat.

§. 2.

Confucius ait: Sic disce, semper quasi nondum perveneris. Imò
Cetiam si quid didiceris, time ne amittas.

§. 3.

Confucius ait: O magnitudinem! o sublimitatem virtutis ac sa-
pientiae *Xun* & *Yi*! Ambo sapientissimi cum admodum con-
tentii viverent iorte sua; quamvis revera humili, quæque illustrissi-
mæ ipsorum stirpi minimè responderet: Utrumque sua virtus ad Im-
perium evexit. Ambo itaque tenebant amplissimum hoc Sinarum
Imperium; at non vicissim tenebantur: sic ferè (ut Colaus expo-
nit) quasi Imperium nihil interesset ipsorum. Parvi scilicet du-
cebant omnia præ unâ mentis suæ nobilitate & præstantiâ. Quam
quidem mentem norant à cœlo procreatam esse ad virtutis & sa-
pientiae possessionem eamque minimè incertam nec in casu vel in
temeritate positam.

n

Confucius ait : O quantus olim erat *Tao* agens Imperatorem ! Magnarum ac sublimium rerum solum cælum est maximum. At enim quamvis illud mole ac sublimitate sit maximum ; solus tamen *Tao*, adæquavit illud virtutis suæ magnitudine ac sublimitate. Quæ quidem ejus virtus , quia erat tam ampla , tamque arcana , ut omnem vulgi sensum captumque fugeret ; hinc eam populus nunquam potuit pro dignitate celebrare.

§. 2.

OMNIMUS Magnitudinem hujus Principis ! ò sublimitatem ! Ipse nimirum is fuit, qui habuit perfecta consummataque merita. O quam splendida quamque illustria ipse habuit ornamenta legum, rituum, officiorum, musices ac litterarum.

Certe quām charis eam ob causam populo esset, ut alia præteream, argumento sit, quod obeunti ditiones suas ac de more lustranti, obviam quandoque effusa subditorum multitudo certatim fulta omnia acclamaret, cælumque deprecaretur, ut optimo parenti suo ac Principi multas opes, filii, viteque annos concederet. Quod tamen populi votum pro suâ ipse modestiâ admittere recusans, multæ opes, inquit, pariunt multas curas; multi filii multos timores; multi vite anni multas sæpe miseras, multa probra.

§. 3.

Discipuli memores certè sententiæ infra referendæ f. 17. p. 1. §. 1. quâ Philosophus deplorat quodammodo paucitatem virorum eximiis naturæ dotibus instructorum, *Xún*, inquiunt, habebat Præfectos quinque magni nominis, & virtutis viros : Quorum primus *Tu* eluvionibus aquarum purgavit Imperium. Secundus *gie* derivatis jam eluvionibus primus Agriculturam restituit. Tertius *sie* quinque institutiones (de quibus infra in libro Mem. cu parte 3. f. 12. fiet mentio) conservandæ & augendæ Reipublicæ necessarias condidit. Quartus *Cao yao* de criminibus mirâ cum æquitate cognoscebat. Quintus demùm *Pe ye* montium torrentes aquas, & exundationes, mirâ cum industriâ & rei agrariæ commodo simul & incremento dispertiebatur. Per *Xun* itaque horum 5. virorum consilio operâ & industriâ Imperium tam præclarè tamque feliciter administratum fuit.

§. 4.

Conditor *Chen* familiæ *Vu* vam gratulabundus sibi identidem dicebat : Ego habeo regiminis mei adjutores subditos decem homines. Hos inter primus erat *Chen* cum tan. Secundus *Chao* cum xe De hoc memorant Annales ea felicitate (et) industria Boreales regiones sibi commissas administrasse, ut sementis ac messis tempore è vinculis dimitteret reos omnes ; et hi constituto revertendi tempore suâ sponte (cum ta-

LIBER TERTIUS.

51

men non deessent rei capitum ad carcerem redirent. Tertius Tai cum vam. Quartus Pie cum. Quintus Yūm cum. Sextus Tai tien. Septimus Hūm yao. Octavus San y sem. Nonus Nān cum quo. Intus verò Re kiam Regina uxor (cui adeò viros inter decimum locum tribuerunt) familiam Regiam, resque Palatii admirabili cum virtute ac prudenter regebat.

f. 17. p. 1. §. 1.

Confucius ingemiscens ait : Quod veteri proverbio dicitur , magna dotes difficiles ac rarae sunt ; nonne hoc verum est ? Sola ferè quæ olim dicta fuit *Tam & Yu*, alias *Tao & Xun* pulcherrima in Imperio societas & successio unà cum hoc nostro familiae *Chen* Imperio jure censeri potest floruisse præclaris administris : Et hoc Imperium nostrum geminata felicitate omnino decem numeravit. Et inter decem datur una mulier , Regina scilicet *Re kiam* Imperatoris *Vu-vam* uxor : adeoque novem duntaxat viri numerandi sunt & non amplius. Verissimum est itaque vetus illud effatum , magnas dotes difficiles ac raras esse.

§. 2.

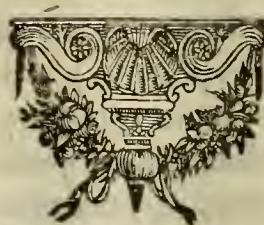
Tansit Philosophus ad laudem Principis *Ven-vam* cui filius erat *Vu-vam*, ipse, inquit, de tribus partibus Imperii cum haberet jam illarum duas ; (quatenus scilicet obtinebat omnium studia ac voluntates) Tamen ne sic quidem ab officio optimi clientis avocari potuit ; sed fidem Imperio potiorem habens , invictâ cum patientiâ paruit ac servivit familiae (quamvis jam tyrannicæ) *Yu*: propterea familiae *Chen* virtus ipsa potest reverè dici summa virtus , & cui nihil addi possit.

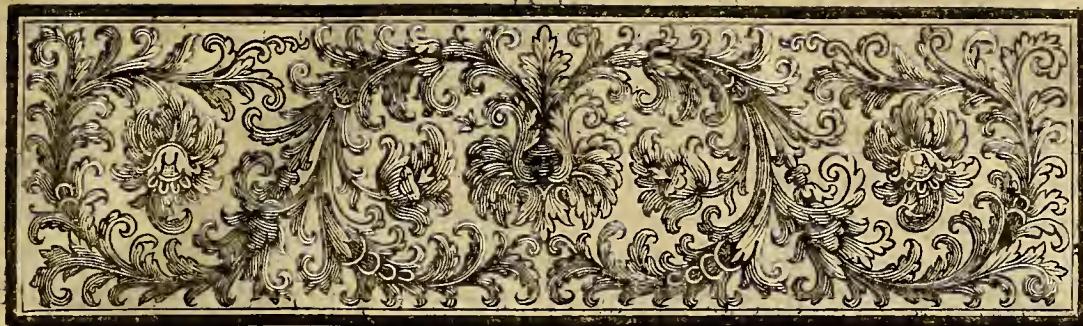
p. 2.

Confucius ait : Quod attinet ad *Yu* Imperatorem , ego non habeo nec invenio , quod arguam . Parcus erat ac mirè temperans potus & cibi : Idem tamen maximè liberalis , magnificus , ac mundus erga spiritus . Admodùm vulgaris passim erat ei vestitus : Ejusdem tamen summus quidam ornatus ac splendor erat in veste sacerdotali & tiatâ , quotiescumque sacris operabatur . Humile erat minimè que sumptuosum Palatum : Idem tamen exerebat & exauriebat omnes animi , & ærarii facultates in aquarum in mare derivandorum ductus & earumdem receptacula pro siccitatis tempore . In *Yu* ergo non habeo ego nec invenio quod arguam .

Hunc quoque ex ea sortis humilitate , quam diximus , ad avitam pri- mæ stirpis sue dignitatem , virtus sapientiaque revocavit : Ob hujus quippe , meritorumque magnitudinem charus adeò fuit , tantoque in pretio Xun Imperatori ; ut postquam cum per 17. postremos annos in Imperii Collegam adscivisset , tandem legitim filio suo , cui Xam nomen , constanter rejecto (imitatus scilicet Yao sui decessoris exemplum) non dubitaverit eundem

jam nonagenarium Imperii heredem designare. Verum Yu, generosâ sese fugâ proripiens, in latebras sese abdidit. Sed à dynastis tandem detectus, in solium quamvis invitus evectus est. Eminuit in eo, admirabilis quædam facilitas, affabilitasque adversus omnes. Æs campanum jussit erigi in ipso Palatii si atriō: ad cuius primum pulsum suis auditurus alacer provolabat. Itaque accidit aliquando, ut prandii unius tempore decies à mensâ surgeret: E balneo item, ubi corpus lavabat, semel, iterumque ac tertio procurrerit; & quidem soluto & impexo etiamnam capillo; ut scilicet ad primum aeris campani signum, suorum vel postulata vel querelas audiret. Inter alias, quas plurimas condidit, leges, una fuit, quâ vino omnibus severè interdicbatur, missi in exilium vini inventore. Solitus erat dicere: Vinum aliquando pessimum dabit res Imperii; nostramque familiam: & ita reverâ accidit, ut alibi memorabitur. Imperavit solis annis decem, eo successu rerum, & copiâ, & tranquillitate, ut merito vocari aurea possint ejusdem tempora: & si quidem fas est Sinis hoc loco credere, aurum reverâ pluisse dicitur per triduum eo imperante. Iter faciens aliquando, cum forte bivium habuisset hominem catenis vinclum; protinus de curia suo desiliens, ubi cognovit esse reum capitis, & ad supplicium jam rapi; illachrymatus est; suisque admirantibus, superioris; inquit, ætatis homines ad exempla Regum Tao. vitam suam moresque componebant: at nunc dum ego modicæ virtutis homo Sincam rem administro; non pauci meorum, ut video, pro suo quisque arbitratu, studiisque non optimis vitam instituunt. Vixit Yu annis centum ab omni privato affectu tam alienus, ut moriens cœlo proposuerit Imperii successorem virum spectatæ virtutis Ye appellatum, neglecto filio Ki; quem tamen & dynastæ & populus heredem esse voluerunt paterni Imperii, uti erat virtutum paternarum, & exinde electio Imperatorum in hereditariam filiorum ac nepotum successionem transiit. Et hæc quidem, quæ hic & alibi annotamus, referuntur à Regiis illorum temporum scriptoribus & authenticis annalibus necnon à Philosophis Confucio & Mencio sapientius confirmantur. Obiit vero præfatus Yu cycli noni anno 20. Quæ vi dictio, qui respondet anno ante Christum 2208.

LIBRI TERTII PARS QUINTA.

Fol. 1. pag. 1. paragr. 1.

NARRARE consueverant discipuli, quod *Confucius* magister suus admodum raro, nec nisi difficulter loquebatur de lucris & emolumentis, & de fato, seu, decretis cœlestibus; & de *Gin*, id est, de cœlitus inditâ innocentiâ ac puritate cum præsidio ornamentoque virtutum omnium conjunctâ.

§. 2.

TA hiam pagi sic dictincolæ forte cum de *Confucio* sermo esset dicebant: O quantus vir est *Confucius*! Amplissimâ est ejus in omni genere peritia & doctrina; atque adeò non datur ex quo magis prædicetur ipsius laus ac fama, cum in eo summa sint omnia.

§. 3.

Confucius forte hæc audiens, & alloquens discipulos ait: Optare puto rusticos illos ut me impensiùs addicam arti cuiquam. Ego igitur quid arripiam potissimum? Inter sex artes nostrates liberales duæ sunt ad ingenium rusticorum magis accommodatæ, aurigandi scilicet & jaculandi. Arripiamnè igitur aurigandi artem, an arripiam artem jaculandi? Bene habet; ego rursum arripiam excolamque artem aurigandi, quæ & est facilior, & vel ideo, quia humiliis, mihi chara.

p. 2. §. 1.

Confucius aiebat: Ex subtiliori cannabe coniectus pileus olim erat officiosi ritûs ususque proprius: Nunc verò ætate nostrâ sericus est in usu, isque minus sumptuosus, & minus operosus. Ego, licet hic à Priscorum usu discedatur; quoniam tamen haud peccatur; sequor multitudinem, & hâc in re servio temporî.

§. 2.

Salutare Principem, idque eminus & ex atrio inferiori, mos ac
ritus erat Priscorum. Nunc verò salutare Principem superius in
ipso aula, reverà nimium quid est, & quasi arrogans. Quocirca li-
cet hīc adverser multitudini; ego tamen sequor priscum ex inferiori
atrio salutandi ritum.

§. 3.

Confucius (si discipulis fas est credere) penitus non habebat
quatuor. Quoad res futuras non habebat proprium quoddam
propensæ mentis studium seu intentionem. Item non habebat ob-
firmatæ mentis propositum ac determinationem, neque habebat,
pertinaciam in re semel susceptâ, modoque gerendæ rei mordicùs
tuendo : Nec habebat denique seipsum suasque commoditates præ-
oculis.

f. 2. p. 1. §. 1.

Confucius fortè periclitans cum curâ & vigilantiâ versabatur in
Quam loco. Periculi causam præbuit oris similitudo cum altero
ejusdem loci quondam præfecto, cui **Hiam** hū nomen, quem loci in-
colæ, quos olim divexaverat, injuriarum memores ad necem quæ-
rebant, diversorio Philosophi per quinque dies armis obfesso.

§. 2.

Perculso itaque tam inopino périculo discipulos confirmatus
Confucius, inquit. Sexcenti ferè sunt anni quod **Ven. vam** sa-
piens ille Rex jam interiit : Sed an propterea præclara lex illa, &
quæ legi lux, quæ refusit ipsius operâ, pariter extincta est, &
non existit hic inter nos etiam nunc.

§. 3.

CÆLUM itaque si extinctum erat, hanc legis lucem, post
Regem illum uti natus ita etiam moriturus ego non valuisse
conferre operam, in hac lege quadamtenus promulgandâ. Cœlum
verò si necdum extinctam voluit hujus legis promulgationem ; pro-
fectò vitæ nostræ, etiam volet consultum. Quam igitur loci inco-
la quid ipsi tandem mihi facient.

§. 4.

UNUS è Præfectis **Tai** çai (Magistratus nomen est) percuncta-
tus est à **Confucii** discipulo çu cum dicens : **Confucius** Magister
vester **Num** vir sanctus est nisi enim talis esset, quomodo tam mul-
ta calleret.

p. 2. §. 1.

CU-cum respondit : Quod ad Magistrum nostrum attinet, reverà
cœlum prodiga cum liberalitate perfecit ut sanctus esset. Sed &
idem insuper multâ valet peritiâ scientiarum.

§. 2.

Confucius hæc audiens ait : *Tai çai* Præfectus ille num probe nō
vit me ? Ego (ut de me loquar) adolescens cùm essem , condicione
fui satis humili ; idcirco Magistra paupertate doctus multa
nunc calleo ; sed humilia vulgariaque (aucupari scilicet , pescari ,
aurigari , jaculari , &c.) Sed enim an ratio viri probi ac sapientis ,
ne dicam sancti , in multis illis consistit ? profectò non in multis
consistit illa .

§. 3.

Ad confirmandum hoc *Confucii* dictum , refertur à discipulis ,
quod *Lao* condiscipulus eorumdem , crebro narrabat quod
ipsemet *Confucius* dicebat : Ego primis ætatis meæ temporibus non
admotus fui gerendæ Reipublicæ ; idcirco didici perdidicique artes
liberales .

§. 4.

Confucius molestè ferens vulgo se haberi rerum omnium peritis-
simum aiebat : Egone ut tantam habeam scientiam ? Imò vero
eam non habeo . Fateor quidem quod ubi datur vulgaris humili-
que homuncio , qui perconteatur ex me quidpiam , quamvis idem
rudis ineptique sit instar ; mox ego tractanda suscipio ipsa rei , de
quâ me consulit , duo quasi capita , atque hæc differendo exhaustio .

f. 3. p. i.

Confucius calamitatem deplorans suorum temporum desperansque
emendationem dicebat : Aquila (aut solis avis) jam amplius
non advenit . E flumine non prodit mappa (seu monstrum variè
depictum) quæ duo erant redditæ felicitatis prænuntia . De me mea-
que doctrinâ actum est , proh dolor !

p. 2. §. 1.

RECTE notat *Colaüs* perturbatum hic esse ordinem litterarum , qui
aded talis esse deberet , qualem verso hec sua indicat . *Confucius* cer-
nens homines lugubri ueste induitos ob mortem parentum ; alios
item pileo habituque Mandarinico insignes , quamvis iidem essent
minoris ætatis , aut etiam capti oculis ; tamen ipse conspicatus il-
los procul dubio assurgebat honoris gratiâ : & eosdem forte præte-
riens , procul dubio accelerabat gradum . (*Officio more Sinarum* quasi
properè cedentium locum alteri honoris gratia) vix ullâ scilicet habitâ ra-
tione vel ætatis suæ , vel authoritatis ; at certè maximâ tum pietatis
tum dignitatis alienæ .

§. 2.

TEN-yen altum suspirans aiebat : Est omnino sublime quid ,
idemque profundissimum doctrina Magistri nostri . Suspiciendi
illam mihi , & jam gradum ad illam facienti , semper magis magis-
que alta apparet . Rursus penetranti mihi ad illam illius firmitatem ,

semper illa magis ac magis firma ac impenetrabilis deprehenditur. Contemplor illam quandoque velut positam ante ipsos oculos, & velut in ejus amplexum feror, quando ecce drepente existit mihi a tergo ex ipsis quasi manibus elapsa.

§. 3.

ET tamen hanc ipsam doctrinam impertiens hominibus Magister noster suo quodam ordine pedetentim blandeque noverat allicere homines atque inducere quo volebat : dilatabat animum meum praesidiis Philosophizæ suæ, & restringens ad unum omnia, contrahebat me ad unam cælitus inditæ rationis moderationem ac regulam.

f. 4. p. 1.

EGO verò cum vellem sistere & frui jam partis, omnino non poteram : Ubi ergo jam exhauseram quodammodo meas animi vires, sic prorsus erat ac si daretur quidpiam quod consistere et esset ante oculos meos. Ceterum quamvis ardenter optarem asequi & amplecti illam, adhuc tamen non habebam viam ac modum quo votorum compos fierem, adeoque hærebam attonitus ad doctrinæ hujus virtutisque celsitudinem & profunditatem.

p. 2. §. 1.

Confucius ægrotabat, nec sine periculo : Quo intellecto discipulus cui lu gratificaturus Magistro submisit jussitque aliquot discipulos assistere ægrotanti, & esse veluti honorarios quosdam ministros, & funus etiam, si opus foret, cum splendore & apparatu occurare.

§. 2.

VERUM ubi morbus nonnihil remisit ; *Confucius* re cognitâ haudquam probans studium hujusmodi gratificandi, ah ! inquit, à quanto jam tempore discipulus iste rēū res agit nec recte nec sincere ! Nuper quidem mos & ratio permittebat mihi frequentiam istam ministrorum & splendorem domesticum : at nunc quando defunctus sum magistratu, adeoque nullos, uti par est, habeo Ministros publicos ; si tamen ambitiosè me gerens videar habere Ministros istos, ego quem tandem fallam ? certè ut fallam oculos mortalium, an fallam etiam ipsummet cœlum ?

§. 3.

ET verò, mihi præ istâ morte obeundâ inter ministrorum istorum obsequia & manus, nonne fuisset multò gratius dulcius que emori inter duorum triumye discipulorum manus ? Certè ego licet tunc haud potuissem magnifico illo proprioque præfectorum funere efferri, an ego propterea moriens inter vos, fuisset mortuus in viâ publicâ, ibique jacuisse inhumatus ?

Tres paragraphos superiores concludit Interpres his verbis : Xím gîn yû cié

yū čiē pím guēi pē chi cum, lh sú tien chi chím, xeù lì chi chím, yé hāo pú keù jù čù cù sò y guēi ván xí fá yè, hoc est: *vir sanctus constitutus in praesenti discrimine gravis morbi, in sincera illa voluntate obsequendi caelo, & rectitudine servandi quod ratio dicitat, ne pilo quidem capit is temere, sicut hic patet, procedit.*

f. 5. p. 1.

Cum hortaturus Magistrum suum ut talenta sua ad publicum bos num exerat. Si habeat, inquit, quispiam pulchram rarique pretii gemmam hoc tempore & statu rerum tam perturbato; eamne asservabit in arcâ & sic abscondet; an contrà exquireret cui æquo pretio divedat? *Confucius* haud ignarus quid isto simili significaretur, respondet: Vendatur sanè, per me licet, ô! vendatur sanè, at enim ego expecto æquum illius æstimatorem & licitatem: Nec è re nostrâ est emptorem quærere.

p. 2. §. 1.

Confucius pertæsus temporum suorum desiderabat relicta patriâ migrare ac degere intèr novem gentes Barbarorum.

§. 2.

Forte fuit qui dissuasurus diceret: Viles abjectique sunt homines isti. Quomodo hoc fiet? qui ibi deges? *Confucius* respondit: Syncerus virtutis ac sapientiae sectator ubi degit; quomodo vile quid abjectumque ibi detur?

§. 3.

Confucius aiebat: Ego ex Regno Guéi cùm rediisse in patrium Regnum Lu, tum deinde musica operâ meâ pristino ordini ac puritati restituta fuit. Poëmata quoque rà & cùm singula obtinuerunt demum suum statum, harmoniam scilicet, ac majestatem pristinam.

§. 4.

Confucius aiebat: Foris versantem & in Republicâ tum servire, uti par est, Principi, & cæteris Magistratibus: domi verò de gentem, tum servire parentibus fratribusque debitâ cum observantiâ: In luctu funebrisbusque officiis non audere non exerere vires omnes: Inter epulas denique non agere quidpiam per immoderatum vini usum, quod grave sit ac pericolosum. Hæc quatuor tametsi prima fronte facilia, reverà tamen difficultia sunt; atque adeo quomodo sint in me?

§. 5.

Confucius forte consistens ad ripam fluminis, & perennem illius fluxum contemplatus innuensque in viâ virtutum non esse sistendum aiebat ut eunt & fluunt hoc modo aquæ istæ, nec sistunt cursum suum diu noctuque:

f. 6. p. 1. §. 1.

Confucius aiebat : Ego adhuc quidem non vidi qui sic gauderet virtute, sicuti gaudet quis formosioris corporisque elegantiâ & venustate.

§. 2.

Confucius aiebat : Exempli gratia : Molior ego ex agrestâ continenter humo collem : priusquam perficiatur is , uno ; qui ad operis integritatem etiamnum desideratur corbe , cæptum opus intermittitur ; planè ego sum is qui intermitto , mea unius , hæc culpa est. Contraria planè constantiæ ratio est : Ipsa quantumvis lente , perficit tamen res quantumvis magnas ; quia cœptum opus nescit intermittere . Exempli gratia : ego planæ telluri licet aggeram quotidie unum duntaxat corbem humo onustum : Tamen si assidue progrediar aggerendo , mei progressus erunt , mea perfecti tandem collis erit gloria.

p. 2 §. 1.

Confucius aiebat : Dicente me , seu , docente quidpiam , qui non esset iners ac segnis , sed actutum factis conaretur explere , quod faciendum esse ex me didicerat , enim verò fuit is discipulus meus *Hoëi*.

§. 2.

Confucius loquens de eodem *Yén-yen* , præmature defuncto aiebat : Proh dolor ! Ego quidem videbam ipsum magnis passibus progradientem : At necdum videbam illum desistentem.

§. 3.

Confucius simili quodam hortatus suos ad constantiam aiebat : Se ges quæ modò nascent viridianem protrudat herbulam , & tamen deinde nullos proferat flores , datur utique : Rursus , efflorescens jam seges , & tamen deinde nullos excludens fructus , datur similiter.

f. 7. p. 1. §. 1.

Confucius aiebat : Pueros ac juvenes par est suo quodam modo vèreri : Nam cui tandem constat olim illos non meliores futuros quam sint modò , sic ut etiani superent nos ipsos ? Cæterum qui quadragenarius vel quinquagenarius jam sit , & tamen necdum habeat nomen aut famam ; ejusmodi qui sit , equidem non est dignus , quem quis vereatur : actum est.

§. 2.

Confucius ait Prolata cum fide ac veritate monentis verba , licet etiam subaspera , potestne quis non audire ac suscipere , æquo saltem animo , si minus læto ? Cæterum proficere ex illis & emendare , hoc est enim verò maximi faciendum . Rursus per ambages quasdam paulatim insinuatis consiliis & admonitionibus , an potest

quisquam non gaudere? quanquam proficere h̄c, & ruminari illas identidem; hoc est enim v̄ero primum maximeque necessarium. Quod si gaudeat quis tantum, & interim non expendat ac rume-
tur id quo gaudet; nec pascatur cibo, quo videtur usque adeo de-
lectari: Item si quis excipiāt reverenter monita sincera & recta; &
interim mores suos non conformet cum eis ac nihil emendet; ego
certe non invenio quō pacto me geram cum ejusmodi homine:
Actum est, oleum & operam uterque perdimus.

p. 2. §. 1.

Confucius aiebat: Nihil æquè sit cordi atque cordis sinceritas ac fides. Non contrahas amicitiam cum eo, qui sit minus bonus quam sis tu ipse. Peccasti? ergo ne dubites vaut verear is emendare quod peccatum est.

§. 2.

Confucius aiebat: Trium legionum (id est, militum 37500.) exer-
citui maximè repugnanti, suis quandoque potest eripi ductor
& abripi in servitatem. Quantumvis autem tenui abjectoque homuni-
cioni non potest ullâ vi eripi liberae mentis arbitrium.

§. 3.

Confucius collaudans suum discipulum *Yen*, sive *çu lú* aiebat:
qui induitus jam tritam ac laceram, eamque ex viliori cannabe
togam unà cum aliis sodalibus indutis pelles vulpinas, & pelliculas
bō (Hō species est animalculi, cuius pellis vari est pretii) consisteret,
& tamen nequaquam erubesceret; fuit is sanè discipulus *Yen*.

f. 8. p. 1. §. 1.

IDEM confirmat eandem laudem ex odâ quæ sic habet:
Quisquis non est invidus, nec cupidus, ad quos tandem usus
non erit apprimè idoneus?

§. 2.

CU-*lú* præconio Magistri sui latus, per omnem deinde vitam re-
citabat hunc versiculum. Quod advertens *Confucius*, & discipulum
justo plus sibi placentem repressurus sic ait: Ista laus & virtus quā
sit ut vaces invidia & cupiditate, quomodo sufficiat ut illico sis appri-
mè idoneus ad omnia, sic ut nihil jam desideretur amplius?

§. 3.

Confucius aiebat: Tempore brumali tum demùm scitur an pinis
& cypressis sua deinde folia decidant. Illustre specimen illorum
(inquit Colaus) quos tranquillâ Republicâ inter se mutuo perquam
similes, turbatâ deinde afflictaque dissimillimos fuisse probat, &
fortes ab imbecillis, stultos à sapientibus manifestè discernit.

Confucius aiebat: Prudens non hæsita sanceps animi: Verè probus & innocens non mœret, fortis ac magnanimus non pertimescit ac trépidat.

Confucius aiebat: Sunt quibuscum possis pariter auspicari studium virtutis ac sapientiæ; nec tamen possis deinde cum iisdem decurrere viam ipsam, seu exercitare propria sapientum opera. Alii sunt quibuscum etiam possis decurrere jam cœptam viam, nec tamen possis deinde cum iisdem, propterea quod careant constantiâ, diu persistere in via cursu. Alii rursus sunt quibuscum possis constanter persistere in cœptâ via cursuque, nec tamen deinde possis cum iisdem ad exactissimum virtutis ac sapientiæ æquilibrium exigere res omnes actionesque vitæ totius.

Citatür hic versiculus depromptus ex veteri Poëmate, quo de gens quispiam extrâ patriam, longèque absens, & forte conspicatus arborem, cui similem natali in solo viderat; amici, quem in patriâ reliquerat, recordatus hunc in modum cecinit: arboris pruniferæ frondes ac flores flante zephyro in partem nunc hanc nunc illam agitantur assidue! Ah! quomodo non te cogitem, non te expetam videre! Sed heu! inania sunt vota ista! Etenim domus utriusque nostrum est invicem remota.

Confucius hinc quoque doctrinæ succum petens sic aiebat: dicit ille quidem cogitari ab se patriam & amicum; sed reverè non cogitat: nam hîc quæ tandem distantia datur? quasi dicat si quidem seria esset cogitatio, ad iter jām pridem accinxisset se. Nos quoque longè minori jure querimur distare à nobis virtutem ac sapientiam, de quâ sic cogitamus, ut cogitemus tantùm: Alioquin si cogitatio foret seria; jam nobis innata virtus ultrò rueret in amplexus nostros.

In usitata planè fuit, & quæ modum videatur excessisse, diligentia, quâ discipuli minutissima quæque & dicta Confucii & facta, quin etiam situs omnes ac motus non observarunt modò, sed etiam literis ad memoriam posteriorum commendarunt, & nos quoque fastidioso licet Europæo, prout jacet, obtrudimus.

p. 2. §. 1.

Confucius agens cum iis qui erant ejusdem secum gentis seu familiæ, habebat modum quendam agendi valde sincerè & candidè. Videbatur non valere ullâ facundiâ, aut doctrinâ præ cæteris.

§. 2.

§. 2.

IDEM tamen quotiescumque versabatur in Gentilitiis Regum aulis, aut regio in Palatio, clarè distinctèque loquebatur; at sic rursus ut nihil non mature, consideratè, attentè.

f. 10. p. 1. §. 1.

IN aulâ Palatii regii quo tempore cum præfectis variorum ordinum Regem suum præstolabatur, ipse cum inferioribus quidem & æqualis secum dignitatis præfectis loquens cum gravitate quadam rectè solidèque se gerebat. Cum superioribus verò præfectis loquens, suam illam gravitatem temperabat affabili quadam comitate.

§. 2.

REGE jam præsente assistebat cum singulari & quasi anxiâ quadam reverentiâ majestatis Regiæ; sic tamen, ut simul placide, præsentique semper animo.

§. 3.

REGE accersente ipsum, ac jubente excipere hospites dynastas, tum verò oris ipsius color mutabatur quodammodo: Item pedes euntis & gressus impediti videbantur.

§. 4.

Quotiescumque dynasta quispiam hospes accedebat salutatus Regem; *Confucius* si quidem pro officio tunc assisteret; ipse tunc si reverenter quidpiam significaret iis qui secum assistebant sive ad lœvam sive ad dexteram. (*Reverenter, id est, eo ferè gestu, quo viri graves se mutuo consalutant; videlicet arcuatis utcunq[ue] brachiis, & manibus, quæ complicantur, ab ipso pectore paululum protensis.*) In illo, inquam, brachiorum motu, tamen ipsa vestis tam ante quam retrò nunquam non concinne composita apparebat.

p. 2. §. 1.

ITaque factâ jam potestate introducendi hospitis in conspectum Principis, *Confucius* accelerato gradu hospitem introducens sinuosa vestis laxas utrinque manicas velut alas quasdam æquabiliter expandebat.

Gressus acceleratio reverentiae signum est, ne scilicet vel minimo temporis spatio Princeps expectet hospitem visentem.

§. 2.

Hospes ubi jam abscesserat extra conspectum Principis; tum *Confucius* nihil cunctatus renunciabat hoc Principi dicens: Hospes jam non respicit amplius, hoc est, abivit.

Moris namque est, ut abscedens hospes iterum a sapientis vel ad eum ipsum quem visit, si quidem ab hoc deducitur, vel certè ad aulam, ubi visitatio perfecta est, conversus, postremo salutationis officio perfungatur.

§. 3.

Exponitur jam qua ratione se gereret *Confucius*, quotiescunque le sistebat Regi: Quando ingrediebatur ædium regiarum portam, demisso præ reverentiâ non tantum animo, sed demisso etiam & prorsus inclinato corpore haud secùs ac si non ipsum caperet porta, ingrediebatur.

§. 4.

Si CUBI consistendum illi esset, certè non consistebat unquam in media porta, per quam scilicet ipse Rex egredi & ingredi consueverat. Transiens per eandem non calcabat pede limen ipsum portæ.

§. 5.

Progressus jam in interiora Palatii, & fortè transiens ante thronum Regium, tametsi Rex nondum adesset; tamen etiam tunc oris ipsius color mutari videbatur. Item pedes transeuntis ac gressus impediti videbantur. Quin & ipsius sermo videbatur etiam esse impeditior.

f. II. p. I. §. I.

Si quando propriùs accedendum erat ad ipsum Regem considerarem in folio, ambabus manibus attollens vestem per gradus concendebat in aulam, demisso inclinatoque admodum corpore, non ausus vel oculos attollere: Tam studiosè interim represso anhelitu ut videretur quodammodo non respirare.

§. 2.

AConspictu Regis egrediens, cum jam descenderet uno altero gradu; protinus explicabat pristinum oris colorēm ac speciem ipse exhilarati jam instar. Deinde ab ultimo gradu aliquanto properantiūs pergebat explicato jam non tantum curis animo, sed etiam explicationibus hinc inde vestis suæ manicis eleganter incedens, & repetens proprium muneris sui locum cum cura & reverentia quadam inibi inter alios præfectorum consistebat.

§. 3.

Confucius quotiescunque legabatur ab suo Principe, qui primierat ordinis, jamque alteri sistebat sese, manu tenebat insignia sui Principis inclinato reverenter corpore haud secùs ac si non esset par sustinendo ponderi tantæ dignitatis. Si quando attollebat ea, brachia sic conformabat ac si reverenter alterum salutaret: Si demittebat paululum, utebatur gestu quasi offerentis quidpiam alteri. Inter hæc autem præ curâ, quâ tenebatur, ac metu, mutabatur, sicut confluentium color, & os, oculique mutari solent sub initium certaminis. Gressus item accelerato quidem & simul irretito similis, prorsus ac si pondus quodpiam traheret pedibus affixum.

P. 2. §. 1.

QUOTIESCUMQUE Regis sui nomine offerebat munera alteri vel Regulo vel dynastæ; habebat affabilitate simul ac gravitate contemperatam oris speciem.

§. 2.

VERUM cum privata deinde offerret munera suo ipsius nomine; tum plusculum nescio quid hilaritatis ad illam ipsam affabilitatem accedebat.

§. 3.

HO C & sequentibus paragraphis exponitur cujusmodi ferè vestes *Confucius*, quo modo, & quo tempore gestaret. Philosophus noster ad usum habitumque vulgarem non adhibebat unquam coloris flammei & subobscuri, coloris item rubei seu purpurei ornamentum collaris instar ac fimbriæ, supremæ infimæque oræ vestium assutum: hoc enim colore duntaxat utebatur in funeribus; illo in sacrificiis.

§. 4.

JTEM ex vulgari illo colore rubro, & violaceo vergente ad rubrum non conficiebat unquam vulgaris & doméstici usûs vestes, tam gaudebat Philosophus nativa rerum simplicitate: Tum quia colores iidem apud matronas ac virgines in pretio ac usu erant.

§. 5.

PER menses æstivos vestem illam simplicem ac raram, quæ tunc vulgo erat in usu, sive esset contexta subtilius, sive rudiùs) ex *Copu* scilicet, quæ species videtur quædam esse cannabis) nunquam non interiori alteri vesti superinduebat, adeoque æstivam illam faciebat extimam: Studio nimirum modestiæ, honestatis, ac verecundiæ; ne quid alioqui de corporis nuditate transpareret.

f. 12. p. 1. §. 1.

ERAT illi hyberno tempore sub nigrâ togâ ex agninis pellibus togâ item nigra: Sub alba ueste ex cervinis hinnulorum pellibus toga item alba: Sub croceâ ueste ex vulpinis pellibus toga item crocea.

§. 2.

EA quâ vulgo domi suæ utebatur toga pellicea, promissa quidem erat: At contractior tamen ejusdem dextra manica, quo esset ad res contrectandas expeditior.

§. 3.

OMNINO sua illi erat nocturna ad quietem uestis tam longa atque totum corpus, & insuper habebat alteram medietatem ejusdem corporis tegentem. Cæterum uestis hujus potissimum erat illi usus jejunii tempore.

§. 4.

Vulpinæ, & animalculi *Ho* dicti pelles, utpote spissioribus instructæ pilis erant illi ad domesticos usus ac veiles hyberno tempore.

§. 5.

Excepto luctûs tempore nulla res erat vel ad usum, vel ad ornatum, quam non & ipse more virorum gravium ex cingulo v. g. suspensam gestaret.

§. 6.

Si non utebatur semicinctio (utebatur autem assiduè tum in aulâ, tum etiam cum sacris operabatur) id certè quo domi suæ passim utebatur, erat toga brevior lateraliter aperta, parsimoniae, modestiæque, & commoditatis etiam gratiâ.

p. 2. §. 1.

PEllis agninæ togâ & nigri coloris pileo (quod essent propria festivi faustique temporis) non obibat lugentium officia.

§. 2.

Calendis cujusque mensis, etiam tunc cum non fungeretur publico munere, omnino tamen solemini cum habitu vestium cæteros inter Magistratus Regis salutandi gratiâ in aulâ comprebat.

§. 3.

QUO tempore jejunabat sacris datus operam, omnino erat ei nitidissima mundissimaque vestis, index illius, quam studi tam impenso procurabat, puritatis internæ externæque. Cæterum nonnisi ex telâ goffipinâ ipsa erat.

§. 4.

Eodem jejunii tempore nunquam non mutabat rationem victus, vino imprimis & carnis abstinendo. Quin etiam quod ad ipsum commorandi locum attinet, omnino mutabat locum solitum. *Sancti nimirum*, ut *Colaus* concludit, sic venerantur spiritus, ac si hi ipsis presentes assisterent: Idcirco abstinentiæ, continentiæque tam sedulo & tam sollicitè dant operam.

*Hac*tenus de habitu cultuque corporis; nunc quibus maximè eduliis, quo item modo, quo ritu, quâ temperantiâ veseretur, exponunt discipuli.

§. 5.

Ad rationem victus quod attinet, non respuebat ipse simpli- cem orizam aquâ decoctam. A minutalibus ex carne vel pis- cibus non abhorrebat, quamvis essent valde minutim concisa.

§. 6.

EDULIA propter tepentem humiditatem jam corrupta, exem- pli gratiâ, pilcem jam coëptum resolvi ac putrescere, vel car- nem jam corruptam non edebat. Quin etiam si color ipse edulio- rum jam

rum jam fortè vitiatus erat, non vescebatur. Si odor item vitiatus erat, non vescebatur. Carentia debito temperamento condimento-
ve, non edebat. Immaturum quid, ut fruges, fructusve, non
edebat.

f. 13. p. 1. §. 1.

Si quid sectum erat non aptè rectè, non edebat. (Cum enim
Sine rusticitatis esse putent, cibos attractare digitis; atque adeo quid-
quid est eduliorum; quin & orizam ipsam, geminis paxillis, eisque ob-
longis perquam scite dextreque in os inserant: Idcirco nihil ferè carnis in
mensam inferunt, quod non ante sit in frusta concisum.) Si quod edu-
lum non haberet suum embamma, seu intinctum, non edebat.

Nudum salem, uti nos, non exponunt Sine in mensa: Sed ejus loco
varii generis intinctus, necnon olera, & legumina sale condita, & orizæ
cupidius edendæ perquam accommodata.

§. 2.

Carnis etiamsi esset copia, non tamen faciebat, seu, non sic
ea vescebatur, ut excederet quantitate sua panis vel orizæ suc-
cum. Solummodò quod attinet ad vini usum, non habebat men-
suram certam, quam sibi ipse præscripsisset: Nunquam tamen ute-
batur eo immoderatiùs; adeoque non accedebat unquam ad per-
turbationem mentis.

§. 3.

COEMPTO in triviis compitisque viño, coempta similiter
carne siccata, veritus ut essent munda, non utebatur.

NON abstinencebat gingiberis esu, sed ad singula ferè adhibe-
bat edulia; propterea quod excitet imprimis ipsos spiritus
hominis, & arceatque valetudini contraria.

Universim denique non multi cibaverat ipse.

QUO tempore parentales oblationes & epulæ exercebantur in
Palatio Regio, non detinebat Confucius ne per unam quidem
noctem carnes illas, quas peracto Ritu Rex ipse ad Magistratus &
clientes suos de more dono miserat? Ritu autem privato domus
sua, & in memoriam majorum domesticorum oblatas à se similiter
epulas, & carnes non servabat ultra triduum. Quæ jam excessissent
triduum, non edebantur à quoquam, quippe jam vitiari cœptæ.

IN TERRÆ edendum non sermocinabatur, inter cubandum non lo-
quebatur, nisi forte interrogatus.

§. 3.

QUAM VIS uteretur cibo admodum vulgari parabilique, ex gr. ex oleribus parato juscule, omnino tamen libabat ex illo ipso tum suis majoribus, tum iis quorum opera industriaque hæc obvenerant humano generi; & sic planè perpetua quædam jejunandi ratio illa erat, geniique fraudandi.

f. 14 p. 4. §. 1.

HUMUS ipsa storeis instrata Priscis erat pro sedili. Storeæ itaque non recte collocatae non insidebat, tanta illi vel minimis infimisque in rebus, recti erat cura.

§. 2.

CONSANGUINEI ejus & affines & populares cum epulabantur: Cutentibus jam scipione, id est, hexagenariis primùm egressis, absolute jam convivio, ipse mox deinde egrediebatur; nunquam non venerari solitus canos.

§. 3.

POpularibus eisdem per menses hybernos supplicationem insti-tuentibus ad arcendos spiritus morbiferos, ut aiebant, ipse vestitum solemniores induebat & consistebat in aditu suæ domûs & gradu orientali ubi visenti se hospiti consueverat occurrere.

Usum supplicationis hujus unâ ferè cum familiâ Cheu ortum habuisse docent Interpretes, & Chu çù quidem festivo cuiquam ludo fuisse non absimilem. At Cham tûm çò aliquid hîc à Confucio tributum fuisse observantiae suæ adversus Imperatorem, qui it) ipse autumnali tempore patiebatur ritum hunc ludumve in aulâ suâ exerceri.

§. 4.

Mittens quempiam suorum qui officiosè percunctaretur de valetudine amici degentis in diversa regione, demiso reverenter corpore iterum iterumque salutabat absentem amicum, haud secùs ac si præsentem cerneret, & cum qui ab se mittebatur, etiam si famulus esset, tamen honorificè deducebat, in nuntio illum, ad quem nuntius destinabatur, honorans.

§. 5.

KI cam quæ Præfectus Regni Lù Confucio dono miserat pharmacum. *Confucius cum gratiis & cum honoris significatione admittens illud, candidè dixit: Ego non satis habeo perspectum, quid illi virtutis & efficacitatis insit: Atque adeo necdum ausim degustare!*

p. 2. §. 1.

EQuile Confucii, cum is Præfectum ageret, fortè conflagraverat: Is ergò redux ab aulâ obvio sibi nuntio domesticæ calamitatis, heus, inquit: An læsit ignis hominem quempiam, nihil interim sciscitatus de equis.

§. 2.

REgni L^u Princeps cum honorabat eum cibario munere ; certo certius componebat stoream, seu sedile, non secus ac si Princeps ipse adesset : Ac primū quidem delibabat ipse munus tum deinde ceteris impertiebatur. Idem Princeps quando mittebat ipsi munus honorarium carnis crudæ ; *Confucius* indubitanter eam coquebat primū ; deinde verò offerebat majoribus vitâ functis. Denique idem suus Princeps si dono miserat ei vivum aliquod animal, haud dubiè alebat illud ac sustentabat sollicitè, neutiquam, aulū absumere Regiæ beneficentiæ vivum argumentum.

§. 3.

Si quando assidens ad latus, epularetur unā cum suo Principe ; ipso Principe majoribus suis de more jam libaturo singula eduliorum ; *Confucius* præ modestiâ nolens uti jure suo hospitis, quo licet ab ipso quoque libare similiter, hoc unum faciebat : Admodum dextera Principem antevertens edulia singula prælibabat. Dixilles non tam convivam esse Principis, quam prægustatorem.

§. 4

Si ægrotaret *Confucius*, & Rex viseret ægrotantem ; tum ipse ad ortum obvertebat caput : Item superimponebat sibi in lectulo decumbenti solemniores vestes (quibus uti consueverat, quotiescumque Regem adibat salutandi gratiâ) Ipsi autem vestibus superinducebat majus honoratusque cingulum.

f. 15. p. 1. §. 1.

A Rege jussus accersi *Confucius*, non expectato curru suo doméstico, confessim in viam se dabat pedes.

§. 2.

Quando ingrediebatur in majorem aulam gentilitiam memoriae Principis *Chen* cum dedicatam ; inibi de singulis propè rebus percunctabatur.

§. 3.

A Micorum aliquo fortè mortuo, si quidem is non habuisset ad quem funeris procurandi gratiâ prefugeret, *Confucius* tum dicebat : in me sit ista cura procurandi funeris.

§. 4.

Missis ad se amicorum muneribus ac donis, etiamsi essent curru & equi, aliave majoris pretii ; tamen exceptis duntaxat iis quæ prisco ritu oblatæ majoribus fuerant, carnis, haud ulli reliquorum munerum exhibebat honorem.

§. 5.

Quando cubabat dormiendi causa ; tum quoque modestiæ decentiæque memor, non jacebat instar cadaveris, resupinus scilicet, ac fœdè distentus. Cum suis domi degens, & intra priva-

tos parietes, deponebat ipse quodammodo solitam gravitatem.

p. 2. §. 1.

Conspicatus quempiam induitum veste lugubri, quamvis alioquin summè familiarem sibi, certissimò tamen mutabat oris speciem, ex intimo quodam sensu commiserantis animi. Conspicatus item quempiam coopertum solemani pileo, & qui proprius esset Magistratum, vel quempiam orbatum luminibus, etiam si privatim cum eis ageret; haud dubiè tamen cum reverentiâ & honore tractabat illós.

§. 2.

Cuicunque lugubrem induto vestem, etiam tunc quando vebatur curru, assurgebat ipse honoris gratia, in anteriorem partem sui currus incumbens. Similiter assurgebat ei qui deferebat Codicem publicum, quo populi totius nomina continebantur; in eo populum veneratus universum.

§. 3.

Si quando celebraretur opiparum splendidumque convivium in gratiam Confucii; ipse videns mensam tot epulis instructam, reliquumque apparatus; haud dubiè mutabat oris speciem, & protinus assurgebat, gratias acturus hospiti pro delato sibi honore.

§. 4.

Ad repentina tonitrūa, nec non ad ventos s̄evos atque terribiles, nunquam non mutabat oris speciem, sacro quodam perculsus horrore, reverentiamque suam erga supremam cœli maiestatem haud obscure declarans.

Sed hoc minime noctum in Philosopho, quando ipse Prisci Sinarum Reges per nocturnas quoque horas è strato se proripere solebant, cœlo fulminante, vel tonante; & solemniori operi pileo ac veste, placandæ ire cœlesti rite operam dare; uti ex libris eorumdem constat.

§. 5.

Quando descendebat Confucius currum; nunquam non erectus stans arripiebat habendas.

§. 6.

In ipso curru existens non retro convertebat oculos; nihil etiam præproperè seu præcipitanter dicebat: Rem nullam suo monstrabat digito.

Astrui videt insidias, hoc ipso prætinus exolat in altum; longeque volans aufert se, ac deinde circumspiciens accommodatum sibi tutumque locum, sistit inibi secura & conquiescit.

p. 2.

Confucius, uti memorant discipuli, ruri conspicatus aliquando gal-
linam sylvestrem, suspirans, aiebat : Quam ego nunc conspicor,
in montis vertice gallina sylvestris, ut novit ipsa suum tempus ! ut
novit ipsa suum tempus ! volandi scilicet, quiescendi, &c. unam in
his omnibus magistram sequens naturam. Hæc dicenti Philosopho
assistens discipulus *qu lu* eminus & ipse contemplabatur avem, non
sine desiderio ejusdem capienda. Verum ter gracillans ipsa prope-
rè sustulit sese & avolavit ; re ipsâ, fugâque illâ confirmans id quo-
dammodo, quod supra dictum fuerat.

Salubrem ex his doctrinam Colaus noster eruit, dum ab ipsis quoque
brutis animantibus discere nos voluit, rerum recte agendarum tempus @
occasionem negligi haud oportere ab homine, cui non natura tantum, sed
ipsa quoque ratio Dux & Magistra est.

LIBERTII PARS SEXTA.

Fol. i. pag. i. paragr. i.

CONFUCIUS ait : Piores, sive Majores nostri in observan-
tiâ concordiâque mutuâ, id est, in obeundis officiis subrustici ho-
mines erant, si quidem audiamus fastidiosæ ætatis nostræ sententiam.
Posteriorès verò, nos, inquam, ipsi, qui imperante familia *Chen* luxurie
copiâque tantâ rituum & ceremoniarum efflorescimus, in observan-
tiâ concordiâque mutuâ eximii clarissimique viri sumus scilicet.

§. 2. Nihilominus quantum spectat ad usum exercitiumque tam
observantiaz illius quam concordiaz, tum ego certè sequar priores
meos.

§. 3. *Confucius* reminiscens discipulorum, quorum alii diem obie-
rant; alii Magistratum alibi gerebant, non sine gemitu aiebat: olim
qui sequebantur me in Regnis *Chin* & *gai*, omnes jam non amplius
accedunt ad hoc gymnasium meum.

p. 2. §. 1. Hac occasione commemorantur discipuli omnino de-
cem, laborum socii, & quam quisque laude maxime præstiterit, ex-
ponitur, & virtutum quidem exercitatione celebres erant imprimis
quatuor: *Ten yuen*, *Mim qu kien*, *Gen pe nieu*, *Chum cum*. Dicendi

arte & facundiâ çai ngo , & çu cum. Arte industriaque administrandi Rempublicam Gen-yeu , & Ki lu. Litterarum peritiâ elegantiaque çu yeu , & çu hia.

§. 2. Confucius ait : Unus ex omnibus Hoei non adjutabat me dubia scilicet proponendo. Ex meis etenim sermonibus sententiisque non erat vel una , quâ non vehementer lætaretur : Supervacaneum ducebat scilicet quidquam interrogare.

§. 3. Confucius exclamans in laudem discipuli sui ait : O virum raræ pietatis obedientiæque Mim çu kien ! Alieni quippe non discrepant ab ejus patris matrilique , necnon fratrum natu majorum minorumque sermonibus , quibus ejusdem pietas & obedientia celebratur : Una est vox scilicet omnium , & admirabilis consensus.

Discipulus iste suave dedit specimen & charitatis & prudentiae etiamnum puer. Matrem propè infans amiserat , duxeratque pater uxorem alteram. Ex hac nati sunt ei duo filii , quos illa quidem f. vet ut mater , & adversus brumæ asperitatem suffultis gossypio vestibus munit imprimis ; privignum interim , ut noverca negligens. Eum forte pater brumali die currum jusserrat agere : Quando male amictus puer tantum non obriguit frigore. Pater cognita rei causa indignabundus statuit uxorem domo ejicere : Quid animadvertis pious filius , supplex & cum lachrymis ; parce inquit , ô genitor ! Parce matri , ut parcas filiis : Hæc enim si maneat ; ego dantaxat unus patiar incommodi quidpiam : At si dimittitur , jam tres omnino filii plurimum patiemur. Fregit amoris illa vox iram patris , & ex noverca matrem fecit.

f. 2. p. 1. §. 1. Discipulus Nân yum quotidie iterum ac tertio repetebat odam Pe quei dictam , quâ tum alia documenta , tum ea potissimum continentur , quæ prudenter & consideratè loqui nos docent : Confucius ob eam rem sui fratris natu majoris filiam in uxorem ei tradidit.

§. 2. Regni Lu Præfектus Ki cam çu quæsivit à Confucio , discipulorum ejus ecquis esset studiosior ? Confucius respondit : Unus fuit Yen hoei omnium studiosissimus. At infelix post perbrevem usuram hujus vitæ immaturus obiit : Nunc autem proh dolor ! actum est ; neque spem video similem discipulum nanciscendi.

p. 2. §. 1. Yen yven defuncto , Yen-lu ejusdem pater satis importuna cum simplicitate flagitavit sibi Confucii currum , ut ex eo , seu , ejus pretio conficeret extimum loculum.

§. 2. Confucius , qui tunc Præfектus erat Regni Lu , parentum affectum plerumque cæcum erga prolem suam hic notans , reverâ , inquit , sic est : Qualisunque tandem sit soboles , sive valeat ingenio , sive non valeat ; tamen unusquisque pater patrocinatur suo filio. Li pe yu filius meus , & quidem unicus , ubi mortuus est , habuit sarcophagum suum , sed vulgarem , & sine extimo illo loculo ;

apparatu scilicet ad meam tunc temporis conditionem accommodato. Ego certè non pedes incedam : ut conficiatur extimus loculus ex curru meo. Quandoquidem enim ego nunc inter Præfectos sum novissimus (modestia gratiâ sic loquitur) nequaquam me convenit peditem incedere.

f. 3. p. 1. §. 1. *Ren-yen* defuncto suspirans *Confucius* aiebat : Proh dolor ! Cœlum tumulavit me ! Cœlum tumulavit me !

§. 2. *Ren-yen* defuncto *Confucius* plorabat & supra modum lugebat. Quo animadverso discipuli dixerunt : Tu, ô Magister, nimium indulges luctui & lachrymis.

§. 3. *Confucius* haud aliter ac si evigilasset ex sopore, quid egi ? inquit, num ploravi & luxi immoderatus ? Planè sic res habet : modum nescit vehemens dolor.

§. 4. Peccatum est à me : Quamquam si non talis ac tanti viri causâ lugeam acerbius ; cujus tandem causâ lugebo ?

§. 5. *Ren-yen* defuncto discipuli desiderabant sumptuosius sepelire ipsum. *Confucius* ait : Non cōvenit. Ratio namque funeris accommodanda est ad conditionem illius, quam vivens obtinebat is, cujus funus dicitur.

§. 6. Discipuli nihilominus sumptuosè eum sepeliverunt.

§. 7. Non probavit rem *Confucius*, qui suspirans, inquit, discipulus meus *Ren-boe*, in vivis considerabat me prorsus uti patrem. At ego nunc, quamvis maximè velim, non possum considerare illum uti filium, quippe qui sepultus præter ordinem moremque recessit ab institutis majorum : At certè, non ego sum in culpâ, sed vos quotquot estis discipuli mei.

p. 2. §. 1. *Ki lu* quæsivit à Magistro suo, qui serviendum sit spiritibus ? *Confucius*, tu, inquit, necdum probè nosti servire hominibus, qui ante oculos tuos versantur quotidie ; quomodo poteris servire spiritibus à nostro mortalium sensu tam remotis ? Ergò liceat mihi saltem (inquit idem discipulus) Exquirere abs te de morte. Respondet : Necdum probe nosti vivere, quomodo noscere mori ?

§. 2. *Mim-çu* discipulus unà cum aliis adstabat lateri *Confucii* eâ cum serenitate habituque corporis, ut non obscure proderet interiorem recti animi statum. *çu-lu* verò animosa intrepidaque specie. *Gen yen* & *çu-cum* constantiam nescio quam & integratatem prodente ipso habitu specieque oris & corporis. Quæ omnia observans *Confucius* gaudebat, quod speraret in adita sapientiæ aliquando ingressuros.

§. 3. Quamquam quod attinet ad discipulum *Ren* (seu *çu-lu*) quam vereor, inquietus, ne illi præfervida sua indoles sit fraudus ! non obtinebit suam mortem placidam & connaturalem. Præfagos

Magistri metus probavit eventus : miserabili enim in bello morte occubuit adhuc vivente *Confucio*.

f. 4. p. 1. §. 1. Regni *Lù* homines, id est, tres familiæ præpotentes, quæ oppressa ferè autoritate Principis potiebantur rerum, moliebantur novum Regni sui ærarium, propterea quod vetus minaretur ruinam.

§. 2. Consultus hac in re *Mim-çu-kien* sic ait : Secundum veterrim suam formam si restauretur, ecquid vobis videtur ? Quid obsecro, necesse est denuò extruere à fundamentis novum ærarium, & in labores sumptusque tam immodicos populum conjicere.

§. 3. *Confucius* hoc audito gavisus, reverè, inquit, iste vir non loquitur, nisi perparce. At cum loquitur, omnino scopum attingit, & quæ dicit, consentanea sunt rationi.

§. 4. *çu lu* musica delectabatur quidem, sed ea, quæ Martem & arma resonaret, longe secus ac suus Magister. *Confucius* itaque cum forte audiret discipulum hunc domi suæ canentem fidibus ; quid audio : inquit, discipuli mei *Yeu* instrumentum quid facit in mea domo ?

§. 5. Condiscipuli propter hoc Magistri dictum minus jam honорabant, & tantum non aspernabantur ipsum *çu lu*. Quod animadvertis *Confucius*, absit, inquit, ut hunc virum aspernemini. Discipulus *Yeu* jam certe subiit in aulam Philosophiæ nostræ ; quamvis neccidum introivit in interiores ejusdem ædes ac penetralia.

Condiscipulus Gen *yeu* forte significaverat ipsi *çu lu*, quam non probaretur Magistro ejus musica : ea res sic afflxit hominem, ut diem totum nihil admireret edulii. Usque adeò dolebat aliquid sui non probari Magistro. quod hic audiens, qui peccavit, inquit, sed quod peccatum est, vult protinus emendare, is progressum fecit haud pænitendum, quo libet nem *çai, ki* *çin y hu*.

p. 2. §. 1. *çu cum* percontatur de duobus condiscipulis *Su* & *Xam*, uter esset sapientior ? *Confucius* respondit : *Su* excedit, *Xam* verò non pertingit. Ambo dearrant à medio.

§. 2. Ait iterum *çu cum* : si ita est, ergo *Su* antecellit sapientia alterum.

§. 3. *Confucius* ait : Proprius sapientiæ locus est medium, quod qui transfilit, similis est non attingenti.

§. 4. *Ki xi* dynasta præpotens & Præfectus Regni *Lù* (inquiebant discipuli ad *Confucium*) nunc opulentior est quam ipse fuerit *Cheu-cum* frater *Vu-vam* Imperatoris. Interim verò *Gen-kien* domesticus administer ipsius, pro ipso congerit immodica tributa, & operam confert ei locupletando.

f. 5. p. 1. §. 1. *Confucius* hæc audiens, qui res, inquit, tam alienas gerit à doctrina mea & ratione, non est meus discipulus. Vos ô discipuli

ô discipuli mei, pulsare nunc oportet tympana ; voces , inquam , animosque & studia juugere , & oppugnare illius improbitatem stultitiamque .

§. 2. Exponit h̄c *Confucius*, quid etiamnum desideret in quatuor discipulis sibi charis imprimis ; (*hai*, inquit, syncerus est ille quidem ac sedulus, at rūdis est etiamnum multarum rerum .

§. 3. *çem-çan* (is ipse qui librum *Ta-hio* in lucem edidit) tardior est & parum acutus ac perspicax .

§. 4. *Su* justo plus tribuens exteriori cultui & compositioni .

p. 2. §. 1. *Yeu* (seu *çu-lu*) asperis adhuc & inconditis subrusticisque moribus est .

§. 2. *Confucius* aiebat : Meus *Hoei* ô quam is prope aberat à verâ virtute ! Sæpè ad extremam rerum penuriam redactus fuit , & ne tum quidem à suscepto virtutis proposito recedebat .

§. 3. Secùs verò discipulus meus *Su* suo se regebat arbitrio consilioque , & non acquiescebat cœli dispensantis opes arbitrio ; sed opes imprimis studiosè cumulabat ; cumque valeret ingenio industriaque , idcircò ubi quid moliebatur , tum plerumque ferè optatum res habebat successum .

f. 6. p. 1. §. 1. *çu-cham* percontatur de bonorum hominum ratione & viâ , eorum scilicet qui citra studium , nativâ quâdam facilitate indolis ac bonitate sunt prædicti . *Confucius* respondet : Tales ut censeantur & sint , non illi quidem necessario insistent vestigiis Sanctorum ac Sapientium ; Contenti sanè sint nativis illis , ut sic loquar , opibus suis ; sed etiam revera sic non ingredientur unquam in adyta penetraliaque sapientiæ , ad quæ sola nativa bonitas non pertinet .

§. 2. *Confucius* ait : Discurrat quispiam ac disputet de rébus optimis , nec copiosè modò , sed etiam solidis firmissimisque rationibus , sic ut talis habeatur ab audientibus , qualem sonat ipsa oratio ; an hic illico censendus erit vir virtutis solidæ , an fucatus & fictus ?

§. 3. Discipulus *çu-lu* , Magistrum interrogat : An posthac ubi quid audivero abs te , hoc ipso mox exequar ac perficiam ? *Confucius* respondet : Sunt tibi pater & frater natu major etiamnum superstites , illos tu audias licet . Quo pacto igitur ubi quid audiveris abs me , hoc ipso mox perficias ? Alter discipulus *Gen yeu* dictus similiter Magistrum interrogat : Num ego posthac ubi quid audivero abs te , mox perficiam ? *Confucius* ait : Omnino sic age : Audi me , & quidquid audieris protinus & animosè fac perficias . Tertius *Cum si hoa* dictus , admiratus magistri responsum tam dissimile in re tamen simillimâ , quid h̄c , obsecro , mysterii latet , inquit : *yeu* discipulus tuus interrogavit , ubi quid audivero abs te , moxne perficiam ? Et tu ref-

pondisti, sunt tibi pater & frater natu major superstites, illos audi: Alter discipulus *Kieu* seu *Gen yen*, item interrogavit, ubi quid audivero ab te, moxne perficiam: & tu respondisti: quidquid audieris, protinus fac perficias. Ego *Che* (parvum nomen est *Cum si hoa*) hæreo incertus & perplexus responso tam dispari. Ausim itaque sciscitari abs te, quid sibi hoc velit: *Confucius* respondit: Discipulus *Kieu*, uti nosti, timidi & imbecillioris animi est: Facile cedit ac retrocedit; idcirco incitandus & propellendus fuit ut anima auditamox perficeret. Alter verò *yen*, animosior est iusto, & cum arrogantia quadam ardet antecellere cæteros; & idcirco reprehendens fuit & rejiciendus ad parentes & fratres, ut iis morem gerens, modestior evadat.

p. 2. *Confucius* erat cum cura & metu non mediocris in ditione quam, idque propter periculum sanè præsens, in quod ipsum conjecterat sua species & forma corporis admodum similis alterius cuiusdam Præfecti quem quidem sic oderant indigenæ, ut ad necein quærerent; jamque adeo armis obsidebant diversorum Philosophi: Cujus interiū fidus Achates *yen* *yen* tunc forte retro moratus abi erat. Verùm non multò post adventu ejusdem aspectuque exhilaratus *Confucius*, reverā, inquit, jam ego te censebam esse mortuum. At ille absit hoc, inquit, optime Magister; te namque superstite, discipulus tuus *Hoei* qui ausim, vel qui sustineam injussus mori?

f. 7. p. 1. §. 1. *Ki* *gu* *gen* vir potens ac nobilis in Regno *Lu*; *Confucium* percontatur de duobus ejusdem discipulis, necnon Ministris suis & Consiliariis *Chum yen* & *Gen kieu*, an scilicet possint vocari præstantes & magni ministri.

§. 2. *Confucius* respondet in hunc modum: Ego illam tuam existimabam fore de re prorsus eximiā & de viris admodum illustribus percontationem. Verùm nunc, uti video, de duabus istis hominibus, de *yen*, inquam, & *Kieu* est quæstio tua: Quæ satis declarat, ignorari abs te, in quo posita sit laus & ratio magni ministri.

§. 3. Etenim quisquis dicitur magnus minister & Consiliarius Principis, is omnino secundum id quod jus & ratio poscit, servit Principi. Quod si nequeat servire hoc pacto; tum desistit ac renuntiat suo muneri.

§. 4. Nunc ergò duo isti *yen* & *Kieu* discipuli quondam mei posterunt fortasse dici vulgares ac de trivio ministelli.

§. 5. Ad hæc rursus *Ki* *gu* *gen* ait: sit ita, non sint, inquam, primi ordinis ministri; at certè familiæ nostræ *Ki* nonne obsequentes erunt & obtemperabunt mandatis nostris.

p. 2. §. 1. *Confucius* respondet: Sic ut naturæ jura sanctissima violent, ut interficiant, inquam, patrem suum, vel Principem; eate-nus, etiam ipsi, quamvis alioqui parum fortes ac probi, haudqua-

quam tamen obtemperabunt. Tacitè significat suspicionem suam de ipso percontatoris animo, quod contra Principem suum aliquid machinetur.

§. 2. *çu-lu* præcipius administer præpotentis familiæ *Ki*, auctoritate gratiâque suâ perfecerat ut condiscipulus *çu-cao* ageret exiguæ cujusdam ditiunculæ *Pi* dictæ Præfectum.

§. 3. *Confucius* factum damans, mihi crede, inquit, damno tuës huic homini *çu-cao* optimæ alioquin indolis ac spei dum immaturum, ad munus publicum inconsultè promoves.

§. 4. *çu-lu* etsi satis jam intelligeret, se istâ in re fuisse præcipitem, cum tueri tamen mallet errorem suum, quam ingenuè fateari; At enim, inquit, est ipsi populus, quem regat; sunt spiritus distinctionis & agrorum præsides, quibus debita exhibeantur pietatis officia. Quid, obsecro, necesse est vacare prius litterarum monimentis, ac tum demum censi studuisse? immo vero regere populum, & obsequi spiritibus, hoc ipsum studere est.

§. 5. *Confucius* immodestâ responsione suboffensus; enimvero, inquit, hæc est ratio cur oderim & execrer hujuscemodi garrulos, & errore novo tuentes errorem suum.

f. 8. p. 1. §. 1. Fortè quatuor discipuli nimirum *çu-lu*, *çem-sie*, *gen-yen*, & *cum-si-hoâ* ad latus Magistri considebant.

§. 2. Avebat aurem scire *Confucius*, quid singuli haberent in votis. Quod ut familiarius, fidentiusque exponerent; æquales sumus, inquit, quotquot hîc sumus; quod ego namque uno alterove die grandior sim quam vos sitis; non mei, seu, ætatis hujus meæ, rationem habeatis, quin loquamini fidenter.

§. 3. Quando vos degitis, privati, tum dicitis (opinor) haud raro: non ego cognoscor, adeoque non est qui utatur meâ operâ: quod si ergo quispiam novisset vos, si perspectas haberet egregias dotes, ac facultates vestras; jamque adeò uteretur vestrâ operâ; tum quo maximè modo vos haberetis; quid, inquam, ageretis.

p. 2. §. 1. *çu-lu* nihil cunctatus, repente, nec sine quâdam jactantiâ respondet: Mille quadrigarum dynastia (*continebatur*, hæc ambitu centum stadiorum Sinensium, id est, otto ferè leucarum nostratium; eratque propria Regulorum.) Medio sita loco & conclusa sit quodammodo inter majora duo regna. Augeatur eadem & firmetur cum præsidiis bellicis; atque imprimis majoribus minoribusque militum legionibus. Inter hæc autem frequens adsit segetum frugumque fertilitas: Ego vero in tali re ac tempore gubernator sim istius dynastia; spondere profectò ausim, quod vixdum exacto triennii spatio potero efficere ut vel sic habeant subditi mei multum roboris & fidei, constantiæque, simulque sciant præ oculis habere æquitatem suæ causæ, patriæque libertatem; & me duce socioque fortiter

ubi fuerit opus, pro eadem occumbere. *Confucius* hæc audiens subrisit.

§. 2. Tu verò discipule mi *Kieu*, sive *Gen yeu*, tu quid agitas animo. Respondet ille: Ditionem quampiam sexaginta, vel septuaginta stadiorum, vel hæc ipsâ minorem, exempli gratiâ, quinquaginta vel sexaginta stadiorum. (*Hæc quatuor aut quinque leucarum ambitu continetur, eritque propria dynasturum inferioris ordinis*) Ego si administrarem, vixdum exacto triennii spatio possem fortasse curâ meâ industriaque efficere ut affatim esset populo eârum rerum, quæ sunt ad vitam sustentandam necessariæ. Cæterum quod spectat ad ipsos ritus officiaque civilia, necnon mutuam omnium inter se suæ que cum principe concordiam, moresque & disciplinam Reipublicæ bene constitutæ; ad hoc perficiendum, sicut ipse sum impar, ita præstolor eximiæ virtutis sapientiæque virum, qui perficiat.

f. 9. p. i. §. 1. Et tu, mi discipule *Che*, sive *cum si hoa*, tu quid moliris animo. Respondet: Ego similiter non facile dixerò id posse me, quod *Gen yeu* pro modestiâ suâ prudentiaque negat se posse. Desidero interim (quod unum quoque possum) assidue discere. In parentalium verò aularum rebus propriis, apparatuque funebri, uti etiam cum celebrantur comitia extraordinaria Regulorum tantum, & alia maximè generalia omnium; tunc ego cæruleâ indutus veste, & cum proprio loci illius temporisque pileo, optarem & mirifice gaudereni assistere spectator, quin & agere inferioris ordinis administrum.

§. 2. Tu denique, mi bone senex *Tien*, sive *çem fe*, tu quid habes in votis. Ad hanc magistri vocem pulsare instrumentum desit, sonoque fidum paulatim remittente, ac remoto tandem ab se instrumento, & consurgens respondit: Ego quidem planè dissentiō ab istis trium condiscipulorum propositionibus ac votis. *Confucius* ait: Quid officit? non ideo tu nos cela, quid sentias & optes. Et verò sicut sua cuique studia sunt ac vota, sic quisque profatur & explicat sui animi sententiam & vota. Paret senex, & ait: Quod ego hīc & nūnc expeto imprimis, tam est ætati meæ naturæque consentaneum, quam alienum ab omni specie cupiditatis & ambitionis. Porro nihil est aliud quām exeunte vere, verno habitu vestitum, id est, simplifici, levique, & ad senile corpus jam accommodato: Unâ cum pileatis, id est, qui adolescentia jam excesserunt, quinque vel sex sodalibus eorumdem mecum studiorum: Item cum adolescentulis sex septemve deambulare in pomæriis australibus; ibique corpus abluere in fonte fluminis *y*. Deinde verò captare ventum in umbroso nemore *Yu yu* (locus erat ubi cœlo sacrificare consueverant, quotiescunque deprecabantur imminentem ex pluvia defectu sterilitatem) Ac tandem alternis modulari suaviter, & sic lætos alacresque demum repetere.

petere. *Confucius* ista senis ingenui simplicitate delectatus, eique applaudentis instar & simul tamen suspirans, bellè tu, inquit, approbo quæ dixisti, *Mi tien.*

Varias approbationis hujus causas afferunt Colaus, aliquique Interpretes;
 1. *Ut sic ostenderet Philosophus, haudquam probari ab se cupidinem dominandi.* 2. *Ut doceret alienam esse à sapiente jactantiam omnem* ~~et~~ *vanitatem.* 3. *Multò minus viro sapienti appetendum esse quidpiam, quod extra ipsum sit,* ~~et~~ *ab alieno pendeat arbitrio, seu cœli seu hominum.* *Ad extreum, approbare hic visus est sententiam* ~~cum~~ *sie, quamvis alioqui jacosæ similem, quia nimirum tendebat ad scopum longè præcipuum Philosophiae suæ, qui quidem scopus erat charitas seu amor quidam communis erga omnes omnis etatis homines; quo optabat grandævis pacem* ~~et~~ *tranquillitatem; inter æquales* ~~et~~ *amicos fidem atque concordiam; erga imbecillioris etatis adolescentes curam* ~~et~~ *commiserationem.* *Hæc Interpretes.*

p. 2. §. 1. Primis itaque tribus discipulis egressis, quartus *çem-sie* remanserat: hic *çem-sie* igitur sciscitus ait: De horum trium discipulorum sententiâ & discursu, ecquid tibi videtur, ô Magister! *Confucius* respondit: Evidem quisque profatus est animi sui lensus ac votum, & nihil præterea.

§. 2. At inquit *çem-sie*, tu ô Magister cur ridebas discipulum tuum *yeu*, quando is primo loco vota sua exposuit?

f. 10. p. 1. §. 1. *Confucius* respondet: Administrandum est Regnum ex præscripto & normâ officiorum ac legum: In his verò primum obtinet locum modestia, submissioque animi. Hujus autem discipuli sermones & verba non significabant ullam modestiam: Atque hæc fuit causa cur subrisserim.

§. 2. At (inquit senior) num solus iste desideriò tenebatur imperitandi? Kieu certè discipulo alteri nonne erat suum quoque in votis Regnum? At risum tenui, inquit, *Confucius* quia ejus oratio erat modestior; quod alioquin & ipse meditaretur regnum, cui dubium possit esse? Ecquando namque vidit quis in hoc imperio distinctionem sexaginta vel septuaginta stadiorum, uti etiam quæ minor sit quinquaginta scilicet vel sexaginta stadiorum, quæ tamen non sit regnum?

§. 3. Sed enim (inquit hîc rursus senior) tertio discipulo che huic certè, nullumne fuerit in votis Regnum? Respondet *Confucius*: Nec ipse vacat dominandi cupiditate: Nam parentales principum majorum aulæ, ritusque funebres; item comitia illa extraordinaria, vel generalia, si non sint res propriæ Regulorum, ad quos tandem spectant res illæ? Quod autem optare se diceret agere tali loco & tempore inferioris ordinis administrum, suspecta mihi oratio est; Etenim che vir talis ac tantus, & ad maxima quæque natus, uti pro-

bè nosti , si fuerit parvus , si aliquando fungatur munere ministri tam vulgaris , uti visus fuit expetere , ecquis audebit , aut valebit esse magnus aut Princeps aut Regulus in adeo augustis seu ritibus , seu comitiis : quis sustineat illi se præponere , aut etiam assistere ad ipsius latus ?

p. 2. *Ten-yven* consulit Magistrum de cordis innocentia & perfectione nulli non mortalium inditâ cælitùs ; modumque exquirit illius recuperandæ. *Confucius* respondit : Vincere seipsum , atque ita redire ad primævum illud temperamentum naturæ rationalis , hoc est obtinuisse cordis innocentiam & perfectionem. Mortales universi vel unico die si vincerent seipso & redirent ad temperamentum illud ; tunc orbis universus rediret ad innocentiam nativam & perfectionem. Verumtamen ut quis operam det recuperandæ isti perfectioni ; hoc & oritur & dependet ab ipsomet homine. Quomodo autem dependeat vel oriatur ab aliis hominibus ?

f. ii. p. i. *Ten-yven* ait : Liceat mihi denuò sciscitari abs te Magister ipsum quasi elenchum , seu seriem victiarum sui ipsius. *Confucius* respondit : Contra rationem ne quid cernito , contra rationem ne quid audito , contra rationem ne quid effator , contra rationem ne quem animi corporisve motum suscipito. *Ten-yven* his auditis , alacriter respondet : Mihi quamvis haud perspicaci , liceat tamen pro viribus opere ipso explere hæc tua documenta.

f. 12. p. i. §. i. Discipulus *chum-cum* similiter Magistrum consulit de cordis perfectione jam memorata. *Confucius* tria proponens media illius obtainendæ sita in attentione sui , observantiâ aliorum , & charitate , sic respondet : Sic egredere tuâ domo , tam præsens tibi , tamque attentus ad omnia , atque si visum eas magnuin quemdam honoratumque hospitem. Sic impera populo , sic ei indicito opera publica , ac si offerres magnum sacrificium rite peragendum : Reverenter , inquam , subditos tuos tracta. Denique tibi ipsi quod non vis fieri , vide ne conferas in alios : Hoc pacto sive verferis in regno publicus minister , non erit qui te oderit , aut de te conqueratur : sive verferis domi , è domesticis haud quisquam erit apud quem vel odio vel invidiâ labores. *chum cum* his auditis respondet : mihi quamvis haud perspicaci fas sit tamen exequi hæc tua documenta.

p. 2. §. i. Alius è discipulis , cui *Su ma nieu* nomen , eandem quam duo priores quæstionem instituit de cordis perfectione.

§. 2. *Confucius* , ut hic medeatur ægritudini hominis , nimium loquacis , sic respondet : qui innocens ac perfectus corde est , seu nativam cordis habet rectitudinem , hujus verba cum tardiloquâ moderatione linguae proferuntur.

§. 3. Num igitur (inquit) is cujus verba cum difficiili illa mo-

deratione ac tarditate proferuntur, hoc ipso mox dicetur corde perfectus? *Confucius* respondet: Rectè agere arduum est ac difficile: loqui ergo rectè quis poterit sine tardiloquâ illâ linguæ moderatione? quasi diceret: Ut rectè loquaris, rectè prius agas necesse est: ad hoc autem necessaria est cordis custodia: Sed hæc rursus est difficultatis plenissima: Loqui ergò rectè, non est tam facile, quā tu videris existimare.

f. 13. p. 1. §. 1. Idem *Su ma nieu* percontatus est de viro probo. *Confucius* respondet: Vir probus nec tristatur, nec timet, quemadmodum tu facis, qui propter fratres rebelles ac transfugas, te conficis immodico metu ac mœrore.

§. 2. Nunc igitur, inquit, qui nec tristetur nec timeat, hoc ipso dicetur vir probus? *Confucius* respondet: Interiora animi discutiens severo examine, nec inveniens tamen quidpiam vel erroris vel culpæ cuius eum peniteat pudeatve, sic prorsus, ut nihil ēgerit rerum quod non vulgari possit inter homines, nullam volverit animo cogitationem, cuius nolit conscientiam esse cœlum (*Vu yo nien pu co yu tien chi*) ejusmodi vir, inquam, quorsum obsecro tristetur? Quorsum timeat?

p. 2. §. 1. Idem *Su ma nieu* cum mœreret nihilominus, & angeretur fratrum causâ, quos proxime jam perituros esse præsagiebat, miserum me! inquit, hominum plerique habent fratres majores & minores natu, & ego unus (uti malè suspicor) jam nunc illos non habeo.

§. 2. *çu hia* condiscipulus mœrentem solaturus ait: Ego audivi quandoque magistrum meum; cum diceret,

§. 3. Mors & vita habent inviolabilem quandam à cœlo legem. Opes item & honores in arbitrio sunt & potestate cœli; atque adeò neque hæc neque illa arbitrii sunt nostri.

§. 4. Quocirca verus Philosophus unius cœli arbitrio acquiescens unam rem agit, nimirum attendit sibi perficiendo, & nihil amittit negligitve quod in hunc finem usui esse possit. Cum aliis verò cūjuscumque sint ætatis & ordinis, hominibus, observantiam benevolentiamque exercet. Verumtamen sic ut suis temperata sint ritibus officiisque omnia. Porrò qui de se deque aliis sic mereatur; ei quotquot existunt homines quatuor maria intra, id est, in orbe universo, omnes sunt majores natu fratres vel minores ex uno quasi sinu ejusdem matris effusi. Philosophus ergò quorsum angatur animo propterea quod nullos habeat fratres?

f. 14. p. 1. §. 1. *çu cham* Magister consultus de perspicacitate, quis nam illâ prædictus esse censendus sit. *Confucius* respondet: Instar aquæ tacitè leniterque fluentis instillatas, seu quasi per cuniculos suos insidiosè subrepentes obtrectationes de corporaliter suscepis injuriis,

accusationes, non audire, nec illico credere. Hæc censeri potest & vocari perspicacitas, nec amplius requiritur. Iterum dico: Subdolis illis ac virus suum blandè instillantibus obtrectationibus, ad commiserationem item denique movendam artificiosè compositis de manifestè accepto quodam damno accusationibus, nonnisi admodum lentè, consideratèque aures ac fidem præbens, verè potest dici res quamvis abditas ac remotas habere tamen perspectas inusitatâ vixquè scrutabili quadam perspicacia. Nec aliud hic opus est.

Colasis ubi locum hunc copiosa paraphrasi declaravit, concludit denique documentum istud viro Principi vel maximè debere esse cordi. Cum is enim suis unius oculis auribusque attingere debeat ditionis sue quamvis amplissimæ res omnes, si forie vel aures habeat nimis faciles putulasque vel oculos parùm perspicaces; periculum fore, ne malevolorum et invicem invidentium mendaciis calumniisque, velut aquis occultis, et insidiatricibus opplicantur et hebescant sensus supremi capitis, breviisque torrens ac illuvies insperata calamitatum totius Regni corpus obruat ac pessumdet.

§. 2. *quæcum Magistrum consulit de rectâ ratione gubernandi. Confucius respondet: Sit affatim annonæ tuis subditis. Sit affatim militum, rerumque necessiarum ad usus bellicos, in populo denique vigeat fides quæ respondeat fidei beneficentiaque ipsiusmet Principis.*

p. 2 §. 1. Ad hæc *quæcum* probè quidem rem intellexi, inquit; sed nova mihi dubitatio suboritur. Quid si omnino non possit aliter fieri, quin dimitteretur hic unum ex hisce tribus ecquod primo loco dimitteres? *Confucius* respondit: Dimitterem milites. Armabit scilicet inermem turbam, sua cujusque fides erga Principem, mutuusque amor & concordia præstabit invictos.

§. 2. *quæcum* denuò querit: Quid si omnino non posset aliter fieri quin hic quoque demeretur aliquid; ex his duabus, victu scilicet ac fide, utrum prius patereris tolli? *Confucius* respondet: Tolly paterer seu dimitterem victimum. Quippe ab omni ævo omnes omnino sumus mortales. Malebat igitur *Confucius* subditos cum fide mori quam hujus expertes, à suâ hominum conditione discedere. Certè ubi populus expers est mutuæ fidei, adeò non erigitur, aut coalescit in Rempublicam, ut contrâ eum interire necesse sit.

f. 15. p. 1. §. 1. Regni Guei Praefectus Kie *quæ chim*, *Confucii* discipulum *quæcum* alloquens; ceremoniarum, inquit, nullus est finis. At certè sapiens nativam & ingenuam simplicitatem & sinceritatem habeat, & hæc sufficiat. Quid illa tam operosa, rituum morumque elegantia ad rem facit?

§. 2. Ad hæc *quæcum*, ô quam, inquit, deplorandus est tuus ille sermo judiciumque de viro sapiente! Sermo quidem talis, ubi fæmel

semel temerè prolapsus est ab ore, etiam trahentibus quatuor equis, non tamen redibit ad linguam; seu jam est irrevocabilis.

§. 3. Certè exterior illa gravitas & compositio necessariò comitatatur nativæ simplicitatis sinceritatem; & hæc vicissim comitatur illam: Alioquin quod erit discrimen Principis à subdito; sapientis à stulto; uti tigridis & pantheræ pelliis suis pilis nudata prorsus est sicut canina aut ovina pellis item nudata suis pilis. Pili enim quamvis videantur esse superfluum quid & contemptibile; reverè tamen pellium discrimen h̄ic faciunt.

§. 4. *Ngai-cum* duodecimus Regni *Lu* Regulus quæsivit à *Confucio* discipulo *Teu-jo* dicens: Anni steriles sunt & quibus fame laboratur, ad usus autem meos, non suppetunt sumptus necessarii: quid remedii?

§. 5. *Teu-jo* tacitè arguens Principis exactiones respondit: Cur non exigis decimas, seu unum de decem à tuis subditis? Nam hæc familiæ quidem nunc imperantis est regula.

p. 2. §. 1. Respondet Princeps: Duo de decem mihi adhuc non sufficiunt; quorsum igitur istæ, quas inculcas, decimæ?

§. 2. Respondit iterum *Teu-jo*: quando subditis res abundat; Principi cuinam pariter non abundet? quando vero subditis non abundat; Principi cuinam tunc abundet?

§. 3. *Qu-cham* consulit Magistrum quomodo quis in dies accumulet virtutem virtute, & discernat perturbationes animi? *Confucius* respondet: Statuere fundamentum in sinceritate ac fidelitate ipsius met animi, & in verbis actionibusque omnibus veracem esse, sine furo & simulatione; in rebus omnibus temper convertere se ad id quod rationi maximè est consentaneum, hoc est accumulare virtutes.

f. 16. p. 1. §. 1. Jam vero ut ostendat animi perturbationem, nihil ferè esse aliud, quam velle aliis ea, quæ non sunt arbitrii sui vel potestatis, vel quæ sunt inter se pugnantia. sic ait: Amando quempiam, optare eum vivere; odio habendo quempiam, optare eum mori: Imò etiam optatà modò ipsius vitâ, mox rursus optare eundem mori, cum jus vitæ necisque sit penes cœlum (idemque est de motibus aliis varii & inconstantis animi) hoc ipsum est obnubilato perturbatoque esse animo.

§. 2. Regni *ci* Regulus *Kim cum* percontatus est modum feliciter gubernandi à *Confucio*.

§. 3. *Confucius* perbrevi sed per apposito responso multa complectens, sic respondit: Rex sit Rex; subditus sit subditus; pater sit pater, filius sit filius.

p. 2. §. 1. Applaudens Regulus, o, inquit, quam laudo & approbo! vere sic res habet: Etenim si Rex non sit Rex nisi solo nomine: Subditus similiter si non sit subditus; pater non sit pa-

ter; filius non sit filius; quia nimis non agant quae sint sui munieris & conditionis; jam lex omnis & ordo rerum; quin & usus ipse rerum pereat necesse est. Quamvis itaque sit mihi ex. gr. census amplissimus & annonæ vis maxima, ego num potero tunc illa frui? quasi dicat: Improborum licentia, summaque perturbatio rerum omnium ne me quidem, qui tamen sum Dominus frui sinet. Præsaga vox fuit: nam non diu post proditorum insidiis miserabiliter Regulus occidit.

§. 2. *Confucius* discipulum *quu-lu* collaudans apud suos, ait: qui dimidio, ut sic loquar, verbo possit decidere lites, is nonne est discipulus meus *Yeu?*

§. 3. Ad laudem hanc addentes aliam condiscipuli, narrabant, quod idem *quu-lu* ne per spatium quidem noctis unius relinquebat promissa & datam fidem, quin accurate præstaret.

f. 17. p. i. §. 1. Hac etiam occasione commemorant discipuli id quod sæpenumerò *Confucius* dicebat: in audiendis litigantibus ego sum sicut alii passim homines; sed oporteret imprimis hoc efficere ut non essent litigantes, aut lites.

§. 2. *Quu-cham* Consulit Magistrum de modo gubernandi. *Confucius* respondet: Ante omnia meditare quae tui sunt officii, idque, meditare constanter & sine inertiam. Deinde tracta negotia publica & aliis consule eadem cum veritate & fide, quam tibi ipsis, profectum que tuo consuluisti.

p. 12. §. 1. *Confucius* ait: Vir probus ac sapiens perficit verbo & opere aliorum hominum virtutes ac laudes, juvando scilicet imbecilles, timidos ac jacentes erigendo, subdendo calcaria currentibus; nequaquam vero tuetur aut confirmat perditorum hominum licentiam & improbitatem; stulti vero improbique viam tenent planè contrariam huic viæ. Videat ergo vir Princeps (inquit Colaus) sibi ministros adsciscat: Talesne, quos veluti patronos ac duces ultrò sectetur omnis colluvies sceleratorum; an tales, quibuscum virtus omnis & innocentia conjungi gaudeat.

§. 1. Regni *Lu* Præfектus *Ki cam* *quu* percontatus est modum reetè gubernandi à *Confucio*. *Confucius* ut ad officium frugemque revocet, respondet: Regere, dirigere est, seu, rectificare: Tu ergo si præreas exemplo ad id omne quod rectum est ac honestum: ecquis tuorum audebit non esse rectus?

§. 3. Idem *Ki cam* *quu* cum angeretur animo propter latrones, consulebat *Confucium*. *Confucius* respondit: Si quidem tu ipse non sis cupidus, quamvis ultrò provokes, & præmiis allectes subditos tuos ad latrocinandum, non tamen latrocinabuntur. Latrocinii quippe magistra, cupiditas est: Hujus autem cupiditatis incentrix & magistra altera, cupiditas avaritiaque magistratum: quos si incor-

ruptos viderint subditi; vel solo pudore prohibiti à furtis abstinebunt.

f. 18. p. 1. §. 1. Idem rursus *Ki cam* ȝu exquirens modum rectè gubernandi à *Confucio*, sic ait: Ego si interficiam passim improbos & exleges, ut ita commodiūs accersam promoveamque probos & obsecratores legum; quid videtur? *Confucius* respondit: Tu si quidem gubernas, ut par est; quorsum utare suppliciis tam crebrò: Tu expete tantummodo quæ recta sunt & honesta, constetque hoc omnibus; & statim populus exemplo tuo probus evadet. Gubernatoris virtus quotiescumque rebus factisque palam se facit, ventus est, seu venti instar: Subditorum verò, infimæque plebis virtus, herba est: Herbis si superveniat ventus; procul dubio hæ sese submittent, & obsecundabunt vento quocunque faciles impelli.

§. 2. Discipulus ȝu *cham*, qui magis laborabat, ut audiret, quam ut esset bonus ac sapiens, instituit quæstionem hujusmodi. Literatus quispiam gubernator quomodo hic poterit dici vir clarus & illustris.

§. 3. *Confucius*, ut ulcus detegat, querit ipse vicissim: Quidnam, id est, quod tu vocas clarum & illustrem esse?

§. 4. ȝu *cham* respondet: Aliud nihil est, quam si quis versetur in regno quoipiam administrator omnino audire bene & sermonibus omnium celebrari. Eundem, si versetur domi suæ, procul dubio audire bene & celebrari.

§. 5. *Confucius* ad hæc ait: Quod ipse dicis hoc quidem est audire bene & illustrem dici, at non est, clarum esse & illustrem. Diversa namque sunt dici & esse.

p. 2. §. 1. Ego itaque sic sentio, quod is qui clarus & illustris est, de re nullâ minus laborat, quam ut vulgo talis habeat. Solidus, syncerus & rectus est: Et gaudet officio & æquitate; prudenter expendit sermones tum suos tum alienos; quin etiam diligenter observat os ipsum oculosque, priusquam certi quid de quoquam statuat. Post hæc autem assidue meditatur, quo maximè modo cedat ac submittat sese aliis. Hujusmodi sanè vir sive versetur in Regno Principis administer, procul dubio perillustris erit: sive versetur domi suæ pater familias, procul dubio perillustris erit.

§. 2. Jam verò qui bene audiunt, & populari tantum famâ, clari sunt; hi modestiâ quâdam & gravitate exteriori, studiosè captant virtutem, virtutis inquam nomen ac famam; cùm interim rebus ipsis factisque virtuti adversentur. Idem rursus, tam placide tamque fidenter persistunt in virtute, umbrâ inquam illâ simulatæ virtutis, ut jam non sit ulla dubitatio, quin talis reverâ sit, qualem se men-

titur esse. Adeoque sive is versetur in Regno, haud dubiè celebratur à Principe, sive versetur domi, haud dubiè quoque celebraatur ab suis. At profecto celebritatem hujusmodi execratur quisquis est probus ac sapiens.

f. 19. p. 1. §. 1. *Fan chi* discipulus dum sequitur *Confucium* déambulantem in luci *wu yu* dicti inferiori parte, sic ait: ausim ego exquirere abs te, Magister; ac discere tria imprimis necessaria cuivis homini, qui velit benè beateque vivere. Primum est accessionibus quotidianis accumulare virtutes. Alterum est emendare vitia & errores. Tertium denique, solerter discernere & penitus habere perspectas animorum nebulas ac perturbationes, ut eas in ipso statim ortu dispellam.

§. 2. Confucius exclamans ait: O laude dignam quæstionem!

§. 3. Et illico respondens; Satagere potissimum, inquit, circa studium ipsum virtutum accumulandarum & non magni facere seu in aliquo habere numero id quod jam nunc est accumulatum virtutis ac meriti, quodque olim speratur præmii & utilitatis: Hoc nonne est accumulare virtutes? Quasi dicat, inquit Interpres, quisquis in studio stadioque virtutis hoc assidue reputat apud animum suum, longam esse arduamque virtutis viam; eaque impulsus cogitatione tam strenue progreditur, ac si nihil dum viæ confecisset: quin & reipsa de partis jam opibus & viæ spatio, quod à tergo relictum est, nunquam cogitat prudens; sed illa quasi negligit, ac postremo habet loco, ne scilicet hujusmodi cogitatio suffuretur ipsi quodammodo partas opes, dum currentem ad otium & quietem pellicit: quisquis inquam, ejusmodi prudentiâ solertiâque, fuerit; fierine potest, ut non proficiat in dies, & per incrementa ipsummet fallentia, ingentes coacervet virtutis ac sapientiæ thesauros? Rursus, ait *Confucius*, indicere bellum sibi, oppugnare diu noctuque, suaipius vitia & errata; nequaquam verò temere & otiosè in mores inquirere aliorum, nec reprehendere & oppugnare aliorum vitia & errata, suorumipius immemorem: Hoc nonne est reverà secum habitantem mederi sibi, & emendare vitia & errores? Ad extremum, perbrevis vel unius matutini temporis iracundia non mox coercita, sape pessumdat suam ipsius personam, sic ut pertingat ad ipsius parentes quoque & consanguineos, totamque familiam. Atqui hæc nonne est cœci perturbatique arumi affectio?

p. 2. §. 1. Idem *Fan-chi* percontatus est de *Gin* virtute, seu verius de pietate. *Confucius* respondit: Diligere homines sic ut amplio quodam charitatis laru omnes complectaris & foveas. Similiter percontatus est de prudentia. *Confucius* respondet: Nosse homines.

§. 2. Bonus *Fan-chi* nondum percipit Magistri responsum. Et enim si amandi sunt omnes, cur opus est eos nosse, ut probi ab improbis

improbis, amore digni ab indignis discernantur.

§. 3. Dubitanti discipulo *Confucius* sic ait : *Quisquis evehit admodumque gerendæ Reipublicæ rectos ac probos , negligit autem omnes perversos & improbos , is poterit efficere ut improbi quoque evadant recti ac probi.*

§. 4. *Fan chi* necdum probè percepta Magistri sui ratiocinatione tam laconicâ , recessit : Nec multò pòst visens condiscipulum suum *çu hia* ; scire te volo , inquit , quod nuper ego adfui coram Magistro nostro & consului ipsum de prudentiâ . Magister autem respondebit : Evehe probos , neglige omnes improbos , sic poteris efficere ut improbi evadant probi : *Quid hoc , obsecro significat ?*

f. 20 p. 1. §. 1. *çu hia* , re protinus intellectâ , exclamans ait : O uberem & locupletem sententiam Magistri nostri ! Hoc tibi ego duorum Imperatorum exemplo declarabo.

§. 2. *Xun* olim cùm obtineret Imperium , maturâ usus deliberatione tandem selegit sibi unum ex omnibus & evexit ad munus supremi adjutoris sui , sapientem scilicet *cas yao* : quâ re vulgatâ per Imperium , improbus quisque seu expers virtutis *tam* procul fuit semotus , ut evanuisse crederes improbitatem . Similiter *Tam* Imperator , postquam obtinuit Imperium , selegit ex omnibus & promovit ad supremam dignitatem , sapientem *y yn* , & ecce improbus quisque vel ad frugem rediit , vel tam procul abscessit , ac si vivere desisset.

Cao yao oriundus fuisse creditur ex stirpe Chuen hio tertii Imperatoris Monarchiae Sinicæ . Hujus deinde posteri donati dynastiâ Leô eandem per decem ferè saecula administrarunt donec à Regulo çu fuit extincta . Extant illustria tanti viri documenta de modo rectè gubernandi , in libro 2. Xu kim qui inscribitur Cao yao meu , id est , Cao yao consultationes . Scriptæ sunt per modum dialogi ipsum inter & Imperatorem , opus vel propter unam antiquitatem (quippe bis mille &) amplius annorum ante Christum) prælis dignum Europæis . Inter cetera quod attinet ad rectam populi administrationem docet quo pacto is , qui in terris imperat , fingere & accommodare se debeat ad subditorum suorum desideria & vota , & talis esse , qualem subditorum merita vel demerita esse postulant , proposito sibi supremi Cœli exemplo & normâ ; tametsi hoc enim , seu potius hujus Imperator nihil non audiat atque intelligat (uti litteraliter explicat Cham Colaus) utpote à quo omnis mens , & ratio , & consilium nobis indita sunt ; singulis item , quod æquum est , pro suis cuiusque meritis reperdat ; hos ipsos tamen Providentia sue effectus sic exerit , ut à communibus mortalium votis atque promeritis regimen suum ordiatur quodammodo , seseque ita attemperet ut vox & mens populi sit vox & mens ipsius cœli seu cœli Domini . Quo fit , ut quod communi nature ad bonum instinctu universus populus audit , videt , ac percipit ; quod item amat &

odit; cœlum itidem hoc ipsum audiat, videat, percipiat, amet, & oderit: sive ut (alio loco dicitur) cœlum videat ex populi oculis, audiat ex populi auribus, adeoque à populo ipso præviè moveatur, & quodammodo determinetur, ut debita cuiusque meritis præmia, vel supplicia decernat. Et hinc etiam non semel hoc libro Xu kim dicitur Xam ti pu cham hoc est cœli supremus Imperator non determinat, sed si improbos viderit castigat, si probos beat, unde, uti alibi, quod cœlum immittat calamitates aut felicitates, pendet à virtute. Et quidem quas cœlum infert calamitates potest quis adhuc effugere, at quas per sua sclera sibi quis fabricat non potest aquæ facile evadere, nisi videlicet sese emendet. Quod si populus non obsequatur virtuti nec subjiciat se scelerum correctioni, cœlum utique per sinistra portenta eum reverâ monet moxque ut ad reëstitudinem suam virtutemque revocetur.

Alter sapientum Y yn genus ducebat ab illustri Colao Kie mo, qui octingentis circiter ante hunc nepotem suum annis à consiliis fuerat primo Moriarchiæ Imperatori Hoam ti nuncupato: Y yn ergo cùm turbatissima nactus esset tempora, latitabat prudens, & Agriculture operam dabat; quando eum Regulus Tam quinies invitatum frustra, tandem non sine amicâ vi assistere sibi coëgit & eße à consiliis. Nec multo post misit ad impium Kie primæ familia Imperatorem ultimum, non sine spe hominis ad sanam mentem revocandi: apud quem tamen cùm nihil is profecisset; desperata, ad Tam Regulum est retersus, qui deinde evectus ad Imperium, primam à suâ dignitatem contulit sapienti, plurimùm usus ejusdem opera & consilio ad familiæ suæ Xam dictæ fundati nem. Author idem fuit aurifodinas aperiendi, sublevando scilicet populo, quem sterilitas & famæ per annos omnino septem quibus ipsis forte & in Ægypto & (uti sacræ testantur paginae) orbe un. verso tunc laboratum est, vehementer afflixerat. Imperatore Tam mortuo, cùm forte Tai kia adolescens, qui avo suo nepos successerat, à curis negotiisque publicis abhorrens, desidia sese & oblectamentis juvenilibus cœpisset dedere; Colaus Y yn tantum mali oppresbarus in semine, adolescentem in horto sepulchri patrii, ceu custodia domesticâ detentam, triennio tot, (quod erat tempus paterno luctui destinatum) severâ ad modum disciplina sic instituit, excoluitque pro eâ, quâ valebat, vicariâ potestate, ut inde præiens, jam aliis esset ab se, vinceretque etatem suam prudentia & maturitate; & avitæ laudis amulius imperium deinde per annos triginta sapienter admodum gubernârit.

Obiit Colaus Y yn centenario major, anno 8. Vo tim Imperatoris, qui tertius fuit istius familie. Parentavit hic ei ritu Regio; & merito sanè, ut qui per annos tres admiris rirat olim Imperium tanto maiori cum fide, quod vicaria cum potestate. Sepultus est media ferè leuca à sepulchro conditoris in Provinciâ Ho nan. Successit ei filius Y pu, qui & humum, & quatuor succendentium deinceps Principum Colaus fuit.

Extant cedro digna viri præcepta ac monita in eodem libro Xu kum & primum quidem inscribitur Y hiun, id est, documenta ipsius Y yn quibus scilicet adolescentem necdum depravatum, ceu antidotis quibusdam vel armis præmunit. Secundum constat severiori quâdam oratione, quâ eundem, cum mutari jam cœpisset, paternâ cum autoritate castigat. Tertium scribitur jam resipiscenti; quo etiam tempore, finito jam luctu triennali, mensis duodecimi die primo idem Colaus ei purpuram detulit ac diadema; lætumque è custodiâ sepulchrali ad aulam & avitum solium reduxit. Quarto denique capite hortatur ad tuendum parta, & cœptum virtutis iter animosè prosequendum, Denique est & alterum caput, quod Ye te inscribitur, acris ad unam potissimum virtutem, velut unicum regiminis fundamentum cohortatio. Fit interim crebra mentio in his omnibus prvidentiae cœlestis, cui par sit morem gerere; & supremi cœlorum Imperatoris qui etiam nomine ipsius cœli frequenter venit, more Sinis usitatissimo. Quoniam vero hac adeo antiqua sunt monumenta; gauderent, opinor, Europæ videre illa prælis suis excusa; atque hoc imprimis inde discere, nature legem ne extremis quidem terrarum finibus, cum veri Numinis notitia, defuisse. Viderent etiam non sine admiratione, quæ artes, & quæ præcepta regendi Imperii in una religione & virtute fundata, jam tum, annis, inquam, ante Christum 1750. in Sinâ viguerint

Juvat hic ex multis delibare unum alterumve monitum ad frugem redeunti jam Principi à fideli suo Y yn administrō datum, prout Interpres noster ethnicus cum aliis illud exponit.

Regia persona, inquit, supra quidem habet augustum cœlum à quo respicitur, infra habet populum à quo item respicitur, ante & retro, à dextris & sinistris assistunt spiritus. Hes sanè maximè pertimescenda. Cœlum tametsi Regem uti filium habeat tamen an semper favebit, an aliquando adversabitur adimetque Imperium, nondum quidem determinavit, adeoque hic non dicitur affectu aut propensione determinata. At vero si quidem Princeps noverit reverenter se gerere & obsequi cœlo, si sibi attendere, si in omni motu, actione, sermone, cogitatione ita semper se gerat, ac si cœlum Regem intineatur ipsique presens assistat, adeoque ne unicam quidem cogitationem prætam admittere audeat, tum certè hujusmodi mens reverens & cogitatio penetrat ipsum cœlum, moxque cœlum amanter jucat, protegit, dilatatque à se delegatum Imperium. Populus item tametsim entem & oculos in Regem suum semper habeat intentos, spesque omnes suas in eo collocatis, non tamen populi indo:i usquequa fidendum cum modo in bonam modo in sinistram partem fl. cti queat, adeoque ejusdem subjectio debita, non sit quid st. bile & immutabile: Verum si Princeps pietate foreat & protegat populum, si filiorum instar amet nec patiatur vel unum vilem homuncionem & mulierculam qui non grudeat regiâ beneficentiâ; tum sanè tam amplæ piutatis cor diffundetur in populum qui adeo venerabitur, redamabit, seque ultro submittere gaudebit tam pio &

benigno Principi. Quae cum ita sint, si quidem Rex in dignitate à celo data constitutus vel unam cogitationem non rectam admittat, jam scilicet Regem fastidieret et ovescabitur; si vel unica res amiserit debitum ordinem, jam populus hoc ipso alienabitur: à celo igitur collata dignitas quam periculosa est ac formidabilis! quamvis cum timore est tremere et cura assida in dies virtutem accumules, non est tamen quod tibi promatas felices exitus securizarem.

Tota itaque virtus sua in veneratione, pietate, veracitate et fide firmat regna et regimen: hanc si negligas, jam celi indignationem, populi disensionem, spirituum aversionem hoc ipso provocaveris.

Domicius alio capite præsummicas Principem contra præsumptionem supradictam ait: Quid ergo Imperii Provincias domineris, revera non est nisi à supremi celi mandato. Sed augusto calo, quod affluit non ducatur, difficulter credi potest aut confidi. Hujus ordinatio an fidelis an diuina, an varianda an brevior sit futura, omnino incertum. Potest tamen Imperii revolutio contingere, possunt initia esse florentissima, at deinde exitus miserandi: dumtaxat igitur celum attendit ad Principis virtutem cuiusmodi sit. Remita si is domitus præter afflictibus constanter cum insigias virtutis sit ut nullo moto præcio ab ea ne ad momentum deflectat, hoc ipso fidelis et fatus contabit celi erga se favor et voluntas: si virtus deficit prius attis afflictibus et illatis disfideris animum ab ea distractabentibus, aut si sibi tam quidem inferas sed ad breve tempus eis perseverans, tum celi voluntas consequenter cum a se repellat. Et quamvis celi discretum seu voluntas incerta sit: Et nobis cognita, tamen hec celi cum homine reciprocum relatio omnino non errat aut fallitur: quare si quis, et Princeps, conservatum diu Imperium, uni contrainter cassa virtuti et sufficit. Confirmat hac deinde exemplis postremi Imperatoris Xu quem ob impietatem celum a se repudiaverat, et assumptu in Imperium avi Chinorum: de quo sic ait: Ne existimes, o Princeps! ex privato quodam afflictu a celo dilatum Imperium, aut populi opem aut patrocinium ad eam rem Regi postulatum una: scilicet eti tui virtus fuit et pietas que commotivit superni (celi) Imperatoris cor et voluntatem, cotiusque populi sola ejus virtute uitram propensi sunt studia.

p. 2. §. 1. quoniam cum Magistrum consulit de amicitia, Confucius respondit: Magna cum fide et benevolentia commoneto peccantem et omniem astabiliiterque dirigit in viam, a qua is aberravit: Quod si nihil efficere hic potes; tum quidem tu desiste prudens ne aliquin importunitate tua ipse tibi sis dedecori.

§. 2. quemcum Confuci discipulus, aiebat: Sapientes per litterarum artiumque liberalium studia et exercitationes, sitas potissimum in exemplis ac institutis, monumentisque Priscorum sapientum, sibi conciliant et allocant amicos; per ipsos vero amicos mutuo sele adjuvant ad omnem virtutem et perfectionem animi. Idcirco scilicet sa-

cet sapiens sic his & illis dat operam, ut non tam sectetur illas, quam per illas sectetur virtutem.

LIBRI TERTII

PARS SEPTIMA.

Fol. 1. pag. 1. paragr. 1.

Cv Lu discipulus exquirit à Magistro suo modum gubernandi. *Confucius* respondit: Exemplis optimis virtutum fac præas & præluecas subditis tuis; deinde per te ipse fac cures rem populi, ultroque venias in partem laboris publici.

§. 2. Discipulus Magistrum rogavit ut plura suggereret. *Confucius* mederi volens morbo discipuli, sic respondit: Non habeo quod addam; serventur ista duo, sed constanter, absit pigritia, tedium, lassitudo.

§. 3. Alius è discipulis *Chum cum* nomine, cùm esset sub *Ki xi* majori præfecto, minoris & ipse ditionis Præfector; exquisivit item modum gubernandi. *Confucius* respondit: Primùm fac habeas minores præfectos, quorum operâ ministerioque res perficias. Dissimula prudens & condona minora peccata. Evehe ad honores publicos, & admove gerendæ Reipublicæ viros spectatæ virtutis ac sapientiæ: Sic enim tibi tuisque præclarè consules.

p. 2. §. 1. At enim, inquit, idem *Chum cum*, quomodo perspectas habebo sapientum hujuscemodi dotes, ut eos deinde evham. Respondit *Confucius*: Primùm fac evehas ipiè quos perspectos habueris, & unicum duntaxat, si tantùm unicum noveris. Ipse verò quos non habueris perspectos, num alii quoque ignorabunt illos, adeoque præteribunt ac negligent?

§. 2. *Lim cum* Regulo Regni *Lü* mortuo suffectus erat che Princeps, avo nepos; patre interim profugo contra fas & æquum neglecto: Quin & armis deinde, cùm redditum pararet, prohibito. Inter hæc *Confucius* è Regno *çu* forte rediit ad Regnum *Guei*, ubi per id tempus Magistratum gerebat discipulus *çu lu*; qui Magistrum alloquens sic ait: Regni *Guei* Princeps jamdudum tenetur desiderio tui, & cupidè expectat excepturus Magistrum ut fungâre Magistratu. Hoc ergo si contigerit, aveo scire, ecquidnam tu Magister facturus sis primo loco?

§. 3. *Confucius* respondit : Neutquam violari debet lex & ordo , quo natura filium patri subjicit & adstrinxit. Jam Princeps tuus *Che* , quandoquidem neglecto patre patroque jure , eum qui suus avus est , patrem vocet , quo scilicet speciosiori nomine possideat necdum sibi debitam ditionem : Ego ante omnia tam fœdæ perturbationi recti ordinis , læsæque pietati medelli conarer ; adeoque omnino reformarem nomen ipsius.

f. 2. p. 1. §. 1. *gu-lu* verba Magistri non satis maturè expendens , quasi illa h̄ic & nunc minùs ad rem facerent , parùm consideratè , estne , inquit , hoc ita , ut ais ? Tu Magister , ut mihi quidem videris , abes hic longè à vero. Quorsum ilta , quæso , tam supervacanea nominis reformatio , quando sunt alia longè majoris momenti quæ hoc statu rerum ac temporum potiùs videntur tractanda ?

§. 2. *Confucius* tam præcipiti responso suboffensus , vah ! inquit , quām rudis & agrestis es , mi *yen* ! vir sapiens in iis quæ necdum probè percepit ; certè h̄esitantis instar est ac subdubitantis ; nec temere quod in mentem venit , effutit illico.

§. 3. Audi nunc igitur quid paucis verbis significare voluerim : Si nomen ipsum Principis non sit rectum , nec ejusmodi , quod ei jure competit ; adeoque si in ipsâ quasi fronte hominis resplendeat mendacium ; tum profectò sermones ac mandata haudquam secundis auribus animisque excipientur . Quod si sermo Principis non excipiatur secundis auribus & animis ; tum procul dubio publicæ res & negotia nequaquam perficiuntur.

§. 4. Quando autem res harent & non perficiuntur ; tum vinculum illud societatis humanæ , officiorum icilicet ordo , mutuaque omnium concordia , haud vigebunt . Ordine illo & concordiâ non vigentibus ; tum pœnæ ac supplicia non attingent scopum à legibus constitutum ; Suppliciis hoc modo à legum scopo aberrantibus , tum populus infelix , incertus quid prosequatur aut fugiat , planè non habet , ubi tuto collocet pedes manusque . Porrò tot ac tantorum malorum caput & radix , est neglecta filii pietas , falio illo & jure & nomine personata .

§. 5. Idecirco vir Princeps quod attinet ad nomen ipsius & compellationem procul dubio debet esse ejusmodi quod possit sine rubore ejusdem vel offendiculo subditorum proferri , sic ut vocetur filius ; si filius est ; nepos si nepos . Jam ubi sic proferetur nomen , feliciter procul dubio & sine repugnantia subditorum poterunt res & negotia totius Regni procedere . Quocitca vir Princeps in suis verbis nihil habeat vel admittat , quod inane sit vel temerarium ; & hoc quidem sufficiat , ut intelligas ipse , quanti momenti sit ea , quam initio exigebam , nominis commutatio .

p. 2. § 1. Discipulus *Fan chi* , pertæsus , opinor , corruptos mores

ætatis suæ, rogavit doceri Agriculturam. *Confucius* respondit: Ego non sum instar veterani agricolæ peritus artis rusticæ: peritos consulito. Rursus itaque rogavit doceri rem hortensem. *Confucius* respondit: Ego non sum instar senioris hortulani; tu adi, & consule quorum id munus est.

§. 2. *Fan chi* spe suâ frustratus egrediebatur; egredientem *Confucius* sic arguens, ut simul tamen hortaretur ad suscepsum virtutis sapientiæque studium strenuè prosequendum; ô te, inquit, plebeium & humilis animi virum! mi *Fan siu!*

§. 3. Qui superiorem in Republicâ locum obtinent, si quidem gaudeant exteriori simul & interiori compositione; tum quidem subditorum nullus erit, qui audeat non eos colere ac vereri. Rursus iidem superiores si gaudeant æquitate & justitiâ; tum subditorum nullus erit, qui audeat eisdem non omnibus in rebus morem gêre. Denique superiores si gaudeant fide, verbis factisque præstítâ, tum subditorum nullus erit, qui audeat non exerere vicissim sinceram promptamque voluntatem. Hæc autem si ita se habuerint; tum quatuor regionum, id est, orbis universi, populi, fasciis involutos gestabunt humeris infantulos suos, & ultrò properantes turmatim adventabunt; adeoque nec agris cultores deerunt, nec cultoribus alimenta. Quorsum igitur applices animum agriculturæ, qui tuum, aliorumque animum potes excolere; & sic vel maximè consulere ipsi etiam agriculturæ?

Ne quis farè existimaret à Philospho Sinico contemni agriculturam, quam nemo Philosophorum etiam Sinenium non magni fecit; conatur h̄ic Colaus Interpres noster Confucii responsū sic exponere, ut etiam conciliare non dubitet cum exhortatione illâ, quâ olim Cheu cum Princeps agriculturam Imperatori Chim vam, cuius erat patruus ac tutor, studiose commendaret, uti refertur in Xu kim libro s. sub titulo Vu ye, hoc est, non vacandum otio: Imprimis autem docet, quanti Reges facere debeant, & quam sollicitè tueri ac fovere agriculturam tanquam basim Imperii, & tanquam elementum quoddam populi, quo is haud secus ac pîscis aquâ suâ conservetur. Affert in hunc finem exempla prisorum Regum Xun, yu, ven & Vu vam, patris, fratrisque sui; qui cum Philosophie studio, studiū agriculturae quandam conjunxerant. Quid? quod etiam ab Imperiali dignitate non alienum id esse Reges censuerunt, qui manus Regias stiræ admoventes partem agri quotannis per se ipsi arabant, ex quo deinde liba & vinum in sacrificia, cœlorum Imperatori offerenda petebantur, uti Memcius testatur citans libros officiorum. Quamquam alia quoque tam rari exempli fuit causa, ut scilicet usū ipso discerent Principes duros colonorum suorum miserari labores: Quorum memoriam ut identidem refricaret Imperatorum unus; aratrium quoque jussérat in Palatio suspensi. Illam quoque præter has affert causam exercitandæ ab Regibus agri-

culturæ memoratus Cheu cum, ut modestiæ imprimis ac submissionis nobilissimum fructum ex illâ peterent: nec deliciis sese otiove dederent, ac luxui, quæ Republicæ solent esse perniciosa.

f. 3. p. 1. *Confucius* ait: Operoso labore ac studio perdidicerit quispiam Odarum ter centum capita: Collatum fuerit eidem Republicæ gubernandæ munus, nec is tamen res muneris sui perspectas habeat, sic ut si legatus eat ad quatuor partes Imperii, non possit marte suo & ex tempore apta dare responsa ad quæsita Regulorum, ad quos mittitur; huic homini quamvis multa studio comparata, eccui tandem usui erunt: Inutilis lucubratio est, quam rebus nequeas factisque proferre.

p. 2. §. 1. *Confucius* ait: Ipsa persona gubernantis alios si recta sit, & ad omnem virtutem composita, etiamsi nullis utatur monitis vel adhortationibus, ultrò tamen ad omnem virtutem ac laudem convertent se subditi, exemplo scilicet gubernatoris pertracti: è contrario, ipsa persona si non sit recta, licet assiduis stimulis & adhortationibus utatur; tamen non sequentur subditi. Allicant enim verba; sed potentiùs avertent facta.

§. 2. *Cheu cum & Cam xo filiis Ven-vam Regis, suæ singulis obtigerant dynastiæ: Huic Regni Guei, illi Lu: quas cum præclaris legibus & exemplis stabilivissent; successorum deinde, temporumque vitio plurimùm sanè desciverant à primis illis institutis. Quod deplorans Confucius, duorum, inquit, Regnorum Lu & Guei administratio Germana est; sibique invicem perquam similis, olim scilicet & institutis optimis & altâ pace: At nunc vitiis ac perturbationibus Germana item est.*

§. 3. *Confucius* dicebat de Regni Guei Præfecto *Cum çu kin* dicto, qui sorte suâ, vivebat contentus: benè placideque privatus degebat domi. Ubi primùm quid habebat, protinus secum ipse tacitus aiebat: Sat rei cumulatum est. Deinde verò cùm perparum illi esset, nihilominus dicebat: Satis rerum mihi præstò est. At ubi copia rerum denuo illi adfuit; protinus dicebat: Sat rerum est mihi etiam ad splendorem.

f. 4. p. 1. §. 1. *Confucius* curru petebat Regnum Guei: *Gen yeu* ejusdem discipulus agebat aurigam.

§. 2. Loci incolæ cùm fortè confluenter turmatim *Confucii* spectandi gratiâ; exclamans *Confucius*, proh! inquit, quanta hîc populi frequentia est!

§. 3. Ad eam vocem *Gen-yeu*, Magister, inquit, quandoquidem tanta sit frequertia hominum, ecquid præterea ei adderes? Respondit: adderem copiam rerum seu opulentiam moderatam.

§. 4. Ait rursum discipulus: Ubi jam rerum copia adesset, quid adderes præterea? Respondet: Rectam institutionem.

§. 5.

§. 5. *Confucius* aiebat : Si quis esset à dynastis ac Regulis , qui uteretur me , operâ meâ ; & consilio , annua periodo mensium nec amplius jam perfecisset aliquid , jamque pretium aliquod appareret operæ meæ , gravioribus saltem vitiis sublatis . Tribus verò post annis , uti sperare ausim , jam foret res perfecta .

p. 2. §. 1. *Confucius* ætatis priscæ citans proverbium ait : Instructus probitate Princeps & administrans Regnum per se suique similes filios ac nepotes spatio centum annorum equidem poterit convertere & ad frugem reducere quamvis improbos & immanes ; quin & abolere pœnas ipsas mortisque supplicia ; amore scilicet , & non terrore , continente in officio subditos . O quam vera sunt hæc majorum nostrorum verba !

§. 2. *Confucius* ait : Quod si vero detur qui regat instructus rarâ virtute sapientiâque Princeps ; tum planè fiet ut , ubi effluxerit triginta annorum spatium , jam deinde nativa virtus nulli non indita feliciter efflorescat .

f. 5. p. 1. §. 1. *Confucius* ait : Si quis recte instituat suam ipsius personam , in suscipiendo Magistratu ecquid habebit negotii vel difficultatis ? Contrà , si non possit recte instituere suam ipsius personam ; quo pacto tandem reget instituetque alios ?

§. 2. *Gen-çu* consiliarius Præfecti *Ki-xi* hominis turbulenti , forte veniebat ab aula ejusdem Præfecti . *Confucius* ait : Qui tam serò ? Respondet : Fuerunt negotia Regni publica . *Confucius* , verius , inquit , opinor , privata ipsius Præfecti negotia te tam diu detinuerunt . Si quidem enim tractata fuisset publica res , licet hoc loco & tempore non ego adhibeā ad gerendam Rempublicam ; pro recepto tamen more , quo Magistratu jam defuncti identidem consuluntur , ego procul dubio ea de re pariter consultus aliquid inaudivissem . Tacitè suggillatur Præfetus , & qui huic à consiliis erat ; discipulus , quod aliquid clam contra Regem molirentur .

§. 3. Regni *Lu* Regulus undecimus *Tim-cum* dictus percontatur unicum verbum , seu axioma brevissimum , quo possit erigi , seu efflorescere Regnum aliquod . Daturne hoc ? inquit . *Confucius* respondit : Verbo nequit hujusmodi res sanè magna & operosa ita facilè determinari : conabor tamen brevibus complecti multa .

p. 2. §. 1. Vulgi proverbio dicitur : Agere Regem difficile est , agere Ministrum Regis non est facile .

§. 2. Atqui si Rex probè intelligat quod agere Regem reverà difficile sit ; eam procul dubio afferet curam & vigilantiam , quâ & cœli & suorum gratiam & amorem mereatur & conservet . Nonne hic igitur utcumque determinatur in unico veluti verbo , id quo erigatur & efflorescat Regnum ?

§. 3. Idem Regulus rursum ait : Unicum verbum quo pessumde-
aa

tur Regnum , seu , quo explicetur id quod Regnis solet esse exitio , daturne etiam illud ? *Confucius* respondet : Verbo item , nequit , ejusmodi res , quæ summa malorum est , ita facile determinari . Vulgi proverbio dicitur : Ego non gaudeo , nec opto agere Regem : quod si agam , tum certè vehementer opto obtemperari meis illis verbis edictisque Regiis , atque neminem omnium mihi adversari .

§. 4. Subsumit *Confucius* : Si ergo hæc imperantis verba bona sint ? & ad æquitatem , publicamque utilitatem accommodata , & quibus adeò nemo sit omnium qui aduersetur ; nonne reverà præclarum hoc erit , raræque felicitatis ? Contrà verò , si verba imperantis non bona sint , nec cum æquitate & utilitate subditorum conjuncta , & tamen rursus nemo sit omnium qui aduersetur , qui arguat male imperantem Principem ; nonne jam determinatum habebis unico propè verbo id quod evertat Regnum ; seu , quo contineatur exitium regni . Etenim sicut malis non adversari , pernicies Regnorum est ; sic non adversari bonis , eorumdem est quies & firmamentum .

f. 6. p. 1. §. 1. In Regno quoppidi *Xe* Præfector exquisivit modum rectè gubernandi .

§. 2. *Confucius* respondit : Sic rege ut qui propè sunt , gaudeant ; qui longius absunt , ultrò adveniant .

§. 3. *Quia* discipulus , cum esset ditioni *Kiu fu* in Regno *Lu* sitæ Præfector , consuluit Magistrum de modo rectè gubernandi . *Confucius* ait : duæ cautiones tibi necessariæ sunt : prima , ne velis esse præproperus ac præceps , acriter & importunè urgendo , ut , quod mandatum est , illico perficiatur . Altera , ut nolis attendere ad exigua parvique momenti lucra , seu emolumenta . Volens enim accelerare omnia , & semper & ubique properare ; tum certè non habebis perspectas res , ad quarum notitiam nonnisi lentè perveniri solet . Jam si attenderis ad exilia quædam lucra & commoda ; tunc fiet ut maximæ quæque res & negotia , haud perficiantur .

p. 2. §. 1. Modò memoratus oppidi *Xe* Præfector alloquens *Confucium* aiebat : Inter meos populares inveniuntur homines , qui admodum simpliciter & rectè procedunt . Ex. gr. cujuspam pater alteri fortè suffuratus fuerit suam ovem , & ecce filius sine ullâ cunctatione & sine ullis ambagibus coram judice profert testimonium contra patrem .

§. 2. *Confucius* ait : Meorum quidem popularium simplices ac recti , haud paulò diversi sunt ab istis . Pater enim , si quid fortè gravius peccatum est à filio , vel ideo quia filius est , rem occulit : Filius item , si quid fortè peccatum est à Patre ; multo etiam magis , quia Pater est , rem occulit , celatque alios , judicem imprimis , & ut mihi quidem videtur , simplicitas quædam & rectitudo existit etiam in hoc ipso patris filiique occultandi studio .

Hanc Philosophi sententiam confirmat Sie Interpres exemplo sapientis Xun, qui deinde fuit quintus Imperator Sinarum: cum enim pater suus cu seu fortè commisisset homicidium; pius filius clam sublatum in humeros; & ad maris usque littus deportatum; severi judicii, capitisque periculo eripuit.

§. 3. Fan-chi quæsivit ex Magistro modum acquirendæ veræ virtutis. Confucius respondit: Studium illius nullo non loco & tempore est necessarium; Si degis privatus, decorum & gravitatem constanter fac serues. Si admovenda manus est cuiquam operi negotiove publico; sedulò, mature, sedate te geras. Agenti cum hominibus fides atque veritas cordi sit. Quamvis autem perrexeris ad gentes barbaras, & incultas; non licet tamen vel unico temporis momento hæc abjicere, quæ dixi, studia virtutis.

f. 7. p. 1. §. 1. quæcum quæsivit dices: quo pacto quispiam poterit evadere, meritoque dici vir eximius ac primarius? Confucius respondit: qui in rebus actionibusque personæ suæ propriis verecundus est, sic ut primam quoque speciem turpitudinis & iniquitatis vereatur ac horreat. Item qui à Principe suo legatus ad quatuor Imperii partes negligentia vel imprudentia suâ non dedecorat Principis sui legationem, seu negotia cum Regulis pertractanda; poterit is dici vir eximius ac primarius.

§. 2. Discipulus ait: Liceat mihi denuò percontari, ab hujusmodi hominum supra vulgus eminentium ordine, quinam secundi sint? Confucius respondet: Secundi sunt ii, qui à propinquis & consanguineis suis jure & merito censentur & prædicantur obedientes. Item, qui à suis popularibus censentur & prædicantur observantes natu majorum.

§. 3. Ait discipulus: Liceat mihi denuò percontari. Ab his ipsis ecclsi rursus secundi sunt. Respondet Confucius: qui in sermonibus suis obfirmatum adferunt animum ad veritatem; tametsi parùm acutè discernant inter verum & falsum. Item, qui in rebus suis & actionibus omnibus obfirmatum adferunt animum ad perficiendum opus suscepimus. Hujuscemodi duriusculi & pervicacis nescio cujus constantiae homines, quammodi facultatis & ingenii sunt! Attamen nonne etiam possunt censeri secundi ab istis: maximè cum nemini plerumque sint damno; & dum sibi unis vacant, aliquid etiam quod suam laudem mereantur, habeant.

§. 4. quæcum rursus interrogat: qui hoc tempore admoti sunt gerendæ Reipublicæ, cujusmodi sunt plerique judicio tuo Magister? Confucius respondet: Eheu! exiguae facultatis & capacitatis, & planè ad instar vasculorum *Teu* & *Siao* homines sunt: quomodo mereantur esse in aliquo numero vel pretio?

p. 2. §. 1. Confucius ait: Ego si non inveniam, qui medium vir-

tutis viam teneant, ut propagem illam, communicemque cum plurimis operâ ipsorum: tum quidem necesse erit cum dupli hominum genere communicare; scilicet cum iis qui celsas quidem cogitationes habent, sed nihil perficiunt. Item, cum iis, quibus celsæ cogitationes desunt quidem, adeo tamen robur & constantia in eo quod semel suscepereunt: Illi namque nativâ suâ animositate illâ impulsi feliciter poterunt progredi, & sumere exempla ac normam ab aliis proiectis; hi vero saltem habent à quibus sibi sedulo cauent, & quæ non facile ac temerè admittunt, & sic tam hi quam illi facile poterunt ad medium reduci.

f. 8. p. 1. §. 1. *Confucius* ait: Apud meridionales homines datum tritum sermone proverbium quo dicitur: Homo qui non habet constantiam, non potest exercitare artem vel divinatoriam vel medicam. Laudo proboque.

§. 2. Confirmat autem hoc proverbium auctoritate Principis *Chen* cum in commentariis suis in librum mutationum, ad figuram 32. cui titulus *Hem*, id est, constantia, ubi sic ait: Quisquis non perpetuat & constanter excolit suam virtutem, aliquando sibi accersit probrum & dedecus. In quem rursus locum scribens *Confucius* sic ait: quisquis non constanter exercet suam virtutem, non habet quidquam ad quod vel utilis vel idoneus sit.

§. 3. Ingemiscens hic *Confucius*: Proh dolor! inquit, non exquirunt neque expendunt coeci mortales hanc veritatem. Actum est!

§. 4. *Confucius* ait: Vir probus ac sapiens, quantum fas & ratio finit, concordat cum omnibus; sic tamen ut non sit unum quid & idem cum promiscuâ hominum turbâ: contra improbus & insipiens delectu nullo unum quid idemque se facit cum omnibus; & tamen cum nemine concordat, quatenus fas & ratio præscribit.

§. 5. qu cum querit dicens: Si populares omnes gaudeant quopiam, quid tibi videbitur? *Confucius* respondet: Necdum id sufficit, ut certi quid de virtute ipsius sapientiâ statuatur. At si populares omnes oderunt quempiam, quid de illo tibi videbitur? *Confucius* ait: Hoc quoque necdum sufficit. Longè melius est tutiusque si popularium probissimi quique gaudeant illo, & si eorumdem improbissimi quique oderint illum. De hoc ausim ego tutò affirmare virum esse probum & sapientem.

p. 2. §. 1. *Confucius* ait: Viro sapienti facile est quidem servire, & iussa quælibet imperantis exequi: At difficile est sanè eidem præbere oblectamentum. Etenim si offeras oblectamentum ipsi non consentaneum honestati & rationi, non admittit oblectamentum. Agendo vero de ipso ut est imperans aliis, semper utique metitur vires & facultates eorum, quibus quid imperat. Stulto contrà difficile est servire; at perquam facile præbere oblectamenta: quippe si demulces

si demulces illum & oblectas ; quamvis id turpiter & illicite ; delestatur tamen. Agendo verò de ipso ut herus est , seu , Præfectus populi , importunè & inclementer exigit ab suis res omnibus numeris absolutas.

§. 2. *Confucius* ait : Sapiens altâ pace fruitur ; & tamen non effertur ullo fastu vel superbia. Stultus autem sibi ipse placet ac plaudit ; & tamen expers est idem veræ pacis , quia expers veri boni , veræque virtutis.

f. 9. p. i. §. 1. *Confucius* ait : Robore constantis animi , fortí patientiâ , candidâ simplicitate ; denique tarditate quâdam ad loquendum , his quatuor ceu gradibus propè acceditur ad integritatem innocentiamque animi cœlitùs inditam naturæ nostræ.

§. 2. *çu lu* sciscitur dicens : Quo pacto quispiam poterit dici inter suos Magister ? *Confucius* respondit : Sit ardor quidam amoris ac studii in consecranda virtute. Adhibetur exactitudo quædam & efficacitas in commonendis aliis officiis sui. Ad hæc oris serenitas , affabilitasque sermonis accedat , hic poterit dici Magister. Porrò adversus amicos & familiares adhibetur ardens studium mutuæ virtutis , necnon acris & accurata mutui officii exactio. Verùm adversus fratres natu majores & minores , blandior quædam suaviorque adhibetur ratio.

§. 3. *Confucius* ait : Vir probus & integer si doceat populum ; quæ officii sui sunt , sive erga parentes , sive erga Principem , idque si doceat per septem annos ; hinc etiam poterunt cives ac subditæ rei militari periti evadere.

p. 2. §. 1. *Confucius* ait : Adhibere autem necdum probè instruictum virtutibus populum ad rem militarem , id profecto jure dicitur abjicere suos , & gravi periculo patriam exponere.

§. 2. Discipulus *Twen bien* quæsivit ecquid erubescendum sit. *Confucius* respondit : In Regno dum vigent leges gerere munus publicum , nec operâ vel consilio conferre quidquam ad utilitatem publicam , & interim frui censu regio , res est pudore digna. Rursus in Regno dum jacent leges pari otio socordiâque diffluere , dum maximè tamen consulendum esset periclitanti patriæ , & nihilominus frui censu regio , vehementer erubescendum est.

§. 3. Instituit idem discipulus quæstionem hujusmodi : Si quis , inquit , immunis esset à vitiis quatuor maximè vulgaribus , atque adeo si quis per nimium appetitum gloriæ ; præcellentiaque ; item per sui complacentiam jactantiamque ; per iracundiam denique , & cupiditatem habendi , nihil omnino faceret ; posset is , opinor , censi prædictus primâ illâ quæ homini indita fuit virtute & innocentia.

§. 4. *Confucius* respondit : Non agere quidpiam cum iis , quas

enumerasti, perturbationibus animi, potest id quidem censeri per quam rarum ac difficile: Verumtamen de primævo illo rationis imperio innocentiae an præditus sit nec ne, equidem ego non scio.

f. 10. p. 1. §. 1. *Confucius* ait: Vir gravis ac sapiens qui de hoc potissimum laborat, hoc assidue meditatur ut commode suaviterque domi suæ degat, indignus est qui censeatur vir sapiens.

§. 2. *Confucius* ait: Si in regno quopiam viget lex authoritasque boni Principis; fiderenter fortiterque loquere; fiderenter fortiterque age. In regno si jacent leges authoritasque Principis; tunc nihilominus fiderenter quidem fortiterque agendum est; attamen sermones solito plus facilitatis ac submissionis habeant; ne alioquin ægri jam corporis morbum exasperes verius, quam ei medearis.

p. 2 §. 1. *Confucius* ait: Qui habet virtutem, procul dubio habet etiam in promptu sermones ac documenta, quibus eam aliis commendet. Cæterum qui habent sermones in promptu, non tamen certâ necessariâque consequentiâ habent virtutem. Rursum quisquis excellit integritate innocentiae vitæ, procul dubio robore quodam animi & fortitudine est præditus. Fortis tamen haud necessario certove præditus est eâ, quam dixi, integritate.

§. 2. Discipulus *Nan cum quo* (alias *Nan yum*) quæsivit ex *Confucio* dicens: Olim Regni *Teu kium* dynasta *Heu y* dictus, idemque Colaus sub *Chum cam* quarto Imperatore familiæ *Hia* (annis circiter 1700. ante *Confucium*) robustissimus erat, simulque peritissimus jactandi. Alter idem ejusdem coætaneus *Ngao* dictus, filius *Han cho* nullo negotio circumducebat huc atque illuc navigia in arenâ solo, tam portentosis erat viribus corporis. Cæterum & hic & ille non adepti sunt suam mortem, ambo scilicet imperfecti. Verùm duo alii *Yu* scilicet, & *cie* nullo corporis robore vel opulentia conspicui, cùm suis ipsi manibus agros colerent, & vitam humilem, pauperemque viverent; tamen obtinuerunt Sinarum Imperium, *Yu* quidem Imperatori *Xun* succedens, adeoque familiæ *Hia* primæ ipse conditor: *gie* vero, quatenus ex stirpe hujus (licet mille ac trecentis circiter post annis) prognatus fuit magnus ille *Vu. tam*, tertia familiæ *Chen* fundator. Sed unde hoc tandem? *Confucius* tunc quidem non respondit: Discipulo vero *Nan cum quo* mox egresso, exclamans *Confucius* dixit: O quam præstans hic vir est! O quanti facit, & suoverè æstimat pretio virtutem hic vir *Nan cum quo*!

f. 11. p. 1. §. 1. *Gin* nativa cordis virtus est, nec aliud ferè, quam perpetua quædam animi conformatio cum lege cælesti. Quoniam vero cor ipsum valde inconstans est ac mobile; hinc fit, ut nobis etiam non advertentibus virtus illa, si non penitus amittatur, certè quidem cœtu nebulis quibusdam identidem intercipiatur. Quocirca recte *Confucius* ait: Vir & probus & sapiens, & tamen quandoque

expers purissimæ illius tenerrimæque virtutis planè datur. Verbo : levis error , peccatum leve , cadit in sapientem. Cæterum necdum extitit , nec verò potest existere simul improbus & simul virtute illâ *Gin* instructus : esset enim conformis cum cœlo , & non esset.

§. 2. *Confucius* ait : Quisquis amat , potestne non exercere duris eum quem amat ? Rursus , quisquis fidelis est , verusque Minister sui Principis postne non monere eum officii sui ?

§. 3. Regnum *Chim* sanè modicum , & inter præpotentia duo Regna *gin* & *gu* medio situm loco , virtus ac prudentia Principis sui *Hien* cum dicti , cum fide , concordiâ , solertiâque Ministrorum feliciter conjuncta , non invictum modò præstabat adversùs ambitionem , potentiamque vicinorum ; sed etiam pace opulentiaque florens ac beatum. Concordis ergo solertiæ , fideique servientis Principi specimen aliquod hîc datus *Confucius* , & ex digito robur & elegantiam totius corporis æstimaturus , sic ait : quotiescumque Principis nomine nuntiandum quid erat finitimus Regulis ; primum quidem *Pi xin* Præfectus probè cognitam Principis mentem primâ manu styloque rudiori exponere ordiebatur ; mox deinde *xi xo* scriptionem examinabat , & appositis rationibus & exemplis Priscorum confirmabat. Tertius *Hin gin* (officii nomen est) *gu yu* dictus præcisis iis , quæ superflua videbantur & additis quæ desiderari judicabat cultiori stylo & ordine disponebat omnia & exornabat. Quartus denique è territorio *Tum-li* oriundus , cui nomen *gu chan* propriam quoque gratiam & venustatem addebat operi , tollens si quid irrepererat jam antiquati. Porrò quod à quatuor viris illustribus , & tam concordi opere perficiebatur , an exitum sortiri poterat non optatum ?

p. 2. §. 1. Exponit *Confucius* hoc paragrapho & duobus sequentibus , quid censeat de quibusdam viris & Ministris variorum principum. Quodam igitur sciscitante de *gu chan* quid sentiret. *Confucius* respondet : Beneficus est , & talis habetur ab omnibus , quamvis idem severus sit & censor & judex.

§. 2. Interrogatus de *gu si* quid sentiret , aspernantis in morem sic respondet : Vir iste , iste ? Favebat scilicet dynastæ Regni *gu* legitimo illi quidem , sed qui contra jus Regis titulum sibi vendicaret.

§. 3. Interrogatus de *Quon chum* Præfecto Regni *gi* , qui *Huon* cum Regulorum tunc facile Principi , à consiliis olim fuerat ; respondit : Hic vir hic erat *Huon* cum. Certè cum privasset unum præfectorum (cui nomen *Pe xi*) reum certi criminis , eâ quâ ipsum quondam donaverat *Pien* ditione trecentarum familiarum ; cumque hanc ad *Quon chum* transtulisset , *Pe xi* deinde redactus ad egestatem , adeoque vescens orizâ viliori , tamen ad extremum usque ætatis suæ non protu-

lit unquam inirioris vel indignantis animi verbum. Reputabat enim assidue, & quid ab se peccatum fuisset; & quæ quantaque essent alterius qui sibi in eâ ditione successerat, merita.

f. 12 p. 1. §. 1. *Confucius* ait: Versari in paupertate, & tamen non odisse illam, perquam difficile est. Esse divitem & tamen esse sine fastu vel superbiâ, facile est.

§. 2. *Confucius* ait: Regni *Lu* quondam Præfectus *Mem cum cho*, is ut agat quidem, *Chao* & *Guei* duarum familiarum in Regno *çin*, quamvis admodùm illustres & copiosæ sint, supremum œconomum; utique habet affatim facultatis & industriæ: At non potest agere ne minimæ quidem dynastiæ *Tem* vel *Sie* Præfectum.

p. 2. §. 1. *çu lu* percontatur quænam maximè res numeris omnibus absolutum reddat hominem? *Confucius* respondet: Si quidem Præfecti Regni *Lu*, *cam tu chum* dicti scientiam & prudentiam; Item modo memorati *Mem cum cho* moderationem animi cupiditatis & avaritiæ expertem: Insuper Præfecti ditionis *Pien*, *chuam çu* dicti robur tam animi quâm corporis: Denique condiscipuli tui *Gen kieu* industriam peritiamque artium liberalium, has, inquam, dotes ac laudes si exornaverit quis, & temperaverit quodammodo officiis ritibusque civilibus, & musicâ mutuæ concordiæ morumque optimorum blanda magistrâ, euidem poterit hujusmodi censeri vir numeris omnibus absolutus.

§. 2. At hæc omnia unus quî complectatur? Concipere animo perfectionem tantam possumus; invenire qui illâ prædictus sit, ægrè possumus, attamen, atq[ue]tatis hujus nostræ perfectos viros quid magnopere necesse est esse tales? Certè si quis videns lucrum, protinus meditetur justitiam, item videns discrimen Reipublicæ vel Principis, alacriter exponat offeratque vitam. In veteribus autem paëtis & promissis non obliviscatur, nec inficietur suos universæ vitæ sermones & fidem semel datam nunquam fallat. Hujusmodi qui sit, etiam poterit suo modo censeri vir perfectus.

f. 13. p. 1. §. 1. *Confucius* percontans de Regni *Guei* Præfecto *cum xo ven* *çu* ab indigenâ quopiam, cui nomen *cum mim kia* sic ait: an est credibile, quod vulgo dicitur, dominum tuum non loqui, non ridere, non admittere quidpiam?

p. 2. §. 1. *Cum min kia* respondit: qui hæc narrant, excedunt limites veritatis. Dominus meus, si adeat tempus loquendi, si locus & ratio id postulat; tum deinde loquitur: atque ita homines non fastidiunt ejus sermones. Si lætandum est, ubi justa datur risus & hilaritatis causa; tum deinde ridet: homines itaque non fastidiunt ipsius risum. Denique si jus & equum patitur; tum deinde, quæ offeruntur admittit: hoc paëto homines nec fastidiunt in ipso acceptationem munerum. Moderatio autem ejusmodi, quia non vulgaris est

est ætate nostrâ ; idcirco Dominus meus vulgo nec loqui dicitur, nec ridere , nec quidquam admittete. Audiens hæc *Confucius* , admirabundus , ac subdubitantis instar , ait : Erit ita ut narras. Miranda res quidem & raræ laudis : sed quomodo , tamen ita prorsus est ?

§. 2. *çam vu chum* Regni *Lu* præfectus , graviter deliquerat in Principem , à quo pœnam metuens , profugerat in finitimam dynastiam *Chu* dictam : sed hinc non multò pòst reversus in Patriam , & sitam in eâ ditionem juris quondam sui , incolas rogitat ut pristinam ejus possessionem uni saltem posterorum suorum à Principe exorarent. Sed *Confucius* ambages istas haudquaquam probans , sic ait : *çam vu chum* super pristinâ ditione suâ *Fan* procurat ac petit pro posteris suis apud Regni *Lu* Principem : Sed ego timeo , ne sint armatæ preces istæ , & quamvis ipse dicat , nihil ego per dolum aut vim volo à Rege : ego tamen non credo : Crederem verò si rectâ ad Principem & non ad suos quondam subditos se contulisset.

f. 14. p. 1. §. 1. *Confucius* ait : Regni *çin* Regulus *Ven* cum in iis quas suscipiebat , expeditionibus fictus erat subdoleque industrius , & non rectus & syncerus. E contrario Regni *çin* Regulus *Huon* cum syncerus , & qui præstabat cum fide quidquid promiserat , & minimè fictus erat ; ex hoc scilicet capite longè illi anteponendus.

§. 2. Mortuo *Siam* cum Regni *çin* Regulo gravis inter indigenas exorta seditio est , aliis majorem natu depositibus ad Regnum , minorem aliis , idque non sine vi & armis. Fugit interim major natu *Huon* cum unà cum *Pao xo ya* cliente suo & consiliario in Regnum *Kiu* , ibidem milites comparaturus. Minor verò , (cui nomen *cum çu kieu*) in Regnum *Lu* sese contulit cum duobus item clientibus (*chao ho* & *Quon chum*). Victo tandem minore natu , major ingressus Regnum *Lu* , terrefactos indigenas ad cædem compulit profugi Principis ; ambos autem fugæ socios detrudi jussit in carcerem. Non sustinuit horum alter *chao ho* superstes esse Domino ; sed morte spontaneâ vinculorum opprobrium antevertit. *Quon chum* fortunæ cedens admisit vincula : sed his deinde solutus jussu victoris , etiam supremus ejusdem Consiliarius & administer , adnitente *Pao xo ya* creatus est. Vicit rei successus omnium spes ac vota : cum enim finiti- mi Barbarorum invasissent Regnum *çin* , brevi novus administer consilio , prudentiâque suâ perfecit non modò ut Regnum *çin* vicit ac fugatis Barbaris pristinam quietem ac libertatem recuperaret ; sed Imperatoriæ quoque domui *cheu* , quæ tunc temporis jacebat ingloria ; multi Regulorum denuò parerent , & clientelare obsequium persolverent. Discipuli itaque *çu-lu* , ac *çu cum* , magistri sui exquirentes sententiam , *çu lu* quidem sic ait : *Huon* cum Regulus occidit *cum çu kieu* fratrem suum. *Chao ho* pariter occubuit cum Domino fugæ necisque fidus comes. *Quon chum* sanè diversus ab hoc non

occupavit; sed rebellis instar ac transfugæ secutus est victorem. Itaque diceturne hic non fuisse pius?

p. 2. § 1. *Confucius*, inquit, *Huon cum*, uti scitis, congregavit, studiisque & armis sociavit varios dynastas ac Regulos, quorum scilicet operâ Barbaros sic expulit, ut Imperatoriæ quoque domûs honori pariter & incolumentati consuluerit. Nec adhibuit tamen suæ ditionis arma vel currus bellicos ad tantam rem perficiendam: unius potissimum *Quon chum* vis ista fuit ac virtus prudentiâ suâ industriâque perficientis omnia. Quod si ita est, eccujus pietas conferri poterit cum hujus pietate? Ecquis æquè ut iste *Quon chum* rectus ac pius esse censebitur?

§. 2. Instat *cum cum* alter discipulorum, & ait: Nonne tamen iste *Quon chum* reverâ fuit non pius? Regulo namque *Huon cum* interficiente Dominum ipsius *cum* *gu kieu* non sustinuit ipse pariter mori, uti decebat tamen facere fidum clientem. Quin etiam ad partes fratricidæ transiit, ipsumque adjuvit.

§. 3. *Confucius* respondit: *Quon chum* Consilio & operâ juvit Regem *Huon cum*, (per annos 40.) sic ut is dominaretur ipsiusmet Regulis non ut Imperator, sed velut primas ac præses reliquorum. Qui adeò ex quo tempore renovavit ac erexit quod jacebat Imperium; populus usque ad hunc diem suscipit ac conservat ipsius tam præclaram navantis operam beneficium. Si non extitisset *Quon chum*, ego vobiscum jam servirem barbaris, rituque barbarorum hanc solutam haberem Cæsariem, & non more nostro collectam, ritu item barbarico ad lævum latus, & non ad dextrum, vestem fibula adstringerem.

f. 15. p. 1. Quorsum igitur instar abjecti cujusdam hominis, vilisve mulierculæ præstiturus nescio quam fidelitatem sanè perexiguam, semetipse laqueo peremisset in fossâ quâpiam seu flumine, sic ut à nemine fuisset deinde cognitus?

p. 2. §. 1. Celebris cujusdam præfecti in Regno *Guei*, cui nomen erat *cum xa ven* *gu* subditus ac Minister domesticus, *Siven* dictus, & ob egregias dotes ad eandem, quâ Dominus suis potiebatur, dignitatem, adnitente ipso Domino, evectus; jam unâ cum ipso *ven* *gu* Domino suo pariter ascendebat in aulam Regiam negotia tractaturus.

§. 2. *Confucius* id audiens, ac meritam viri laudem ex nomine ejusdem petens; reverâ, inquit, vel ex hoc uno capite dignus est illustri nomine, quod ei Rex quondam honoris gratiâ tribuit, dignus est, inquam, qui censeatur ac prædicetur vir prorsus obsecundans rectæ rationi, & ornatissimus virtutum laude. Suspicit enim Philosophus raram viri virtutem, apud quem tantum valuerit utilitas publica, ut sui quodammodo oblitus, non dubitârit hominem

usque adeo humilem ad eundem cum suo gradum promovere.

§. 3. *Confucius* degens in *Lu* Regno patrio, cum diceret Regni *Guei* Principem *Lim* cum fine more modoque boni Principis vivere: *Cam cu* Regni *Lu* Præfctus ait: Hoc si ita est, quomodo non petrit Regnum *Guei*?

§. 4. *Confucius* respondit: *Chum xo yu* munus gerit excipiendo-
rum legatorum & hospitum. *Cho to* præpositus est gentilitiis majo-
rum aulis. *Van sun kia* Præfctus est castrorum, & hi tres scilicet
magnâ cum prudentiâ solertiaque res sibi commissas feliciter ad-
ministrant. Hæc si ita sint, si nitatur Regnum viris talibus tantis-
que, quomodo illud pereat, quantumvis ipse Princeps officii vivat
immemor?

f. 16. p. 1. §. 1. *Confucius* ait: Quotiescumque hominis cuiuspiam
sermones imbuuntur verecundiâ quâdam seu modestiâ, & modera-
tione; sed cum temeritate jaestantiâque proferuntur; tunc certè re-
bus factisque explere illos perquam difficile est. Nactus ergo loquen-
tem grandia, quid is agat, observa; memor, inopiam factorum cum
verborum copiâ non raro conjungi.

§. 2. Moliebatur clandestinam rebellionem *chin chim cu* Præf-
ctus Regni *zi*; de quâ jam suspectum oderat Regulus suus, & ab
homine fido, cui *Han chi* nomen, diligenter observari jussérat: Ve-
rùm perduellis rem subodoratus occidit primùm quidem explora-
torem suum; deinde etiam Regulum ipsum *Kie cum*.

§. 3. *Confucius*, qui paulò antè gravem Magistratum gesserat, tam
nefariæ cædis atrocitate commotus, priùs de more lavit corpus, &
ita mox ad aulam perrexit certiorem facturus *Ngai cum* Regulum;
in cuius ubi conspectum pervenit, Præfctus inquit *Chin hem* (*al-*
terum parricidæ nomen est) interfecit suum Regem: Rogo te ut misso
milite perduellem comprehensum punias; & quando finitimum est
tuo Regnum, primus sis, qui de facinore, quod cœlum ipsum haud-
quaquam tolerat, expetas ultionem.

§. 4. Regulus ut erat jam senex, ac propè inutilis ad res geren-
das, ad hæc modicæ authoritatis, tribus scilicet familiis authoritate
tantum non regiâ dominantibus, *Confucio* respondit: Vade, & nun-
cia rem istam meis tribus clientibus *Mem sun*, *Xo sun*, & *Ki sun*.

§. 5. *Confucius* priusquam discederet, ô Rex, inquit, ego tamet-
si nunc Magistratum non geram; quoniam tamen gessi aliquando,
& nunc ego à præfectis tuis sum proximus; equidem non ausus fui
non certiorem te facere de re tanti momenti. Rex iterum vade, in-
quit, & nuntia rem tribus meis clientibus.

p. 2. §. 1. *Confucius* Regulo morem gerens, pergit ad tres illos
clientes, rem exponit; at illi haud convenit nec possumus, inquiunt,
injuriam istam persequi. Quo auditio *Confucius*, quasi officio suo sat

superque jam perfunctus iisdem, quibus supra, verbis: Proceres, inquit, quoniam ego à præfectis proximus sum dignitate; non ausus fui non certiores vos facere de re tanti momenti. Referuntur hæc à discipulis, ut constaret posteris de calamitoso statu regnum istorum; finitimi quidem, in quo tam dira cædes patrata, patrii verò quod ultionem parricidii non suscipiebat.

§. 2. *quu lu* quærit à Magistro, quâ ratione serviendum sit Principi. *Confucius* respondet: Ne fallas; ac tum fidenter adversare vel erranti vel peccanti Principi.

f. 17. p. 1. §. 1. *Confucius* ait: Vir probus ac sapiens assiduè sursum provehitur ac penetrat: stultus ac improbus assiduè deorsum labitur ac penetrat: Et hic quidem (ait Interpres) prius ad instar fodientis & aperientis sibi puteum; quò tandem in profundo cupidatum suarum cœno, pecudi similius quam homini, demergatur.

§. 2. *Confucius* ait: Prisci studebant literis optimisque disciplinis primùm ac potissimum propter se, fructum virtutis ac sapientiæ inde petentes. Homines verò ætatis nostræ student literis propter alios, à quibus scilicet vel inanem plausum expectant, vel honoris ac rei familiaris amplificationem.

§. 3. *Kiu Pe yo* Præfetus Regni *Guei* misit salutandi gratiâ hominem ad *Confucium* hospitem quondam suum.

§. 4. *Confucius* honoraturus Dominum in ipso famulo admisit ipsum ad confessum, ac deinde sciscitabundus ait: Dominus tuus ecquid potissimum agit? Respondit: Dominus meus desiderat imprimis emendare & imminuere sua peccata; sed ne cum potest compos votorum fieri. Eo qui missus fuerat paulò post egresso, *Confucius* exclamans ait: O egregium Ministrum! ô egregium Ministrum! qui videlicet tam paucis verbis tam uberes amplasque laudes heri sui complexus est!

p. 2. §. 1. *Confucius* ait: Quando non versaris in hoc vel illo munere; ne tractandam suscipias illius administrationem.

§. 2. *çem qu* utens assiduè sententia, quam deprompsferat ex *re Kim* dicebat: Vir sapiens dum publico munere perfungitur, etiam in iis quæ, cogitat non evagatur extra suum illud munus.

§. 3. *Confucius* ait: Sapiens erubescit sua ipsius verba, si quando vincant seu excedant sua ipsius facta.

f. 18. p. 1. §. 1. *Confucius* ait: Laus veri sapientis & via seu norma triplex est. At ego proh dolor! Nullam adhuc teneo. Innocentiæ vitæ præditus rationi ac cœlo constanter obtemperat; adeoque non turbatur, quamcumque tandem subeat fortunæ vicissitudinem. Prudentiæ instructus syncerum à pravo, falsum à vero solerter discernit; adeoque non hæsitat, nec anceps distrahitur. Denique fortis ac sine metu

metu, & singulari quodam præditus iobore excelsi invictique animi, non pertimescit aut pavet.

§. 2. *cu cum* discipulus hæc audiens, sic quidem, inquit, tu, ô Magister, pro singulari tuâ modestiâ de te ipso & sentis & loqueris.

§. 3. *cu cum* totus erat in comparandis inter se hominum moribus. *Confucius* eum redarguens, tune, inquit, ô mi discipule *Su*, an es vir sapiens? Mihi equidem non est sat otii ne ad res quidem curasque meas; quantò minus, ut inquiram curiosus in mores & vitam aliorum.

§. 4. *Confucius* ait: Ne angaris animo vel te discrucies quòd homines non te noverint: Angere potius ac discruciare de istâ impotentiâ & imbecillitate tuâ; qua sit scilicet ut necdum perspecta habere, & multo minus perficere valeas quæ sunt officii tui.

p. 2. §. 1. *Confucius* ait: Si quis non antevertit sollicita suspicio-
ne & cura procul adhuc remotam deceptionem ac fraudem; nec sit
ex eorum numero qui omnia, quamvis sint tutissima, timent assidue:
Si quis item non diu ante statuit apud animum suum, non datum
iri fidem sibi diëturo quidpiam vel facturo: Si quis, inquam, ho-
mo sit hujusmodi, ut nunquam curis istis ac suspicionibus, quæ ho-
minum societati, commerciisque mutuis tam inimicæ sunt, impli-
cketur; idem tamen si polleat eximia quadam solertia, perspicacia-
que vel hominum vel rerum; atque adeò statim odoretur ac præ-
sentiat quidquid fortè latet fraudis ac fallaciæ; is sane vir est per-
spicax ac prudens.

§. 2. Unus è numero sapientum, sed qui uni sibi vacabat, *Vi-
sem mu* nomine, allóquens *Confucium* sic ait: *Kieu* (lege *meu*) quid
agis dum sic anxiè vagaris ac sine intermissione percurris, uti video;
terras omnes Imperii: Modo versaris in Regno *ci*, modò in Regno *Lü*:
Venditas ubique doctrinam tuam; sed nusquam invenis qui emant;
nonne est hoc circumforanei prorsus instar esse loquacem & garrulum,
& inanem captare plausum imperitæ multitudinis; fortasse & digni-
tatem quamquam emendicare?

§. 3. *Confucius* ut fastum hominis aliquantulum retundat, in hunc modum respondet: Non ausim ego nugas & verba vendere, & agere loquacem. Cæterum odi etiam ac damno pertinacem unique rei & sententiae affixum, & qui ad primos impetus aut minas pu-
blicæ calamitatis illicò latibulum queritet, & ne cogitare quidem sustineat de restaurandis legibus, moribusque depravatis hominum corrigendis.

§. 4. *Confucius* aiebat: In raro & præstanti equo non tam lauda-
tur ipsius robur, quam laudatur ipsius virtus, id est, docilitas, man-
suetudo, facilitas.

f. 19. p. 1. §. 1. Fortè quispiam dixit: Beneficiis compensare odia
& injurias, de hoc quid videtur tibi?

§. 2. *Confucius* respondit : Qui sic agat ; ecquâ re tandem compensabit benefacta ? Dispar enim debet esse merces ac ratio ejus , qui bene meretur , & illius qui male .

§. 3. Mea igitur hæc est sententia : eo , quod rectum justumque est , compensato injurias nec odia ; benefactis compensato benefacta . Quæ verba sic exponit Interpres . Injuriam quis intulisse mihi visus est ; non illam ego recordabor , nec considerabo , ut mihi est illata ; sed æquâ rationis trutinâ expendam singula ejusdem momenta , ut queam statuere ; quid hinc odio , quid amore , quid fugâ , quid prosecutio- ne dignum sit . Expensis omnibus si competerem , eum qui me læsit , aliis tamen ex capitibus & simpliciter amore dignum esse ; ego certè ob privatam offensionem nullas invidus offundam tenebras ipsius laudi ac virtuti : At si multa sint , quæ odiosum reddant ; ac merito exterminandum ; parebo tunc rationi , quæ improbitatem aliasque vitia odio prosequi & exterminare nos docet . Atque hoc est eo , quod rectum justumque est , odia rependere .

Habes hinc , Christiane Lettr , Ethnici Philosophi de re tam arduâ sensentiam : sed & Interpretis similiter Ethnici dignam Philosopho exclama- tionem ; quæ ut non attingat Evangelicam sanctitatem ; quanto tamen mitior hic sermo est , quanto humanior Pharisäico illo crudoque axiome ; odio habebis inimicum tuum : Quamquam nec ab Evangelicâ Luce , si fas est ita loqui , procul abfuisse videtur Confuciis , cum uti refertur in lib. Offic. 9. fol. 38. Y te pao yven , çé quon xin chi gin ye , hoc est , Be- neficiis compensare odia , hoc enimvero est per ampli pectoris vir- tus ac pietas .

§. 4. *Confucius* ut provocet discipulum quu cum ad percontandum quidpiam , suspirans ait : Nemo est omnium qui me nôrit .

§. 5. Audiens quu cum , Magister , inquit , quomodo fit hoc ut nemo sit qui nôrit te ? *Confucius* respondit : Primum quidem non ego indignor cœlo , non etiam culpo mortales : orsus ab inferio- ribus non sine labore & constantiâ res disco , & sic paulatim gradum faciens ad sublimiora evado ac penetro . Interim quod perpectum habet me , ipsum est cœlum .

Ego (exponit Cölaus) quamvis humilis sim ac tenuis , nec coram il- lam Cœli munificentiam , quæ vulgo tanti fit , expertus ; haudquaquam tamen indignor cœlo , vel obmurmuro : Sed nec homines in crimen voco , quod operâ meâ non utantur : Unum hoc ago , ut excolam me ipse , & or- sus iter meum à radice montis , ad culmen ejusdem pedetentim contendō : Regiam tero viam ; fugio nova & inusitata . Latere ergo me & ignorari , non est quod mireris . Non erubesco interim oculos attollere , & fiderenter intueri cœlum , quamdiu ab eo quod dixi studio conservandæ mentis mee non absisto . Est enim credibile , quod supremum cœlum in medio arcanae il- lius abditæque caliginis me contempletur , & perspectum habeat . Quod si

ita est ; quid obsecro tūm refert , videri me ab hominibꝫ , cognoscere , & celebrari ?

Hactenus paraphrasis Colai , qui proprio illam epiphonemate concludens ; sic omnino res habet , inquit , Sancti postquam labore suo & constantia id affectuti sunt ; ut supremam cœli de se dispositionem habeant perspectam ; conjungunt tandem ac sociant ipso cum cœlo , quem in se clam continent , virtutum splendorem . At res ista quam est perspecta cœlo , tam est obscura plerisque mortalium .

p. 2. Vir Regni Lu , cum per leao obtrectabat discipulo quu in apud Ki sun , cuius tunc erat Mandarinus & assecla . quu fo Ki per ejusdem Regni Praefectus offensus illa petulantia & temeritate obtrectatoris , rem significavit Confucio dicens : Dominus meus Ki sun plane sinneri quid suspicatur ac male vult discipulo tuo propter Cum per leao , à quo in suspicionem & crimem vocatus est . Si quidem per te licet , ego pro authoritate meâ & potestate etiam possum castigare & è medio tollere & abjicere in forum publicum tam improbum obtrectatorem .

f. 20. p. 1. §. 1. Confucius , ut Praefectum avertat à proposito necis inferendæ , sic ait : Rectam administrationem Regni cuiuspiam feliciter procedere , decreti cœlestis est . Rectam administrationem Regni cuiuspiam negligi ac perire , est item decreti cœlestis . Cum per leao igitur ecquid ipsi tandem cum hoc cœli decreto ? An valeat fortassis cum perdere quem cœlum protegat ? aut tueri atque protegere cui infestum sit cœlum ?

Interpres noster , postquam exposuit hoc responsum Philosophi , eo fere modo , quasi inevitabili fatorum lege tenerentur humana omnia : Tamen declaraturus mentem Philosophi , suamque ipsius sententiam , plane negat esse sapientis , quando liber esse possit , ac sequi in omnibus rationem ac naturam ducem ; ultrò se constringere vinculis fatalibus tam duræ necessitatis . Confucium interim prudenter accommodantem se temporis ingenioque hominum ; sic locutum esse , tum ut solaretur ac placaret offensum discipulum ; tum ut alteri cogitatam ultionem tanquam supervacaneam dissuaderet ; tum denique ut castigaret hac ratione obtrectatorem ipsum .

§. 2. Confucius ait : Sapientes quandoque fugiunt sæculum , sic ut penitus respuant honores omnes & curas publicas .

§. 3. Ab his proximi fugiunt quandoque regionem ubi degunt , quod perturbatam esse videant ; & migrant in aliam , quæ recte administratur .

§. 4. Ab his rursum secundi fugiunt conspectum sui Principis , quando vident illum inconditis esse moribus .

§. 5. Denique & ab his secundi fugiunt sermonem , seu colloquium hujusmodi Principis .

§. 6. Confucius suspirans aiebat : Qui sic profugerunt à curis pu-

blicis periculisve ad privatum otium & quietem , septem numero fuerunt homines (non extant eorum nomina,)

§. 7. Olim *quia* *lu*, dum Magistrum sequitur ex aliis in alia migrante regna , forte pernoctavit in loco quodam *Xe muen* dicto. Custos portæ , qui & ipse erat ex occultis sapientibus unus , sciscitatur ab eo , quem tu sequeris ? *quia* *lu* respondet : Sequor *Confucium*. Tum alter ait : An est vir ille , qui intelligens quidpiam non convenire , tamen agit idipsum quod non convenit ; dum frustra scilicet opitulari vult laboranti Imperio ?

p. 2. §. 1. *Confucius* quo mœrorem animi calamitate publica tam afflitti leniret , forte pulsabat instrumentum musicum lapideum , sed suis fidibus constans , quo tempore versabatur in Regno *Guei*. Fuit unus itaque ex illo latitantium sapientum numero , qui bajulans stramineos corbes transiret ante *Confucii* januam . Cumque ex ipso genere musices , quæ tota lamentabilis erat , sensum Philosophi deplorantis calamitatem publicam solerter cognovisset ; admirabundus , ac stomachanti similis ; fierine hoc potest ? inquit , reverè habet ille quidem , ut video , sensum calamitatis publicæ , quem & nos habemus , quem etiam satis prodit pulsato sic instrumento.

§. 2. Exinde , cùm aliquantis per substitisset , rursus audiens canentem , dixit : O vilem hominem & pertinacem ! Nemo prorsus est qui ipsum nōrit , aut certe nosse velit , ejusque uti operā . Desistat igitur à studio tam importuno : tamque inutili . Jam , plusquam sati est , tentatum & concursatum . Meminisse te oportebat Proverbiū Regni nostri : Si profundum est flumen ; quod transire vis pedibus ; tum nostro Priscorum more amictus transito : Si vadofum est , modicæque profunditatis ; tum vestes succingito . Quasi diceret : Cur explorato jam statu nostrorum temporum , *Confucius* eidem non accommodat sese , prudensque abstinet tam inutili cura & concur-satione ?

f. 21. p. 1. §. 1. *Confucius* auditō sermone tristis ac severi Philosophi suspirans ait : O virum nimis tenacem propositi : Nihil equidem difficultatis habet agere quod agit iste , & labori sese periculique subducere : At meus certè non sustinet animus sic agere .

Accinens huic dictō Philosophi propriā quoque sententiā Interpres noster , Sanctorum , inquit , animus cælo terraque similis est . *Cælum* & terra , quantumvis obsessa sint nebulis , sentiantque procellas ventorum ac tempestatum ; nunquam tamen desistunt ab officio suo procreandarum & fo-vendarum rerum per influxus suos . Similiter & sapiens , quantumvis aspera sint , calamitosaque tempora ; semper tamen hoc agit , ut bene mereatur de humano genere : Infra quidem semper miseretur consortes sibi mortales ; supra verò constanter veretur inviolabilem cæli nutum ac voluntatem .

§. 2. Discipulus quā chām percontans ait: In xu kīm annalibus Prisci Regum narratur. Quod Imperator Cao cūm (alias Vu tīm) delitescens in Leām ngān (nomen est sepulchralis horti lucive Regii, in quo pater ejus Siao ye tumulatus fuerat) per tres annos, pio luctui sic dederit sese; ut non sit locutus. Quid hoc significat? nam id quidem intellectu difficile est.

§. 3. Confucius ait: Quorsum obsecro, vis fiat in uno cao cūm? Prisci Reges ad unū ferē omnes erant hujuscemodi. Officiorum libros consule, ubi docetur quod Principe Regni vel Imperii de mortuo, successor ejus idemque filius per annos omnino tres luctui se dabat: Universi interim Praefecti atque Magistratus fungebantur suo quisque officio; quia mandata excipiebant ab supremo administristro, qui vices gerebat lugentis Principis; idque per triennium.

Cao cūm seu Vu tīm familiæ Imperialis secundæ Xam dictæ fuit Imperator vigesimus, qui Imperare cœpit anno ante Christum 1324. de hoc Principe religiosissimo refertur in libro s. Xukim fol. 28. quod, cum in horto sepulchrali Siao ye patris sui delitescens de renovando Imperio, secum ipse sollicitè meditaretur; oblata ei fuerit à Xam ti supremo cœli Imperatore (seu Deo) per somnum species ignoti viri, quem, prout ipse Cao cūm coram Senatu suo depingebat verbis, coloribus expressum & undique conquisitum, ac demum inter camentarios inventum in loco Fu yen (nunc oppido Pim lo dicto in prou: Xansi) è luto suo ad supremam consiliarii dignitatem evexit.

Hic Fu yve vulgo nominabatur; cuius extant in libro Xu kīm tribus contenta capitibus præclara monita, quibus Imperator Vu tīm (alias Cao cūm) adeo profecit, ut per annos 59. pietate & religione feliciter ac pacificè administrarit Imperium.

Hic verò plane jucundum est videre, quomodo Interpres primi nominis Chu hi dictus posteriorum temporum atheopoliticorum antesignanus secum ipse luctetur; nec tamen miser eluctari valeat: hinc enim Prisci textūs autoritate (quæ apud Sinas sacra est) prohibetur negare rei gestæ veritatem; inde verò quamcunque in partem se vertat à supremi cuiusdam Numinis presentiâ & maiestate expedire se nequit. Sic igitur in majoribus suis commentariis ait:

Quando Imperator Cao cūm somniavit de Fu yve, distinctè & manifestè fuit aliquis Fu yve qui existeret illic: Cao cūm reverè non eum cognoscebat cuius species in somnis offerebatur: Neque enim hominem hujusmodi unquam ipse viderat. Cao cūm somniavit de Fu yve quod existeret illic: Hoc igitur cùm ita sit, verè fuit aliquis Cœli Imperator, qui coram Cao cūm diceret, ego assigno tibi fidem adjutorem: Nunc autem homines per vocem Ti non aliud quam Dominum & gubernatorem intelligi dicunt; eumdemque dicunt expertem corporis & figuræ: Sed puto quod ita res non habuerit

(nimirum non capiebat hic Scriptor quo pacto expers corporis , assumptâ tamen figurâ conspicuus homini redderetur) quod attinet (prosequitur Interpres) ad eum qui hac ætate nostrâ vocatur Yo-hoam-ta-ti , id est , Yo hoam magnus (cæli) Imperator , puto equidem nec de hoc id dici posse (utique dici nequit : Quomodo enim homo ille Yo-hoam apparuerit , quem aliquot post Cao çum sœculis natum & deinde nonnisi exaltis aliis aliquot sœculis per insanam superstitionem Imperatoris , Hoei çum dicti , è 19. familiâ Sum numero , supremi Numinis titulo donatum ?) Rursus (prosequitur Interpres) quam non inane & fortuitum fuerit illud somnium , successus ipse docuit : Rex enim Cao çum cum somniavit à cæli Imperatore assignari sibi fidelem adjutorem , ei procul dubio in somnis adfuit cœli Imperator qui illum indicaret , nec ullo modo dici potest rem ita non habuisse : nec item hic dici potest fuisse cælestem illam rationem , quam Li dicimus . (Et hæc nus quidem Interpres Chu hi quo se vertat ignorans ; ceterum ignorantia illâ & perplexitate suâ Veritati Prudentiaeque Numinis vel invitus favens . Li hic atheopoliticorum figmentum quodpiam post 40. sœcula inventum à novatoribus interpretibus . Intelligent autem per Li virtutem quamdam seu influxum naturalem mente & voluntate destitutum , sed principium rerum omnium , ad quod omnia conantur referre , totius retro antiquitatis monumenta & sensum in suam detorquentes sententiam .)

§. 4. Confucius ait : Qui præpositus est aliis , si quidem gaudet officiorum contemperatione debita , discrimen æquum semper faciens inter humiles , & honoratos inter summos & imos : tum populo facile imperabit .

p. 2. §. 1. qu lu sciscitur de viro sapiente , & qui longè supra vulgus emineat ; Confucius respondit : Excolat sese , ut hoc pacto rectus evadat per assiduam sui ipsius vigilantiam & attentionem . Quærit qu lu , ubi sic egerit , num sufficiet ? Respondit : Excolat ergo sese , atque ita excolat , ut expleat vota aliorum , sicut optat expleari sua ipsius . Instat discipulus : Ubi se res sic habuerit , nihilne requiretur præterea ? Respondet : Excolat sese , & partas virtutis industriæque opes tam largè diffundat , ut procuret pacem , expleatque vota universi populi . Sed enim ardua res hæc est , & in hoc excolendi sui ipsius studio , sic ut explerent vota universi populi , yao & xun viri Principes tales ac tanti , tamen ipsi quoque vehementer laborabant & quasi perpetuâ quâdam tenebantur ægritudine animi & curâ , ne forte vel unus esset ex omnibus , cuius amorem ac benevolentiam non obtinerent : Usque adeò suos haud secùs ac seipso dili-gebant .

f. 22. p. 1. §. 1. Yen-jam sectator quidem Philosophi Lao Kiun ; sed vir incorditis corruptisque moribus , quodam die decussatis cruribus sedens (quem situm Sine indecorum esse censent) expectabat

Confucium jam olim sibi notum. *Confucius* tam agrestes hominis mores, aliaque totius vitæ virtus animo damians, sic ait: Olim quidem tu adoleſcens cùm esſe, non fuisti ſubmiſſo animo & obſervans natu majorum: Grandior factus nihil habuisti virtutis ac laudis, quod prædicaretur: Senior verò jam ſiquidem non moriaris ocyūs, hoc enim verò erit eſſe danno quampluriuiſis pravo exemplo & moribus. Hoc dicto, ſcipione leviter percuffit ipsius crura, ſic quoque debitæ gravitatis ac decori monitus agrestem hominem:

§. 2. Ex ditione *Kive tam* dictâ pueri aliquot indigenæ *Confucio* in disciplinam recens traditi deferebant Magiftri mandata ad hospites, & horum vicissim responſa ad Magistrum. Aliquis forte ſcisciatus ait: Proficiuntne illi pueri?

§. 3. *Confucius* respondit: Oporteret quidem illos non in medio ſedere, ſed à latere; & dum ſequuntur majorem natu, pone ſequi: nunc autem ego video iſtos temerè confidere in loco honorato. Video illos cum Magistro ſuo ſine ullo intervallo pariter incedere; adeoque non obſervare, quæ ſunt propria ætatis ſuæ. Quocircà ju-dico quod non ſunt ſtudioſi profeſtū ſui. Cæterū ego ſumam mihi hanc Provinciam: Desidero quamprimum ſublatâ ruditate illâ, bonis moribus ac disciplinis excolere illos ac perficere; Verum-tamen ſic, ut à facillimis infimisque ordiar; & eos iſpſā cum æta-te ad majora pedetentim manuducam.

LIBRITERTII PARS OCTAVA.

Fol. 1. pag. 1. paragr. 1.

REIGNI *Guei* Princeps *Lim* cum dictus belli magis quam virtutis cupidus percontatus est de instruendâ acie ad prælium, à *Confucio*. *Confucius* respondit: *qu* & *teu* vasorum ſacrorum res ego quidem affidue audivi: Caſtrenſes res necdum didici. Quare illuf-ſcente die statim profeſtus eſt, quod videret operam perdi.

§. 2. Existente *Confucio* in Regno *Chin* defecit victus: Sectatores iſpīus langebant, nec poterant iter prosequi fame ſcilicet debilitati.

§. 3. Discipulus *qu lu* moleſtiam animi prodens ait: Inter viros probos ac ſapientes etiamne dantur egentiſſimi? *Confucius* ait: Vir

probus ac sapiens durat in egestate gravi : Stultus & improbus in egestate gravi constitutus hoc ipso dissolvitur animo.

p. 2. §. 1. *Confucius* ait : Discipule mi *Su*, (alias *qu cum*) tunc sic de me censes, operosè me multa didicisse ac mandasse memoriae, atque ideo tam promptè meminisse?

§. 2. Respondet discipulus : Utique. Sic mihi persuasi semper. Num aliter forte res habet?

§. 3. Erras, inquit *Confucius* : aliter se res habet. Ego dum taxat per unum res penetro.

f. 2. p. 1. §. 1. *Confucius* ait : Mi discipule *Tsu*, (alias *qu lu*) qui perspectam habeant virtutem, pauci sunt.

§. 2. *Confucius* ait : Nihil agens & tamen imperans nonne is fuit *Xun*? Hic quid agebat? totus spirans virtutem rectâ austrum spectabat (Quo situ Imperatores ac Magistratus h̄ic jus dicunt) & aliud nil agebat : Omnia scilicet cursu suo, quem optimum tenebant, ire sinens.

§. 3. Discipulus *qu cham* querit à Magistro suo modum gerendi res cum utilitate & profectu aliorum.

§. 4. *Confucius* respondet : Loquere simpliciter, candidè, cum fide : Age constanter, graviter, mature : etiam in Australium vel Borealium Barbarorum Regno constitutus proficies. Contrà verò si loquaris haud simpliciter, candidè, & cum fide : Si agas haud solidè, graviter, ac mature; quamvis in cœtu familiarum 2500, vel in cœtu familiarum 25. verseris ecquid tandem proficies?

p. 2 §. 1. Si consistis rectus : protinus contemplare ista velut ordine posita coram te. Si existis in currū ; protinus contemplare ista velut innixa jugo currūs : hoc modo demùm, ubicumque fueris, res geres.

§. 2. Discipulus *qu cham* adnotavit hæc præcepta in cingulo, id est, in anteriori sinu cinguli sui descriptis, ut ostenderet, quanti faceret Magistri sui documenta.

§. 3. *Confucius* ait : O quām rectus est *Su yu*) *Præfetus is erat Regni Guei*) Regno pacato instar sagittæ est. Regno turbato instar sagittæ est. Verbis scilicet factisque constans, rectus, integer.

f. 3. p. 1. §. 1. O virum præstantem *Kiu pe yo* ejusdem Regni Præfectum ! Regno pacato protinus administrat Rempublicam; Regno turbato, protinus novit subducere sese & latitare.

§. 2. *Confucius* ait : Dignus est quispiam qui cum instituas sermonem, & tamen si cum eo non instituis sermonem; perdis hominem: indignus est quispiam qui cum instituas sermonem, & tamen si cum ipso instituis; perdis verba. Prudens nec perdit hominem, nec perdit verba.

§. 3. *Confucius* ait : Vir excelsi magnique animi, idemque vir virtutis

tutis solidæ, non flagitat vivere sic ut dāmno sit virtuti suæ: imo datur qui prodigat vitam ut consummet virtutem.

p. 2. §. 1. quæcum discipulus percontatur quâ parte quis evadat probus? Confucius respondit: Artifex voleñ perficere suum opus, haud dubiè priùs acuit sua instrumenta. Commorans in aliquo regno fac servias ejusdem præfectorum sapientioribus; amicitiam contrahe cum ejusdem Regni literatorum probioribus.

§. 2. Discipulus *Ten yien* consulit Magistrum de administrando bene Regno.

§. 3. Confucius haud ignarus, quanta, quamque eximia discipuli facultas esset, sic ait: Age res & exige juxta familiæ *Hia* temporum rationem.

Hac imperante familiâ novilunium illud, quod ab ingressu solis in gradum 15. Aquarii proximè aberat, anni cuiusque constituebat exordium quæ ratio temporis quænam ad Agriculturam, aliosque usus viæ humanae hic valde erat accommodata; Confucio magnopere probabatur: & verò perseverat eadem hodieque tametsi sub familiis aliquot Imperatoriis subinde fuerit immutata.

f. 4. p. 1. §. 1. Conscende familiæ *Yn* currum. Fac imiteris, inquam, secundæ hujus familiæ mores antiquos, id est, simplices, rectos, æquabiles, & constantes; quos adeò prodebat cultus ille vulgaris & simplex; & firmitas rhedarum & currum, quibus Reges, absque pompa apparatu tunc utebantur.

§. 2. Dum sacris das operam, induere familiæ *Chen* nunc impe-
rantis tiarâ.

§. 3. Musica verò sit ea quæ *Xao* dicitur cùm choris tripudiantiūm.

§. 4. Missas facito Regni *Chim* cantiones. Procul amanda loquaces: Regni *Chim* cantiones, turpes, loquaces, periculosi.

p. 2. §. 1. Confucius ait: Non eminus ac longè res & negotia præmeditans, procul dubio habebit propinquum sibi mœrem. Exponunt Sine hanc Philosophi sententiam alio proverbio: Liu pu çai çien li chi vai, çé hoan çai ki sie chi hia præmeditatio nisi sit ultra mille stadia, tum calamitas est sub ipsâ mensâ strato.

§. 2. Confucius ait: Proh dolor! actum est: ego nondum vidi qui gauderet virtute sicut quis gaudet eleganti formâ corporis.

§. 3. Confucius ait: Regni *Lu* Præfetus quam *ren chum* nonne ipse furtim & fraudulenter Magistratum gerit, ac tuetur suam dignitatem. Hic enim cum perspectam habeat *Lieu hia hoei* viri nobilissimi sapientiam & virtutem, & quanto is emolumento possit esse Reipublicæ; Regi tamen eum non commendat aut proponit ut promoveatur.

f. 5 p. 1. §. 1. Confucius ait: In seipsum graviter, at leviter anima-
ff

advertere in alios, utique procul amovet odia.

§. 2. *Confucius* : Qui non dicit ; hoc quomodo ? illud quomodo ? Ego nefcio hujusmodi homine quid faciam. Actum est.

§. 3. *Confucius* ait : Plures simul commorantes per totum diem, si in colloquiis inter se non attingant virtutem ; sed gaudeant proferre in medium privatam prudentiam ; ô quantum lababorunt !

p. 2. §. 1. *Confucius* ait : Vir verè præstans ex convenientiâ cujusque rei statuit rei fundamentum : Debito cum ritu modoque exercet illam : cum animi modestia demissioneque pàlām facit illam : cum fide perficit illam. O virum hujusmodi verè præstantem !

§. 2. *Confucius* ait : Philosophum affigit impotentia sua , non affigit ab hominibus se nesciri.

§. 3. *Confucius* ait : Philosophum affigit occidere sibi vitam , & nomen suum nondum celebrari , aut nihil dignum famâ peregrisse.

§. 4. *Confucius* ait : Sapiens causam peccati datæque offensionis, exquirit ab se : stultus exquirit ab aliis.

f. 6. p. 1. §. 1. *Confucius* ait : Philosophus est quidem severè retinens gravitatis , at non asper & intractabilis : Socialis est , at non qui temerè abripiatur impetu multitudinis.

§. 2. *Confucius* ait : Sapiens nec ob sermonem evehit hominem ; nec ob hominem (qualiscumque is sit) aspernatur ac negligit sermonem.

§. 3. *cu cum* sciscitando ait : Num fortè extat unum aliquod vocabulum , secundum quod velut normam quampliam possit quis per omnem vitam operari ? *Confucius* respondit : Nonne istud vocabulum est , *Xu* ? Scilicet , tibi quod non vis , ne facias erga alios ?

p. 2. § 1. *Confucius* ait , Ego agens cum hominibus , cuinam obtrecto ? quemnam deprædico ? Si datur quod deprædicandum sit , id ipsum habet quod prius discutiatur.

§. 2. Moderni , seu hujus ætatis homines , etiamnum gradiuntur rectâ , quâ tres familiæ incedebant , viâ.

§. 3. *Confucius* ait : Ego adhuc attigi Historiographorum succinatum stylum. Tunc habens equum , alteri dabat commodatò , ut conscenderet : At nunc ista obsoleverunt.

f. 7. p. 1. §. 1. *Confucius* ait : Fucati sermones perturbant virtutem ; modica impatientia utique perturbat maxima consilia.

§. 2. *Confucius* ait : Multitudo odit quempiam ? omnino examineatur. Multitudo gaudet quopiam ? omnino examinetur.

§. 3. *Confucius* ait : Homo potest illustrem reddere & magnificare normam rationis : Non autem citrà conatum arbitriumque hominis norma rationis per se valet magnificare hominem.

§. 4. *Confucius* ait: Peccare nec emendare, hoc ipsum dicitur peccare.

p. 2. §. 1. *Confucius* ait: Ego plerumque totos dies non manducem: totas noctes non decumbam, ut vacem meditationi: & tamen nullum propè referam fructum: Non est quid melius quam operam dare monumentis literarum, in usum scilicet exercitiumque, quæ didiceris, traducere.

§. 2. *Confucius* ait: Philosophus laborat de virtute; non laborat de cibo; & verò ipsam Agriculturam, fames subinde se quitur & insperata sterilitas: at in virtutis studio, census & fructus nunquam deficiunt. Quare Philosophus angitur de virtute; non angitur de paupertate.

§. 3. *Confucius* ait: Prudentiâ assolutus quidpiam, nisi virtute interiori valeas idem conservare, licet fortè adeptus sis, procul dubio amittes.

§. 4. Prudentiâ quidpiam assolutus, & virtute interiori valens conservare; nisi quoque adhibeas morum gravitatem & autoritatem ad rectè gubernandum; tum subditi non te verebuntur.

f. 8. p. 1. §. 1. Prudentiâ quidpiam assolutus, & virtute interiore valens conservare, exteriorem item morum gravitatem & autoritatem adhibens ad rectè gubernandum; nisi moveris subditos convenienti ac debito modo; nondum perfecta res est.

§. 2. *Confucius* ait: Vir eximius non potest parvis ex rebus, quamvis eas præclarè gesserit, illicò sciri seu statui etiam potens esse seu idoneus ad res magnas suscipendas & tractandas. Contrà verò à vulgari homine & modicis naturæ dotibus instrueto, non debent exigi res magnæ, nedum suscipi; & quid possit ipse in modicis vulgaribusque rebus, cognosci debet, alioqui.

p. 2. §. 1. *Confucius* ait: Populo in virtute plus est quam in aquâ & igne. Aquam & ignem ego vidi qui calcaret & periret: nondum vidi qui insisteret virtuti & periret.

§. 2. *Confucius* ait: Suscipiens excolendum virtutibus animum, non cedat Magistro, præmisse in virtutis studio deferti patiatur.

§. 3. *Confucius* ait: Vir perfectus rectus & constans est, at non pervicax.

§. 4. *Confucius* ait: Serviens uti servire par est, Regi, ante omnia & præ omnibus cordi habet quæ sui munera officiaque sunt; ac postponit his censem suum, suaque stipendia.

f. 9. p. 1. §. 1. *Confucius* ait: Sit institutio sine discrimine.

§. 2. *Confucius* ait: Viâ discrepantes, haudquam inter se convenient ad consultandum quidpiam.

§. 3. *Confucius* ait: Verba percipientur (*seu verborum nuda veritas absque fuso & etatis nostræ luxuriosa elegantiâ*) & hoc sufficiat.

§. 4. Magister musices, *Mien* nomine, *Confucii* visendi gratiâ venerat. Accedenti itaque ad gradum quempiam, hospiti (quippe qui cœcus erat) *Confucius* admonens illico dicebat ; hîc gradus est : Eadem verò jam progresso in aulam excipiendis hospitibus destinatam, & accedenti ad storciam, *Confucius* iterum dicebat : Hic storea est. Mox inde Magistro illo musices, ceterisque hospitibus pariter confidentibus, *Confucius* eundem commone faciebat dicens : Titus existit sive consideret ab hac parte : Sempronius existit ab illa parte ; ut aptius scilicet fungeretur debito cuique salutationis & honoris officio.

§. 5. Magistro *Mien* jam egresso, discipulorum unus cui *cu cham*Confucio dicens : Cum Magistro musices sic loquendi & agendi an etiam datur regula ex principiis nimirum Philosophiæ suæ ?

§. 6. *Confucius* respondit : Est hæc sanè juvandi cœcos Magistros regula, olim scilicet instituta.

p. 2. §. 1. In Regno *Lu* tres erant præpotentes ac nobiles familiæ, quæ tantum non rebellantes contra suum Regem, quatuor Regni ditiones inter se partitæ fuerant. Earum unam *Mem sun* invaserat, alteram *Xo sun*; tertiam verò quartamvè Regni. Præfectus *Ki* potentior utrisque sibi vindicarat. Quibus haud contentus, (ut est insatiabilis dominandi libido) aliam quoque dynastiam in ejusdem Regni meditullio sitam, & clientelari jure eidem obnoxiam meditabatur invadere. Hic itaque *Ki xi* seu *Ki sun* erat in procinctu ut bello peteret dynastiam *chuen yu*.

§. 2. *Gen yeu* & *Ki lu* adstantes coram *Confucio* dicunt : *Ki xi* Dominio nostro proximè futura est res cum *chuen yu*. Dynastâ : Ambo erant discipuli *Confucii*, & tunc fortè Magistratum gerebunt; nec probabant hujusmodi invasionem.

§. 3. *Confucius* ait : *Kieu*, nonne est tuum quoque hoc crimen ?

f. 10. p. 1. §. 1. Belli porrò arguens injustitiam, ex tribus maximè capitibus eam probat. Hanc (inquit) dynastiam *chuen yu*, olim prisci Imperatores familiæ *Chen* fecerunt montis *mum cum* in eadem siti ditione dominam, ubi dynastæ curam habent sacrificiorum, quæ spiritui montis præsidi rite fiunt. Deinde sita est in medio terminorum Regni. Est denique regiæ domui familiæque subiecta & clientelaris, quo pacto igitur, & quo jure illam sibi vindicet improbus, & invadat ?

§. 2. Discipulus *Gen yeu* hâc oratione Magistri sui jam doctior, sic ait : *Ki xi* Dominus noster vehementer expetit illam ditionem : Nos quidem ambo ejusdem Ministri ac subditi pariter haud desideramus aut approbamus.

§. 3. *Confucius* ut doceat oportere eos, quod animo daimnent, verbis quoque

quoque factisque arguere & damnare ; & si quidem monendo arguendoque non proficiant, muneri suo renunciare, sic ait : mi discipule *Kieu*, antiqui illius & celebris Historiographi *Chealgin* extat sententia per quam apposita ad rem nostram : Si cuiquam, inquit, suppetunt vires aë facultates ad gerendam Rempublicam, adeat sane munus publicum non autem valens præstare quæ sunt officii sui, sistat, & gradu, si quem forte obtinet, feso abdicet : Is etenim præcipio proximus periclitatur, & tamen non manu tenetur, seu non monetur, quia moneri scilicet impatiens est : Prolabitur, & tamen jam labens non manu fulcitur : quia nimirum non est qui audeat manum admovere, constatque præcipitem abire velle. Hujusmodi ergo cœco vel amenti verius, cui tandem sit usui iste adjutor vel ductor?

p. 2. §. 1. Atque adeo tu quod dicebas modo, invitis vobis & improbantibus parari bellum, sic ut crimine omne in præfectum derivaretur; hoc ipsum alterum est crimen tuum; & eo quidem turpis, quo turpiori cum errore conjunctum. Quæro enim abs te, tigris quæpiam, aut bubalus sylvestris evasit extra septa, repagula que sua; testudo item raræ artis, aliave pretioso è lapide supellex si damnum passa perit, quamvis in arcæ medio reposita. Fuga hæc, & damnum hoc cuius tandem erit crimen? Numquid ejus cuius fidei & curæ commissa tam septa, quam supellex fuerat?

§. 2. Discipulus *Gen yeu* intelligens hoc argumento agi se reum, suam pariter ac Domini sui causam specioso necessitatis ac justitiae nomine tuendam suscipiens, sic ait : Nunc ditio hæc *chuen yu* fortis ac munita est, & fieri potest ut intimitior evadat in dies : Nunc illa vicinis suis non est infesta, sed ecquis spondeat nullo unquam tempore futuram ? Porro eadem vicina est finitimaque *Pi* avitæ ditioni & patrimonio *Ki xi* Domini mei. Quocirca si nunc eam, quando potest, tempusque & fortuna favet, non occupat ac facit juris sui; olim procul dubio erit illa filiorum ejus ac nepotum acerbus dolor ac fera pœnitendi materia.

§. 3. *Confucius* patefacto hunc in modum ulcere tam discipuli quam præfecti; verus, inquit, ô *Kieu*, Philosophus odit & execratur ejusmodi hominem tergiversantem ac nolentem candide profiteri cupiditatem suam, aliosque morbos animi occultantem sollicitè, & interim violenter prætexentem verba, seu verborum ambages, quibus veritatem eludit.

§. 4. Audi nunc igitur, quid ego sentiam. Ego sic audivi semper eos qui habent Regnum vel dynastiam, vel qui habent amplam splendidamque familiam, si quidem probi sint ac sapientes, non solere angri animo & discruciarí paucitate subditorum, quibus imperitant: sed discruciarí & angri quod non obtingat suum cuique

prout jus & ratio postulat ; audivi item non angi illos , quod penuriæ rerum laboret sua ditio sed angi & affligi quod non fruatur optata pace & concordia . Et merito sane , quippe si itoh lantur expensæ inutiles , si luxus immodici prohibeantur , & cuique tribuatur quod æquitas postulat ; quamvis alii aliis opulentiores futuri sint , non erunt tamen inopia vel mendicitate laborantes : Ubi item viget concordia , ibi nulla est paucitas , ibi vastitas nulla : Quamdiu vero fruentur concordia , fruentur & pacem , quæ ex illa nascitur : At vigente pace & tranquillitate , nullus erit ruinæ locus , vel gravioris cujusque calamitatis periculum .

f. ii. p. i. §. 1. Tria hæc , justitia , concordia , tranquillitas , si eo modo , quo dixi , se habeant , ac vigeant : Tametsi forte remotiores populi jugo tam suavi non se subjiciant ; tum quidem hoc erit agendum , ut perficiantur magis ac magis , & perpoliantur quodammodo virtutes Regiæ , ut sic adveniant tandem exteri non doloyicti , non armis , sed famâ virtutum . Ubi vero sic advenerint , & in jus ditionemque tuam transierint ; tum commodis eorum quietius amanter consulas .

§. 2. Nunc autem , ô discipuli mei Yeu , & Kieu , adjutores estis vos quidem , & consiliarii Ki xi Domini vestri . Sed quo tandem opera pretio , quo fructu ? Alienigenæ non modò non parent vobis : sed quoniam apud vos desideratur vera virtus , neque possunt imperare sibi ut ad vos migrant . Regnum Lu miserabiliter divisum concidit , distractumque in partes , & factiones , tantum non periit funditus , atque adeo non potest ipsum jam diutiùs conservari .

p. 2. §. 1. Et quasi hæc non sufficiant ad calamitatem interitumque publicum ; nunc etiam molitur Praefectus ille nova movere arma ; & quidem sic , ut in ipsis Regni visceribus atrox bellum exardescat . Sed ego sane vereor ne familiæ Ki nepotum dolor , seu ruina , non existat seu inferatur à finitimâ ditione Chuen yu ; Sed existat ex ipsorummet domesticorum parietum visceribus , suoque ipsa tandem consumatur incendio .

§. 2. Confucius ait : Imperio pacato & cum autoritate administrato protinus oratio officiorum musicæ & bellicæ expeditionis ab Imperatore procedunt : Imperio perturbato , jam ratio officiorum musicæque & bellicæ expeditionis à Regulis procedunt , à Regulis si procedunt , tum quidem decem ætatum spatio , paucissimi ex his erunt qui non amittent Regnum suum . A Praefectis si procedunt , quinque ætatum spatio paucissimi erunt qui non amittent . Domestici clientes si usurparint regni dominatum , trium ætatum spatio paucissimi erunt qui non amittent male parta .

f. 12. p. i. §. 1. In Imperio si vigeat lex , tum absoluta administratio non erit penes Praefectos : quippe quæ nec penes ipsos Regulos sit futura .

§. 2. In Imperio si vigeat lex, tum populus non immittet se in consilia publica: Quippe subditi omnes lubenter ac certatim cum ea conformabunt se ad administrandi normam, quam intelligent ad normam cœli; rectaque rationis esse exactam.

§. 3. *Confucius* ait: Vectigalia abscesserunt à Regiâ domo per quinque generationes: Administratio pervenit ad præfectos per quatuor generationes: Ideò isti tres Regis *Von cum* posteri attenuati sunt. Confirmare videtur hic *Confucius* ea quæ dixerat, exemplo domestico *Lu* Regni patrii, in quo Reges ordine duodecim imperitârunt. Etenim post obitum sexti Regis *Ven cum* occiso ejusdem filio & hærede legitimo, enectus est ad Regnum frater occisi *Siven* dictus. Ex illo tempore Regni istius administratio cœpit concidere, & vectigalia transferunt à domo Regiâ ad privatas Præfectorum familias; qui freti nobilitate suâ, quod ex stirpe *Von cum* secundi Regis oriundi essent; Regium jus paulatim sibi vindicârunt.

p. 2. §. 1. *Confucius* ait: Utiles sunt tres amici: Perniciosi tres item amici. Amicus rectus; amicus fidelis; amicus multa audiens, utiles sunt. Amicus exterius solum compositus & gravis: Amicus blandus ac mollis; amicus loquax & garrulus, perniciosi sunt.

§. 2. *Confucius* ait: Utilia sunt tria gaudia: Perniciosa, tria gaudia. Gaudere debito usu officiorum musicæque: gaudere proloqui aliorum recte dictæ & factæ: gaudere multorum sapientum amicitia, utilia sunt. Gaudere superbiæ vanitate: gaudere otio vitæque licentiâ: Gaudere epularibus jocis ac voluptatibus, perniciosa sunt gaudia.

f. 13. p. 1. §. 1. *Confucius* ait: Assistentium Principi dantur tria peccata. Verba scilicantis principis si nondum pertigerint, seu referantur ad te solum, & tamen loqueris, dicitur præcipitantia: si verba pertigerint, & tamen non loqueris dicitur morosa & inutilis taciturnitas, si præviè nondum obleraveris faciem, & tamen loqueris, dicitur cœcitas.

§. 2. *Confucius* ait: Sectator virtutis habet tria sibi cavenda. Adolescentiæ tempore, sanguine & spiritibus necdum consistentibus, quod cavendum, est res venerea. Proiectus ad suam maturam ætatem, sanguine spiritibusque jam corroboratis, quod caveat, sunt rixæ. Proiectus ad suam senectutem, sanguine spiritibusque jam languentibus, quod caveat, est cupiditas habendi.

p. 2. §. 2. *Confucius* ait: Sapiens ac probus habet tres timores: Timet Cœli mandatum, timet magnos viros: Timet Sanctorum verba.

§. 2. Improbus ac stultus non agnoscit Cœli mandatum, adeoque nec yeretur. Aspernatur magnos viros: Explodit Sanctorum verba.

Colaus sententiâ verè Christianâ longam explanationem concludens docet, timores modò memoratos ad unum maximè timorem reduci omnes; eum scilicet, quo reveremur cælum; & non amplius: Kim tien ih^y Confirmat hoc autem exemplis Priscorum, qui omni cum reverentia & tremore, turā item vigilantiāque prorsus singulari gerebant sese adversus cælum, & quidquid eis à cælo conferebatur.

Confucius ait: Qui nascuntur & hoc ipso scientes sunt, haud secus ac si cum ipsâ vitali aurâ & spiritu scientias rerum hauisissent, supremi ordinis, sunt censendi sapientes, Qui discunt autem, & operantur Magistro, & hoc pacto evadunt scientes, à primis illis secundi sunt. At qui hebetiores sunt, & tamen discunt improbo labore & constanti, hi rursus ab eis, quos proximè memoravi, secundi sunt. Jam vero qui hebetes sunt, & tamen non discunt, in vulgo hi censentur infimi & inutiles; quamvis alioqui sint homines integri & innocentes.

f. 14. p. 1. §. 1. Confucius ait: Virtutis ac sapientiæ studiosus adhibet novem considerationes. Dum conspicatur quidpiam, seu illustrat oculis, meditatur perspicaciam, id est clare, & probeque percipiendum sibi esse, quod oculis objicitur. Audiens quidpiam, meditatur acutam vim audiendi, probeque percipiendi voces, & vocum significaciones. Ad speciem habitumque oris, quod attinet, meditatur, serenam quandam placiditatem, quâ non aliis color est, qui animos sibi potentius suaviusque conciliet. Quod attinet ad statum & conformatiōnēm totius corporis, meditatur gravitatem cum reverentia conjunctam. Ubi loquendum est, meditatur fidem ac veracitatem, quâ lingua scilicet cordi respondeat. Dum agit quidpiam ac molitur, meditatur sedulitatem. In rebus dubiis ac perplexis, secum meditatur ipse, quem consulat potissimum, & quâ ratione sibi lumen petat in illa caligine. Concitari sentiens animum iracundiam, & studio contentionis ac vindictæ, maturè secum ipse reputat incommoda, damnaque nasci solita. Videns offerri copiam rei familiaris augendæ, protinus ob oculos sibi ponit jus & æquum.

§. 2. Confucius ait: Contemplare alterius quod bonum est, tanquam eo nondum perveneris: Contemplare alterius, quod malum est, tanquam si contingeres bullientem aquam. Ego vidi ejusmodi hominem: Ego audivi ejusmodi proverbium.

p. 2. §. 1. Privatus adhuc degens, tum præparat suas recte gubernandi rationes & industrias: Post verò publico fungens officio fidelis ministri, tum scilicet exercitat suas, quas præmeditatus fuerat, rationes & industrias. Ego audivi hoc proverbium: at necdum vidi ejusmodi hominem.

§. 2. Regni q̄i Regulus Kim cum habuit equorum mille quadrigas, & tamen à mortis, quâ violenter sublatus est, die, populus non invenit

LIBER TERTIUS.

121

venit in eo virtutem, quam in eo celebraret. *Pe y & Xo ci* inediā consumpti fuerunt ad montis *Xeu Yam* radicem; populus usque modò illos celebrat.

§ 3. Quod igitur alii sint in oblivious, uti Regulus *Kim cum*; aliorum vero memoriam, uti duorum, quos dixi, fratrum, posteritas omnis conservet, nonne hoc ipsum est quod dicebam?

§. 4. *Chin cam* discipulus *Confucii* quod putaret plura & secretiora cum filio communicaret pater, quam cum reliquis discipulorum; adit explorandæ rei gratiâ filium ejusdem unicum, idque sciscitatus ab ipso *Pe yu* (nomen est filii) sic ait: Condiscipule etiamne fortassis habes arcanum quodpiam & extraordinarium documentum, clam nobis scilicet, uni tibi suggestum à patre?

f. 15. p. 1. §. 1. *Pe yu* respondit: Adhuc quidem non audivi ex patre meo arcani quidpiam: nec enim mihi propriam impertit vel operam vel doctrinam. Semel dumtaxat, cum domi solus consisteret, me nescio quò pergente properantius ac fortè transeunte per aulam, ubi pater consistebat, percontatus est ipse, studesne, fili, libris Odarum. Respondi ego candidè; necdum me studere. Tum pater, si nunc, ô fili, non das operam libris Odarum pervolvendis; non habebis quidpiam facultatis aut copiæ quo instituas sermonem viro gravi & Philosopho dignum. Quod audiens ego protinus abii, & operam dedi libris Odarum ediscendis.

§. 2. Alio die pater meus rursus solus cùm consisteret, & ego fortè properarem ac transirem per aulam, percontatus est; fili studesne libris officiorum, rituumque civilium? Respondi: Necdum me studere. Hic itaque rursus pater: Nisi des operam libris istis; non habebis quo vir evadas, & inter cives tuos emineas. Quod ego audiens, nihil cunctatus, abii, & operam dedi libris Officiorum.

§. 3. Audivi hæc duo à patre; nec quidquam præterea diversi ab iis, quæ palam vos docet.

§. 4. Discipulus *Chin cam* his auditis abiit, ac latu sibique ipse gratulatus ait: Quæsivi de re una, & asscutus sum tres. Audivi quippe de libris Odarum: audivi de libris Officiorum & rituum, præterea didici exemplo *Confucii* nostri, viros verè præstantes remove-re ab se, seu ab sensu, fructuque privatæ dilectionis ipsum quoque filium: non ei plus impertiendo vel operæ, vel doctrinæ, quam cæteris discipulorum.

Miratur Interpres V, &) secum ipse disquirit causas, cur hic paragrasphus, aliisque non absimiles parvi sanè momenti proferantur in medium: ideone fortassis, quod extent in codicibus authenticis, maximeque vetustis? An quod revera Confucius, dum Priscorum ritus &) officia suis exponebat, minutissima quæque soleret persequi; sicut in hoc quidem para-

grapho dici potest persecutus esse, ubi sic ait: Ejus qui amplioris cuiusdam ditionis est Princeps, ex. gr. Reguli, Satrapæ, dynastæ uxorem, Princeps maritus suus compellans vocat consortem, conjugem, seu adjutorium. Hæc autem Principis conjux seipsam coram marito suo nominans, debitæ submissionis, modestiæque memor dicit: Ego ruditæ puella. Jam verò ditionis hujus homines ac subditi compellantes eam, vocant Reginam conjugem, sive Principis adjutorium; quia nimirum Palatii domestici, familiæque Regiæ gubernatrix est. Sicut ipse Princeps, totius gubernator est ditionis. Rursus hæc ipsa Princeps fœmina sese nominans coram exteris ditionibus, id est, legatis earum, vel etiam Principibus, dicit: Ego modicæ virtutis parvula Princeps. Exterarum verò ditionum homines ac legati nominantes eam sic etiam, ut ipsimet subditi, vocant Reginam conjugem, sive, Principis adjutorium.

Fuit ab omni retro memoriam, estque hæc etiam ætate propè incredibilis apud Sinas & varietas, & copia nominum, quæ pro ipsâ varietate vel loci, vel temporis, vel conditionis; item pro arbitrio Principis tunc imperantis, alia tribuuntur atque alia, unis & eisdem non hominibus modò, sed etiam familiis, ditionibus, urbibus, muneribus publicis, dictisque ipsis hominum & fastis. Nec minor etiam modestia est, gravitas, & reverentia, quæ copiâ illâ & varietate continetur: quodque magis est mirandum, nullus ordo vel sexus est hominum, etas propè nulli, nec inter sylvas ac montes tam ruditæ & agrestis quidpiam, qui non ipso propè cum lacte nutricis, usum aliquem varietatis hujus copiæque perceperit.

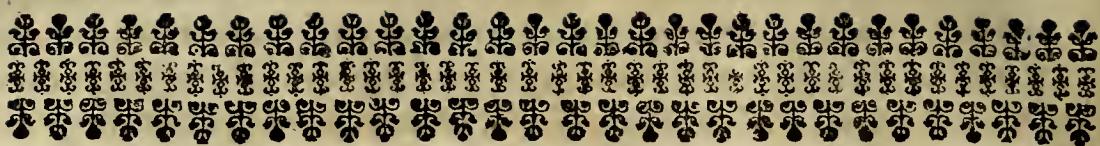
Quod et si videri possit haud necessarium pluribus exemplis declarari; quando nobis hi libri, quos habemus in manibus, non pauca suppeditant: juverit tamen vel oblectandi Lectoris gratiâ brevibus exponere, quid nos ipsos, qui ex Europâ in Chinam venimus, discere coegerit, & exercitare cogat usù propè quotidiano Sinensis illa comitas, eleganliaque civilis.

Quotiescumque ergo contingit sociorum aliquem cum ipso gentis Imperatore loqui, non aliter ferè quam Yen chin vel simpliciter Chin, id est, advenam è remotis terris subditum sese nominat. Ipse verò Princeps nos alloquens vel pronomine tu; vel nomine vulgari nostro. Imperatorem nos, uti Sinæ omnes, Van sui compellamus, quibus vocibus acceptissimum longè etatis votum, annorum scilicet myrias continetur. Nam si cum Regulis, aut Colais Imperii, qui summus est Magistratus, sermonem babemus, pari ferè modestiâ, nobis quidem Liu gin, peregrinorum nomen tribuimus; Regulis verò titulum Vam ye, Principis ac Domini; necnon çien sui, quo ipsis mille annos vitæ precamur: Colais autem Lao ye, Dominorum honorificum damus nomen; & vicissim ab his quidem Sien sem, id est, seniorum; sive Magistrorum nomine plerumque honoramur: Regulis interim eadem, quâ ipsemet Imperator ratione nos compellantibus.

Quoniam vero cæteri Magistratum, à quibus administrantur Imperii partes omnes, alii censentur literarii, militares alii; hos quidem non alio ferè nomine quam Lao ye, Dominorum nuncupamus: Illis autem vel hoc ipsum, vel certè Lao sien sem, id est, Seniorum Magistrorum grave imprimis & honorificum tribuimus. De nobis vero ipsis loquentes, non alio ferè quam Hio sem, id est, Discipulorum, & si quando major usus ac familiaritas intercesserit; Siao ti, fratrum natu minorum nomine utimur: Ipsi vicissim pari cum significatione & modestia & honoris Magistrorum nobis, discipulorum sibi, fratrumve nomen dantibus. Nec absurda comitatis ratio observatur cum quovis homine, qui vulgo sit honoratus; tametsi publico munere non fungatur. Quamquam non desunt etiam, qui nos aliquanto familiarius nomine Siam cum, quod Baccalaureorum est proprium, & hodie quidem perquam vulgare. Neophyti denique, si quidem literati sunt, Lao su, seniores Magistros nos vocant: si de vulgo, Dominos.

Vbi vero ad pœnitentiae tribunal acceditur, Xin fu, spirituales Patres & hoc quidem loco omnes omnino, (multi etiam quovis loco & tempore) cui gin, id est, peccatores se nominant: Plerumque tamen Neophyti literati Muen sem, discipulorum; famuli vero, aliique infimæ plebis, humillimo Siao tie, homuncionum vocabulo coram nobis utantur; sic ut præter Imperatorem ac Regulos nemo ferè sit omnium, qui pro nominibus Ngo, ni, id est, ego, tu, uti sustineat. Porro eadem est ipsorum inter se, quæ nobiscum comitatis, officiorumque ratio: Nisi quod hominibus exteris plus honoris & primum locum largiri soleant.

Universim autem, quotiescumque de rebus ad se pertinentibus sermonem faciunt, non modo perquam modestè loquuntur; sed vocabulum ferè adnectunt humilitatis ac modestiae significatissimum, sic Pi que, humile Regnum suum patrium: çien çu vile nomen: Siao lh, partum filium; ipsum quoque morbum, si de valetudine quæsitum fuerit çien yam, vilem abjectumque nuncupant. Hospitis vero patriam honorificam, çun que vel quei que: nomen sublime, cao sim: sobolem ingeniosam, Lim lam: morbum denique ipsum, quantumvis teter fætidusque fuerit, modo quei yam pretiosum, modo çun yam, honorandum vocant. Quoties patrem suum aut matrem quis coram aliis nominat Kia fu, Kia mu, id est, familie patrem, & matrem nominat. Hospitis vero pater Lim çun vester honor, mater vero Lim tam vestra aula (domestica scilicet): propria verò domus aut familia Han kia frigida seu pauper domus, alterius quei kia honorata nuncupatur, & sic de cæteris, quæ tam in familiari sermone, quam in epistolari stylo, qui à quovis alio multum differt, ubique passim observantur.

LIBRI TERTII

PARS NONA

Fol. i. p. i. paragr. i.

YAM ho (Præfecti *Ki*, subditus ac minister) desiderabat prior visitari à *Confucio*: Sed *Confucius*, quod intelligeret hominem esse turbulentum, & è familia illius, qui jus & authoritatem Principis legitimi per vim sibi vindicabat, eum non visit. Interim *Yam ho* munus epulare misit ad *Confucium*, porcellum scilicet, more gentis tunc usitato. Obstrictus hoc munusculo *Confucius*, cum non posset salva lege humanitatis non adire hominem, gratias acturus; de industriâ captavit tempus quo ipse non esset domi, eoque tunc perrexit salutatus: Quando ecce occurruunt sibi mutuò in ipsa via.

§. 2. *Yam ho* protinus alloquens *Confucium* ait: Veni, obsecro; nam ego tecum sermonem habeo, quem conferam. Mox ait: Si quis recondat in sinu suo, servetque sollicitè suam quampiam gemmam pretiosam, & interim perturbatum sit afflictumque patrium ipsius Regnum; nec velit tamen eam venundare, quo medeatur publicæ calamitati. Hujusmodi qui sit, an poterit dici pius? Respondet *Confucius*: non poterit, ejusmodi qui sit, dici pius. Instat alter: si quis gaudeat ac vehementer optet agere semper aliquid ac moliri quod prospicit Reipublicæ, & interim oblatam sæpius negligat ac perdat occasionem. Hujusmodi qui sit, an poterit dici prudens? Respondet *Confucius*: Non poterit dici prudens. Hic alter concludens, dies, inquit, & menses torrentis instar præterfluunt; & tamen de annis tuis nihil mihi nec flagitanti tribuis? Quin expurgisceris, & tui studioso, tibique ipsi, & patriæ tuæ consulens, Magistratu fungeris? Ad hæc, ut expediret se ab importuno hortatore *Confucius* ait: Bene habet; ego suscepturnus sum Magistratum.

p. 2. *Confucius* ait: Homines natura & rationis lumine inter se mutuò proximè conjuncti, studiis sæpè moribusque inter se longissimè distant.

f. 2. p. i. §. 1. *Confucius* ait: Soli illi qui ipsa cum sapientia & probitate nati sunt: Sicut & illi qui ipsa cum ruditate & improbitate nati sunt, per mutuum commercium haud facile mutantur.

§. 2.

§. 2. *Confucius* die quodam p̄veniens in oppidulum *Vu chīm*, quod
quā *yeu* discipulus ejusdem gubernabat; forte audivit oppidanorum
perquam operosè fidibus canentium symphoniam prorsus ad nor-
mam & gravitatem illam Priscorum institutam.

§. 3. *Confucius*, quasi miraretur institui musicam tam gravem;
tamque operosam in tam ignobili oppido; leniter tunc subridens;
utensque vulgari proverbio, ait: Jugulaturus gallinam, quorsum
utaris bovis cultro? Quasi dicat: non capiunt angustiæ loci hujus
tantum musices apparatus & majestatem.

p. 2 §. 1. Loci Præfetus, idemque musicæ exercitationis author
quā *yeu*, cum existimatet illam seriò imprebari à Magistro, Respon-
dit in hunc modum. Olim ego audivi s̄ape numero ex te Magistro
meo, cùm dices: Præfetus aliorum, si quidem studiosus sit virtu-
tis ac sapientiæ; utique amat suos, erudit, tuetur, ac fovet. Plebs
vicissim exemplo studioque Præfecti sui provocata, pro suo quoque
modulo & ipsa studiosa si sit virtutis ac sapientiæ; utique facillimum
erit ei imperare & in officio continere omnes.

§. 2. *Confucius* advocatis discipulis suis ait: O vos duo tresve
quotquot estis, discipuli mei! hujus condiscipuli vestri *yeu* oratio
vera est, & rationi consentanea. Quod ego paulò ante sic locutus
sum joci certe & animi gratiâ scilicet, ac tentatūrus ipsum feci:
neque enim sum ignarus; vigorem illum legum, ad oppida quoque
pertinere.

§. 3. Alter ejusdem familiæ *Ki* Regium jus affectantis affecula &
Minister *Cum xan fæ jao* dictus, cùm in *Pi* oppido Regni *Lù* rebel-
lio exorta esset, accivit *Confucium* è Regno *çi*, misso ad eundem mu-
nusculo. *Confucius* desiderabat eò pergere, quòd speraret adventu
suo opitulari se posse periclitanti patriæ.

§. 4. E contrario discipulus quā *lu* non gaudens *Confucium* eò per-
gere; Magister, inquit, non est quòd pergas, quæ, obsecro, ne-
cessitas est hominis istius *Cum xan* familiam adeundi?

f. 3. p. 1. §. 1. *Confucius* quod sciret memoratum *Cum xan* movere
arma contra *Ki xi*, suum ipsius Dominum; non autem contra legi-
timum Regulum Regni *Lu*, respondit: quod hic ultro vocet me,
& tanta cum significatione honoris, quomodo sine causâ faciat? Si
datur in quo utatur me, quorsum occasionem hanc de afflictâ pa-
triâ merendi bēnē elabi Sinam? Quid si ego ex hoc Regno *Lu* ef-
ficiam atque erigam Orientalem, id est, novam, familiam *chei* ad
normam scilicet Occidentalis?

§. 2. quā *cham* discipulus percontatus est de verâ germanâque virtu-
te *Gin* dictâ ex *Confucio*. *Confucius* respondit: Quisquis novit ac va-
let perficere ac servare quinque in ordine ad Imperium, is procul
dubio prædictus est virtute, de quâ queritur. Hic rursus discipulus

rogavit, quænam essent illa quinque. Sunt, inquit, *Confucius*, vigilans observatio sui ipsius; amplitudo clementiaque animi; fides atque veritas; assiduitas ac diligentia; amor ac beneficentia: Quippe si geras te graviter ac mature semper & ubique, jam non erit qui te negligat aut contemnat; contra verebuntur omnes & colent. Si magni, liberalis, clementisque animi fueris; jam obtinebis omnes, omnium, inquam, studia, amores, voluntates. In verbis factisve fidem si præstiteris, jam homines omnes tibi nitentur securi, tuæque fidei se pariter ac sua committent. Si velox, impiger, & alacriter sedulus fueris in tractandis negotiis, jam habebis res perfectas; & ad exitum perduces optatum. Denique si fueris beneficus & amans tuorum, jam certè sufficiet hæc, ut imperes tuis felicissimè.

p. 2. §. 1. Regnum *qin* sex è primoribus administrabant non sine magnâ rerum perturbatione: Duo quippe illorum *Fan chum*, & *Kien* *qiu* non modò consiliis animisque dissidebant; sed etiam copiis & armis: sub hoc autem magistratum gereis *Pie hie* accivit *Confucium*; *Confucius* desiderabat ire.

§. 2. Discipulus *qiu lu* dissuasurus Magistro suo profectionem, sic aiebat: quondam *ren*, id est, ego, audivi ex te Magistro meo, cum diceres: In suâ ipsius personâ agentem imprebè vir probus non adit. Veretur enim, ne ex consuetudine ipsius, damnum pàriter ac probrum accersat sibi: Nunc vero qui te invitat *Pie hie* unà cum dilectione *Chum meis* dictâ molitur rebellionem: quorsum obsecro, tu ô Magister pergas ad hominem ejusmodi?

§. 3. *Confucius* respondit: Sic est, fuit hic mihi quondam sermo tecum. Sed nonne dixi quoque aliquando rem durissimam, eam quidem raro teri nec tamen frangi, atteri & consumi? non item dixi persæpe de re in se candidissimâ, atro colore tingi quidem; intrinsecè tamen non nigrescere, nec amittere unquam nativum candorem.

f. 4. p. 1. §. 1. Ego quî cessare queam inutilis ac iners? Ego quomodo sim magna quædam & amari saporis cucurbita? Quî, inquam, possum, vel sustineam animo cucurbitæ illius instar manere suspensus, & immotus; & qui non manducer, pascam neminem, profim nulli? cæterum non adivit hominæ Philosophus, quod postea intelligeret hominem esse ejusmodi, cui mederi non posset.

§. 2. Ad latus Magistri sui fortè consederat discipulus *qiu lu*, studiosior ille quidem laudis bellicæ, quam literariæ. *Confucius* ait: Discipule mi, *ren*: Num tu audivisti aliquando sex virtutum magis illustrium nomina? Sex item vitiantia seu obscurantia ipsas virtutes? Discipulus assurgens respondit: nondum audivi.

§. 3. Tu ergo paulisper hîc consiste, inquit *Confucius*, quoad ego exponam tibi:

§. 4. Qui gaudet amplissimo charitatis sinu complecti omnes, & de nullo non mereri bene, nec gaudet interim discere, quis esse debeat charitatis istius usus ac modus: hominis hujuscemodi vitium, in quod scilicet ipsa virtus degenerabit, erit ruditas, cæcitasque, dum scilicet cæco impetu benevolentiae, cœu vento incitatus, sine judicio vel modo beneficia delaturus sit. Qui gaudet prudenter, seu veri perspicientia; nec gaudet interim discere, & indagare atque consulere; hominis hujuscemodi vitium erit perpetua quædam ambiguitas & incertitudo fluctuantis animi. Qui gaudet fide, seu dictorum conventorumque constantia & veritate, nec gaudet interim discere, tempus & modum scilicet: hominis hujuscemodi vitium erit crebra & gravis offensio, cum damno vel suo vel aliorum. Qui gaudet rectitudine & candore, dolos autem & ambages, & quidquid fictum est ac simulatum, odit; nec gaudet interim discere, quis hic quoque modus servari debeat; hominis hujuscemodi vitium erunt angustiae coarctati animi & tricæ perquam difficiles, in quas eum nimis candidum & dissimilare nescium, tum simplicitas sua, tum fraus aliena conjiceret. Qui gaudet generosè ac fortiter quidlibet agere & pati; nec gaudet interim discere, quis virtutis hujus sit usus ac modus: hominis hujuscemodi vitium erit insolentia, Republicæ perturbatio ac rebellio. Qui gaudet adamantino quodam labore animi atque constantia; nec gaudet interim discere, ubi, quando, quomodo, quantâ cum moderatione sit adhibenda: hominis hujuscemodi vitium erit stultitia & amentia.

p. 2. §. 1. *Confucius* adhortans discipulos suos ad studium Priscorum Poëmatum, ô, inquit, filioli, quare non studetis istis Odarum libris?

§. 2. Etenim si humi repimus, si jacemus inutiles atque inglorii, per odarum documenta, possumus erigi quodammodo, & assurgere ad verum dæus.

§. 3. In odis, velut in speculo, possumus contemplari, quid nos maximè deceat; quid rursum dedebeat: hæc autem contemplando permoveri salubriter.

§. 4. Odarum præsidio possumus sociales evadere, & affabiles, & jucundi. Ut enim musica sonos aptè temperat; sic & Poësis ista motus & appetitus nostros.

§. 5. Possumus odiisse sine iracundiâ vel alterum quicunque naturæ motum sentire, & tamen citra vitium sequi.

§. 6. Eadem nos docent, quo pacto domi serviamus patri; absentes vero & procul à domo serviamus & Principi.

§. 7. Ad extreum, beneficio illarum, plenam voluptatis, & ubi rem imprimis notitiam acquirimus de propriis aviuin, quadrupedum, herbarum, arborumque nominibus, ac naturis.

§. 8. *Confucius* alloquens *Pe yu* filium suum ait: Num tu te exercitas in primis odarum capitibus *Cheu nan* & *Chao nan* dictis, quisquis haud exercitat se in capitibus *cheu nan* & *chao nam* (inquit) hic similis est hominis directâ ad parietem facie consistentis , id est, inutilis ad omnia, utpote qui nec uno passu queat progredi, nec quidquam rerum contemplari.

Continetur istis odis epithalamium Reguli Ven. vam , sponsaque ejusdem Tai gin virginis à prudentiâ & virtute celebratissimæ , quæ mater deinde fuit Vu vam conditoris tertiae familie Cheu , qui imperare cœpit anno ante Christum 1122. Porro celebrantur laudes utriusque conjugis , quod primum quidem de suo ipsorum animo virtutibus excolendo sapienter laboraverint ; tum de familiâ rebâe instituendâ ; ac denique de Regni totius ad Septentrionem siti administratione : cuius preclaram normam ad australia quoque regna deinde traduxerint.

f. 5. p. 1. §. 1. *Confucius*, priscorum textuum buccinatores hypocritas non sine quodam sarcasmo ferens , quorsum , inquit , illæ tot citationes & mera verba liber Officiorum ac rituum ait : *Liber Officiorum ac rituum* ait ? Num fortasse vasa ista pretiosa variaque insignia dignitatum , & vestes sericæ vobis aiunt quidpiam ? Rursum *Musicorum liber* ait , *Musicorum liber* ait ; ecquis tandem liber ? Num æra campana , num tympana quid officii vestri sit , vobis aiunt ? Pulcherrima interim documenta , quorum maximè causâ majores nostri ritus & musicam instituerunt , vitâ certè , moribusque non exprimitis.

§. 2. *Confucius* ait : Qui oris externa specie graves , constantes , severi sunt ; & tamen intus , in animo , inquam , suo mobiles & flaccidi , ii rectè comparantur cum abjectis & improbis quibusdam hominibus , qui cùm reverâ nocturni fures sint ; de die tamen gravis honestique viri personam gerunt : Sic & isti sunt prorsus ad instar quorumdam vel perforantium , vel transilientium parietem nocturnis horis latronum.

p. 2. §. 1. *Confucius* ait : Ejusdem farinæ sunt cum his , quos dicebam modo , latrunculis nocturnis , ii qui vulgo habentur ab hominibus ruri degentibus probi , ingenui , comes officiosi : & specie quidem tenus sunt tales , re autem verâ fallaces , malitiosi , callidi , veteratores , vafri , veri denique virtutum latrones , seu pestis atque pernicies .

§. 2. *Confucius* ait : Benè beatèque vivendi rationes ac præcepæ de viâ forte auditæ , protinus de viâ proloqui , & auribus vixdum percepta , per os illicò profundere ; neque hoc agere , ut ea tibi ipse primum applies , quam impertias aliis ; virtutis quædam projectio est , contemptus , ac repudiatio .

§. 3. *Confucius* ait : Iis , qui conditione & moribus viles & abjecti homines

homines quomodo possunt hi servire Principiæ Republicæ, quamvis etiam afferant raras facultates ingenii & industriae.

§. 4. Omnipotens non possunt: quippe homines hujuscemodi & priusquam obtineant quod expetunt, anguntur intimis sensibus, donec per fas & nefas id obtineant. Ubi vero jam obtinuerunt; rursus tamen anguntur & discruciantur ne amittant.

§. 5. Atqui ubi timetur amitti, quod sic acquisitum est opum & dignatum, jam nihil est quod non pertingatur. Nihil, inquam, est tam abjectum, tam turpe, tam iniquum, quod non agant & patiantur.

f. 6. p. 1. §. 1. *Confucius* ingravescensem vitiis morbisque animi æstatem suam deplorans, sic ait: Prisci quidem habuerunt tres maximè morbos, quibus tunc quoque laborabatur; at sic, ut neque graviter, nec à multis: At nunc dici fortasse queat, quod hi ne existunt quidem; usque adeò scilicet vis mali crevit, ut in natu-ram videatur transisse.

§. 2. Priscorum morbus erat appetitus quidam immodicus honori & gloriae, & ex hoc nata dissolutio quædam, seu neglectus rerum saltem humiliorum, minorisque momenti; & non amplius. At hoc tempore appetitus iste, ita vehemens quædam dissolutio est animi, ut fas & jus omne temere proculcent. Priscorum morbus alter severitas, gravis illa quidem & inexorabilis; non ea tamen, quæ solo timore contenta, amorem propè omnem excluderet. Verum ætatis nostræ severitas, rixosa est; nihil ferè præter odium, rixas, acerbitudinem, desperationem, aliasque ex aliis perturbationes parit. Priscorum simplicitas ac ruditas, candida, aperta, & recta: Ætatis nostræ ruditas ac simplicitas, meri fuci, merae fraudes atque fallaciæ, & præterea nihil.

p. 2. §. 1. *Confucius* ait: Affectati sermonis & facundiæ, necnon blandiusculi oris homines, pauci veræ virtutis sunt.

§. 2. *Confucius* inductione quadam similiūm declaraturus quanto sit damno, & quam digna odiis omnium species oris simulata & assentatrix mendacisque linguæ facundia, sic inquit: Odi colores inter, colore violaceum, quatenus tollit ac suffuratur quodammodo purpureum qui nativus est; imminutò scilicet ejusdem pretio & amore. Odi similiter Regni Chian musicam: perturbat enim & deliciis enervat, Priscorum eam, quæ rū dicitur, musicam, verecundiæ, modestiæ, gravitatis magistrum. Odi denique acutum illud & male disertum os, mille fingendi adulandique artibus, instructum. Pessumdat enim, ac funditus pervertit regias domos, nobilissimasque familias.

§. 3. *Confucius* hortaturus suos ad studium taciturnitatis, & ut rebus, factisque potius quam copiosis ornatisque sermonibus insti-

tuant alios; posthac, inquit, ego velim nihil fari amplius.

§. 4. Miratus hanc Magistri vocem *quæcum* discipulus ait: Magister, si quidem posthac nihil profaris; tum nos discipuli quid discemus, & consequenter aliis referemus? quid posteris impartiemur quando nihil ipsi accipimus?

§. 5. *Confucius* ait: Cœlum quomodo fatur? quâ voce, quâ ratione nos docet ac instituit? Ecce quatuor anni tempestates, ut per agunt cursum suum: ut item universæ res felicissimè procreantur. Declarant hæc scilicet & silentio maximè facundō dēprædicant arcanum illud principium suum, in quo uno vertuntur omnia. Cœlum igitur, quod rem tam arcana tam disertè loquitur, quo tandem modo loquitur?

f. 5 p. 1. §. 1. *Ju poi* vir literatus, quem jussu Regis Ngai cum (fuit hic duodecimus Regni *Lu*) *Confucius* edocebat ritus funèbres, quodam die desiderabat visere *Confucium*: *Confucius* excusavit se, causatus invaletudinem: Dumque jam famulus qui exceperat heri sui mandatum, egreditur cubiculi foribus Id hospiti renuntiatus: Philosophus sumpsit in manus instrumentum musicum, & cecinit datâ operâ, ut hospes audiret canentem, atque intelligeret, se non ideo quod male haberet Philosophus, non admitti; sed quod ipsem et nescio quid peccavisset, cuius meritas pœnas hujusmodi repulsa daret.

§. 2. *çai ngo* discipulus Magistrum suum consulit de trium annorum luctu in obitu parentum, quid censeat? Quod enim, inquit, unicus annus, & non amplius, tribuatur luctui, jam diu est.

§. 3. Et meo quidem judicio planè sufficit: etenim si vir gravis ac probus domestico luctu occupatus totos tres annos non fungitur ullis officiis civilibus; officia procul dubio vel ipsâ desuetudine paulatim oblitterabuntur ac peribunt. Idem rursus si per tres annos non adhibeat exercitationem musicam; musica procul dubio corruebit.

p. 2. §. 1. Quid quod ipsa rerum natura docere nos videtur Luctum, qui major annuo sit, haudquaquam requiri: Plurimarum quippe rerum principium & finis, & ortus & interitus, unius anni spatio definitur. Videmus certè, quod adulta maturaque seges ubi demessa est, & in horreum collecta vivere quodammodo jam desiit; nova, quæ succedit, seges herbescensem protinus ostendit viriditatem, quæ nixa fibris stirpium, sensimque coalescens culmo jam erigitur geniculato, & vaginis suis quasi pubescens includitur: quin etiam, prout singulis ferè anni tempestatis diversa quædam ratio est plantarum & arborum: Ita qui elicitur terebrando lignum per quatuor tempestatum singulas, & ipse mutatur, ignis: Prorsus itaque annum spatium ad luctum potest sufficere.

§. 2. *Confucius* respondit in hunc modum: Veteres quidem officiorum libri ac rituum præscribunt filiis, ut in funere parentum per tres annos vescantur orizâ admodùm vulgâri & male purgatâ; potent aquam; cannabinâ veste, asperâ scilicet, humilique utantur. Tu nunc unico igitur exacto anno, quando jam luctum abjeceris, vescens denuò aliâ illâ puriore orizâ, denuo indutus aliam illam vestem sericam & pretiosam, an tu tranquillo eris animo? non cruciabit conscientia neglectæ pietatis? Respondet discipulus minimè verò cruciabit: Tranquillo sum futurus animo.

§. 3. Tu, inquit *Confucius*, si quidem hæc faciens tranquillo futurus es animo: fac sanè quod libitum fuerit. Viro quidem probo ac sapienti versanti in luctu ac sordibus propter amissos parentes vescenti licet opiparis ac deliciosis dapibus, non tamen eæ dulcescunt ac sapiunt. Idem audiens fortè concentum musicum sic eo non delectatur, atquè si non audiret. Idem quamvis molliter ac deliciosè cubans, non tamen ullam capit quietem: tanta pii mœroris vis est; tantum, tamque perenne optimorum parentum desiderium. Quocirca nunquam committet, ut contrahat lugendi spatiū à majoribus constitutum: nunc autem tu quando sustines id facere, fac sanè, quod lubitum fuérit.

f. 8. p. 1. §. 1. Discipulo *çai ngo* foras egresso *Confucius* ad reliquos conversus; discipulus, inquit, *Yu* (idem est qui *çai ngo*) non est verâ germanâque virtute prædictus, quando statuit tam facile mores antiquos negligi posse & instituta majorum violari, quæ tamen videntur consentanea naturæ legibus atque rationi. Etenim proles nata & fota jam tres annos, deinceps exiinitur è patris matrisque sinu: Quid ergo justius, quām ut amori trium annorum totidem quoque annorum pictate luctuque liberi respondeant? Hic certè trium annorum luctus & maximè vetustus est, & per Imperium totum vulgatus & usitatus luctus: An fortè *Yu* discipulus perceperit etiam trium annorum curam & amorem ab suis parentibus, ut reliqui mortalium, quod adeò patrocinetur huic novitati & errores tueatur ætatis nostræ?

p. 2. §. 1. *Confucius* ait: Qui ingurgitant sese cibo potuque per totum diem, nec habent quidquam seriæ rei, quo occupent animum, proh quantum hi laborabunt, ut præstent quidpiam homine dignum! At enim nonne datur ludus scacchorum quo se occupent? At saltem qui dant operam istis ludis, ut otium fugiant, vel in hoc uno præ illis certè sapiunt.

§. 2. *çu lu*, ut erat animosus, quærens ait: Vir gravis & eminens suprà vulgus hominum, nonne plerumque primas defert fortitudini? *Confucius* respondet in hunc modum: Eminens vir ejusmodi non fortitudini, sed æquitati justitiæque primas defert. Certè vir gra-

vis ac præstans, si quidem sit instructus robore illo animi corporis que, & interim non instructus sit temperamento rationis & æquitatis; facilè causam præbabit gravissimis Imperii perturbationibus: Ut & plebeii homines habentes simile robur, & carentes moderatrice illâ sui roboris æquitate, nullo negotio rapinas & latrociniâ exercebunt.

§. 3. Discipulus *quoniam cum* aliam instituens quæstionem, sic ait: Vir præstans atque Philosophus, si quidem tenetur studio de omnibus bene merendi; an nihilominus etiam tenetur odio quorumdam? *Confucius* respondet: Tenetur odio. Odit imprimis eos qui vulgant hominum vitia & peccata. Odit eos qui viles & abjecti cum sint, tamen impudenter ac temerè obtrectant obmurmurantque iis qui superiorem locum & dignitatem obtainent. Odit præterea fortes & animosos, at sine more modoque. Odit item certum quoddam genus hominum sibi stulte placentium, qui perquam tenaces sententiæ suæ, pervicaces, obstinati, quidlibet temerè aggrediuntur, nec rationi dant locum.

f. 9. p. 1. §. 1. His dictis, quæro nunc abs te vicissim; inquit *Confucius*, mi discipule *sicut* num præter eos, quos dixi, & tu habes quos oderis? Ait ille: Habeo, suntque triplicis generis: Odi eos qui parùm perspicaces cum sint, ac intelligentes rerum, tamen acres censores sunt aliorum, idque putantes esse prudentiæ. Odi homines non submissos, & ob superbiam contentiosos, idque reputantes esse fortis ac generosi animi. Denique odi homines qui imprudenter & importune & exprobrantis in morem alios reprehendunt de vitiis clam cognitis; idque reputant esse candidi, sinceri, rectique animi.

§. 2. *Confucius* ait: Solas ferè mulierculas & infimæ conditionis homines, cujusmodi sunt, qui nobis famulantur, perquam difficile est sic tractare, ut tamen contentos habeas. Etenim si propior illis fias per indulgentiam quandam & facilitatem; jam non submissæ se gerent, sed insolecent, nec te (uti par erit) colent ac vrebuntur. Si te removeas ab eis, nec nisi perraro, cum ipsis agas, idque cum autoritate quâdam & severitate; jam querentur; & odio habeberis uti austerus, illiberalis, inhumanus.

p. 2. §. 1. *Confucius* ait: Quadragenarius qui sit, & tamen propter improbitatem suam, stultitiamque etiamnum appareat habeaturque gravis ac invitus omnibus; hujuscemodi desperata emendatio est, ad finem usque sic perseverabit.

§. 2. Tres hoc paragrapho recensentur Heroës illustres: quorum primus *Vi quoniam* frater impiorum *Chen* (fuit hic vigesimus octavus & ultimus Imperator secundæ familie *Xam* & *Tn* dictæ) cum sapientiis, at nullo profectu, monuissest fratrem, veritus ne si monere perseveraret, ac-

ret, acceleraret ruinam Imperii, & tyranni furentis rabie in caput suum concitatâ, labentis familiæ spes ac reliquiæ penitus extingue-rentur; tempori paulisper cedendum ratus, discessit ab aulâ. Alter *Ki* ȝu dictus, & ejusdem tyranni patruus, quod eum crebrò quo-que monuisset officii sui, in carcerem detrusus est, & redactus in servitutem, qui cum metueret, ne gravius quid de se statueretur; amentiam callide simulavit; itaque vir tantus petulanti multitudini amentis instar ludibrio aliquamdiu fuit. *Pi can* denique alter tyran-ni patruus eundem reprehendit & objurgavit, sed & periit.

Hic enim, cum nepotis insolentiam & crudelitatem ferre diutius non posset, ac wideret jam pessum ire omnia; paulisper secum ipse deliberans tandem; satius est, inquit, mori, quam diutius dissimulando & in Regem & in patriam peccare: Omnino dicenda veritas est, licet odium & exitium paritura. Non audiet tyrannus? At audiet patria, audiet posteritas omnis. Hoc dicto progressus in conclave Regium, patriâ cum authoritate nepotem admonet; resipiscat tandem aliquando; sibi consulat, suisque. Minas addit, procul dubio futurum ut, expertente paenam ipsomet cœlo, amittat Imperium cœlitus collatum. Quocirca expurget animum flagitiis inquinatum; revocet abjectum pudorem; revocet jura & leges; sic enim placari cœlum posse, & decretum, quod in ipsum jam sanciverit, revocari. Hæc ille. Sed tyrannus veritatis impatiens, & monitione ipsâ jam efferatior, innocentem & patrum, & tunc maxime utilia suadentem, non sine probro ludibrioque perempturus, ad circumstantes proceres convertens se; *Pi can* iste; si nescitis, inquit, sanctum se esse arbitra-tur: Ego autem audire me nemini, quod cordi cuiusque viri sancti foramina sint omnino septem: Explorare nunc juvat, an ita res habeat. Hæc effatus, in ipso vestigio contrucidari patrum jussit, & adhuc spiranti cor extrahi.

§. 3. Agens porrò de tribus hisce *Confucius* dicebat: Familia *Tu* seu *Xam*, habuit omnino tres rarae fidei, constantiae, pietatis viros.

§. 4. Eximus ille vir *Lieu hia hoei* agens in Regno *Lu* judicem causarum criminalium iterum ac tertio dejectus fuit de illâ dignitate. Quodam igitur sic dicente: In hac perturbatione tantâ rerum, bone vir, an necdum jure possis renunciare tuo muneri, & hinc alio migrare? Respondit ipse: Ego rectam viam normamque teneo, & secundum hanc servio Regi & hominibus: Sed enim quod tandem commigrabo infelix, ubi fides, integritasque non sentiat horum temporum calamitatem? Atque adeò ubi non tertio ac saepius mera dignitate priver? Quod si induxero in animum, turpiter servire tempori, si perversâ quâdam ratione ac viâ serviam homini-bus; quorsum opus est, obsecro, discedere ex patro regno?

f. 10. p. 1. Regni ȝi Princeps *Kim* cum nomine excepturus *Con-fucium*, deliberanscum suis quo maximè ritu exciperet, sic ait: Quod

attinet ad Præfectum *Ki xi*, id est, ad apparatus, quo hunc Regni *Lu* Princeps nuper excepit, utique ego non possum imperare mihi ut pari utar. Medio quodam ritu inter dictos *Ki* & *Mem* excipiatur. Quod attinet interim ad doctrinam ipsius, inquit, & instituta; ego jam consenai, non possum illis uti. *Confucius* ubi hoc cognovit, desperans aliquod operæ suæ pretium, insalutato Rege protinus discessit.

p. 2. §. 1. Regni *ci* homines dono milerunt Regi *Lu* puellas cantatrices. *Ki buon* *gu* Regni Præfector admisit. Triduo Rex non prodidit in conspectum. *Confucius* discessit. Prætoris officio fungebatur Philosophus in patrio Regno anno 14. *Tim cum* Regis undecimi; eo quidem successu, ut exactis viii tribus mensibus, jam novus esset legum vigor & observantia. Atque ita factum est ut Regnum. *Lu* æmulo finitimoque *ci* Regno formidabile jam redderetur. At Rex & proceres Regni hujus nova illa ditionis æmulæ firmamenta per insidias & quasi cuniculos subruturi, puellas octoginta forma perelegantis, omniq[ue] luxu & opulentia conspicuas; equos item centum & viginti, cum variis instrumentis musicis Regni *Lu* Principi dono mittunt. Captus est insidiis tam illecebrosis, Regni Præfector; & in easdem protinus conjectit incautum Principem. At hunc usque adeò puellarum istarum forma, vox, gratia cepit ac demenavit, ut sui immemor, Regnique tertium jam diem à conspectu suorum, & jure dicundo abstinenteret. Quod ubi *Confucius* animadverdit, certus non servire Principi, qui tot illecebris serviret; abscessit indignabundus.

§. 2. Literâ *Fum* avem solis denotat, nos hic vocabimus aquilam Sinicam; auspicatissima quidem, uti ferunt, avis est, & jam ab ipsis Monarchiæ exordiis habita fuit venturæ felicitatis nuntia. Homo quidam Regni *gu*, quo *Confucius* diverterat, specie quidem mentis inops (ut enim lateret felicius, amentis prope ritu in plateâ quandoque cantillabat) re autem verâ Philosophus, cui *cie yu* nomen erat, cantillans & præteriens *Confucium*, qui curru suo tunc forte vehebatur, sic ait: O aquila! ô aquila! (vox est vehementer exceptantis id, cuius nuntia solet esse aquila.) Ah quantus hoc tempore virtutis languor est! errata præterita non possumus redarguere & corrigere; ex præteritis autem futura adhuc possumus per conjecturam attingere. Desiste, si sapi, ô *Confuci*, desiste! Hoc tempore qui administrant Rempublicam, periclitantur.

f. II. p. 1. §. 1. Cognovit illico personatæ stultitiae sapientiam *Confucius*: nec mora, desilit de curru, vehementer desiderans cum eo colloqui. At profugit ille & subduxit se *Confucii* oculis; qui adeò non potuit cum eo loqui.

§. 2. Revertebatur olim *Confucius* è regno *gu* in Regnum *gai*:

dumque veheretur curru unà cum discipulo suo *çu lu*, qui & ipse currus erat auriga, fortè obvios habuerunt duos Philosophos ex Regno item *çu oriundos*, & eodem, quo superior ille, consilio tædioque miserrimorum temporum latitantes. *Cham ciu* & *Kie nie*, illis nomen erat: Agriculturæ dabant operam, & desertos nescio quos agros simul tunc arabant. *Confucius* aliquantulum illos prætervectus jussit discipulum *çu lu* exquirere ab eis vadum proximi fluminis, quod transcendum erat.

§ 3. Alter illorum *Cham ciu* percontans à *çu lu* ait: Iste qui regit ibi currum ecquis est? *çu lu* respondit: Est *Cum kieu*. Num est, inquit, iste è Regno *Lu* oriundus *Cum kieu*, seu, *Confucius*? Respondet: Est ipse. Ait Philosophus: Ipse novit vadum fluminis, qui viam hanc itque redditque toties: Quorsum percontari te jubet?

§. 4. Discipulus accepto responso tam mordaci percontatur ab altero *Kie nie* nominato, quâ parte sit vadum fluminis. *Kie nie* vicissim percontans ait: Fili, tu quis es? Respondit: Ego sum *Chum yeu* (nomen alterum ipsius *çu lu*) Philosophus, tum an tu inquit, es fortasse oriundi è Regno *Lu* Philosophi, cui nomen est *Cum kieu*, discipulus? Hic intellexit *çu lu* virum esse sapientem quî cum loquebatur. Itaque respondens ait: Sum planè. At ille damnatus studium Magistri pariter ac discipuli, sic ait: Torrentis in morem præcipites sic ruunt Imperii res pariter omnes: Et quisnam afferat mutationem, & quasi refluxum in statum pristinum? Enimverò præ hoc quod agis, sectari scilicet fugientem homines Magistrum (fugientis enim ritu sedem mutat astiduè) quantò satius foret te sectari fugientes sacerdolum Philosophos? Hæc fatus occabat semen, nec cessabat ab isto opere: Transitus autem fluminis nec ipse indicavit.

p. 2. *çu lu* discessit de his certiorum facturus Magistrum suum: *Confucius* altè suspirans ait: Aves & quadrupedia non possunt in eodem simul loco congregari. Sed ego si non his ætatis meæ hominibus me sociem, cum quibus tandem me sociabo? Imperio pacato ego non ero necessarius ut afferam mutationem.

Planè sic res habet (verba Colai sunt suo ipsius, non jam Philosophi nomine loquentis) Viros sanctos ac sapientes Cælum procreat, eo maximè consilio, ut quamplurimis emolumento sint ac saluti. Sic olim magni illi Reges ac Fundatores Imperii nostri communem populi calamitatem suam esse reputabant: fames enim, & inopia, quâ subditi quandoque lababant, nullos æquè ut ipsos cruciabant; quod ardenter etiam studio contendebant nervos omnes ingenii industriæque suæ, ut publicæ calamitati quam citissimè possent, mederentur. Infelicem patriam, miserum genus humanum, si doctrinam, seu verius desperationem ac socordiam istorum Philosophorum sequi par fuerit.

f. 12. p. 1. §. 1. *çu lu* dum una cum Magistro iter facit, eumque len-
tiori forte gradu sequens aliquanto posterius, ac retro manet; eva-
sit alter repente extra conspectum discipuli: Qui dum hæret incer-
tuſ, quam viam tenuerit; obvium habet senem suspensam ex bacu-
lo portantem fiscinam; quem *çu lu* percontans ait: Bone vir, num
forte vidisti Magistrum meum? Senex ad quæſitum nihil respon-
dens, sed eum gravi oratione castigaturus sic ait: Tu quidem, bo-
ne juvenis, vagus & otio diffluens, uti video, corpus non habes
duratum labore, dum ego interim id ætatis homo Agriculturæ do
operam: Quâ tu negleſtâ quinque frugum species quamvis notissi-
mas fortasse ne distinguis quidem, ignarus quid phaseolos inter &
miliū, triticumque discriminis sit. At tu quem Magistrum tuum
mihi prædicas? Quis est ille Magister tuus? His dictis, humi defi-
xit suum baculum, & agrum purgabat, herbas inutiles eradi-
cans.

§. 2. *çu lu*, qui ex sermone illo habituque totius oris & corporis,
occultam latentis Philosophi sapientiam cognoverat; non modo
nullum suboffensi animi dedit indicium; sed curvatis in arcum ante
pectus manibus honorem exhibens (uti mos est gentis hujus) deinde
cum insigni quâdam modestiæ observantiæque significatione
constitit.

§. 3. Specimen hoc animi tam ſedati, & indolis tam ingenuæ
admiratus est senex, atque adamavit. Deduxit itaque domum suam
ibique detinuit ipsum *çu lu* ut pernoctaret: occidit gallinam, in-
ſtruxit cænulam, & inemptis dapibus refecit hospitem: Deinde pro-
duxit iu conspectum ſuos duos filios majorem & minorem natu;
qui pro ſuo quiske ætatis gradu comiter ac ritè hospitem saluta-
rent.

§. 4. Illucente posterò die *çu lu* diſcessit ut de omnibus certio-
rem faceret Confucium. Confucius auditâ totius rei serie, procul du-
bio, inquit, unus eſt de numero ſapientum, ſed occultus eſt ſibi que
vacans. Jussit ergo discipulum *çu lu* reverti & revisere ſenem. Ivit,
pervenit ad ejus domum: ſed jam ſenex diſcēſſerat.

§. 5. *çu lu* Magistri ſui mentem, & de occultis illis ſapientibus
ſententiam posteris expoſitus, ſic ait: Non gerere Magistratum
etiam hoc ſtatu rerum, miſerrimoque tempore, ſi modò ſis idoneus
ad gerendum, nec fas nec ratio ſinat. Enimvero ſi duorum fra-
trum majoris ac minoris natu ordinem, mutuumque jus in fortuito
naſcendi tempore fundatum nefas eſt violare (alludere videtur ad
id, quod paulo ante ſpectaverat in domo ſenis Philosophi) Regis
ac ſubditi mutuum jus ac officium, quo tamen paſto id violabitur?
Desiderant quidem boni iſti viri consulere integritati innocentiaque
ſuę perſonę, ut aiunt: At non conſiderant interim quod pertur-
bant

bant violantque magnum illum generis humani ordinem arctissimumque vinculum, quo subditi suo Principi (maximè dum is periclitatur) & cives laboranti patriæ obstringuntur. Idcirco vir probus ac sapiens perturbatis quoque rebus vel maximè Rempublicam gerit, & explet suum probi civis munus ; hoc ipso quod mos patrius ac leges non vigent, jam intelligit hoc, quod modò dicebatur ; civis probi ac sapientis munus, quod scilicet est succurrere patriæ etiam cum capititis discrimine, nec senum istorum more sedere otiosos spectatores ruinæ publicæ.

f. 13. p. 1. §. 1. Recensentur hoc paragrapho septem occulti sapientes qui dignitate vel amissâ, vel ultrò etiam abjectâ, privatam vitam duxerunt ; non omnes quidem eodem vel modo, vel consilio ; sapienter tamen & cum laude. Fuerunt autem *Pe y*, *xo ci*, *yu chum*, *y ye*, *chu cham*, *lieu hia hoei*, & *xao lien*.

Confucius ait : Qui neutiquam demiserunt suum liberæ invictæque mentis propositum, qui neutiquam dedecorârunt suam personam, fuerunt duo fratres *Pe y*, & *Xo ci*. Si loquamur de *Lieu hia hoei* & *Xao lien* ; demiserunt hi quadamtenus suam libertatem & arbitrium, dedecorârunt (alienâ quidem injuriâ) personam suam. Verba tamen ipsorum responderunt rationi : facta responderunt votis hominum : Hæc isti, & nil aliud.

§. 3. Rursus si loquamur de *Yu chum* & *Y ye*, occulti degebant hi quoq; liberiùs loquebantur : Persona tamen ipsorum attingebat puritatem, abjecti licet in speciem attingebant tamen cordis æquilibrium.

p. 2. §. 1. Ego verò sum diversus ab his ; quippe nil habeo quod semper probem, nil item quod semper improbem. Horum omnium itaque finis erat idem ; diversa media, idem terminus ; viæ diversæ. Non illos ego condemno : laudo potius : imitari tamen haudquam volo, servio tamen & loco, & tempori, & populo, & Principi ; quatenus hæc omnia, ubi quid aut agendum est, aut omitendum, consulo, meque omnibus, ut bene merear de omnibus, quoad fieri potest, accommodo.

§. 2. Magnus Magister Musices, cui *Chi* nomen, migravit in Regnum *ci*. *Alibi jam diximus, quantum politica hæc Monarchia Priscis maximè temporibus, tribuerit musicæ, seu verius, ei doctrinæ & institutioni, quæ numeris illigata musicis, temperata deinde varietate sonorum, ad animos audientium penetrabat. Quid multa ? concidisse musicam, & concidisse jam Regnum, idem propè erat. Hic certè, quo constaret omnibus Regnum. Lu jam esse ruinæ proximum ; nihil aliud, quam cessatio musicæ, & fuga Musicorum describitur ; qui à familiis potentiat in solescentibus exauthorati, & privati censu suo, alias alii ditiones & Regna petivere.*

§. 3. Qui secundæ mensæ seu refectionis Regiæ musicam regebat, *Can* nomine, migravit in Regnum *gu*. Qui tertiae refectionis, *Leao*

nomine, migravit in satrapiam *çai*. Qui quartæ refectionis, nomine *Kive*, migravit in Regnum *çin*.

§. 14. p. 1. §. 1. Qui grande tympanum pulsabat *Fan xo* nomine, ingressus est in ditionem ad flumen *Hoam bo* sitam.

§. 2. Qui pulsabat parva tympana, *Vu* nomine, ingressus est in ditionem *Han chum*.

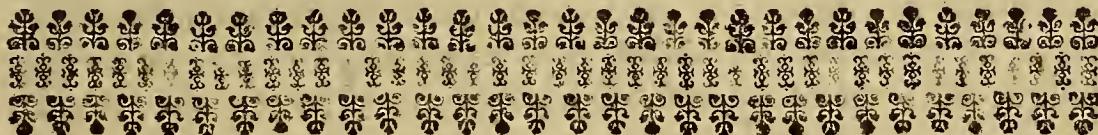
§. 3. Secundus, seu minor Regiæ musicæ Præfectus, *Tam* nomine : Item alter qui pulsabat instrumenta lapidea, *Siam* nomine (eratque idem ipsiusmet *Confucii* Magister in musicis) ingressus est in mare, id est, insulas vicini maris.

§. 4. *Chen cum* inter Principes Sinicos famâ sapientiæ vix ulli secundus, alloquens filium suum *Pe Kin* Regni *Lu* satrapam jam creatum, eoque propediem profecturum præceptis maximè necessariis præmuniens sic aiebat : Vir Princeps ac sapiens non aspernatur abjicitus suos consanguineos & affines ; Non reddit idem præcipuos administratos Regni sui alienos ab se, justæ offensionis odiique causam præbens, quod eis non utatur ; repente scilicet eos privans dignitate suâ ; vel ob exigua quæpiam peccata, vel certè nulla eis facti sui, & pœnæ tam gravis datâ ratione ; offensiones, inquam, hujusmodi vitat prudens : Intelligit enim malè consultum iri toti corpori, cuius capiti cum membris suis haud conveniat. Familias nobiles ac pervetustas, nisi fuerit gravis & atrox causa, certè non abjicit ; sed quotquot ex illis ad gerendam Rempublicam sunt idonei, haud cunctanter admovet Reipublicæ : qui verò idonei non sunt ; suo tamen censu propter majorum merita potiri sinit. Sapiens Rex non hoc exigit, ut omnia præsto sint in uno eodemque homine ; sed onera cuiusque viribus prudenter accommodans, suos haud secus ac vasa tractat, alios ex alijs usus pro singulorum capacitate petens.

Extant in annalibus alia ejusdem Principis præcepta, quibus instruit eundem filium suum ; ut ferat magno animo obmurmurationes suorum, et obtrectationes ; & serio circumspiciat seipsum, ac disquirat, an eis causam forte præbuerit ; detque operam ut æquitate suâ, patientiâque, & vita imprimis innocentia, quamvis infestos animos male de se loquentium mitiget, sibique obstringat. Ut item constitutus in illo fastigio, summopere sibi caveat ab elatione animi, & fastu, & vanitate ; sibique ipse vigilanter attendat, non sui tantum causâ, sed totius satrapiae, cuius caput sit. Vehementiores denique stimulos à suo ipsius exemplo subditurus ; scis, inquit, fili mi, quod ego Veniam Regis sum filius, quod idem Vu yam Imperatoris frater, quod patruus ac tutor Chim tam Imperatoris : & tamen cum talis sim ac tantus, non dubitavi ter uno die ex balneo, ubi forte corpus curabam, profilire, soluto etiamnum capillo, & inter eandem refectionem ter ad signum quod dabatur, à mensa surrexi, non alia

de causa, quam ut meorum vel querelis vel postulatis aures preberem.

p. 2. §. I. Imperatoria domus familiaque *Chen*, quo tempore potiebatur rerum, eratque florentissima, habuit octo sapientes, omnes fratres, nec modò germanos, sed etiam gemellos, quos mater quarterno scilicet partu, & eo ordine, quo hic geminis singuli literis nominantur, enixa fuit: quodque vehementer auget miraculi hujus raritatem; dicuntur omnes omnino iis instructi fuisse naturæ dotibus, eâ gravitate morum, & integritate vitæ, ut inter sapientes ætatis suæ, facile censerentur Principes. Si nimirum res habet; quotiescumque cœlum pacandis & instaurandis Imperii rebus Reges submittit ac Principes; adjutores etiam Principum, qui horum conatus, industriâ, virtute, sapientiâque juvent, benignè submittit: Nomina dictorum sapientum: *Pe ta, Pe quo, Chum to, Chum ho, Xo ye, Xo hia, Ki sui, Ki va.*

LIBRI TERTII PARS DECIMA

Fol. 1. p. 1. paragr. 1.

DISCIPULUS *çu cham* aiebat: Vir gravis ac sapiens videns grave periculum regni, familiæque Regiæ, sine ulla cunctatione exponit vitam pro salute publicâ: Idem verò videns lucri occasionem, secum prius ipse reputat, quid jus & æquitas sinat: Idem sacris dans operam, memor est venerationis ac reverentiæ; denique in funere & exequiis memor est luctûs & commiserationis. Hujusmodi dignus est suo sapientis nomine, nec aliud requiritur.

§. 2. *çu cham* aiebat: qui arripit quidem virtutem, eique dat operam, sed non amplè; sed carptim, exili studio & conatu, exiguum (ut ita loquat) angusti pectoris vasculum afferens: Aures item, & fidem qui præbet documentis ac disciplinis optimis; at non eâ cum firmitate vel constantiâ, quâ par erat, quolibet opinionum vento flatuve commotus vacillet ac fluctuet. Hujusmodi qui sit, quomodo possit censi, eò quod existat ipse, accedere quidpiam huic mundo? & quomodo rursus possit censi, eò quod non existat ipse, decedere quidpiam huic mundo?

p. 2. §. 1. *çu hia* & *çu cham* ambo discipuli erant *Confucii*, celebres

imprimis; opinionibus tamen & vivendi ratione discrepabant. *çu hia* quidquid agebat, agebat perquam serio, sedulò, constanter; gradu suo, partisque opibus contentus. Contrà *çu cham* quietis & mediocritatis impatiens ad altiora semper adspirabat. Illius ergo, cui *çu hia* nomen erat, discipuli quodam die instituerunt quæstionem de amicitiâ apud *çu cham*. *çu cham* percontans ipsos ait: *çu hia* Magister vester ecquid sentit, quid ait? Respondent illi; *çu hia* Magister noster ait: Cum iis qui digni sunt amicitiâ, quia scilicet recti sint, sinceri, amantes discere, & tales vicissim, à quibus ipse discas, conjungere quâm volueris arctissimo vinculo amicitiæ: Eos verò qui non sunt digni illâ, quod nec tibi possunt, nec sibi velint esse utiles, procul abs te remove. *çu cham* hæc audiens; miror, inquit, ea quæ dicitis: vehementer enim discrepant ab his, quæ ipse quondam audivi; quod nempe vir sapiens studiosè colit sapientes, & amplissimo quodam charitatis sinu admittit reliquos omnes, & benignè complectitur: exornat & extollit eos qui egregiis sunt instructi dotibus, & miseratur imbécilles, quos erigit jacentes, & consilio opibusque sustentat ac roboret. Qualescumque ergo sint alii, & qualiscumque sim ego ipse; neminem unquam velim repellere. Ego fortè sum magnus sapiens? De hominibus ecquis erit quem non admittam & complector? Ego contrà non sum unus de sapientibus; sed è vulgo homo rudis ac tenuis? tunc certè alii facile, nec injuriâ repulsuri sunt me, & neglecturi: quorsum igitur illa repulso mea aliorum hominum? quâ fronte, qui ipse despabilis sim, despiciatui quemquam habeam?

§. 2. *çu hia* discipulus ait: Quamvis exilis ars atque ratio ad res maximè vulgares & exiles ex. gr. Agriculturam & exercitationes mechanicas accommodata, omnino tamen habet spectabile quid & dignum quod observes & discas. At si extendere volueris eamdem deinde exilitatem & accommodare ad res sublimes & remotas à vulgo, ex. gr. Administrationem Imperii, familiæque Regiæ; vereor ne tunc protinus velut in luto hæreas, nec quidquam proficias. Quocirca vir sapiens idemque gerendæ Reipub. jam admotus non tractat res hujusmodi.

f. 2. p. 1. §. 1. *çu hia* ait: Vir in dies diligenter exquirens, ac probè intelligens sibi quid desit: Similiter singulis mensibus memoriam refricens eorum, quæ didicit, adeoque nihil obliviscens eorum quæ ipse semel percepit, potest dici Philosophus: nec amplius requiritur.

§. 2. *çu hia* ait: Improbo quodam discendi studio complecti scientias omnes, & firmam, sinceram, integramque voluntatem afferre: Ad hæc, ubi dubii quid oritur, diligenter & accurate consulere peritos, ac denique apud animum suum intimè perpendere seu rumi-

nari arcanae solidasque veritatem : quis non videt quod ipsa virtus jam inest his ipsis exquirendæ virtutis conatibus ; maximè cum quod exquiritur , exquirentis animo sit innatum , cælitusque impressum ? §. 3. *çu hia* ait : Omnes artifices , & mechanici , degunt in suo quisque foro , ut hâc ratione utiliter & cōmodè perficiant suum opus . Similiter Philosophus in virtutis ac sapientiae scholâ constitutus , assidue studet ac discit , ut perficiat suam illam , cui totus vacat , virtutem ; artifici quamvis ignobili merito postponendus , si propter inconstantiam inertiamve non perficiat suum opus .

p. 2. §. 1. *çu hia* ait : Stulti improbique quod peccatum est , haud dubie recti honestique fucata specie cohonestant ; quò licentiū scilicet , ac magis impunè in eodem persistant .

§. 2. *çu hia* ait : Vir probus ac sapiens , cum sui semper sit similis , habet tamen , seu verius , habere aliis videtur tres mutationes . Eminus eum contemplantibus admodum gravis ac severi est instar , sic ut arceat ipsis quodammodo species illa ab accessu propiori : Fidenter interim propriusque accendentibus talis apparet illico qualis reverà est , facilis , affabilis , benignus ; audientibus verò deinde ipsius sermones , adeo rectos , & ab omni fuco , falsique specie tam alienos , jam rursus severus , non nihil , rigidusque apparet .

§. 3. *çu hia* ait : Quisquis gerit Rempublicam & administer est Principis , vir sit spectatae fidei , ac deinde fidenter quidvis oneris imponat ipsi populo . Quod si necdum vulgo famam ejusmodi fidemque obtineat ; tum si quid oneris imposuerit , populus hoc ipso censebit divexari se . Similiter notus jam à fide tuâ , tum deinde fidenter moneto Principem : Audiet is monentem , colet , diligit . At si necdum fidelis audias , quia reverà talis non sis ; tum quamvis optima monentem , tamen aversabitur , & hoc ipso censebit non tam monere , quām calumniari te illum .

f. 3. p. 1. §. 1. *çu hia* ait : In majoris momenti rebus , iis scilicet , quarum maximè præsidio conservatur humana societas ; & in quibus velut cardinibus officia quæque majoris momenti vertuntur , ex. gr. Filiorum officiis adversus parentes , subditorum adversus suum Principem , neutquam transfiliamus limen , seu ordinem , modumque à naturâ & legibus constitutum : At in minoris momenti rebus , & quæ majoribus illis famulantur quodammodo , consistere ultra citraque limen quandoque : possumus in his , inquam , suus datur epiceiæ indulgentiæque locus , tunc maximè , quando peccantis ruditas dissimulationem meretur ac veniam : Neque enim hoc sensisse existimandus est discipulus , quod in eo , qui sapientis nomine glorietur , tolerari vel nævus possit , aut ignorâsse pervertustum illud ætatis priscæ proverbium , vitanda esse minima , ne maxima amittantur : cui etiam consonat præclara libri *Xu kim* sententia , *Tu kim*

si him, chum lui ta te, negligere minora, tandem aliquando damno est magni momenti rebus.

§. 2. *çu yeu* sugillans discipulos amici sui *çu hia* quod minoris momenti rebus admodum intenti, de cardine ipso rerum ac fundamento minus viderentur laborare, sic ait : *çu hia* familiaris mei discipuli adolescentiores, cum officia obeunt propria suæ ætatis, nempe, aspergendi solum aquâ, verrendi, respondendi ultrò citro-que, ingrediendi, egrediendi; equidem satis benè obeunt. Sed enim minoris momenti hæc sunt, & foliorum instar, ac flosculorum : radix verò & fundamentum deest. Quî hoc ?

§. 3. *çu hia* hæc forte audiens ait : Proh quantum *ren yen* (idem est qui *çu yeu*) hîc aberrat, dum existimat me radice neglectâ de foliis dumtaxat laborare. Ab infimis, maximèque facilibus consultò ordior; ad altiora deinde, magisque ardua facturus gradum. In sapientis enim suos instituendi modo ac ratione ecquid tandem certum fixumque sit, quod primo loco tradatur, ecquid deinde & secundo loco in modo dictâ institutione operosiùs inculcetur ? Omnino scilicet prudentis est Magistri diligenter exquirere, quid ferre valeant discipulorum suorum humeri, quid ferre recusent : Quid ætas singulorum, quid vires ingenii capiant; ac deinde singulorum facultati attemperare institutionem suam. Quemadmodum varii generis herbæ & plantæ pro suis quæque speciebus propriisque virtutibus ab earum perito perquam aptè varios ad usus distinguuntur; & deinde cum insigni utilitate applicantur. Operam certè ludam, & me fallam, meoque, si non exploratis primùm cujusque viribus, temerè quidvis docuero, & difficillima quæque necdum matutinis importunè obtrusero. Sapientis Magistri suos instituendi ratio qui potest sic ludi & illudere ? Simul complecti principium, & complecti finem seu radicem, & quidquid ex ea prognascitur, id solius est Sancti proprium; cui scilicet unà cum vitali spiritu sapientia cælitùs esset infusa : cujusmodi quidem nec me in docendo, nec discipulos in discendo esse profiteor.

f. 4. p. 1. §. 1. *çu hia* ait : Admotus est quispiam rebus curisque publicis, & tamen inter has habet affatim otii ac virium, ut studiis vacet, omnino vacet is sibi studiisque suis, & partas opes ingenii ac prudentiae ex monumentis veterum optimisque disciplinis continenter augeat. Rursum vacat studiis quispiam, & jam affatim facultatis ac virium adeptus est, ut Magistratum gerat; tum nihil cunctatus Magistratum suscipiat, & privatas opes ingenii industriaque in communem patriæ utilitatem expendat.

§. 2. *çu yeu* ait : Justa dum persolvuntur mortuis, maximè quidem parentibus; pius filiorum luctus penitus exerat se in vehementi quâdam commiseratione intimoque sensu animi lugentis ac desi-

derantis amissos parentes, & sistant hic filii, nec magnopere laborent; tametsi ad luxum & apparatum ætatis nostræ, in quo sæpe plus est vanitatis, quam pietatis, copiæ non suppetant.

§. 3. *çu yeu* ait: Meus sodalis *çu cham* ad perficiendas res arduas ac difficiles, habet ille quidem & animos & facultatem; verumtamen neccum præditus est interna solidaque virtute, ex qua tamen laus omnis veri roboris peti debet?

§. 4. *çem çu* ait: Quam magnificè gravis est totius oris corporisque habitus amici mei *çu cham*; sed vel ideo perquam difficile est una cum illo exercitare internam solidamque virtutem, sic ut vel ipse ex aliis, vel alii vicissim ex ipso proficiant: quid enim adjumenti mutui ad interiorem animi cultum speretur, quando magis videtur laborari de ostentatione quâdam virtutis, quam de virtute ipsâ.

p. 2. §. 1. *çem çu* ait: Ego quondam audivi ex Magistro meo, vulgo quidem inter homines non esse quemquam qui penitus exhauriat vires animi sui in exercitio virtutis cujuspam. Quod si datur ejusmodi, reverè datur in parentum luctu & funere.

§. 2. *çem çu* ait: Ego quondam audivi ex Magistro meo, cum diceret: *Mem chuan* *çu* Præfecti Regni *Lu* præclaram pietatem & obedientiam, quam in obitu parentis sui *Hien* *çu* item Præfecti luculenter est testatus; eam alius quispiam poterit etiam præstare & imitari! Hoc unum tamen quod ipse non immutaverit patris sui Ministros ac subditos, quibus is pro officio usus fuerat; uti etiam quod non immutaverit patris sui gubernandi rationem: Hoc, inquam, perquam difficile est præstare.

§. 3. *çem çu* Confucii discipulo septem quoque fuere discipuli; *Mem xi* Regni *Lu* Præfector jusserrat unum illorum *ram fu* dictum agere judicem criminum & Præfectum custodiæ publicæ: Consuluit hic igitur Magistrum suum *çem çu*, quâ ratione gereret injunctum sibi munus. *çem çu* respondit: Hoc tempore superiores Magistratus, quos oporteret optimis exemplis prælucere ceteris, passim deflexerunt à propriâ ipsorum recte vivendi & gubernandi viâ ac normâ: Populus igitur quod item aberret, quod dispergatur studiis sententiisque male distractus, jam diu est. Si ergo, dum causas & crimina singulorum examinas, compereris ea hoc modo se habere, id est, si tibi constiterit de naturâ causisque criminum, quæ vulgo committuntur; tum licet, qui rei sunt, non possint non plecti, semper tamen utere commiseratione & clementiâ; & nequam latare, quasi placens tibi ipse (ut Colaus exponit) qui latentia miserorum crimina callide detexeris: Sed memor esto, non omnem culpam penes iplos esse; utpote quibus ignorantia sua, nec non superiorum prava exempla fraudi fuerint.

Tria omnino millia criminum esse docet alibi Confucius; quibus sua

pro cuiusque gravitate decreta sint supplicia. Celebris est Xun Imperatoris moderatio & clementia, quâ præsidibus populi alia atque alia dans præcepta, concludit identidem his verbis: Guei hîm sió çái, id est, eos, à quibus pœnas exigitis, miserari vos volo. De his vide postremum librum Xu kim sub titulo Liu hîm, quem mille trecentis circiter post annis conscripsit Liu Regulus, jussu Imperatoris Mo vam ex familiâ Cheu quinti, qui regnare cœpit anno ante Christum 1001.

f. 5 p. 1. §. 1. *çu cum ait: Cheu ultimi ex familia Xam Principis improbitas quamvis reverâ crudelis ac libidinosi, haud fuit tamen usque adeò gravis & inaudita, ut non persimilis & aliorum extiterit: & tamen quotiescumque de graviori quopiam crimine sermo est, unus ferè Cheu protinus in exemplum adducitur, & quasi reus omnium scelerum, linguis omnium hodieque vapulat, non aliâ scilicet de causâ, quam quod simul improbus & Imperator fuerit: hoc enim potentior fuit & majori offendiculo ipsius improbitas, quò ipse met sublimiori ex fastigio in vitiorum cœnum se abjecit. Idcirco vir Princeps horreat sanè, quamvis exiguo tempore degere in hujusmodi cœno & sentinâ errorum ac pravitatum: Imperii namque totius peccata & mala, etiam illa, quorum haudquam reus est, omnia tamen, non aliter ac fœces & aquæ in sentinam sic in unum ipsum conferentur & confluent; & brevissimi labēm temporis, invidia sacerdorum omnium, & opprobrium perenne, (sicut isti Cheu contigit) consequetur.*

§. 2. *çu cum ait: Qui peccata sua emendare non laborant, eategere conantur, fukoque inducere. Quocirca viri sapientis (maxime Principis) peccatum est instar solaris lunarisve defectionis. Peccatum enim quod, nec celat ipse, & sua quoque peccantis celsitudo prodit ac dignitas, homines universi spectant: Ejusdem similiter mutationem in melius, (quando scilicet animadvertens ipse defectionem suam & peccatum, haud secùs atque sol & luna ad pristinum nitorem ac splendorem mox rediit) homines universi suscipiunt, & lati deprædicant.*

§. 3. Regni Guei Præfектus, cui nomen *Cum sun chao* quæsivit ex *çu cum* dicens: *Chum nhi*, sive, *Confucius* Magister tuus, quomodo studuit?

p. 2. §. 1. *çu cum* respondit: *Ven & Vu* Regum doctrina, leges, instituta, licet ipsi à sexcentis ferè annis vivere jam desierint, necdum tamen deciderunt in terram; necdum perierunt, penitusve oblitterata sunt. Etenim existunt & perseverant adhuc in hominibus, & sapientes quidem memoriâ retinent illorum præcipua quæque capita. Rudiores è vulgo hominum etiamnum meminerunt illorum minutiora quædam minorisque momenti: Sive autem magna consideres sive parva, nihil est omnium quod non extet in conditorum nostrorum

nostrorum *Ven & Vu* institutionibus. *Confucius* ergò quomodo non studuerit didiceritve, qui ab omnibus, ipsaque adeò rudi multitüdine tam parva quam magna semper discere conatus est? Item quomodo unum eundemque Magistrum habuerit is, qui nullo non loco & tempore, & ex re quālibet fructum petuit doctrinæ sapientiaeque.

§. 2. Regni *Lu* Præfectorus *Xo sun yu xo* quodam die colloquens cum Præfectis aliis in aulâ regiâ, aiebat: *Confucii* discipulus *gu* cum meo quidem judicio sapientior est quam ipsemet Magister *Confucius*.

§. 3. *gu fo kim pe* Præfectorum unus de his certiore fecit ipsum *gu cum*: Quibus auditis *gu cum* inquit, quod ad meam discipuli, & illam Magistri doctrinam sapientiamque attinet; illa planè habet se sicut extimus ædium paries, qui totas ambitu suo complectitur: at meus quidem paries perquam demissus altitudine suâ tantum pertingit ad humeros adstantium, à forinsecus enim consistentibus primo conjectu oculorum protinus videntur totius domûs, si quæ sint, pretiosa & bona.

§. 4. At verò Magistri mei paries, custos ille reconditarum opum Regiæque Philosophiæ, plurium est orgyarum altitudine conspicuus. Si non obtineas ut illius portas ingrediaris; haud unquam profecto videbis gentilitiæ Regum aulæ ornatum & venustatem, omniumque procerum & Magistratum splendorem, opulentiam, majestatem.

f. 6. p. i. §. 1. Quo minùs mirandum est, quod ex hominibus ætatis nostræ, qui vel pertingant ad ipsam portam, forte pauci sint. Præfecti igitur *Vu xo* sermo iste qui nihil nisi extrinsecum in me videt, numquid quadamtenus rationi congruit?

§. 2. Dictus *Xo sun vu xo* detrahebat *Confucio*: quod audiens *gu cum*, nec ferens hominis temeritatem, sic ait: Abstine, quæso ab hujusmodi obrectatione: Ne sic agas: Vincit communem laudem sapientia Magistri nostri. *Confucio* nefas est obrectare: Aliorum hominum sapientia, collis aut mons est, qui licet ex plano contemplantibus videatur altus esse; adhuc tamen potest transcendì. At verò *Confucius*, *Confucii*, inquam, doctrina & sapientia, montes ipsos transcendit, & propter sublimitatem suam sol est quodammodo & luna, nec est qui possit eam transcendere vel superare. Degeneres, improbique homines licet cupiant ac nitantur sese penitus absconde re & longissimè removere ab optimâ institutione & doctrinâ: ipsi tamen quo pacto tandem damno erunt huic ætatis nostræ Soli & Lunæ? Planè jam patet, obrectatores hujuscemodi non scire suam parvis ac magnis, imis & summis mensuram tribuere.

§. 3. *Chin gu kim* quondam unus discipulorum *Confucii*, sed qui

doctrinæ ejus sublimitatem necdum æstimare inoverat ; interpellans quæcum Magistri sui tantum encomiasten ; equidem , inquit , tu quando tam præclare & sentis & loqueris de *Confucio* , nimiâ quâpiam veneratione ductus demittis te : *Confucius* enim quo pacto tandem te sit sapientior ?

§. 4. quæcum hujus vel errorem vel adulatioñem , æquè ut alterius , contemnens ; sic respondit . : Philosophus ex unico etiam verbo non raro statuitur pollere prudentiâ , & è contrario ex unico etiam verbo idem non raro statuitur laborare imprudentiâ . Omnia in verbis non oportet non esse consideratum .

p. 2. §. 1. Sic igitur sentio , sic dico : Ad Magistrum meum (quod ad illius virtutem & doctrinam attinet) non potest pertingi ; non aliter fere ac cœlum nequit per scalas concendi ; licet ejusdem amplitudinem & ornatum suspicere possimus eminus , & cum voluptate quâdam admirari .

§. 2. quæcum jam declaraturus , non inanes fuisse laudes , quas in *Confucium* contulerat , ex. gr. unam de multis , nempe suavem ejusdem efficacitatem brevibus hic expendens ; Magister meus , inquit , nactus aliquando magnam ditionem pro ipso ditionis Principe administrandam , numeros omnes sapientis & benigni gubernatoris hoc ordine & modo explebat . Primum quidem quod vulgo dicitur ac præcipitur gubernatoribus , erige & sustenta populum , æqua scilicet agrorum divisione , & vigilanti industriâ , ne quid earum rerum quæ ad victim cultumque corporis sunt necessariæ , desideretur . *Confucio* res administrante , protinus erigebatur populus , & instar cultæ segetis succrescebat . Hunc verò in modum suppetente rerum copiâ , quod deinde præcipitur , verbis & exemplis tuis ad omnem recte honesteque vivendi rationem ac disciplinam manuducito & dirigito rudem populum : *Confucio* dirigente idem protinus volens lumbensque sequebatur , & viæ quæ monstrata fuerat , constanter insisterebat . Constitutâ verò hunc in modum optimis legibus ac disciplinis Republicâ ; quod deinde præcipitur , procura quietem populo , sic ut suo singuli loco & conditione contenti , in natali solo velut in centro conquiescant : Procurabat hanc quoque rara solertia prudentiaque *Confucii* . Protinus itaque exteri complures finitimi sè terris tam optatæ quietis famâ & desiderio impulsî , turmatim ventitabant . Partâ verò tranquillitate publicâ quod deinde præcipitur : permovere & excita populum , & aliis industriis aliisque studiis virtutis , mutuæque inter omnes charitatis & observantiae renova ; crige languentes , currentibus subde calcaria . *Confucio* quidem sic excitante suos protinus vigebat inter omnes concordia , & quæ hanc comitantur , ritus , officiaque colentium amantiumque inter se civium . Ad cumulum vero laudum istarum accedebat , quod tanti fierent

animorum motus sine motu strepituve illius qui movebat; non aliter ferè, quām tacita occultaque cœlorum virtus, cum plurima perficiat in terris, secretissima tamen est; & non oculos modò, sed intellectum quoque mortalium fugit. His aliisque de causis, fuit omnino ipsius vita perquām gloriofa, ejusdem vero mors perquam lachrymosa, communi diurnaque luctu, qui hanc consecutus est, testante, fuisse ipsum civibus suis haud secūs ac patrem suis liberis in honore; nec aliter ferè, quām blanda mater esse solet in deliciis & amore. Quæ cum ita sint, quomodo tandem ad ipsum queat pertingi?

Ecce quam non discessit procul à terris hyperbolica laus illa $\textcircled{E}$ predicationis, quæ prima fronte super nubes ac sidera videbatur efferre Confucium. Naturæ limites excedere videbatur; cum repente unius, exiguique populi, quem is sapienter ac placidè gubernandum suscepserat, angustis sanè terminis seipsa conclusit. Itaque nihil hic erit, opinor, quod Lectorem Europæum, utpote non minus candidum, quam benevolum suboffendat.

f. 7. p. 1. §. I. Hoc $\textcircled{E}$ sequentibus paragraphis exponitur à discipulis quod hi creberrimè audiverant à Magistro suo, quibus maxime usi sint artibus, industriisque primi Legislatores gentis Sinicæ, primisque conditores trium familiarum principum Hia, Xam, Cheu, quæ item voluerint esse principia $\textcircled{E}$ quasi fundamenta politices sue; dum alii aliis succedentes, amplissimi res imperii non uno quidem tempore; normâ tamen propere una, tam feliciter administrarunt, $\textcircled{E}$ favore Cœli tam constante, ut sole tres familiae istæ, cum duobus Legislatoribus Yao $\textcircled{E}$ Xun longè diutius potite fuerint rerum, quām novemdecim, quæ deinceps secutæ sunt, usque ad annum hunc 1670. hæ quippe simul omnes 1929. annos numerant tres vero illæ 2108.

Excerptæ sunt, sed compendio, plerique harum sententiarum ex perpetuissimo, primæque authoritatis codice Xu Kim dicto, quod $\textcircled{E}$ styli simplicitas, propria istorum temporum satis prodit. Xu Kim porrò brevis Priscorum quorundam Regum historia est, præclaris eorumdem documentis instructa. Nos autem claritatis gratiâ exponemus ea, quæ historici sunt generis, præter morem nostrum uberiori aliquando, quām Colaus ipse, qui pleraque vel preterivit hic tacitus, vel verbo tantum attigit, quod intelligeret Lectori suo esse notissima.

Yao Sinicæ gentis Legislator (de quo supra sèpius meminimus) $\textcircled{E}$ Imperator, si non primus, certè quidem celeberrimus, cœpit anno ante Christum 2357. $\textcircled{E}$ imperavit annis 100. Hic igitur nullâ filiorum suorum, domesticæque gloriæ habitâ ratione, sed unius dumtaxat virtutis ac sapientie, jam senior $\textcircled{E}$ resignatus imperium in Xun, quem propter excellētem pietatis, obedientiæ, prudentiæque laudem diu antè ab aratro $\textcircled{E}$ stivâ, ad Imperii societatem quandam evosarat, hac ipsum oratione cohortatus sic ait: O tu mi Xun, Cœlum decrevit Imperii successionem

existere in tuâ personâ. Cum fide fac apprehendas teneasque ipsum medium. Quatuor maria si laborent egestate & inopia; cœli censu in perpetuum definent.

Mætè animis, (verba sunt Interpretis) *administer et socius laborum meorum & curarum. Adeo jam tempus, ut in te unum curas omnes simul et honores resignem.* Ego hoc imperium à cœlo quondam suscepi, et suum quoque Prisci Reges suscepereunt. At nunc ejusdem nutu tibi defero: cœlo est obsequendum: Favebit hoc tibi, si tuis ipse faveris; si consulueris, inquam, saluti, commodis, & tranquillitati tuorum. Pondus gravè est, non inferior, res imperii; cureque sunt infinitæ. Sua tamen singularum propria quædam ratio & convenientia est, quam medium vocamus, excessus omnis defectusque impatiens. Hoc igitur tene: Ad hujus trutinam expende, & exige res omnes; si te tuisque vis esse beatos & florentes. quod si neglexeris consilium meum, et à media, quam dixi, via discesseris; ingruent protul dubio calamitates alie ex aliis; et omnis hæc regio, quæ intra quatuor maria continetur, fame & inopia rerum divexata, peccati tui pœnas dabit. Verum jam nunc ego tibi denuntio, daturum te quoque, & quidem gravissimas; atque adeo dignitate cœlitus collatâ in perpetuum spoliatum iri.

Xun quoque verbis hujuscemodi ultima dedit præcepta Yu, successori suo, in quem similiter resignavit Imperium, postquam id per annos quinquaginta feliciter solus administrarat. Erat et ipsi filius; neglexit tamen exemplo decessoris sui, et præcellenti sapientiae, maximisque meritis ipsis Yu, qui ingentes aquarum eluviones deriuarat in mare, Imperium deberi censuit. Yu porro tametsi vestigiis amborum insistens, neglecto similiter filio, Imperium destinasset Regulo Ye, sapientiae famâ tunc celeberrimo: Quoniam tamen ad merita patris, virtus quoque ipsis filii imperio revera digni accedebat; hunc, ubi vivere desiit pater, omnino & populus et proceres imperare voluerunt: Ex quæ cum dignitas Imperatoria ad filios deinde ac nepotes transierit; ipsi Yu tribuitur conditoris nomen; conditoris, inquam, prima familie Imperialium Hia dictæ: quæ spatio annorum 458. numeravit Imperatores 17. ordine succedentes:

Omnibus silentio præteritis, agitur sequenti paragrapho de Chim tam, conditore ac Principe familie Xam, Imperiales inter Familias secundæ. Sed antequam textum prosequamur juvat hic premittere, quæ de ultimo præcedentis familie Imperatore Kie dicto in libro Regum seu Xu kim referuntur: sic enim ea quæ in textu nostro afferuntur, melius intelligentur. Maxime illustris est locus de impio Kie Principe quem affert Imperii primas et Vu vam Imperatoris frater Cheu cum in oratione ad eundem habitat ubi sic ait:

Audivi Priscorum effatum quod sic habet: Supremus cœli Imperator, dum dirigit homines placide & quiete, non facit hoc per receptionem alicujus corporeæ vocis, sed cor hominis recipit quietam

quietam illam placidamque directionem, adeoque ferventer & sine interruptione operatur : Atque hæc supremi cœli Imperatoris interna directio, cum sit cœlitus & æqualiter omnibus indita, quo pacto Rex Kie ab eâ excipi poterat ? Sed enim Rex Kie sepeliverat, (hoc est pessum dederat) naturalem illam cordis bonitatem, neque ipse met per se voluit sequi tacitam illam placidamque cœlestis Imperatoris directionem, nihilominus supremus Imperator serio verèque illum dirigebat, sed Rex Kie verè constanterque illam subterfugiebat respuebatque : Attamen supremus Imperator adhuc illum respiciebat & necdum illum à se rejiciebat penitus, sed in illum calamitates immittebat & prodigia, ut suum illi manifestaret consilium & intentionem, sic quidem ut fragore quodam & veluti tonitru percilleret Regem Kie (ut ita resipisceret) sed Rex Kie, nequaquam noverat pertimescere aut percelli, neque voluit reverenter uti supremi Imperatoris voluntate ac favore, sed in scelera & luxus effrænis ruebat : & quamvis subinde verba quædam insultantia & illusoria (aut ut alii) simulata aut resipiscens instar verba depromeret ; tamen cœlum hujusmodi verborum rationem nullam habuit, & audire, contempsit tandemque magnum illius Imperium delevit, & ex alto demisit commeritas pœnas : atque ita Imperialis Hia familia finem accepit.

Ita Cheu cum *juxta Ethnicorum interpretum præcipue* çai xin expositionem. Urgebatur tamen in dies à populo & Regulis piis Princeps Tam octogenario major, ut se suosque tam acerbo diurno jugo impiissimi Regis Kie tandem exsolveret : Ipse autem, ut erat timens A supremum Numen ejusque mandatum adeoque non audens non eidem obtemperare hærebat perplexus & incertus quid ageret. Quare Chum hœi, aliique qui Principi à consiliis erant, eum de cœli voluntate securum reddunt: B à cœlo nimirum procreari populum cum affectibus suis, quibus si non sit qui dominetur, fore ut ruinam sibi & Imperio per seditiones accersat : Et ratiocinandi quidem vim, necnon judicii & ingenii C talenta in reliquis mortalibus à cœlo esse : ab hoc insuper ei gratuito D concessam animi fortitudinem ac prudentiam, qua liberare possit Imperium periculo rui næ proxime jam imminentis : proinde obtemperet E cœli voluntati : Scit e se equidem, eos, qui impie tractant spiritus, F & crudeliter populum, à cœlo diu non conservari ; eos vero qui venerant G cœli leges, æternum

A Ego timeo supremum cœli Imperatorem.

B Dumtaxat cœlum creat populum cum passionibus suis.

C Dumtaxat cœlum creat ingenii talenta.

D Cœlum equidem impertitur Regi-

bus fortitudinem & prudentiam.

E Venerabundus obtempera cœli mandato ac voluntati.

F Eum, qui indignè tractat spiritus & crudeliter populum Regale, cœlum non conservat.

G Qui adoraverit & coluerit cœli le-

conservare propensam erga se cœli voluntatem: cui equidem cum se H subjicere impius Kie detrectaverit, adeoque sceleribus scelera accumulaverit, per insignem vesaniam i volens fallere cœlum, cuius erga se favorem non defecturum temerè apud populum jactet; afferatque, se, tum demum cum Sol in cœlo desineret, desitum; procul dubio cœli vindicis decreto, & ipsum jam nunc & familiam ipsius K exitio addictam videri. Nec ignorabat scilicet, cœlum non ex privato L quodam erga familiam Xam affectu & favore, M sed virtutis dumtaxat intuitu hoc suæ Familiae Imperium contulisse: unicam scilicet purissimamque virtutem esse, quæ cœli tam N propensam erga se attraheret voluntatem. Exinde victrici vindicique Familiae de parta jam pace & accepta à cœlo felicitate gratulantur omnes, sed & suis vicissim gratulatur ipsa domus Regia; prorsus enim ut à matre sua infantulus ita & à cœlo populus O benignis oculis & aspicitur & protegitur: diu utique beatus nisi ipsem per nova scelera P optatos vite annos sibi abrumpat, & accersat calamitates: quæ non aliunde scilicet, quam ab hominum sceleribus solent existere; eas enim cœlum infligit, ne Q manifestentur scelera: adeoque cum difficulter effugere quis possit ea mala quæ per R scelera sibi ultro accersit, dedamus nos virtuti oportet, nec relabamur in peccata, præcipue cum, ut ita nos s geramus, cœlum ipsum novis identidem prodigiis nos admoneat revocetque ad frugem.

gem, æternū conservabit cœli voluntatem erga se (ait ut alii) cœlitus collatum Imperium.

H Supremum cœlum fideliter juvat subditum populum: impius verò homo ille (Rex Kie) excusit à se subjectionem.

I Familiæ Hia sunt multa scelera. Cœlum jubet ut extinguitur.

K Familiæ Hia Rex Kie patravit scelera fraudulenter illudens supremo cœlo.

L Dumtaxat cœlum non amat privatim: at eos qui cœlum debitè colunt, dumtaxat amat.

M Non est quod cœlum privatim faverit huic meæ familiæ Xam: dumtaxat cœlum adjuvat habentes puram virtutem.

N Qui possident unicam & puram virtutem, possunt in se recipere cœli cor ac voluntatem; & obtinere cœli perspicuum mandatum.

O Regale cœlum amanter aspicit ac protegit eos qui sunt Familiae Xam.

P Omnino cœlum contemplatur subditum populum: ex iis quos indulget, annis, alii sunt æterni, alii sunt non æterni: at non est quod cœlum abbreviaverit annos populo, sed populum inter sunt qui per sua scilicet scelera abruperunt sibi vitam.

Q Cœli ratio ac lex est beare probos pessimum dare improbos: ideo immisit calamitates in familiam Hia, ut palam Orbi faceret ejus scelera.

R Quas cœlum infert calamitates potest quis effugere: at, quas per sua scelera sibi quis fabricat calamitates, non potest evadere.

S Si populus non sequatur virtutem, nec subjiciat se correctioni scelerum, cœlum utique per portentum reverà admonet ut rectificet suum animum.

Tam ergo Princeps postquam debellavit impium Kie, postremum Familiae Hia Imperatorem profugum in Nanchao (ubi post triennium exul-

obiit maximo consensu studioque populi & satraparum coactus imperium suscipere; jamque rediens ad aulam Po in Ho nan Provinciam, ibi frequentissimis in comitiis, maximeque celebribus Imperii totius & universo populo orationem (Tam cao dicitur) sequentem pronunciavit, quæ facti sui dans rationem coram supremo cælorum Imperatore, sic primum oritur : O vos omnium terrarum incolæ universi clare audite, & intelligite meum unius hominis monitum : Ex quo tandem fonte putatis profluxisse mortalium naturam quinque virtutibus, pietate, iustitiâ, prudentiâ, fide, honestate instructam ? A principio nimurum solus iste augustus & supremus (cæli) Imperator dum procreare cœpit humanum genus de cælo contulit naturam istam, quæ medii rectissima norma est, in subditum sibi populum : quod si populus suæ naturæ tot donis instructæ pareat, fieri ut, quæ omnibus eadem indita est, perseveret immutabilis natura : ut autem possit populus placidè pacificeque vitam instituere ex illâ cœlesti norma, dependet imprimis à personâ regiâ quæ suos assiduè hortetur exemplo, doctrina, rectaque administratione ad illius normæ observationem, &c. Tandem coram cælo rationem facti sui reddens sic prosequitur : Ego parvulus Li (submissionis ac modestiæ gratiâ infantem se dicit, annorum septem & octoginta senex ; & humili domesticoque nomine suo, Li scilicet, utitur) audeo adhibere nigri coloris hostiam taurum : (niger color proprius erat Imperatoriæ hujus familie) audeo etiam palam ac manifestè rationem dare facti mei coram ter maximo & augustissimo cælorum Rege & Imperatore. (Sive, uti Colai duo & dictionaria Sinica exponunt) coram augustissimi cæli & complectentis omnia teluris spiritu. Graviter, ac multis peccatum fuit contra cælum ab Imperatore familie Hia : Non ausus fui ego condonare, seu non exigere justas pœnas. Viros sapientes ac bene meritos; adeoque cælorum supremi Imperatoris charos subditos & clientes non ausim ego occulere, & non palam facere virtutes ipsorum ac merita; maximè quando ipsi singillatim conspicui sunt in Imperatoris supremi corde (quæ verba sit exponit Chu hi) bona & mala cælum omnia novit, ac si ordine suo notata numerataque haberet singula peccata : Profsus sic videtur esse. Tu si quid habes boni, jam est hoc positum in supremi Imperatoris corde & animo : Ego si quid commisero mali, hoc item residet in supremi Imperatoris corde & animo. (Prosequitur textus seu oratio Tam Regis) Quod si ego ipsem, pro humana imbecillitate crimen aliquod commiserim, jam nunc simplex obsecro & obtestor, ne fraudi sit damnove subditis; neque habeant idcirco crimen omnes meæ ditiones : Me unum scilicet, qui unus in culpa sum, supremus Imperator plestat. Quod si quicunque ex omnibus meis ditionibus deliquerint aliquando, tum planè hæc delicta imputentur meæ personæ : Ea ego jam nunc unus ex-

pianda suscipio : Nec recuso pœnas ullaſ, ut qui unus omnium maxime ſum reus , quando pravo exemplo meo , & prava administratione anſam peccandi omnibus præbui.

Et hactenus quidem Chim tam Rex juxta Colai explanationem. Quantum vero fuerit ejusdem Principis erga cælum seu supremum celi Domini num religionis studium cum insigni erga ſuos pietate coniunctum , hoc imprimis quod ſubjicere hic liceat ex annalibus exemplo mirifice confirmavit, quod hodieque scriptis & sermonibus omnium celebrari ſolet, & nos quoque voce & scriptis identidem afferimus ad politicæ genti persuadendum, non indignum fuſe divina & infinita maiestate hominem fieri, & uitiam spontaneam pro humani generis ſalute aeternâ.

Per ſeptem annos (inquit textus) prægrandis ſiccitas , extitit ſcilicet. (*An fuerit fames Aegyptiaca quam teſtantur ſacra litteræ in universo orbe prævaluiffe gen. 41. Chronologis diſcutiendum relinquimus*) Is qui Astronomicæ rei præfectus erat , ſignificat Regi , non jam vitulorum aut ovium ſanguine (*ut moris erat*) ſed humano dumtaxat placari cælum oportere , ſi quidem tantis malis remedium ultimum quæreretur. Cui Rex : Ego , inquit , cælum deprecarī volo pro meorum ſalute & vita : Quod ſi hanc iſpis adimēns humanum effundam ſanguinem , utique jam mihi ipſe adverſabor : *Quin potius* , ut ſaluti meorum consulatur , ego unus ſim viſtima. Nec mora : Sacrificium ſui cælo facturus priuſ in ſecretiorem locum , de more , ſeſe abdens per triduum jejunat ; ac dein venerandam capitis ſui canitiem nonagenario jam major , & unā barbam radi , atque unguies præſcindi jubet , ſummi ſcilicet luſtū indicia : Ad currum deinde bigas albi coloris (*lugentium iſ eſt*) jungi imperat : ipſe oviniſ induitus pellibus currum conſcendit ; totaque aula pari cum luſtu comitante ad locum *Sam lin* (hoc eſt , mororum ſylvam diectum) contendit : Hic pro ſalute ſui populi & Imperii , cælo futurus viſtima , collem ſubit ; ſubit autem , quo viſtimæ videatur ſimiſor , manibus pedibusque reptans (*ut aliqui ſcribunt*) hinc ſublatis in cælum oculis ſupplex idem precatur , ne ob ſuos unius in regendo defectus , populi totius ſalus & vita in diſcrimen veniat : Exinde ſibi uni quidquid forte peccatum fuerit adſcripturus , & ad quafvis paratus pœnas , de ſex rebus præcipue (*quaे 24. litteris continentur*) ex cælo quæſiuit . 1. An forte ſua gubernandi ratio careret debita moderatione & æquitate ? 2. An ſuo deeffent officio ſubditi ? 3. An luſtus in Palatiū & rerum ad hoc ſpectantium eſſent immodici ? 4. An à fæminis gynecæi ſui luxu veſtium & modeſtiæ negleſtu peccaretur ? 5. An muñera in judiciis , an item fraud & avaritia in commerciis regnarent ? 6. An in Festis & Cantibus detractioni cuiquam aut morum corruptelæ daretur anſa ? Mēmorant autem Scriptores omnes rem ſanè dignam admiratione ; fari ſcilicet vix deiſiſſe pium Prin- cipem

cipem, cùm repente magnus cœlo imber decidit, qui quidquid erat Sinici Soli per aliquot leucarum millia (Sinicarum intellige) largissimè rigarit : quam pluviam magna deinde fertilitas mox consecuta sit. Porro de hoc tam memorabili & optato successu musicam instituit ipse Rex *Ta hoe* dictam, quod idem sonat ac magna protectio, seu magnum quid à cœlo videlicet obtentum.

Contigerunt hæc cycli 16. anno 38. hoc est, anno ante Christi æram 1756. imperantis vero Chim tam anno septimo, etatis vero suæ 94. & ante obitum septimo. Bina hæc oratio tam clementis ac pii Principis, centum annis & amplius ante Moysen & legis tabulas; tot vero ante Christum annis coram omni populo pronuntiata & conscripta, num parum clare testatur, quidam tiguerit tunc temporis in hoc ultimo Oriente naturæ lex, & notitia veneratioque supremi Numinis; de cuius justitiâ providentiâ que delictorum quorumvis conscientia tam præclare sentit ac loquitur iste Princeps? Eant nunc, & nihil ipsum agnoscisse dicant præter inanem mutumque aërem aut influxum inanimem, aut cœlum illud quid conversione suâ diem noctemque conficit, qui putant tantum fidei tributendum esse Atheis quibusdam & verè cæcis ac infidis interpretibus, qui imperante familiâ Sum ordine decimâ nonâ, adeoque septingentis circiter ac bis mille post annis, quâm pronuntiata ista fuerint, corruperunt impiissimis erroribus priscam veritatem; & luci tam candidæ avernales tenebras offuderant. Sed ad textum, unde longius digressi sumus redeamus.

p. 2. §. 1. A secundâ familiâ descendit ad tertiam *Chen* dictam, cuius normam administrandi Imperii copiosè depictam in libro *Xukim*, paucissimis hîc verbis attingit. Fundator hujus familiæ fuit *Vu vam*, qui imperare cœpit anno ante Christum 1122. Non alia familiarum Imperialium florentior istâ fuit, sive cultum species, & majestatem, sive Principum & annorum numerum. Annos certè numeravit 873. Imperatores vero 35. Princeps ergo, quem dixi, totius familiæ, *Vu vam*, postquam debellato impio (*heu!* cum quo tandem occidit secunda familia) suscepit Imperium communibus populi procerumque suffragiis sibi delatum; item post vota, solemniaque sacrificia Imperatori cœlorum, reliquisque spiritibus terrarum præsidibus rite persoluta (uti pluribus refertur in libro *Xu kim* 6. & 7.) Primùm quidem arma omnia, machinasque bellicas collegit ac reclusit: tum custodias & carceres pandi jussit; ac reos criminum dimitti: Omni denique studio & industriâ conatus fuit opitulari populo, fame, inopia, variisque calamitatibus laboranti: Eos interim quotum insignia quædam extiterunt merita, maximis augens honib[us] opibusque; sic ut verissimè dici queat; quod domus hæc Imperatoria *Chen* in exordio & fundatore suo habuit quidem, exercuitque erga omnes omnium suarum ditiorum homines magnam & inusitatam liberalitatem & beneficentiam. At longè tamen maximam

erga eos omnes, qui à fide, probitate, sapientiaque maximè commendabantur. Itaque optimus quisque tunc fuit ditissimus; amplissimis, inquam, honoribus, amplissimoque censu instructus & ornatus.

§. 2. Verba sunt *Vu vam* Imperatoris: Quatvis, inquit, dentur complures admodum propinqui familiae *Xam*, quibus adeò jure quodam stirpis Regiæ, primæque nobilitatis deberi videntur præcipua quæque munera & dignitates: quoniam tamen plerique eorum non sunt comparandi cum aliis, iisque plurimis è familiâ nostrâ *Chen* spectatæ fidei, probitatis, sapientiæque viris; certum mihi est hos, potius, quam illos adhibere consiliarios & ministros rerum mearum. Instructus autem præsidio tot optimatum, si nihilominus mihi metipse defuero, nec pœnas expetivero de impio *Chen*, nec insolentiam asseclarum ejus, licentiamque, uti par est, compressero; tum certè non unius tantum inertiae locordiæque reus agar: Sed & multitudo subditorum meorum quicquid peccaverit; tribuetur id uni mihi vel maximè; labesque & damna totius corporis, in meum unius caput justissimè recident.

§. 3. Is ergò cùm teneretur adeo salubri curâ & metu; nec ignarus esset, quantum vitii irrepisset in Rempublicam; ante omnia plurimum studii vigilantiæque posuit in ponderibus ac mensuris ad æquitatem normamque pristinam revocandis. Examinavit item leges omnes & constitutiones, tam eas quibus officia, ritusque & jura civium, quam quibus res, artesque Musicæ continebantur. Ad aulam quoque & dignitatem pristinam revocavit erexitque dejectos & afflictos sub impio *Chen* Præfectos Urbium & Provinciarum; atque ita renovatis & constitutis præclarè rebus, quatuor regionum, id est, totius Imperii administratio optatissimum cursum habuit.

§. 4. Idem restauravit extintas ab impio *Chen* satrapias, legitimisque Dominis restituit. Revocavit ac perpetuare instituit per vetustas ac nobiles, sed jam succisas ac propè deletas Priscorum Principum proslapias ex stirpe nobilissima *Hoam ti* conditoris Monarchiæ Sinicæ; nec non Legislatorum, *Tao* scilicet, *Xun* & *Yu*, & Principibus familiae *Xam* proximè præcedentis, oriundas. Quorum omnium posteros dynastiis ornatos, amplio quoque censu locupletavit; revocatis etiam variis dignitatum titulis, *Heu*, *Cum*, *Pe*, *çu*, *Nan*; hoc imprimis agens, & vehementer optans; ut tam illustris maximorum hominum progenies non tantum ipsa quam diutissimè floraret; sed memoriam quoque majorum suorum maximo cum splendore, & usitatis cum officiis muneribusque parentalibus ritè pieque conservaret; adeoque mortuis quoque parentibus, filiorum tamen pietas & observantia semper viveret ac perennaret. Erexit præterea admovitque gerendæ Rēpublicæ jacentes ac latitantes viros virtute

ac sapientia insignes; sed qui ultrò dignitati suæ renuñiantes, ex superiori illâ tempestate perturbati Imperii, ad otium privatæ vitæ, ceu portum, cauti perfugerant. Hunc autem in modum constitutis optimè rebus Imperii totius, populus subdidit sese ultrò, & ex animo; eoque promptius voluntates suas ac studia cum studiis optimi Principis omnes conjunxere, quò felicius sibi cum illo jam convenire, ceu membris obsequentissimis cum dilecto capite, intelligebant.

f. 8. p. 1. §. 1. Ad extremum quæ circa populi sui gubernationem valde cordi habuit memoratus Imperator, & magni ponderis ac momenti esse duxit, tria fuerunt: Subditorum annona, ut semper affatim esset earum rerum, quæ vulgo sunt ad vitam sustentandam necessariae: funera & exequiae, ut debito ritu modoque peragerentur: Parentalia denique, seu honores funebres & solemnia quædam fercula statis anni temporibus in memoriam defunctorum parentum ac majorum offerri solita; quibus admonerentur filii gratæ pietatis & observantiæ erga parentes etiamnum superstites, quando videbant eam erga progenitores jampridem demortuos tam accurate solliciteque exerceri.

§. 2. Exposita breviter è gubernandi methodo, quam tenuerant Yao & Xun duo gentis Legislatores, neenon Yu, Tam, Vu, conditores trium familiarium Principum; penes quas per tot secula summum jus fuit; concludunt tandem, eos pro ratione quidem temporum aliquantulum inter se mutuo discrepasse; verumtamen in studio & arte tuendi suos & conservandi amplificandique Imperii, & in substantia ipsarum rerum, fuisse quam simillimos. Complectuntur autem similitudinis hujus summam quatuor litteris, quibus totidem virtutes Regiae exprimuntur. Sic aiunt igitur: Princeps si munificus erga suos, si magno liberalique animo fuerit, cœli instar protegens, & complectens omnes, & telluris instar sustentans, nihil interim faciens inclementer, avarè, fordidè: tum is obtinebit omnes; omnium scilicet admirationem, amores omnium, & studia, & voluntates. Si fidem servet ac veritatem, ab omni foco, mendacio, fraude semper alienus; tum subditi sine ullo metu vel cunctatione innitentur ipsis, & se suaque incorruptæ fidei Principis committent. Si vigilans, impiger, sedulusque fuerit in avertendis damnis publicis, & commodis suorum procurandis; nec quidquam unquam negligat aut contemnat; tum habebit felicem exirum & perfectionem rerum, quascumque tandem suscipiet; amantisssimis vicissim subditis, quidquid operis publici forte Imperatum fuerit, impigre, sedulò, constanter perficientibus. In exigendis pœnis & præmiis conferendis, si rectus, si æquus omnibus fuerit, nec quidquam tribuat privato vel odio, vel amori, tum gaudebunt subditi, & æquissimo Principi omnibus in rebus alacriter ac prompte

morem gerent. Et hæ quidem dictorum quinque Principum fuerunt artes, hi nervi, hæc firmamenta, quibus Imperii tanti molem tam feliciter ac diu sustentârunt. Quidquid autem à folio septimo hucusque commemoratum est à discipulis *Confucii*, eo potissimum sine est commemoratum, ut posteris constaret, doctrinam magistri sui, quam ipsi maximè propagatam volebant, à placitis & institutis priscorum Legillatorum *Tao Xun* & Regum minimè discrepasse.

§. 3. Discipulus *gu chām* quæsivit ex *Confucio* dicens, quâ ratione quispiam poterit rectè administrare Rempublicam, *Confucius* respondit: Qui magni facit quinque bona, & qui removet quatuor mala, is poterit rectè feliciterque administrare Rempublicam. *gu chām* rursus ait: Ecquæ dicuntur illa quinque bona? *Confucius* respondet: Gubernator Reipublicæ beneficus sit, & tamen nihil expendat, absimilative. Subditis oneri sit, & tamen non sit odio: Desideret, & tamen haud expetat cupidè: Sit magnus, sit beatus ac florens; & tamen non effetur superbiâ & fastu: Seyerus & gravis sit; & tamen non sit asper & truculentus.

p. 2. §. 1. *gu chām* Laconico Magistro responso non satis percepto; inquit, ecquid, obsecro, significat illud, beneficus sit, & nihil expendat. *Confucius* respondet: Constanter obsecundare, & favere iis rebus & artibus quæ subditis lucro sint; commerciis & Agriculturæ scilicet, aliisque hujuscemodi, & sic eorum lucra procurare; solerter tuendo & conservando communia illa cœli terræque beneficia: quo tandem fiat, ut magna sit ubique annonæ vilitas & rerum copia: Hoc nonnè revera est esse beneficium & tamen nihil expendere vel privatæ rei vel publicæ? Similiter si habeas delectum eorum qui pares sunt ferendo labori & oneri; & oneres illos dumtaxat; si habeas, inquam, justam & accuratam rationem loci, temporis, ætatis, & virium cujusque ac facultatum, quotiescumque imperandum est aliquid oneris operisve publici; ecquis tunc oderit vel imperata vel imperantem? Quæ juris alieni sunt, appetere, nefas ac turpe est: At vero si desideres expetasve veram virtutem, adeoque si tam laudabiliter expetitam, feliciter adipiscere veram illam virtutem expleasque deinde numeros illius omnes; quo modo vitiosè cupidus sis, aut censeri talis queas? Si Princeps interflatus illos tam secundos fortunæ faventis constet sibi ipse, & non attendat magnopere ad frequentiam suorum, vel paucitatem, ut hanc scilicet aspernetur, illi deferat aliquid: Rursus si non attendat magnopere gravisne sint momenti an parvi res ex quas habet: perficiendas; sed pari ferè cura res exquè minimas atque maximas constanter tractet; nullusque sit, quamvis humilis & abjectæ conditionis homo, quem audeat habere respectui; qui hoc modo sibi imperiet, seque contineat, nonne quamvis multâ pace, opulentiâ

tiâ, gloriâ beatus ac florens sit; tamen haud efferetur superbiâ? Gravitas denique & severitas, si quidem modo careat, facile degenerabit in odiosam asperitatem & truculentiam: At verò si Princeps alienus ab omni affectatione hic fuerit mediocritate quâdam contentus, ex. gr. Si graviter ac decenter compositam gerat suam ipse vestem & pileum; si modestiâ quâdam reverentiâque imbuat suum ipse os oculosque; si in omni motu, gestu, statuque corporis decorum servet; procul dubio cum reverentiâ planè singulari homines universi contuebuntur eum ac verebuntur: Hoc autem nonne est severum esse ac gravem, & tamen non esse asperum & truculentum?

§. 2. *quā chām* rursum quærit: Ecquæ dicantur quatuor mala, quæ vitare debeat ac removere ab se, quisquis administrat Rēpublicam. *Confucius* respondet: Non docere subditos accurate quæcumque sunt juris publici, & officii singulorum; & interim si forte die quopiam deliquerint, illicò punire miserōs, & prorsus inclementer occidere: Hoc enimverò dicitur tyrannidem exercere. Ubi quid operis operæque publicæ exigendum est, non ante præmonere subditos, & præparare quodammodo, quo commodiùs ordinatisque res fiant; sed obruere miserōs defēpentē, & in ictu oculi videre velle præscriptum opus perfectum & absolutum; inclementer instando operis, & moras omnes severè castigando; Hoc enimvero dicitur crudelis violentia. Cunctanter frigidèque imperare subditis opera publica; deinde verò repentinâ acceleratione contrahere præstitutum antea temporis spatiū, ferociter & inexorabili cum severitate eadem exigendo: Hoc meritò dicitur latrocinantis instar, & velut ex insidiis opprimentis incautos, sic suis esse damno. Denique sordidum & illiberalē esse, ex. gr. Certo quodam modo se gerere cum dandum quidpiam est aliis, ex. gr. cum sua militibus persolvenda sunt stipendia, suum operariis operæ pretium, sui census & honores conferendi sunt aliis: Avarâ scilicet lentâque & invitâ manu, nunc promentis & porrigentis instar, nunc reposcentis ac retrahentis hoc ipso quo dat, sordes avaritiamque prodere; tametsi detur tandem aliquando, quod jus cujusque postulat; quoniam tamen sic datur, ut videatur extorqueri verius, quam dari; jam istud nec gratias quidem meretur, quod animo datum liberali, magni munera fuissest instar; adeoque non est hoc agere Principem, sed merito dicitur infimæ cujusdam notæ ministellum esse ærarii publici.

f. 9. p. I. §. 1. *Confucius* aiebat: Qui non sit, adeoque nec credit dari cœli mandatum & providentiam, id est, qui non intelligit & credit prospera & adversa, vitam & mortem, &c. à cœli nutu confilioque pendere. (Vel, ut exponunt alii, qui non cognoscit lu-

men rationis cœlitùs inditum esse mortalibus , ad quod vitæ suæ rationes omnes componat , & quæ prava sunt , fugiat , quæ recta , prosequatur : Vir hujusmodi profecto non habebit quo evadat probus ac sapiens : quin imò multa committet homine indigna , dum quæ illicita sunt , vel supra vires suas , consecutabitur , vel iis malis , quæ frustra conabitur effugere , succumbet.

§. 2. Quisquis ignorat de corum cujusque rei & modum , necnon ritus officiaque civilia , quæ societatis humanæ vincula quædam sunt , ac proprium cujusque hominis decus & firmamentum , non habebit is , quo erigatur aut evadat vir gravis & constans , & sibi aliisque utilis : Labetur enim assidue , fluctuabit incertus , & ipsius quoque virtutis , si quam forte adeptus est , jacturam aliquando faciet.

§. 3. Lingua cordis index est ; nec raro quidquid in toto latet homine , brevis ejusdem prodit oratio . Quocirca quisquis non intelligit sermones hominum , sic ut aptè discernat quā recte , quām perpetram quid dicatur , non habebit quo perspectos habeat ipsos homines ; errores illorum scilicet , indeolem , consilia , facultates .

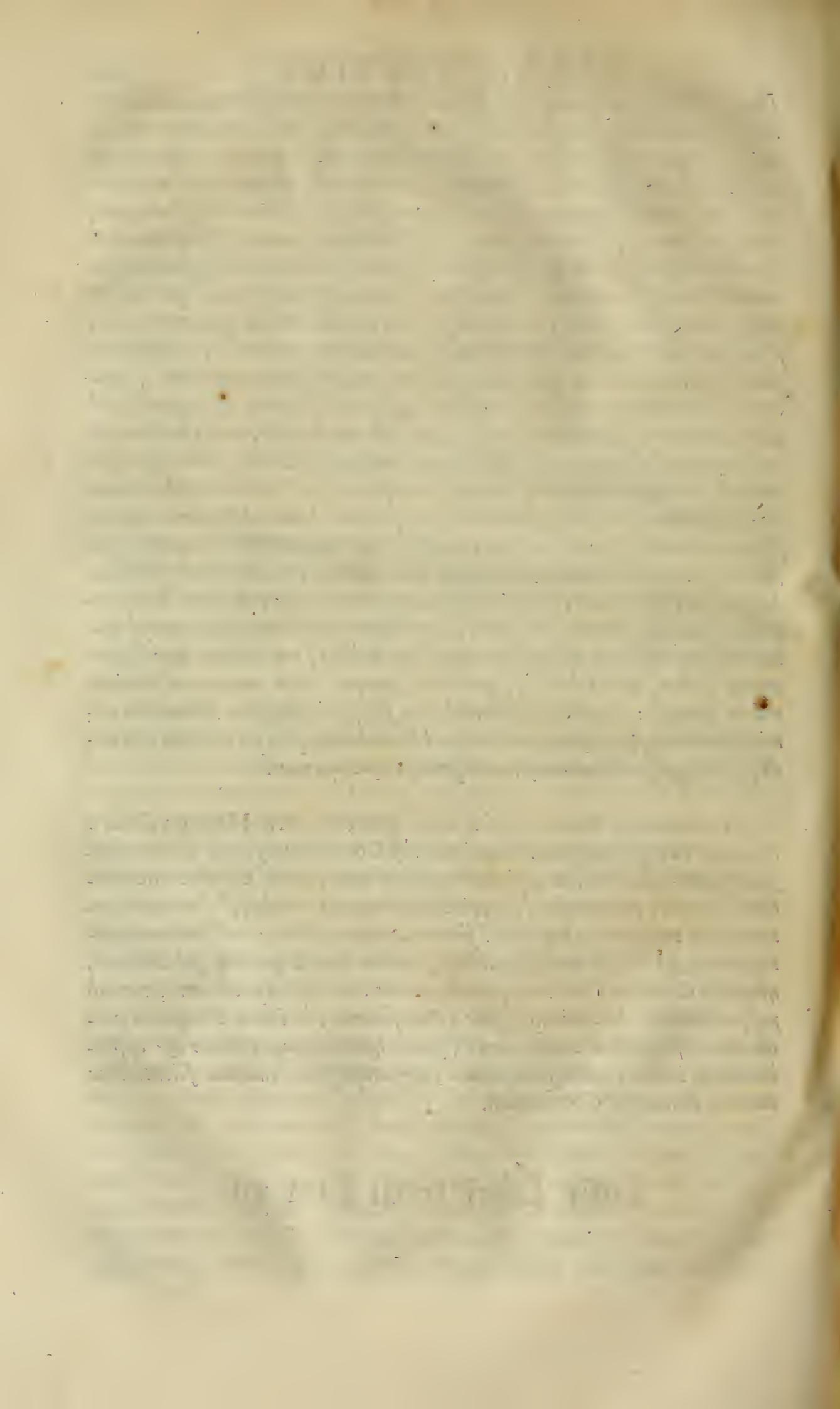
Porrò quisquis hæc tria , cæli , inquam , providentiam , rerum modum , ipsos denique homines probè cognoverit , itaque vixerit , ut huic cognitioni vitâ moribusque respondeat ; is omnino dici poterit partes omnes rari sapientis , & qui longè supra vulgus emineat , expleuisse .

Atque hic tandem finis est trium librorum Scientiæ Sinicæ quorum explanationi è Sinico vertenda in Latinam præcipuo quodam studio ac labore communī quatuor sociorum ; otium ii fecerunt , qui nos quartum jam annum ab anno 1686. detinuerunt in Cantoniesins Provinciæ exilio , ac cessare coegerunt maximè invitatos à propaganda doctrinæ longè sublimiori , quæ quidem una lux mundi est , & sine qua , scientia omnis & doctrina , mera caligo est & ignorantia . Author porrò trium librorum censetur Confucius , tametsi continantur iisdem libris non pauca vel à discipulis ipsius effata , vel à coetaneis eidem Philosophis , virisque Principibus ; vel à primis etiam gentis Regibus , priscisque sapientibus pronunciata : è quibus alii sexcentis vixerunt annis ante ipsum Confucium , urbique adeò Romane principia ; annis mille alii ; quidam etiam annis circiter mille septingentis , quæ quidem dignos esse Sinas haud minus quam nationes alias , ii facile judicabunt , qui expendent aequo animo gentis industriam , fidem , diligentiam , quæ consuevit res suas ab omni retrò etate literarum suarum monumentis commendare ; & quidem per suas 60 annorum periodos , uti patebit ex tabulâ Chronologicâ quam huic operi placuit annexere cum trium principum familiarium (quarum in p̄fatis libris iterata fit mentio) tabula quoque genealogica . In versione autem nostrâ scientiæ Sinicæ consulto multa contraximus ; & quamvis subinde videatur copiosior explanatio , sciat Lector nequaquam esse cum ipsius Interpretis

Cham Colai, quem præcipue sequimur, ubertate copiâque comparanda. Et hujus quidem vestigiis, sicut alibi jam significatum est, constanter insistimus: Itaque, si excipientur ea quæ vel eruditionis gratiâ vel claritatis ex aliis ejusdem gentis Authoribus interseruimus, reliqua sunt Interpretis nostri; tota inquam paraphrasis unius Colai est, sententiae Colai omnes, quas adeò nemo suspicetur Europæi esse hominis, quamvis sint Europæo sermone ac stylo, quin & ipsi quandoque Europæorum Philosophorum sententiis, verbisque expositæ. Non inferior tamen esse non pauca, quæ meritò censeantur esse vulgaria, ne dicam frivola; procul dubio pretermitenda, si nos soli laboravissimus oblectationi Europæorum. Sed enim jam fatis disertè significavimus in ipso operis limine, iis potissimum hæc scribi, quibus in hanc Christi vineam concessuris, &, uti speramus, deinceps in eâ laboraturis. Quamquam par est etiæ nos meminisse, non ejusdem esse palati mortales omnes; & multa, quæ Europæi fastidian, huic genti esse in deliciis. Quid insuavis homini Europæo calidâ potionē? Hâc tamen sic delectantur Sinae, ut per aestivos quoque dies haud abstineant. Sinensis musicam respuunt ferè aures nostræ: At illos vicissim in musica nostrate discors illa vocum concordia, si non offendit, parùm certè oblectat. Itaque pari ferè modo, quod ad sermones sententiasque spectat, habet leporem suum & gratiam in Chinâ, quod idem in Europa risum propè stomachumque moveat. Ut cumque tamen res habeat, non poterit non fateri equus Lector, multa hic esse, quæ nunc quoque suum mereantur pretium vel in Europâ: Nec dubitabit præclaram fuisse vetustissimæ Monarchiæ administrationem, quotiescumque illa, quæ hic traduntur, sive pie recteque vivendi, sive Regni probè administrandi præcepta, viguerunt.

Sequitur nunc Scientiæ Sinicæ Liber quartus, sive Mem cu dictus, Sinarum Philosophus secundus qui uno pôst Confucium sâculo vixit. Constat septem partibus seu capitibus ejusdem opus, operi Confuciano mollem si spectes, omnino par, superius etiam quodammodo, si dumtaxat attendas ad ingenium & copiam, facundiamque auctoris: doctrinæ tamen integritate, & Priscâ simplicitate illâ, necnon arcanâ quadam sublimitate, quam in Confucio suo tantopere mirantur Sinae ac deprædicant, meritò postponendum. Mencium igitur, Deo favente, in lucem Europæam producemus, si quidem intelligamus, suum qualemcumque locum & approbationem in hoc eruditissimo sâculo, & amplissimo omnium scientiarum theatro obtinuisse Confucium.

Finis Libri tertii Lun yu.

T A B U L A
C H R O N O L O G I C A
M o n a r c h i æ S i n i c æ

J U X T A C Y C L O S A N N O R U M L X .

Ab anno ante Christum 2952. ad annum
post Christum 1683.

Auctore R. P. PHILIPPO COUPLET Belgâ, Soc. Jesu,
Sinensis Missionis in Urbem Procuratore.

Nunc primùm in lucem prodit
è BIBLIOTHECA REGIA.

P A R I S I S ,

M. D C. LXXXVI.

C U M P R I V I L E G I O R E G I S .

АДІБАТ
АСІФОЛОГОЙ ПО
шалғындардың
жүзеге айналғанда
білдірдік мінезінде
тұрғындардың
жүзеге айналғанда
білдірдік мінезінде
тұрғындардың

PRÆFATIO
AD
TABULAM CHRONOLOGICAM
SINICÆ MONARCHIÆ.

PARAGRAPHVS I.

Unde sumat exordium Sinica Chronologia.

UI Annales Sinarum conscripserunt, omnes ferè ab eo, qui Imperii Conditor fuit, Fohi dictus, ordiuntur. Hic autem cœpit imperare anno ante Christum 2952. Quæ verò nonnulli Historicorum commemorant ante di-
cta Fohi Regis tempora contigisse, pleraque ut apocrypha nulliusque fidei, ab ipsis quoque Sinicis Interpretibus & gravioribus Historicis rejiciuntur. Certe Tai su cum primæ auctoritatis Scriptor disertis verbis testatur, ea quæ ante Xinnum secundi Conditoris tempora acciderunt, ab se ignorari. Auctor quoque magnorum Annalium, qui centum quinquaginta ferè voluminibus constant, tametsi ea referat quæ ante Fohi tempora contigerunt, nolle tamen his à quopiam fidem adhiberi, satis innuit cùm dicit, se quidem non credere omnibus, quæ non alio quām famæ popularis ejusque variæ testimonio de remotissimis illis temporibus ad posterorum aures pervenerunt; credere autem se libris Kim utique authenticis, adeoque non esse sibi dubium quin ordiri debeant historiam ab ipso Fohi Conditore Scriptores omnes. Nec immeritò, cùm pleraque eorum quæ

ante Fohi memorantur accidisse, primā statim specie fabulosum quid prodant. Memorant enim quod Cœlum horam noctis undecimam inter & duodecimam conditum fuerit; Terra verò horam noctis primam inter & secundam. Quod primus Homo conditus sit inter tertiam & quartam matutinam; Fœmina post meridiem tertiam inter & quartam. Item primum illum Hominem (quem Puon cu nominant, & sepultum dicunt in urbe Yam cheu provinciæ Nan kim, aut, ut alii, in provincia Pe kim in territorio urbis Ho kien) ex sterili terra prognatum, & admirabili rerum scientiâ fuisse instructum, dominatumque omnibus; originem tamen illius ignorari. Narrant denique tres Imperatores extitisse, primum cœli, secundum terræ, tertium hominum; & horum quidem fratres alios aliis successisse per annos amplius 49000. post quos aliæ rursum 35. familiæ perpetua serie per aliquot annorum millia imperarint. Quæ omnia tametsi etiam Sinæ, ut dixi, respuant uti falsa, negare tamen non possumus Europæo homini studiosius singula consideranti, nescio quid rursus priscæ veritatis inter fabulas istas, ceu densas inter tenebras, pauxillum tenuissimæ lucis intermixare: quod eò fidentiis affirmo, quod omnes ferè fabulæ ortum suum habeant ex eo quod fabulosum non est. Certè mihi prorsus credibile est à Noëmi nepotibus accepisse aliqua de prima rerum creatione, & quam vivaces ac longævi essent primæ ætatis homines: quæ cùm deinde ad filios & nepotes quasi per manum tradita pervenirent, utique primum erat paulatim ceu deteri priscam illam veritatem, vel etiam mendaciorum & fabularum accessione vitiari. Et verò quod creationem cœli & terræ, maris ac fœminæ, determinatis temporibus assignent, jam satis clare patentur non extitisse Mundum ab æterno, ut plerique Philosophorum & ipse Aristoteles olim docuerunt:

docuerunt : adeoque facile est ratiocinando h̄ic confidere
 Numen aliquod supremum Sinenses cognovisse, à quo hæc
 omnia tam certis temporum intervallis procreata sint. Ad
 hæc non ignaros fuisse longævæ ætatis primorum homi-
 num, hinc licet intelligere, quòd aliis majorum suorum
 octo aut decem tribuant annorum millia, & supra de-
 cem millia aliis. Cùmque Sinici Interpretes centum pro
 mille numerandos esse, aut (ut alii) lunares menses pro
 annis solaribus computandos dicant, non equidem in om-
 nibus à vero longe aberrasse dici possunt. Adde quod ter-
 tius Sinarum Imperator, cui Hoam ti nomen fuit, &
 imperare cœpit anno post Fo hi 256. librum illum, quem
 de pulsibus & de medendi arte conscribi jassit (fuit enim
 artis quoque medicæ Princeps ac Magister) sic ordiatur,
 ut hanc ante omnia quæstionem instituat: Cur cùm prisci
 homines tam vivaces & longævi extiterint, tam brevis
 tamen sit vita hominum ætatis suæ. Constat denique ex
 vetustioribus Sinarum libris, virum fuisse sapientiæ fa-
 mā, & imperante secundâ Xam familiâ, gesto magi-
 stratu clarum, Lao pum vulgò nominatum, cuius &
 Confucius meminit, qui annos omnino septingentos vi-
 xisse perhibetur.

Ad universale Diluvium quod attinet, nihil adhuc
 quidem certi vel explorati in Sinarum libris ac monu-
 mentis inveni: tamen hujus quoque notitiam quamvis
 rudem perturbatamque habuisse, fortassis erit qui probet
 ex iis libris qui inscribuntur Sim li Ta ciuen; qui qui-
 dem libri editi sunt trecentis circiter abhinc annis, re-
 gnante Mim familiâ, quando jussu tertii Imperatoris (qui
 cœpit imperare anno Christi 1402.) coactus fuit litterato-
 rum aliquot cœtus, quorum operâ ii quos dixi libri con-
 flati sunt; verum uti pleni figmentis ipsorum, ita menda-
 ciis quoque erroribusque pleni: quod haudquaquam mi-

randum, cùm non pauci eorum priscae veritatis vitiatores fuerint potius quàm commentatores. Cæterùm quia ad id, quod agebamus, adstruendum, suam qualemcumque auctoritatem habere potest, verbo referam quid isthic de Mundo & Cataclysmo dicatur. Primò totum hoc Universum merâ aquâ (quam & Auctor quidam supra ipsos Cælos constituit) constitisse, quæ assiduo motu tandem ipsam Terram confecerit crassiori materia paulatim ad centrum subsidente: montes quoque ex vehementiori earumdem aquarum agitatione & fluxu refluxuque sparsim exortos; bos quidem coopertos aquis fuisse aliquando, convinci putant ex conchis marinis, quæ, unde tandem advectæ fuerint ad montium cacumina, ubi tamen passim reperiuntur, nisi dicantur montes sub aquis aliquando latuisse.

Sed esto vim nullam habeat hoc, quo nituntur, argumentum; huic certe quod subjungo ad probandam interruptionem generis humani per Diluvium universale, vis sua quorundam judicio fortassis inheret. Narrant, ante Regem Fo hi complures extitisse Reges, familiasque regias, viros item insignes, quorum alii distinxerint anni tempora, alii cœlestes motus observarint, Kalendarii & Cyli sexagenarii, aliarumque artium auctores extiterint: cùmque primis illis temporibus mortales in silvis ac montibus ritu ferarum vivèrent, herbis & ferino sanguine vescerentur, concubitus essent promiscui, aliaque hujusmodi, viros extitisse prudentiâ ac ingenii sagacitate insignes, à quibus domita fuerit agrestis illa barbaries, sic ut vagi ferique homines paulatim formati ad humanitatem jam suis quoque legibus in officio continerentur. Porro cùm Historiographi prope omnes denuò à Regibus Fo hi & Xin num historiam suam veluti certam & indubitatem ordiuntur, memorant iis quæ modò memoravi quàm

simillima, iisdemque ferè verbis de illa ætate quā duo dicti Reges vixerunt: atque eandem forte ob causam, quando totius Monarchiæ summarium annorum computum conficiunt, huic vix unquam inserunt annos illos, qui ante Fo hi tempora numerantur; quā re non obscure declarant, aut fidem iis derogatam velle, aut si qui omnino non derogent, quasi interitum quemdam ortumque gentis hīc extitisse, adeoque & interruptionem generis humani. Illa autem interruptio quid aliud fuerit quām universale Diluvium, cuius cùm octo dumtaxat homines testes extiterint, quām primum erat alios nepotum & abnepotum oblitos quæ ab avis narrabantur, alios nec fidem narrantibus dedisse, atque adeo nihili præter spissas altasque tenebras, sed tamen non sine illa, quam modò eliciimus, lucis ac veritatis scintilla, ad posteros pervenisse.

Cæterū quia nonnulli Sinensium in hoc errore sunt, quod putent eos Reges familiasque revera extitisse, neque ullis tamen aquarum eluvionibus periisse genus humānum, facillimè nos & unica tantum ratiocinatione errorem tollimus, & cogimus eos aut admittere commune totius Orbis Diluvium, aut fateri fabulosa prorsus esse quæ de priscis illis temporibus traduntur. Etenim cùm à Fo hi ad hunc usque annum 1683. quo hæc scribimus, per annos quater mille dumtaxat sexcentos & triginta, tot millionibus hominum propagatum in China fuerit humanum genus; quanto majori numero necesse est propagatum fuisse maximo illo ante dictum Regem temporum spatio, quo supra quadraginta annorum millia effluxisse affirmant. Item si ab eodem Rege ad hanc usque ætatem tot artes inventæ fuerint, tam brevi temporis spatio, si cum altero comparetur, qui fieri potuit, ut non tantum eadem, sed longè plures per immensa tot sæculorum spacia mortales excogitarint? & tamen, nisi mendaces esse fateamur

in ipso statim exordio Sinicos annales, temporibus Fo hi Conditoris & summa fuit mortalium ruditas, & ipsi quoque mortales perquam rari. Unde autem manaverit quorumdam error, qui existimarunt in Sinicis annalibus de communi Orbis Diluvio mentionem fieri, plane jam liquet: nam temporibus Yao quinti, aut, si à Fo hi numeraveris, septimi Imperatoris, (cœpit hic imperare anno ante Christum 2357.) imperii ipsius anno 61. Cycli septimi 41. memorantur ingentes aquarum eluviones extitisse, quæ plurimas terras per annos omnino novem longè latè que inundarint. Cùm itaque dictum Diluvium à sexcentesimo Noëmi anno quam proximè absuerit, siquidem Vulgatæ computum sequamur, utique primum erat Europæum hominem, tum præsertim cùm necdum tota annalium ratio perspecta esset, in errorem hujusmodi incidere. Sed hæc hactenus.

Cæterum quod historia Sinica, ut ab ipso Fo hi gentis Conditore sumit exordium, digna sit cui fides detur, argumento esse possunt, primò quidem quod hodieque apud Sinas est primæ auctoritatis, monumentum illud litteris (si tamen litteris, & non lineolis potius) exaratum, quod Ye kim dicitur, & ipsi Fo hi à tota posteritate nullo refragante tribuitur, quas quidem lineolas seu figuræ 64. (quarum singulæ sex lineolis constant partim integris partim interruptis) commentatus fuit 1800. fere post annis Rex Ven vam, & hujus filius Cheu cum, & sexcentis fere post annis ipse Confucius. Item Herbariolum Xin num secundi gentis Sinicæ Conditoris. Libri item primi Monarchiæ Conditoris & unà Imperatoris Hoam ti de pulsibus, & arte medendi, cujus operis adjutores necnon scriptores fuerunt Lui cum, Ki pe & Souen tres nobilissimi Medici, quorum libri tot ubique Interpretum commentariis ad hæc usque tempora leguntur

guntur illustrati. Accedit quod & ab ipso Principe Philosophorum Confucio in Commentariis in librum Ye kim, necnon in libris Officiorum, horum trium expressa mentio habeatur.

Secundò nomina locorum ubi nati sint, & quibus nati parentibus primi illi Imperii Fundatores; ubi aulam constituerint, ubi sepulti. Quid? quod præcipui eorumdem Administri suis quique nominibus produntur posteritati; qui item, quarum artium rerumque inventores extiterint, litterarum imprimis: harum etenim prima rudimenta ipsum Fo hi dedisse narrant, (nam litterarum loco nodis antea utebantur) quas litteras exinde consecuti Reges aliis atque aliis litterarum earumdem figuris, quas in Sina illustrata descriptas habes, expresserunt & exornarunt. Hoam ti porro usum fuisse ad eam rem perficiendam operâ çam kie, cuius & natale solum, oppidum scilicet Cham ngan in provincia Xen si, & is ubi sepultus est locus, memoriæ produntur; cui proinde & institutio, & litterarum ordinatio & compositio quædam ab omnibus tribuitur. Musices verò, adeoque musicorum instrumentorum ipsum quoque Fo hi; aratri autem, aliorumque quæ ad agros colendos spectant, inventorem fuisse docent Xin num primum ipsius Fo hi successorem, & qui hunc secutus fuit Hoam ti Monarchiæ Conditorem, maximis encomiis prosequuntur, quod inventor extiterit tot rerum artiumque, quas in Tabula Chronologica obiter enumeramus. Et verò si posteriorum temporum Imperatores aut Sapientes, earum quas dixi rerum invenissent aliquam, num credibile est, quod illorum temporum Scriptores, qui minutissima quæque tam studiosè prosecuti sunt, sua laude eos fraudavissent? At ignorabant, inquies, posteri rerum artiumque istarum inventores; cùmque non invenirent quibus potissimum attribuerent, id-

circo laudem hanc ex pia magis conjectura, quam sciencia Fundatoribus attribuere: esto, ignorarint; esto, laudem forte non debitam tribuerint: at hoc certe non ignorabant, laudem ejusmodi non aliis quam qui aliquando extitissent, tribui posse. Denique argumentum illud, in quo plurimum video inesse roboris ad opinionem hanc adstruendam, peti debet potissimum ex eâ, quam inseruimus Tabulæ huic nostræ Chronologicæ, & quæ à Sinis accuratissime texitur, Genealogiâ trium Regum Yu, Tam, & Vu vam; qui quidem Reges. Conditores & Principes fuerunt trium præcipuarum familiarum, petitis ab ipso inde Hoam ti nobilissimæ stirpis suæ principiis per annos bis mille 457. & 86. Imperii successores.

Erit forte qui contendat, omnino non extitisse tres illos, quos historiæ commemorant Imperii Fundatores, scilicet Fo hi, Xin num, Hoam ti, propterea quod actis eorum inserantur quædam planè falsa & fabulosa. Exempli gratiâ, quod mater Fo hi dicta Hoa si, dum forte premeret gigantis vestigium, & lucidâ iride cingetur, eum conceperit; quod huic deinde caput humanum quidem formâ fuerit, sed corpus serpentinum: quod Regi Xin num caput item fuerit bovinum specie; quod is uno eodemque die duodecim herbarum venenatarum genera repererit, totidemque singularum antidota: quod dum agriculturam instituere meditaretur, Cœlum pluerit triticum & orizam, quæ humo deinde mandarentur: quod mater Hoam ti dicta Fu pao fætum ediderit quatuor & viginti post mensibus quam conceperit; quod cum datus Imperator octoginta & unum fratres rebellis debellare non valeret, submissa è Cœlo virgo eos commisso prælio extinxerit; & alia hujusmodi. Sed enim quamvis hæc meritò censeantur fabulosa, non ausim tamen ob eam causam fidem omnem derogare Sinicæ antiquitati, asse-

rendo hujusmodi homines numquam extitisse. Quis enim neget extitisse quondam *Saturnum*, *Janum*, *Jovem*, *Herculem*, *Bacchum*, *Orpheum*, *Romulum*, &c. tametsi res plurimas quæ nunquam extiterunt, eisdem non tantum Poëtæ affinxerint, sed Historiographi quoque gravissimi tribuerint?

Adde quod ea ipsi quoque Sinenses, alii ne commemo-
rent quidem, alii vel rejiciant ut apocrypha, & à reli-
quo quod sincerum est secernant. Unde Nan hien auctor
meritò dicit, multa ex iis quæ referuntur ante tempora
Yao & *Xun* accidisse, esse pū kīm, hoc est, non au-
thentica; vel certè usitato prisci temporis stylo figuris qui-
busdam hieroglyphicis depicta, & posteritati proposita
fuisse contendunt: exempli gratiā, primum Conditorem
Fo hi serpenti comparatum propter prudentiam, calli-
dumque viri ingenium, fortassis & propter cutem corpo-
ris, quæ maculosa fuisse scribitur: successoris verò *Xin* num
industriam in agricultura, & mittendis sub jugum bobus
commendatam. Quòd si nequaquam videatur tantum
fidei atque auctoritatis tribui posse Sinicæ antiquitati,
age, tollantur sane, uti à quibusdam tolluntur, duo illi
gentis *Atavi* primique Conditores *Fo hi* & *Xin* num;
certè quidem Imperatorem *Hoam* ti quis extitisse neget?
quis ab hoc Monarchiam Sinicam non ordiatur securus,
cùm præsertim, ut paulò ante dixi, ejus stirpis series per
tot sæcula tam accurate tantaque cum fide recenseatur,
ut infrà videre est in serie genealogica trium familiarum
principum, cùm libri item ejusdem medici aliaque monu-
menta à tota posteritate unanimi consensu eidem attri-
buantur?

PARAGRAPHVS II.

Quâ regulâ temporum, & quo annorum numero,
velut aureo, utantur Sinenses.

UT autem Chronologiam Sinicam texamus quâm possumus certissimam, secundum Cyclum seu periodum annorum sexaginta, qui unica sunt gentis regula, procedendum est. Illam igitur ab ipso Hoam ti, sive ab anno ante Christum 2697. auspicamur, quando & hic Cyclum illum perfecit: nam tametsi ante Yao tempora Historiographi quoque annos omnes Imperii præcedentium sex Imperatorum uniformiter fere assignent, per Cyclos tamen plerique non supputant, exceptis paucis, qui à tertio Imperatore Hoam ti, propterea quod is dictum Cyclum à Fo hi excogitatum perfecit, rationem hanc numerandi ordiuntur. Ut ut fuerit, saltem ante Yao Imperatoris tempora in usu fuisse dictum Cyclum, vel hinc saltem liquet, quod primum hujus imperantis annum non à primo Cycli anno, sed à quadragesimo primo, Kia xin dicto, Sinarum annales omnes uniformiter incipient. Quid autem Sinæ per suum sexaginta annorum Cyclum velint intelligi, item quos usus inde petant, breviter declarandum est.

Sciendum igitur, dictum Cyclum nihil esse aliud quâm periodum, seu aureum quemdam, ut ita loquar, numerum annorum sexaginta, qui binis singuli characteribus seu nominibus sunt insigniti, quibus semel exactis, denuò illos à capite seu unitate, quoad sexaginta confecerint, & sic iterum iterumque ordiuntur; non aliâ prope ratione, quâm quâ, exactâ primâ Olympiade, sive quatuor, ex quibus hæc constabat, annis, ad alios quatuor annos, adeoque

adeoque secundam Olympiadem, & sic ad tertiam quartamque Græci procedebant, cum ea tamen disparitate, quod Græci quidem, cùm unaquæque Olympias quatuor duntaxat annis constaret, adeoque crebras admodum Olympiades esse necesse foret; ipsi non tantum quoto Olympiadis anno res aliqua fuisset gesta, sed etiam quota esset ipsa Olympias, solicè significant, ne alioquin prorsus incerta confusaque redderetur temporum ratio. Sinè verò tametsi in summario computo significant Cyclorum ipsorum numerum, haudquaquam tamen laborant, ut in decursu historiæ suæ identidem id Lectori revocent in memoriam, annum currentis Cycli duntaxat, ejusque nomen indicare contenti, ex quo nomine quotus is sit Cycli annus, facile conjicitur: cùm is enim ætatem ferè æquet hominis, & satis numerosam quippe sexaginta annorum seriem comprehendat, supervacaneum scilicet videbatur identidem rememorare quotus ipse Cyclus esset: in fine tamen suorum annalium summam Cyclorum omnium exactam Scriptores plerumque subducunt. Nos autem in hac Synopsi Chronologica, quò clariores simus, significabimus etiam quotus sit quisque Cyclus, uti & apud aliquos Scriptores legimus, & Olympias, ut ita loquar, Sinica. Porro singulis annorum suis, ut dixi, character est, suumque nomen, quod binis duntaxat litteris constat: litteræ autem partim sunt duodecim illæ, quibus ipsi diei noctisque duodecim horas distingunt: tot etenim horas numerant, non uti nos quatuor & viginti: partim decem aliæ litteræ, quas nos radicales seu cardinales vocabimus. Jam verò & his & illis sic utuntur, ut primam numero horariam adjungant primæ cardinali, deinde secundam horariam secundæ cardinali, & sic deinceps: exacto denario numero, rursus primæ cardinali adjungunt undecimam horariam, secundæ duodecimam, tertiæ deinceps cardinali horariam

primam, &c. atque ita cùm horariæ duabus litteris seu numeris superent cardinales, fit ut quævis horaria diversæ semper cardinali adjungatur, quoad exhaustis sexaginta annorum numeris, singuli ad primum situm & quasi pristineam societatem revertantur: quod ut magis perspicuum sit Lectori, nos h̄ic Paradigma Sinicum, seu potius Europæum, quod Sinico respondet, subjicimus; hoc autem ex decem primis Alphabeti litteris sexies redeuntibus, nec nisi duodecim notis numeralibus seu horariis quinies redeuntibus contexetur.

PARADIGMA CYCLI SEXAGINTA ANNORUM
ex decem alphabeti litteris, & duodecim horarum
numeris concinnatum.

A I.	B II.	C III.	D IV.	E V.	F VI.	G VII.	H VIII.	I IX.	K X.	10.
A XI.	B XII.	C I.	D II.	E III.	F IV.	G V.	H VI.	I VII.	K VIII.	20.
A IX.	B X.	C XI.	D XII.	E I.	F II.	G III.	H IV.	I V.	K VI.	30.
A VII.	B VIII.	C IX.	D X.	E XI.	F XII.	G I.	H II.	I III.	K IV.	40.
A V.	B VI.	C VII.	D VIII.	E IX.	F X.	G XI.	H XII.	I I.	K II.	50.
A III.	B IV.	C V.	D VI.	E VII.	F VIII.	G IX.	H X.	I XI.	K XII.	60.

Atque hic est aureus ille, quem exhibemus, Sinarum numerus, ipsis lo xe hoa kia dictus, id est, sexaginta conversionum constructio: qui quidem numerus perennis instar fluviis suum semper cursum tenens, quæcumque tandem incidant mutationes rerum, aideoque ipsos inter ortus atque occasus Regalium familiarum volvitur & volvetur, ut aiebat ille, in omne volubilis ævum. Illo autem non anni tantum, sed & menses, & dies, & horæ sua cum proportione per totum signantur Imperium.

Ut igitur aptè dilucidèque texatur hæc Chronologia,

¶ sic, ut deinde nullum sit erroris periculum, pro regula nobis esse debet Cyclus ille, quem dixi, sexaginta annorum: hoc enim Cyclo ceu manu ducunt Lectorem Historiographi ad propria cujusque Imperatoris tempora, tam ea quibus ipse est auspicatus Imperium, quam ea quibus idem tenuit atque administravit. Quòd si observetur aliqua varietas Scriptores inter, dum supputant annos quibus quisque imperavit, Cyclus iste litem mox dirimit; ¶ si quid fortè temporis vitio, vel negligentia Typographorum irrepserit, ceu accuratus Censor castigat emendatque. Exemplis res patebit.

In more positum est apud Sinas, ut annus iste quo moritur Imperator, tametsi primo anni mense mortuus sit, totus tamen eidem etiam mortuo adscribatur; adeoque is qui in Imperium successit, non nisi à primo mense proximè sequentis anni annos ordiatur Imperii sui; ubi è contrario, annum quo nati sunt, totum ætati suæ vulgo Sinae adscribunt, tunc etiam quando postremo die anni nati sunt. Ita dicimus quòd CHRISTUS natus sit anno sexto Imperatoris ex Han familia, Hiao ngai ti dicti (quæ voces obedientem & misericordem Imperatorem sonant) cùm hic tamen ejusdem anni mense sexto obierit; atque ita quinque ante mensibus quam Salvator nasceretur. Salvator enim revera natus fuit sub ejus successore, cui Hiao pim ti cognomentum erat; quæ duæ voces seu litteræ obedientem & pacificum Imperatorem significant. Cùm ergo nono mense ejusdem anni Princeps ille pacificus adierit Imperium, sequitur natalem Regis Regum verique Pacifici incidisse in tertium mensē novi Imperatoris, qui Decembri Europæo exactè respondebat, & erat mensis undecimus anni sexti, qui totus tribuitur defuncto Imperatori. Atque hæc etiam est causa, cur plerumque Historiographi, tametsi mentionem faciant eorum Impera-

torum, quos non nisi diebus aliquot aut mensibus ejusdem anni, quo decessor obierit, contigit imperasse, à serie tamen Imperatorum eos excludant, quandoquidem nequeat iis adscribi iste annus quo orsi sunt Imperium.

Cæterū non raro accidit, ut aliqui Imperatores, præter morem jam dictum, pro arbitrio adscribi sibi voluerint annum illum quo eorum decessor obierat, tunc præsertim quando extinctā veteri familiā, nova & victrix Imperium suum auspicabatur, sive id felicitatis novo dominatui suo captandæ gratiā, sive aliis de causis fecerint, uti planè nostris temporibus usuvenit; nam ei qui auspicatus est Monarchiam Tartarico-Sinicam, Imperatori Xun chi dicto anni tribuuntur octodecim, cùm tamen septemdecim tantum tribuendi sint, siquidem morem stylumque modò dictum rigidè observemus: sed nimirum vindicavit sibi Tartarus annum illum, quo postremus ex Ta mim familia Imperator cum chim dictus, laqueo sibi vitam & imperium finivit; adeoque cùm dicitur hic cum chim imperasse annis septemdecim, & Tartarus octodecim, hic tamen revera nisi septemdecim imperaverit, eosque non integros, patet duos annos pro unico mendosè numerari: dixi non integros, quia Xun chi diem obiit secundo mense anni decimi octavi, qui pro antiquo usu totus ei tribuitur, prorsus ac si Cam hi ejus filius non nisi anno proximè sequenti patri successisset. Quocirca Lector perturbari non debet, si forte in uno Scriptore aliud anni Cyclici nomen quo quis cœpit imperare, reperiat, in alio item aliud: quod enim decessoris annis exempli gratiā adnumeratur, annis successoris detrahitur; unde errorem hunc aliosque hujusmodi Cyclus perenni semper cursu volvens corrigit: quo neglecto, si quis omnes annos cæcē computet, qui unicuique Imperatorum plures ab aliis, ab aliis pauciores adscribuntur, à justo annorum computo pronissi-

pronissimum est aberrare; cum è contrario siquidem illā Cyclorum normā se rexerit, nullo negotio quidquid superfluum vel inæquale fuerit, mox tollet vel æquabit.

Imò ne tunc quidem errare periculum erit, cùm plurium annorum hiatus, vel alia quæpiam Scriptores inter diversitas occurrerit: etenim factum est subinde, ut priore familiâ nondum penitus extinctâ (propterea quod hujus Imperator quamvis obscurus jam vicitusque, adhuc tamen superstes esset) victor annos vici præter morem sibi vindicaret. Sic primo Imperatori duodecimæ familiæ Sui dictæ tribuuntur à quibusdam Historicis anni viginti quatuor, cùm tamen tantum sexdecim tribui debeant, quippe non ante septimum ejusdem annum extinctus fuit præcedentis familiæ Chin dictæ Imperator: quos septem annos cùm iisdem Scriptores familiæ quæ vicia fuit non demant, & eosdem tamen rursus adscribant vicerici, utique pronissimum erat errare, nisi bis repeti novem annos Cyclus illico doceret.

Rursus omittunt aliquando Historiographi non tantum Imperatores illos, qui per dies aliquot aut menses imperarunt, sed & illos qui per aliquot annos Imperium tenuere. Sic ante Yao Imperatorem per octo aut novem annos impasse dicitur Chi Imperatoris Tico dicti filius; sed quia is deinde à paternis exemplis atque institutis degener deflexit, à Regulis Imperio suo privatus est, subrogato in ejus locum Yao Rege; quod alibi quoque non raro usurpenit.

Atque hisce de causis inter Scriptores haud exigua quandoque varietas existit, illos præsertim qui compendia sectantes, magis de rerum & sententiarum pondere, quam de exacta illa temporum ratione laborant: unde si unum duntaxat alterumve Scriptorem Europæus hic consulat, utique periculum erit ne is in annis supputandis erret; contrà si plures consuluerit, conciliare omnes inter se nullo propè negotio poterit.

xvij AD SINICAM CHRONOL.

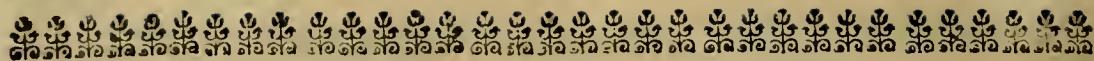
Sed aliud quoque hic indicare operæ pretium fuerit, quod erit Lectoribus Annalium Sinensium studiosè observandum: instituerunt enim quintæ familiæ Han Imperatores characteres quosdam seu potius cognomenta annorum ex duobus characteribus conflata, præter ea quæ à Cyclo, ut supra diximus, suo singuli ordine sortiuntur. Porro non illo tantum anno quo quisque auspicabatur Imperium, sed & aliis deinde annis pro cuiusque Principis arbitrio nova nomina imponebant, priore scilicet cognomento cum suis annis relicto; atque ita novis quadammodo auspiciis imperare incipiebant, sive id captandæ novæ felicitatis gratiâ facerent, sive renovandi in se suisque Imperii. Hujusmodi cognomenta de multis sunt sequentia: æternum principium, æterna fortitudo, tranquillitas, veritas, lætitia, concordia, sanctitas, gloria, felicitas: item, summa virtus, belli virtus, mars inundans, suprema lex, suprema pax, gubernatio, concordia, prosperitas, pietas longæva; cæli auxilium, cæli lex, cæli thesaurus, cæli opus, cæli decus, cæli favor, cæli gaudium, cæli fortitudo, cæli firmitas, cæli prosperitas, &c. Fuerunt igitur qui decies mutarunt anni cognomentum pro ratione annorum plurium quibus imperavere: ad hæc cognomentis singulis alii annum unicum dederunt, alii quatuor, alii sex vel septem, alii denique omnes, quibus imperabant annos uno eodemque cognomento insignitos voluere.

Cum igitur Historiographi in actis Imperatoris cuiuspiam commemorandis, quoad temporis computum, illius præcipue cognomenti, quod proxime ab eo institutum erat, rationem habeant, ab illo numerantes annos Imperii, non aliter quam si isto revera anno auspicatus Imperium fuisset, pronissimum utique est Lectorem in supputandis istius Imperii annis hæsitare identidem, quin & errare,

(quamvis ipsi Cylo suus constet numerus & cursus imper-
turbatus) nisi institutionis hujus conscius reddatur. Res
tota exemplo fiet clarissima. Dicimus C H R I S T U M Do-
minum natum fuisse Han' Ngai² Ti³ Yuen⁴ Xeu⁵ Lh⁶
Nien⁷, id est, Han' familiæ Ngai² Imperatoris⁸ origi-
nalis⁹ longævitatis¹⁰ secundo¹¹ anno¹², (binæ litteræ Yuen
Xeu, seu originalis longævitatis anni cognomentum sunt)
sive postquam dictum cognomentum in usu esse cœpit anno
secundo. Porro secundus hic annus revera sextus est dicti
Imperatoris, siquidem annos supputemus ad infallibilem
Cycli calculum: sed hic Imperator bina scilicet regnatui
suo cognomenta instituit: primum fuit Kien pim, ab eri-
genda pace dictum, quod cognomentum cum ipsis Imperii
auspiciis ortum suum habuit, & per annos quatuor fuit
in usu, quibus exactis aliud istud Yuen xeu, quod ori-
ginali longævitatem sonat, anno Imperii sui quinto
imposuit, à quo tamen anni Imperii ejus denuò cœpti
sunt numerari à capite prouersus ac si alii quatuor non præ-
cessissent. Porro hoc cognomentum duobus annis duntaxat
(neque enim pluribus ipse vixit) duravit; cumque secun-
do ejusdem cognomenti anno natus sit C H R I S T U S, si
supputes juxta Cyclum sexagenarium, erit is sextus
illius annus & postremus, qui est instituti ab ipso cogno-
menti secundus. Atque hic mos jam inde à quarto Impe-
ratore familiæ Han, anno ante Christum 196. induitus
usque ad hæc tempora nunquam interruptus perseveravit.
Ex penultima tamen familia Mim dicta, & hac Tar-
taro-Sinica, Imperatores singuli unicum duntaxat cogno-
mentum suo quisque regnatui assignaverunt.

Et hæc quidem de Sinicæ Chronologiæ epocha, seu sexa-
ginta annorum Cyclis eorumque usu dicta sufficient, nunc
ad ipsam Tabulam Chronologicam progrediamur.

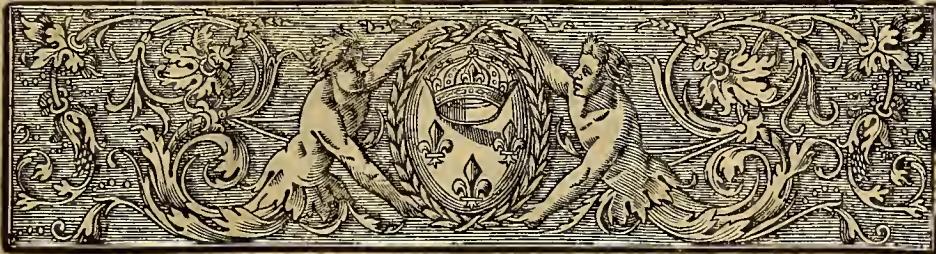
PRIMI SINARUM CONDITORES.

FO HI Sinicæ gentis Conditor, oriundus ex provincia *Xen si*, unde sedem transtulit in *Chin cheu* oppidum prov. *Ho nan*. Vicitas offert Spiritui cœli & terræ, in quem finem alebat animalia. Ex contemplatione cœli & rerum sublunarium commentus librum seu tabulam *Ye Kim* dictam, hoc est, Mutationum, cui commentandæ Rex *Ven vam* 1800. ferè pòst annis, & ejus filius *Cheu cum*, & cco. rursus post hunc annis *Confucius* Philosophus operam dedere. Orientis extremi incolas à barbara & agresti vita ad humanitatem Fo hi paulatim reducit. Connubia stabilit eâ lege, ut non ineantur nisi inter diversi nominis familias; quæ lex hodieque viget. Litterarum (quarum loco nodis utebantur) fundamenta sex jacit. Musica quoque instrumenta, alterum 27. alterum 36. fidium invenit. Draconem vult esse gentis insigne, quod deinde *Vu vam* tertiae familiæ Fundator sanxit ut esset quinque unguium pro solis Imperatoribus. Regnasse fertur centum & quindecim annis.

XIN NUM matre *Ngan tem* oriundus, placidi vir ingenii, & qui clementiâ suâ vicinos sibi barbaros conciliavit. Aulæ sedem ex *Ho nan* transtulit in *Yen cheu* in prov. *Xan tum*. Invenit aratum, & docet agros colere & serere. Medicum agit. Die uno fertur duodecim herbas venenatas, ac totidem antidota invenisse. Herbariolum conflat. Ex aqua marina sal conficit. Mercimonia instituit, forum ad nundinas designat. Dicitur obiisse dum ditiones *Hu quam* lustrarer. Regnasse traditur 140. annis, & sepultus esse in civitate *Cim*.

Recensentur hujus posteri seu successores septem per annos 380. an & quam privatim ditionem administrarint, incertum. Memorant certè **XIN NUM** posteros à tertiae *Cheu* familiæ Conditore *Vu vam* donatos dynastiâ *Ciao* 1700. circiter post annis. Scribunt item aliqui **XIN NUM** fratrem extitisse proximè sequentis **HOAM TI** Imperatoris ex patre scilicet *Regulo Yeu hium*.

TABULA CHRONOLOGICA Monarchiæ Sinicæ ANTE CHRISTUM juxta Cyclos annorum 60.

CYCLUS I. Annus ante Chr. 2697.	I. HOAM TI, alio nomine <i>Hien yuen</i> , regnat annis 100.		OAM TI, hoc est, flavus Imperator, matre <i>Fu pao</i> natus, & Fundator Monarchiæ, duodennis cœpit imperare, electus à Regulis. Aulam habuit <i>Cho cheu</i> in provincia <i>Pe kim</i> . Templum Pacis dedicat <i>Xam ti</i> , id est, supremo Imperatori seu Deo, et si dein sub dio sacrificari solitum. Rebellem <i>Chi yeu</i> è stirpe <i>Xin num</i> tertio prælio debellat. Majestas Imperii sub hoc cœpit; diadema, color flavus solis Imperatoribus permisus.
			Uſus operà <i>Ta nao</i> Cyclum sexagenarium perficit. Astronomiam & Arithmeticam tabulam, necnon Musicam & musica instrumenta invenit, item arma, arcum, retia, currus, navigia, artes fabrilem & figulinam, mensuras ac pondera. Fundit 12. æra campana, 12. anni menses referentia. <i>Ciu cum</i> & <i>çam kie</i> (qui & characteres invenit) Chronistas creat. Colaos, seu supremos regni Ministros sex creat. Rebelles Principes quinque debellat. Regina <i>Luy su</i> docet bombyces alere, sericum texere, & coloribus intingere.
CYCLUS II. Annus ante Chr. 2637.			HOAM TI artem quoque medicam de pulsibus huc usque usitatam pluribus libris conscribit, adjutoribus <i>Ki pe</i> , <i>So ven</i> , <i>Luy cum</i> .

		Avis Solis in palatii fastigio, & in sylva Unicornis conspicitur, utrumque magnæ felicitatis augurium. Filios mares habuit 25. à quibus series nepotum longissima: quin & trium Imperialium familiarum Imperatores 85. per annos 2457. ab HOAM TI ceu rami à trunco ortum ducunt.
2. XAO HAO, alias Kin tien. regn. 84.		Anno secundi Cycli 40. HOAM TI moritur æt. III. sepultus in prov. <i>Xan tum</i> . Anno 41. succedit XAO HAOdecessoris filius ex <i>Luy fu</i> Regina: hujus natale solum, aula & sepulcrum, <i>Kio feu</i> civitas prov. <i>Xan tum</i> .
CYCLUS III. Annus ante Chr. 2577.		Imperante XAO HAO Avis Solis rursum visa, quam vult esse insigne Imperii. Pax sub hoc diuturna. Cœtus hominum muris claudit, urbesque constituit. Auctor est novæ musicæ. Trahendis curribus boves jungit. Per varia volucrum genera distinguit Præfectorum civilium gradus novem: per belluarum symbola, militarium Præfectorum sex ordines; qui mos hodie durat. Hujus 4. filii magistratum gerunt sub sequenti Imp. <i>Kieu li</i> seu novem Dynastæ ordinem sacrificiorum perturbant, plebem spectris & larvis dementant: hinc initia superstitionum, ex quo periclitatur Imperium.
CYCLUS IV. Annus ante Chr. 2517.	3. CHUEN HIO, alias <i>Cao Yam</i> . regn. 78.	Anno hujus Cycli 4. moritur XAO HAO ætat. 100. Anno 5. succedit CHUEN HIO nepos HOAM TI ex matre <i>Kiu kiue</i> . Aula in oppido <i>Hoa</i> prov. <i>Pe kim</i> . Princeps pius & religiosus, debellat 9. Regulos, sacrificiorum ritus ad pristinum reducit, sublati abusibus. Statuit ut supremo cœli Imperatori solus Imperator in terrâ solenni ritu sacrificet. Fuit auctor & parens Calendarii, quod quotannis à solâ aulâ solenniter per Imperium hodieque distribuitur. Principium anni statuit à Novilunio principio Veris proximo, quod respondet in Sina quinto Aquarii gradui; quæ ratio temporis subinde fuit immutata, & uno altero-ve mense anticipata, ac tandem sub 5 ^a familie <i>Hans</i> 5 ^o Imperatore <i>Hiao uu</i> revocata usque hodie observatur. 5. Planetarum conjunctio tum ab eo observata eo ipso die, quo Solis & Lunæ conjunctio fuit.
CYCLUS V. Annus ante Chr. 2457.	4. TI CO., alias <i>Cao sin</i> . regn. 70.	Anno Cycli 22. moritur CHUEN HIO æt. 91. sepultus in oppido <i>Hoa</i> prov. <i>Pe kim</i> . Ejus epitaphiū hodie extat. Anno 23. succedit TI CO ejus nepos ex <i>Chao kie</i> patre. Aula <i>Yen fu</i> civitas, prov. <i>Honan</i> . Princeps obediens cœlo, spirituum quoque venerator, gravis & beneficus, forma Imperio digna. Eodem quo sapientes habitu & cultu utitur. Pax sub hoc diuturna. Fratres eorumque filios Dynastas creat in prov. <i>Suchuen</i> .

TABULA CHRONOLOGICA.

3

		<p>Quatuor Reginas novo exemplo habuit. Prima post votum Deo factum impertravit <i>Cie</i> filium, de re agraria optimè apud posteros meritum. Secunda dicta <i>Kim tu</i>, decimo quarto à conceptu mense enixa est <i>Yao</i>. Tertia post oblatum Deo sacrificium suscepit <i>Sie</i>. Quarta <i>Chi</i> filium habuit.</p>
CYCLUS VI. Annus ante Chr. 2397.	<i>Chi</i> regn. 8.	<p><i>Ti co</i> cōstituit publicos preceptores edocēdis populis. Vocalem musicam instituit, ad unionem mutuam & virtutum studia provocantem.</p> <p>Anno Cycli 32. moritur <i>Ti co</i> æt. 105. sepultus in <i>Pe kim</i>. Anno 33. succedit <i>Chi</i> filius è quarta Regina, sed quia exlex & degener, anno Cycli 40. à regulis privatur Imperio. Hic à numero Imperatorum excluditur.</p> <p>Anno 41. <i>YAO</i> filius <i>Ti co</i> Imperio præficitur. Solus regnat annis 72. & insuper cum <i>XUN</i> Collega 28. an. Aula urbs <i>Tai yuen</i> in prov. <i>Xan si</i>.</p> <p>Fuit hic Imperator simul & Legislator uti & <i>XUN</i> successor, uterq; totius posteritatis Principibus norma & exemplar; erga pauperes pius, & ætate grandævos reverens: quòd eorum certus numerus in singulis urbibus hodieque annonâ regiâ alatur, hinc manasse creditur.</p>
CYCLUS VII. Annus ante Chr. 2337.		<p><i>YAO</i> cùm opibus abundaret, vulgari victu, vestitu, domo, strato contentus imperat. Suorum culpas & publicas calamitates sibi uni adscribit.</p> <p>Astronomis <i>Ho</i> & <i>Hi</i> adjutoribus ordinat 12. lunares menses, sex 30. dierum, & totidem 29. quin & intercalares menses, qui intra annos 19. septies recurrunt.</p> <p>Sex tribunalia suprema instituit, quæ hodieque perseverant, uti & quinque ordines Nobilium titularium.</p> <p>Adeò suaviter per 50. annos regit, ut regere non sentiretur.</p> <p>Anno Cycli 40. ingens diluvium novennale. Ejus aquis educendis præfuit <i>Quen</i>. Hic inertiae suæ pœnam capite luit. Ejus filius <i>Yu</i> substituitur, qui 13. annos educendis in mare & aliò aquis feliciter impendit, sceptrum pro meritis obtenturus.</p> <p>Anno 50. <i>XUN</i> ex agro ad præfecturam evehitur ab <i>YAO</i> solâ obedientiæ famâ commoto. Eidem duas filias nuptui dat.</p> <p>Anno 53. ad Imperii per annos 28. societatem evehitur <i>XUN</i>. Hic quoties lustrat Imperium, priùs <i>Xam ti</i> seu Deo sacrificat. Domat rebelles quatuor è stirpe <i>Hoamti</i>. Quinque genera suppliciorum instituit, in iis exequendis cōmiserationem commendans. Vide <i>Xukim</i>.</p>
CYCLUS VIII. Annus ante Chr. 2277.		<p><i>XUN</i> Sphæram 7. planetarum construit ex pretiosis lapidibus; Imperium in 12. dividit regiones.</p> <p>Anno Cycli 20. moritur <i>YAO</i> æt. 118. relictis 9. filiis, sepultus in <i>Kiofeu</i> in prov. <i>Xantum</i>. Eum per triennium luget populus, velut patrem matremque,</p>

6. XUN, alias Yu, solus regn. 50.	<p>Anno 21. succedit XUN à decessore designatus. Aula <i>Pu cheu</i> in prov. <i>Xan si</i>. Tria examina instituit ad Præfecti cujusque merita & demerita exploranda.</p> <p>Anno 36. novæ stellæ visæ, quorum una instar se-milunæ, nubes item visæ insolitis coloribus variegatæ.</p> <p>Musicam novam instituit, canit ipse tam voce quam fidibus.</p> <p>Hicce temporibus aut fasce lignorum cadavera invol-vebant, aut testaceis usi sarcophagis, hos seq. Imperator jussit è ligno compingi, qui mos hodieque viget.</p> <p>Anno 54. feligit Yu in Imperii Collegam per an. 17.</p> <p>In tabula palam exposita notari à quovis permittit, si quid à se peccatur. Sunt huic à consiliis octo è stirpe CHUEN HIO, & totidem è stirpe TI CO. Optimatum ejus <i>Cao tao</i>, <i>Pe ye</i> & <i>Cie</i> præclara monita extant in libro <i>Xu kim</i>.</p>
---	---

CYCLUS ix. Annus ante Chr. 2217.	1. YU, solus reg. 10.	<p>Anno Cycli 10. XUN moritur æt. 110. sepultus in prov. <i>Xen si</i>. Anno 11. succedit YU seu TA YU, id est, <i>Magnus</i> YU, CHUEN HIO ex quinta stirpe nepos, à XUN elec-tus relictis filiis. Fundat primam Imperialem familiam <i>Hia</i>, quæ tenuit annis 458. sub 17. Imperatoribus.</p> <p>Aula, oppidum <i>Ngan ye</i> in prov. <i>Xan si</i>.</p> <p>Pius & misericors. In 9. provincias Imperium dividit, annotans cuique ditioni quænam (ex 28.) constellatio-respondeat. V. in lib. <i>Xu kim</i> quæ de agrorum divisione & agricultura conscripsit.</p> <p>Novem vasa ingentia fundit velut 9. Provinciarū mo-numenta. Musicam instituit in laudem 2. Legislatorum <i>Yao</i> & <i>Xun</i>. Vinum vetat, inventore <i>Y tie</i> castigato. Tympanum & campanam ad palatii valvas erigit, cuius pulsu suos auditurus prodeat: qui usus hodieque viget.</p>
	2. TI KI regn. 9.	<p>Anno 20. YU moritur ætat. 100. Anno 21. succedit TI KI filius, à Regulis ob merita patris electus, relicto <i>Ye</i> Colao, quem YU prædecessor cœlo proposuerat in suc-cessorem. Ab hoc hæreditaria per filios successio & nepo-tes. Novem ordines musicæ & tripudiorum instituit.</p>
	3. TAI CAM regn. 29.	<p>Anno 29. moritur TI KI, an. 30. succedit TAI CAM fil.</p> <p>Anno 31. quinque fratres suos dynastiis donat: ipse verò luxui & venationi deditus, Imperii res negligit.</p>
	4. CHUM CAM regn. 13.	<p>Anno 47. venationi ultra fluvium <i>Lo</i> per 100. dies vacanti intercipitur ab <i>T Regulo</i> ad aulam reditus, as-sumitur in solium frater minor CHUM CAM, qui titulum regium recusat vivente fratre.</p> <p>Anno 58. TAI CAM moritur, pergit regere CHUM CAM prudens & modestus Princeps.</p>
CYCLUS x. Annus ante Chr. 2157.	5. TI SIAM regn. 27.	<p>Anno Cycli 2. aut ut alii, 6. Eclipsis Solis, quam quia <i>Hi</i> & <i>Ho</i> Astronomicæ rei Præfecti vino immersi non detexere, morte multantur.</p> <p>Anno 13. CHUM CAM moritur. Anno 14. succedit TI SIAM filius.</p>

A patris

TABULA CHRONOLOGICA.

5

		A patris institutis degenerat : aulā mutat in <i>Xam kieu</i> . Committit temerè regimen Imperii <i>Y</i> Regulo ; hic <i>Hanzo</i> , à quo paullò pòst è medio tollitur.
	<i>Hanzo intrusus regn. 40.</i>	Anno 38. <i>Ti SIAM</i> occiditur à <i>Hanzo</i> , qui usurpat tenetque Imperium per 40. annos. Regina ad patrem Regulum regni <i>Gem</i> prægnans fugit, paritque <i>Xao cam</i> , qui post 40. annorum interregnum imperabit.
CYCLUS xi. Annus ante Chr. 2097.	6. <i>XAO CAM</i> regn. 22.	<i>Xao cam</i> adhuc privatus degens, per plures annos ditionem <i>Yu</i> , cui maternus avus eum præfecerat, cum laude regit. Anno Cyli 18. in prælio occiditur rebellis <i>Hanzo</i> à Regulo <i>Mi</i> , qui anno seq. <i>XAO CAM</i> generum suum ad Imperium paternum reducit, quod 22. an. administrat. Sub hoc pristina Imperii resurgit norma. Barbari legatione funguntur. Comitia Regulorum veteri more peraguntur. Filium <i>Vu yu</i> creat Regulum ditionis <i>Yue</i> , alterum <i>Kio lie</i> creat Regulum ditionis <i>Vm</i> .
	7. <i>Ti xu</i> regn. 17.	An. 40. moritur <i>XAO CAM</i> . An. 41. succedit <i>Ti xu</i> filius. Anno 44. maris Eoi rebelles domat.
	8. <i>Ti HOAY</i> regn. 26.	An. 57. <i>Ti xu</i> moritur. An. 58. succedit <i>Ti HOAY</i> filius. Anno 60. novem barbarorum Orientalium Legati clientelam agnoscunt.
CYCLUS xii. Annus ante Chr. 2037.	9. <i>Ti MAM</i> regn. 18.	<i>Ti HOAY</i> Imperator otio & veneri se dedit, res Imperii Ministris tradit administrandas. Anno Cyli 23. <i>Ti HOAY</i> moritur. Anno 24. succedit <i>Ti MAM</i> filius. Hic lustrat Imperium ad mare eoum. Aulæ sedem mutat ad Crocei fluminis occidentem.
	10. <i>Ti SIE</i> regn. 16.	Anno 41. <i>Ti MAM</i> moritur. Anno 42. succedit <i>Ti SIE</i> filius.
	11. <i>TI PU KIAM</i> regn. 59.	Primus titulis donat Barbarorum Dynastas. An. 57. <i>Ti SIE</i> moritur. An. 58. succedit <i>TI PU KIAM</i> fil.
CYCLUS xiii. Annus ante Chr. 1977.	12. <i>Ti KIUM</i> regn. 21.	Debellatis novem Dynastis, pacificè gubernat. Anno Cyli 56. <i>Ti PU KIAM</i> moritur. Anno 57. succedit <i>Ti KIUM</i> frater, expulso scilicet per nefas hærede filio <i>CUM KIA</i> dicto, posteà regnatur.
CYCLUS xiv. Annus ante Chr. 1917.	13. <i>Ti KIN</i> regn. 21.	Anno Cyli 17. moritur <i>Ti KIUM</i> . Anno 18. succedit <i>Ti KIN</i> filius. Deditus veneri & superstitionibus. Multi Reguli rebellant, hinc Imperii res pessum eunt.
	14. <i>CUM KIA</i> regn. 31.	Anno 38. <i>Ti KIN</i> moritur. Anno 39. succedit <i>CUM KIA</i> filius <i>Ti PU KIAM</i> . Luxui & veneri totum se dedit, hinc Imperio impendet ruina. Ad Comitia Reguli venire detrectant. Anno 57. duo dracones mas & femina capti, & cuidam commissi ad alendum.

CYCLUS xv. Annus ante Chr. 1857.	15. TI CAO regn. 11.	Anno Cycli 5. nascitur CHIM TAM futurus familiae sequentis Conditor.
	16. TI FA reg. 19.	Anno 9. CUM KIA moritur. Anno 10. succedit TI CAO filius, luxui & veneri deditus.
	17. KIE regnavit 52.	An. 20. TI CAO moritur. An. 21. succedit TI FA filius. Reguli beneficiarii Imperatorem de more adeunt. Anno 39. TI FA moritur. Anno 40. succedit KIE filius, tyrannus & lascivus. Princeps magnis naturæ dotibus instructus, iis corpo- ris viribus, ut ferrum manibus frangat.
		In pellicis <i>Muy bi</i> gratiam turrem è lapide pretioso construit: monitores clientes occidit, alii aulam dese- runt. Lacum vini efficit, in quo 3000. hominum lasciviant.
CYCLUS xvi. Annus ante Chr. 1797.	1. CHIM TAM regn. 13.	A Tam Regulo mittitur Sapiens Yn, ut KIE Regem ad frugem reducat: hic desperata ejus correctione quarto anno rediit. Anno Cycli 21. Tam in carcerem à KIE mittitur, mox solvitur. Tam ab 800. Dynastis & populo contra KIE incitatur, cogitur vel invitus arma capere. Anno 31. KIE à suis copiis desertus, & extra fines Sinicos fugitivus post triennium moritur. Prima familia Imperialis extinguitur.
	2. TAI KIA regn. 33.	Anno 32. CHIM TAM nepos HOAM TI ordine 17. Imperium adit anno æt. 87. & fundat familiam Xam, quæ tenuit annos 644. sub 28. Imperatoribus. Aula urbs <i>Queite</i> in prov. <i>Honan</i> . Princeps pius & modestus. Annum inchoat à Lunâ quæ hyemali solstitio vicinior, & respondet Januario. Colore albo in vexillis & insi- gnibus utitur, quemadmodum nigro præcedens <i>Hia</i> familia, & purpureo sequens familia <i>Chen</i> . Sub hoc fames septennialis, fortassis eadem quæ in sacris Litteris in universo orbe fuisse scribitur Gen. 41. CHIM TAM pro populo se in victimam Deo offert, oranti cælum annuit effusis imbribus: aurifodinas aperit: lætitiae publicæ musicam instituit.
		Anno 44. CHIM TAM moritur æt. 100. Anno 45. suc- cedit TAI KIA nepos ex primogenito TAI TIM vitâ functo. Yn Colaus degenerantem Principem horto avi sepulchrali includit, donec resipiscens ad solium post triennium reducitur.
	3. VO TIM, regn. 29.	TAI KIA pii Principis & morigeri speculum fuit. Anno Cycli 17. TAI KIA moritur. Anno 18. suc- cedit VO TIM Conditoris alter nepos. Is Colai Yn consiliis utitur.
CYCLUS xvii. Annus ante Chr. 1737.	4. TAI KEM, regn. 25.	Anno 25. Yn Colaus moritur ætat. 100. Parentat ei apparatu regio Imperator: hujus deinde filius Y pu quinque Imperatoribus à consiliis fuit. Anno 47. VO TIM moritur. Anno 48. succedit TAI KEM frater.

TABULA CHRONOLOGICA.

7

CYCLUS xviii. Annus anteChr. 1677.	5. SIAO KIA, regn. 17.	Anno Cycli II. TAI KEM moritur. Anno 12. succedit SIAO KIA filius.
	6. YUM KI, regn. 12.	Anno 28. SIAO KIA moritur. An. 29. succedit YUM KI frater.
	7. TAI VU, regn. 75.	Initia collabentis Imperii. Regulorum aliqui ad Comitia detrectant venire. Anno 40. YUM KI moritur. Anno 41. succedit TAI VU frater.
		Eo ipso anno arbor morus 7. dierum spatio frondes explicat, mox tridui spatio prorsus exarescit: hinc sinistrum augurium. Colaus <i>Ye pu</i> docet inferiora esse virtute auguria. Imperii res restaurantur.
CYCLUS xix. Annus anteChr. 1617.	8. CHUM TIM, regn. 13.	Aulam transfert in <i>Honan</i> provinciam ob frequentes eluviones fluvii Crocei, quod saepius factitatum, aulâ jam trans, jam cis fluvium translata.
		Magna sub hoc Imperatore pax per 70. circiter annos. Comitiis intersunt 76. regnorum Legati.
		Priscas leges de senibus sustentandis, & justis erga mortuos persolvendis restaurat.
		Anno 55. TAI VU moritur. An. 56. succedit CHUM TIM filius. Sub hujus auspiciis domantur latrocinantes barbari. Ob eluviones aula ex <i>Po</i> prov. <i>Xansi</i> transfertur in <i>Ngao</i> prov. <i>Ho nan</i> , & deinde in prov. <i>Pe kim</i> .
CYCLUS xx. Annus anteChr. 1557.	9. VAI GIN, regn. 15.	Anno Cycli 8. CHUM TIM moritur. Anno 9. succedit VAI GIN frater.
	10. HO TAN KIA, regn. 9.	Aulæ sedem mutat. Ab hoc tempore filios inter & fratres pro Imperii jure bellorum initia per an. ferè 200.
	11. ZU YE regn. 19.	Anno 23. VAI GIN moritur. Anno 24. succedit HO TAN KIA frater. Aulâ transfert ex <i>Ngao</i> in <i>Siam</i> ditionem prov. <i>Honan</i> .
	12. ZU SIN, regn. 16.	Anno 32. HO TAN KIA moritur. Anno 33. succedit ZU YE filius. Aulam transfert in <i>Kem</i> , nunc urbem <i>Xun tu</i> ; dein ob eluviones ad Ortum. Res Imperii collapsas restaurat: hinc pax alta. Reguli ad Comitia celebranda ventitant.
CYCLUS xxi. Annus anteChr. 1497.	13. VO KIA, regn. 25.	Anno Cycli 7. ZU SIN moritur. Anno 8. succedit VO KIA frater.
	14. ZU TIM, regn. 32.	Anno 32. VO KIA moritur. An. 33. succedit ZU TIM filius ZU SIN.
CYCLUS xxii. Annus anteChr. 1437.	15. NAN KEM, regn. 25.	Anno Cycli 4. ZU TIM moritur. Anno 5. succedit NAN KEM filius VO KIA. In Imperio ortæ diffensiones. Aula transfertur in <i>Honan</i> .

MONARCHIÆ SINICÆ

	16. YAM KIA, regn. 7.	Anno 30. succedit YAM KIA filius ZU TIM. Reguli Comitia negligunt.
	17. PUON KEM, regn. 28.	Anno 36. YAM KIA moritur. Anno 37. succedit PUON KEM frater. Aulam Conditoris in prov. <i>Xan si</i> eligit, Imperii statum renovat. Pax alta. Comitia frequentantur, familiam <i>Xam</i> dictam vult deinceps nominari <i>Yn</i> .
CYCLUS xxiii. Annus ante Chr. 1377.	18. SIAO SIN, regn. 21.	Anno Cycli 24. PUON KEM moritur. Anno 25. succedit SIAO SIN frater, otio & luxui deditus. Incipit rursus Imperium ruinam minari.
	19. SIAO YE, regn. 28.	Anno 25. SIAO SIN moritur. Anno 26. succedit SIAO YE frater, socordiae mancipium. <i>Tai pe & Chum yum</i> fratres, filii Reguli <i>Cu cum</i> , quod hunc viderent plus affici natu minimo <i>Kilie</i> , sponte ei regnum cedunt, & in Austrum pergentes regni <i>Nan kim</i> fundamenta jaciunt.
	20. VU TIM, regn. 59.	<i>Tai vam</i> Regulus ex ditione <i>Pin</i> migrat in <i>Ki</i> ditio- nem: nomen indit familiae <i>Chou</i> post hanc imperaturæ. Anno 53. SIAO YE moritur. Anno 54. succedit VU TIM filius, Princeps religiosissimus & pacis amans.
CYCLUS xxiv. Annus ante Chr. 1317.		VU TIM in sepulchrali horto patris per triennium de- reformando Imperio meditatur: offertur ei à Deo in somniis species viri, quem coloribus, prout viderat, expressum conquiri jubet; inventum inter camenta- rios Colaum creat, <i>Fu yze is</i> dicitur, cujus præclaræ monita vide in lib. <i>Xu kim</i> . Pax magna in toto Imperio, & regimen prosperum. Dum majoribus de more parentat, phasianus advo- lans insistit ansæ vasis Imperialis, mox crocitat, unde felicitatem sibi auguratur; sed Colaus <i>Zu ki</i> à solâ virtute capiendum docet felicitatis augurium. Vide <i>Xu kim</i> .
	21. ZU KEM, regn. 7.	Anno 52. VU TIM moritur. Anno 53. succedit ZU KEM filius.
	22. ZU KIA, regn. 34.	Anno 59. ZU KEM moritur. Anno 60. succedit ZU KIA frater.
CYCLUS xxv. Annus ante Chr. 1257.		ZU KIA perditis moribus Princeps, arrogans, suorum contemptor, hinc rebelliones, ex quibus Imperium rur- sus ruinam minatur. Anno Cycli 27. nascitur ex <i>Kilie</i> laudatissimus ubi- que <i>Ven vam</i> .
	23. LIN SIN, regn. 6.	Anno 32. ZU KIA moritur. Anno 33. succedit LIN SIN filius patri non absimilis.
	24. KEM TIM, regn. 21.	Anno 38. LIN SIN moritur absque prole, anno 39. succedit KEM TIM frater.
	25. VU YE, regn. 4.	Anno 50. VUVAM, alias <i>Fa</i> , nascitur, familiae se- quentis fundator. Anno 59. KEM TIM moritur. Anno 60. succedit VU YE filius, blasphemus & scelestus: suspensam utrem ple- nam

		nam sanguine sagittâ petit, dicens: <i>Iaculor in cælum</i> , seu spiritum cœlestem: in scacchulorum ludo nomina indit spirituum, quibuscum ludens, per ludibrium victis insultat. Orientales populi per insulas maris eoi disperguntur; hinc forte Japonia aliæque insulæ habitatae.
CYCLUS xxvi. Annus ante Chr. 1197.	26. TAI TIM, regn. 3. 27. TI YE, regn. 37.	Anno Cycli 3. VU YE blasphemus, fulmine ictus perit in venatione. Anno 4. succedit TAI TIM filius. Orditur bellum cum Regulo regni Yen, nunc Pe kim. Anno 6. TAI TIM moritur. Anno 7. succedit TI YE filius. Sub hujus auspiciis <i>Kilie</i> debellat Regulum regni Yen, unde ab Imp. titulo <i>Heu pe</i> (hoc est Marchionis) donatur. Hic post triennium, seu anno Cycli 13. moritur, succedit <i>Ven vam</i> filius. TI YE Imperatori tres erant filii: natu minimus designatur hæres, eò quod duos natu maiores ante periperisset uxor, quam reginæ titulo esset donata.
	28. CHEU, regn. 33.	Anno 43. TI YE moritur. Anno 44. succedit CHEU filius tertius, tyrannice imperat, pellicis <i>Tan kia</i> amori & furori indulgens. Novum supplicii genus columnam æneam ignitam instituit, quam dein suasu <i>Ven vam</i> Reguli sustulit. Anno 54. in vincula conjicit <i>Ven vam</i> Regulum, qui tertio anno solvitur. Optimates monitores è medio tollit. Ab <i>Tan kia</i> pellice manasse creditur studium fœminarum in extenuandis pedibus. Festum lucernarum, quod quotannis 15. primæ Lunæ celebratur, ab hoc tempore ortum creditur, quod perpetuos sine nocte dies congestis luminibus in Palatio æmularetur Imperator.
CYCLUS xxvii. Annus ante Chr. 1197.	1. VU VAM, regn. 7.	Anno Cycli 3. per 5. dies terræmotus, quo anno <i>Ven vam</i> , principatus sui anno 5. moritur, ætat. 97. relictis filiis 12. quos inter <i>VU VAM</i> , qui cum 700. millibus debellat tyrannum CHEU. Anno 16. CHEU voluntario incendio, & cum eo secunda familia <i>Xam</i> extinguitur. Eodem anno <i>VU VAM</i> fundat tertiam familiam <i>Chen</i> , quæ tenuit 873. annis sub 35. Imperatoribus. Aula <i>Cham Ngan</i> in prov. <i>Xen si</i> . Inito Imperio, more veteri sacrificat Deo; patrem, avum, atavum, de more Imperatoris titulis ornat. Collapsas familias restaurat; 70. & amplius dynastias inter propinquos & bene meritos distribuit, futurorum bellorum semina. Principium anni statuit eum mensem qui respondet circiter Decembri nostro. <i>Kizu</i> patrum <i>Chen</i> tyranni Coreæ Dynastam creat absque onere clientelæ; hujus monita V. in <i>Xukim</i> .

		<i>Cheu cum</i> vitam suam coeli numini devovet pro fratri <i>VU VAM</i> salute, & exauditur.
	2. CHIM VAM, regn. 37.	Anno 22. <i>VU VAM</i> moritur æt. 93. Anno 23. succedit <i>CHIM VAM</i> filius. Tutor hujus <i>Cheu cum</i> patruus ob invidiam multorum ab aulâ se subtrahit; revocatur cum honore. Ejus præclara consilia vide in <i>Xu kim</i> . Dum Imperator in horto fratrem suum joco dynastiâ donat, Colaus <i>Su ye</i> pro serio haberi vult, adidens non esse regium jocari. Legatio fit à <i>Cochinchina</i> : inter munera, alba fuit Gallina. <i>Cheu cum</i> magneticum indicem ad redditum austrum versus dirigidum donat. Anno 33. moritur <i>Cheu cum</i> , æt. 100. ritu & sepulturâ regiâ honoratur.
	3. CAM VAM, regn. 26.	In Comitiis de vini moderato usu statuitur. Anno 59. <i>CHIM VAM</i> moritur æt. 50. Anno 60. succedit <i>CAM VAM</i> filius, pacis amans & fautor. Comitia celebrat, visitat Imperium, agriculturam reformat, ejus curâ <i>Chao cum</i> commissâ.
CYCLUS xxviii. Annus ante Chr. 1077.	4. CHAO VAM, regn. 51.	Alta pax & concordia tanta, ut emissi è carceribus ad agros colendos ex pacto redeant omnes. Anno Cyclii 25. <i>CAM VAM</i> moritur. Anno 26. succedit <i>CHAO VAM</i> filius, venationi immodicè dedicatus, hinc regiminis neglectus. Anno 41. Imperatoris autem 16. nascitur in India ex Regulo <i>Cimfan</i> & matre <i>Moye</i> , auctor sectæ Bonzyorum & transmigrationis Pythagoricæ, <i>Fæ</i> dictus. Hæc post annos 1060. anno post Christum 65. in <i>Sinam</i> regiâ auctoritate primùm introducetur. Lustrat Imperium Imperator. Colores prodigiosi observati in Luna.
CYCLUS xxix. Annus ante Chr. 1017.	5. MO VAM, regnavit 55.	Anno Cycli 16. Rustici redeuntem à venatu Imperatorem navi male agglutinatâ dolosè excipiunt, quâ in medio alvei dissolutâ Rex unâ cum suis mersus perit. Anno 17, succedit <i>MO VAM</i> filius, æqui & recti amans. Equorum & rhedarum immodicè amans, quibus vectus Imperium lustrat. Domat Australes barbaros provinciæ <i>Hu quam</i> , ab expeditione redit cum quatuor lupis albis & cervis. Belli Ducem <i>Cao fu</i> creat Regulum regni <i>Chao</i> in prov. <i>Xan si</i> . Bellum movet in Tartaros, genero frustrâ diffusidente. Tartari fugâ sibi consulunt; unde infectâ reaulam repetit.
CYCLUS xxx. Annus ante Chr. 937.		Anno Cycli 9. moritur in India <i>Fæ</i> , auctor Metempsycosis, æt. 79. Præclara monita <i>Kiun ya</i> & <i>Pe kiun</i> vide in libro <i>Xu kim</i> .

TABULA CHRONOLOGICA.

ii

6. CUM VAM, regn. 12.	Anno II. MO VAM moritur. Anno 12. succedit CUM VAM filius. Ob tres puellas ejus oculis subductas populum <i>Mie</i> regionis insontem delet; factimox pœnitit.
7. YE VAM, regn. 25.	Anno 23. CUM VAM moritur æt. 84. Anno 24. succedit YE VAM filius. Nil dignum Imperatore egit, hinc multorum satyricos calamos contra se provocavit.
8. HIAO VAM, regn. 15.	Anno YE VAM 48. moritur æt. 50. Anno 49. succedit per vim HIAO VAM frater. Equis adeò deditus, ut <i>Fi xu</i> præfectum equilis dynastiæ <i>Cin</i> donarit, hujus posteritas per nefas Imperatoriam ab hac familiam fundabit. Inusitatus grando boves & equos mactat.

CYCLUS XXXI. Annus ante Chr. 897.	9. Y VAM, regn. 16.	Anno Cycli 3. HIAO VAM moritur æt. 63. Anno 4. succedit Y VAM filius, adeò hebes, ut vix Legatos aut Regulos præ pudore admitteret. Advenientes ad Comitia Regulos uno gradu descendens primus excipit cum majestatis regiae dispendio. Anno 19. Y VAM moritur æt. 60. Anno 20. succedit LI VAM filius.
	10. LI VAM; regn. 51.	Princeps re & nomine crudelis, superbus, & exhaustis civium opibus prodigus. Publicis dictis scriptisque fugillatur. Capite sancit, ne quis subditorum inter se loqueretur aut mussitarer. Triennium tenuit durum silentium. An. 52. à furente plebe ad necem quæritur Imp. fugit hic; familia à furente populo occisa, excepto filiolo, quem <i>Chao cum</i> Colaus occuluerat. Re cognitâ plebs filiolum reposcit; Colaus filiolum suum tradit, qui à populo fraudis ignaro laniatur. Colaus frustrè tentat reducere Imperatorem per 17. annos vagum & exulem

CYCLUS XXXII. Annus ante Chr. 837.	11. SIUEN VAM, regn. 46.	Anno Cycli 10. LI VAM exul moritur. Anno 11. succedit SIUEN VAM filius. Hic sub <i>Chao cum</i> & <i>Chen cum</i> tutela est per annos 15. Boni Principis specimen præbet, sapientes profugos undique convocat.
		Ritum quo prisci Reges agri partem suis manibus colebant, negligit, obnitente frustra Colao. Hac ætate quatergemini sapientes florent, quos una mater quaterno partu ediderat. Redeunt ad obsequium clientelare Reguli & Dynastæ. Rebelles populos Australes <i>Hoay ngan</i> & <i>Hu</i> quam ad leges Sinicas armis adigit. Regina Kiam prudentissima librum scribit de Gynecæi institutione.
	12. YEU VAM, regn. 11.	Anno 56. SIUEN VAM moritur. Anno 57. succedit YEU VAM filius, degener à paternis virtutibus. Bella cum Tartaro Occidentali infeliciter gerit. Pellicis <i>Pao su</i> amore captus Reginam cum filio repudiat. Anno 57. terræmotu montis <i>Ki</i> pars ruit.

CYCLUS xxxiii. Annus anteChr. 777.	13. PIM VAM, regn. 51.	<i>Anno Cycli 2. Lunâ 10. Eclipsis Solis.</i> Anno 7. YEU VAM occiditur in prælio. Anno 8 succedit PIM VAM filius legitimus. Hic aulam transfert ab Occidente <i>Xan si</i> prov. in Orientem prov. <i>Ho nan</i> , hinc alienatio animorum. Reguli <i>Ho nan</i> , <i>Hu quam</i> & <i>Kiam sy</i> , <i>Xantum</i> , <i>Xen si</i> , <i>Xan si</i> , quisque pro suo regno decertat. Reguli ad Comitia venire detrectant: sunt qui & ritus à solis Imperatoribus fieri solitos sibi usurpant: quod idem est ac Imperium ambire. Duce <i>Vencum</i> variis præliis vieti Tartari Occidentales coguntur remeare ad propria.
	14. HUON VAM, regn. 23.	Ab anno 56. hujus Cycli historiam Regulorum <i>Chuncien</i> , id est <i>ver</i> & <i>autumnus</i> , dictam, orditurn <i>Confucius</i> . Anno 58. PIM VAM moritur. Anno 59. succedit HUON VAM nepos, vir bellicosus.
CYCLUS xxxiv. Annus anteChr. 717.	15. CHUAM VAM regn. 15.	Armis tentavit ad obsequium reducere Regulos, sed frustrâ. <i>Anno Cycli 9. Lunâ 7. totalis Eclipsis Solis.</i> Anno 11. HUON VAM in confliktu à rebellium exercitu vinctus, accepto à tergo vulnere. Anno 21. HUON VAM moritur, Anno 22. succedit CHUAM VAM filius. Conjuratio detecta. <i>Anno 23. Lunâ 10. Eclipsis Solis.</i> <i>Quen cha Colai operâ Rex Ci ad magnam potentian ex crescit.</i> Anno 36. CHUAM VAM moritur. Anno 37. succedit LI VAM è Ci Regis familia, è stirpe Imperatoria.
	16. LI VAM, regn. 51.	Principis Regulorum titulus <i>Pa</i> assumitur à <i>Haon cum</i> regni <i>Ci</i> Regulo, deinde ab aliis. Post 100. annos hic titulus aboletur.
	17. HOEI VAM, regn. 52.	Anno 41. LI VAM moritur. Anno 42. succedit HOEI VAM filius, ardearum aucupio deditissimus. <i>Eodem anno Lunâ 3. Eclipsis Solis.</i> Tartari ultra <i>Xan si</i> fines debellantur. Cladem accipit à Regulo regni <i>Ci</i> , qui & Regulorum Comitia celebrat tanquam caput ipsorum. Jure rando mutuam obstringunt fidem, hausto de more Galli occisi sanguine. <i>Anno 49. Lunâ 6. Eclipsis Solis.</i> <i>Anno 50. Lunâ 12. Eclipsis Solis.</i> <i>Anno 54. Lunâ 9. Eclipsis Solis.</i> Anno 58. Imp. 16. anno ante Christum 660. coepit Japonia habere Reges. Hi usque ad annum hujus saeculi 1608. numerantur 108.
CYCLUS xxxv. Annus anteChr. 857.	18. SIAM VAM, regn. 33.	<i>Anno Cycli 3. Lunâ 9. Eclipsis Solis.</i> Anno 6. HOEI VAM moritur. Anno 7. succedit SIAM VAM filius natu major. Reguli Comitia frequentant: pristina Imperii nor pia

		ma non nihil revocatur. <i>Anno 10. Lunâ 3. Eclipsis Solis.</i> <i>Anno 13. Lunâ 5. Eclipsis Solis.</i> Anno 17. Imperator prælio victus à fratre <i>Xo tai</i> , fugit, sed à <i>Ven</i> cum Regulo restituitur, interfecto <i>Xo tai</i> . <i>Anno 32. Lunâ 2. Eclipsis Solis.</i> Anno 39. <i>Siam VAM</i> moritur. Anno 40. succedit <i>KIM VAM</i> filius, sapiens, charus omnibus. Legati assistunt exequiis patris, sed absque solitis muneribus.	
19. <i>KIM VAM</i> , regn. 6.		Anno 45. <i>KIM VAM</i> moritur. Anno 46. succedit <i>QUAM VAM</i> filius, patri per omnia similis. <i>Eodem anno Lunâ 6. Eclipsis Solis.</i> Anno 51. <i>QUAM VAM</i> moritur. Anno 52. succedit <i>TIM VAM</i> frater, pacis studiosus.	
20. <i>QUAM VAM</i> , regn. 6.		Anno 54. mense 9. die 14. natus in prov. <i>Hu quam Lao kiun</i> auctor sectæ immortalium, quin & Epicurææ; Deum videtur agnovisse, sectarii ejus dogmata depravarunt, obiit æt. 84. <i>Anno 57. Lunâ 7. Eclipsis totalis.</i>	
21. <i>TIM VAM</i> , regn. 21.		CYCLUS xxxvi. Annus anteChr. 597.	<i>Anno Cycli 6. Lunâ 6. Eclipsis Solis.</i> Eodem anno ingens terræmotus. Anno 12. <i>TIM VAM</i> moritur. Anno 13. succedit <i>KIEN VAM</i> filius. Circa hæc tempora hæreses ortæ, <i>Yam</i> & <i>Me</i> . Hic docet omnes æqualiter amandos, nullo ne parentum quidem discrimine: <i>Yam</i> curam sui dumtaxat habendam, ne Regis quidem ratione habitâ. <i>Anno 23. Lunâ 6. Eclipsis Solis.</i> <i>Anno 24. Lunâ 12. Eclipsis Solis.</i> <i>Nankinenis</i> regni in <i>Su cheu</i> initia. Anno 26. <i>KIEN VAM</i> moritur. Anno 27. succedit <i>LIM VAM</i> filius cum barbâ natus. Multæ inter Regulos bella & cædes. Imperator prudentiâ & virtute pollens rectè administrat Imperium. <i>Anno 38. Lunâ 2. Eclipsis Solis.</i> <i>Anno 40. Lunâ 8. Eclipsis Solis.</i> <i>Anno 45. Lunâ 10. Eclipsis Solis.</i> Anno 47. Imperatoris verò 21. mense 11. die 4. nascitur in prov. <i>Xan tum Confucius</i> Princeps Philosophorum. <i>Anno 48. Lunâ 2. Eclipsis Solis.</i> <i>Anno 49. Lunâ 7. totalis Eclipsis Solis.</i> Anno 50. moritur <i>Xo leam he</i> pater <i>Confucii</i> , Præfectus ditionis <i>Cen</i> . <i>Anno 52. Lunâ 10. Eclipsis Solis.</i> Anno 53. <i>LIM VAM</i> moritur. Anno 54. succedit <i>KIM VAM</i> filius.
24. <i>KIM VAM</i> , regn. 25.			

CYCLUS xxxvii Annus ante Chr. 537.	<i>Mem vam,</i> regn. paucis mens. 25. KIM VAM, regn. 44.	anno Cycli 3. Lunā 4. <i>Eclipsē Solis.</i>
		<i>Anno 11. Lunā 6. Eclipsē Solis.</i>
		<i>Anno 13. Lunā 6. Eclipsē Solis.</i>
		<i>Anno 17. Lunā 7. Eclipsē Solis.</i>
		<i>Anno 18. KIM VAM moritur, succedit minimus filius</i>
		<i>Mem vam, sed mox occisus. Anno 19. succedit vi ar-</i>
		<i>morum KIM VAM filius secundus.</i>
		<i>Anno 20. Lunā 5. Eclipsē Solis.</i>
		<i>Anno 27. Lunā 12. Eclipsē Solis.</i>
		<i>Anno 33. Lunā 3. Eclipsē Solis.</i>
		<i>Confucius discipulorum numerat tria millia, hos in-</i>
		<i>ter 72. selectiores, & hos inter decem selectissimos.</i>
		<i>Anno 38. Confucius Præfectum agit regni patrii <i>Zu</i>,</i>
		<i>reformat omnia juxta priscorum regulam.</i>
		<i>Anno 40. Lunā 11. Eclipsē Solis.</i>
		<i>Anno 43. Lunā 8. Eclipsē Solis.</i>
		<i>Inter Regulos R. <i>V</i> (modò <i>Nankim australior</i>) & R.</i>
		<i><i>Yue</i> (modò <i>Chekiam</i>) ardēt bellum: <i>V</i> Regulus occisus.</i>
		<i>Anno 52. à Regulo <i>Sam</i> extincta familia <i>gao</i>, quæ</i>
		<i>sub 25. Regulis steterat annis 636.</i>
		<i>An. 57. <i>Unicornis</i> in saltu regio appetet.</i>
		<i>Hic terminat Confucius historiam bellorum inter Re-</i>
		<i>gulos per 200. an.</i>
		<i>Eodem anno 57. Lunā 5. Eclipsē Solis.</i>
		<i>Anno 59. Imperatoris 41. Lun. 4. moritur Confucius</i>
		<i>Philosophus æt. 73.</i>
		<i>Anno 60. à Regulo <i>Zu</i> extinguitur regnum & fa-</i>
		<i>milia <i>Chin</i>, quæ numeravit 24. Principes per an. 645.</i>

CYCLUS xxxviii. Annus ante Chr. 477.	26. YUEN VAM, regn. 7.	anno Cycli 2. KIM VAM moritur. Anno 3. succedit
		YUEN VAM filius, pius & charus.
		Proscriptit Regem <i>Zu</i> ad Comitia venire detrectatēm.
		A Regulo <i>Yue</i> extinguitur regnum <i>V</i> , quod sub 20.
		Regulis steterat 650. annis.
		Anno 9. YUEN VAM moritur. Anno 10. succedit
		CHIN TIM VAM filius, Princeps castus dictus, quod
		mortuā conjugē coelebs manserit.
		Anno 31. à Regulo regni <i>Zu</i> extincta dynastia <i>gai</i> ,
		quæ sub 25. Principib⁹ steterat annis 676.
		Anno 35. totalis <i>Eclipsē Solis</i> sic ut stellæ apparerent.
		Anno 37. moritur CHIN TIM VAM tribus relictis
		filiis. Anno 24. succedit primogenitus <i>Ngan</i> , qui tertio
		mense à fratre <i>Su</i> occiditur, & hic quinto mense occidi-
		tur à fratre minore CAO VAM, qui succedit in Imperio.
		Fratrem alterum creat Dynastam in prov. <i>Honan</i> ,
		nomen ei est <i>Huon cum</i> , cuius abnepos erit hujus fa-
		miliæ <i>Chen</i> postremus Imperator.
		Anno 43. Lunā 6. <i>Eclipsē Solis.</i>
		Anno 45. <i>Cometes</i> appetit.
		Anno 52. CAO VAM moritur. Anno 53. succedit
		GUEI LIE VAM filius.
		Ab hoc tempore rursus bella inter Regulos per 300.

CYCLUS
xxxix.
Annus
ante Chr.
417.

30. NGAN VAM,
regn. 26.

31. LIE VAM,
regn. 7.

32. HIEN VAM,
regn. 48.

CYCLUS
xl.
Annus
ante Chr.
357.

33. XINCIN VAM,
regn. 6.

34. NAN VAM,
regn. 59.

ferè annos; *Chen que* dicta, id est, bellantia regna. Hic & sequentes nomine tenus erant Imperatores, paulatim & majestate & terris exuti.

Anno Cycli 8. Eclipsis Solis.

Dicuntur 9. vasa Imperialia olim ab Yü primæ familiæ Conditore conflata sponte contremuisse.

Regni *Chao* Regulus bello victum Duxem *Chi siam* occidit, ejus cranium pro cyatho confici juberet.

Anno 16. GUEI LIEVAM moritur. Anno 17. succedit *NGAN VAM* filius.

Eodem anno 17. Eclipsis Solis.

Regulo regni *Guei* glorianti de regno suo naturâ munitissimo *Vki* Colaus respondit; firmitatem in virtute, non in præruptis saxis constituendam.

Anno 36. totalis Eclipsis Solis.

Anno 42. NGAN VAM moritur.

Eodem an. 42. à tribus Regulis *Han*, *Chao*, *Quei* extincta dynastia *Cin*, quæ sub 38. Principibus steterat an. 741.

Anno 43. succedit LIE VAM filius; huic potentissimus Regulus *Ci* solus defert obsequium clientelare.

Eodem anno à *Han* Regulo extinguitur regnum *Chim*, quod sub 23. Dynastis steterat annis 432.

Eodem anno 43. Eclipsis Solis.

Anno 46. nascitur Memcius Philosophus secundus.

Anno 49. Eclipsis Solis.

Anno 49. LIE VAM moritur. Anno 49. succedit *HIEN VAM* frater minor. A nullo Regulorum ferè agnoscitur.

Anno 57. Cometes in Occidente.

HIEN VAM cùm sciret vasa 9. Imperialia ambiri seu sacra Imperii pignora per 1970 annos conservata, ius sit demergi in lacu *Su* profundissimo, unde nulla arte extrahi potuere.

*Anno 22. Memcius ad Règem *Guei* pergit, & multò post ad *Ci* Regem, de recta ubique Imperii administratione differens: numeravit 17. discipulos. Extant septem ejus libri morales.*

Anno 37. HIEN VAM moritur. Anno 38. succedit *XINCIN VAM* filius, ignavus & socors.

Hiao cum Regulus regni *Cin* præclara administratione omnes excellit, qua ratione ad Imperium viam sternit.

Anno 42. Cin familiæ potentia adeò crevit, ut quinque Regulorum exercitus penitus deleverit.

Anno 43. XINCIN VAM moritur. Anno 44. succedit *NAN VAM* filius, princeps probus & modestus.

Regni *Zu* Colaus *Kiue yen* vir rectus, invidiâ æmulorum dejectus, se in fluvium *Colo* præcipitat. Ejus desiderium produnt Sinenses, dum ludicris navigiis toto Imperio quotannis die 5. Lunæ 5. mersum queritant.

Annis 53. & 55. Cometes.

Anno 57. totalis Eclipsis Solis.

CYCLUS
XL.
Annus
anteChr.
297.

Anno Cycli 9. moritur *Memcius* secundus Philosophus, ætatis 84. hujus posteritas uti & *Confucii* usque hodie perseverat, gaudetque privilegiis regiis in aula.

Anno 12. à Regulis *Ci*, *Zu*, *Guei* extinguitur regnum *Sum*, quod sub 32. Dynastis steterat per annos 381.

Subactis variis regnis duo præcipua *Cin* & *Ci* inter se depugnant pro Imperio toto.

Chao siam Regulus regni *Cin* Imperatorio ritu sacrificat *Xam ti* seu Deo, quod idem est ac Imperium ambire.

A regni *Zu* Regulo extinguitur regnum *Lu*, quod sub 34. Regulis steterat. A *Cin* Regulo extinguitur regnum *Guei*, quod sub 37. Principibus steterat.

Cin Regulus duos potentissimos Reges occisis 60. millibus delet.

Anno 42. *NAN VAM* victus, se cum copiis dedit clientis in morem; in ordinem redactus, anno post in *Xen si* prov. obiit.

35. *CHEU KIUN*,
regn. 7.

Anno 43. subrogatus *CHEU KIUN* *Cao vam* 31. Imperatoris ex fratre pronepos, exigui territorii dominus, qui re desperata se abdicat, & vitam privatam inglorius duxit. Cum hoc familia *Chen* extincta.

Quarta familia.
I. *CHUAM SIAM*
VAM,
regn. 3.

Anno 49. *CHUAM SIAM VAM* filius *Hiao ven vam* (qui triduo dumtaxat imperitaverat) fundat familiam *Cin* dictam, quæ tenuit annos 43. sub 4. Imperatoribus.

Anno 50. *Eclipsis Solis.*

Anno 51. *CHUAM SIAM VAM* moritur 37. & ultimus familiae *Cin*, & regni, quod sub Reguli titulo administraverat.

2. *XI HOAM TI*,
regn. 37.

Anno 52. succedit *XI HOAM TI* filius adoptivus, duodecimo à conceptu mense natus, bellicosus, crudelis, moneri impatiens; unde 20. & amplius Magnates neci dedit.

Aulam in *Si ngan* Metrop. prov. *Xen si* constituit.

Principium anni statuit primam lunarem in Sagittario conjunctionem.

Titulum *HOAM TI* (qui hodieque viget) instituit, estque eadem vox quâ totius Monarchiæ fundator est usus, at non idem character; nam *Hoam* littera ibi *Flavum*, hîc verò *magnificum* & *augustum* significat.

CYCLUS
XLII.
Annus
anteChr.
297.

Xi Hoam Ti extinctis sex regnis & horum familiis *Han*, *Guei*, *Zu*, *Yen*, *Chao*, *Ci*, Dynastas omnes cum titulis abrogat. Ingentem classem *Bengalam* usque expedit, aliam classem cum trecentis puellis ad mare eoum mittit, ut medicinam immortalitatis reportent: tempestate dissipatur classis, aliis in alias insulas distractis. In 36. provincias Imperium distribuit; fundit ex ære 12. heroum statuas staturâ giganteâ, quarum singulæ 120. mille libris constant.

Anno Imperii 24. murum celeberrimum 400. & ultra leucarum extruit contra Tartarorum irruptiones.

Anno

3. UL XI,
regn. 3.

4. IM VAM,
regn. 45. diebus.
Quinta familia.
1. CAO ZU,
regn. 12.

2. HOEI TI,
regn. 7.

LIU HEU intrusa,
regn. 8.

3. VEN TI,
regn. 23.

Anno 25. libros omnes præter medicos & judiciarios cremari jubet. Anno 26. plurimos litteratos vivos sepeliri mandat.

Anno 28. XI HOAM TI lustrans Orientem moritur. A morte varia rursus regna insurgunt.

Anno 29. succedit UL XI filius secundus, cùm tamen pater primogenitum designasset, qui à fratre jussus sibi vitam adimere.

Lieu pam gregarius miles copias cogit. Physionomus Imperium ei prognosticatur, traditâ in conjugem filiâ tyrannicè postea imperaturâ.

Anno 31. UL XI occiditur æt. 24. succedit IM VAM è fratre nepos, qui occiso patricidâ post 45. dies victori se tradit *Lieu pam*, cum quo familia Cin extinguitur.

Anno 32. CAO ZU, alias *Lieu pam*, fundat quintam familiam Han dictam, quæ tenuit annis 426. sub 25. Imperatoribus. 17. præliis victus, tandem vicitor evasit.

Aulam habuit in *Xen fi*, seu Occidente, 230 annis, sub 13. Impp. deinde transtulit in *Ho nan*, seu Orientem, per annos 196. sub 12. Impp.

Anno 34. Lunâ 10. aut 12. Eclipsis Solis.

Anno 39. Lunæ 6. die ultimo totalis Eclipsis Solis.

Anno 43. CAO ZU moritur æt. 52. Anno 44. succedit HOEI TI filius, pius, pacificus, obediens, quod Hiao sonat. Matri regimen imprudens committit, quæ proximè per nefas imperat.

Anno 50. Lunâ 1. Eclipsis Solis.

Eodem anno 50. HOEI TI moritur æt. 50. Anno 51. succedit contra jus regium LIU HEU Physionomi filia, crudelis & versipellis. Consanguineos omnes dynastiis & præfecturis donat.

Anno 52. Lunâ 6. die ult. Eclipsis Solis.

Anno 57. Lunâ 1. totalis Eclipsis Solis.

Anno 58. LIU HEU moritur. Mox tota ejus familia in convivio ludo gladiatorio subornato funditus deletur.

Anno 59. VEN TI filius Fundatoris è privato suo regno ad imperium evehitur.

Anno 60. Lunâ II. die ult. Eclipsis Solis.

CYCLUS
XLIVI.
Annus
ante Chr.
177.

Anno Cyli I. Lunâ 10. die ult. Eclipsis Solis.

VEN TI frugalis ac modestus, vietu, vestitu, strato humili contentus; in Gynecæo ad exemplum Reginæ nec acu pictis vestibus & humum verrentibus uti fas est. Cognomenta annis Imperii variis varia primus tribuit, qui mos hodieque viget. In publica calamitate de culpis suis commoneri vult.

In sacrificiis cœlo factis preces ac vota primò pro populi, deinde pro sua unius incolumitate fundit. Pium prisorum morem agri regiis manibus colendi renovat. Salem publici juris facit. Sub hoc duæ provinciæ *Quam tum* & *Quam si* ultrò se subjecere virtuti legibusque Sinicis. Papyrus item hoc tempore inventa. Mone-

4. KIM TI,
regn. 17.

5. VU TI;
regn. 54.

CYCLUS
XLIV.
Annus
ante Chr.
117.

tam cupream in solâ aulâ cudi solitam, ubique cudi permittit.

Anno 6. Cometes ab ortu.

Anno 18. Lunâ 4. die ult. Eclipsis Solis.

Anno 21. VEN TI moritur æt. 46. Anno 22. succedit KIM TI filius, sincerus, clemens, mitigat suppliciorum acerbitudinem. Primus filiam Tartaro in matrimonium tradit. E decimo hujus filio exurget 16. hujus familiae Imperator. Tres Regulos debellat. Septem Regulorum exercitus uno conflictu vincit.

Anno 24. Cometes ab Occidente.

Anno 25. Lunâ 10. die ult. Eclipsis Solis.

Anno 28. Lunâ 11. Eclipsis Solis.

Annis 29. & 36. terræmotus.

Anno 30. Lunâ 10. Eclipsis Solis.

Anno 32. Lunâ 10. Eclipsis Solis.

Anno 35. Lunâ 7. die ult. Eclipsis Solis.

Anno 37. KIM TI moritur æt. 48. Anno 38. succedit VU TI filius, bello & litteris clarus: fragmenta & reliquias incendii librorum undique colligi jubet, & in ordinem redigi quinque libros classicos. Immortalis vitæ potionis nimirum credulus, sero pœnituit.

Tartaros multis cladibus quater afficit, ultra murum & desertum Lop arma proferens usque ad vicina Indiæ regna Pegu, Siamum, Cambojam, Bengalum, &c. classes etiam ad insulas eoi maris. Vini fontes populo exhilarando erigi jubet: statuit ut Reguli inter filios æqualiter terras suas distribuerent; quod si prole caruerint, ditiones Imperio restitui.

Filium Regis Tartarorum, qui in aulam venerat, stabuli Praefectum creat, deinde militiae Ducem; nomine novo Kin illum impertit, quod nomen Tartari Orientalis familia Regia, quæ dum scribimus, Chinæ imperitat, conservat. Occidentalis barbari statuam ingentem auream offerunt Imperatori.

Anno 59. stella instar Solis appareat.

Anno 43. magnus Cometes ab ortu.

Idem superstitionibus & spiritibus immortalibus mirè addictus, quibus proinde & templo erigit.

Magos qui eum dementarant, promiserantque uxorem sibi charissimam à morte videndum exhibere, elusus occidi jubet: alios qui philtris & maleficiis mulieres in amores illicitos provocabant, aulâ & Imperio exesse jussit.

Filium è concubina sibi præ cæteris charum, quod 14. à conceptu mense natus esset, Imperatorem octennem designat, matre mori jussâ, ne, ut aiebat, impotentia muliebri perturbaretur rursus Imperium.

Annis 8. 9. 10. & 11. ingens sterilitas.

Anno 14. principium anni ad pristinam normam revocat, quæ hodieque perseverat, & Februario responderet.

	6. CHAO TI, regn. 13.	Anno 31. VU TI moritur æt. 71. Anno 32. succedit CHAO TI filius natu minor, super ætatem prudens, erga egentem populum munificus, tributa remittit, pacem cum Tartaris init, amnistiam more veteri indicit. Anno 44. CHAO TI moritur æt. 22. Anno 45 succedit SIVEN TI nepos HIAO TI repudiato demortui patruo, quod crapulæ & veneri deditus esset, & ad suam dynastiam remisso. SIUEN TI Princeps placidæ indolis & piæ erga omnes, præcipue pauperes. Bis à morte decretâ servatus à carceris custode, quem deinde è carcere ad solium reiectus Regulum creat. Indiae regna ab VU TI debellata rebellant: dissuadetur contra eos bellum velut res parvi momenti & populo onerosa. Anno 48. Lunâ 4. terræmotus.
CYCLUS XLV. Annus ante Chr. 57.	8. YUEN TI, regn. 16.	Tartarus Rex Tan yu legationem mittit, quâ se clientem agnoscit. <i>Anno Cycli 4. Lun. 4. Eclipsis Solis.</i> Anno 9. SIVEN TI moritur æt. 43. Anno 10. succedit YUEN TI filius, moderatus, frugalis: splendorem sumptusque immodicos resecat. Belli Duces amicitiæ jure violato occidunt duos Tartariæ Reges. Tartarus ultionem parat, sed datâ in uxorem è regio sanguine puellâ reconciliatur. <i>Anno 18. Lun. 6. die ult. Eclipsis Solis.</i> <i>Anno 21. & 23. terræmotus.</i> <i>Anno 24. Lun. 6. die ult. Eclipsis Solis.</i> <i>Anno 26. Lun. 12. Eclipsis Solis & terræmotus.</i> Anno 26. YUEN TI moritur æt. 43. Anno 27. succedit CHIM TI filius, Princeps veneri & vino deditus: repudiat Imperatricem, Comœdi filiâ saltatrice assumptâ. Monentes de lege regni violatâ necari jubet. Ieam familiam è qua erat Regina mater, ad summas praefecturas evehit. Ab hac deinde secuta plurima in Imperio mala, & cædes innocentum. A Tan yu Rege Tartaro invisit.
9. CHIM TI, regn. 26.		<i>Anno 28. Lun. 12. Eclipsis Solis & terremotus.</i> <i>Anno 30. Lun. 4. die ult. Eclipsis Solis.</i> <i>Anno 32. Lun. 8. Eclipsis Solis.</i> <i>Anno 34. Lun. 2. Eclipsis Solis.</i> <i>Anno 42. Lun. 9. die ult. Eclipsis Solis.</i> <i>Anno 44. Lun. 1. die ult. Eclipsis Solis.</i> <i>Anno 46. Cometes ad ortum.</i> Anno 51. CHIM TI derepente moritur æt. 45. nullo relicto hærede. <i>Eodem anno, terræmotus per 30. & amplius urbes.</i> Anno 52. succedit HIAO NGAI TI, id est, obediens & misericors, successoris ex fratre nepos.
10. HIAO NGAI TI, regn. 6.		Anno Imperii quinto vox insolita totâ aulâ personat. Excipitur Rex Tartarorum Tan yu regiâ pompa,

Anno 56. Lun. 1. die 1. Sol deficit.

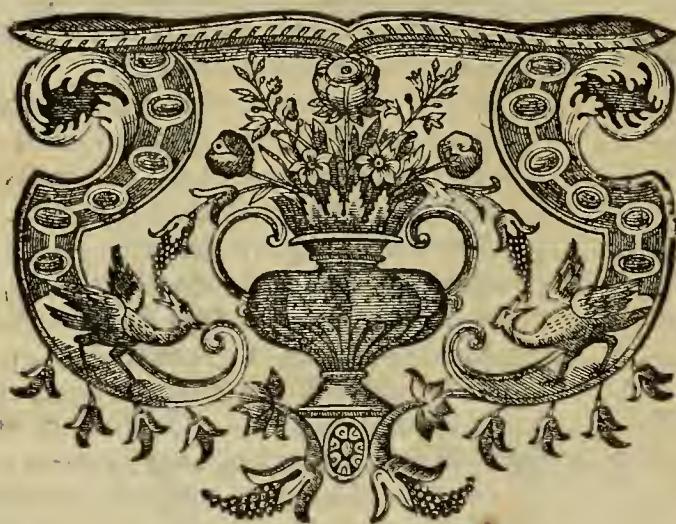
Anno 57. NGAI TI moritur Imperii anno sexto, Lunâ 6. ætat. 25.

Lun. 5. ejusdem anni Solis Eclipsis.

Eodem anno SALVATOR MUNDI Lunâ 11. quâ regnabat successor dictus *Pacificus*, et si more Sinico annus 6. totus attribuatur decessori.

II. HIAO PIM TI,
regn. 13.

Anno 58. succedit HIAO PIM TI, id est obediens, pacificus, ex YUEN TI nepos novennis. Hic idem annus 58. hujus Cycli 45. primus est à Christo nato.

1600
1600

**T A B U L A
G E N E A L O G I C A
T R I U M F A M I L I A R U M
I M P E R I A L I U M
M O N A R C H I A Æ S I N I C Æ**

à HOAM TI primo gentis Imperatore
per 86. successores, & annos 2457. ante Christum.

*E Sinico Latinè exhibita à R. P. PHILIPPO COUPLET
Belgâ, Soc. Jesu, Sinicæ Missionis
in Urbem Procuratore.*

SEX PRIMORUM IMPERATORUM,
& primæ Familia Imperialis *Hia* Tabula.

I. H O A M T I^a
regnavit annis 100.

Cham y.^b Hoen tun.^c 2. Xao hao.
3. Chuen hio. regn. 84.

cam xu. ^d	Kium chen.	Lom mim.	Kiuen cham.	Kium ki ^e .	Hi ^f .	Siu.	Cai.	Chum.	Chao kie.
Tui yai.									
Hien yn.	Kim cam.								
Ta lin.									
Pan kiam.	Kiu vam.								
Tim kien.	Chao nieu.								
Chum yum.									
Xo ta.	Cn seu. ^m								
Siam. ^g	6. Xun. ⁿ	Quen. ^r							
	reg. 50.								
Xam kien. ^s	1. YU. ^w								
	reg. 10.								
2. Ti ki.									
	reg. 9.								

3. Tai cam. 4. Chum cam.
reg. 29. reg. 13.

5. Ti siam.
reg. 27.

6. Xao cam.
reg. 22.

Kio lie.^x 7. Ti xu. Vu yu.^y
reg. 17.

8. Ti hoai.
reg. 26.

9. Ti mam.
reg. 18.

10. Ti sie.
reg. 16.

11. Pukiam. 12. Ti kium.
reg. 59. reg. 21.

14. Cum kia. 13. Ti kin.
reg. 31. reg. 21.

15. Ti cao.
reg. 11.

16. Ti fa.
reg. 19.

17. Kie.^j
reg. 52.

secundæ familiae Imperialis.

Linea tertia familiae Imperialis.

Linea

- A. HOAM TI primus Imperator, à quo perpetua hæc series genealogica trium familiarum Principum ducit exordium. Cœpit imperare an. ante Christum 2697. imperavit an. 100. Ex hujus quoque stirpe 1500. ferè pōst annis à VUVAM creati sunt Reguli regni Cho, in prov. Xan tum propagati per 700. circiter annos.
- B. Cham y filius HOAM TI. Hujus filios ac nepotes T1 CO quartus Imper. donavit ditionibus regni Xo, nunc prov. Su chuen.
- C. Hoen tun filius HOAM TI, vir improbus & ferox, cuius filium aut nepotem certè, ejusdem cognomenti, extinxit XUN sextus Imperator.
- D. Pa tai, hoc est, octo concordes, filii CHUEN HIO, qui imperante XUN præcipuis muneribus perfuncti sunt.
- E. Kiun ki filius XAO HAO, vir improbus: hujus stirpem extinxit XUN Imper.
- F. Hi, Siu, Cai, Chum, quatuor filii Imperatoris XAO HAO munus publicum obierunt imperante CHUEN HIO.
- G. Pa yuen, hoc est, octo probi, filii T1 CO, qui imperante XUN inter Primates Imperii recensentur.
- H. Heu cie filius T1 CO, tertia familiae Imperialis Cheu truncus: huic à XUN Imp. demandata rei agrariæ cura. Creatus fuit Regulus regni Tai in prov. Xensi.
- I. YAO quintus Imperator & una Legilator, fuit filius T1 CO: hujus deinde posteri 1200. ferè pōst annis à VUVAM creati Reguli regni Ki in prov. Pe kim, & 700. ferè pōst annis extinti.
- K. Chi filius T1 CO, mortuo patre imperat an. 8. sed quia veneri & luxui deditus, à Regulis ejectus, substituto YAO fratre. Non ponitur in serie Imperatorum à scriptoribus.
- L. Sie filius T1 CO, secundæ familiae Imperialis Xam truncus. Imperantibus YAO & XUN præcipuum magistratum gessit, donatus ditione Xam dictâ; quod nomen ad Imperatoriam familiam transiit.
- M. Cu seu, pater XUN sexti Imperatoris, vir improbus.
- N. Lao pum, alias Cien kien, cuius meminit Confucius, filius erat Hoei, pronepos Imperatoris CHUEN HIO. Magistratum gessit sub variis Imperatoribus. Vixisse traditur 700. annis, filios genuisse 54. sepultus in Mui cheu oppido prov. Su chuen, aut Siu cheu, prov. Nan kim.
- O. Tan chu filius YAO Imper. ob pravam indolem à patre exclusus à successione.
- P. Ho xo, Ho chum, Hi xo, Hi chum, quatuor filii YAO Imperatoris, per singulas anni tempestates Præfecturam gesserunt, sic ut primus magistratum gereret verno tempore, alterè aestivo, tertius autumnali, quartus denique brumali.
- Q. Siam filius Cu seu, frater XUN ex noverca, vitæ fratris quondam insidiatus, ab eodem tamen deinde regni potito donatus ampla ditione.
- R. XUN sextus Imperator & una Legilator. Hujus posteri 1100. ferè pōst annis à VUVAM creati Reguli regni Chin in prov. Ho nan.
- S. Quen tertii Imp. CHUEN HIO è quintâ (ut aliqui scribunt) stirpe nepos. Pater fuit Yu primæ familiae conditoris, vir improbus, qui ob expensas publicas in aquarum eluvionibus aliò derivandis inutiliter factas à XUN Imperatore imperfectus est.
- T. Xam kiun filius XUN, à successione exclusus à patre, quia inutilis ac degener.
- V. Yu seu Ta yu, filius Quen, è quinta stirpe nepos CHUEN HIO tertii Imperatoris. Fuit primæ familiae Hia dictæ Princeps & Conditor: quæ familia per annos 458. sub 17. Imperatoribus stetit. Posteri illius à CHIM TAM sequentis familiae Conditore creati Reguli regni Ki in prov. Ho nan, propagati per 700. ferè annos.
- X. Vu yu & Kio lie, filii XAO CAM, creati Dynastæ, hic ditionis Hoei, ille ditionis Vm.
- Y. Ki E ultimus Imperator primæ familiae Hia, quam justitiâ & pietate inchoatam, tyrannide & libidine pessum-dedit. Huic successit secunda Xam familia.

Secundæ Familiæ Imperialis Yam Tabula.

4

Sie.		
Chao mim.		
Siam tu.		
Cham yo.		
qao yu.		
Y.		
Chin.		
Vi.		
Pao tim.		
Pao ye.		
Pao pim.		
Chu gin.		
Chu quei.		
1. CHIM TAM. ^b		
	reg. 13.	
Chum gin.	Tai tim ^c .	Vai pim.
2. Tai kia.		
	reg. 33.	
3. Vo tim.	4. Tai kem.	
	reg. 29.	reg. 25.
5. Tai vu.	6. Yum ki.	7. Siao kia.
	reg. 75.	reg. 12.
		reg. 17.
8. Chum tim.	9. Vai gin.	10. Ho tan kia.
	reg. 16.	reg. 15.
		reg. 9.
11. cu ye.		
	reg. 19.	
12. cu sin.	13. Vo kia.	
	reg. 16.	reg. 25.
14. cu tim.	15. Nan kem.	
16. Yam kia.	17. Puon kem.	18. Siao sin.
	reg. 7.	reg. 28.
		reg. 21.
		reg. 28.

20. Vu tim.		
	reg. 59.	
21. cu kemi.	22. cu kia.	
	reg. 7.	reg. 33.
23. Lin sin.	24. Kem tim.	
	reg. 6	reg. 21.
25. Vu ye.		
	reg. 4.	
26. Tai tim.		
Ki cu ^d .	27. Ti ye.	Pi can ^e .
		reg. 37.
Vi cu ^f .	28. Cheu ^g .	Vi chum ^h .
	reg. 32.	
Vu kem ⁱ .	Cum ki ^j .	
Mim cum cum.	Siam cum bi.	
Li cum fam.	Fe fu ho.	
Sum fu cheu.		
		Xim.
Chim cao fu.		
Cum fu kia ^k .		
		Mo kin fu.
Cao y.		
		Fam xo.
Pe hia.		
		Xo leam he ^l .
CUM FU CU, ^m		
seu		
Confucius.		
Pe yu. ⁿ		
		cu su. ^o

- A. Sie filius est Ti co quarti Imperatoris, & Hoam ti è quarta stirpe nepos. Ab hujus stirpe continuatur series secundæ familiæ Imperialis.
- B. Chim tam Princeps & Conditor secundæ familiæ Xam dictæ, & deinde Yn: quæ per annos 644. à 28. Imperatoribus propagata est.
- C. Tai tim primogenitus Chim tam, patre superstite obiit, relictæ herede filio.
- D. Ki cu filius Tai tim 26. Imperatoris, dimissus è carcere, à Vu vam Imperatore creatur Rex Coreæ, planè dominus & juris sui, & obsequio clientari liber.
- E. Pi can filius Tai tim Imperatoris, à Cheu postremo Imperatore qui monentem non ferebat, crudeliter interemptus.
- F. Vi cu filius primogenitus Ti ye Imperatoris, imperante tyranno Chen in sylvas fugerat: unde revocatus, à Chim vam tertia familiæ secundo Imperatore creatur Regulus regni Sum in prov. Honan, exemptus onere clientelari, & ritu familiæ suæ proprio regere permisus. Porro familia hæc filio præmaturè mortuo, & ad Vi chum fratrem translata, per 32. Regulos propagata, tandem fuit extincta à Dynastâ regni Ci. Regni autem Ci caput & princeps deinde à Vu vam creatus fuit Tai cum vam. Propagata hujus familia à 28. Regulis, donec à Colao Tien ho dicto extincta. Tien ho deinde creatus Regulus ejusdem regni Ci à familiæ Chen 30. Imperatore Ngan vam. Hæc fuit stirps propagata per 7. Regulos, ac demum à Regulo regni Cin extincta.
- G. Cheu filius tertius Ti ye Imperatoris: ob cuius tyrannidem extincta familiæ Xam, succedente tertia Cheu familiæ.
- H. Vi chum, alias Chum yen, secundus filius Ti ye penultiimi Imperatoris: in regno fraterno Sum degit, ubi ejus filii & nepotes publicis perfuncti muneribus. Ab hoc continuatam describunt stirpem Confucii Sinarum Philosophi.
- I. Vu kem filius Chen ultimi ex familia Xam Imperatoris, cùm temere multa spargeret in vulgus contra Chim vam secundum novæ jam familiæ Chen Imperatorem, occisus fuit à Chen cum.
- K. Cum fu kia filius Chim cao fu; à quo fa-
- miliae Confucii nomen Cum inditum, quod hodieque in familiâ conservatur.
- L. Xo leam he, filius Pe hia, Præfectus ditionis Cen dictæ. Hic cùm novem filias, marem nullum genuisset, jam septuagenarius puellam Chim duxit, oriundam ex familia Yen, quæ tunc præcipue nobilitatis erat; & quamvis obscurior ipse censeretur, quod tamen constaret, stirpem ex Imperatoris sanguine quamvis remotam ducere, expeditis nuptiis potitus est: ex his natus est Confucius.
- M. Cum fu cu, seu Confucius, filius Xo leam he, natus an. 12. Lim vam Imperatoris, ante Christum 551. vir, uti morali nobilitate, quæ à virtute litterisque petitur, inter Sinas nobilis; ita sanguinis quoque nobilitate nemini fortassis aliarum Gentium secundus. Præterquam enim quod à Hoam ti primo gentis Imperatore per rectam lineam descendat, ipsiusmet quoque filii & nepotes per annos bis mille ducentos & amplius splendorem domus suæ conservant in hodiernum usque diem, quo ejus nepos ordine 67. (aut fortè 68.) cum titulo Que cum, hoc est; Ducis, solus è Sinis à tributo liber residet in natali urbe Kio feu in prov. Xan tum, propriâ & per antiquâ familiæ istius sede. Itaque ab Imperatore Hoam ti supputando annos usque ad natum Confucium, sunt 2146. his si addas 2237. qui sunt à nato Confucio usque ad saeculi hujus 1683. fatendum erit unam eamdemque stirpem annis omnino 4383. per filios & nepotes numquam interrupta serie fuisse propagatam, siquidem Sinensium fastis fides adhibenda.
- N. Pe yu filius unicus Confucii obiit ætatis suæ anno 50. cùm pater ageret ætatis annum 69.
- O. Cu su filius Pe yu, magnis in Imperio perfunctus muneribus, scripsit librum Chum yum, seu de medio, ex mente avi sui Confucii, cuius adeo censi potest interpres. Magister & ipse secundi Sinarum Philosophi, cui Memcius est nomen; cuius posteritas rametsi in ortu suo obscura, tamen huc usque perseverat, & in aulâ suis quoque honorum titulis ab Imperatoribus decoratur.

Tertiæ Familiæ Imperialis Cheu Tabula.

<i>Heu cie.^a</i>	1. <i>V U VAM.^h</i> reg. 7.	<i>P e ye caoⁱ.</i> <i>cao vo chin^k.</i> <i>Pie cum cao^l.</i> <i>Cam xo^m.</i> <i>Xo sienⁿ.</i> <i>Xo chu^o.</i> <i>Chao cum xe^p.</i> <i>Cheu cum^q.</i> <i>Xo vu^r.</i> <i>Xo chin^s.</i> <i>Xo tu^t.</i>	<i>Pe kin^u.</i>
<i>Pu co.^b</i>	2. <i>Chim vam.</i> reg. 37.	<i>Xo yu^z.</i> 3. <i>Cam vam.</i> reg. 36.	
<i>Kio.</i>	4. <i>Chao vam.</i> reg. 51.	5. <i>Mo vam.</i> reg. 35.	6. <i>Cum vam.</i> reg. 12.
<i>Cum lieu.^c</i>	7. <i>Ye vam.</i> 8. <i>Hiao vam.</i> reg. 25. reg. 15.	9. <i>Y vam.</i> reg. 16.	10. <i>Li vam.</i> reg. 51.
<i>Kim cie.</i>	<i>Chim^j.</i> 11. <i>Siuен vam.</i> reg. 46.	12. <i>Yeu vam.</i> reg. 11.	
<i>Hoam po.</i>	<i>P e fo^z.</i> 13. <i>Pim vam.</i> reg. 51.	<i>Sie fu.</i>	20. <i>Quam vam.</i> 21. <i>Tim vam.</i> reg. 6. reg. 21.
<i>Cha fe.</i>	14. <i>Huon vam.^{aa}</i> reg. 23.		22. <i>Kien vam.</i> reg. 14.
<i>Hoei yu.</i>	<i>Ke.</i> 15. <i>Chuam vam.</i> reg. 15.		23. <i>Lim vam.</i> reg. 27.
<i>Cum fi.</i>			24. <i>Kim vam.</i> reg. 25.
<i>Cao yu.</i>			<i>gu xim^{dd}.</i> <i>Mem.</i> 25. <i>Kim vam.</i> <i>gu chao^e.</i> reg. 44.
<i>Ya yu.</i>			26. <i>Yuen vam.</i> reg. 7.
<i>Cum xo cu.</i>			27. <i>Chin tim vam.</i> reg. 28.
<i>Tai vam.^d</i>			<i>Ngai vam^{ee}.</i> 28. <i>Cao vam.</i> <i>Su vam^{ff}</i> reg. 15.
<i>Tai pe^e. K i lie^f. Yu chum.</i>			
<i>VEN VAM.^g</i>	29. <i>Guei lie vam.</i> reg. 24.		<i>Huon cum.^{ee}</i>
	30. <i>Ngan vam.</i> reg. 26.		<i>Guei cum.</i>
	31. <i>Lie vam.</i> 32. <i>Hien vam.</i> reg. 7. reg. 48.		<i>Hoei cum.^{hh}</i>
	33. <i>Xin cim vam.</i> reg. 6.	<i>Si cheu cumⁱⁱ.</i> 35. <i>Tum cheu kiun.^{kk}</i>	
	34. <i>Nan vam.</i> reg. 59.	<i>Si cheu ven cum.</i>	reg. 7.

- A. *Heu cie* quarti Monarchiæ Imperatoris *Ti co* filius, & tertiae familie *Cheu* deinde dictæ truncus. Huic à *XUN* demandata rei agrariæ cura, & ob merita creatus Dynasta ditionis *Tai* in prov. *Xen si*. Hujus stirps sub duabus familiis regiis *Hia* & *Xam* per 40. generationes continuata recensetur: hīc verò eorum ferè nomina qui rem memoriam dignam reliquerunt, à scriptoribus afferuntur, et si recenseantur fortè in aliis libris qui hīc desiderantur.
- B. *Pu co* è stirpe *Heu cie* magistratum gessit sub primâ *Hia* familiâ. Cùm autem videret leges & jura regni pessum dari, & familiam regiam ad interitum vergere, deposito Magistratu clam confugit ad terras barbarorum, ibique rem agrariam (antiquum & proprium familie munus) cœpit instituere, qua re omnium animos sibi devinxit. Ab hoc rursus propagata familia per filios & nepotes usque ad *Cum lieu*.
- C. *Cum lieu* cùm ditionem barbaris cinctam obtineret, sic tamen suos instituit, ut vicinis quoque amori esset ac venerationi; unde crescente in dies populi multitudine, in amplam ditionem *Pin*, nunc *Pin cheu* dictam, in prov. *Xen si* sese contulit anno 22. Imperatoris *KIE*, qui è prima familia *Hia* 17. fuit & postremus. A *Cum lieu* verò usque ad *Tai vam* recensentur 9. generationes.
- D. *Tai vam* seu *Cu cum*, collapsum non-nihil familie statum restauravit, & debellatis deinde barbaris in loco *Ki xan* (ubi modò est *Fum ciām* urbs prov. *Xen si*) ibidem stabilem fixit sedem, & novum familie suæ nomen *Cheu* indidit, quod idem nomen perseveravit deinde in familia Imperiali. Facta est autem ea ex *Pin* ditione in *Ki xan* transmigratio anno 26. *SIAO YE* Imperatoris decimi noni ex familia *Xam* secunda.
- E. *Tai pe*, & *Yu chum*, alias *Chum yum*, (laudati ambo à *Confucio*) filii *Tai vam* maiores natu, cùm scirent minorem natu fratrem *Ki lie* à patre amari impensis, eique destinari regnum, in utriusque gratiam spontanei exules barbarorum Australium ditiones ultrò petunt: quos ut celent genus suum tonsa cæsarie, nec non maculis servilibusque notis cor-
- pus suum deformant: *Tai pe* tamen à barbaris illis electus fuit Regulus regni *V*, fundavitque nobilem urbem *Su cheu*, ubi ejus sepulchrum hodieque extat, in prov. *Nan kim*. Scribunt item à *VU VAM* creatum Regulum ejusdem regni *V* pronepotem hujus *Chum yum*.
- F. *Ki lie*, seu *Vam ki*, patri *Tai vam* succedit in ditiones. Insigni pietate & justitia Regulorum animos sibi devinxit. Barbaros *Pekinenses* jussu *TAI TIM* & *Ti ye* duorum Imperatorum feliciter domuit. Obiit imperantis *Ti ye* anno septimo, relicto filio *Ven vam* 47. annos tunc agente.
- G. *Ven vam*, filius *Ki lie*. Imperiali familia *Xam* in ruinam vergente, 40. Reguli se illi subdunt. E tribus Imperii partibus duas benevolentia & veneratione virtutum devinctas sibi habet. Non ponitur tamen in serie Imperatorum. Reliquit filios 12. quos inter *VU VAM* tertiae familie *Cheu* fundator.
- H. *VU VAM* filius præpotentis Regis *Ven vam*, ipse Princeps & Conditor amplissimæ *Cheu* familie, quæ per annos 873. à 35. Imperatoribus propagata est. Hic Imperator fratribus suis varia constitut regna: filios quoque suos ac nepotes, prout quisque virtute cæteris præcellebat, dignitate quoque voluit præcellere.
- I. *Pe ye cao*, filius *Ven vam* natu maximus, ex optimatibus Imperatoris *CHEU*, qui postremus fuit familiae *Xam*. Hic eundem *Pe ye cao* (patre in vinculis detento) interfecit, & carnes imperfecti frixas apteque conditas *Ven vam* patri ceu edulium è mensa Regia offerri jussit, addens, siquidem ipse vir sanctus esset, jam proculdubio præscitum cuiusmodi edulium istud esset.
- K. *cao vo chin* filius *Ven vam* præmaturè obiit.
- L. *Pie cum cao* filius *Ven vam*, ex optimatibus Imperii unus; creatus ab fratre suo *VU VAM* Regulus regni *Pu*, quæ nunc est Metropolis prov. *Xen si*, dicta *Singan*.
- M. *Cam xo* filius *Ven vam*, creatus à fratre *VU VAM* Regulus regni *Guei* in prov. *Ho nan*. Post 800. & amplius annos extincta ejus familia à Regulo R. Cin postquam fuerat per 37. Regulos propagata.

- N. *Xo sien filius Ven vam*, à fratre *VU VAM* creatus Regulus regni *Quon* in prov. *Honan*: sed mox imperante *CHIM VAM* cùm rebellionem moliretur, à *Chen cum* fratre occisus est.
- O. *Xo chs filius Ven vam* creatus à fratre *VU VAM* Regulus regni *Ho* in prov. *Xans*, nunc urbs *Pim Yam*: quia verò imperante *CHIM VAM* visus est rebellionem moliri, in ordinem plebeiorum reditus fuit à *Chen cum*: ejus tamen familie Reguli per 700. ferè annos propagati sunt; & tandem extincti à Regulis regnorum *Cin* & *gu*.
- P. *Chao cum xe filius Ven vam*, ex Imperii primatibus unus, & à fratre *VU VAM* creatus Regulus regni *Ten* nunc prov. *Pe kim*. Per 28. Regulos propagata hujus familia, demum à Regulo regni *Cin* extincta est.
- Q. *Chen cum filius Ven vam*, omnium scriptorum Confucii imprimis encomiis celebratus, à fratre suo *VU VAM* creatus primus Regulus regni *Lu* nunc prov. *Xan tum*.
- R. *Xo vu filius Ven vam*, à fratre *VU VAM* creatus Regulus regni *Chim* in prov. *Xan tum*, quod deinde collapsum Imperator *SIUEN VAM*, hujus familie *Chen undecimus*, dedit fratri suo *Chim* dicto.
- S. *Xo chin filius Ven vam*, à fratre *VU VAM* creatus Regulus regni *gao* in prov. *Xan tum*. Hujus familia propagata fuit per 25. Regulos, donec à Regulo regni *Sum* extincta.
- T. *Xo tu filius Ven vam*, creatus Regulus regni *gai* in prov. *Ho nan*, at quia suspectus rebellionis contra *CHIM VAM*, ejectus fuit à *Chen cum*: familia tamen ejus per 22. Regulos propagata fuit, ac tandem à Regulo regni *gu* extincta.
- V. *Pe kin filius Chen cum*, revocato à *CHIM VAM* in aulam patre, huic in regnum *Lu* successit; & eum perpetua deinde serie 32. Reguli consecuti, donec à *gu* regni Regulo *Cao lie vam* dicto extincta est hæc familia. Porro à *CHIM VAM* creatus erat *Hium ye* caput & Princeps regni *gu*. Propagata hujus familia per 25. Regulos, ac demum extincta à Regulo regni *Cin*.
- X. *Xo ju filius secundus CHIM VAM*, à quo creatus Regulus regni *Tam*, ac deinde regni *Cin* dicti, in quo familia propagata fuit à 29. Regulis, donec à tribus Regulis regnorum *Han*, *Guei* & *Chao* fuit exticta. Hæc autem tria regna à *GUEI LIE VAM* 29. Imperatore familiae *Chen* inter Optimates distributa sunt: & demum à Regulo regni *Cin* exticta: postquam regnum *Han* numeraverat 10. Regulos, regnum *Guei* 10, & regnum *Chao* 12. Hujus postremi regni olim à *Mo VAM* 5. Imperatore familiae *Chen* creatus Regulus *gao* fuit exticta.
- Y. *Chim filius Li VAM*, à fratre *SIUEN VAM* creatus Regulus regni ejusdem cognomenti *Chim*: hujus familia per 22. Regulos propa-
- gata, extincta tandem fuit à Regulo regni. *Han*.
- Z. *Pe fo filius Imp. YEU VAM* ex *Pao su* pellice. Hunc destinaverat pater Imperii hæredem; sed occiso patre & pellice, successit legitimus filius *PIM VAM*.
- AA. *Ke* patre mortuo regnum affectat: detectâ conjuratione fugit.
- BB. *gu tui*, patre mortuo regnum affectat; sed tandem cum rebellibus occisus.
- CC. *Xo tai filius secundus HOEI VAM*, quem pater Imperii hæredem destinat, quo tamen potiri non potest, Regulis jurejurando fidem obstringentibus majori natu *SIAM VAM* postea dicto: itaque post multa bella tandem occiditur à *Vencum* Regulo regni *Cin*.
- DD. *gu xim*, *Mem*, & *gu chao* filii Imper. *KIM VAM* præmaturè obierunt.
- EE. *Ngai vam* filius *CHIN TIM VAM*, patre sub initium anni mortuo imperare vix cœperat, cùm tertio mense à fratre imperfectus est.
- FF. *Su vam* filius item *CHIN TIM VAM*, & fratricida, usurpavit Imperium, quod quinto post mense amisit, imperfectus à minore fratre *CAO VAM*, qui 15. deinde annis Imperium administravit.
- GG. *Huon cum* filius *CAO VAM*, à fratre *GUEI LIE VAM* creatus Regulus in prov. *Ho nan*, cui dein successit *Guei cum* filius.
- HH. *Hoei cum*, nepos *Huon cum* Regulus *Ho nan*, filium minorem *Tum chen kiun* dictum creavit Regulum ditionis *Cum*, nunc urbs est *Ho nan* prov. *Ho nan* item dictæ.
- II. *Si chen cum* primogenitus *Hoei cum* sic dictus, quia fuit regionis Occidentalis Regulus in eadem prov. *Honan*.
- KK. *TUM CHEU KIUN* ultimus & 35. familiae *Chen* Princeps, filius hic fuit *Hoei cum*, & è quinta stirpe nepos *CHIN TIM VAM* Imperatoris 27. Extincta fuit hæc familia à Regulo regni *Cin*, dicto *Chnam siam vam*: erat autem dictus Regulus oriundus ex stirpe *Ficus*, quem 8. Imperator familiae *Chen Hiao VAM* regno *Cin* douaverat: cuius stirps à 37. Regulis propagata, tandem sub *Xi HOAM TI* Imperio quoque potita fuit, verùm tribus & quadraginta post annis extincta familia, ad eam quæ *Han* dicitur, translatum Imperium.
- Atque hæc demum est trium familiarum Imperialium series genealogica, quam idcirco placuit hæc exhibere, quod ex familia reliquas omnes quæ consecuta sunt, decem & novem & annorum diuturnitate & felici administratione, nec non virtutum & pietatis laude (si postrema tertiae familie tempora exceperis) longè superaverint; reliquarum vero familiarum series genealogicas accuratè conscriptas qui voluerit, consulat, si placet, Sinenses Historiographos.

TABULA CHRONOLOGICA

Monarchiæ Sinicæ

JUXTA CYCLOS ANNORUM LX.

Ab anno post Christum primo, usque ad annum
præsentis Sæculi 1683.

*Auctore R. P. PHILIPPO COUPLET Belgâ, Soc. Jesu,
Sinensis Missionis in Urbem Procuratore.*

Nunc primùm in lucem prodit
è BIBLIOTHECA REGIA.

PARISIIS,

M. DC. LXXXVI.

CUM PRIVILEGIO REGIS.

AJUHAT

AOI Q'UQ' CHOC

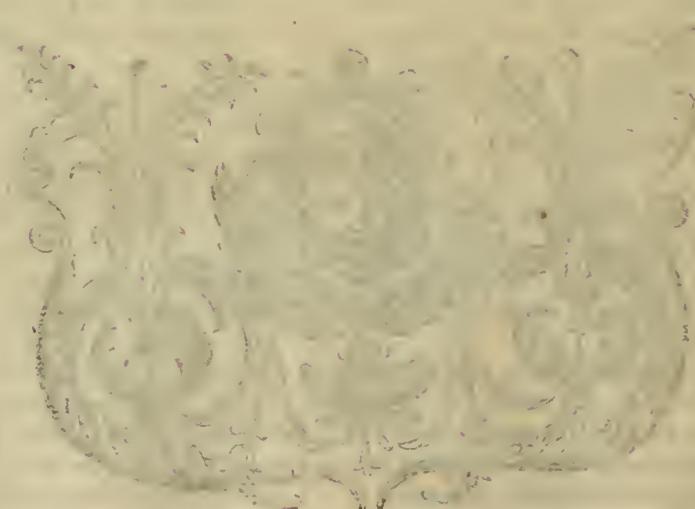
CHOC

CHOC

CHOC

CHOC

CHOC

PAZIL

MDCTKXXAI

QOM BIRNITRIO BEGII

PRÆFATIO

Summatim exhibetur perpetua series Familiarum
Imperialium.

NT EQUAM Tabulam alteram Chro-
nologicam Monarchiæ Sinicæ post
Christum h̄ic subjiciam, juvat præ-
mittere, & sub unum quasi aspec-
tum Lectori offerre Imperialium Fa-
miliarum Monarchiæ tam quæ ante,
quæ post Christum floruerent,
quoddam summarium. Rectè notant Sinenses Interpre-
tes, quod sicut Elementis totique Mundo sublunari suæ
sunt rerum temporumque vicissitudines, ita suis sint etiam
regnis atque imperiis, adeoque familiis illis, penes quas
sunt ipsa imperia, sic ut dum una occidat, oriāntur aliæ;
dum hæ vigent ac florent, marcescant illæ & conser-
cant, nec quidquam ferè constantius sit quæ ipsa rerum
vicissitudo & inconstantia. Locupletissimæ veritatis hu-
jus testis est Sinarum Monarchia.

Primus itaque gentis Sinicæ Conditor Fohi vagos &
agrestes homines ad quandam vitæ societatem primùm
adduxit, mox etiam conjugiis blandè vincetos, ad hu-
manitatem informare cœpit. A Xin num deinde agri-
culturam docti sunt, atque aliis vitæ tuendæ præsidis
muniti. Postea vero celebrem illum Hoam ti, à quo pe-
riodum sexaginta annorum orsi fuimus, & tres ejusdem
successores (scilicet Xao hao, Chuen hio, & Tico)
duces & magistros nacti, ac cultioris vitæ rudimentis
imbuti, adolevere paulatim in Regnum hoc & Imperium
ultimi Orientis.

Sex gentis Sinicæ Conditores ac Principes secuti sunt celeberrimi duo Imperatores iidem & Legislatores Yao & Xun. Quod autem Confucius in libris suis, & qui huic proximus censetur, centum annorum intervallo, Memcius, horum duorum Principum mentionem potissimum faciant, non item sex præcedentium, non alia, ut opinor, causa fuit, quām quōd ambo isti & Reges fuerint & Legislatores, quōd ab iisdem præcipui quique ritus civiles & institutiones politicæ sint profectæ. Horum verò duorum Imperatorum seu Legislatorum tempora annos 150. expletant, qui si ad annos 587. præcedentium sex addantur, universim existent 737.

Duos gentis Conditores & sex Imperatores secutæ sunt Imperiales Familiæ, penes quas ad hæc usque tempora suprema dignitas fuit, & monarchica Sinarum administratio. Universim duæ & viginti numerantur, novem scilicet maiores, minores tredecim; si tamen his omnium postremam familiam, & quæ jam maxime adolescit, Orientalium dico Tartarorum, sub qua hæc scribimus, adjungamus.

Porro tres illæ Familiæ, quæ reliquas antecesserunt, tempore, famâ quoque & laudibus antecedunt; quippe morum integritate, pulcherrimis institutis, ad hæc clementiâ, æquitate & fide administrantium Rempublicam, aliarum omnium vere principes. Has inter prima, quæ Hia dicitur, Imperatores 17. numerat, quæ per annos 458. imperium tenuere: altera Xam ac deinde Yn dicta, Imperatores 28. per annos 644. tertiam denique, quæ vulgo Cheu nominatur, Imperatores 35. per annos 873. rexerunt; vicitque hæc omnes & Principum numero, & annorum. Trium vero familiarum annos conficiunt 1975.

Quæ tempore trium Familiarum gesta sunt, partim referuntur

feruntur in toto libro Xu kim à variis illorum temporum Historiographis Regiis, partim in aliis haud minoris fidei libris classicis atque authenticis, quos ipse met Confucius Philosophus singulari studio atque operâ collegit: multa quoque à Tai su cum commemorantur, qui plusquam duobus sæculis vixit ante Confucium; & à Lao kiun, qui coætaneus ejusdem fuit, tametsi senior: quin & Philosophus ipse sub vitæ exitum functus Historiographi munere, non pauca memoriae posteriorum prodit in eo libro qui Chun cieu dicitur; atque in libris Scientiæ Sinicæ, quos in lucem damus, multa quoque reperiuntur à Confucio Memcioque inspersa, quæ ad ætatem trium Familiarum spectant.

Cæterùm familia Cheu trium principum familiarum, uti jam diximus, postrema, uti fuit primis maximè temporibus florentissima, ita copiosiorem quoque scribendi materiam præbuit: annis tamen labentibus & ipsa labi cœpit, & fallentia rerum humanarum decreta paulatim experiri. Certè quo tempore Philosophus vivebat, multum jam de antiquis suis moribus, priscaque integritate & se veritate amiserat. Laboravit ille quidem per annos complures, & incenso planè studio tam verbis quam scriptis egit, ut auream illam Priscorum ætatem innocentiamque revocaret, sed nullo vel per exiguo certè quidem successu laboravit. Perierunt ergo tandem tres familie principes, postquam ex eis octoginta Imperatores per annos omnino 1975. Imperium Sinense tenuerunt, &, quæ humanae conditionis infelicitas est, periit una cum illis prisca fides, candor, innocentia: quin & hæreses ab ipso Confucii tempore invalescebant, nec multis post sæculis execrabilis idolorum pestis ab India invecta cultissimam gentem fædis insanisque superstitionibus miserandum in modum contaminare cœpit. Et quamvis aliquæ familia-

rum, quæ tres modò memoratas consecutæ sunt, impensè hoc egerunt, ut instituta Majorum ac disciplinam, pristinosque mores revocarent, nunquam tamen perficere potuerunt, ut non labes aliqua vitiatae semel ætatis, & quasi rugosum quid ac senile persisteret, multumque præcæ integritatis atque severitatis (quemadmodum obseruant omnes) desideraretur. Est interim memoria sanè dignum quod Yam cie gravissimus inter Sinas auctor animadvertisit in Prologo suo, qui quidem omnibus omnino annalibus præscribi solet, ruinam scilicet trium familiarum tam illustrium ex tribus maxime pellicibus, quarum singulæ singulis familiis damno fuerint, extitisse. Quod tametsi non sine causa vir prudens animadverterit, aliam tamen quoque rem tertia huic familiæ damno fuisse atque exitio multi observarunt: quippe cum Fundator illius Vu vam, Princeps militari gloriâ clarissimus, idemque mirificè liberalis erga suos, septuaginta Regna seu Dynastias, eoque amplius, eis qui bene de Imperio meriti fuerant, nec non consanguineis suis largitus fuisse, hæc munificentia cupiditati, sicut fit, ambitionique materiam præbuit, adeoque bellis sanè diuturnis ac luctuosis. Certè cum procedente tempore octodecim majora Regna mutuis inter se bellis arderent, tandem imperante Yeu vam, qui duodecimus ex familia Cheu Imperium moderatus est, ad septem Regnorum Principes seu Regulos spes tota victoriae belli mole devenerat, sic prorsus ut septem postremi Imperatores præter augustum nomen Filii Cæli, sive cælitùs dati, & sigillum, & novem via sa Imperialia, præter imagines denique & umbras imperii vix aliud quidquam retinerent: ei. verò, qui postremus fuit omnium, ex amplissimo terrarum imperio nihil jam superesset præter exiguum septem oppidorum ditionem.

Tribus ergo familiis Hia, Xam, Cheu, quarta suc-

cessit Cin dicta, quæ postquam per annos omnino ducentos ac decem cum aliis sex Regnis pro suprema dignitate decertaverat, omnium tandem victrix votis suis amplissimoque Sinarum Imperio potita est: sed enim brevissimo potita tempore. Certè tertio post die quam solium occupavit, in tumulum est illatus; filius exacto mox triennio, s̄p̄e pariter ac vitâ spoliatus, secutus est patrem, d̄ cum eo stirps omnis familiaque concidit. Usque adeo scilicet brevis d̄ caduca fuit felicitas, imò sp̄es mera felicitatis, ad quam ambitio tot annorum per tot cædes ac vulnera sibi viam fecerat. Quamvis autem qui deinde successit Xi Hoam ti dictus, atque omnium tandem victor nomen familiæ Cin, in quam aliena ex stirpe adoptatus fuerat, per annos 37. quibus imperavit, tutatus sit, atque usus consilio sanè per apposito Monarchiæ suæ non solum conservandæ, sed etiam perpetuandæ, Regulos omnes factionum bellorumque duces in ordinem, Regna verò in Provincias redigeret; tandem tamen una cum illo ipsum quoque nomen extinguitur: immortale quidem futurum apud posteros, nisi rerum suarum gloriam, quas utique gessit maximas, d̄ muri propè immensi contra Tartaros extructi merita, inaudito quodam litterarum hominumque litteratorum odio, nec minus tyrannide sævitiaque suâ fœde commaculasset: qui adeò cùm se jam plurimis exosum esse cognosceret, insidias veritus ac vim suorum, non arma tantum, sed æs omne ferrumque privatis ex ædibus jussit auferri. Verùm brevi didicit nequidquam iis tela adimi, quos odium d̄ furor armat. Certè versâ tandem in furorem patientiâ, cannis igne duratis præustisque tyrannum aggressi, cum cæsis ac fugatis non semel exercitibus, nisi mortem natura prævenisset, imperio tandem ac vitâ exuissent. Dux autem facti, vir ignobilis e plebeiorum turba, cui Lieu pám

nomen, qui indolem regiam toto corporis proceri habitu præferebat, mox Sinarum Dominus, atque Imperialis familiæ Han vulgo nominatæ Conditor ac Princeps. Hæc autem multò quām præcedens fortunator, & sago togāque nobilis, militarem gloriam sic est seftata, ut litteras haudquaquam aspernaretur: harum itaque studiosos, in quos familia præcedens ferro flammāque sævierat, benignè complexa, tenues librorum reliquias, quorum infinita copia communi fuerat absumpta incendio, sollicitè collegit: fortunata hoc quoque nomine, quod in medio fere illius cursu SALVATOR MUNDI nasci dignatus est; fortunata, inquam, tanta si bona nosset; si que homines ii, quos ad exquirendam veram Legem in Occidentem legaverat, ex Indiis doctrinam potius Thomæ Apostoli inibi tunc versantis, quām nefarias idoli Fe superstitiones in patriam suam reduces attulissent. Turbavit autem non mediocriter, & interrupit quodammodo prosperum familiæ hujus cursum per oīennium Imperatrix una & Usurpator quidam Imperii, qui familiæ suæ Sin, id est novæ, qualis revera erat, cognomentum indidit. Verūm quatuordecim post annis antiquata mox novitas fuit, ac familia Han cursum suum prosecuta, quinque & vi-ginti Imperatores (non recensitâ Imperatrice & Usurpatore) per annos 426. numeravit. 230. quidem in Occidente Xen si sub tredecim Principibus, & sub duodecim in Oriente Ho nan per annos omnino 196. suis quoque Historiographis, qui quindecim numero fuerunt, illustris, & hos inter præcipuae auctoritatis Præfecto Suma cien, (floruit is 100. fere ante Christum annis) qui historiam suam orditur ab Hoam ti Monarchiæ Sinicæ Conditore.

Quæ huic deinde successit Heu han, sive posterior Han familia, idem nomen sortita est, quia ex eadem stirpe,

stirpe, quamvis remotiis, oriunda. Porro regnavit illa in provincia Su chuen per annos 44. nec nisi duo Imperatores pater & filius solium tenuere; si tamen solium tenuisse dici possunt, quando eodem tempore duæ aliæ præpotentes familiæ Guei & V, hæc in Australi China, illa in Boreali nomen atque insignia Imperatoris usurabant. Multa igitur bella per annos 40. & bellorum successus varii, quos & octo ætatis illius Historiographi multis libris complexi sunt, quoad tandem bellis pariter ac Triumviratui finem dedit septimæ familiæ Cin Fundator. Hic autem rerum potitus aulam in Oriente constituit, unde eam deinde posteri Principes in Occidentem transtulerunt. Sed hujus quoque familiæ non admodum diuturna felicitas fuit, quippe quæ 155. annorum spatio quindecim numero successivè Principes numeravit, quatuor scilicet dum in Occidente aulam habuit per annos 52. undecim verò cùm in Oriente aulam tenuit per annos 103. Nimirum hac tempestate tota bellis civilibus ardebat China, Regnis omnino sexdecim inter se commissis: quò minus est mirandum, quinque familias, quæ deinde scenarum propè ritu aliæ alias consecutæ sunt, tam brevi tempore constitisse. Utai, seu quinque familiæ, dicebantur; item Nan pe chao, quæ voces Australi Borealemque Dominationem sonant. At verò sub his familiis tam in Austro quam in Septentrione modò hæc, modò illa Regna supremum sibi jus atque imperium vindicarunt, ambitione scilicet per fas nefasque aditum sibi parante ad solium. Quid multa? Fuit tempus, cùm novem simul nomine tenus Imperatores videret China. Quinque porro familiarum in Austro regnantium sunt hæc nomina, Sum, Ci, Leam, Chin, Suy. Sum igitur nomen octavæ fuit familiæ, & per annos 59. sub octo Imperatoribus stetit. Nona Ci, quam per annos 23.

Imperatores quinque tenuerunt. Decimam Leam nominavere; hæc per annos 55. quatuor Imperatores Sinensis dedit. Undecima Chin est dicta, ex qua, 32. quibus stetit annis, quinque Imperatores prodierunt. Tres denique ex duodecima, cui & Suy nomen: fuit hæc autem totius Imperii domina, sed brevi temporis spatio, ut quæ post novem ac viginti annos finem accepit. Itaque si nos annorum Principumque numerum, qui ad quinque familias pertinent, summatim colligamus, comperiemus Imperatores quatuor & viginti, per annos 196. in Austro imperitasse, quando interim in Septentrione tres familiae Guei, Cheu & Ci per annos 170. imperitabant. Historiographi interim ætatis illius decem extitere.

Excepit hanc Imperialium scenarum varietatem stabilior aliquantò familia Tam vulgo nominata, si tamen in humanis rebus quidquam dici potest stabile. Fuit illa domus, cæteras inter, rerum gestarum gloriâ perillustris ac felix, verâ etiam gloriâ summâque felicitate longè omnes superatura, si beatissimam sortem, quæ ipsis nascentis exordiis divinitus oblata fuit, tueri voluisse: ipsa nimirum est, cui septuaginta duo Præcones Evangelici à Judææ finibus profecti, veræ sapientiæ lumen attulerunt: quo tametsi per annos circiter ducentos gaudere visa est, tandem tamen magis amavit ipsa spissas Atheorum suorum atque idololatriæ imprimis tenebras, quam lucem Christianæ veritatis. Annis autem stetit 289. Imperatores viginti recensuit: in his excludimus Imperatricem unicam, quæ Imperium, à quo per leges excludebatur, per vim & nefas usurpavit.

Post hæc civilia rursum bella, novique Regnorum ortus & occasus. Quinque rursus familiis Heu u tai dictis, jus Imperii vi & armis sibi vindicantibus, Colai fere vel armorum Duces erant quicumque ad imperium adspira-

bant; cùmque totius imperii administratio ex nimia Imperatorum indulgentia & facilitate penes eos esset: ad hæc, opes, arma, militumque & eorum quos ad dignitates evexerant favor, viam panderent, promptissimè scilicet capessebat ambitio quod totis votis expetebat: sed enim cùm paria essent multorum vota, Martisque rota nunc hos evobis, nunc illos, & mox etiam pro sua levitate, quâ unâ constans est, deprimentis quos evexerat; sic prorsus, ut trium & quinquaginta annorum spatio China duodecim viderit Imperatores; quodque multò fuit mirabilius, quinque Domorum Imperialium ortus pariter atque occasus. Harum porro singulis proprium nomen regni seu ditionis, quam Conditor suus antè obtinuerat, inditum de more fuit, unâ tamen adscitâ Heu litterâ, quæ posteriores esse significaret; ejusdem quippe nominis familiæ itidem rerum potitæ fuerant.

Ne quid autem deesset ad publicas imperii calamitates, per eadem fere tempora Regulorum alii in Australi, alii in Boreali China inter se mutuò dimicabant, quoad unius tandem familiæ (Sum nomen fuit) victrix ambitionis ambiosis aliarum studiis atque contentionibus finem attulit. Hæc ordine decima-nona per annos 319. octodecim Imperatores Sinis dedit; plures etiam datura, si placuisset uti probis rerum suarum Administris, & Martis armorumque studia cum studiis litterarum, quibus impensissimè favebat, prudenter conjungere: sed enim dum his totam se tradit, illorum propè oblita, factum est ut pacificam Sinarum Palladem armata Tartarorum invaderet; & qui utriusque præsidio imperium ac libertatem tueri poterant, alterius neglectu in servitutem devenerint. Servitutis ac ruinæ principium à Sinis fuit, si tamen par est Sinas dicere, qui soli ex Sinis omnibus abhorrentes à litteris, & venationis armorumque studiis de-

diti, Tartari verius censeri poterant: Barbari certè quidem vulgò censemabantur, ac terras Leao tum dictas ipsi Tartariæ Orientali finitimas incolebant, vicinis suis robore militari, morumque ferocitate perquam similes. Hi ergo sive Præfectorum injuriis (uti fit) lacerfati, sive aliis de causis sumptis armis rebellionem movent; nec mora, jam non cives, sed hostes rapinis grassantur ac cædibus, finitimas quasque ditiones infesti populantur: obrui opprime poterant solis litteratorum calamis, si quantum his litterarum erat, tantum fuisse animorum: sed enim qui otio, qui umbræ & solis Musarum cantibus assueverant, solo propè armorum strepitu lituorumque cantu exanimati sunt. Quid hic ageret Sinarum Imperator? erat is octavus ordine, Hoei cum ei nomen, barbaros ope barbarorum domitus Tartaros Orientales invitat, lupos, scilicet imprudens, ut canes abigat. Advolant Tartari, feritur fædus, arma cum Sinis sociant, rebelles domant; sed his domitis, imperii quoque societatem pertunt, quæ ubi negatur, bellum denunciant, geruntque eo successu, ut Imperatore totâque aulâ in Australem Chinam migrare coactâ, ipsi provincialium Borealium jam domini non dubitarint imperii jus atque titulum sibi vindicare: quò magis fuit mirandum, posteros tanto majorum suorum malo nihilo cautiiores factos, nostris rursum temporibus in eundem errorem atque eandem calamitatem lapsos fuisse. Per annos igitur 150. Principes novem ex illa Tartariæ Orientalis gente Chinæ Borealis Imperatores appellari se voluerunt, Australis etiam Chinæ futuri domini, nisi per eadem fere tempora multò numerosior ipsis fortiorque Tartarus Occidentalis spes conceptas & victiarum cursum intercidisset. Hunc Sinarum Imperator contra Orientalem invitarat concitaratque: adest alacer, usurpatorem Tartarum feliciter tandem debellat,

bellat, ac procul è China ejicit, gratulantibus scilicet triumphantibusque Sinis, quando ecce quod his sui quondam hostes vaticinati fuerant, victor Tartarus stipendum militiæ suæ præmiumque sanè magnum poscens, & armatis, ut aiunt, precibus Septentrionem totum vindicat sibi; nec contentus hac quamvis immensâ propè ditione Barbarus, ex ambitioso cupidoque socio apertus jam hostis, cum milite exercitatissimo atque armis vincere asuetis, in Meridionales opulentasque Sinarum venit Provincias, & spem non inanem imperii totius. Ab ortu igitur & occasu perpetuis hostium irruptionibus ac latrociniis exhaustum & labefactatum Imperium tandem ruinam fecit: unam hoc acerbi casus solamen à litteris suis ferens, quod cum superioribus quinque familiis unus duntaxat Scriptor obtigisset, ipsius res gestæ per duos & sexaginta Historiographos, ut jam de veterum librorum Interpretibus non agam, posteriorum memoriæ commendatæ fuerint.

Victrix ergo quæ ad occasum degit Tartaria, quæ familiæ suæ Yuen nomen dedit, per annos novem & octoginta Sinis dominata est, cùm totidem ferè annos in expeditione sua consumpsisset; quod nulli quidem mirandum videri debet: fuit enim luctandum illi non tam cum Sinis quam cum affinibus cognatisque Tartaris, qui, uti modò narrabam, Pekinensem Provinciam bellicosam imprimis, armis ac ditione obtinebant: cùm autem rara sit gratia fratrum quoque, ne dicam affinium: tum quidem maximè, cùm de corona sceptroque agitur, ad spirantibus eodem & his pariter & illis, bello tandem vicere qui opibus numeroque vincebant Occidentales Tartari. Prodierunt Imperatores novem ex hac Tartarorum familia, quam adeo non sunt aversati Sinæ, ut fidem candoremque gentis experti mirè etiam charam habuerint; jamque etiam desiderium illius non raro prodant, hoc quidem

tempore, quo Orientali Tartaro parere coguntur. Usque adeo scilicet tolerabile redditur vel ipsis servire Tartaris, si modò fides & clementia regnarit. Cælum interim Sinense ac solum multò fuit apud victores inclemens, quām hi erga vicos erant: plerisque certè Principum (si primum ac postremum excipias) brevis admodum dignitatis ac vitæ usura fuit. Nimirum extra silvas suas ac nives ægrè gens ista vel in deliciis vitam trahit, nisi revera dicamus, idcirco brevem fuisse, quod in deliciis eam ducerent. Hoc quidem certum pœnis istis Asiaticis suam hic quoque fuisse Campaniam, & deliciis tandem fractos ac voluptatibus perdidisse militares spiritus, Martiumque robur, quo pauci multis Sinarum quondam pares erant. Ab his ergo quamvis imbellibus facile potuerunt vinci atque opprimi, præsertim cum libertatis amor vires animosque subderet, nec ipsi virtute bellicâ jam vincerent, à quibus numero longe vincebantur. Incrementa porro decrementaque rei Tartaricæ octo ætatis illius Historiographi conscripsere; ad quos è sequenti familia nonus accessit, qui unus belli pacisque res omnes ducentis ac decem voluminibus est complexus: hos autem decimum quoque his jungimus, Marcum Paulum Venetum, expeditionis Tartaricæ spectatorem & socium, qui multum dedit lucis rerum Sinicarum studiosis.

Is interim qui Tartaros è China pepulit infimæ conditionis homo, de famulo sacrificiorum latronum dux, ad extremum maximorum Imperator exercituum Chinæque Dominus evasit. Ab hoc fundata Mim familia, quæ per sexdecim deinde Principes, ducentorum septuaginta sex annorum spatio feliciter est propagata. Ab ea redactum divisumque Imperium in tredecim Provincias, & binas Provincias aulicas Pe kim in Septentrione, & in Austro Nan kim: ab hoc Monarchia firmissime sta-

bilita, Regulis Dynastisque omnibus nihil præter titulum censumque titulo dignum relinquens. Verumtamen quæ humanæ felicitatis est inconstantia, hæc quoque Monarchia, quâ nihil stabilius esse videbatur, nihilque florentius, aliquando corruit: latronum civiumque beneficio caput extulerat, latronum civiumque incuria depresso fuit atque extincta; quippe dum robur omne militiæ Sinis procul ad Imperii & Tartariæ fines occupatur, seditionorum perditorumque hominum manus in ipsis Regni visceribus numero viribusque paulatim aucta, tandem eluvionis instar Boreales aliquot Provincias occupavit; inde grassari barbarum in morem incendiis, rapinis, cædibus: jamque adeo Pekinensem aulam crudeliter atque avarè diripere, ipsomet Imperatore sibi ultiro consciente necem, quo se crudelitati suorum graviorique probro eriperet: quorum omnium factus certior, qui tunc regio exercitui summa cum potestate imperabat, in ultionem tanti sceleris exardescens, & pœnas utique justissimas de perduellibus illis sumpturus, repente cum Orientali Tartaro, quocum tunc maximè bellum gerebatur, pacem init, jamque adeo in ultionis quoque & belli contra latronem societatem vocat. Adfuerunt mox alacres Tartari; itur in latrones, fugantur, cæduntur, Tartaris non minus famâ & terrore nominis sui, quam manu ferroque pugnantibus: & hi quidem jam ovantes, maximis onusti spoliis revertebantur, atque ut Sinæ autumabant, in Tartariam suam; cùm ecce non ultra Pekinum progressi, suum esse scilicet Sinarum Imperium, nec uno tantum titulo, declarant. Quid plura? paucorum annorum spatio, vi, metu, dolo, virtute, nec non Sinensium discordia perfidiaque Provinciae subactæ omnes, extincta funditus Mim familia.

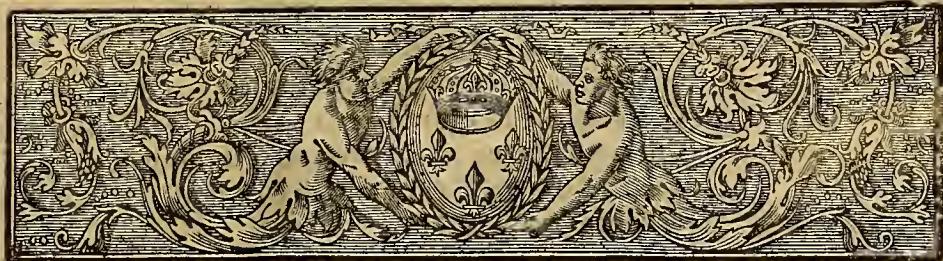
Successit igitur clausura nobis Imperiale agmen nova Tartarorum Orientalium familia Cim dicta, cuius qui-

dem imperantis anno quadragesimo, nostre vero Orbis Christiani 1683. quo haec scribimus, imperante Cam hi, qui secundus est gente Tartarica vigesimum-secundum jam annum Tartaricum pariter & Sinense moderatur Imperium.

Atque haec demum est series Familiarum Principum Sinicæ Monarchiæ; quas ut ego summatim offeram: fuerunt illæ quidem duæ supra viginti; Imperatores vero omnium, annumeratis octo primis gentis Principibus, universim ducenti triginta quinque, omissis scilicet iis qui quod brevi tempore vixerunt, vel aliis de causis, in serie non ponuntur. Perstitit autem Monarchia in Familiis Imperialibus per annos 3898. ad quos additis 737. annis, quibus octo primi gentis Principes vixisse perhibentur, conficientur à primo anno Fo hi ad hunc Salutis humanæ 1683. inclusivè, anni 4635. ex his subtrahe annos 255. quibus duo Conditores Fo hi & Xin num regnarunt, residui erunt 4380. qui conficiunt Cyclos sexaginta annorum omnino tres & septuaginta.

TABULA NUMERICA XXII. FAMILIARUM
Imperialium, Imperatorum, Annorum.

Familia.	Impp.	Anni.	Familia.	Impp.	Anni.
I. Hia.	17.	458.	XII. Suy.	3.	29.
II. Xam.	28.	644.	XIII. Tam.	20.	289.
III. Cheu.	35.	873.	XIV. Heuleam.	2.	16.
IV. Cin.	3.	43.	XV. Heu tam.	4.	13.
V. Han.	27.	426.	XVI. Heu cin.	2.	11.
VI. Heuhan.	2.	44.	XVII. Heu han.	2.	4.
VII. Cin.	15.	155.	XVIII. Heu cheu.	3.	9.
VIII. Sum.	7.	59.	XIX. Sum.	18.	319.
IX. Ci.	5.	23.	XX. Yuen.	9.	89.
X. Leam.	4.	55.	XXI. Mim.	21.	276.
XI. Chin.	5.	32.	XXII. Cim.	8.	40.

TABULA CHRONOLOGICA Monarchiæ Sinicæ POST CHRISTUM juxta Cyclos annorum LX.

CYCLUS	II. HIAO PIM TI
X L V.	regn. 5. annis.
Annus	
58.	
post Chr.	
primus.	

N NO Cycli 58. & primo à Christo nato succedit in Imperium HIAO PIM TI, hoc est, obediens pacificus, è quinta Han familiâ numero undecimus, ex octavi Imperatoris YUEN TI stirpe nepos novennis.

Avia Imperatrix committit imprudens totum regimen Colao Vam mam, vafro, ambitioso, crudeli. Hic sublato æmulo solus rerum potitur: 117. suæ factionis Dynastas creat: nomine Imperatoris cœlo solenni ritu sacrificat: fictis prodigiis id agit, ut credatur à cœlo missus.

CYCLUS	
X L V I.	
Annus	
post Chr.	
quartus.	

12. Ju çu YM	
regn. 3.	

Vam mam
regn. 14.

Anno Cycli 2. HIAO PIM TI veneno perimitur à Vam mam, qui simulatè vota offert & vitam cœlo devovet pro Principis salute.

Anno 3. à Vam mam substituitur Ju çu YM biennis infans, è stirpe septimi Imp. SI UEN TI.

Anno 5. Ju çu YM Imperio exiutur à Vam mam, qui anno 6. depositâ jam larvâ palam Imperium usurpat, & Imperator proclamat. Plurima renovat: nomen familie suæ indit Sin, id est, novum, quod 14. annis duravit. In novem provincias Imperium dividit, & in regiones 125. in quibus urbes 2203. Dynastas creat 796. Toparchas 1551.

Anno 13. Lunâ 7. die ult. Eclipsis Solis.

Anno 16. Cometes.

Varii conflantur exercitus confederatorum, qui
Che muy dicti, quòd minio tintis superciliis à reliquis
distinguenterunt, alii exercitus à duobus fratribus *Lieu*
sieu & *Lieu ym* è *Han* familia oriundi. Hinc varia &
cruenta bella.

Anno 19. locustarum tanta copia, ut solem obduce-
rent: hinc fames ingens, adeoque hīc plerumque ansa
rebellionum & latrociniorum.

Anno 20. cæso exercitu, aulâ direptâ & incensâ,
occiditur *Vam mam*, corpus in frusta disceptum &
sale conditum, caput in foro suspensum populi telis
configitur. Subrogatur eodem anno à victore exercitu
HOAI YAM VAM, è quarti Imp. KIM TI stirpe oriun-
dus.

13. HOAI YAM
VAM
regn. 2.

Anno 21. HOAI YAM VAM, quòd luxui deditus, ab
exercitu rejicitur, subrogato *Vam lam*, qui se filium
noni. Imp. CHIM TI esse mentiebatur; sed paulò pòst
detestâ fraude obtruncatus.

14. QUAM VU TI
regn. 33.

Anno 22. succedit QUAM VU TI (alias *Lieu sieu*)
è decimo filio KIM TI quarti Imperatoris oriundus.

Aulam ex Occidente *Xen fi* in Orientem transfert
Seu lo yam urbem provinciae *Ho nan*. Hinc deinceps
Orientalis *Han* familia nominatur. Princeps bello &
pace clarissimus, ruri educatus, & plebis labores expertus,
ejus misereri novit; comis, liberalis, & amans littera-
torum, quos undique accersitos evehit. Corporis ha-
bitus vulgaris: lustrans Imperium in natali solo cum
popularibus agricolis epulatur. Piscatori *Nien quam*
sodali olim suo ad se accersito obviam procedit, pri-
mas defert, & in eodem secum strato cubare jubet,
ubi noctem pristinæ vitæ res commemorando tradu-
cunt. Sub noctem semel à venatione redux Regiæ por-
tas occlusas offendit, vigilum Praefectus aperiri vetat;
quare ad aliam pergens admittitur: postridie eum, à
quo admissus erat, uno dignitatis gradu dejectum ple-
ctit, auget alterum.

Annos 12. impendit rebellibus domandis, & pacando
Imperio. Rubris tinti superciliis copias suas in 30. cu-
neos seu 300. millia dividunt. Sibi eligunt in Impera-
torem *Puon cu* è familiâ *Han*, ad bubulci sortem re-
daëctum, qui victus ultrò se dedens, & vitâ & dynastiâ
à victore donatus.

Dux belli *Ma yuen* Cochinchinæ rebelles domat,
deinde in prælio contra boreales barbaros occumbit.

Anno 24. Lun. 3. die ult. Eclipsis Solis: item anno 27.
Lun. 9. die ult.

Anno Cycli 28. Imperii verò 7. Lun. 3. die ultimo me-
morabilis Eclipsis totalis, cuius occasione vetat in codi-
cillis imposterum uti nomine *Xim*, id est sanctus. Cùm
dicant annales Eclipsem prævenisse tempus; an fuerit

ea, quæ in morte Christi contigit, Astronomis examinandum relinquitur.

Anno 37. Lun. 3. Eclipsis Solis, item anno 38. Lun. 2. die ult. item 43. Lun. 5. item 46. Lun. 1. die ult. 51. Lun. 2. item 52. Lun. 5. die ult. & 53. Lun. 11. die ult.

15. MIM TI
regn. 18.

Anno 54. QUAM VU TI moritur æt. 61. Anno 55. succedit MIM TI filius ex decem: Princeps prudens, sagax, clemens. Academiam instituit in ipsa Regia pro filiis optimatum etiam barbarorum, quorum exercitationibus interest. Heroës bello & pace claros pingi jubet, & in aula appendi. Visitat ædes Confucii Philosophi. Imperatrix (filia memorati Ducis Ma yuen) modestiæ speculum fuit in Gynecæo, vestibus acu pictis constanter abstinet.

Anno 57. Lun. 8. Eclipsis Solis.

Crebras eluviones fluvii Hoam ho operâ centum mille hominum objectis per mille stadia aggeribus coërcet.

CYCLUS
XLVII.
Annus
post Chr.
64.

Anno Cycli 2. occasione somnii, quo oblata fuerat species aurata viri gigantæi, & memor dicti, ut putatur, à Confucio prolati, in Occidente existit sanctus, quæri jubet Imperator per suos legatos veram legem ex Indiis: at enim idoli Fæ pestifera secta cum metempsychoosi (proh dolor!) invecta est anno imperii sui 8. Lun. 10. (quæ & Sol defecit) anno post Christum 65. Dirè exagitant hoc factum scriptores omnes.

1. CHAM TI
regn. 13.

Anno 7. Lun. 10. die ult. & anno 10. Lun. 5. die ult. Eclipses Solis.

Anno 12. MIM TI moritur æt. 48. Anno 13. succedit CHAM TI filius, probus & sapiens, pacis amans & litterarum: vestigalia moderatur, magistratibus suis elegantiorum vestium usum interdicit, veterum parsimoniam imitandam dicitans.

Anno eodem 13. terremotus Lun. 8. Cometes, anno 14. sterilitas. Lun. 12. Cometes.

17. HO TI
regn. 17.

Anno 17. Lun. 2. Eclipsis Solis, item 18. Lun. 6. die ult. item 24. Lun. 8. die ult.

Anno 25. CHAM TI moritur æt. 31. Anno 26. succedit HO TI filius & decennis, sub tutela Imperatricis.

Anno 27. Lun. 2. Eclipsis Solis.

Anno 28. Pan chao Dux celeberrimus jus Imperii clientelare profert longissimè cum victore exercitu terrestri 200. dierum itinere, 50. amplius regna missis obsidibus clientelam profitentur: ad 40. millia stadiorum usque Ta chin, id est Judæam, refertur progressus; 30. anni circiter in his expeditionibus insumpti.

Anno 29. Lun. 6. Eclipsis Solis.

Anno Imperii 14. conjugem repudiat suspectam infidiarum, haec in corpore contabescit, Tem yu Ducis neptem Reginam creat, modestiæ speculum, litterarum

imprimis perita: ab ei gratulantibus nil munerum accipit præter penicillos, & novum papyri genus tunc inventum.

Ho Ti primus Eunuchos publicis muneribus admovet, à quibus postmodum crebrò perturbatum Imperium, creatis etiam ex eorum numero Dynastis ac Regulis à sequenti Imperatore.

Anno 32. Lun. 4. Eclipsis Solis, item 34. Lun. 3. item 37. Lun. 7. item 40. Lun. 4.

Anno 42. Ho Ti moritur æt. 27. Anno 43. succedit Xam Ti, secundus filiolus 100. dierum, qui mox moritur.

18. XAM TI
regn. 1.

19. NGAN TI
regn. 19.

Anno 44. succedit Ngan Ti nepos Cham Ti. Tredennis loco Regina mater Imperium administrat, sed ultra tempus: in publica sterilitate adit ipsa perse carceres. Imperium ne mole sua viribusque fatigetur, arctioribus finibus circumscribitur, multarum gentium & Principum clientelis renuntiatis.

Per hæc tempora grassatur insignis pyrata Cham pe lu, qui post quinquennium obtruncatur.

Eodem anno 44. Lun. 3. Eclipsis Solis.

Ngan Ti concubinam unam Imperatricem creat, hæc sterilis cùm esset, alterius concubinæ filium (clam veneno sublatâ matre) sibi vendicat.

Singulis propè annis terræmotus; maximè terribilis fuit decimus quintus, qui anno Imperii 8. Lunâ 2. contigit, quando tellus hiatum fecit longum stadiis 182. latum 56. (13. stadia Sinica leucam Germanicam constat) Amnistia toto Imperio indicitur, missis de more ad singulas provincias legatis Regiis.

Anno 46. & 17. sequentibus annis terræmotus, fames, inundationes.

Anno 48. Lun. 1. Sol deficit, Anno 51. Lun. 3. anno 52. Lun. 9. die ult. & anno 56. Lun. 12. totalis Eclipsis.

CYCLUS
XLVIII.

Annus
post Chr.
124.

20. XUN TI
regn. 19.

Anno Cycli 1. Lun. 9. die ult. Eclipsis Solis.

Anno 2. Ngan Ti lustrans Imperium moritur, æt. 32. Anno 3. succedit Xun Ti filius.

Imperatrici mortuæ, quod sciret ab eâ veneno sublatam matrem, yetuit justa fieri.

Alios atque alios Barbaros domat.

Anno 4. Lun. 7. Eclipsis Solis.

Sancit, ut nemo gerendo Magistratu adhibeatur ante quadragesimum ætatis anni, nisi virtus æatem supereret. Nutricem suam titulo donat heroinæ, & sigillo more Sinis usitato: sed postmodum eidem beneficii convictæ cum infamie notâ sigillum cum titulis eripitur.

Anno 8. Lun. 4. in vico regie suburbano terra hiavit cubitis 850. in longum in terra Leam cheu.

Anno 9. latronum cunei 49. urbes Australes vastant Duce Ma mien, qui post 12. annos Imperatoris nomen

	nomen usurpabit, & proximo pōst anno occidendum.
	Anno 12. Lun. 18. mense intercalari Eclipsis Solis, item an. 15. Lun. 12. & an. 17. Lun. 2. die ult.
	Anno 18. terra centies octogies concutitur. Bis Amnistia indicitur.
21. CHUM TI regn. 1.	Anno 21. XUN TI moritur æt. 32. Anno 22. succe- dit CHUM TI biennis filius, qui Lunā primā moritur.
22. CHE TI regn. 1.	Anno 23. succedit CHE TI octennis, è stirpe CHAM TI, prudens suprà ætatem. Visit gymnasium, in quo supra 30. millia Scholasticorum.
	Cùm in conventu publico fratrem Imperatricis Leam ki torvè intuens mussitabundus diceret, ò ferocem homi- nem! ab eo mox veneno sublatus est Lunā 6.
23. HUON TI regn. 21.	Anno 24. succedit HUON TI frater natu major. Eodem anno 24. Lun. 1. & anno 26. Lun. 4. die ult. Eclipses Solis.
	Sub hoc Imperatore venales fiunt magistratus, & sub hujus successore etiam dynastiæ: sectæ Lao kiun & Eunuchis impensiùs favet: multi litterati muneribus quoque invitati venire detrectant. Leam ki ad summa evehitur; ejus uxor titulo heroinæ & duarum urbium censu, seu 500. aureorum millibus donatur. Anni Ka- lendis de more Regem veneraturus, cùm contra leges accinctus gladio curiam introisset, gladio per vim mox erepto, veniam tamen tanti criminis impetrat; non multò pōst omnibus exosus, repente ab Eunuchorum turbâ cinctus, desperatâ fugâ, cum uxore sibi manus infert. Amici & propinqui ejus suprà 300. magistratu privantur; tanta vis opum ejus fisco ad dicta, ut me- diam partem vestigalium æquaret.
	Amnistia indicata Puon Praefectus in carcerem inno- cens detrusus cùm vinciti solverentur, solvi renuit: nam si exiero, inquit, ubique circumferam culpæ infamiam, & vivens ero malus Praefectus, & moriens malus dæmon.
	Anno 28. & 52. tam horrenda extitit fames, ut carne humana homines vescerentur.
	Anno 29. Lun. 7. anno 31. Lun. 9. anno 34. Lun. 4. intercalari, die ult. & anno 42. Lun. 1. die ult. Eclipses Solis.
	Anno 43. Croceus fluvius semper turbidus, limpi- dissimus fluxit aquis, quod illis mali ominis instar est.
	Anno 44. Lun. 5. die ult. Eclipsis Solis.
	Eodem Anno 44. HUON TI moritur æt. 36. sine prole, cùmtamen suprà sex mille concubinas numeraret.
24. LIM TI regn. 22.	Anno 45. succedit LIM TI è stirpe CHAM TI. Studiosissimus Eunuchorum, moneri impatiens, ava- rus, jocis deditus: nundinas domesticas instituit, gau- dens audire concubinas inter se licitantes & jurgantes. Ipse in rheda quam asinis jungit, obit palatia & gy- necæa, unde equi asinis viliores extiterunt, orbe Sinico ad exemplum Regis se componente. Unâ re laudandus, quod Regum documenta quinque libris classicis con-

tenta marmori insculpi, & præ foribus Academiæ erigi jussérunt.

Conjuratio contra Eunuchos detegitur. 100. Senatores occiduntur, & ex aliis Præfectis 700.

Emergent novi latronum cunei à flavo pileo dicti ducebūs tribus fratribus *Cham* dictis è sectâ *Lao kiun*: potu lustralis aquæ beneficiis infectæ morbis medentur. Per octo provincias serpit malum, donec duo fratres in prælio victi 80. millibus partim ferro partim flumine pereuntibus, & altero prælio 100. millibus partim cassis, partim captis, tertius demum frater in obsidione moritur.

Anno 46. Lun. 10. die ult. anno 48. Lun. 3. anno 50. Lun. 12. die ult. anno 54. Lun. 10. anno 55. Lun. 2. & anno 58. Lun. 9. Eclipses Solis.

CYCLUS
XLIX.
Annus
post Chr.
184.

25. HIEN TI
regn. 31.

Post 80. prælia tandem domiti Barbari ductore *Tuon kiun*, de quo memoratur, quod in decennali expeditione numquam culcitrâ ad somnum fuerit usus.

Anno hujus 21. sanguis pluit in Palatio.

Anno 3. lun. 5. die ult. Eclipses Solis.

Anno Cycli 5. rursus emergunt rebellium cunei à flavo pileo dicti.

Anno 6. LIN TI moritur æt. 34. hærede necdum nominato.

Eodem anno 6. lun. 4. Eclipses Solis.

Anno 7. succedit HIEN TI filius secundus novennis, fratre *Pien ti* natu majore post menses aliquot abdicato.

Hebes & segnis: hinc bella tam externa quam intestina. Imperii in tres ac deinde in 4. partes & capita divisio hinc cœpit. Orientalis China penè tota conspirat contra *Tum cho* Imperatoriæ militiæ ductorem. Hic occiso HIEN TI & fratre ejus natu majore, aulam in Occidentem *Xensi* tranfert, incenso priùs Palatio, & è Regum sepulchris effossis thesauris; verùm anno sequenti trucidatur, & cadaver in foro cum plausu & ludibrio populi suspenditur.

Ejusdem tricies auri millia, argenti 90. millia fisco addicta. Sub hoc nova secta vulgo *Mi kiao*, sic dicta ab orizâ, cuius certa mensura exigebatur ab iis, quorum morbos magicis carminibus curabant.

Recrudescit flavorum pileorum rebellio, 300. militum millia numerantur: paulatim deleti à *qao poi* invasore Imperii: ab hujus deinde filio *qao poi*, anno Cycli 37. è solio dejectus Imperator, & Dynasta *Xan Yam* creatus, quatuordecim post annis inglorius obiit ætatis 54.

Anno 11. lun. 6. die ult. & anno 17. lun. 9. Eclipses Solis.

Annis 21. 23. & 24. Cometes.

Anno 25. lun. 10. anno 27. lun. 2. anno 29. lun. 6. die ult. & anno 36. lun. 2. die ult. Eclipses Solis.

Sexta familia.
1. CHAO LIE
VAM
regn. 3.

Anno 38. succedit CHAO LIE VAM (alias *Zieu pi*) ex quarti Imper. KIM TI stirpe: fundat familiam Imperialem *Heu han*, id est, posteriorem, *Han* dictam: hæc sub duobus Principibus stetit annis 44. Vir erat procero admodum corpore, magnanimus, parcus verborum, in omni eventu sui similis: morti jam proximus, *Quis quis*, inquit, *quinquagenarius moritur, non habet cur de vita brevitate exposulet cum cælo; quantò minus ego quinquagenario major*. Inde filium Imperii hæredem Colao suo *Co leam* commendans, *Si consiliis tuis, inquit, non acquiescit filius meus, eum de solio dejice, & tu ipse regna*. Mox conversus ad filium; *Macte animo, inquit, fili mi, peccatum quamvis leve tibi videatur, cave commiseris: quod rectum est, quamvis exile videatur, cave neglexeris. Sola virtus mortales subjugat. Noli modicam virtutem meam imitari. In uno Co leam patrem invenies*.

Anno 39. lun. II. die ult. Eclipsis Solis.

2. HEU TI
regn. 41.

Anno 40. CHAO LIE VAM moritur æt. 63. Anno 41. succedit HEU TI filius, paternæ laudis, quamdiu *Co leam* vixit, æmulus. In Occidente aulam habuit *Chim tu* metropolim prov. *Su chuen*. Triarchia tunc erat in Septentrione familiæ *Guei*. In Austro familia *V* aulam tenuit in *Kien cam* métropoli, (dein *Nan kim*, nunc *Kiam nhim* dictâ) hæc 4. Reges tenuit per annos 59. donec à familiâ *Cin* extincta.

Familia verò *Guei* borealis & duabus reliquis potentior, Reges per annos 46. numeravit, & extincta à *Sum chao* belli duce, à cuius filio familia sequens *Cin* sumet exordium: *Cham fi & Quan yu* sub *HEU TI* duces belli strenuissimi in prælio occumbunt. Post aliquot secula *Quan yu* in idolorum numerum adoptatus, uti *Mars Sinicus* adoratur.

Laudatur *Co leam*, quod acceptâ sæpius clade à Rege boreali *Guei*, suos tamen tam ordinate nosset reducere, ut non videretur victus esse.

Rex borealis cum maximo exercitu Meridiem petit, æmulos Reges *Han* & *V* confederatos debellatur, sed ubi ad ripam magni fluminis *Kiam* tumescentes undas conspicatus, *Ab ideo*, inquit, *cælum hos limites statuit; ut mortalium cupiditatem limitaret!* quare damnato belli consilio Boream repetit.

Anno 41. lun. II. die ult. Eclipsis Solis, item anno 48. lun. II. die ult. item anno 50. lun. 5. intercalari, item anno 6. lun. 5. totalis Eclipsis.

CYCLUS
L.
Annus
post Chr.
244.

Anno Cycli I. lun. 4. Eclipsis Solis, item anno 4. lun. 2.

Sum chao Regis *Guei* cliens & copiarum ductor rebellat; in dominum suum arma movet cum successu.

Filius *HEU TI* Imperatoris desperatâ salute Imperii, *Moriamur*, inquit, ô Pater, gloriösè in bello, ut patres nostros videamus. Detrectat prælium pater, quare filius in funebri majorum aulâ, occisâ priùs uxore se perimit.

Anno 17. lun. 1. Eclipsis Solis.

Anno Imperii sui 40. Cycli hujus vigesimo, cœso exercitu & direptâ aulâ *Heu Ti* dedit se victori, à quo creatur Dynasta *Nganlo*, ubi privatus post septen-nium moritur æt. 65.

Septima familia.

1. *Xi cu vu ti*
reg. 25.

Anno Cycli 21. *Xi cu vu ti* belli Duci *Sam chao* filius fundat familiam *Cin* dictam (sed diverso ab quartâ familiâ *Cin* & charactere & accentu.) Habuit hæc quindecim Imperatores per annos 155. Aulam in *Lo-yam* urbe prov. *Ho nan* constituit ad Occidentem. Princeps magnanimus, sagax, verique amans.

Hac familiâ imperante 18. Reguli inter se pro Imperio decertant: Meridionales plerumque à Borealibus victi, quos & fœdus cum Tartaris & nativum robur armabat.

Anno 23. lun. 6. die ult. Eclipsis Solis.

Anno 25. lun. 7. ingens numerus stellarum cum fragore versus Occidentem ruit, & ut pluvia dissolvitur.

Pacato Septentrione Imperator cum 100. millibus Regis *V* Australem regionem aggreditur, spatiolum flumen *Kiam* catenis quæ verubus ferreis connexæ spatiosum *Kiam* flumen jungebant, perruptis, regia *Nan-kim* invaditur. Rex portis egressus victori se dedit, à quo ditionis *Vam* dominus creatur.

Anno Imperii 17. totius Imperii jam dominus milites & arma improvidus dimittit, otio interim & luxui indulgens, cum gregibus feminarum hortos suos curru obiens, quem oves trahebant.

Anno 28. lun. 10. Eclipsis Solis, item anno 31. lun. 1. & 3. item anno 34. lun. 1. item anno 40. lun. 3. item anno 42. lun. 8.

Anno 45. Xi cu vu ti moritur æt. 55. relicta prole numerosissimâ, post hujus obitum novæ rebelliones & bella.

2. *Ho ei ti*
regn. 17.

Anno 46. succedit *Ho ei ti* primogenitus, stupidus & hebes. Initio operâ quatuor optimatum satis feliciter rexit; postmodum ex occasione secundæ *Reginæ*, quæ primam ejecerat, & unicum ejus filium veneno sustulerat, occisis ejusdem fautoribus, multa prælia & cædes consecutæ: occisâ secundâ *Reginâ* & ejus factionis sociis fugit Imperator. Regulus regni *Ci* victoriis tumidus Imperium affectans in prælio occiditur. Alter Regulus è familiâ *Han* in Septentrione rebellans decimo post anno extinguitur. Alter in Occiden-tali prov. *Su chuen* regium usurpat titulum.

Invaluit hoc tempore nova secta ex *Lao kiun* orta, dicitur *Vu quei kiao*. Doctrina de nihilo & inani: Sectatores statum quemdam quietis immotæ affectant, quo functiones animæ velut in extasi ad tempus sus-pendantur.

Anno 56. lun. 11. Eclipsis Solis, item anno 57. lun. 4. item anno 54. lun. 8. intercalari.

Anno

CYCLUS L I. Annus post Chr. 304.	3. HOAI TI regn. 6.	<i>Anno 3. lun. 1. Eclipse Solis.</i> Eodem anno 3. HOAI TI veneno sublatus moritur absque liberis, æt. 48. Anno 4. succedit HOAI TI vigesimusquintus filius Conditoris à primoribus electus, Speciem præbet boni Principis. Regulus <i>Lieu yuen</i> occiso fratre, affectat Imperium, & biennio post moritur: hujus filius <i>Lieu cum</i> aulâ captâ filium Imperatoris interficit, & dein patrem ipsum, quem prius jussérat servili habitu in convivio ministrare.
	4. MINTI regn. 4.	<i>Anno 5. lun. 1. & anno 9. lun. 2. Eclipse Solis.</i> Anno 10. HOAI TI occisus æt. 30. Anno 11. succedit MINTI nepos conditoris, à primoribus electus; anno 13. aulâ direptâ se dedit <i>Lieu yao</i> victori, à quo creatur Dynasta in <i>Xan si</i> .
	5. YUEN TI regn. 6.	<i>Anno 13. lun. 6. Eclipse Solis.</i> Anno 14. MIN TI à Regulo <i>Han</i> occisus æt. 48. succedit YUEN TI conditoris nepos, gravis, modestus, sapientum fautor. Cùm trium Imperatorum Colaum <i>Vam tao</i> in eodem secum subsellio sedere vellet, hic modestè recusans, <i>Si sol</i> , inquit, <i>se demittat ad inferiora quæ collufrat, jam haec non habebunt quod suspiciant.</i> Aulam ex Occidente in Orientem seu <i>Nan kim</i> transfert. Hinc Orientalis <i>Cin</i> familia dicta.
	6. MIM TI regn. 3.	<i>Anno 15. lun. 4. Eclipse Solis.</i> Anno 19. YUEN TI mœrore confectus moritur ætat.
	7. CHIM TI regn. 17.	46. Anno 20. succedit MIM TI filius successoris. Anno 22. MIM TI moritur æt. 27. Anno 23. succedit CHIM TI filius; pro quinquenni puerō Regina mater regit. Quidam Reguli inter se pro Imperio décertant.
	=	<i>Anno 22. lun. II. anno 24. lun. 5. anno 28. lun. 3. & anno 32. lun. 10. Eclipse Solis.</i>
	8. CAM TI regn. 2.	<i>Anno 33. Cometes, & anno 38. lun. 2. Eclipse Solis.</i> Anno 39. CHIM TI moritur æt. 21. Anno 40. succedit CAM TI frater.
	9. MOTI regn. 17.	Anno 41. CAM TI moritur Anno 42. succedit MO TI primogenitus; biennis tutelæ Imperatricis committitur; adolescens virtute & prudentiâ, & suorum consiliis aliquas provincias recuperat.
	10. NGATI regn. 4.	A <i>Huon ven</i> Imperialium copiarum ductore borealis aula familiæ <i>Han</i> rebellis diripitur & incenditur. Variâ inter Regulos bella.
		<i>Anno 43. lun. 4. anno 48. lun. 1. anno 53. lun. 10. Eclipse Solis, item anno 57. lun. 8. totalis eclipse.</i>
		Anno 58. MOTI moritur æt. 19. Anno 59. succedit NGATI, CHIM TI septimi Imperatoris filius, ab Imperii primoribus electus.

CYCLUS L II. Annus post Chr. 364.	II. TI YE regn. 5.	<i>Anno 2. NGATI moritur ætatis anno 25.</i> Anno 3. succedit TI YE frater minor, à primoribus electus. <i>Anno 5. lun. 3. & anno 7. lun. 7. Eclipse Solis.</i>
---	-----------------------	---

Colaus *Huon ven* prælio vincit Regulum *Yen* in Septentrione; sed hic auctus copiis Reguli *Cin* aggreditur *Huon cum*, cæditque ad 30. millia.

12. KIEN VEN TI
regn. 2.

Anno 7. Ti YE à Colao *Huon ven* dejectus è solio, creatusque Dominus arcis *Hai si*, ubi 15. post annis moritur æt. 43. Anno 8. succedit KIEN VEN TI filius minor YUEN TI quinti Imperatoris, à primoribus electus.

13. VU TI
regn. 24.

Anno 9. KIEN VEN TI moritur ætat. 53. Anno 10. succedit VU TI filius.

Fu kien Borealis Imperator meditatur Austrum bello petere; dissuadetur, quod familia *Cin* ex coeli mandato imperet, neque ita peccavit ut ejusdem gratiam amisisset. Spretis consiliis cum 600. equitum millibus, peditum 270. millibus Austrum petisse scribitur, 700. & stadia agmine perpetuo occupasse. Imperator Australis priusquam tota vis hostium confluenter, repente cum selectioribus aliquot millibus ex 80. quos habebat millibus armatorum castra aggreditur tantâ vi & fortitudine, & panico terrore correptos hostes adeo fregit, ut ex tanto exercitu vix 30. millia evaserint. Postmodum à ductoribus suis metipse *Fu kien* Imperator debellatur, capitur, ac tandem captus in fano proximo strangulatur.

Alia deinde ex aliis regna in Septentrione rebellant. Imperator Australis vino luxuique se dedit, omnia facturus ditionis suæ, si victoriam prosequi voluisset.

Anno 12. lun. 10. anno 18. lun. 6. anno 21. lun. 10. & anno 28. lun. 5. Eclipses Solis.

Anno Imperii 20. Cometes apparet, ei propinat alter bellii Imperator Borealis, ut omen sinistrum à se avertat.

Anno 33. VU TI clam suffocatus in lecto moritur. Ansam dedit jocus quidam, quo secundæ Reginæ 30. annos agenti sibi vetulam videri dixisset.

14. NGAN TI
regn. 22.

Anno 34. succedit NGAN TI filius hebes & obtusus.

Rebellant regna tam minora quam majora omnino septem.

Topo quei Reguli regni *Tai* post sextam stirpem abolitam nepos residuus debellat funditus Regem regni *Yen* Borealis, direptâ aulâ ubi familiæ suæ per annos 149. sub 13. Principibus duraturæ nova rursus fundamenta jacit.

Lieu yu è circumforaneo calceorum venditore miles, dein Dux belli, multis clarus victoriis gradum sibi sternit ad Imperium, mox futurus sequentis familiæ conditor.

Anno 37. lun. 6. anno 40. lun. 4. anno 44. lun. 7. anno 51. lun. 9. & anno 54. lun. 1. Eclipses Solis.

Anno 55. NGAN TI à *Lieu yu* occiditur æt. 37. quo anno Cometes.

15. CUM TI
regn. 2.

Anno 56. substituitur CUM TIdecessoris frater utorinus.

		<i>Eodem anno 56. lun. II. Eclipsis Solis.</i>
Octava familia.		Anno 58. CUM TI suffocatus æt. 37. familia Cin extinguitur. Eundem annum sibi attribuit regicida CAO QU VU TI.
1. CAO QU VU TI regn. 2.		CAO QU VU TI (alias Lieu yu) octavæ familiæ Sum fundator, quæ sub 8. Principibus stetit annis 59. è gregario milite Dux, ac dein Imperator, proceritate, & formâ corporis Imperio dignâ, magnanimus & gravis, in vestitu & epulis moderatus, aulam habuit Nan kim è quâ erat oriundus.
2. XAO TI regn. 1.		Imperiales quinque familiæ quæ ordine sequuntur, dicuntur VTAI. Fuit autem per hæc tempora diarchia seu duumviratus dictus Nan pe chao, hoc est Australē & Boreale Imperium.
CYCLUS LIII. Annus post Chr. 424.	3. VEN TI regn. 30.	Anno 59. moritur CAO QU VU TI æt. 67. Anno 60. succedit XAO TI, alias Ym Yam Yam dictus primogenitusdecessoris, jocis & oblectamentis immodicè deditus.
		Anno 1. XAO TI è solio dejectus à Colao Tan tao ci, ac paulò post occisus æt. 18.
		Eundem annum sibi vindicat successor VEN TI filius natu tertius conditoris.
		VEN TI Princeps pius, rectus, modestus, at Bonziorum fautor. Publicos magistratus ultra sexennium prorogari vetat. Arma movet in Borealem Imperatorem, cui 16. Dynastiae se subjecerant: primo prælio vincitur, at deinde triginta præliis victor duce Tan tao ci Colao: at hic in præmium mortem tulit, ob nimiam potentiam suspectus: quo auditio, Boreales animos rursum & arma movent. Non uno prælio vici Australes. Anno Imperii 26. tanta utrimque cædes extitit, ut campi sanguine stagnarent, avesque aliò migrarent. Tai vu ti Borealis Imperator jubet omnes Bonzios regnorum suorum interfici; fanis idolisque cremari jussis, quod alias deinde non semel factitatum.
		Anno Cycli 4. Lun. 6. anno 12. Lun. I. anno 15. Lun. II. anno 17. Lun. 4. & anno 23. Lun. 6. Eclipses Solis.
	4. VU TI regn. 11.	Anno 30. VEN TI à primogenito suo occiditur æt. 47. Anno 31. succedit VU TI filius natu tertius, occiso fratre primogenito & parricidâ. Princeps literatus, equitandi & sagittandi peritus imprimis, adeoque venationi immodicè deditus; prodigus tamen & oris soluti, nec suos, ut par erat, tractans.
		Anno 31. Lun. 7. Eclipses Solis, item anno 38. Lun. 9.
	5. FI TI regn. 1.	Anno 41. VU TI moritur æt. 35. Anno 42. succedit FI TI filius natu major, moxque ob crudellem indolem quam foedavit innocentium sanguine, occiditur. Succedit MIM TI undecimus filius VEN TI, ingenii ferocis. Tredecim juvenes regios, fratrum suorum filios (fuerunt ei 28.) jubet interfici: ipse liberis carens, certos homines ad pellices suas submittit, quæ si masculum pa-
	6. MIM TI regn. 8.	Mij

riant, matre interemptâ, sterili Imperatrici educandum tradit.

Anno Imperii 3. memorandam cladem accipit.

Promovet *Siao tao chim* ad primam dignitatem, hic per duplex regicidium ad proximæ familiæ solium viam sternet.

Anno 46. Lun. 10. Eclipsis Solis.

Anno 49. *MIM TI* moritur æt. 34. Anno 50. succedit *ÇAM NGU VAM* filius primogenitus, immorigerus. Imperator Borealis à justitia laudatus, quod carceri mancipatos diu retineret, ut longâ pœnitutine ducti ad frugem redirent.

Eodem anno 50. Lun. 12. Eclipsis Solis.

Anno 54. *ÇAM NGU VAM* occisus anno æt. 15. à *Siao tao chim*. Anno 55. succedit *XUN TI* filius tertius *MIM TI*.

Eodem anno 55. Lun. 9. Eclipsis Solis.

Anno 56. *XUN TI* à *Siao tao chim* perfidè obtruncatus æt. 14. Anno 57. succedit *CAO TI* duplex regicida, Colai *Siao ho* ex stirpe vigesimaquarta nepos: familiam *Oi* fundat, quæ sub quinque Imperatoribus tenuit annos 23. Aula *Nan kim*. Princeps litteris quam bello clarius, dicere solebat, si per decem annos gubernaret, se effecturum, ut idem esset auri quod glebae pretium: indutus aliquando vestem fulgentem auro & rari pretii lapillis, repente jussit omnes communui, dicens, ex illis morbum gigni cupiditatis insaturatae.

Anno 59. *CAO TI* moritur æt. 54. Anno 60. succedit *VU TI* filius natu maximus. Magistratus non nisi ad triennium vult prorogari: connubia vetat inter ejusdem cognominis familias, juxta priscorum leges.

CYCLUS
LRY.
Annus
post Chr.
484.

Fan chin conatur persuadere nero casu fortuitoque omnia agi, animam item cum corpore interire, nec quidquam post hanc vitam superesse. Fuit qui novam & impiam sectam scripto refelleret.

Siao yen bello & pace clarus, Colaus creator: usurpabit proximè Imperium.

Borealis Imp. translaturus aulam in *Lo Yam* prov. *Ho nan*, cum suos abhorrere sciret, expeditionem fingit in Austrum, quod florem Imperii cum exercitu dicit. Transfundum erat per *Lo Yam*, percunctatur ibi suos malint-ne belli aleam tentare, an ibi sedem figere; at memores cladium præteriorum, volentes ac lati sua castra in aulam commutarunt.

Anno 10. *VU TI* obiit æt. 45. Anno 11. succedit *MIM TI* frater conditoris. Hujus fidei ac tutelæ binos suos filiolos commiserat conditor: at *Mim ti* ambos in Imperio ad breve tempus collècatos intra quadrimestre è medio sustulit.

In Septentrione alta pax. Borealis Imperator adeò litteris deditus, ut sive equitans, sive vectus rhedâ, nunquam

7. ÇAM NGU
VAM
regn. 4.

8. XUN TI
regn. 2.

Nona familia.
1. CAO TI
regn. 4.

2. VU TI
regn. 11.

3. MIM TI
regn. 5.

4. HOEN HEU
regn. 2.

5. HO TI
regn. 1.

Décima familia.
CAO CU VU TI
regn. 48.

nunquam libros è manu dimitteret.

Anno 11. Lun. 5. Eclipsis Solis.

Anno 15. MIN TI obiit ætat. 40. Anno 16. succedit HOEN HEU filius successoris tertius, crudelis & lascivus, monitorum impatiens, Eunuchorum fautor. *Siao yen* Colaus & unà Regulus regni *Leam* aulam *Nan kim* invadit: ejicitur Imperator. Incenso palatio novum extruit longè magnificentissimum, sic ut pavimentum auratis floribus insterneretur.

Anno 17. HOEN HEU occiditur æt. 19. à Colao *Siao yen*, cuius fratrem HOEN HEU priùs occiderat.

Anno 18. succedit HO TI frater, à *Siao yen* positus in solio, & mox depositus, ac dein occisus æt. 15.

Nona familia *Ci* extinguitur.

Anno 19. succedit CAO CU VU TI (alias *Siaoyen*) duorum Impp. & sex Regulorum parricida: fundat decimam familiam *Leam*, quæ sub quatuor Regibus tenuit annos 55. Fuit hic ex pervetusta familia *Siaoyen* oriundus. Princeps impigerimus, negotia per se omnia expedit, excultus disciplinis propè omnibus, etiam militari, adeò parcus, ut eodem lectulo & pileo ad triennium usus scribatur; cæterum Pythagoricis Bonziorum somniis adeò addictus, ut abjectis curis publicis ipse factus sit Bonzius. Edicto vetuit mactari boves & oves tam in sacrificiis quam civilibus oblationibus, viðimaru loco farinam offerri jubet.

Anno Imperii sui 15. obsidet urbem *Xeu Yam* provinciæ *Xan si*. Decennio tenuit obsidio, quo tempore aliquot centum hominum millia partim aquis, partim fame & ferro periere. Sub hoc corruit Imperium Boreale *Guei* dictum, quod annis 149. sub 13. Regulis steterat, atque in duos dein divisum dominos, duplex quoque nomen sortitur Orientalis & Occidentalis, quæ deinde ad Reges transiit regnum *Ci* & *Cheu*. Imperatrix Borealis *Hu* dicta Monasterium mille Bonziorum, quale Sina haud unquam vidit, extruit cum turri 180. orgyarum altitudine. *Yam nhim* seu æternæ pacis speciosum nomen cœnobio ineditum.

Anno Imperii 26. se venundans idolo *Fe* in mancipium, relictâ aulâ, in fano Bonziorum degit, raso capite & vili habitu, solisque herbis & orizâ contentus, donec à primoribus mille myriadibus nummorum cuperorum redemptus, ad aulam reluctans reducitur, ubi quoque Bonziorum lege rituque degit; erant tum 13. fanorum millia in Imperio.

Colaus *Kien quen* cum servire nollet usurpatori, spontaneâ fame (non infrequenti apud Sinas lethi genere) se necat. Re cognitâ Imperator: *A cælo, inquit, mihi venit, non à Dynastis Imperium, quorsum perimit se miser?* Cum non auderet criminum noxios ad mortem damnare, hac spe impunitatis passim aucta latrocinia & cædes.

Heu kim hiujus cliens & *Regulus Ho nan* rebellat. *Nan kim* invaditur. Ipse Imperator captus & productus in conspectum victoris, nullum turbati animi signum dedit. Rebellis autem, quamvis ferocis ingenii, hic tamen non sustinens vel intueri os Imperatoris & domini sui, adeò commotus est animo, ut sudor ei ex vultu manaret, *Ah*, inquiens, *quàm difficile est collater à cælo majestati resistere!* Tandem non ausus senem perire, jussit, quæ ad victimum petebat, parcè maligneque suppeditari.

Celebratur pietas adolescentis *Kie fuen* 15. annos nati, erga patrem capit is damnatum ob enormia crimina in magistratu suo patrata: re cognitâ puer principem adit, & pro vitâ patris suam offert: multis tentata pueri pietas fuit, an sponte, an aliorum impulsu, seridine, an specie tenus id faceret. Ubi pietas diù explorata constitit, huic donatur vita patris, ipsique filio eximii cujusdam honoris donatur insigne: at ille constanter recusans, *Absit*, inquit, *ut ego id geram, quod rei quondam patris assidue memoriam renovet.*

Anno 23. Lun. 3. Eclipsis Solis, item anno 33. Lun. 2. item anno 39. Lun. 5. totalis, item anno 40. Lun. II.

Anno 47. Lun. 9. Cometes.

Anno 51. Lun. 4. & anno 57. Lun. 5. intercalari Eclipses Solis.

CYCLUS
L V.
Annus
post Chr.
544.

2. KIEN VENTI
regn. 2.

3. YUEN TI
reg. 3.

4. KIM TI
reg. 2.

Undecima familia
1. CAO ÇU VU
TI regn. 3.

Anno Cycli 4. Lun. I. Eclipsis Solis.

Anno 6. CAO ÇU VU TI flagitans pauxillum mellis, quo oris amaritudini mederetur, cum id negatum fuisset, repente moritur anno æt. 86. Anno 7. KIEN VENTI succedit, filius natu tertius, captus, & anno 8. occisus æt. 49. ab eodem *Heu kim*, qui titulum Imperatoris sibi vindicat, mox cum vitâ amittendum.

Anno 9. succedit YUEN TI septimus filius conditoris. Stulte improbèque addictus sectæ *Lao kiun*. Colaus & Regulus R. Chin, *Pa sien* dictus, invasorem *Heu kim* deleto exercitu capit, & capite truncari jubet. Mox etiam rebellans, *Nan kim* aulam obsidet. Imperator muros urbis armatus circumvit. Re tandem desperatâ ensem diffringit pretiosissimum, & Bibliothecam 140. millium voluminum concremari imperat, dicens: *Ars omnis prob! interiit tam militaris quàm litteraria.* Urbe captâ, vectus equo albo habituque vulgari viatori se dedit, à quo anno II. occiditur æt. 47.

Anno interim 12. substituitur KIM TI nonus filius successoris.

Anno 13. KIM TI occiditur ætat. 16. & cum eo familia *Zeam* extinguitur. Borealis *Cheu* Imperator idola omnia & fana cremari jubet.

Anno 14. CAO ÇU VU TI (alias *Chin pa sien*, regicida, undecimam familiam *Chin* fundat, quæ quinque

		Principes tenuit per annos 33. Fuit is è stirpe Ducas <i>Chin</i> ex sub <i>Han</i> quintâ familiâ bello inclyti oriundus. Litterarum & Bonziorum amans.
2. VEN TI reg. 7.		Anno 16. CAO ÇU VU TI moritur æt. 59. <i>Eodem anno</i> 16. Lun. 5. <i>Eclipsis Solis.</i>
3. LIM HAY VAM, alias <i>Fiti</i> . regn. 2.		Anno 17. succedit VEN TI frater, qui diù privatus vi- xerat, subditorum amans, quorum lites per se decidit. Sæpe noctu obit ac lustrat palatum. In aula noctium horas & quadrantes distingui jubet tympanorum pul- su, qui mos toto imperio hodieque observatur. Fra- trem Regulum <i>Ngan Chim</i> imperii hæredem declarare statuit, quòd filius imbecillior esset. Resistente Colao & Senatu, ab incepto destitut. Borealis <i>Chen</i> Imperator renovat priscum morem, quo viri grandes natu ac be- ne meriti alebantur expensis regiis in domiciliis ad id destinatis.
4. SIUEN TI regn. 14.		Anno 20. Lun. 3. & anno 23. Lun. 1. <i>Eclipses Solis.</i> Anno 23. moritur VEN TI æt. 45.
5. CHAM CHIM CUM, alias <i>Hen chu</i> . regn. 7.	Duodecima fami- lia.	Anno 24. succedit LIM HAY VAM filiusdecessoris, à Regulo <i>Ngan chim</i> depositus. Anno 25. LIM HAY VAM moritur ætat. 19. Anno 26. succedit per vim SIUEN TI Conditoris ex fratre nepos, naturâ festivus & hilaris. Musices im- primis & pacis, & sapientum studiosus. <i>Chin tao</i> clientum unus pretiosa munera offert Imperatori; at hic, ut spes ejus ambitiones eluderet, palam & coram se cremari jubet omnia. Borealis Imperator Cojaum creat <i>Yam kien</i> , cujus filio filiam suam nuptui dat; Cojaus dein auctus dyna- stiæ regni <i>Suy</i> , imperium brevi invadet. Anno 27. lun. 10. anno 31. lun. 2. anno 34. lun. 11. die ult. & anno 37. lun. 10. <i>Eclipses Solis.</i> Anno 39. SIUEN TI moritur æt. 42.
1. CAO ÇU VEN TI. regn. 15.		Anno 40. succedit CHAM CHIM CUM filiusdecesso- ris. Baccho & veneri jocisque immodicè indulget. <i>Yam</i> <i>kien</i> in Septentrione Imperatoris titulum usurpat. Cum 500. millibus Austrum petit, fluvium <i>Kiam</i> impunè trajicit, aulam occupat. Ipse Australis Imperator se in in puteum præcipitat, unde vivus extractus. Anno 46. CHAM CHIM CUM è solio dejicitur, & 24. post annis privatus moritur æt. 52.
		Anno 42. Lun. 1. <i>Eclipsis Solis.</i>
		Anno 47. CAO ÇU VEN TI, alias <i>Yam kien</i> , fundat duodecimam familiam <i>Suy</i> dictam, quæ numeravit tres Imperatores per annos 29. Imperium Australis, quod à Boreali per 300. annos fluvius <i>Kiam</i> diviserat ceu li- mes, anno Cycli 54. Imperii nono, uni domino parere cœpit. Quod ipsum ab Astrologo prædictum fuerat. Erat is ex illustri domo, de quinta <i>Han</i> familia optimè merita oriundus. Aulam tenuit <i>Cham ngan</i> in prov. <i>Xen si</i> . Princeps rudis quidem litterarum, sed ingenii sagacis & profundi, temperans ciborum, populi amans,

musicam veterem & leges reformat. Compositiones floribus verborum adulatoriis comptas prohibet. Horrea publica per imperii totius urbes extrui jubens, vult ut quæque familia pro statu & conditione certam orizæ & tritici mensuram inferat, ut tempore sterilitatis succurri possit pauperibus, & ita tollatur ansa latrociniis.

Sanxerat ut furtum 8. assium capite plesteretur, sed hortatu suorum legem antiquat. At in judices munib[us] corruptos inexorabiliter severus. Ad publica munia promoveri vetat eos qui mercimonia & artes alias exercent.

Anno 48. Lun. 2. die ult. Eclipsis Solis.

Anno 57. motus terræ universalis.

Anno 58. Lun. 2. Eclipsis Solis.

CYCLUS
LVI.
Annus
post Chr.
604.

2. YAM TI
regn. 13.

Anno 1. CAO QU VEN TI, eò quod destinasset primogenitum, et si inutilem, heredem imperii, occisus in aula à filio secundo, æt. 64.

Anno 2. succedit YAM TI filius natu secundus, paricida & fraticida: vir magnis dotibus inclitus, prodigus, luxui immodicè deditus. Aulam paternam ex prov. *Xensi* in provinciam *Honan* transfert. Duo excitat horrea prodigiosæ magnitudinis, alterum caveis ter mille & ambitu leucarum duarum. Septum curat extrui ijs. leucarum ambitu, palatia & hortos, ubi obequitantem numerosi pellicum equitantum greges sequuntur cum cantu & musicis instrumentis. Fluvium *Hoam bo* trajicere parantem, classis ornatissima per 40. & amplius stadia seu 4. leucas disposita deducit.

44. Satrapiae & regna Barbarorum Occidentalium & Borealium clientelam deferunt. Armorum usum plebi interdicit, qui mos hodieque viget. Ad muri Sinensis restorationem millio hominum adhibitus scribitur.

Operâ 100. litteratorum libros de re militari, politica, medicâ, rusticâ castigari, & denuò recudi jubet: de sortilegiis verò & sacris Bonziorum 7. millia voluminum prodierunt. Gradum doctoratus instituit, qui huc usque perseverat tam in civilibus quam militari bus. Lustrans per se ditiones comitatum habet 80. millium. Coreanos 12. centenis millibus tam mari quam terrâ domare frustra tentat, desideratis ferè omnibus & residuis dumtaxat bis mille 700. Renovatâ in Coreanos expeditione, hi tandem clientelare obsequium missis legatis deferunt. Praefectum in prov. *Xan si* creat. Hic sequentis familiæ erit conditor.

Anno 13. YAM TI dum lustrat Austrum occiditur, æt. 39. à plebeio *Ho kie* dicto, in urbe *Yam cheu* prov. *Nankim*. *Li yuen* Dynasta exercitu 120. millium comparato imperium usurpat votis communibus.

3. CUM TI
regn. 1.

Anno 14. succedit CUM TI nepos CAO QU VENTI à *Li yuen*

Li yuen in solio collocatus, & paulò post depositus. Suy duodecima familia extinguitur. Li yuen filius natu secundus paternis auspiciis bellum gerens, aulam capit. Ibi contemplatus ædes regias inusitati splendoris & majestatis, ingemiscens, ait: Opus, quod hominis animum dissolvit ac pessundat, & exhauste videtur cupiditatem cordis humani, utique nefas est diutius persistere. Sine morâ igitur totum in favillas redigi jubet.

XIII. Familia.

i. *XIN YAO TI*
regn. 9.

Anno 15. *XIN YAO TI* (alias *Li yuen*) è Reguli Si leam nepos ordine septimus fundat, familiam decimam tertiam *Tam*, cuius ditionis erat Dynasta; hæc tenuit 20. Imperatores per annos 289. Suppliciorum acerbitatem & vectigalium onera moderatur. Erigit templum *Lao kiun* tanquam idolo.

Anno Imperii 6. debellatis rebellibus, totius Monarchiæ dominus evadit. Ex unâ æris uncia decem nummos cudi jubet, cum binis litteris *tum pao*: hæc moneta unica hodieque in usu est. *Fu ye* Colaus auctor est, ut 100. Bonziorum millia cogat uxores dicere ad militiæ sobolem: annuit Imperator.

2. *TAI CUM*
regn. 23.

Anno Cycli 23. *XIN YAO TI* Imperium filio resignat, novem post annis moritur æt. 70. Anno 24. succedit *TAI CUM* filius natu secundus, de quo plura hîc afferimus, quod ipso imperante lex Christiana Sinam sit ingressa. Princeps fuit omnibus numeris absolutus, pius, prudens, amans moneri, frugalis. Octo tantum edulia mensæ adhibet. Tria millia foeminarum è palatio dimittit.

Libros undique conquiri jubet. Academiam in aulâ restaurat, in quâ octo mille discipuli, & hos inter exterorum Principum filii numerati sunt. Magistros inter eminebant *Xe pa bio su*, id est, octodecim studiorum Præfecti: imò & militarem Academiam, jam ante ab Rege Boreali introductam, instituit. Quin & militare Gymnasium, ubi ars jaculandi exerceretur, ibidem extrui & ipse frequentare voluit; verum cum non probaretur id Colais, quod dicerent inusitatum esse, & alienum videri à tanta Majestate, nec non cum periculo conjunctum: *Ego*, inquit, *hoc Imperium meum considero, sicut pater quispiam familiam suam subditos verò omnes, velut tenellos infantes ex me progenitos sinu meo complector; quid igitur, pertimescam?* Ad latrocinia impedienda volebat populo omnia affatim esse ad vitam: *Regnorum salus*, inquietabat, pendet à populo, hunc deglubere & exhaustire ut Rex abundet, tantumdem est ac si quis suam ipsius carnem in frusta consindat, ut ea ventrem impleteat: ventre augescit, ac impletur; at corpus minuitur, marcescit, perit. Quam deinde sententiam declarans, *Multi Regum, inquietabat, à se non ab aliis pereunt: cupiditas exitio est; etenim dum huic saturanda sumptus sunt immensi, protinus oriatur augendorum vectigalium necessitas; ex hac populi totius afflictio: afflictio vexatoque populo, quis neget periclitari*

Regnum? periclitante Regno, quid pronius quam perire Regem? caput una cum suo corpore: hæc ego dum considero, non audeo laxare fræna cupiditatibus meis. Constitutos ab se Judices ac Magistratus munera vetuerat accipere, pœnâ capitis propositâ; exploraturus ergo suorum fidem, hominem adornat, qui munus Præfecto offerat. Hic admittit, si ipse certior, jubet interfici; verum Colaus, *Est ille quidem nocens, inquit, ô Rex, sed neque tu innocens, qui eum per insidias ad violandam Legem pellesti.* Pepercit reo Imperator.

Altero post anno cùm Præfector militum supremus, munus è veste serica accepisset, cognitâ re Imperator ei magnam vim misit vestis sericæ, mirantibus verò aliis, & ad supplicium depositentibus hominem: *Supplicium, inquit, acerbius ipsa morte fâns illi rubor erit, hoc cum lente cruciari volo.* De minimis quibusque rebus vult commonefieri dicens, *Ab his ad majora gradum fieri, adeoque à minimis pendere Imperii conservationem.* De argenti fodinis factus certior, illas vetat aperiri, dicens, *Auro & argento cariora mibi sunt meorum verba & consilia, quæ ad Reipublice emolumenatum suggeruntur.*

Quotiescumque vel coeli siccitas, vel imbrium copia famem & vastitatem minabatur, exemplo priscorum Regum edicto jubet enuntiari quid abs se, quibusve in rebus peccetur: auguriis interim nullam dat fidem; itaque cùm fortè ciconiæ nidificantes coram ipso, alâ rostroque plausissent, quibusdam procerum felicitatem ei inde augurantibus, subridens ipse, *Xxi cai te bien, inquit, id est, Auguriorum felicitas in hoc sita, ut sapientes habeam;* quo dicto protinus jussit nidum dejici. Audiens laudari armamentarium suum, & ei, quod præcedens familia Suy instruxerat, anteponi, *Mihi, inquit, subditi mei pro armis sunt, quandiu suo Principe & pace gaudent;* ubi hæc duo familiae Suy defuerunt, nec arma fuerunt usui. Cùm præceps & inconsiderator fuisset in uno clientum suorum ad mortem condemnando, legem condidit, ne quis antè plecteretur quam datis ter codicillis causa rei iterum atque iterum fuisset cognita.

Secundo Imperii anno cùm locustæ grassarentur, jamque fames timeretur, ingemiscens Imperator, *Ex messe, inquit, quam vos absunitis pendet vita meorum?* *Ah! quantò malim consumi à vobis viscera mea.* Hæc factus unam locustarum vivam deglutivit. Narrant locustas eo anno stragem vix ullam messi intulisse. Audierat *Li hium* clientem suum ægrotare, & morbo curando pilos barbæ redactos in pulverem præscriptos à Medico, Imperator ex suâ ipsius barbâ pharmacum parari jubet, & ægroto offerri, qui illo usus convalescit. Didicerat ex libris medicis *Ho A M T I* Imperatoris, quod læsis humeris ac dorso nobiliores quoque partes ex interioribus facile offendenterunt; itaque Legem

tulit, ut qui rei essent, non in dorso, sed in femoribus vapularent, quæ Lex hodie viget.

Anno quarto &c. cùm floreret ubique messis, & magna quies à finitimis barbaris, *Hec duo*, inquit, *magnæ quidem mihi sunt voluptati, sed angit me res una, quod diuturna felicitas negligentiæ superbiaque mater sit.* Eum qui capesseret Imperium, docebat similem esse adificanti domum, quam ruine periculo expones, si jam fundatam & bene constitutam denuo velis immutare: ita Imperio jam constituto, bonisque firmato legibus, à novitatibus abstinentum. Aliàs, *Rex*, inquit, morbo medentis est instar: discordia, perturbatio, bellum, Imperii est morbus, qui tametsi jam sit depulsus ab Imperio meo, magna tamen populi convalescentis habenda est cura, ne relabatur in pristinum morbum, & cui deinde nullà queat mederi industria: pax alia nunc terras obtinet; parent nobis Barbari, nec tamen sollicitus esse desino ut primis ultimæ respondeant, quocirca vas docete me, monete, reprehendite. Ad hæc Colaus Gueichim, *Ego quidem, ô Rex, non tam gaudeo de pace florantis Imperii, quam quod Kiu ngansu guei, hoc est, pacis tempore, periculi vivas memor.*

Aliàs item, *Vulgò*, inquit, dicitur Imperatorem maximè verendum esse, nec habere quod pertimescat: at ego sane vereor providentiam Imperatoris Cæli, quæ ad nos usque pertingit, & simul vereor oculos omnium subditorum ad me unum conversos: itaque sic angor, & sic invigilo mihi ipse, ut qui nec Cæli voluntati, nec desiderio populi adhuc responderim. Aliàs rursus, *Audivi*, inquit, in Occidente reperiri Barbaros, qui si gemmam pretii majoris invenerint, haud dubient eam convulnérato corpore intra cutem recondere, nos autem ridemus illos & merito: verum si nos ipsi dum servivimus cupiditatibus nostris, regnum amittimus, si clientes nostri dum fidem justitiamque vendunt muneribus, in ultimum vitæ discrimin se conjiciunt, nonne majori jure vel ab ipsis Barbaris ridemur? Siccitatis tempore solatus afflictum populum, recludi jubet carceres, & communem nōxarum veniam promulgari: docet tamen rariùs hoc clementiæ genere utendum esse Principi, ne cùm proborum damno foveatur, & invalefac improbitas: zizania, segeti ne noceant, utique eradicanda.

Anno septimo custodias adit publicas & per se lustrat: è vincit trecenta & nonaginta, qui omnes capitalis noxæ rei erant, ad tempus dimittit, jussos, ubi messem collegissent, ad statum reverti: revertuntur ad unum omnes præstituto tempore; admirabundus ac latus Princeps vitam omnibus cum libertate donat.

Tredecim viros idoneos ad cuncta coram inspicienda per omnes Regni partes amplissima cum potestate dimittit, mandans ut severè in Præfectos Urbium & Provinciarum inquirant.

Memorant Chronica anno Imp. octavo pervenisse ex longinquis regionibus variarum gentium legatos,

oris habitu corporisque admodum peregrino, & nunquam antea Sinis viso: quin adeo gloriatum fuisse Imperatorem, quod suis primùm temporibus homines capillo rufi, oculisque viridibus (glaucos interpretor) Ditionem Sinicam adiissent. Certum videtur eos ipsos fuisse, quos lapideum in provinciâ *Xensi* monumentum effossum anno 1625. ætati nostræ prodidit, disertè referens & annum eundem, & imaginem S. Crucis, & legis Christianæ compendium charactere Sinico, & nomina 72. præconum Syriacis litteris insculpta lapidi. De hoc consule Kircheri Sinam illustratam, & vetus Manuscriptum Arabicum quod asservatur in Regiâ Galliarum Bibliothecâ, ubi disertè scribitur circa idem tempus missos esse Evangelii præcones in Sinam à Catholico Patriarcha Indiae & Sinæ, qui in urbe *Mossue* degebat.

Anno 9. dicti legati in urbem Regiam *Cham ngan* hospitum ritu deducti sunt à Colao *fan Hien lim*, de quo & in Chronicis & in dicto Lapide fit mentio honorifica.

Anno 10. obiit Regina *Cham fan*, litterarum pietati, pietate ac prudentiâ celebris; itaque dum vixit, in nullum ex domesticis regiis gravius animadversum est, raro prorsus exemplo. Offenderat aliquando Principis animum Colaus *Guei chim*, crebrius importuniusque eum monens, jamque ab illius aditu & conspectu arcebatur; inaudiit Regina, adit extemplo conjugem, sed inusitato cultu ornatunque corporis, & instar gratulabundæ. Audivi, inquit, sapenumero, mi Rex, quod ubi datur Imperii gubernator sapiens atque perspicax, subditi quoque dentur veraces & recti: rectus & verax est Colaus tuus, nimirum quia tuipse tam eximia es sapientia & perspicacitate, hunc ego tibi gratulatura venio. Placavit offensum opportuna dilecta conjugis gratulatio. Librum ipsa conscriperat de recta Gynecæi institutione triginta constantem capitibus; hunc postquam extincta est, lacrymabundus Imperator coram suis accipiens in manus: Norma, inquit, centum seculorum continetur hoc Volumine; scio quidem luctum hunc tam acerbum cœli nutu mihi evenisse, neque jam esse quo illi medear; sed enim dum reminiscor adjutricis tam fidæ, cuius preclara monita consiliaque nunquam posthac auditurus sim, an ego ferre desiderium, an temperare lacrymis possim? Amoris interim ac doloris magnitudinem Mausolæum declaravit ipso illo, quod extruxerat suo patri, magnificientius (uno quippe ante anno pater decesserat.) Cùm itaque die quodam Colaum *Guei chim* in editio rem ducens locum, Mausolæum conjugis eminùs conspicuum digito monstravisset, Colaus dissimulans abs te visum esse: Existimabam, inquit, ô Rex, contemplante & indicare sepulchrum patris: nam conjugis quidem diu est quod vidi. Lacrymas elicuit Principi vox ista, qui non ignarus quid illâ carperet, destrui jussit Reginæ Mausolæum.

Mausolæum. Usque adeo filiorum pietas vincit apud Sinas amorem conjugalem!

Anno Imp. 11. puellam familiæ *Vn xi* quatuordecim annos natam, quod admodum præstantis esset formæ & ingenii, in Aulam admittit, & titulo de more donat honorifico. Post annos aliquot tyrannidem exercebit hæc puella imperandi jure contra fas sibi vindicato.

Anno 12. mense septimo, Imperator (uti constat ex monumento supradicto) dato diplomate Divinam Legem per Imperium totum promulgari permittit; fundum largitur extruendo Templo in urbe regia.

Anno 17. moritur Colaus *Guei chim.* Elogium fidissimi Clientis scribit ipsemet Imperator, & sepulchro jubet incidi; conversus deinde ad suos, *Tria sunt*, ait, *specula mortalibus, unum ex ære, ad quod pileum suum vestemque suam aptè componunt; alterum ex veterum libris & monumentis, in quo contemplantur ortus Regnorum & incrementum, & occasus; tertium sunt mortales ipsi, quos si consideres attentiùs, facile disces quid ipse pecces, quid te fugere, quid prosequi par sit: & ego tribus hisce speculis adhuc quidem sum usus, & nunc (proh dolor) amissi tertium functum vitâ; Colaum designans.* Aliás, *Est, inquit, Principi cor unicum. Sed qui hoc oppugnant plurimi: & alii quidem studio quodam fortitudinis glorieque bellicæ id opugnant; alii deliciis & cupiditatibus; hi doctis contentionibus & cavillationibus, adulatio[n]e & blanditiis; illi dolis item mendaciisque non pauci; tam variis artibus machiniisque pugnantium una ferè cura est, ut gratiam Principis acquirant, adeoque opibus & honore augeantur: quisquis ergo de perpetua quadam cordis vigilancia paulum remiserit, quam pronum erit à se vinci & perire!*

Anno 19. contra Coreanos qui defecerant, expeditionem suscipit, sed conatu irrito. De via sepulchrum vidit Colai *Pi can*, qui olim tuendæ veritatis causâ ab impio *Kie* fuerat occisus: ornat ipsum perhonifico titulo *Yn tai fu*, id est, Magni Magistri familiæ *Yn.*

Anno 21. puellam *Sin hoei dictam*, Colai filiam, literis & ingenio claram, in consortium thori sui admittit, & sapientis titulo exornat. Narrant eam quinto post ortum mense cœpisse fari; quarto ætatis anno libros *Confucii* tenuisse memoriâ; octavo scripsisse appositiè variis de rebus: hoc certum, in legendis libris fuisse assiduum. Eodem anno trecenta millia militum rursus in Coream destinat, verùm cùm ipse paulò post diem obiret, optimatum consilio intermissa expeditio est. Rara fuit hujus Principis & cura & industria in liberis instituendis, ex obviis quibusque rebus apposita petens ipsis documenta. Cùm orizâ vescebatur, meminisse jubebat quanto sudore illa colono constitisset,

sic enim fore ut nunquam eis deesset. Cùm navigabat, *Aqua, ut videtis, inquit, sustentat naves, & ea potest navem submergere: aqua populus est, Rex navis.* Aliaque his similia.

Uno ante mortem anno duodecim monita, quæ litteris viginti-quatuor continebantur, filio dedit; monita hæc erant: *Tutè, Fili, fac regas, inquit; honores quos conferre par est, in propinquos confer; accerse sapientes; examina Magistratus; audi monentes; repelle detractores; fastu abstine; moderatio parsimoniaque cordi sit; premia supplicia que meritis respondeant; curæ sint res agraria, res militaris, civilis & litteraria. Tu, ô Fili, petes à priscis Regibus exempla gubernandi; nam ego is non sum qui tibi ad exemplum sufficiam: medium ut attingas, summum pete; excides medio, si collimaris dunitaxat in medium. Multis in rebus à me peccatum est ex quo imperare cœpi: sed tu vires contendere, ut quæ ages, agas rectè, & constabit Imperio pax sua: quod si fueris superbus, si iners, si prodigus & dissolutus, non Imperii modò, sed tuiipsius jacturam facies.*

Anno 23. mense quarto, cùm morbus ingraueceret, hæres Imperii filius diu noctuque assidebat patri, cibo etiam aliquot per dies abstinens & canescens præ cura & mœrore, quod observans pater, lacrymas tenere non potuit, filiumque intuens: *Quorsum, inquit, morime pigeat, Fili mi, quando tanta est erga me pietas tua?*

Eodem anno qui fuit Cycli 46. TAI ÇUM moritur ætat. 53. Anno 47. succedit CAO ÇUM successoris filius nonus. Anno Imperii 5. ardet Imperator studio visendæ *Vu xi* puellæ, quam pater in concubinam admiserat: illo autem mortuo cœnobiticam Bonziorum vitam cum aliis ejusdem sexūs professa degebat in fano: fanum adit, puellam reducit ad palatium; & quodd prole masculâ careret, repudiat reginarum alteram, & ipsam Imperatricem, frustra obnitentibus Colais, etiam propositâ capitis & fortunarum jacturâ, & officii sui abjectis insignibus. Publicè ad solium evecta cùm observasset Imperatorem earum adhuc meminisse quas repudiarat, præcidi jubet ambabus & manus & pedes, & aliquot post diebus utriusque caput, quo facto feralibus umbrarum manibus, furiarum prope ritu quocumque se verteret terrorē noctu diuque ingeminantibus, loci mutatione remedium petere cogitur: transactis interim sex annis, Imperii regimen, suis Imperator committit amoribus, eò quoque insaniae deveniens, ut ei *Tien heu*, hoc est reginæ cœli, haec tenus inauditum nomen contulerit. Ad solium evecta, filium ex se primogenitum veneno sustulit, id unum agens, ut fratri filios adeoque familiam suam ad Imperium si posset eveheret, quod secus accidit.

Anno 13. Lun. 5. anno 17. Lun. 8. anno 24. Lun. 3. intercalari, anno 27. Lun. 7. anno 31. Lun. 5. anno 35. Lun. 2.

3. CAO ÇUM
regn. 34.

intercalari, anno 40. Lun. 6. anno 45. Lun. 8. & anno
54. Lun. 5. die ult. Eclipses Solis.

CYCLUS
LVII.
Annus
post Chr.
664.

Anno Cycli 6. à Coreanis tandem defertur clientelare obsequium. Ex monumento lapideo constat fuisse hunc Principem legis Christianæ fautorem, pluribus locis exstructa templa vero Numini; per decem item provincias fides propagata; confertur quoque titulus honorificus cuidam *Olo puen* dicto.

Vu heu intrusa,
regn. 21.

Anno 20. CAO ÇUM moritur æt. 56. Anno 21. succedit per vim *Vu heu* Regina, vafra, crudelis, litterarum tamen studiosa; filium suum eundemque hæredem designatum repudiat, creatque Regulum in prov. *Hu quam*, tertio filiolo in jus locumque fratris nomine tenuis subrogato. Crudeliter sævit in præcipuas quasque familias, quod suspicaretur sibi non favere: fuit dies quo 850. neci dati.

Anno hujus 15. impium cœpit bellum contra legem Christi, uti constat ex lapideo monumento; duravit 15. circiter annis persecutio. Eodem anno *Tie Colaus* gravibus verbis Reginam monet, ut à 14. annorum exilio revocet filium à CAO ÇUM Imperatore nominatum hæredem, causam afferens, quod inauditum sit ut in aulâ parentalí majorum, ex aliena prosapia oriundi Imperatoris nomen inferatur à posteris non agnoscendum: ex prov. *Hu quam* revocatur itaque, & per 7. annos in palatio Orientali residet, donec defunctâ matre solium concendat.

4. CHUM ÇUM
regn. 5.

Anno 41. *Vu heu* moritur æt. 81. Anno 42. succedit CHUM ÇUM filius CAO ÇUM, otio & veneri deditus. Imperatrici *Guei* exilii sui sociæ fideli regimen committit; hæc autem auctore *San fu* aulæ Præfecto, cum quo turpiter vivebat, filium suum *Xam* dictum molitur subrogare. Non tulerunt hoc Reguli & Principes, sumuntur arma.

Anno Cycli 46. Imperii 6. CHUM ÇUM veneno sublatuſ moritur æt. 55.

Xam in solio collocatur. Regulus patruus aulam invadit. Regina *Guei* cum filiâ obtruncatur. *Xam* adolescens ultro se dedit, & patruo cedit Imperium, à quo Dynasta ditionis *Ven* creatur.

5. JUY ÇUM
regn. 2.

Anno 47. succedit JUY ÇUM filius CAO ÇUM, successoris frater ex *Vu heu* Reginâ.

6. HIUEN ÇUM
regn. 44.

Anno 48. JUY ÇUM moritur æt. 55. Anno 49. succedit HIUEN ÇUM successoris filius natu tertius, bonæ indolis Princeps, rara moderatione animi, publicique boni studiosus, valde item religiosus. Familiam suam *Tam* propè collapsam quadantenus restaurat, hinc magna pax per 30. ferè annos. Eunuchorum unum *Cao lie fu* palatii Præfectum primus creat, ignarus scilicet quanta & suæ & aliis Imperialibus familiis mala pareret tot Eunuchorum ad publicâ munia evectorum potentia.

Divina quoque lex denuo vigere cœpit, & frui pace per tres deinde, qui successere Principes continuata, uti testatur monumentum lapideum, quo insuper Praefectum *Cao lie su* cum muneribus missum (inter quæ imagines erant quinque Philosophorum Regum) ut ea in templo quod Evangelici præcones vero Numini consecraran, offerrentur.

Anno 2. Lun. 3. intercalari, die ult. anno 6. Lun. 6. anno 11. Lun. 3. anno 17. Lun. 11. anno 22. Lun. 2. anno 28. Lun. 4. anno 31. Lun. 9. anno 37. Lun. 5. anno 40. Lun. 9. totalis, anno 44. Lun. 12. anno 49. Lun. 9. & anno 56. Lun. 5. Eclipses Solis.

Cyclus
LVIII.
Annus
post Chr
724.

Aurea argenteaque vasa, vestes auro textas & alia ejusmodi nimium luxum præferentia, ante fores palatii flammis aboleri jubet, ut crescentem in dies cupiditatem extingueret, exin Imperatrix & Reginæ vulgari vestis usu tunc usæ, unionum piscationem interdicit, usque adeò fidens & amans quatuor fratum Regulorum, ut in eodem secum strato dormiret, noctesque confabulando transigeret. Hinc lectus ille stratum quinque Regum dictus. Ægrotante fratre potionem medicam coquebat ipse, & dum fortè ad foculum barba ambureretur; adstantibus, *suite*, inquit, *dummodo convalescat frater, jactura barbe quid refert?* Regium Collegium *Han lin yuen* dictum eminentium Scholæ Doctorum 40. instituit, qui veluti Magistri Regii in aulâ residenceant, & è quibus seliguntur Historiographi Regii, Visitatores provinciarum, Prætores & Proreges, &c. Libros veteres de militari scientia conquiri jubet, & novos edi. Visitat natalem domum *Confucii*, cui titulum *Yen shuen vam*; id est, rei litterariae illustris Regis, impertitur. Discipulos ejusdem Philosophi nec non heroes inclytos variis honorum titulis ornat.

Colaus *Yuen chao* monita Regi offert, quæ inter erant; ut Eunuchos à publicis muneribus removeat, ut consanguineos ad dignitates cum potestate conjunctos non evenerat, ut duas sectas *Fæ* & *Tao* idololatricas prorsus extinguerat, &c. Imperator non audit.

Duces bello claros & optimè de Imperio meritos, etsi non essent è sanguine régio, primus titulo Reguli donati. Lustrat Imperium quod *Tai cum* in decem divisorat, ipse in 15. provincias vult divisum. Præcipui Præfecti è toto numerati 17686. minoris verò notæ Præfecti 57416. *Van yu* Regulus auctor est fratri, ut pro vestibus pannisque sericis & massis argenti in exequiis idololatricis pro altera vitâ consumi solitis, deinceps è papyro factæ cremenuntur, qui usus à Bohziis & sectariis *Lao kiun* (cujus statuam solenni pompâ in palatium introduxerat) hodieque observatur.

Sub finem omnia in pejus ruunt, fuerunt cum uno prælio 40. altero 70. item altero 200. (si fas est credere) Sinarum

Sinarum millia desiderata , nec erat qui tantæ cladis certiorem faceret Imperatorem , Eunuchis aditus omnes occupantibus . Præ aliis rebellat *Ngan lo xan* exterus Princeps , ab Imperatore ad summa quæque & armorum quoque præfecturam enectus . Hic victoriis insolens , partem magnam Septentrionis occupat , titulo Imperatoris per nefas usurpato .

Anno 33. magna latronum vis emergit , à quibus stragem accipit Imperator , desideratis suorum 40. milibus . Unde compulsus fugere in *Su chuen* provinciam .

Damnatur Imperator , quod uxorem repudiaverit , & nurum nuptam suam fecerit , occisis etiam levi de causâ filiis tribus .

7. SO ÇUM
regn. 6.

Anno 34. So çum successoris filius , vivo etiam in patre capessit Imperium : Princeps bellicosus & saepius vitor , delevit latronum exercitus duce *Co çuy* Colao . Patrem è *Su chuen* ad aulam magno cum honore reducit , qui anno Cycli 38. moritur æt. 78. *Ngan lo xan* diripit aulam *Cham ngan* , & regios thesauros in *Lo yam* deportari jubet : elephantes quoque & equos centum , ad numeros musicos saltare eductos , & craterem , quem buccâ præferebant , Imperatori quondam offerre solitos inter convivia : quod cum coram se ut ficerent , adduci non possent , jussit omnes interfici : sed ipse met non diu post à filio interfectus in lecto , perfidiæ suæ pœnas dedit . Parricida mox à belli Duce *Su mum* occisus , sed & hic , quod minor natu hæredem dynastiæ suæ nominare vellet , à primogenito obtruncatur .

8. TAI ÇUM
regn. 17.

Anno 39. So çum moritur æt. 52. Anno 40. succedit TAI ÇUM filius , indolis liberalis . Initia sub hoc prospera , sed postmodum quinque Dynastæ contra jus suam sibi vindicant & tuentur ditionem . Fana mille Bonziorum & totidem Bonziarum visit Imperator .

Fu hu cien Præfetus morti proximus caput radi jubet , more Bonziorum & habitu sepeliri volens : quod exemplum alii dein sunt secuti sub familiâ *Sum decimânonâ* . Fuit qui offerret Imperatori glirem simul cum felicula , ambo fugentes lac ex eadem fele . Gratulantur munus adulatores , ad quæ *Yen fu* Colaus : quæ res , inquit , ô Rex , naturæ ordinem haud sequuntur , justum gratulandi argumentum non præbent . *Hoc age ut cum barbaris & latronibus claram non ineatur commercium ; adulteria cæteraque flagitia non sint impunita , tollantur monstra , tunc gratulandi erit locus .*

Anno Imperii 8. supra 200. millia Tartarorum Bo realem Chinam invadunt , ac tandem onusti spoliis domum redeunt . Imperator è fuga in aulam reducitur à *Co çuy* .

In monumento lapideo fit honorifica mentio *Co çuy* belli Ducis . Refertur ibidem Imperatorem pretiosa odoramenta in natali Salvatoris obtulisse , simul etiam

9. TE ÇUM
regn. 25.

dapes ad templi ministros misisse.

Anno 36. TAI ÇUM moritur æt. 53. Anno 37. succedit TE ÇUM filius, minutiis intentus, naturâ timidus, suis dissidens, adulacione gaudens. Peregrina munera quibus felix omen captabatur, admitti vetat, dicens, *optima peti auguria ex viris sapientibus.*

Anno Imperii secundo sculptum erectumque monumentum lapideum, de quo suprà.

Anno 1. Lun. 12. intercalari, anno 6. Lun. 10. anno 9. Lun. 8. anno 15. Lun. 9. anno 19. Lun. 7. anno 23. Lun. 5. anno 33. Lun. 10. totalis, anno 36. Lun. totalis, anno 45. Lun. 3. & anno 52. Lun. 10. Eclipses Solis.

CYCLUS
LIX.
Annus
post Chr.
784.

Coçuy belli Dux natus annos 85. diem obit. Quatuor Imperatoribus servivit, adeo bene meritus dé Imperio, ut scribant per annos 1300. paris fidei nullum extitisse. Ejectus ad summa, nullius sensit invidiam, inter summas opes non fuit qui in eo crimen notaret. Has opes liberalissimè expendebat. Habebat tria millia famulorum. Octo filios reliquit gesto magistratu claros. Mortuum luxit China per triennium.

Ob nimiam tot Eunuchorum potentiam & insolentiam rebelliones insurgunt. *Li hoai* quam belli Dux ab Imperatore deficit, qui mox fugere compulsus est in *Han chum* urbem prov. *Xen si*: sed tandem domiti rebelles & barbari cis & ultra Croceum fluvium. Cùm Imperator tot bella & calamitates fatis attribueret, diceretque à judiciariis multa sibi prænuntiata, Colaus *Li mie*: *Alii*, inquit, ô Rex, de fato differant licet, at te certè nosque ippos haud par est sermones hujusmodi usurpare: etenim prout nos rempublicam vel justè recteque vel perperam administramus, ita fabricamus ipsi nobis ac populo fatum vel fortunatum vel infortunatum.

10. XUN ÇUM
regn. 1.

Anno 21. TE ÇUM moritur æt. 64. Anno 22. succedit XUN ÇUM filius, qui specimen boni Principis dedit; sed quòd morbo immedicabili & sordido laboraret, filio committit Imperium.

11. HIEN ÇUM
regn. 15.

Anno 23. XUN ÇUM moritur æt. 46. Eodem anno succedit HIEN ÇUM filius, prudens, & prompti consilii. Fame laboranti populo liberaliter opitulatur, in hunc finem varios per Imperium ministros legans. Conquiri jubet vitæ immortalis herbam per sectatores *Lao kiun*.

12. MO ÇUM
regn. 4.

Anno 36. excipit regio apparatu os digitale idoli *Fæ è* *Xen si* allatum, nequidquam adversante Senatu Rituum supremo & ad flamas depositente; quod dum tuetur pervicaciùs, indignabundus Princeps aliquos ad inferiorem dignitatis gradum dejicit, pœnâ Sinas inter usitatisimam.

Anno 37. HIEN ÇUM repente moritur æt. 43. ab Eunuchis, ut creditur, veneno sublatu.

Anno 38. succedit MO ÇUM filius. Amnistia indictâ incautè militem dimittit, qui ad latrones transit.

13. KIM ÇUM
regn. 2.

Paulatim Imperium vergit in ruinam.

Anno 41. Mo çum auream potans medicinam moritur æt. 30. Anno 42. succedit KIM ÇUM filius, ab Eunuchis electus, dissolutis moribus, & totus effusus in jocos: quare Reginæ matri ab Eunuchis commissa Imperii cura.

14. VEN ÇUM
regn. 14.

Anno 44. KIM ÇUM à venatione rédux, dum mutandæ vestis caufa in conclave se recipit, extinctis repente luminibus occiditur ab Eunuchis æt. 18.

15. VU ÇUM
regn. 6.

Anno 45. succedit VEN ÇUM filius Mo çum, electus ab Eunuchis. Litterarum & sapientum amans. Eunuchi subodorati insidias contra se, ferociter invehuntur in ministros militesque Regios. Ex his ceciderunt amplius mille, & familiæ complures stirpitus extinctæ.

Anno 57. VEN ÇUM mœrore contabescens moritur æt. 33. Anno 58. succedit VU ÇUM filius Mo çum, natu quintus, ab Eunuchis electus, relictæ decessoris filio. Bellicosissimus Princeps ac prudens. Latrones & Barbaros domat. In feligendis idoneis ministris per quam vigil & accuratus. Sub hoc instituta aut renovata videtur lex, quæ hodieque viget, ut singulis quinquenniis aut septenniis jussu Regio inquiratur in mores & vitia Mandarinorum qui in aulâ degunt: quin in more jam positum est, ut quotquot in aulâ munus aliquod gerunt, cum omni humilitate & veniæ depreciatione debeant scripto confiteri quæcumque toto illo officii sui tempore delicta commiserunt, & hac occasione contingit, ut vel quia quid celarunt, aut ob asperitatem aut rusticitatem, ab officio aut gradu, dejectiantur aliqui; dissimulatis interim quandoque peccatis aliorum gravissimis, dum vel aurum & gratia vincit jus & æquitatem, & indulgentiam regiam provocat.

Anno 4. Lun. 8. die 1. anno 9. Lun. 11. anno 13. Lun. 8. anno 18. Lun. 5. anno 24. Lun. 7. anno 32. Lun. 8. anno 39. Lun. 4. anno 53. Lun. 1. & anno 60. Lun 2. Eclipses Solis.

CYCLUS
L X.
Annus
post Chr.
844.

16. SIUEN ÇUM
regn. 13.

Anno 3. moritur VU ÇUM æt. 33. Anno 4. succedit SIUEN ÇUM undecimi Imperatoris HIEN ÇUM nepos, præterito decessoris filio electus ab Eunuchis, forte quia à puero stupidus audiebat: at suscepto Imperio rara enituit in eo prudentia, confilium, moderatio, & quod æmularetur virtutes secundi Imperatoris, dictus passim Parvus TAI ÇUM. Clam consulit de Eunuchis extinguendis. *Hu tao* Colaus oblato libello suadet primò ut noxios gravioris culpæ inexorabiliter plecat, deinde verò neminem in locum mortuorum substituat, sic paulatim extingui posse eunuchos: verùm non multò post res sit palam, inde dissensiones inter eos & Præfectos Regios.

Anno 16. SIUEN ÇUM haustâ ambrosiâ immortalitatis & vermibus scatens moritur æt. 50. Anno 17. suc-

17. Y ÇUM cedit Y ÇUM decessoris filius, ab Eunuchis electus, rega. 14. superbus, prodigus, veneri luxuque deditus.

Anno Imperii 14. Cycli autem 30. reliquias Fæidoli in palatum deferti curat mense quarto: mox ejusdem anni mense septimo Y ÇUM moritur æt. 31.

18. HI ÇUM Anno 31. succedit HI ÇUM filius decessoris duodennis; ab Eunuchis electus, penes quos summa rerum est. Crebræ defecções Borealium, & latronum undique eruptions, quæ omnia scriptores isti accepta referunt reliquiis istis: offendit enim graviter litteratos, cum intelligant ossa demortui vel membra inter se separari aut dissociari, & hinc inde per partes distrahi, quod idem est ac violari corpora mortuorum: quæ etiam ratio est, quod honoratius nobiliusque reputent laqueo vitam finire, quam capite minui.

Horsm ciao latronum dux aulam Cham ngan invadit, ferro & flammæ ubique sæviens. Fugit Imperator.

Anno 45. Like yzz, dictus To yen lam, id est, monoculus draco, 18. annorum juvenis & Dux copiarum Imperialium, cum latronum Duce confligit: primò vietas, tandem eodem die tribus præliis victor evadit. Ad aulam reducit Imperatorem: idem postmodum alios rebelles armis feliciter domat, unde dynastia donatus regni Cin. Hujus filius fundabit familiam decimam. quintam Hez tam dictam.

Eodem anno 45. tertio post redditum in aulam mense HI ÇUM moritur æt. 27. Anno 46. succedit CHAO ÇUM filius sextus HI ÇUM, ab Eunuchis in solio positus, ingenio non mediocri & fortitudine. Conatur Imperatores restituere, sed irrito conatu.

Cum deliberat de tollendis è medio Eunuchis, ab his in conclavi includitur Imperator, scriptis humi ejusdem peccatis: à Colao çayu clam submissis armatis cæduntur Eunuchi, qui alio priùs Imperatorem abduxerant. Reducitur hic in aulam: edicto Regio jubentur omnes interfici, triginta duntaxat pueris ad officia viliora reservatis. Chu zen Dux perfidus fidissimum Colaum çayu perimit. Cogit Imperatorem aulam mutare in Ho nan, & aulam Xen si æquari solo.

Anno 1. lun. 3. anno 5. lun. 5. anno 11. lun. 1. anno 20. lun. 7. anno 33. lun. 9. anno 36. lun. 4. anno 45. lun. 3. Eclipses Solis.

CYCLUS

I X I.

Anno

post Chr.

504.

19. CHAO SIUEN

çum

regia. 1.

Anno Cycli 1. CHAO ÇUM à perduelli Chu zen occiditur æt. 38. Anno 2. substituitur CHAO SIUEN ÇUM filius, qui se ultrò & Imperium usurpatori defert, à quo dynastia donatur, & anno 3. occiditur æt. 17. & cum eo decimatertia Tam familie extinguitur.

Sequuntur posteriores quinque familiæ Imperiales Hez & tai dictæ, bellis, rebellionibus, parricidiis non dissimiles quinque familiis quæ Tam familie antecesserant, dissimiles verò annorum Principumque numero,

numero: priores namque annos 198. Principes vero 24. posteriores vero numerarunt sub 13. Principibus annos dumtaxat 53. quinque regna majora pro suo quaque arbitrio dominantur. Gens *Sie* etiam dicta, coloniis Coreanorum quondam aucta, nunc *Leao* sum dicta, præ reliquis bello acris, sequentibus Principibus facesser negotium.

XIV. Familia.

1. *Tai* çu
- regn. 6.

Anno 4. *Tai* çu, alias *Chu* æm, fundat decimam-quartam familiam *Heu* leam, que duos Imperatores & 16. annos tenet. Aula *Pien* leam metropolis prov. *Ho* nan.

2. *Mo* ti, alijs 62.
- Kiu* n t i
- regn. 10.

Anno 9. *Tai* çu a filio primogenito occisus est. Anno 10. succedit *Mo* ti filius, natu tertius, postquam patricidam fratrem in prælio vicit & interfecit.

Ab anno Cycli 13. ostiuntur annos dominationis Boreales barbari, mutato nomine *Leao* dicti. Novem Principes successivè numerarunt per annos 109.

- XV. Familia.*
1. *Chuam* çum
- regn. 3.

Anno 19. *Mo* ti (cælo exercitu ab sequenti Imperatore) rebus desperatis se sponte perimit et. 36. & cum eo perit familia. Eodem anno succedit *Chuam* çum filius monoculi, de quo suprà. Fundat decimamquintam familiam *Heu* sum, que habuit 4. Imperatores per annos 13.

Aulam transfert in *Lo* yam prov. *Ho* nan.

Princeps bellicosus, & qui ad summas bellicas jam callum obduxerat, otii & somni adeò impatiens, ut humi cubans campanam excitatrixem è collo suspensam gestaret; at deinde comedius ludisque se dedit, factus ipse quandoque comedens, ut Reginas & neptes suas oblectaret, unde quod multa committeret indigna majestate Sinicæ, suis odio & contemptui fuit: tandem cum orta esset inter milites seditio, anno Cycli 22. sagittâ idus interiit et. 35. casuæ, an indutriæ, incertum.

2. *Mim* çum
- regn. 3.

Anno 23. succedit *Mim* çum, ex ea fæs Imperii natus, & à patredecessoris adoptatus, & à Sarapis electus. Princeps admodum religiosus, amans pacis, & cum litteras ignoraret, tamen fautor litteratorum. Sub hoc Typographia cœpit. Vespertinis horis quotidie cœli opem implorat his verbis: *Ego barbarus natus & ipse barbarus sum natus. Turbatis temporibus mali calvarum Imperium: unum desidero, ut oculis Majestas cor applicet hanc administrationi, & submittas: vires sapientes & sanctos, qui monitis suis atque consiliis mecum hoc mandentur Imperium. Eunuchos vetat ad officia publica evehi. Pax sub hoc Principe, & magna agrorum libertas.*

3. *Min* çum
- regn. 1.

Anno 30. *Mim* çum moritur et. 67. Anno 31. succedit *Min* çum filius predecessoris. *Heu* leam gener Imperatoris *Mim* çum convocatis auxiliaribus copiis *Sie* æm barbarorum 50. millium, aulam occupat, è folio dejicit Imperatorem, ac deinde occidit anno et. sus 45.

4. F I T I, alias Lo vam, regn. 1.	Anno 32. succedit F I T I decessoris filius adoptivus, qui rebus desperatis mox fugiens in oppidum <i>Guet cheu</i> , inibi eodem incendio & gazas & se se cum familiâ absumpsit.
XVI. Familia. 1. C A O Ç U regn. 7.	Anno 33. C A O Ç U gener M I M Ç U, usurpato Imperio fundat familiam decimamsextam <i>Heu cin</i> dictam, quæ sub duobus Principibus annis 11. stetit. Sie tan barbarorum ductor victori C A O Ç U Imperium non defert, sed sibi titulum assumit Imperatoris, quare C A O Ç U pacis amantior 16. civitates regionis Pekinensis <i>Leao tum</i> finitimas barbaris cedit præter annum munus 300. millium sericorum voluminum. Ex hac barbarorum potentia consecutâ 400. & amplius annorum bella & strages in Imperio.
2. C I V A M regn. 4.	Anno 39. C A O Ç U moritur æt. 51. Anno 40. succedit C I V A M è fratre nepos, electus à Satrapis. Anno 43. rupto fœdere barbari irrumpunt: mittitur bellum Dux <i>Lieu chi yuen</i> cum exercitu, quo sistat irrumpentes. Hic moras necens capi sinit Imperatorem, qui dynastiâ donatur, atque ita familia extinguitur.
XVII. Familia. 1. C A O Ç U regn. 2.	Anno 44. usurpat solium C A O Ç U, alias <i>Lieu chi yuen</i> . Fundat familiam 17. <i>Heu han</i> dictam, quæ per quatuor annos duos principes numerat. Boreales barbari insolentiores facti, vastato Septentrione Austrum invadunt, sed cùm ubique occurserent frequentes latronum cunei, non pñtabam, inquit Dux ipsorum, tam difficile esse domare Sinas: quare spoliis onusti, in <i>Leao tum</i> redeunt.
2. Y N T I regn. 2.	Anno 45. C A O Ç U obiit æt. 54. Anno 46. succedit Y N T I filius decessoris. Mittitur Co guei Dux bellum cum exercitu contra barbaros, quos prælio non uno fundit.
	Anno 47. Y N T I in seditione à militibus occisus anno æt. 20. familia perit. Regina fratrem interfici nominat, sed ductores exercitus victorem Co guei è Septentrione reducem, Imperatorem proclamant, & vexillis regiis flavi coloris, qui solius Imperatoris est proprius, Principem cooperiunt, & in aulam adducunt, ubi à Reginâ, abdicato eo quem nominaverat, mox agnoscitur, cui deinceps veluti matri obedit & servit Imperator.
XVIII. Familia. 1. T A I Ç U regn. 3.	Anno 48. T A I Ç U, alias Co guei, belli Dux Imperator è familiâ tertîâ <i>Chen</i> oriundus, fundat 18. familiam, quam <i>Heu chen</i> dictam voluit. Tenuit hæc 9. annos sub tribus Imperatoribus. Adit Confuci sepulchrum, regios ei titulos delaturus, quibusdam negantibus deberi hujusmodi honores homini, qui etiam reguli fuisse subditus, imò vero, inquit, non alio ritu celebrandus, qui & Regum & Imperatorum Magister est. Sub hac, aut, ut alii multo ante, sub familiâ Tam 13: ingressi scribuntur Sinani Mahometani.
	Anno 50. T A I Ç U moritur æt. 53. absque liberis.

2. XI CUM regn. 6.	Anno 51. succedit XI CUM filius adoptitus, progenitus autem è fratre Imperatoris. Laudatur à virtute militari & studiis litterarum. In palatio suo vult exponi aratrum & machinam textoriam, ne sudoris suorum oblitio subeat. Cùm ingens esset sterilitas & annorum penuria, jubet vendi orizam regiam vili pretio, nec nisi postea persolvendo: dicentibus præfectis numquam adeo pauperes fore solvendo: at, inquit Imperator, nescitis me patrem esse, ipsos verò mihi filios? quis autem vidit patrem, qui filio fame laboranti opitulari nolit, nisi cum onere pretii rependendi? Dynastæ aliquot illi se subdunt; statuas æneas idolorum comminui jubet, ut nummi, quorum penuria tunc erat, cudantur.
3. CUM TI regn. aliquot mensibus.	Anno 56. XI CUM moritur æt. 39. succedit CUM TI filius septennis, à patre commissus tutelæ Chao quam yu viri bello incliti, optimeque de Imperio meriti. Proceres & belli Duces cùm duos soles in cœlo observassent, omen & ansam hinc petunt, jacentem in lecto tutorem, & nihil minus cogitantem salutant Imperatorem, vestemque flavam corpori circumdant.
XIX. Familia. I. TAI CU regn. 17.	Anno 57. CUM TI è solio depositus, dynastiæ donatur. Familia Imperatoria Heu cheu desinit. Eodem anno TAI CU suscepit Imperium eâ conditione, ut mater sua primas ubique obtineat Numeravit 18. Imperatores, ann. 319. primò in Septentrione per annos 167. sub 9. Principibus, & sub totidem in Austro per annos 152. Familia hæc tot præcedentibus familiis adeo infaustis & turbulentis successit multo felicior ac magis pacata, unde post tot turbines & vicissitudines secuta serenitas diurna, ac multò diutius quoque duratura, si æquè amasset armamatam ac togatam palladem.
	TAI CU ex Lo Yam aulâ & urbe provinciæ Ho nan oriundus erat. Hoc nascente ferunt resulisse cubiculum purpureo lumine, unde ex armorum præfecto factus Imperator, insignia sua voluit esse coloris purpurei. Regiam constituit in Pien leam Metropoli prov. Ho nan. Princeps prudentiâ, liberalitate, clementiâ erga victos & pietate erga subditos singulari.
	Anno 1. Lun. 10. anno 9. Lun. 1. anno 20. Lun. 10. anno 24. Lun. 8. anno 27. Lun. 6. anno 34. Lun. 1. anno 40. Lun. 4. anno 43. Lun. 2. anno 47. Lun. 11. anno 57. Lun. 5. & anno 58. Lun. 4. Eclipses Solis...

CYCLUS
LXXI.
Annus
post Chr.
964.

Decem regna inter se discordia cum Imperio conciliat. Quatuor valvas palatii quatuor mundi partibus obversas patere jubet assidue, dictitans velle se suas ades cordi suo esse consimiles, quod pateret oculis omnium subditorum. Fastum vestium suis vertat, usu gemmarum filiabus etiam suis interdicto, exemplo præit ipse habitu vestium modesto ac propè vulgari contentus.

R ij

Patrem, avum, atavum, tritavum titulis imperatoris donat, uti & matrem prudentiam & modestiam celebrem. Huic cum gratularentur omnes, & mirarentur quod nullum laetitiae sensum proderet: audivi, inquit ipsa, quod regnare sit perdifficile. Filius si recte se suosque regat, erit quod gratulemini; si secus, non erit mihi tunc integrum, ne ad priorem quidem vulgaris famine conditionem reverti. Hinc angor ac mereo. Uno post anno moriens filio prescripsit, ut nullam filiorum habitam ratione heredem Imperii nominaret fratrem natum proximum, & ab hoc tertium, & deinde quartum: quod enim, inquit, Imperio potius o fili, non tam tuis meritis debetur, quam quod familia superior Principem infantem reliquerit.

Cum in hyeme subiret memoria ac miseratio suorum, qui in Septentrione contra barbaros dimicabant, misit Praefecto armorum vestem regiam suam pelliceam, optare se dictans ad singulos mittere. Dici non potest quantum animorum castris attulerit haec una vestis. Viros militares litteris operam dare jubet, & antequam ad gradum evehat, examini sisti, ubi de arte militari scribant, ac deinde etiam cursu, equitatuque & jaculo sese exerceant, qui mos hodieque viget. Obsidebat Cao pin belli Dux urbem Nan kim, vidensque non diu posse resistere, morbum simulat. Anxii praefecti visunt decumbentem. Ibi remedia, ut fit, alii alia coram suggerunt. Non aliud, inquit, morbo meo remedium magis praesens, quam ut juramento vos obstringatis, à civium cede prorsus abstinere. Juratum est. Convalescit, urbs capitur, nec sine vi & cede, tametsi modicâ; sed haec ipsa Imperatori quoque elicit lacrymas & hanc simul vocem: miseranda conditio bellorum, que numquam vacans cædibus etiam innocentium! Jussit exemplò dispergiri in cives, 100. mille modios orizæ. Ad litterarum acuendum studium, Confucii natale solum adit Imperator, ejusdem conscribit panegyrim. Nepotem Cum y dictum ex stirpe jam quinta & 40. titulo dynastæ donat. Convivio saepe suos bene meritos excipit. Cum die quadam Lieu Dynastæ jam supplici facto poculum vini offerret Imperator, adverteretque vultu prodi suspicionem veneni, quid trepidas, inquit, ego, si nescis, cor meum intra viscera meorum collocatum habeo, quo pacto igitur illud obruum veneno? quæ dicens ipsem prior exhausit.

2. TAI ÇU M
regn. 21.

Anno 13. TAI ÇU moritur æt. 50. Anno 14. succedit TAI ÇU M frater à matre moriente commendatus. Princeps pius, moderatus, amans litterarum. Bibliothecam 80000. voluminum constituit. Leao tam barbaros armis aggreditur vario eventu. Obsidionem urbis præcipue stratagemate solvit Cham ci chien Collaus militaris. Noctu trecentos milites unam singulos tædâ instructos appropinquare jussit castris hostium,

&

tædâ instructos appropinquare jussit castris hostium, & repentina isto lumine speciem præbere magni exercitus eminens adventantis, ingens pavor barbaros occupat, fit fuga, & cædes penè ad internacionem.

Anno Imperii 14. cùm pluviarum defectus esset, cœlum supplex deprecatur, seseque reum calamitatis profitetur, jubet dimitti incarceratos, & ecce ipso die pluit. Lun. 8. Cometes apparet. Jubet dapes imminentia, publico abstinet, amnistiam indicit, & mox disparet Cometes. *Ecquis hic dicat, (inquit Ethnicus interpres) cœli voluntatem & decretum esse irrevocabile ?*

Anno 34. TAI ÇUM moritur æt. 59. Anno 35. succedit CHIN ÇUM filius natu tertius. Boni Principis specimen initio præbet; cùm Cometes appareret, vult de more moneri si quid peccet. Decem milliones aureorum remittit de vectigalibus, efflagitat identidem filium à Xam ti seu supremo cœli Imperatore, à quo tandem fuit exauditus.

Leao tum Barbari urbem obsident in prov. Pe kim. solvitur obsidio, suadetur prosequi victoriam, maluit populi pacem, & fœdus cum victis, haud secus ac si vicissent, eâ scilicet conditione, ut quotannis 100. millia aureorum, & 200. millia sericorum volumen dono mitterentur.

Anno Imperii 11. nuntiatur librum è cœlo delapsum esse ad portam urbis regiæ; pedes Imperator illum excipit venerabundus: erat is ex sectâ Tao, sortilegiis plenus; credulus Imperator fanum ibidem extruxit, frustra obnitentibus Præfectis, qui cremandum suadebant. *Ab hoc tempore, inquit interpres, nihil fuit præter illudere supremo cœli Domino.*

Anno Imperii 16. recensita sunt virorum capita, ad quos agricultura spectat, unde vectigal petitur, 21. milliones 976. mill. & 965. in hoc numero non sunt foeminæ, pueri usque ad annum 20. Magistratus, Literati, Eunuchi, milites, Bonzii, nec qui in navigiis degunt, quorum numerus incredibilis.

Recudi jubet libros veterum, & per Imperium dispergi.

Anno 69. CHIN ÇUM moritur æt. 55. Anno 60. succedit GIN ÇUM successoris filius sextus è secundâ Reginâ. Imperatrix pro tredecenni administrat regnum, nec illud ante mortem, quæ undecim post annos secuta est, dimittere voluit.

Anno 2. Lun. 5. prænuntiata Eclipsis Solis non apparuit: hinc adulatoria gratulatio principi: id quia alias factum notant, hinc merito suspectæ Eclipses quedam. Anno 5. Lun. 12. anno 11. Lun. 2. anno 14. Lun. II. totalis, anno 18. Lun. 9. anno 28. Lun. 2. intercal. anno 39. Lun. 6. anno 43. Lun. 5. anno 46. Lun. 3. anno 49. Lun. 8. anno 51. Lun. 12. anno 52. Lun. 6. anno 56. Lun. 3. Eclipses Solis.

3. CHIN ÇUM
regn. 25.

4. GIN ÇUM
regn. 41.

CYCLUS
LXIII.
Annus
post Chr.
1024.

Princeps pius & re & nomine, pacis & populi quām belli amantior, unde animi additi Barbaris renovandi bella. Cum iis pacem indignam suā majestate init. E palatio ejicit idola omnia. Verat sibi offerri munera peregrina, & rari pretii, & bene ominata. Colao *Liu* ægrotanti, cui præscriptus erat pulvis è barbæ pilis, suam abradi jussam submittit.

Cùm inter dapes ferculum esset ex ostreolis 28. quarum singulæ constiterant mille nummis cupreis, re cognitâ, absit, inquit, ut complexu duorum paxillorum in os gulosum ingeram 8. & 20. nummorum millia.

Anno Imperii 26. cùm post magnam sterilitatem pluisset tandem, principique gratularentur proceres: *Omni*, inquit, illo tempore quo aquarum penuria laboratum est, ego quotidie succensis ritè odoribus cœlum deprecabar: nocte cùm audirem tonitru, surrexi destrato, cingulumque sumens & pileum, sub dio consti, & simul atque pluit, procidi in genua, & salutans reverenter cœlum, gratias eidem egi, ac sic demum ausas fui ad cubile meum reverti: nunc rem unam imprimis expeto, ut mihi fidenter significetis, quā in re forse peccem: etenim vereor ne inane geram nomen, & pluris quām par est faciam apparatum exteriorem. O quam præclarum est, & quanti refert vespero & manè afferre animum usquequaque purum, quoies cœlum clam quoque & privatim deprecamur!

Laudes suas commaculavit pius Princeps repudio uxoris; causa fuit desiderium proli masculæ. Multi hoc damnant, alii probant, adductis exemplis: sed enim *Colaus Tao fu*, idemque è stirpe *Confucii*, petenda docet exempla à legitimis virtutum magistris *Yao* & *Xun*. Laudatur *Fu pie* *Colaus*, quòd operâ & consilio suo vitam servasset plusquam 500. hominum millibus fame contabescientibus.

Hien cùm septimus Barbarorum *Leao tum* Rex per legatos repetit ditionis Pekinensis urbes decem, quas 18. familiæ conditor vi & armis recuperaverat: mittitur *Fu pie* legatus; tandem Imperator pacis studiosior, quotannis spondet 200. aureorum millia, & 300. mill. sericorum voluminum, loco urbium, idque, quod probrosissimum fuit, cum littera *na*, quod pensionem tributariam denotat.

Anno 40. moritur *Gin çum* æt. 54. Anno 41. succedit *Ym çum* è fratre decessoris decimotertio natus loco. Principem cum Imperatrice moderante Imperii habenas dissidentem prudenter reconciliat *Han ki* *Colaus*.

Floret *Colaus* *Su ma* quām inter Historiographos celeberrimus, qui ex bis mille voluminibus corpus confecit: orditur autem annales à *Hoam ti* Sinensis Monarchiæ conditore.

Anno 44. *Ym çum* moritur æt. 36. Anno 45. succedit *Xin çum* filius, Princeps majoris animi quām

5. *Ym çum*
regn. 4.

6. *Xin çum*
regn. 18.

prudentiæ. Favet litteris impensè: *Mencium* secundum Sinarum Philosophum posthumo Ducis titulo condorat.

Floruere sub hoc & sequenti auctores novæ Philosophiæ, & veterum librorum interpres *Chen*, *Chim*, *Cham*, *Xao*, &c. variis honorum titulis tam in vita quam à morte ornati. Cùm tempore sterilitatis mœstus Princeps se in conclave reciperet, jejunio & solitudini vacans, placando cœlo, *Vam ngan xe* Atheo-politicus, *quid*, inquit, ô *Rex affligeris?* non est quod cœlum extimescas, calamitates casu, non consilio accident. Cui *Fupie* Colaus: *Si Princeps cœlum non extimescit & reveretur, ecquid tandem erit quod non perpetret?* Idem *Fupie* auctor est principi, ut ne immodicâ severitate & curâ exquirat quid ab suis peccetur. Majora inquiens mala hinc nata existere. Cœli potius sit instar contemplantis omnia tam recta quam prava; maximè cùm hæc ipsa serius ocius prodant se, suumque referant vel præmium, vel pænam.

Anno 1. Lun. 5. anno 5. Lun. 3. anno 10. Lun. 6. anno 15. Lun. 1. anno 19. Lun. 6. anno 22. Lun. 4. anno 29. Lun. II. anno 31. Lun. 4 anno 35. Lun. 8. anno 38. Lun. 6. anno 43. Lun. 9. anno 46. Lun. 7. anno 50. Lun. 4 & anno 59. Lun. 4. Eclipses Solis.

CYCLUS
LXIV.
Annus
post Chr.
1084.

Vam ngan xe uti vir erat è supremâ litteratorum classe & versipellis ingenii, auctor fuit decem vœtigalium instituendorum, quæ res animos populi multum exacerbavit. Succedit sterilitas, revocantur edicta & onera, & ecce profusis imbris imbris cœlum remunerat clementiam Principis.

7. CHE ÇUM
regn. 15.

Anno Cycli 2. moritur **XIN ÇUM** æt. 38. Anno 3. succedit **CHE ÇUM** sextus filius. Hujus tutrix avia Imperatrix. A Colao libellus offertur 10. puncta 20. litteris commendans. 1. Cœlum time. 2. Populum ama. 3. Te ipsum perfice. 4. Litteris vaca. 5. Sapientes evehe. 6. Monentes audi. 7. Vœtigalia contrahe. 8. Supplicia mitiga. 9. Prodigalitatem fuge. 10. Dis solutionem cave.

Repudiat uxorem legitimam, exemplo se tuens antecessorum: ad hæc Colaus, *satus*, inquit, foret ô Princeps, imitari virtutes majorum quam peccata: Excandescens Imperator monentem magistratu privat.

8. HOEI ÇUM
regn. 25.

Anno 17. moritur **CHE ÇUM** æt. 25. Anno 18. succedit **HOEI ÇUM** filius **XIN ÇUM** natu undecimus. Artium liberalium disciplinis probè instructus, at luxui jocisque intentus, aviæ committit regimen. Eunuchis impensè favet, quos regulorum ornat dignitate, solis è regio sanguine principibus dari solitâ. Superstitioni item & sectæ *Tao* addictissimus.

Anno Imperii 16. quendam ejus sectæ celebrem Cœnobitam *Chany* nomine, qui floruerat sub quintâ *Han* familiâ, titulo *Xam ti* seu supremi Numinis donat,

sectæque illius se Pontificem supremum nominari vult. Tot consecuta deinde mala, & Imperii ruinam attri-
buunt scriptores sacrilegii hujus atrocitati, quo vera
cœli Majestas usque adeo contempta fuit & abjecta.

Societatem init cum *Niu che* sive Tartaro Orien-
tali contra Barbaros *Leao*, quos aliquot præliis de-
bellat, extincto regno *Leao*, quod per annos 209.
sub novem Principibus steterat. Ejus reliquiae ad Oc-
cidentem profugæ regnum fundant, quod post annos
100. ab Occidentali Tartaro prorsus delebitur. Tar-
tarus Orientalis affectat Imperium. *Kin* nomen domi-
nationi suæ tribuit: capit *Pe kim*, *Xen si*, &c. Impera-
tor invitatus adit Tartarum, cum eo de limitibus
transacturus. Imperator re infectâ redit. Pergit iterum
infelix rogatu suorum; sed à Tartaro perfidè detentus,
cogitur, insignibus regiis depositis, extra regnum &
murmurum Sinensem migrare.

9. *KIN* çum
regn. 1.

10. *CAO* çum
regn. 36.

Anno 42. *HOEI* çum in Tartariæ deserto *Xa mo*
captivus moritur æt. 54. Anno 43. succedit *KIN* çum
filius natu major, à moriente patre nominatus. Sex
ministros proditionis reos jussu patris è medio tollit.
Tartarus *Ho nan* provinciæ aulam invadit, Imperato-
rem & Reginas in Tartariam abducit, relicta Impera-
trice *Mem*, quod repudiata se diceret. Multi è
præcipuis proceribus voluntaria morte probrum bar-
baræ captivitatis antevertunt. Imperator autem
captivus moritur 30. post annis, æt. 61.

Anno 44. succedit interim *CAO* çu M filius nonus
HOEI çum ex repudiata *Mem* uxore. Aulam trans-
fert in Austrum in *Nan kim*, unde dein compulsus
migrare in urbem *Ham cheu* prov. *Che kiam*. Hinc
Australis Sam familia deinceps dicta.

Princeps fuit amans pacis & litterarum. Primis an-
nis aliquot victorias retulit de Tartaris & latronibus,
strenuissimo ductore *Cum ye*, qui in Septentrione in
13. præliis victor evaserat. Sed idem neglectis sapien-
tibus, improbos & perversos in consilium admittit.
Adeò deditus Bonziorum sectæ, ut Imperii adminis-
trationem filio à se adoptato committat, quò vacaret
impensiùs commentationibus superstitionis.

Hi çum Rex Tartarorum ut litteratos Imperii ba-
sim & florem sibi devinciat, *Confucii* Gymnasium &
ædes ipsemet adit, honores posthumos ei persoluturus:
cùmque essent qui dicenter non esse cur hominem
vulgarem regiis honoribus prosequeretur, respondit:
*Tametsi Confucius non eà conditione fuerit, ut hos honores
mereatur, attamen ejus doctrina digna est, quam ritu Regio
veneremur.*

Anno 4. Lun. 7. anno 8. Lun. 5. anno 11. Lun. 3. anno
14. Lun. 11. Eclipsis & Cometes ab Occid. anno 18. Lun. 4.
anno 24. Lun. 11. anno 28. Lun. 9. anno 30. Lun. 3. anno
34. Stella instar Lunæ in Austrum tendens. anno 35. Lun. 5.
anno

anno 40. Lun. 8. anno 46. Lun. 9. anno 52. Lun. 1. anno
54. Lun. 2. & anno 60. Lun. 12. Eclipses Solis.

CYCLUS
lxv.
Annus
post Chr.
1144.

Pacem cum Tartaro init, non dubitans Majestas Sinica ei subscribere cum nomine *Chin*, id est subditi, & *Cum*, seu tributarii, dummodò sibi parentum 8. ante annis vitâ functionum corpora, Imperio ipso chariora pignora, restituerentur, quo facto publica lætitia & amnistia indicta. Mirè extollunt hanc filii erga parentes pietatem scriptores.

Anno Imperii 35. rupta pace Tartarorum Rex cum 600. millibus Meridiem petit. Capitur urbs *Yam cheu*. Stricto acinace mortem suis Rex minatur, ni victo metu fluvium *Kiam* trajiciant. Oritur in exercitu seditio, in quâ Rex ipse occiditur. Re itaque infectâ redditur in Septentrionem.

Anno Cycli 19. *CAO ÇUM* resignat Imperium filio adoptitio: 25. post annis moritur absque liberis, æt. 84. Anno 20. succedit *HIAO ÇUM*, qui erat fundatoris hujus familiæ post sextam stirpem nepos. Princeps à pietate commendatus: pacificè utcumque regit, quia Rex Tartarus *Xi çum* item pius, sapiens, & indolis erat pacificæ.

Floruit sub hoc *Chu hi* veterum librorum interpres celeberrimus. Obiit autem septuagenario major, anno 6. imperantis *Kiim çum*. Variis perfunctus muneribus sub quatuor Imperatoribus, post mortem honoratus titulo *Ven çum*, id est, litterarum principis, & cum cæteris *Confaci* discipulis consecutus titulos posthumos; quorum nomina in tabellis in Gymnasio *Confucii* exponuntur, qui mos hodieque viget: nam ubi constat de viri virtute, sapientiâ & in gesto magistratu integritate, solent eos Imperatores in album & ordinem referre condiscipulorum *Confucii*, ut in partem veniant honorum, qui statis temporibus à Præfectis urbium exhibentur.

Anno 46. *HIAO ÇUM* moritur æt. 68. Anno 47. succedit *QUAM ÇUM* successoris filius natu tertius.

Anno 51. *QUAM ÇUM* coram procerum suorum cœtu correptus apoplexiâ in terram corruit, nec sibi restitui potuit. Moritur postmodum æt. 54.

Anno 52. *NYM ÇUM* natu tertius successoris filius, tametsi multum reluctans eyehitur ad solium. Princeps re & nomine pacatæ indolis, pius, modestus: à suis se regi, ne dicam decipi, patitur. Edicto vetat, ne quis pro arbitrio suo annales edat.

Anno Imperii 8. incendium Palatii quatuor dies tenuit. Post 36. item annos in urbe regiâ *Hiam cheu* incendium, quo 530. millia domorum absumpta.

Anno 2. Lun. 6. Cometes anno 5. Lun. 4. anno 12. Lun. 5. anno 15. Lun. 3. anno 21. Lun. 6. anno 30. Lun. 5. anno 33. Lun. 3. anno 40. Lun. 11. anno 43. Lun. 5. Planetæ

simul visæ sub unâ constellatione. anno 45. Lun. 8. anno 52. Lun. 3. anno 57. Lun. 6. & anno 60. Lun. 4. Eclipses Solis.

CYCLUS
L X V I.
Annus
post Chr.
1204.

14. Li ķum
regn. 40.

Tartari Kin seu Orientales rupto iterum fœdere invadunt Sinam.

Tartari Occidentales, qui sub quintæ *Han* familie sexto Imperatore *Vut* multis cladibus ad internectionem deleti, per 1300. circiter annos nil dignum memoratu contra Sinam egerant, tandem anno *Nym* cum Imp. 12. cœperunt Imperii sui jacere fundamenta. Indunt nomen familie *Yuen*, quod principium sonat. Ab anno primo nascentis Imperii usque ad decimum-quartum occisæ ferunt 1847. myriades ab hoc familiae Tartaricæ conditore tyranno. Quintus ab hoc Princeps post annos 32. toti Chinæ dominabitur.

Tartarus Occidentalis à Sinis invitatus bellum ausplicatur contra Orientales. Orientalis pacem petit cum Sinis, hi respuunt, quo cognito: *hodie*, inquit, *Occidentales mihi meum Imperium, cras tuum tibi auferent.*

Tartarus Occidentalis memoratur extinxisse regnum Mahometanorum *Metena* dictum, inde ab *Into*, (puta Indorum) & *Samaul han* (puta Samarcandiae) regna processisse usque ad *Tie muen* (id est ferream portam) arcem sic dictam, inde occasione monstri cuiusdam inusitati territus, monitusque à tot cædibus quibus cœlum non gaudet, abstinere, ab occasu ad ortum tendens vim totam armorum ad Sinense convertit Imperium.

Anno 21. *NYM* cum absque liberis moritur æt. 57. Anno 22. succedit *Li ķum* fundatoris post decimam stirpem nepos. Princeps addictus sectæ *Tao*, & litteris plusquam ratio temporis & belli postulabat. Titulum Ducatus & dignitates confert familiae *Confucii*, quæ & *hodie* perseverat ab onere tributi immunis.

Variis immissis exercitibus tam Sina, quam Tartarus Occidentalis contra Orientales, tandem victor evadit. Aula *Ho nan* diripitur. Dein Metropolis prov. *Xan tum*, ubi tam pertinax fuit obsessorum constantia, ut carnibus jam humanis vescerentur. Postremus Orientalium Rex *Ngay ti* desperatis tandem rebus laquo vitam finit: atque ita extinctum regnum Kin seu Orientalium Tartarorum, quod noveni Principes habuerat per annos 117. verum post annos 419. ex horum reliquiis seu posteris rursus emerget familia vigesima secunda, totius Chinæ futura domina.

Quo tempore penes Imperatores Sinenses in Austro per 40. annos fuit Imperium, Boreale Imperium fuit penes Tartarorum Occidentalium Principes omnino quinque, quorum postremus *Ho pie lie* multis clarus victoriis imperare cœpit anno Cycli hujus 56. & post

annos novemdecim fundabit familiam proximam Yuen dictam.

Idem Princeps ut erat in rebus litterisque Sinicis versatissimus, ut Sinensium sibi animos magis conciliet, parentat & ipsi litterarum Principi *Confucio* ritu regio.

Anno 7. Lun. 6. anno 15. Lun. 7. anno 18. Lun. 5. anno 20. Lun. 9. anno 25. Lun. 6. anno 34. Lun. 12. anno 39. Lun. 9. anno 42. Lun. 7. anno 46. Lun. 4. anno 49. Lun. 2. & anno 57. Lun. 3. Eclipses Solis.

CYCLUS
LXVII.
Annus
post Chr.
1264.

15. TU ÇUM
regn. 10.

Anno 1. LI ÇUM absque liberis moritur ætat. 62. Anno 2. succedit TU ÇUM successoris è fratre nepos. Veneri & Baccho immodicè deditus, regi se finit à perfidissimo Colao *Hia su tao*. Oblati multi contra eum libelli supplices, sed incassum: quare multorum defectio ad victorem Tartarum consecuta.

Tartarus occupatis priùs provinciis Occidenti finitimis *Yun nan*, *Xen si*, *Su chuen*, (in cuius Metropoli *Chim tu* occisa feruntur quater decies centena civium millia,) tandem in *Hu quam* Australēm provinciam tendit. Imperator omnium ignarus, è tribus Imperii partibus vix unam obtinet.

Nobilis viri Marci Pauli, Sereniss. Venetorum Republicæ civis incliti, in Chinam circa hæc tempora introitus.

Anno 11. TU ÇUM moritur æt. 25. tribus filiolis relicitis ad fortunæ ludibrium. Anno 12. succedit C UM ÇU M secundus filius. Pro puerò prudens Imperatrix gubernat: pacem petit duris conditionibus; at verò *Pe yen* Ductor supremus Tartarici exercitus, nullas admittit: *Vestra*, inquit, *familia ob infantiam Principis prioris familie, potita fuit Imperio; nunc aequum videtur, ut ob infantiam Principum eodem privetur.*

Tartarus cum 700. armatorum millibus petit Meridiem, & pleraque facit suæ potestatis.

Celebratur Ducis *Pe yen* prudentia, quâ regebat ducenta armatorum millia non aliter quam si unum regeret militem: alterum, quod tot victoriis inclitus numquam auditus sit commemorare res suas ac merita.

Anno 13. à *Pe yen* captus Imperator obiit in deserto *Xamo*, æt. 10. Anno 14. succedit TUON ÇU M frater major natu. Hic mari cum classe 130. millium hostem fugiens primùm ad *Fo kien*, & inde ad prov. *Quam tum* oram maritimam dilabitur.

Anno 15. TUON ÇU M ex morbo moritur æt. 11. Anno 16. succedit TI PIM frater natu minimus, & ultima familiæ scintillula. A Tartarorum classe ingenti clade classis Sinica profligatur. Colaus *Zo sieu su* re desperatâ complexus octennem Principem, se pariter cum illo in mare præcipitat: re cognitâ Imperatrix

cum turbâ plurimâ ruit in præceps. Peracta fuit hæc catastrophe Lunâ 2. hujus anni prope insulam *Tai xan*, quæ parèt oppido *Sin hoei* prov. *Quam tum*, *Quam cheu* dictæ. Dux alter Sinarum *Xi kie* evaserat medios per hostes cum parte classis ad insulam *Pim cham xan* dictam. Hic vi ventorum à littore spirantium in altum mare proiectus, vi turbinum & procellarum obrutus est. Periisse dicuntur hac die supra centum millia mortaliū partim ferro, partim fluctibus: & hic finem habuit funestissimum familia *Sum*.

Steterat Monarchia Sinica sub 19. familiis Imperatoriis per annos 4222. quando primâ vice tota parere cœpit exteris, jugumque subiit Tartari Occidentalis, si jugum dici potest, quando Sinas & sinceritate & fide & amore beneficentiaque ita sibi conciliavit, ut hodie etiam *Xim chao*, id est, dominatio sancta, vulgo nuncupetur.

XX. Familia.
1. *Xi çu*
regn. 15.

Anno Cycli 17. init Imperium *Xi çu* Tartarus occiduus, filius *Tai çu* natu quartus, fundator familiae 20. *Yuen* dictæ, quæ sub novem Imperatoribus annos 89. numeravit.

2. *Chim çum*
regn. 13.

Aula primùm *Tai yuen fu* Metropolis prov. *Xan si*, ac deinde *Pe kim*. Hic postquam bellum gesserat 20. annis, tandem Sinæ toti imperat. Princeps pius, prudens, magnanimus, perspicax, Mecænas litterarum. Expeditio suscipitur in Japoniam nullo successu: nam ex 100. millibus qui partim mari, partim in insulis pereirunt, vix tres quatuorve redierunt. Aquæductum aperit per stadia Sinica 3050. seu leucas Belgicas 245. circiter: per hunc supra novem mille navigia, singula 500. oryzæ modiis onusta, pro sola aula quotannis ex Austro viâ mediterraneâ devehuntur, quæ prius maritimâ devehebantur.

3. *Vu çum*
regn. 4.

Anno 31. moritur *Xi çu* æt. 80. Anno 32. succedit *Chim çum* nepos, clemens & amans populi: vestigalia & supplicia moderatur: fraudi fuit in valetudo propè assidua, quo factum, ut nequiverit pro voto res Imperii administrare.

4. *Gin çum*
regn. 9.

Anno 44. *Chim çum* moritur æt. 42. Anno 45. succedit *Vu çum* ex fratre nepos, pius & munificus, bene meritos variis dynastiis donat. *Confucium* regiis titulis donat. Vetat aurum, argentum, oryzam & sericum extra Imperium deportari.

Anno 48. *Vu çum* moritur æt. 31. Anno 49. succedit *Gin çum* frater uterinus: pius & re & nomine, moderatus, & cælestis, ut aiunt, indolis, gravis, acuti ingenii, moneri gaudens, litterarum studiosus. Regulis interdit venationes à quinta Luna ad decimam, ne colonis damno sint. Magna hoc imperante pax. Identidem pluviam à cœlo efflagitat. Fuit cùm diu cessante pluvia cœlum suspiciens: *Ab! ego, inquit, ego reus sum tanta calamitatis, & sequenti mox*

mox die effusi imbræ secuti.

Cognito quinque fratres reos mortis, ingemiscens:
Vni saltē, inquit, dētūr vīta, ut sīt qui parentes alat
& soletur.

5. YM ÇUM
regn. 3.

Anno 57. GIN ÇUM moritur æt. 36. Anno 58. succedit YM ÇUM decessoris filius natu major, patri per omnia similis, pro cuius vitâ sāpe cum lachrymis suam cœlo devoverat pius Princeps.

Anno 60. YM ÇUM in ingressu tentorii, cum fido Colao suo occisus æt. 30. à gravium scelerum sibi consciis perfidis. Hos sequens Imperator uno post mense meritis suppliciis plectit, stirpe etiam funditus deleta.

Hæc una familia præ reliquis prodigiosa dici potest, quod hac imperante, tot terræmotus, ruinæ montium, inundationes, siccitates, incendia, &c. extiterint, quorum pleraque hîc præterimus.

Anno 2. lun. 1. anno 7. lun. 3. anno 12. lun. 7. totalis, anno 13. macula magna instar observatur in Sole, lun. 6. stella visa in mare delabi, quam millenæ consecutæ cum frigore. anno 19. lun. 7. anno 24. lun. 10. anno 27 lun. 8. anno 30. Cometa anno 31. lun. 6. anno 35 lun. 12. Comet. per 76. dies. anno 37. lun. 2. anno 40. lun. 5. intercalari. anno 55. lun. 2. & anno 58. Eclipses Solis.

CYCLUS
LXVIII.
Annus
post Chr.
1324.

6. TAI TIM
regn. 5.

Anno 1. succedit TAI TIM filius Reguli Hien çum, liberalis, pacis amans. Admitti vetat Bonzios è regno Tibet (Lama dictos) ne populo oneri sint.

Anno 5 TAI TIM moritur æt. 36 Comitia celebrantur, eligitur filius natu minor, hic verò ecusat, eò quod fratri natu majori deberetur; evocatur hic itaque è Tartaria, & salutatur Imperator.

7. MIM ÇUM
regn. 1.

Anno 6. succedit MIM ÇUM decessoris filius natu major, qui in convivio, sexto post mense repente moritur; non defuit veneni suspicio.

8. VEN ÇUM
regn. 3.

Anno 7. succedit VEN ÇUM frater minor. Peccat unâ re, quòd Antistitem Bonziorum Lama regiè excipiat, & in aulam introducat, qui adeò cùm immotus, nullâque vicissim honoris significatione, procedrum salutationes curvatis poplitibus exhibitos v no ritè ministrato acceptaret, fuit qui hominis fastum non ferens, Ta, inquit, bone vir, discipulus es Fœ, & Magister Bonziorum: ego verò, si nescis, discipulus sum Confucii, idemque magister litterarum Imperii: quo circa supersedeamus obsecro mutuo venerationis ritu. Hæc fatuus, vinum illi stans obtulit: subrisit Antistes, cyathum que surgens exhausi-

9. XUN TI
regn. 35.

Anno 9. VEN ÇUM moritur æt 29. succedit Nym çum, sed quia post bimestre moritur, in serie Regum non ponitur.

Anno 10. succedit XUN TI septimi Imperatoris filius natu major, & frater Nym çum item natu major, tredecennis evocatus ex Australi prov. Quam si ad aulam,

Princeps indolis bonæ , sed inertis , dein ludis , jocis & veneri deditus , res Imperii negligit , Colao *Pe yeu hama* pro lubitu administrante omnia. Invitat è Tartaria *Lamas* suos & magos ; hi chorum instituunt 16. puellarum saltatricium , dictum tripudium dæmonum cœlestium.

Anno hujus 23. homo Sina , cui *Chu* nomen , è servo Bonziorum , Dux latronum , occupat varia loca , dein & provincias Australes ; tandem cædit exercitum Imperatoris , brevè ipse futurus Imperator.

Anno X U N T I 36. qui fuit primus sequentis fundatoris , Dux belli *Chu* trajecto croceo fluvio , urbes & loca nullo ferè negotio occupat , cædit exercitum Imperatoris , qui clám fugâ sibi consulit.

Anno 45. X U N T I fugiens in Septentrionem , ibi biennio pòst moritur. Perit familia *Yuen* Tartari Occidentalis. Anno 46. succedit T A I Ç U , alias *Chu*. Fundat 21. familiam *Tai mim* , quæ per annos 276. numeravit 16. Imperatores. Aulam in *Nan kim* Metropoli constituit.

Anno 47. die uno aula capitur *Pe kim*. Hujus ditionis Regulum creat filium natu quartum.

Patrem , avum , atavum , tritavum titulis posthumis honorat.

Regulos terris & redditibus contentos , rei publicæ negotiis occupari vetat , Eunuchis item dignitatem civilem aut bellicam conferri. Vetat mulieres Bonzaicam vitam amplecti , quin & viros ante 40. ætatis annum. Leges priscas & modernas in unum corpus 300. voluminum redigi jubet , quod opus centum viginti post annis tandem perficietur & lucem videbit. Menses 27. in luctu parentum usitatos , in totidem dies commutari permittit. Quadraginta regnorum legationibus honoratur , inter munera fuit leo in China primùm visus. Venerunt item legati ex Corea , Japonia , Insulâ formosâ , & Australibus insulis , item è regno *Sien* lo seu *Siam* cum litteris inscriptis auro in folium extenuato.

Uxorius suæ *Ma xi* etsi deformis , prudentiæ ac pie-tati debere se Imperium fatebatur. Nam cùm naturâ præceps ac ferocior esset , illa ut mariti vitio blandè mederetur , affirmabat iis Imperia à cœlo deferri , qui voluntati votoque cœlesti (quod est amoris & clementiæ) obtemperarent. Ad Imperatricis dignitatem evecta , numquam gemmas adhibuit , veste etiam sa-pius lotâ utens. Morti proxima , cùm ei pharmacum offerret Imperator , sumere recusavit , ne si nihil proficeret , ut erat probabile , medici vitam fortè in discrimen vocaret. Obiit anno novæ dominationis decimo quinto. Quantus fuerit mariti luctus , hinc patet , quòd aliam deinceps creare Imperatricem recusarit.

Anno 4. lun. 9. anno 8. lun. 8. anno II. lun. 4. anno

XXI. Familia.

1. T A I Ç U ,
alias ex regnatûs
sui cognomento
dictus *Hum vu* ,
id est magnus bel-
liger.

regn. 31.

15. lun. 8. anno 19. lun. 8. anno 22. lun. 9. anno 27. lun.
11. anno 29. lun. 4. anno 33. lun. 3. duo item Soles visi.
anno 35. lun. 6. anno 38. lun. 4. anno 41. lun. 8. Eclipses
Solis: & anno 45. Cometes per trimetrum.

CYCLUS
LXIX.
ANNUS
post Chr.
1384.

Gymnasium Regium amplis auget privilegiis; ex-
mini, quo Doctorum laurea in aulâ confertur, ipse
assistit.

Confucio gentis magistro honores jubet deferri non
regios, quos quidam Imperatores soliti erant deferre,
sed eos dumtaxat, qui *Sien su*, hoc est magistris vitâ
functis conferri soliti, ut viventibus conferebantur.
Vetat etiam eo ritu honorare *Confucium* quo reliqui
spiritus aut idola coluntur, *cum enim*, inquit, *litterati*,
qui diem obierunt, à reliquis spiritibus diversi sint, par est
quotannis eorum memoriam diversâ quoque honoris signifi-
catione rituque renovare, eoque dumtaxat, qui pristine
cujusque conditioni, & quam gessit olim, dignitati com-
petat. Vetat insuper statuas *Confucii*, aut ejusdem dis-
cipulorum conflari & erigi. Inter egregia principis do-
cumenta, celebriora sunt ista: *In regendo populo turbu-*
lento cave sis præceps; *in eo*, qui jam pacatus sit, *regendo*,
cave sis tetricus, *mirutus*, *molestus*. Item, *uti cœlum &*
terra procreant res omnes ad communem usum victamque
hominis, ita sapiens Rex curas suas & contentiones eò di-
rigit potissimum, ut diligat suos, foreat ac sustentet, &
quamvis ipse contrahat vectigalia, sumptusque publicos ac
privatos moderetur, semper tamen angitur ac timet, ut
subditis necessaria suppeditant; quâ quidem curâ & meiu-
multò magis tunç cruciatur, quando graviora subinde vecti-
galia imperari neesse est.

Cùm fortè dies plurimos cessassent pluviae, Imper-
ator stramineos indutus calceos, ac vestem lugu-
brem, ad montem contendit, ibidem triduum totum
perseverans, opem cœli clementiamque implorat:
exacto triduo largi imbres deciderunt.

Lustrans ipse ditiones Imperii comite filio natu-
maximo, mediis in agris currum jubet consistere, &
conversus ad filium: *ideo*, inquit, *te mecum adduxi*,
ut tuis ipse usurpes oculis pauperum colonorum labores ac
sudores, *ut discas misereri illos*, ac moderari vectigalia.

Cursum felicitatis interruptus mors insperata filii
hæredis, quem contra morem per triennium luxit, &
in ejus locum nepotulum hæredem declarat.

Inciderat in latrones cum uxore & patre quidam
Sui dictus: parantibus senem interficere, filius vitam
pro paternâ obtulit: eisdem verò vim nuptæ paran-
tibus inferre, at, inquit illa, *nefas hoc marito superfite*.
In ignem igitur paratum præcipitant juvenem, quod
conspicata mulier, in eundem se præcipitat, ibique
maritum complexa abit in cineres. Huic fidei &
pietati illustre monumentum erigi curat Imperator,

2. KIEN VEN TI
seu *Kien ven*, id
est, stabiliens rem
litterariam.

regn. 4.

3. CHIM ÇU,
alias *Yum lo*, id
est, æterna lætitia.
regn. 23.

qui & castigat insanam alterius pietatem, qui ut ægrotanti matri valetudinem ab idolo exoraret, proprium ei filiolum sacrificaverat.

Anno Cycli 15. *Hum vu* moritur æt. 71. Anno 16. succedit KIEN VEN TI conditoris nepos tredecennis, piæ indolis Princeps, populique amans, cui remittit tertiam partem vestigium.

Hujus patrui Reguli ægrè ferunt antepositum tot sanguinis Regii ad Imperium maturis principibus adolescentulum. Auxerunt invidiam Colaorum patefacta contra se consilia. His aliisque rebus cæteros inter exacerbatus Regulus *Pe kim* natu quartus Conditoris filius, arma parat, & periniquæ (ut aiebat) gubernationis hostem se declarat. Magni contra ipsum exercitus mittuntur, uno 8. horarum conflictu trecenta bellatorum milia feruntur cecidisse. Offeratur pacis conditio, respuit ille, nisi priùs tradantur ministri Regii. Tandem Regiam petit Nankinensem. Proditor *Li kim lum* portas aperit: ingens strages mortaliū. Succeditur domus regia. Ambustum caderet adolescentis Imperatoris, uti creditum, in conspectum victoris producitur, illachrymatur ipse, & Imperorio ritu humari jubet: sævitum crudeliter in ministros Regios, è quibus uno die variis affecti suppliciis suprà octingenti, aliis interim fatum sponte præoccupantibus, aliis raso capite mentitis Bonziis fûgaque elapsis:

Hoc peractum anno Cycli 20. Imperii quarto quo KIEN VEN extictus æt. 17. Anno Cycli 21. succedit CHIM ÇU. seu *Yum lo*, filius Conditoris natu quartus, Princeps initio crudelis, & magnanimus & prudens: fratribus suis, aliisque bene meritis restituit honores pristinos ac census.

Cùm certum ob crimen interfici juberet *Li kim lum*, hic autem diceret haud imperaturum fuisse ipsum si venienti portas urbis regiae non aperuisset, imò verò, inquit alter, *fortunæ meæ fuit venisse me: nam si venisset alius quicunque pari instruētus robore armorum, non fecus illi, ac mihi, portas aperuisses, proditor.*

Anno Imperii 5. adolescentes 1800. quod ante annum æt. 40. contra legem à patre latam sectæ Bonziorum nomen dedissent, excedere cœnobio jubet.

Anno Imperii 7. transfert aulam *Nan kim* Australē in Borealem *Pe kim*, relicto hærede filio in aula *Nan kim* cum simillimis magistratibus qui in *Pe kim*. Multis legationibus honoratus, quas inter erant ex utraque Tartaria, ex Malacâ, è mari Australi & occiduo, item Mahometanorum cum Rhynocerote. Libros Alchimicos de usu Ambrosiæ immortalis cremari jubet. Cùm offerrentur lapides pretiosi effossi in prov. *Xan si*, occludi jussit fodinas, dicens non fatigandum populum vāno labore, cùm lapides isti nec

nec sterili tempore comedи, nec brumali fovere corpus queant. Quinque æra campana 120. mille librarum singula fundi jubet.

Anno Imperii 13. Cycli 32. Aulæ Doctoribus 42. *Han lin* diëtis, committit veterum librorum classico-rum ampliorem explanationem, monens, ut duorum præcipue interpretum *Chim* չ, & *Chu* չ (qui sub exitum familiæ *Sum* floruerant.) commentis insisterent. Ab iisdem quoque nova quædam fabricata Philosophia, de quâ consule procœmialem declaracionem ad Scientiam Sinicam.

4. GIN Չ U M
alias *Hum bi*, id
est dilatata
concordia.
Regn. aliquot
mens.

Anno Cycli 41. *YUM LO* moritur æt. 63. Anno 42. succedit GIN Չ U M successoris filius, clemens & benignus. Audiens in prov. *Xan tum* laborari fame, protinus eò destinat Colaum *Yam su kie*. Dicente autem Colao, quod concilia duo Regia consultanda de hoc essent, & quid facto opus censerent, renuntiandum: *Faceſſant, inquit, mor.e iſtæ ac deliberationes: populo namque laboranti fame, tantæ cum celeritate opitulandum eſt, quanta concurritur ad commune extingendum incendium, vel repentinam aquarum illuvionem reprimendam. Aliis dicentibus rationem habendam esse diversitatis locorum, & hominum magis minusve egentium: Habeatur, inquit, veramtamen ſic, ut à minutis abſtineamus, & dum opitulandum eſt tanta calamitati, non vereamur peccare quodammodo largitate.*

Admodum studiosus cùm eſſet rei Astrologicæ, & nocte quapiam obſervasset mutationem nescio quam in ſtellis, accitis ad ſe Colais, *Altum eſt*, inquit, de mea vita: meminifis autem me paſſum fuſſe multa ab invidis per annos 20. quando degebam in Palatio Orientali, ſed fides uestra concordiaque me contutata eſt, &c. Hæc fatus, duobus ſpectatissimæ fidei viris ſigillum donat. Inſculptæ ſigillo litteræ *Chum chin*, id eſt, minister fideliſ & integer: ii cum lachrymis excipiunt pignus honoris extreum, quo deinceps ſigillo epiftolas suas obſignant.

5. SIUEN Չ U M
alias *Siuén te*, id
eſt, maniſta
virtus.
Regn. 10.

Languere incipit Imperator, accersunt hæredem filium ex aulâ meridionali, mœſtus advolat, ſerò tam en, jam extincto patre æt. 48. anno, & Cycli 42. qui annus præter morem ſuccessori tribuitur.

Anno 42. (poſt Chriſtum 1426.) ſuccedit SIUEN Չ U M filius GIN Չ U M, Princeps clemens. Gaudet clam & incognitus prodire. Edicto vetat promoveri litteratos ad gradum Licentiati ante annum æt. 25.

Patrum rebellem & in prælio captum perpetuo carceri in aulâ mancipat. Tartarorum irruentes copias ipſe duxor exercitus feliciter delet. Cochinchinæ Prætori Regis titulum impertit, ſed tertio poſt anno Rēx à rebellibus è familiâ *Li* occiditur. Mittunt hi legatos, qui veniam deprecentur. Imperator auditō Senatu, ne gravis populo eſſet, & quod nullius propè

emolumenti res videretur , à mittendis longè adeo copiis abstinuit , legatos etiam cum titulo dignitatis remittens. Sub hoc arsat Palatum per dies aliquot. Ex incendio tanta vis æris , auri & argenti flammis liquata , ut ex hac massa innumera vasa confecta sint , quæ magno hodie in pretio habentur , qualia olim ex ære Corinthiaco.

6. Y M Ç U M ,
alias *Chim tum*,
id est , recta
administratio.
Regnat primò
annis 14.

Anno Cycli 52. S I U E N Ç U M moritur æt. 38. Anno 53. (1436.) succedit Y M Ç U M filius natu major & novennis , sub tutelâ Imperatricis & Eunuchi præcipui. Novem portas urbis Regiæ restaurat.

Anno Imperii 3. edicto prohibet in fanis idolorum exhiberi honores *Confucio*. Tartari continuis excursiōibus latrocinia exercēnt.

Anno 5. Planetæ simul visi sub unâ constellatione , anno 15. Luna 9. Stella versus ortum cum sonitu desit.

CYCLUS
LXX.
Annus
post Chr.
1444.

Anno Cycli 6. Imperii 14. ipse Imperator in Tartaros ultra murum dicit exercitum quingentorum millium. Annonæ defectu multi pereunt : dilabuntur pluriini , tandem mense 8. utrumque pugnatur , cæditur Sinensis exercitus , victor Tartarus vietum Imperatorem captivumque in interiore Tartariam abducit. Hinc maxima in aulâ consternatio. Substituitur in solio filiolus biennis , cui tutor assignatus natu minor frater captivi : qui tamen Imperatoris non vices , sed titulum suscepit & auctoritatem : mittitur interim ab Imperatrice ingens vis auri , argenti , serici ad redimendum Imperatorem ; acceptat Tartarus , at plura reposcens ; quin specie reducendi Imperatoris eum ad confinia Sinarum adducit , iterumque contemptis muneribus tamquam tanto principe indignis , intra fines reducit.

7. K I M T I ,
alias *Kim tai* , id
est gloria magnitudo:
Regn. ann. 7.

Anno Cycli 7. succedit K I M T I frater captivi. Mittuntur , qui reducem excipiunt Imperatorem , sed Tartarus altioris ordinis & dignitatis primates postulat ad tanti principis comitatum. Tandem reducitur multò stipatus milite usque ad Imperii limites prope montem *Tam kja lin*. Unde Imperator in aulam scribit se renunciare Imperio , & quietem meditari , adeoque ne se venientem cum pompâ excipient : tandem ut eluderet , fugeretque adventantium apparatus , per aliam urbis Regiæ portam ingressus est , ubi sibi mutuò occurrunt fratres , & post fraternalis amplexus & lachrymas deductus tandem à fratre & aulâ totâ ad Palatium Australe , uti expetiverat.

Prosequitur interim frater Imperii regimen , imò jam meditabatur filiolum suum Imperii hæredem declarare , quod cùm in diem filii natalem reservaret , ad Colaum die quodam , *Natalis* , inquit , filii mei hæredis incidit in diem secundam lunæ septimæ. Colaus post reverentiam de more exhibitam , Imò verò pace tua ,

ò Rex, inquit, natalis hæredis (denotabat filium fratris natu majoris) incidit in primam diem lunæ undecimæ. Conticuit ad hoc Imperator, & de filio hærede mentem depositus, & verò altero post anno vivere desiit puerulus.

Anno Cycli 13. Imperii 7. in morbum lethalem incidit Imperator. Eo nondum mortuo reducitur ex palatio Australi ad avitum solium frater natu major, qui mox anno Imperii 1. qui fuit Cycli 14. (1457.) lunâ 1. amnistiam publicam per Imperium incidit. Moritur 2. lunâ KIM TI, regnante jam Y M Ç Ü M. Per libellum supplicem postulatur, ut nomen fratris & memoria, quasi ambitûs rei, aboleatur: renuit Imperator, qui tamen fratrem sepeliri noluit ritu Imperatorio, sed eo dumtaxat, qui est fratris natu minoris & sanguinis regii.

8. Y M Ç Ü M
novo cognomento
dictus Tien xun,
id est, cœlum pro-
sperum & pro-
pitum.
denuo reg. an. 8.

9. Hien çü m,
alias Chim hoa, id
est, perfecta
conversio.
Reg. an. 23.

Anno Cycli 21. Y M Ç Ü M moritur æt. 31. Anno Cycli 22. (1465.) succedit Hien çü m successoris filius primogenitus, è reginarum secundâ, quia sterilis erat Imperatrix.

Princeps Bonziis impense addictus, rerum cupidus peregrinarum.

Anno Cycli 23. cædit exercitum prædonum in prov. Hu quam.

Anno Cycli 24. obiit Regina mater.

Anno 28. occasione Cometes lunâ II. conspicui. Monita excipit Imperator.

Anno 29. Tartarorum Cunei in Sinam excurrunt, & prædis onusti remeant.

Anno 36. Tartarorum exercitus ad interencionem cæsus à Sinensi exercitu.

Anno 37. Coreæ Rex commodiorem, sublatis ambagibus, & compendiosiorem viam proponit pro legationibus in aulam clientelæ causâ mittendi, non annuit Imperator. Tartari rursus erumpunt, & vastationes Leao tum.

Anno 38. ex regno Samaul han, (putâ Samarcandæ) legatio cum duobus leonibus. Alia legatio à Regulo Fuen cheu postulante librorum de obedientia & recto regime monumenta.

Anno 41. in aula terræmotus.

Anno 42. lun. I. congeries stellarum cùm sonitu & fragore dissolvitur.

Anno 44. Hien çü m moritur æt. 41. Anno 45. (1488.) succedit Hien çü m successoris primogenitus. Princeps, Bonziorum superstitionibus & supplicationibus impensè favens, assentatoribus gaudens, alchimiæ perquam studiosus.

10. Hia o çü m,
alias Hum chi, id
est, amplum
regimen.
Reg. an. 18.

Anno Imperii 5. hæredem solemniter declarat.

Anno Cycli 52. Rex Cochinchinæ per legatos copias petit auxiliares contra rebelles: recusat mittere Imperator. In prov. Xen si Bonziorum Coryphæus re-

bellum Dux & duxtor in prælio victus capit, & in aula capite plectitur. In ditionibus occidentalibus tanta famæ, ut se mutuò vorarent filii & parentes. In provinciis Australibus ad Orientem grassatur pestis ingens, & in Sinis insolita.

Anno 53. Sol solito obscurior. Sonitus item in aëre auditus. Terræmotus adeo terribilis, ut hiatu terræ quingenta hominum millia absorpta ferantur.

Anno 54. in omnibus provinciis terræmotus.

Anno 55. ursus aulam ingræditur: hinc auguria fœsta, palatii interioris conflagratio secuta.

CYCLUS
LXXI.

Annus
post Chr.

1504.

II. VU ÇUM,
alias Chim te, id
est perfecta virtus.
Reg. an. 16.

Anno Cycli 1. moritur Imperatrix. Tartari in Sianam irruentes prædas ingentes reportant.

Anno 2. HIAO ÇUM moritur. Anno 3. (1506.) succedit VU ÇUM decessoris filius, quo anno Cometa apparuit, stella item cum tonitru in pluviam resolvitur. Terræmotus, ventorum turbines insoliti. Hac occasione à Tao Colao monetur Imperator, ut serio se regimini applicet, refrænet immoderatos iracundiæ impetus, nimiam venandi & equitandi pruriginem, à jocis & ludicris abstineat, exterminet ex aulâ adulatores, & dissolutis moribus juvenculos; accersat sapientes, & publici boni sectatores, &c. ita demum revarci posse irati cœli piam erga se voluntatem.

Anno Cycli 6. Tartari rursus ditiones Sinensium depopulantur. Anno 7. Regulus è regio sanguine rebellat, in prælio capit, & in aulâ occiditur. Anno 8. latronum Cunei emergunt in ipso territorio Pe kim, & provinciis Xan tum & Honan, partim fame, partim exactiōnibus miseris ad arma stimulantibus, Lieu cedicti, quod rapidorum torrentium in morem per terras & provincias grassantes quaquaversum diffluerent. Missi contra eos varii exercitus, à quibus repressi qui dem & sopiti, sed non penitus extinti, identidem scilicet cum occasio & opportunitas favebat, repululantibus.

Anno Cycli 11. Imperator clām & mentito habitu prodiens à tigride vulneratus, & ad mensem coactus decumbere.

Anno 15. debellatur Tartaros ipse Imperator in Septentrionem pergere meditatur, sed clām scilicet & tacito nomine, sub titulo scilicet Archistrategi; dissuadet totus Senatus, rem novam & periculis obnoxiam esse; sub mentito enim habitu & nomine rebelioni ansam præberi; persistit mordicus in proposito Imperator, quin & excandescens Colaum acinacem stringit. Hic collum intrepidus præbet, reprimit furorem Imperator, & mutat propositum.

Anno Cycli 16. meditabatur Imperator proficisci in provincias Australes Nan kim, Che kiam, &c. resistit Senatus, oblatis libellis supplicibus, per hoc scilicet addi-

addi animos, & viam Tartaris pandi in provincias Boreales, reputantibus scilicet fugâ sibi consulere voluisse Imperatorem. Hic verò, ut erat propositi tenax, in furorem actus, Senatores jubet ante Palatii valvas flexis genibus sub dio ad totos quinque dies persistere, alios verò in monendo plus æquo severiores carceri mancipat. Successit ingens & insolita pruina & inundatio aquarum ad 4. cubitorum altitudinem, quibus auguriis commotus Imperator, in domum suam quemque remittit, & de excursione in Austrum cogitationem deponit.

Anno Cyli 18. Imperii 16. VU ÇUM coram primis Imperatrici commendat tutelam filii hæredis. Malè administrati regni se reum agens, moritur æt. 31.

Anno Cyli 19. (1522.) succedit XI ÇUM successoris natu secundus, tredecennis.

Initio specimen dedit boni Principis, pius & prudens. Libellos supplices identidem per se examinat. Immodicè amans Poësios. Tempore sterilitatis moneri postulat siquid à se peccetur, ex ærario interim & annonâ Regiâ subditis providens. Magnum murum reparari jubet. Impense deditus Bonziorum somniis, & supplicationibus, nec non Ambrosiæ immortalitatis, & Alchimicæ artis studiosior, cui conquirendæ per singulas provincias Legatos destinat. Quin anno Imperii sui 18. meditabatur Imperio ad tempus se abdicare, commissâ rerum curâ hæredi filio, nisi primates obstatissent; qui iteratis libellis binas sectas Fæ & Lao kiun penitus eliminandas, sed in cassum contendebant. Renovat Conditoris Legem circa titulum *Confucii*; quem non alium esse vult quam *Sien su*, hoc est *Magistri vitâ funèti*. Vetat insuper ejusdem statuas conflari, solâ tabellâ memorativâ permisâ. Vir inops duas filias vendere & prostituere cogitabat, quo cognito ambæ in flumen se præcipitarunt: iis mausoleum Imperator erigi jubet, cui titulus, *par Virginum*.

Anno Cyli 47. Imperii 29. Tartari cum exercitu 60. millium, aulæ approximant, sed ab exercitu Sineni cæsi fugatique, captis 200. & amplius armorum ductoribus. Anno sequenti Tartarus legationem mittit, quâ facti sui veniam postulat, rogans liceat sibi quotannis ad equos vendendos excurrere. Annuit Imperator, sed quia experientiâ docti quod ansa seditionibus & rixis inter Præfectos & Mercatores daretur, & quod sub eo prætextu prædas ägerent, interdictum deinde fuit equorum commercium.

Anno Cyli 49. Imperii 31. (qui fuit æræ Christianæ 1552.) secundâ Decembribus obdormivit in Domino Orientis Apostolus S. Franciscus Xaverius in Sinarum insulâ Sanchez, subjectâ provinciæ. Quam tum, ætatis sue anno 55.

II. XI ÇUM,
alias *Kia cim*, id
est, eximia
tranquillitas:

Reg. 45.

Anno 50. maritimi prædones Duce *Hoam che* cum classe 100. navigiorum littora Sinensia infestant.

Anno 52. Japones, qui priùs ut clientelares ventitare cùm muneribus soliti, jam ut prædones & aperti hostes ad quatuor mille numero ad oram provinciæ *Che kiam* exscendunt: cæduntur ad interencionem 1800. reliquis fugâ dilapsis, & dum naves repetunt, mari haustis. Anno sequenti ad decem mille iterum exscendunt, sed à *Cao lim* militum 900. dumtaxat ductore quatuor præliis cæsi, mox à superveniente milite undequaque cincti prorsus extinti sunt. Post septem rursus annos novæ Japonum copiæ oram maritimam provinciæ *Fo kien* invadunt: imperatōs ex improviso Dux belli *Cie* adortus ad interencionem deleter. In Septentrione Dux belli *Lieu han* extra murum cum exercitu contra Tartaros pugnaturus pro-greditur; his autem ad interiora & sylvas suas dilapsis, non aliud operæ pretium tulit præter 28. Tartarica capita & 170. camelos.

CYCLUS
LXXII.
Annus
post Chr.
1564.

12. Mo çum,
alias *Lum kim*,
id est, augusta.
gloria.
Regn. 6.

Anno Cycli 3. Imperatoris 45. & postremo offer-tur libellus supplex quo severè monetur, sibi & Imperio attendat, sic ut initis extrema respondeant. A viginti & amplius retrò annis statuta & leges majorum pessum ire, & nisi succurrat, Imperium in-teritum vergere: raro filium hæredem Imperii ad colloquium paternum admitti: incorruptæ fidei clien-tes abjici, aut durius haberi, & ob dissidentiam & suspiciones levi de causâ indignè mulctari: Deliciis hortorum & otio cum puellarum gregibus indulgere plus æquo, neglectâ quodammodo Imperatrice legitimâ conjugi: homines belli ignaros, & auri magis quam honoris cupidos, exercitibus præfici; ærarium exhauriri in Palatiis & hortis extruendis, & Bonzio-rum næniis & supplicationibus, necnon Pharmacis factæ immortalitatis, quæ ab ipso cœlo delapsa men-tiuntur; quasi verò ab ipsis temporibus *Yao* & *Xun* ab eâ moriendi lege quispiam immunis sit repertus, &c. Excanduit ad hæc Imperator, libellumque in terram abjicit, quem rursum arripiens ac relegens suspirat, pœnitudinis ostendens indicia, sed seræ: nam 10. Luna morbo corruptus, sumptoque immortalitatis toxicomortalem se sensit extintus anno æt. 58.

Anno Cycli 4. (1567.) succedit Mo çum de-cessoris filius. A patre in vincula detrusos solvi jubet; alios morte mulctatos ad solatium afflictæ familiæ, posthumis titulis donat. Cæterū Princeps moneri im-patiens, & monentes ad inferiorem dignitatis gradum plerumque abjiciens, multa à patre rectè instituta pro arbitrio suo immutat.

Legitimam conjugem, quod sterilis & morbida esset, in aliud Palatium migrare jubet; improbantibus rem

proceribus, responderet, nihil ad ipsos & regni statum res inter conjuges pertinere, conjugem, cum convalluerit, à se revocandam.

Cum juxta leges nemo in patriâ provinciâ fungatur magistratu civili, obtinuit per libellum suppli-*cem Cao Colaus*, ut minoris notæ præfectis (uti sunt ii qui præfunt litteratis, aut exactoribus vectigalium) in natali solo magistratu fungi liceat.

Anno Cycli 9. Imp. 6. in morbum incidit. Imperatricis & Colai *Cham kiu chim* tutelæ committit hæredem decennem, & sequenti mox die moritur æt. 36.

13. *XIN ÇUM*,
alias *Van lie*, id
est, decem mille
annorum epe-
merides.
Reg. 48.

Anno Cycli 10. (1573.) succedit *XIN ÇUM* decessoris filius, Princeps supra æstatem prudens. Tantâ tutorem & magistrum suum *Cham kiu chim* in veneratione habet, ut quoties docendi gratiâ adveniret, si æstas erat, præmitteret qui flabello regio sudantem refrigeraret; si hiems, tapetes duplicitos jubaret insterni: quin & ægrotantem invisit, & medicam potionem manu regiâ porrexit; filio quoque ejus, cui primum nomen secundi ordinis in examine ad doctoratum obtigerat, in gratiam magistri sui primi ordinis nomen secundum concessit.

Fuit æquitatis & justitiæ amans, & ut erat perspicacis & prompti ingenii, ita & litterarum librorumque studiosus. Statuit ut licentiati ex 15 provinciis, regiis sumptibus in aulam ad examen deducantur. Interest ipse Doctorum examini. Libellos supplices, quos primo intuitu penetrabat, quotidie ab horâ quartâ matutinâ examinare & decidere solebat, rarius tamen se videndum præbebat. Ordinavit ut singulorum per Imperium Præfectorum nomina, gradus, patria, per 4. anni tempora typis evulgarentur, qui mos hodieque viget.

Anno Cycli 11. Tartari in *Leao tum* irruentes Duce *Chin* ad internacionem cæduntur. Imperator in gratiam matris, quæ idolis erat addictissima, amnistiam indicere statuerat: impedivit *Colaus* allegans eam impunitatis spem ad omnia sclerata viam pandere, cœlum ipsum utique pœnas à sceleratis exigere, quin & in Bonziorum inferno sua flagitiis decreta esse supplicia.

Anno Cycli 16. Imperator postquam de more solenni ritu pileo virili donatus esset, uxorem dicit, quam mox creat Imperatricem.

Sistendis & aliò derivandis ingentium aquarum eluvionibus 800. millia operariorum adhibet.

Anno Cycli 18. (1581.) primus è Societate Iesu P. Michael Rogerius *Sinam* ingreditur.

Anno 19. nascitur è Gynecæi servâ filius primogenitus, futurus unius mensis Imperator, quod è legitima prolem non suscepit. Cometa apparet. In provinciâ *Xan si* tanta sterilitas, ut innumeri mortales

fame interierint. Excavatae scrobes seu fossæ ingentes variis in locis circiter sexaginta, *Van gin kem* dictæ, id est, *myriadis mortalium fossæ*, quòd singulæ caperent cadaverum myriadem. Fuit mulier quæ consipicata maritum fame enectum in fossam projici, in eandem insiliit, sed jussu Præfæcti inde extracta, mortuo marito non sustinens superesse, triduo post expiravit.

Eodem anno Tartari excurrentes à, Duce *Li chin* supra decem mille cæsi. Moritur hoc anno *Cham kiu chim* Colaus & Magister Imperatoris, qui eundem titulo posthumo *Ven chum*, hoc est, *viri litteris & fide præstantis*, honoravit, jussitque corpus in patrium sepulchrum provinciæ *Hu quam* cum pompâ deduci: verùm biennio pòst graviter ab æmulis accusatus, ipse cum posteris, titulis & dignitatibus exutus, fortunis etiam omnibus fisco Regio addictis. Hujus filius voluntario suspendio pœnas prævenit.

Anno Cycli 20. (1583.) Tartari viâ factâ per concreta gelu flumina magno numero in Sinâ grassantur, & tandem penè ad internectionem deleti.

Eodem anno ingressus Sinam P. Matthæus Riccius S. I. fundator futurus ingentium Missionum.

Anno 22. ingens rursus sterilitas. Ipse Imperator mœstus & lugens pedes egreditur ad exorandam à cœlo calamitatem. Vectigalium quoque medianam partem remittit. Alio item tempore sterilitatis, *Nankin* septem milliones condonat. Mittit per omnes provincias visitatores qui examinent Præfectos & rerum statum populique ærumnas.

Anno Cycli 29. Cometæ ad ortum conspicui occasione libellus supplex offertur à Senatore *Fum ngen*, quò ostendit cometem scopæ instar esse, quâ portenditur everrendos ex Imperio ministros adulatores & muneribus corruptos, quos inter, tres præcipue notabantur: pro monitis carcerem in præmium retulit & mortis sententiam; at pieras filii pro patre vitam offerentis, Principem movit, ut mors cum exilio permutaretur.

Anno Cycli 30. visus Cometa. Anno 31. in *Honan* provinciâ tanta fames, ut carnibus humanis vescerentur. Fami subvénit ex ærario Regio pius Imperator. Japones Coream invadunt, ferro &flammâ vastant omnia, multasque urbes suæ potestatis faciunt: fugit Rex, & mittit legatos in Sinam pro copiis auxiliaribus. Mittuntur mox copiæ: fit pugna, & utrimque cædes ingens; tandem deleti penitus Japones: qui deinde legationem mittunt ad Imperatorem, & veniam deprecati titulum sibi tribuī rogant. Sequenti anno titulus eis conceditur *Ge puen vam*, hoc est *Iaponiæ Regis*; sed vetuit in posterum legationem ab eo in Sinam institui.

Anno

Anno 33. jubet Imperator, nequidquam repugnantibus ministris, aperiri auri & argenti fodinas in *Honan*, *Xen si*, & *Xan si*. Post sexennium easdem occludi jubet.

Anno Cycli 34. Imp. 25. (1597.) primitiae BB. Martiyum Iaponum, qui pro fide in Cruce transfixi.

Anno Cycli 38. Imp. 28. (1600.) Lunâ 12. quæ respondet Ianuario anni 1601. P. Matthæus Riccius primum aulam ingreditur, die autem 24. ejusdem Lunæ Imperatori offert munera, inter quæ Imago Salvatoris ac Deiparae V.

Niu che, seu Tartari Orientales jam formidabiles, è septem Dynastiis seu hordis, quibus constabant, post varia inter se bella, tandem ab uno capite in regnum evadunt. *Tan yu*, seu Tartari Occidentales, deliniti muneribus Regiis, à bello inferendo cessant.

Imperator liberum sibi ratus è binis, quos habebat, filiis, alterutrum successorem eligere, eò quod neuter (quippe ex illegitimo thoro geniti erant) ad Imperium jus haberet, statuit hæredem declarare secundò genitum ex reginarum unâ, quam deperibat. Obsttit Senatus, allegans id per leges haudquaquam licere. Perstat tamen in proposito Imperator, perstat & Senatus, è quo alii castigati, alii ab officio depositi, alii rejectis dignitatis insignibus aulâ excessere. Cessit tandem legibus Princeps, & è serva Gynæcæi primo-genitum hæredem declarat.

Anno Cycli 41. tanta in aula inundatio, ut muri urbis corruerint.

Anno 44. Lunâ 2. die 1. Eclipsis solis. *Anno 45.* in Austro magna inundatio, & in *Xen si* sterilitas.

Anno Cycli 47. Imp. 38. (1610.) Lunâ 4. moritur Matthæus Riccius, cum fama sanctitatis, anno et. 58. Missionis 27. *Huic Imperator magnum prædium in sepulturam assignavit.*

Anno Cycli 48. tanta inundatio in urbe regia, ut nec equis, nec curribus utendis locus esset.

Anno Cycli 52. Imp. 43. (1615.) prima & severissima in Christi legem persecutio in Nan-kim mota à Xin kio è precipuis Praefectis uno. Praecones Legis alii verberibus casi & in caveis ligneis Macauum avecti, alii huc illuc dispersi, à Praefectis Christianis claram servati. Post 6. circiter annos respirare & florere cœpit res Christiana, persecutore dignitatibus suis privato & inglorie mortuo.

Anno Cycli 53. Imp. 44. Tartari multis lacerissimi injuriis, vi jam unitâ fortiores, non jam prædas agere, sed urbes etiam suæ potestatis facere tentant. Movebat illos inter alia, quod mercatores sui in *Leao tum* barbarè à Praefectis Sinensibus tractarentur, & facultatibus suis per nefas privarentur, ad hæc Regis sui per summam perfidiam capti & obtruncati jactura. Quare hujus filius cum valido exercitu urbem *Cai yuen* in *Leao tum* invadit ac capit. Facti sui causam Imper-

peratori conscribit, solam videlicet ministrorum suorum insolentiam. Paratus urbem restituere, & arma deponere, si modò acceptæ injuriæ fieret satis. Epistolam improvidè Imperator summis Præfectis committit, qui nec responso Regem Tartarum dignati sunt. Quo contemptu in furias actus, vovet 200. millia capitum Sinensium parenti suo se litaturum: mox cum 50. armatiorum millibus *Leao Yam* Metropolim capit, totamque ferè ditionem, unde progressus in provinciam Pekinensem, omnia fermè sui juris facit. Ipsam quoque urbem Regiam aggressus, nisi supervenientes undique ingentes copiæ eum ad *Leao Yam* Metropolim cum spoliis remeare coëgissent. Hic se Imperatorem Sinarum vocari voluit Tartarus *Tien mim* dictus, hoc est cœli decreatum seu voluntas. Princeps plane barbarus & crudelis.

Anno 54. visæ sunt myriades glirium & murium tranare magnum fluvium *Kiam* in provincia *Nankim*, res hactenus hic nunquam visa.

Anno Cycli 55. Tartarus simulatâ legatione Pekinenses ditiones ingreditur; detectâ fraude, à Sinensium exercitu invaditur: utrinque cædes ingens. Fugam simulat Tartarus, sed mox Sinenses copias undique cingit cæditque cum ipso Duce ad internectionem. Sequenti mox anno sexcenta millia militum submittit Imperator: Rex Coreanus 12. millia auxiliarium, ac præ Sinis longè fortissimorum militum sociat. Dubio diu marte pugnatum, tandem 50. Sinarum millia cæsa. Victor Tartarus ad Regiæ urbis mœnia appropinquat, in qua 80. millia erant præsidiariorum. Tanta interim in urbe consternatio, ut Imperator in Australem aulam statueret migrare, nisi obstitisset Colaus, dicitans hac fugâ acriores animos Tartaris addendos, & gravissimas toto Imperio perturbationes orituras.

Anno Cycli 57. Imp. 48. (1620.) Lunâ 7. Imperator *VAN LIE* moritur æt. 58. succedit filius *QUAM* alias *Tai cham*, id est, magna tranquillitas. Regn. unomense.

QUAM cūm, id est aliâs *Tien ki*, cœli manifestatio.

Regn. 7.

15. *Hi cūm*, id est aliâs *Tien ki*, cœli manifestatio.

Anno Cycli 58. succedit *Hi cūm*, aliâs *Tien ki*, filiusdecessoris primogenitus. Princeps naturâ timidus, & plusquam par erat Eunuchis fidens, è quibus 12. millia numerantur. Ex toto Imperio nova advocat auxilia. Regi Coreano regiæ mittit munera, gratias agens de auxiliis sub avo missis, postulatque nova & majora. Inter cætera auxilia adfuit cum aliquot millibus mulier, seu Amazon Sinica, ex *Szechuen* provinciâ, loco filioli, quem in proprio regno reliquerat (quod Regnum montibus cinctum sui juris est.) Classis quoque maritima præparatur. Hac item occasione suadent Imperatori Doctores Paulus & Michaël, ut ex urbe

Macao tormenta bellica majora accersat. Sed antequam pervenissent, jam Tartari è tota ditione *Leao tum* ejecti, ipsa Metropolis recuperata, incolis scilicet crudelitatem Tartari Regis detestantibus, quem alia bella in Tartaria retinebant. Sed hic confecto mox bello, rursus in *Leao tum* irrupit, & Metropolim obsidet, è præsidiariis Sinis 30. millia desiderata, è Tartaris 20. millia: tandem proditione urbs capta, mox edicto publico jubentur more Tartarico capillos radere, siquidem salvi esse vellent, quod postea per totam Sinam observatum fuit, tametsi millenni maluerint vitam & caput, quam capillos amittere. Mittitur cum novis copiis contra Tartarum fortissimus Dux *Mao ven lum* è prov. *Quam tum* oriundus: inuit arcem *Xam hay* in insula *Cu* sitam, locum inaccessibilem, quo Tartaris aditus intercludebatur in Sinam.

Hoc eodem anno, qui erat Imp. 2. (1622.) urbs Macao, quæ ob præclara merita gentis Lusitanæ, & maria à Pyratis purgata, Regio favore iis pridem fuerat concessa, & uti olim totius Orientis & Iaponiarum Missionum, ita nunc Sinicarum nobilissimum est emporium, à Batavis terrâ marique obsessa, sed irrito conatu; nam clade acceptâ navigia repetere compulsi sunt.

CYCLUS
LXXIII.
Annus
post Chr.
1624.

16. HOAI ÇUM,
alias ÇUM CHIM,
id est, Augustum
omen felicitatis.

Regn. 17.

Anno Cycli 1. Imp. 4. funesta toti Imperio motuum civilium collisio accidit, increbrescentibus per 4. provincias *Lieu ce* (de quibus supra) hoc est grafsantium latronum ingentibus copiis.

Anno Cycli 2. Imp. 5. (1625.) prope Metropolim prov. *Xen si* monumentum lapideum, quo Lex sancta describitur, & 70. Evangelii præconum Syriacis litteris insculpta nomina, tandem è terrâ cœu sepulchro mille & amplius annorum effossum in lucem prodiit, magno Neophytorum gaudio, & irrefragabili fidei, quam prædicabat Societas Iesu, testimonio.

Anno Cycli 4. Imp. 7. moritur Imperator TIE N KI æt. 32. Tyrannus item Tartarus *Tien mim* dictus moritur, cui successit *Tien çum* filius, patri per omnia dissimilis, mitis indolis, clemens, humanus.

Anno Cycli 5. succedit HOAI ÇUM, seu ÇUM CHIM fraterdecessoris, & filius QUAM ÇUM, natu quintus, litterarum amans, quas elegantissime exarabat. Princeps optimæ indolis, Bonziis apprimè deditus, etsi de Religione Christiana, quam ab avo audierat, semper bene senserit, eamque foverit: suppliciorum rigorem mitigat in resolvendo latus. Fidos ministros non audit. Vestium splendorem moderatur, serici quoque textrinis inhibitis. Præfectorum cum Eunuchis communicationem interdicit. Milites Palatii ab Eunuchis introductos, viatico instructos, ad ædes patrias & amicos visendos mittit ad mensem, deinde isdem redditum interdicit. Cæterum castus passim habitus, qui que

legitimum thorum inviolatè servaverit. Auctor hic fuerat fratri decessori, ut Eunuchorum Principem (cui *Guei cum nomen*) longè potentissimum & crudelissimum è medio tolleret. Ab ejus enim arrogantia & protervia, & Aulæ & Imperii ruinam imminere. *Guei cum* igitur sibi malè conscius, hoc imperante mox sumpto toxicō gravius supplicium prævenit. Mortui cadaver à furente populo in frusta dissectum, ingens vis auri & unionum fisco addicta, multa fana eidem viventi ad memoriam ab adulatoribus per Imperium erecta, flammis abolita & solo æquata sunt.

Imperator, quod acre bellum gerendum esset contra domesticos hostes, prædones scilicet, mittit cum novo exercitu *Yuen* Eunuchum, cum ampla potestate pacisendi cum Tartaro: *Yuen* verò vir subdolus & perfidus, auro clām corruptus, inquis conditionibus paciscitur. Imperator pacem rescindit, *Yuen* ut ad eam admittendam compellat, sublato primūm æmulo suo *Mao ven lum* Duce fidissimo per venenum in convivio, auctor fit Tartaro, ut per aliam viam invadat Pekinum. Fit expeditio pro voto usque ad aulam, quam & obsidet: advocatur Dux *Yuen* in auxilium: adest, & quidem per muros urbis nil sibi metuens introduci se sinit, moxque quæstione habita, proditio-nis convictus jugulatur; quo audito Tartarus solutâ obſidione in *Leao tum* spoliis onustus regreditur; varia post hæc anceps belli utrimque fortuna per octennium circiter.

Anno Cycli 8. (1631.) primi ex S. Ordine Prædicatorum, ac deinde S. Francisci, Sinam intrant.

Anno Cycli 10. Imp. 6. (1632.) pie moritur Siu Doctor Paulus è supremo Præside tribunali rituum *Colaus*, & rei Christiane columen. Pro hac tuendâ Apologiam in persecutione obtulit, in quâ & dominia sua, & facultates & familiam seque ipsum in pignus obtulit, siquid non sanctum Lex Christianæ continere probaretur. Pro hac autem promovenda firmandoque patres Terentium, Rho, Adamum, &c. ad restaurandam Astronomiam & Kalendarium Imperatori felici cum successu proposuit. Reliquit autem hujus curæ successorem Li Petrum itidem *Colaum*. Eunuchorum operâ è Gynecæo præcipue puellæ, annuente Imperatrice, fidem & baptismum suscepérunt.

Anno Cycli 12. Imp. 8. moritur Rex Tartarus *Tien çum*, cui succedit filius à colenda virtute çum te dictus, pater ejus qui proximam fundabit familiam. Princeps prudens, comis, quippe puer inter Sinas occultus vixerat, litteras, linguam, & mores Sinicos egregie doctus. Unde Duces ac Præfectos Sinenses plurimos sua benignitate sibi conciliavit & attraxit, pertæsos scilicet tam pravi regiminis, quosque Imperatoris austeritas, ob infaustos armorum successus dire sævientis abalienabat.

Hoc

Hoc & sequentibus annis nil nisi intestinâ bella, cædes, rapinæ, à prædonum octo exercitibus, quæ fuit potissima perdendi Imperii causa: nam à Tartarorum irruptionibus satis præmunitum jam videbatur. Octo perduellium capita pro summa rei inter se decertant, donec tandem ad duos perduellium Principes *Li* & *Cham* tota vis armorum devoluta est. Hi, ne alter ab altero consumatur, ab invicem recedunt: *Cham* quidem ad Occidentales provincias *Szechuen* & *Han* quam, (de quo infrâ agetur) *Li* verò ad Boreales animum & exercitum applicant: & hic quidem è provincia *Xen si*, quam ex parte occupaverat, provinciæ *Ho nan* Metropolim obsidione cingit, sed cum clade coactus eam solvere. Repetitur obsidio, quæ sex menses tenuit cum tanta obfessorum constanza, ut caro humana venalis exponeretur: adest tandem Imperatoris exercitus suppetias latus, cùm extrellum nil tale suspicans & metuens, exitium attulerit: nam cum ruptis Crocei fluminis aggeribus latronum exercitum aquis delere moliretur, accidit ut tota urbs cum 300. incolarum millibus aquis hausta fuerit. Contigit miseranda hæc strages nonâ Octob. anni 1642.

Li interim totâ provinciâ & deinde *Xen si* potitus, omnes quotquot erant Præfectos ubique interficit, Expræfectos mulctat pecuniis, populum verò benignè habet; onera etiam & vectigalia remittens. Quo factum, ut multæ copiæ Imperioriæ ad se diffluerent, & ipse *Li* Dux latronum tantâ auctus potentia jam titulum Imperatoris sibi vindicaret. Mox *Xen si* provinciâ subactâ, Pekinensem ingreditur, & ad ipsam urbem Regiam securus contendit, quod jam diu ante milenos clam immiserat subdolus, qui se adventante turbas cierent, & minimè dubius de tradenda urbe, per summam scilicet proditorum perfidiā, & Prælectorum inter se & cum Eunuchis discordias. Præsidiariorū 70. millia urbi tuendæ præerant, & tamen tertio ab adventu die portis ultro apertis urbem cum 300. millium exercitu intrat, & rectâ ad palatium pergit ipsius Imperatoris. Hic jejunis & Bonzaicis supplicationibus instituendis intentus, & omnium quæ agebantur ignarus, tandem proditum se agnoscens, cum 600. armatis portis egredi tentat & gloriösè occumbere, sed desperatis consiliis & rebus, desertus ab omnibus, in palatium regressus, in hortum secedit, ubi in vestis fimbriâ proprio sanguine scripsit ejusmodi verba: *Mei me prodiderunt, de me statue quod placuerit, modo populo meo ne noceas.* Deinde stricto acinacē nubilem filiam, ne in latronum manus incideret, dum tentat perimere, illa iustum declinans, brachio mūtila exanimis concidit. Ad extremum fasciâ collo involutâ se ipsum Imperator suspendit anno æt. 36. Cum eo nomen Imperiique tota-

prosapia 80. ut fertur, millibus constans, paulatim extincta. Ad hujus exemplum supremus Colaus ibidem se suspendit, quod idem alibi & reginæ & fideliores Eunuchi præstiterunt. Regium cadaver diu quæsatum, altero tandem die casu repertum, in conspectum Tyranni in solio sedentis adducitur, à quo multis injuriis barbarè habitum, binis ejusdem filiolis (nam primogenitus fugâ evaserat) capite truncatis, ac Præfectis omnibus crudelissimè mactatis. Urbe deinde totâ militum furori libidinique permisâ, mox ad debellandum fidelissimum Ducem *V san quei* sese accingit, qui cum supraena potestate exercitui Sinico contra Tartaros præerat in *Leao tum*: obsidetur urbs & arx validissima 70. leucis ab urbe Regiâ distans. Ut verò ad ditionem filium impellat latro, patrem ipsum ante urbis muros constituit, comminatus acerbissimam necem, nisi urbem tradat. Filius *V san quei* è muro patrem aspiciens, flexis genibus ab eo veniam deprecatur, plus se Regi & patriæ, quam patri debere contestans, adeoque millies potius moriendum, quam latroni turpiter serviendum. Laudavit filium pater, seseque carnificinæ pro eadem patria constanter obtulit. At filius ulturus Imperatoris & patris mortem, ad Tartarum Regem cum muneribus legationem mittit, invitans ad arma & auxilia contra Tyrannum pactis conditionibus: adest hic alacer cum 60. millibus. Obsidio solvitur, fusis prædonum copiis. *Zi* Tyrannus in aulam regressus, nec ibi securus consistens, direptis thesauris regiis, urbeque & aulâ flammis traditâ, cum exercitu fugit in *Xensi* provinciam, Tartaro equis pernicibus fugientem turbam ferro & armis persequente. Rex interim Tartarus *cum te* in Sinarum ingressu moritur, postquam filium natu minorem hæredem declaraverat, commissâ belli & Imperii curâ *A ma vam* patruo Regulo. Mox puer sexennis & supra ætatem prudens, urbem triumphans ingreditur, & communis totius populi congratulatione & plausu tanquam Assertor patriæ excipitur, & in solio collocatus Imperator salutatur, omnibus uno ore acclamantibus, *vivat Imperator, vivat* (*Van suii, Van suii*) *decim & decem millibus annorum*, & hæc vox populi Imperium illi contulit. *XUN CHI* dicebatur Imperator, fuitque conditor novæ familij Imperialis Tartaro-Sinicæ, *Tai cim* dictæ, hoc est magnæ puritatis. Hic annum Imperii sui primum velut bene sibi ominatum, statuit eum, qui fuit decimus septimus & funestissimus successor *cum chim.* Fuitque Cycli 73. annus 21. post Christum verò 1644.

XXII. Familia.
1. *XUN CHI,*
id est
prosperum regi-
men.
Regn. 17.

V san quei (à quo creditur in prælio occisus *Zi* Tyrannus) jam serò agnoscens, ad canes arcendos à se leones incautè admissos, admittit à Tartaro Reguli dignitatem & titulum *Pim si*, seu *pacificantis occa-*

*sum, assignatâ pro sede ipsius Regiae Metropoli Si ngan provinciæ *Xensi*, quam latro ferro & igne prius vastaverat. Tartarus subactis feliciter provinciis Boreali- bus, ad Australes animum & arma convertit, anno se- quenti proclamatus jam erat Imperator in *Nan kin* Metropoli, *Hum quam* nepos *Van lie* Imperatoris; at mox captus, & Pekinum abductus, cum primogenito *gum chim* (vero-ne an ficto, incertum) strangulatur. Itur exinde ad Metropolim prov. *Che kiam*, in qua *Lo vam* Regulus, Imperatoris titulum recusat, videns que urbem Tartaro cinctam, ut suorum excidium præverteret, è mœnibus flexis genibus supplicabun- dus, de me, inquit, quod vultis statuite, pro meis sub- ditis ecce me victimam: quo dicto ex urbe prodiens, se Tartaro tradit: quæ pietas, si non Principem, at urbem certè servavit & cives. In provincia *Fo kien* alter *Van lie* nepos; *Lum vu* dictus, Imperator pro- clamatus, sed à Tartaro provinciâ totâ pacificè oc- cupatâ, mox occiditur. Erat tum Architalassus è *Fo kien* oriundus, *Chin chi lum* dictus, qui Macai Lusitanis primùm servierat, & sacrò fonte ablutus, Nicolai no- men erat sortitus: Hic ex parvis initis, & magnis deinde commerciis cum Hispanis & Hollandis, fac- tus ex Pyrata famoso, ingentium classium Ductor, Imperatori primùm *Lum vu*; deinde Tartaro, sed simulatè se subjecerat, à quo Regulus creatus, & ad solemne convivium invitatus, specie honoris majoris in aula adipiscendi delusus, ad eam honorificè deducitur. Interim filius *Que sim* cautior factus, in to- tius classis paternæ Imperium succedit, nullis aut pa- tris adhortationibus, aut Tartari promissis à fidei erga Regem & patriam proposito dimovendus.*

Jam ad *Quam ium*, & deinde *Quam si* provincias debellandas Tartaricus descendit exercitus, obvias quasque urbes & loca facilis negotio capit: verum in provincia *Quam si* victoriarum cursus nonnihil stitit. Erat ibi Prorex *Kiu Thomas*, & militiae totius, quæ ex variis provinciis eò confugerat, Dux supremus *Chin Lucas*, ambo Christiani. Pugnatum est acriter: tandem Tartari vieti cæsique. Mox viatores Sinæ Imperatorem eligunt *Yum lie*, dictum è stirpe *Van lie*, qui ex Metropoli provinciæ *Quei cheu*, ubi Regu- lum agebat, deductus, regiam sedem in *Chao kin* ur- be prov. *Quam tum* constituit. Huic à consiliis erat Eunuchus præcipuus *Pan Achilleus*, fidei christianæ zelosissimus, cuius operâ & unâ patris Andreæ Cof- fler, ipsa Imperatoris mater, uxor & filius Imperii hæres sacro fonte abluti sunt. Et hic quidem, ut erat nomine, ita & re sperabatur futurus Sinarum Con- stantinus. Regina certè, annuente Imperatore, lega- tum misit Michaelem Boym ad præstandam S. Sedi obedientiam, uti Urbs & Orbis agnovit. Percrebres-

cente igitur famâ tam victoriæ de Tartaro reportatæ, quam novi Imperatoris, mox in prov. *Fo kien* Vam quidam Sacrificulus (olim Dux militiæ) cum latronum undequaque emergentium cuneis, nec non *Quæsum* Architalassus, Nicolai filius, captas urbes recuperant, hic maritimas, ille mediteraneas: in prov. *Kiam si*, *Kin* Prorex à Tartaro deficit, nec uno prælio de iisdem victor extitit.

In Septentrione duo belli Duces *Ho* & *Kiam* singuli exercitum conflant. Dux *Ho* plurimas urbes provinciæ *Xen si* sui juris facit, ipsamque Metropolim obsidet, sed irrito successu: *Kiam* verò in provinciâ *Xen si* cum 140. equitum millibus & numerosiori peditatu Tartarorum exercitum duobus præliis ita cædit & fugat, ut jam aperto marte congregati Tartarus non auderet: sed hic tamen partim astu & dolis, nec non auro & promissis, partim cunctando, partim proditione natâ ex mutuis inter Sinarum Duces discordiis, vi demum & armis tam in Austro quam Septentrione, omnium ferè victor urbium & hostium, trium aut quatuor annorum spatio tandem evasit.

Ad Occidentem in prov. *Su chuen* grassabatur alter latronum Dux *Cham hien chum*, de quo suprà: Sinicus Nero, aut potius carne humanâ indutus dæmon, et si in speciem comis ac suavis erga milites, quibuscum, ut miles gregarius, ludebat & epulabatur. Hic postquam barbarè sæviisset in provinciis *Hu quam*, *Ho nan*, *Nan kim*, *Kiam si*, tandem furorem omnem in prov. *Su chuen* convertit. Primò è familia præterita Regulum, aliosque occidit: non semel ob unum solum levì de culpa, omnes ejusdem plateæ, in qua is habitaverat, jubebat interfici, & ob unius militis crimen, totam legionem duorum millium, & ob unius Medici errorem in curando carnifice suo, mox centum Medicis vitam ademit. E sexcentis, quos habebat Præfectis, exacto sui muneric triennio, vix viginti supererant, cæteris vario mortis genere levi de causa maestatis. 5. millia Eunuchorum neci dedit, quod inter eos fuisset, qui eum non Regis titulo, sed proprio *Cham hien thum* nomine compellasset. Ob unius sacrificuli (qui pridem auctor fuerat gravis persecutionis contra legem Christianam) 20. millia Bonziorum orco sacrificat. Laudat se coram Patribus Ludovico Buglio & Gabriele de Magallanes (quos modò amat, modò neci quater destinat) tanquam rem præclaram egisset, *Hi*, inquiens, *vobis vitam demere volebant*, sed *cæli Dominus me misit*, ut de iis pœnas exigere. Sæpe collaudabat legem Christi, promittens, a se, ubi Imperio potiretur, magnificum Deo Templum extrendum. Ad litterarium examen & gradum studiosos undique edicto convocat. Adsunt 18. millia: hos omnes

nes in urbis gymnasio congregatos ad unum interfici jubet, quod, uti dicebat, suis sophismatis populum ad rebelliones sollicitarent. Anno (1646.) Imperatoris *Xun chi* tertio, prefecturus in *Xen si* contra Tartaros, totius Metropolis *Chim tu* cives vinculis confictos extra urbis moenia jubet consistere; ipse obequitans in medio populi, qui flexis genibus cum ejulatu & lacrymis vitam deprecabatur, stans tantisper quasi dubius quid ageret, mox, *Occidite*, inquit, *occidite hos perduelles*. Quare omnes Tyranno inspectante sunt trucidati. Feruntur fuisse sexcenta capitum millia, è quibus innumeri parvuli, operâ Patrum baptismatis aquâ abluti, è carnificum manibus ad celos evolarunt. Deinde militibus congregatis edicit, ut exemplo suo quisque uxores suas, velut expeditio- nis bellicæ onera & impedimenta, è medio tollat; ipse ex 300. quas habebat, 20. dumtaxat ad trium Regi- narum obsequium puellas sibi reservat. Totus exercitus Ducis imperium secutus, omnes, quotquot erant, mulieres interficit; mox incensis urbibus & Metro- poli amplissimâ, *Xen si* provinciam ingreditur. Cùm- que ei jam tertio nuntiaretur, quinque exploratores Tartaros jam comparere, ipse è tentorio sine lorica & galea prodit extra castra rem exploraturus. Mox prima sagitta à Tartaro emissâ cor Tyranni transfixit, unde in terram ex equo mortuus corruit: quo prostrato, & deinde cæso & dissipato exercitu, populi *Su chuen* residui Tartaros velut servatores suos lâtè ex- cipiunt. Debellatis jam fermè 11. provinciis supererant quatuor Australes, quæ *Yum lie* Imperatori parebant: mittuntur igitur ex aula tres Reguli trium exercituum Ductores. Obsidetur Metropolis provinciæ *Quam tum*. Annum ferè tenuit obsidio cum magna utri- que strage, donec tandem 24. Novemb. 1650. Cycli anno 28. Imperatoris verò 7. urbs capta furori militum & deprædationi ad decem dies concessa, ubi 100. ferè millia trucidata sunt. Inde ad Regiam sedem *Chao kin* movet exercitus; sed *Yum lie* Imperator suis dif- fisis viribus, in *Quam si* provinciam, & deinde in *Yun nan* fugerè compulsus. Anno sequenti moritur *A ma vam* tutor & patruus Imperatoris, vir prudens, comis, & ab ipsis Sinis amatus, & cui præcipue Imperium Tartarus debet. Hujus frâter Regulus tutelam sibi vindicabat, sed cùm primates omnes *Xun chi* 14. annos agentem, & cum filia Regis Tartarorum *Tanyu* Occidentalium jam uxoratum, parem Imperio per se administrando esse contenderent, adeo ut suspensis ad Palatii fores Præfecturæ suæ insignibus, negarent se illa ab alio quam à *Xun chi* recepturos, tandem Regulus acquievit. Cæterum *Xun chi* præclaris naturæ dotibus instructus Princeps, ut sibi Sinas devin- ciret, aditus primùm ad se faciles præter morem Regum Sinenium facit.

Leges, litteras, & statuta politicæ Sinicæ, paucis mutatis, intacta voluit, ne quidem permittens, nisi ex singulari dispensatione, ut litteras & linguam Tartaricam addiscerent. Sex Concilia supremâ, à quatuor mille annis instituta retinuit, sic tamen, ut tam Præfectis Tartarîs, quam Sinis totidem constarent singula; ea verò, in aula sola, uti & è sanguine regio Principum sedes, stabilitivit, abolitis sex supremis conciliis, quæ in aula Australi sub familia præterita, & una in Boreali floruerant. Palladem armatam cum togata egregiè consocians, Philosophis Sinicis, ut anteà, regendas urbès & provincias concessit. Quia verò sagacissimi ingenii & magni judicij Princeps probè intelligebat, ab sincero & incorrupto Litteratorum in examine ad gradus delectu pendere salutem & ruinam Imperii; cùm forte comperisset auro empatum censorum & examinatorum favorem, ex his sex & triginta inexorabiliter capite plecti jussit, candidati autem, quotquot usi munieribus fuerant, jussi de nuò in certamen descendere, victoribus veniam & gradum indulgens, viatos verò cum tota eorum familia in Tartariam suam voluit relegari, quo supplicii genere hodieque plurimi toto Imperio criminum rei quotannis multantur ut Tartariæ deserta repleant, gentemque multiplicent, filiis saltē & nepotibus Tartaricum genium paulatim suscepturnis.

P. Joannem Adamum Schall, vulgò *Tam jo van*, singulari prosequitur amore, quem proinde non alio, quam *Ma fa*, quod Tartaris *seniorem patrem* significat, nomine compellat. Europeam Astronomiam introducit præfeturâ supremâ tribunalis Matheeos ei commissâ, nequidquam frendentibus æmulis & præcipue Mahometanis, qui omnes à 300. jam annorum possessione deturbati sunt. Raro privilegio eidem concedit, ut quovis tempore absque ullius tribunalis interventu immediaç libellos supplices offerret, quos ferè centum obtulit: quæ res in magnum cessit Imperii & religionis emolumentum. Hinc Religio Christiana, quæ hactenus quasi sub modio latuerat, jam super tecta ubique prædicabatur, templo novo cum regia auctoritate, & publica solemnitate erecto, anno jubilari 1650. altero deinde ad ortum templo, regio item favore exædificato, templum & ædes Adami ipse Imperator adire dignatus est, & quidem intra biennii spatum circiter vigesies.

Anno Cycli 33. (1656.) prima legatio à magno Moscoviae Duce, quæ quòd honores more & rito Sinico exhibere renueret, optato successu caruit securus quam altera legatio decennio post instituta Fuit & alia magnifica ab Hollandis legatio, spe etiam suâ & successu frustrata.

Anno Cycli 36. Imperatoris 15. (1659.) Archita-

laetus *Que sim*, Nicolai filius, qui hactenus ad littora maritima continua excusionibus cum magna strage prædas egerat, cùm anno præterito 500. navigia in oræ Nankinensis scopulos & syrtes allisa amississet, tandem cum ter mille navigiis, variis oppidis toto itinere occupatis, *Nan kim* metropolim obsidet. Urbis & provinciæ supremum Prætorem agebat *Lam*, adhuc adolescens & Sinensis. In Concilio bellico Tartarorum Ductor negat urbem defendi posse, quando à tanta civium multitudine nulla possit sperari securitas, quare omnes ante omnia trucidandos. Cohorruit ad barbari consilium Prætor, &, si quidem, inquit, non aliter urbi & securitati sit consulendum, me ante omnes trucidate. Repressit hæc vox barbarum pectus, simulque civibus vitam servavit. Vix viginti ab obsidione dies effluxerant, quando incidit dies natalis Architalassi, quem à toto exercitu solitis ludis & symposiis ad triduum celebrari gestiebat. Obsessi interim, in noctis silentio nil tale opinantes, & somno vinoque semifepultos adeò cautè fortiterque aggrediuntur, ut tribus hostium millibus desideratis, soluta obsidione, repetrere navigia sint compulsi, relicis omnibus impedimentis in prædam victorum. *Que sim* cladem tantam, & recens illatam patri fratribusque necem, quæ posset, ulturus, non multò post cum bellica Tartarorum classe confligit: post acre certamen, tandem Tartarorum navigia partim in fundum dejecta, partim fugâ elapsa, partim capta cum quatuor circiter mille Tartaris, quos omnes, occisis eorum ductoribus, naribus & auribus truncatos, in continentem remisit. Cùm verò tam probro sa spectacula in aulæ conspectu diutius intueri non sustinerent commilitones, regio jussu ad unum omnes contrucidati sunt, quippe qui aut vincere, aut pro patria gloriosè mori debuerant.

Anno Cycli 38. (1661.) *Que sim* Architalassus urbem & arcem munitissimam Insulæ Formosæ à Batavis munitam terrâ marique obsidet. Tandem post quatuor mensium obsidionem, fame obsessos premente, & desperatis, quæ expectabantur auxiliis, cum tota insula pactis conditionibus, in potestatem Sinensium cessit; ibique suæ dominationis sedem *Que sim* constituit, sed minimè diurnam; quippe anno mox sequenti, cùm accepisset, fœdus Batavos inter & Tartaros contra se initum, ad hæc ab Hispano Milite in Philippinis detectâ conjuratione, multa Sinensium millia contrucidata, recens denique à filio admissum incestū flagitium; in tantam actus est rabiem, ut digitos dentibus suis dilanians, furibundi instar expiraverit.

Sed & hoc anno 1661. extincta, quæ residua erat familiæ. *Mim* præteritæ scintilla, *Xum lie* scilicet

Imperator, de quo suprà. Confugerat ipse in Regnum *Mien que* (vulgò *Pegu*) provinciæ *Yun nan* contiguum, quando Tartarus cum novis copiis adest. Datis ad Regem minacibus litteris profugum reponscit: traditur absque morâ cum tota familia, & in Metropolim infelix *Yum lie* adductus, elisis laqueo faucibus strangulatur. Duæ Reginæ mater & conjux aliquæ Pekinum abductæ, & cum honore in Palatio separato hodieque servantur, & uti constat, fidem olim Christo datam constanter servant.

Fatalis quoque hic annus fuit *Xun chi* Imperatori Tartaro-Sinico, qui melius cœperat quam desit. Causam mortis immaturæ præbuit impotens amor mulierculæ, quam miser deperibat. Ut autem eâ potiretur, maritum ad se vocatum, quasi de munere suo malè administrato increpitu, alapâ inflictâ à se repulit: hic domum reversus, post triduum mœrore consumptus obiit. Quo cognito conjugem in aulam vocat, & Reginam à legitima secundam præter mortem creat. Filiolum ei parit nova nupta. Natalis regià solemnitate celebratur. Post trimestre moritur infans, & natum mox secuta mater. Quam Regi luctuosa acciderit utriusque mors, vel inde patet, quod præ furore ac dolore amens, arrepto gladio sibi necem intulisset, nisi Regina mater & Eunuchi imperium cohibusserent. Voluit tamen 30. hominum spontanea morte placari manes concubinæ, ritu apud Sinas execrando, quem barbarum morem successor deinde sustulit. Indixit etiam non solùm aulæ processibus, sed totius Imperii præfectis per mensem, ipsique plebi per tridui spatium, luctum habitumque funebrem, tanquam pro Imperatrice, quo eam titulo à morte honoraverat. Modus verò in funebri apparatu suprà dignitatem fuit & decorum. Pellicis cadaver sacrophago rari pretii inclusum, & unionibus instratum, more Tartarico rogo imponitur, in quem magna vis auri & argenti, nec non serici, & regiæ supellectilis injecta, & flammis absunta, ducentis quoque aureorum millibus in milites & egenos distributis: defunctæ cineres, ipse Rex muliebriter ejulans, in urna argentea suis manibus collocat, quorum amorem Regina moriens unicè commendaverat. Bonziorum autem greges ad duo millia cantibus suis & næniis & insulis superstitionibus miserum Regem adeò jam dementaverant, ut & Gynæcæ Virgines & Eunuchos ad assumentum sacrificiolorum habitum invitaret, atque ipse insuper jam in reprobum sensum declinans, raso capite, vietu, & vestitu Bonziorum indutus, tribus etiam erectis in ipso Palatio delubris, ad Idola, quæ antea vilipenderat, adoranda, nunc hoc nunc illud per urbem fanum adiret.

Non defuit hîc muneri suo Adamus per libellos supplices

supplices ad pristinam frugem conatus miserum revocare; sed qui nonentem plerumque erat secutus, moriturus jam non audit: admissus tamen aliquot ante obitum diebus, vetansque coram se genua flenteret, postquam loquentem audiisset, propinari jubet hospiti potum *cha*: nec plura collocutus, domum dimisit. Auditus interim à suis incusare suam negligenteriam, & ut daret seriae, etsi jam serae pœnitudinis specimen, accepto penicillo, 12. puncta amnistiae per Imperium indicendæ conscribit: demum sentiens sibi jam abeundum, vocatis ad se quatuor magnatibus, fatetur culpâ suâ male administratum Imperium; quod patri & avo, nec non regulis & bene meritis minus sit patrocinatus; quod matris consilia contempserit; quod ex auri cupidine stipendiis proceres defraudarit; quod rebus etiiosis addictus multa inutiliter prodegerit, quod populum non ut filios habuerit; quod eunuchos admiserit ac foverit; quod denique Reginam nuper defunctam inordinatè amaverit, in eaque deflenda tam sibi quam subditis molestus fuerit. Postremò filiolum octennem quatrumvirum tutelæ commendans, visurus jam patres suos vestem petiit, quam cum induisset, continuò valefaciens collectis cruribus ac brachiis, ecce, inquit, *abeo*, ac inox ex variolis decessit sub medium noctis, ætatis anno 24.

Manè insequenti Bonzii omnes è Palatio ejecti. Sub meridiem loculo cadaver includitur, centum post dies (quod iis fit qui ex variolis obierunt) rogo imponeendum. Postridie octennis hæres in solio collocatur, & ab omnibus ritè salutatur Imperator. *Consulat lector librum cui titulus, De initio & progreſſu Misionis Sinensis, & alium de historiâ novâ Tartaro-Sinicâ P. Fran. de Rougemont, qui de totâ Xun chi imperantis serie conscripserunt.*

Anno Cycli 39. (1662.) succedit *Cam hi* filius natu minor octennis, quem, relicto primogenito, pater elegerat more inter Tartaros usitato, ubi sola patris voluntas tamquam à cœlo delapsa inviolabiliter servatur.

Initio sub tutoribus quatrumviris res publica moderatè pacificèque administratur. Eunuchorum princeps tamquam tot malorum fax & incentor capite plectitur. 4. millia Eunuchorum è palatio proscripta, mille reliquis ad infima & vilissima ministeria reservatis. Edictum promulgatur, quo sub pœna capitali jubentur incolæ totius oræ maritimæ per sex provincias, mutare solum, & per trium ferè leucarum spatiū ad interiora continentis commigrare, pagis, arcibus & oppidis maritimis solo æquatis, omnique prouersus maris commercio interdicto; quo factum est ut plurima hominum millia, quæ piscatu vitam ægre

2. Cam hi, id est
firma tranquilli-
tas. Regnat hodie.

trahebant, ærumnis & fame interierint, templo etiam non pauca Christianorum cum idolorum delubris abolita sint: quin & civitas Macaensis eandem ruinam erat subitura, jussis Lusitanis mutare sedes, nisi Adamus in primis periclitanti urbi succurisset: hinc maritimi hostis potentia adeo tandem debilitata est, ut post 20. circiter annos Formosa Insula ultrò ventura sit in potestatem Tartarorum.

Anno Cyli 41. *Cam hi* Imp. 3. (1664.) gravissima & universalis persecutio mota contra pœtones Legis Christianæ; de qua consule Relationes P.P. Gabiani, Rougemont & Grelon. Promulgatur edictum Regis contra Religionem tanquam rebellionis & pravæ doctrinæ magistrum, cuius caput Joan. Adamus & tres socii acti rei 9. catenis onusti, è carcere ad varia trahuntur tribunalia. Citati in aulam omnes Europæi sacerdotes. Libri christiani, numismata, &c velut rebellionis tesserae, flammis tradi jubentur: Ecclesiastamen & sacras imagines violari, & Christianos divexari prohibetur.

Anno 1665. 16. Aprilis, in generali omnium Ordinum confessu dominatur Adamus primò ad laqueum, deinde ad crudelissimi supplicii genus, quo per minutissimas dissectiones corpus spirantis mutilatur. Sententia à cœtu Regulorum & Quatuorvirūm confirmando defertur, cùm derepente urbs tota contremiscit, & iteratis motibus concutitur. Indicitur publica amnistia, solvuntur è carceribus rei, uno Adamo excepto, qui post mensem, cùm pridie natalis Regis palatum conflagrasset, à vinculis liber dimittitur: relegantur (quatuor exceptis) qui in aulam venerant Sacerdotes Europæi (tres è D. Dominici; unicus è Seraphica familia, & 21. è Societate) in prov. *Quam tum* metropolim. 15. Aug. piè & pacificè P. Adamus moritur, declarandus deinde innocens, & magno prædio in sepulturam, nec non pristinis titulis & elogio donandus ab Imperatore.

Anno Cyli 43. (1666.) moritur *Sony* Quatrumvirūm natu major. *Cam hi* solenni ritu adit Imperii regimen, quod magnâ cum laude prudentiæ & æquitatis hodieque moderatur. Justitiæ certè mox suæ, aut potius divinæ specimen initio dedit in Quatrumvirūm altero *su ca ma* nominato. Hic ut erat consilio & authoritate præ cæteris eminens, ita & hostis Christiani nominis eò acerbior, quò dissimulation. De 20. defectibus accusatus in vincula abripitur, bonisque fisco addictis damnatur ad mortem acerbissimam: Rex sententiæ subscriptit, mitigatâ ægri hominis poenâ, & in laquei supplicium commutatâ. Palam ergò pridie Nonas Septembbris septem filii & nepotes capite plexi, filius natu tertius minutatim concisus, patri denique fauces nervo elisæ.

Anno Cyli 45. Legatio Lusitanica singulari fa-

vore ab Imperatore excipitur, quæ res urbi Macaensi firmandæ profuit.

Anno Cycli 46. (1669.) jussu Imperatoris ex amiantur ac deteguntur errores novi Kalendarii Sinici à Ferdinando Verbiest, qui à *Xun chi* decessore è prov. *Xensi* in aulam fuerat evocatus. Ediderat illud *Yam quam sien*, qui loco Adami Mathematicæ præsidebat, & blasphemò & pestifero suo libro aulæ proceres, Bonzios, Mahometanos contra Christi legem & Europæ Astronomiam concitarat; sed hæc cum Kalendario è tenebris in lucem pristinam revocata. *Quin* & Religio Christiana in comitiis Imperii generibus post 7. dierum examen declaratur, *Nihil pravi, aut quod seditionem redoleat, continere*: revocantur ab exilio ad pristinas Ecclesias Sacerdotes: Europæ diplomate regio, quāvis eodem novæ Ecclesiæ vententur extrui, & indigenæ Christi legem amplecti. *Yam quam sien* præfecturâ exuitur, & ad plebeiorum sortem, ac dein ad mortem damnatur: sed ab hac absolutus, & in patriam remissus, paucis post mensibus in itinere pestilentî ulcere à Deo percussus interiit. Noster verò Ferdinandus Ephemeridum præfatura donatur, plurimis, deinde titulis ac favoribus hodieque auctus ab Imperatore, quem etiam ad 5. menses magistrum habuit in Mathesi. *Consule librum, cui titulus*: *Innocentia Victrix*; & alterum *P. Ferdinandi*, *cui titulus*: *Astronomia Europæa ex umbrâ in lucem revocata*.

Anno Cycli 50 (1673.) novus turbo ac procella Imperium concutit. *V san quei* (de quo suprà) potentissimus regulus in Prov. *Yun nan*, qui Tartaros malè providus in Sinam introduxerat, in aulam vocatus ire renuit, nisi cum 80. millium comitatu. Mox dimissis legatis Tartaricum jugum exxit. Sinicum constat Kalendarium quod ad vicinos & clientelares Reges mittit. Hoc Rex Tunkinensis aliquæ admittere renuunt, mittuntque ad Imperatorem. *V san quei* interim tres Provincias *Yun nan*, *Su chuen*, *Quei cheu*, suæ potestatis facit, & insuper mediā ferè partem prov. *Hu quam*: major hujus filius in aulâ capite plectitur. Detegitur conjuratio, trucidantur rei omnes. Biennio post rebellant Reguli *Fo kien* & *Quam tum*, patre utriusque pridem defuncto, habitumque & pileum Sinicum induunt. Accessit his Insulæ Formosæ aliarumque Dynasta maritimus Actum erat de Tartaro, si quidem junctis animis & armis pro patria libertate decer-
tassent: sed Dynasta cùm à Regulo *Fo kien* velut inferior tractaretur, mox arma in ipsum convertit. Multi utrimque commissa prælia, cladem ut plurimum referente Regulo Ex aulâ interim cum exercitibus mittuntur Reguli Tartari; in *Hu quam* ipse patruus Imperatoris, alias in *Che kiam* & *Fo kien*, alias in *Quam*

tum & Quam si. Regulus *Fo kien* tot cladibus fractus, suisque diffusus, ralo rursus capite se Tartaro dedit, à quo benignè habitus, legioni tantisper præficitur. Regulus verò *Quam tum*, quod item ab *Vsan* quei inferiore, quam par erat, titulo donatus esset, rupto fœdere, totam rursus ad Tartarum reduxit provinciam. Eodem anno (qui erat 1675.) 12. Julii Imperator adit templum & ædes nostras, ubi penicillo regio binos cubitales exarat characteres *Kim tien*, hoc est, venerare cœlum, seu cœli dominum, eosque sigillo regio mynitos nostris consignat. Hujus exemplaria trium Ordinum Religiosorum templis & ædibus per Imperium præfixa vim hic obtinent tacitæ approbationis legis Christianæ.

Anno Cyclis 56. Imp: 18. (1679.) *Vsan* quei senio confessus moritur, acclamatur Imperator hujus filius *Hunho* dictus. Eodem anno, 2. Septembris, sub 10. horam matutinam, regiam urbem & loca vicina tam horribilis terræ motus concussit, ut innumera palatia, deorum fana, turres, & urbis mœnia corruerint, & sub ruinis sepulti supra 400. & in proximo aulae oppido. *Tum chen* dicto supra triginta hominum millia sub ædium ruinis oppressi. Quia verò ad trimestre ferè terræmotus tametsi languidior, per intervalla repetebatur, ipse Imperator, principes & proceres palatiis suis relictis sub tentoriis habitabant, & sub dio vitam trahebat misera plebs, quam pius Imperator solatus est, ex ærario depromens, quo & pauores sub ruinis oppressi, suo sarcophago conderentur, & ædes collapsæ restaurarentur.

Ejusdem anni mense postremo, qui jam erat 4. Januarii. (1680.) Imperatoris palatum, orto repente incendio, paucis horis absumptum est. Damnum excessit duos milliones 85000. aureorum. Quarto ab incendio die Imperator ad saltum suburbanum venationis gratiâ, quam amabat impensè, profectus est. Liceat hic obiter in laudem imperantis Principis afferre pietatis ejus & justitiae specimen, quod inter venandum, aliquando præbuit. Fuit, cum eminus conspicaretur monumentum magnificum, quod esse audiens postremi è familiâ præteritâ Imperatoris *cum chim*, quem *Xun chi* pater honorifice sepeliendum curaverat, eò properè divertit, flexisque ante tumulum genibus illachrymans, exclamavit, *O, inquit, cum chim Imperator, tu nosti, quod mortis tuae adeò miserandæ nos causam non dederimus, tui te subditi perduelles ad hanc te imputerant.* Tum accensis de more suffitibus, vultuque in terram prostrato, eidem ritè parentavit. Aliás cum inter venandum procul à turbâ incidisset incognitus in senem amarè deflentem unicum filium à Præfecto Tartaro vi abreptum, princeps rei motus indignitate, senem jubet equo suo à tergo insidere, & ad ædes raptoris

raptoris properare. Duarum leucarum erat iter. Mox hominem criminis convictum jubet coram proceribus, qui undequaque advenerant, capite plecti, & senem ipsum in ejus præfecturam succedere, addens simili poenâ multandum, si in officio suo similiter deliqueret.

Anno Cyli 57. (1680.) Regulus prov. Quam tametsi jam subditus, Tartaro tamen suspectus erat, eò quod turbulentigenii vir ex commercio maritimo, contra Regis præscriptum, cum Hispanis & Batavis potentissimus evaderet, ad hæc in ruinam Macaensis urbis intentus esset, & magnâ in exercitu 40. millium autoritate polleret. Quare cum jussus esset ab Imperatore in provinciæ Quam si perduelles arma movere, cum forte ab exercitu hinc inde distracto in urbem quamquam se contulisset, in provinciam Quam & palatum suum astu quoquam reductus est, ubi elapsis aliquot mensibus, à duobus magnatibus, qui 17. dierum spatio ex aulâ eò convolarant, die 9. Octobris multo manè, oblato honoris causâ, laqueo, jussus est sibi fauces constringere, quo tempore 112. factionis socii (quos inter tres ejusdem fratres) capite plexi, dignus alioqui meliori sorte princeps, quippe qui de Deo & lege nostra optimè sentiebat, & ejus præconibus, suprà quam dici potest, semper impensè faverat. Quod autem immensis ejus opibus fisco addicendis inhiaret Tartarus, placuit Reguli patris necdum sepulti, sarcophagum recludere, ut explorarent, an habitu pileoque Sinico cadaver indutum foret, quod cum compersissent Tartarico more vestitum bona omnia, ad reliquos fratres, quos inter gener erat Imperatoris, aliosque affines transierunt.

Hoc item anno exeunte RR. PP. è sacrâ D. Augustini familiâ ex Philippinis Macauum appulsi, Sinam ingrediuntur.

Anno sequenti Regulus Fokien (de quo supra) ob tyrannidem præcipue in plurimos Præfectos sibi suspectos, dum rebellaret, exercitam, in aulâ coram omnibus populo in partes dissectus est, & canibus objectæ carnes: fratres tametsi insontes capite plexi. Yun nan provinciæ metropolis à Tartaro occupatur. Hum hoa Imperator spontaneo laqueo Tartaricum supplicium antevertit. V san qui patris pridem defuncti ossa è tumulo eruta, & in curiam transportata, partim ad terrorem cum infamia notâ variis locis affixa, partim in pulvrem contusa, aëri & ventis in ludi-brium dispersa sunt.

Hic quoque annus 1681. centesimus est propagatæ à Soc. Jesu in Sinâ Religionis Christianæ.

Anno Cyli 59. (1682.) extinctis jam tribus Regulis, & provinciis 15. feliciter debellatis, necnon pace per Imperium stabilitâ, Imperator natale solum & majorum suorum sepulchra statuit invi-

sere. Iter iniit in Tartariam Orientalem die 23. Martii, cum principe hærede declarato, tribus Reginis, & præcipuis Palatinis, & tribunalium Magistratibus & 70. circiter millium hominum comitatu, in quo comitem se sibi ubique assistentem habere voluit Ferdinandus Verbiest, qui quod isthic semina quedam Religionis Christianæ compreserit, Tartaricam Grammaticam composuit, quæ nunc è regia Bibliotheca in lucem prodit, & Deo aspirante, usui mit venturis in Tartariam Evangelii præconibus.

Anno Cycli 60. & ultimo, imperantis vero Cambi 22. (1683.) Imperator longè majori cum apparatu, & 70. millium equitum comitatu in Tartariam occidentalem iter instituit, tum ne otio & deliciis Sinicis difluens valetudini minus consuleret, tum ut se & militiam duris assuereret, & ut doceret eam normâ & ordine adversus hostes armatam procedere, quo ad tygrides inter venandum, & feras debellandas præludi jubebat, tum denique ut magnificentiam suam & majestatem ostentans, sacrum quemdam terrorem barbarorum Dynastis incuteret, quos proinde benignitate regiæ & clementiæ, nec non muneribus & dignitatibus titulis adeò sibi conciliavit, ut provincias omnino 40. clientelares & sibi ultrè tributarias sua viter fortiterque reddiderit.

Consule de utroque itinere binas Epistolas Ferdinandi, qui secundi itineris comitem habuit Philippum Grimaldi.

Hic finit Tabula nostra Chronologica Sinicæ Monarchiæ per 60. annorum periodos, seu Cyclos 73. continuatae, qui annos explent 4380. quibus si addideris annos 255. duorum gentis Sinicæ conditorum Fo hi & Xin num, summatim existent anni 4635.

Errata, quæ hic occurrent condonabit, uti spero, benevolus Lector. Emendabit ea constans & irrefragabilis ordo Cyclorum, ad quos calculi omnes, sicubi aberraverint, revocandi sunt, prout in Præfatione indicatum est.

AD MAJOREM DEI GLORIAM.

Prouincia PEKIM continet Urbes Metropolitanas 8. Ciuitates 135. familias 40 8982. Collegium et 2. Templo Regio fauore erecta. extra aulam templo 4. et missiones.

Prou: XANSI continet Urbes 5. ciuit. 92. famil 589659. Templo 5. Residentias 3. oratoria et missiones 29.

Prou: XENSI continet Urbes 8. ciuit. 107. famil 889051. Templo 6. Residentias 2. Oratoria et missiones 27.

Prou: XANTUM continet Urbes 6. ciuit. 92. famil 770555. Templo 2. Residentiam 1. Oritoria et missiones 11.

Prou: HONAN continet Urbes 8. ciuit. 100. famil 589296. Templo et Residentiam . Prou: SUCHUEN continet Urbes 8. ciuit. 124. familias - 46429. Templo 3. Residentias olim 2.

Prou: HUQUAM continet Urbes 15. ciuit. 108. familias 531686. Templo 4. Resid. missiones 8.

Prou: NANKIN continet Urbes 14. ciuit. 110. familias 1969816. collegium, Resid 5. intra Urbes et ciuit. Templo 18

in pagis Templo 103. Miss 65. Prou: CHEKIAM continet Urbes 11. Ciuitates 63 familias 1242135. collegium, tyrocinium Templo 5. olim item alia Templo 2. et Resid.

Prou: KIAMSI continet urb: 13. ciuit. 67 famil 1363629. Templo 7. Residentias 3. missiones 15.

Prou: FOKIEN continet Urbes 8. ciuitates 48. familias 509200. Templo 24. Resid 5. et missiones.

Prou: QUAMTUM continet Urbes 10. Ciuitates 73 familias 483360. Templo 7. Residentias olim 3. et missiones.

Prou: QUAMSI continet Urb: 11. ciuit. 99. familias 186719. Templo olim et Residentia.

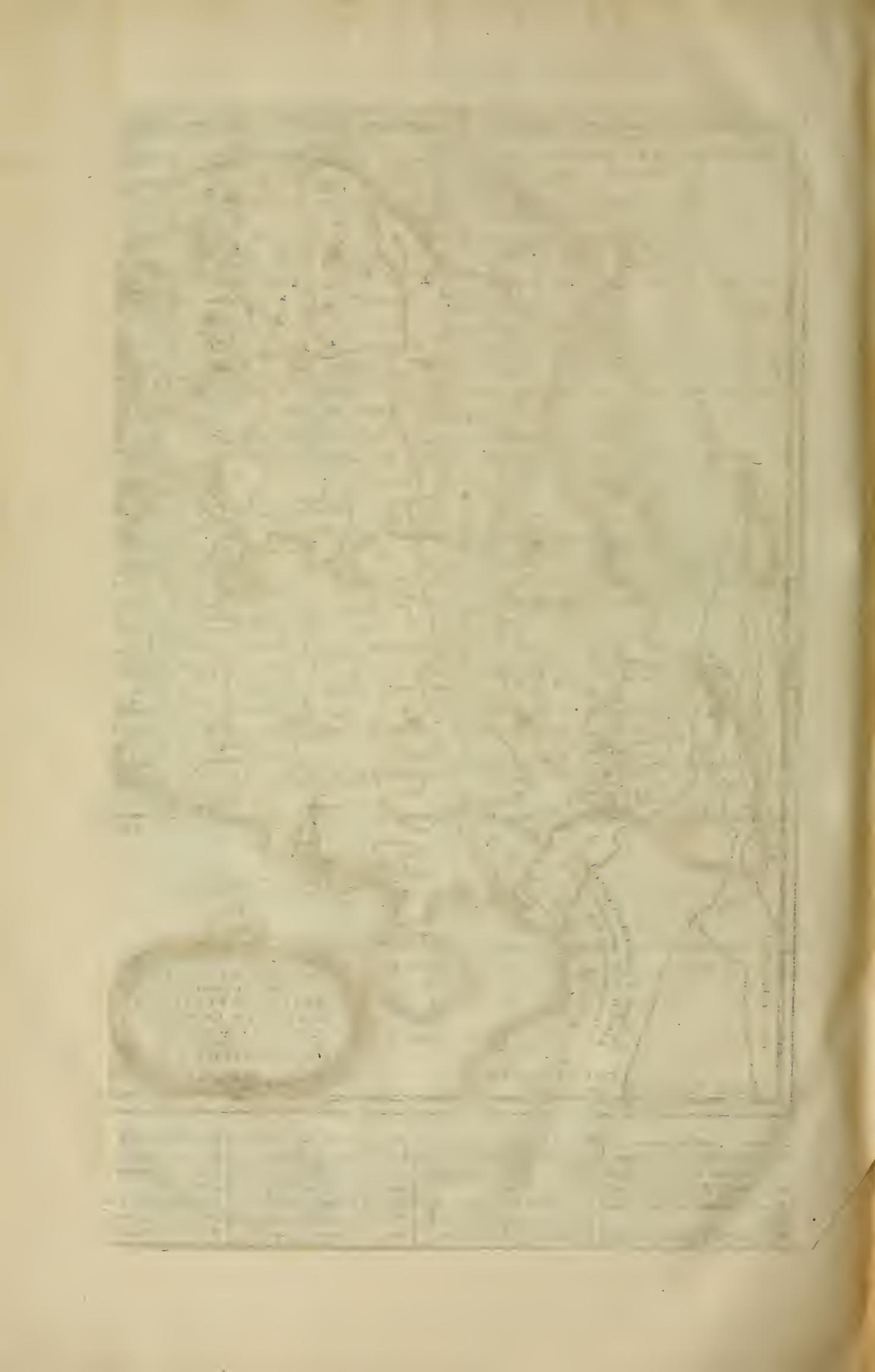
Prou: YUNNAN continet Urbes 22. ciuitates 84 familias 132958.

Prou: QUEYCHEU continet Urbes 8. ciuit. 10. famil 45305

XV Provincie summatim continent Urbes Metropolitanas 155. Ciuitates 1312. Praeter oppida militaria 2357. Familias 10128789.

Virorum capita 58916783. Templo a Societate Jesu primo seculo erecta circiter 200. Residentias publico sigillo munitas 24. praeferentia inchoata Collegia, oratoria, Missiones.

AD MAIOREM DEI GLORIAM.

IMPERII SINARUM ET RERUM IN EO NOTABILIJM

SYNOPSIS.

IMPERIUM SINARUM DIVIDITUR IN XV. amplissimas Provincias, quarum singulæ ob magnitudinem, opulentiam, fertilitatem, magna regna verius appellari possunt, quam Provinciæ: his addi debet *Leotum* regio uni Provinciæ non multò inferior. Hæc regio cum aliis 6. Provinciis *Eoo*, & Australi Oceano adjacent; sex Mediterraneæ sunt; reliquæ tres ad Occidentem à reliqua Asia montium ferè jugis separantur.

Imperii amplitudinem, Urbiumque, & Populorum multitudinem, & rerum abundantiam, velut in nucleo iliadem, h̄ic subjicio, prout in Atlante Sinico ex Sinenſium libris exposuit P. Martinus Martinius, ac deinde P. Gabriel de Magalhanes, in descriptione Sinicæ Monachiaæ ē manuscripto Lusitanico Gallicè traductâ.

Urbes Metropolitanæ (quas inter una est primaria) quæ Imperatori cum Civitatibus & Oppidis sibi subjectis vctigal pendunt, numerantur C. L. V. quæ rectius totidem Provinciæ vocari possunt, quippe singulæ sub se continent non paucas civitates, Oppida, Villas, Municipia, &c.

<i>Provincie</i>	<i>Metropoles</i>	<i>Civitates.</i>	<i>Familia.</i>	<i>Viri.</i>
I. <i>Pekim.</i>	8.	135.	418989.	3452254.
II. <i>Xansi.</i>	5.	91.	589659.	5084015.
III. <i>Xensi.</i>	8.	107.	831051.	3934176.
IV. <i>Xantum.</i>	6.	92.	770555.	6759685.
V. <i>Honar.</i>	8.	100.	589296.	5106170.
VI. <i>Szechuen.</i>	8.	124.	464129.	2204570.
VII. <i>Huquam.</i>	15.	108.	531686.	4833590.
VIII. <i>Kiamſi.</i>	13.	67.	1563629.	6549800.
IX. <i>Nankim.</i> nunc <i>Kiamnan.</i>	14.	110.	1969816.	9967429.
X. <i>Chekiam.</i>	11.	63.	1242155.	4525470.
X I. <i>Fokien.</i>	8.	48.	509100.	1802677.
X II. <i>Quamatum.</i>	10.	73.	483360.	1978021.
X III. <i>Quamſi.</i>	11.	99.	186719.	1054760.
X IV. <i>Yunnan.</i>	22.	84.	132958.	1433100.
X V. <i>Queicheu.</i>	8.	10.	45305.	231365.
Summ.	155.	1312.	10128789.	58916783.

P. de Magalhanes, qui 30. annis in aulâ moratus, ibidem obiit anno 1677. posthumo elogio ab Imperatore donatus, sic scribit:

In toto Imperio loca partim civica partim militaria muris cincta sunt 4402. loca civica recententur 2045. nimirum Urbes Metropolitanæ primi ordinis *Fu* dictæ 175. Civitates secundi ordinis *Chen* dictæ 274. Civitates tertii ordinis *Hien*

dictæ 1388. Hospitia Regia cum excubiis *Ye* dictæ 205. & inferioris ordinis *Chamchin* dictæ 103.

Ratio verò ob quam P. de Magalhanes majorem Urbium, ac Civitatum numerum ponit, quam P. Martinus, hæc est; quod ille annumeret quasdam particularium Principum, qui Imperatori Sinarum non parent & à quo titulum dumtaxat accipiunt, sitas tamen inter montes, in quatuor ipsius Imperii Provinciis, *Suebuen*, *Queichou*, *Yunnan*, *Quawsi*; annumeret etiam Urbes, & Oppida regionis *Leaotum*, quæ Sinæ in particularibus tantum Catalogis solent recensere: P. verò Martinus eas solum scripsit, ex quorum districtu Imperatori vectigal penditur.

Hospitia Regia absque muris pro Præfectis, Cursoribus, aliisque ex aulâ regio sumptu iter facientibus *Ye*, vel *Chin*, vel *Yechin* dicta, sunt, 1145.

Familiae in toto Imperio recensentur, 11502872.

Virorum numerus pertingit ad capita 59788364.

Non ingrediuntur hunc numerum, mulieres, parvuli ante annum ætatis 20. necnon è Regio nati sanguine, Ministri Regii, nec Præfecti & Expræfecti, neque milites, Baccalaurei, Licentiati, Doctores, Bonzii utriusque sectæ, mendicci, iisque qui in navibus innumeris habitant.

Inter loca militaria Arces primi nominis, & ordinis, *Quan* dictæ, sunt 627. Arces secundi ordinis, *Guei* dictæ 567. Arces tertii ordinis, *So* dictæ 311. Arces quarti ordinis, *Chin* dictæ 300. Arces quinti ordinis, *Pao* dictæ 150. Arces sexti ordinis, *Pu* dictæ 100. Arces septimi ordinis, *Chai* dictæ 300.

Numerantur itaque loca militaria 2357. præter Turres, & Castella ter mille, *Tai* dicta, intra, & extra famosum illum murum sita (quorum nomina in mappis Sinensibus recensentur.)

Murus Sinarum Imperium ab utrâque Tartariâ separans, & complectens *Leaotum* cum tribus Provinciis *Pekim*, *Xansi*, *Xensi*, ab ortu in occasum ad 400. circiter leucas Lusitanas; juxta Martinum verò, ad trecenta milliaria Germanica (quorum 15. uni gradui respondent) rectâ protenditur. Si verò muri flexus, & montium circuitus considerentur, complectitur leucas ferè 500. hujus altitudo 30. latitudo 12. & alibi 15. cubitorum est.

IN toto Sinarum Imperio Flumina navigabilia, & Lacus magis celebres, 1472.

Pontes celebriores, 331.

Montes præ aliis plurimis memorabiliores, 2099.

Turres, & Arcus triumphales, aliave id genus magnifica Aedificia, Regibus, virisque illustribus erecta, 1159.

Bibliothecæ celebres, & Libris instructissimæ, 272.

Gymnasia Sapientiæ, seu Academiæ Magistro Imperii *Confucio* erectæ totidem numerantur, quotquot Urbes sunt, & Civitates.

Baccalaureorum numerus (nam Studiosorum innumerabilis videatur) assurgit circiter ad capita 90000.

Avita Tempa, seu potius illustres aulæ majoribus suis aut bene. meritis erectæ ad perpetuam Familiae memoriam, 709.

Mausolea architecturâ suâ apud posteros commendata, 688.

Virtute, & Factis Heroicis illustres viri, libris, & metris celebrati, 3636.

Illustiores virtutibus Fœminæ, quæque ob constantiam, in tuendâ virginitate, aut fide maritali passim deprædicantur, 208.

Præter 32. Regulorum Palatia, sunt sua singulis ubique Præfectis assignata, pro cuiusque gradu, & dignitate Palatia. 32167.

Tempa vero Deo dedicata, præter Sacella, sunt circiter 240.

Christianorum numerus anno 1681. erat circiter 260000.

Idolorum Tempa præ reliquis magis frequentata ob magnificen- tiam, aut conficta Idolorum miracula, 480.

In his aliisque Templis minoribus, & Deorum fanis, quorum numerus videtur incredibilis) habitant Bonzii diplomate Regio donati 350000.

Multò plures recensentur absque diplomate, qui mendicatò vivunt.

In sola Regia Pekinensi sunt Bonzii Cælibes, 10668.

Bonzii uxorati, & diplomate Regio instructi, 5022.

Omnium utriusque sectæ Bonziorum, seu Sacrificulorum numerus passim creditur propé accedere ad 1000000.

De numero Mahometanorum, qui 700. ab hinc annis Sinam ingressi, sunt qui credunt millionem excedere.

De numero Pauperum Senum, & invalidorum, quibus olim sua assignabantur domicilia, & quæ ab omni ævo in singulis Urbibus, & Civitatibus, annonâ Regiâ aluntur, nildum licuit certi cognoscere.

ANNI à *Fo hi* primo gentis Conditore usque ad annum hujus saeculi 1683. inclusivè, computantur 4635.

Anni computati per 73. cyclos, quorum singuli annis 60. constant, sunt 4380.

Familiae Imperiales longioris durationis decem brevioris duodecim.

Imperatores ab *Hoamti* usque ad modernum *Cambi* imperantis per Monarchiæ Sinicæ annos 4380. continuati, 235.

His si addas duos gentis conditores, Reginas duas contra leges Regni intrusas, & Imperatores 14. qui (vel quod intrusi, vel quod annum regiminis non habuerint) à Scriptoribus excluduntur, erunt 253.

Præfecti Togati, seu qui Magistratu civili per triennium extra patriam Provinciam de more funguntur, & novem ordinibus suisque volucrum insignibus aliisque indiciis distinguuntur, conficiunt numerum, 13647.

Singulorum nomina, patria, gradus Litterarius; uti & Præfectorum militarium, singulari libro (qui ex mobilibus litteris more Europæo componitur) singulis trimestribus ex aulâ per totum Imperium circumferuntur: similiter quotannis Kalendarium, nec non futuræ eclipses Solis & Lunæ, & quæcumque à sex supremis aliisque Conciliis proposita, ab Imperatore decernuntur, & si quæ in Provinciis portenta & publicæ calamitates contingent, authenticè comprobata, ex solâ aulâ, ad omnia Imperii loca per cursores determinatis temporibus disperguntur.

Præfecti militares, qui sex ordinibus suisque belluarum insignibus & vexillis discoloribus inrer se distinguuntur, numero sunt 18520.

Liber Sinensis *Kieu Pien tu* dictus, id est, *Novem Confinium Mappa*, à Præside supremi Tribunalis armorum, à 170. jam annis editus, & oblatus Imperatori cum 132. Mappis Cosmographicis majoribus, refert Sinensis Imperii intra & extra murum confinia contra Tartaros defendi, (excipiuntur thurmæ auxiliares) ad à præsidiariis militibus 902054. advolantes.

Equi præfatis militibus destinati, numerantur, 389167.

Stipendia Regia illorum militum præter triticum, aut milium & pabulum equorum tantùm annuè, ascendunt ad aureos 2517357. Non h̄ic agitur de numero Præsidiariorum militum, qui Provinciarum confinia, loca Maritima, Civitates; & Arces tuentur, quorum militum majora sunt stipendia, quam eorum, qui ad murum vigilant: nam quotannis pro 50. militum millibus, aureorum millionem cum dimidio, hoc est sex millions florenorum Belgicorum assignari volunt.

Tempore pacis, qui Præfectis noctu diuque assistunt milites, recensentur

Equi eisdem militibus destinati affirmantur esse 767920.

P. Alvarus semedo ad muri custodiam assignat milites dumtaxat. 564900.

Ad urbium verò & arcium præsidia (exceptis maritimis) milites 682882

Ad urbium verò & arcium præsidia (exceptis maritimis) milites 594000.

EA, ex quibus Imperatori quotannis penditur vectigal (exceptis
iis, quæ ex teloniis proveniunt) sunt juxta P. Martinum.

Orizæ, tritici, milii sacci, 120. librarum singuli,	40155490
Serici laborati libræ, 20. unciarum singulæ, ex undecim Provinciis,	191530.
Serici non laborati libræ	409896.
Gossypii, & cannabis laborati, & non laborati libræ	295308.
Salis massæ, 124. librarum singulæ è septem Provinciis,	1994261.
Fasces straminis pro equis Regiis, è septem Provinciis,	34418625.
Magalhanes ex memorato libro <i>V pie n tu</i> , sic scribit :	
Quotannis in ærarium Imperatoris inferuntur è puro argento aurei	27900000
Reditus item prò Imperatricē assignati sunt aurei,	2823962.
Non hoc loco recensentur reditus pecuniarii, & proventus ex teloniis, domibus, nemoribus, hortis Regiis, bonis Fisco addictis : &c. Martinius scribit reditus Regiis universim esse aureorum	150000000
Orizæ pro tributo pendendæ sacci, qui ex austro per celebrem aquæ ductum à 9. mille & amplius navigiis (quorum singula 500. saccis onusta) in solam aulam devehuntur, excedunt numerum	4500000.

Orizæ tritici, milii, sacci	43328834	Salis panes 50. libr. sing.	1315937.
Minii purissimi libræ	258.	Sandaracæ libræ	94737.
Serici densioris panni,	1655432.	Serici rariois panni	466270.
Serici crudi libræ	272093.	Gossypini panni,	396480.
Gossypii infecti libræ	464217.	E cannabe telæ,	560280.
Fabarum sacci,	210470.	Straminis fasces,	22598583.

Hic numerus postremus sub belligerio Tartaro duplo sèpè major est, quam sub Sinarum pacificâ dominatione. Omitto hîc vix ereditabilem in aulâ copiam quadrupedum altilium, &c. dicere sufficiat singulis diebus aulae Praefectis singulis, tam civicis quam militaribus (qui ad 5. circiter millia numerantur) necnon Regii Sanguinis Principibus, pro cujusque gradu, & dignitate præter stipendum argenti, assignari ac distribui determinatam mensuram carnium, piscium, leguminum, & coaguli è fabis confecti, & per singulos menses salis, orizæ, ligni, carbonum & pabuli equini, idque adeò accuratè, ordinatèque, ut videatur Imperator Patris instar Familias distribuentis in dies portionem suam filios inter & Domesticos suos. Non referuntur hîc, quæ domus ipsa Regia amplissima quotidie consumit. Eadem constanter servantur cum omnibus qui in aulam vocantur, & quotquot ex aulâ Magistratus sui sigillo aut alio negotio instruti, Regiâ auctoritate profiscuntur, quorum singulis & singulorum comitatui, de commeatu & viatu, aut, si malint, de argento æquivalente, de Hospitiis, & equis, aut, si per flumina iter instituunt, de navigiis Regiis, & apparatus, quin & musicorum instrumentorum concentu ad oblectamentum, toto itinere (quod 5. & 6. mensium sèpè est) providetur, donec ad locum officio suo destinatum pervenerint.

Hic autem præter Palatium & supellecitem, præsto sunt ubique, qui stipendiis Regiis merent curiales, seu Officiales majores & minores, Milites, Exubitores, Tabellioncs, cæterique ad pompam (quæ in Regia urbe non est) & comitatûs splendorem, quoties prodit in publicum ; cuiusmodi sunt præcones & tympanista, & qui dignitatem Praefecti aureis trabalibus litteris exaratam, nec non titulos, aliaque insignia præferunt : vexilli feri item, & Apparitores cum suppliciorum instrumentis, alii qui sericas umbellas majores hastis suffixas erigunt, qui Officii Sigillum Regium arcâ aureâ inclusum, velut rem factam, humeris gestant, qui auratis flabellis majoribus solem aut imbres arceant, denique cum altero umbellifero, sellæ aurataj bajulî simili pileo togâque, caque rubéâ, induit 4. 6. aut 8. plureâve, pro cujusque ordine & dignitate, quæque sellam & agmen claudit famularum aut equitum turba : Eorum namque, qui Provinciarum sunt Praetores, Proreges, Quæstores, Judices, Praesides, necnon urbium Praefecti Primarii, & armorum Duces, apparatus triplo major est, & splendidior ; & his insuper assignati sunt sui tubicines, ac tibicines, qui ante Palatii valvas in editioni utrumque ædiculari certis temporibus conœntum musicum edant, quin etiam ante atrii fores tria tormenta bellica, aut falcunculi collocati, qui exonerantur, quoties Praefectus pro Tribunalî sedens publicam dat, aut terminat audienciam, quoties Palatio egreditur, & ingreditur, quoties magnum excipit hospitem & abeuntem deducit, aut cursorem cum litteris ad aulam expedit, & Imperatorem : die item solenni natalis sui, & primis Kalendis cujusque Lunæ, quando Praefecti reliqui, necnon jam emeriti, & litterarii ordinis Doctores & Licentiatii, ante Thronum & nomen Imperatoris aureis inscriptum litteris, praenante magistro rituum, in genua pro voluntate & capite novies in terram inclinato venerabundi, tanquam præsenti Principi (ut in aulâ sit) appreccantur apporum myriades.

Quanta igitur per singulos dies toto Imperio vis pulveris nitrici absumatur, quanta item quotannis annona pro ea curialium multitudine impendatur, ei judicandum telinquitur, qui consideraverit, in Sina numerari Urbes & Oppida, tam Civica, quam militaria 4402. Praefectos vero omnium ordinum 32167.

Digitized by Google

Extrait du Privilege du Roy.

LE Roy par ses Lettres Patentées données à Paris le 18. jour de Fevrier 1663. signées, Par le Roy en son Conseil, JUSTEL, & seellées du grand seuil de cire jaune; a permis à Girard Garnier de faire imprimer, vendre & debiter en tous les lieux de l'obéissance de Sa Majesté, un Recueil de diverses Relations de Voyages curieux, qui n'ont point été publiées, ou qui ont été traduites d'Harclayt, de Purchas, & d'autres Voyageurs Anglois, Hollandois, Portugais, Allemands, Espagnols, & de quelques Persans, Arabes, & autres Auteurs Orientaux: Enrichies de figures de Plantes non décrites, d'Animaux qui n'ont point été vus, & de Cartes Geographiques de Païs dont on n'a point encore donné de Cartes, & ce conjointement ou séparément, en un ou plusieurs volumes, en telles marges & caractères, & autant de fois que bon luy semblera, durant l'espace de dix ans, à compter du jour que chaque volume sera achevé d'imprimer pour la première fois; Faisant Sa Majesté tres-expresses déffenses à toutes personnes de quelque qualité qu'elles soient, d'en rien imprimer, vendre, ny distribuer, ny aucune carte ny figure, sous aucun prétexte que ce soit, sans le consentement dudit Garnier, ou de ceux qui auront son droit, à peine de confiscation des exemplaires contrefaits, des caractères, presses, & instruments qui auront servy auxdites impressions contrefaites, de tous dépens, dommages & intérêts, & de trois mille livres d'amande; A condition de fournir quatre Exemplaires dudit livre, selon qu'il est porté par lessdites Lettres, à l'Extrait desquelles, mis au commencement ou à la fin de chaque volume, & aux copies collationnées par un Conseiller & Secrétaire de Sa Majesté, Elle veut que foy y soit adjointée comme à l'Original, nonobstant oppositions ou appellations quelconques, Clameur de Haro, Charte Normande, & toutes autres Lettres à ce contraires, comme le contient plus amplement ledit Privilege.

Registre dans le Livre de la Communauté des Imprimeurs & Libraires le 23. Avril 1663. DU BRAY, Syndic.

Achevé d'imprimer pour la première fois le 28. May 1687.

Ledit sieur Garnier a cédé son droit de Privilege pour le Confucius seulement, à Daniel Horthemels Marchand Libraire à Paris, pour enjouir suivant l'accord fait entre eux.

P A R I S I I S,

Ex Typographia Andreæ Cramoisy Parisiensis Typographi.

M. D C. LXXXVII.

18. *Leucosia* *lutea* *lutea*

3 3217 A 3

$\partial \subset L_{\tau_1, \infty}$

$\mathcal{O}_{\text{min}}$

$\sim$

